

UNIWERSYTET
WARMIŃSKO-MAZURSKI
W OLSZTYNIE

WYDZIAŁ NAUK SPOŁECZNYCH

Dziedzina: nauki społeczne

Dyscyplina: nauki o polityce i administracji

mgr Przemysław Kuczkowski

**Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu
terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego**

**International cooperation of local self-government
units of the Kujawsko-Pomorskie region**

Praca wykonana w: Instytucie Nauk Politycznych

Praca doktorska

napisana pod kierunkiem

dr hab. Teresy Astramowicz-Leyk, prof. UWM

Olsztyn 2024

Olsztyn, 13 grudnia 2024 r.

(miejsowość, data)

dr hab. Teresa Astramowicz-Leyk, prof. UWM

(stopień/tytuł naukowy, imię i nazwisko

promotora/~~promotora pomocniczego*~~)

Przewodniczący Rady Naukowej Dyscypliny

Nauki o polityce i administracji

Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

OŚWIADCZENIE

promotora/~~promotora pomocniczego*~~ rozprawy doktorskiej

Oświadczam, że rozprawa doktorska **mgra Przemysława Kuczkowskiego**

pod tytułem „**Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego**” została przygotowana pod moim kierunkiem i stwierdzam, że spełnia ona warunki do przedstawienia jej w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego.

(podpis promotora)

* niepotrzebne skreślić

Toruń, 13 grudnia 2024 r.

(miejsowość, data)

Przemysław Kuczkowski

(imię i nazwisko kandydata)

Nauki o polityce i administracji

(dyscyplina naukowa)

Przewodniczący Rady Naukowej Dyscypliny

Nauki o polityce i administracji

Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

OŚWIADCZENIE

o samodzielnym napisaniu rozprawy doktorskiej

Świadoma(-y) odpowiedzialności prawnej oświadczam, że rozprawa doktorska pod tytułem **„Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego”** została napisana przeze mnie samodzielnie i nie zawiera treści uzyskanych w sposób niezgodny z obowiązującymi przepisami.

Oświadczam również, że przedstawiona rozprawa nie jest i nie była wcześniej podstawą do ubiegania się o nadanie stopnia naukowego doktora.

Ponadto oświadczam, że treść rozprawy doktorskiej przedstawionej przez mnie do obrony, zawarta na przekazywanym nośniku elektronicznym, jest identyczna z jej wersją drukowaną.

W związku z powyższym oświadczam, że wyrażam zgodę na poddanie rozprawy doktorskiej procedurze antyplagiatowej.

.....
(podpis kandydata)

Spis treści

Streszczenie i słowa kluczowe w języku polskim.....	6
Streszczenie i słowa kluczowe w angielskim.....	9
Wstęp.....	12
Rozdział I.....	27
Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego.....	27
1. Ustalenia terminologiczne.....	27
2. Pojęcie, zakres podmiotowy i zakres przedmiotowy współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego.....	45
3. Geneza współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego.....	66
4. Dyplomacja publiczna – pojęcie, zakres podmiotowy oraz zakres przedmiotowy	71
Rozdział II.....	81
Rozwiązania organizacyjne i regulacje prawne współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego.....	81
1. Uwarunkowania formalnoprawne współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego.....	81
2. Formy współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego.....	102
3. Przedstawicielstwo zagraniczne polskiej jednostki samorządu terytorialnego.....	112
4. Nadzór administracji rządowej nad współpracą międzynarodową jednostek samorządu terytorialnego.....	122
Rozdział III.....	134
Jednostki samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego we współpracy międzynarodowej.....	134
1. Województwo kujawsko-pomorskie; charakterystyka typologiczna.....	134
2. Główni polscy aktorzy współpracy międzynarodowej samorządu terytorialnego w regionie kujawsko-pomorskim.....	168
3. Współpraca międzynarodowa powiatów regionu kujawsko-pomorskiego.....	212
4. Współpraca międzynarodowa gmin regionu kujawsko-pomorskiego.....	218
Rozdział IV.....	319
Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego – wyniki badań ankietowych.....	319
1. Kierunki geograficzne, przedmiot oraz dynamika współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego badanego regionu.....	321
2. Bariery oraz efekty współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego.....	368
3. Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego w okresie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2.....	377

4. Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego województwa kujawsko-pomorskiego z ich ukraińskimi partnerami w obliczu pełnoskalowej rosyjskiej agresji.....	382
Zakończenie	394
Spis literatury	408
Spis tabel	456
Spis grafik	457
Aneks	458

Streszczenie i słowa kluczowe w języku polskim

STRESZCZENIE

„Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego”

Zachodzące w środowisku międzynarodowym w ostatnich kilkudziesięciu latach procesy integracji i globalizacji doprowadziły do wykreowania nowych uczestników stosunków międzynarodowych. Ich podmiotami stały się m.in. polskie jednostki samorządu terytorialnego, które realizują zadania z zakresu współpracy międzynarodowej (uregulowane w prawodawstwie z jednostkami terytorialnymi z innych państw). Na przestrzeni lat zmienił się sposób wykonywania klasycznej dyplomacji, realizowanej dotychczas przez rządy państw, w kierunku dyplomacji włączającej w działania podmioty subpaństwowe. W związku z tym należy dojść do wniosku, że wyczerpuje się wartość paradygmatu prowadzenia polityki zagranicznej tylko przez państwa, nabiera zaś znaczenia współpraca międzynarodowa prowadzona przez samorządy lokalne i regionalne.

W prezentowanej pracy sformułowano problem badawczy, który brzmi: Jak przedstawia się skala współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego? Przyjęto ponadto dwie główne hipotezy badawcze:

- 1) Tradycyjne stosunki międzynarodowe, realizowane między aktorami państwowymi, uzupełniane są obecnie nową siecią powiązań między społecznościami lokalnymi oraz regionalnymi w formie współpracy przekraczającej granice państw. Współpraca ta, jako ważna kompetencja realizująca konstytucyjną zasadę samodzielności samorządu, została nadana polskim jednostkom samorządu terytorialnego na mocy ustaw ustrojowych, regulujących status tych jednostek.
- 2) Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego w regionie kujawsko-pomorskim jest ważnym czynnikiem sprzyjającym rozwojowi społeczności lokalnych i regionalnych, realizowanym przez samorząd przede wszystkim jako współpraca o charakterze formalnym. Dynamika współpracy

międzynarodowej w poszczególnych jednostkach samorządu terytorialnego z regionu kujawsko-pomorskiego jest zróżnicowana.

Zakres badań objął dodatkowo szereg pytań badawczych dotyczących m.in.: podmiotowości międzynarodowej samorządów terytorialnych, statusu prawnego przedstawicielstw zagranicznych samorządów terytorialnych, nadzoru nad współpracą międzynarodową prowadzoną przez polskie samorzady terytorialne czy też skali, barier i efektów prowadzonej przez jednostki samorządu terytorialnego z regionu kujawsko-pomorskiego współpracy międzynarodowej. Badania objęły nie tylko paradyplomację realizowaną w „standardowych” warunkach, ale także w okresie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2 i po pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę.

Prezentowana praca doktorska składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia, bibliografii oraz aneksu. W pierwszym rozdziale zostały zawarte rozważania teoretyczne w zakresie istotnych pojęć występujących w pracy, w tym wyjaśniono termin „współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego”. Oprócz tego zaprezentowano genezę współpracy międzynarodowej jednostek terytorialnych, a także przedstawiono zagadnienie dyplomacji publicznej i rolę samorządów w jej realizacji. W drugim rozdziale ujęto problematykę dotyczącą podstaw prawnych współpracy międzynarodowej, ponadto w tej części pracy szczególną uwagę skupiono na formach współpracy międzynarodowej. Autor rozprawy przeanalizował również nadzór administracji rządowej nad współpracą międzynarodową realizowaną przez samorząd terytorialny. Analiza zawarta w trzecim rozdziale objęła rozważania dotyczące współpracy międzynarodowej samorządów z województwa kujawsko-pomorskiego. W tej części pracy scharakteryzowano działalność w zakresie współpracy międzynarodowej głównych aktorów współpracy międzynarodowej w województwie kujawsko-pomorskim (przede wszystkim organów samorządu województwa) oraz samorządów gminnych i powiatowych regionu kujawsko-pomorskiego. Przedstawiono tu szczegółową analizę protokołów Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego, w tym jego komisji mającej znaczenie dla niniejszej pracy, a także uchwalanych przez organy jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego aktów normatywnych oraz zawieranych umów czy porozumień z partnerami współpracy międzynarodowej. W rozdziale czwartym zaprezentowane zostały wyniki badań ankietowych, w których omówiono kierunki, przedmiot oraz dynamikę współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego.

Zakończenie niniejszej dysertacji jest podsumowaniem rozważań na temat współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego, a co istotne, zawiera odniesienie do zawartych we wstępie hipotez i pytań badawczych.

Przedstawione w pracy rozważania teoretyczne oraz wyniki i wnioski z przeprowadzonych badań stanowią próbę uporządkowania i pogłębienia problematyki współpracy międzynarodowej samorządów terytorialnych w szczególności w regionie kujawsko-pomorskim. Podstawowym celem przeprowadzonych badań był cel poznawczy, dzięki realizacji którego uzupełniono lukę poznawczą w badaniach naukowych. Ponadto zaprezentowana praca doktorska i płynące z niej wnioski mają charakter aplikacyjny i mogą stanowić podstawę do dalszych, pogłębionych analiz i rozważań, a także pobudzać do dyskusji.

Słowa kluczowe: współpraca międzynarodowa, samorząd terytorialny, paradyplomacja

Streszczenie i słowa kluczowe w angielskim

SUMMARY

„International Cooperation of Local Self-Government Units of the Kujawsko-Pomorskie region”

The processes of integration and globalisation taking place in the international environment in the last few decades have led to the creation of new participants in international relations. Their subjects have become, inter alia, Polish territorial self-government units, which carry out tasks of international cooperation (regulated in legislation with territorial units from other countries). Over the years, the way in which classical diplomacy, hitherto carried out by state governments, has been exercised has changed towards diplomacy involving sub-state actors. This leads to the conclusion that the value of the paradigm of conducting foreign policy only by states is being exhausted, while international cooperation conducted by local and regional governments is gaining importance.

The research problem formulated in this paper is: What is the scale of international cooperation between local and regional government units in the Kujawsko-Pomorskie region?

In addition, two main research hypotheses were adopted:

- 1) Traditional international relations, realised between state actors, are currently complemented by a new network of links between local and regional communities in the form of cooperation transcending national borders. This cooperation, as an important competence realising the constitutional principle of self-government independence, has been conferred on Polish local government units by virtue of system laws regulating the status of these units.
- 2) International cooperation of territorial self-government units in the Kujawsko-Pomorskie region is an important factor favouring the development of local and regional communities, realised by the self-government primarily as cooperation of a formal nature. The dynamics of international cooperation in individual local government units from the Kuyavian-Pomeranian region varies.

The scope of research additionally encompassed a number of research questions concerning, inter alia: the international subjectivity of local self-governments, the legal status of foreign representations of local self-governments, the supervision of international cooperation conducted by Polish local self-governments or the scale, barriers and effects of international cooperation conducted by local self-governments from the Kujawsko-Pomorskie region. The research covered not only paradiplomacy carried out under 'standard' conditions, but also during the SARS-CoV-2 coronavirus pandemic and after the full-scale Russian aggression against Ukraine.

The presented doctoral thesis consists of an introduction, four chapters, a conclusion, a bibliography and an appendix. The first chapter contains theoretical considerations on important concepts present in the thesis, including an explanation of the term 'international cooperation of local government units'. In addition, the genesis of international cooperation of territorial units is presented, as well as the issue of public diplomacy and the role of local governments in its implementation. The second chapter covers the problems concerning the legal foundations of international cooperation, moreover, in this part of the dissertation special attention was paid to the forms of international cooperation. The author of the thesis also analysed the supervision of government administration over international cooperation realised by local self-government. The analysis contained in the third chapter covered considerations on international cooperation of local governments from the Kujawsko-Pomorskie voivodeship. This part of the work characterises the international cooperation activities of the main actors of international cooperation in the Kujawsko-Pomorskie voivodeship (primarily the voivodeship's self-government bodies) and the communal and district self-governments of the Kujawsko-Pomorskie region. A detailed analysis of the minutes of the Sejmik of the Kujawsko-Pomorskie Voivodeship, including its committees of relevance to this work, as well as normative acts passed by the organs of local self-government units of the Kujawsko-Pomorskie Voivodeship and contracts or agreements concluded with international cooperation partners are presented here. The fourth chapter presents the results of surveys, which discuss the directions, subject and dynamics of international cooperation of local government units of the Kujawsko-Pomorskie region.

The conclusion of this dissertation is a summary of reflections on international cooperation of territorial self-government units of the Kujawsko-Pomorskie region, and,

what is important, includes a reference to the hypotheses and research questions contained in the introduction.

The theoretical considerations presented in the paper, as well as the results and conclusions of the conducted research, are an attempt to order and deepen the issue of international cooperation of local governments, especially in the Kujawsko-Pomorskie region. The primary objective of the conducted research was cognitive, thanks to which the cognitive gap in scientific research was filled. Moreover, the presented dissertation and its conclusions are of an applied character and may constitute a basis for further in-depth analyses and considerations as well as stimulate discussion.

Keywords: international cooperation, local government, paradiplomacy

Wstęp

Współczesny samorząd terytorialny w Polsce stanowi formę zdecentralizowanej administracji publicznej, w której mieszkańcy tworzą, z mocy powszechnie obowiązującego prawa, wspólnotę oraz względnie samodzielnie, pod nadzorem administracji rządowej, realizują zadania publiczne wynikające z jej potrzeb¹. W okresie ponad 30 lat w drodze ewolucyjnych zmian struktura samorządu oraz zadania przez niego realizowane ulegały istotnym przeobrażeniom. Owe zmiany wdrażały w życie ideę ustanowionej w art. 15 Konstytucji RP zasady decentralizacji państwa, wedle której ustrój terytorialny Rzeczypospolitej Polskiej ma zapewniać decentralizację władzy publicznej, a zasadniczy podział terytorialny państwa ma uwzględniać więzi społeczne, gospodarcze oraz kulturowe, a także zagwarantować jednostkom terytorialnym zdolność wykonywania zadań publicznych². Decentralizacja władzy w piśmiennictwie określana jest jako trwałe, chronione ustawowo przekazanie zasadniczych zadań, kompetencji, a także środków organów ogólnokrajowych (państwowych) przede wszystkim organom samorządu terytorialnego³. Co istotne, zakres decentralizacji zależy wyłącznie od woli ustawodawcy, którego ogranicza jedynie art. 16 ust. 2 Konstytucji RP stanowiący, że zasadniczą część zadań publicznych ma wykonywać samorząd terytorialny⁴. W związku z ważnymi kompetencjami przekazanymi przez państwo wspólnotom samorządowym, zaczynają one odgrywać znaczącą rolę w sferach, które wcześniej były zastrzeżone dla rządów danego państwa.

---

¹ W. Stankiewicz, *Samorząd terytorialny w polskim systemie administracyjnym po zmianach konstytucyjnych wprowadzonych w latach 90*, [w:] J. Marszałek-Kawa, A. Lutrzykowski (red.), *Samorząd terytorialny w Polsce i Europie (doświadczenia i nowe wyzwania)*, Toruń 2008, s. 54. Patrz szerzej: A. K. Piasecki, *Samorząd terytorialny i wspólnoty lokalne*, Warszawa 2009, s. 30; G. Herc, *Samorząd terytorialny – pojęcie, istota i podstawy prawne*, [w:] M. Chmaj (red.), *Ustrój samorządu terytorialnego w Polsce*, Warszawa 2005, s. 9; B. Dolnicki, *Samorząd terytorialny*, Warszawa 2012, s. 18; E. Kaltenberg-Kwiatkowska, *Samorząd terytorialny w Polsce. Nadzieje i wątpliwości*, „Samorząd Terytorialny” 1992, nr 7-8, s. 40; Z. Leoński, *Samorząd terytorialny w RP*, Warszawa 1999, s. 5; J. Zimmermann, *Prawo administracyjne*, Warszawa 2020, s. 253.

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

³ P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997*, Warszawa 2000, s. 26. Patrz szerzej S. Fundowicz, *Decentralizacja administracji publicznej w Polsce*, Lublin 2005, s. 12; K. Kokocińska, *Decentralizacja jako ustrojowa zasada relacji pomiędzy organami władzy publicznej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2016, nr 2, s. 28; A. Wiktorowska, *Granice decentralizacji*, „Studia Iuridica” 2020, nr 85, s. 42; A. Jakuszewicz, *Determinanty zasady decentralizacji w Konstytucji RP*, [w:] Z. Bukowski, S. Kamosiński (red.), *Rozwój samorządu terytorialnego w Europie Środkowej i Wschodniej na przełomie XX i XXI wieku*, Bydgoszcz 2013, s. 180.

⁴ Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

Procesy integracji i globalizacji występujące od dziesięcioleci prowadzą do wyłonienia się w środowisku międzynarodowym nowych, dotychczas niezauważalnych uczestników stosunków międzynarodowych. W związku z tymi zjawiskami ewoluuje dotychczasowy sposób realizowania klasycznej dyplomacji, która była uprzednio zarezerwowana wyłącznie dla państw, na rzecz kształtowania przez społeczeństwa rzeczywistości międzynarodowej poprzez dyplomację publiczną⁵. W literaturze naukowej podkreśla się, iż podczas analizy obecności danego państwa na arenie międzynarodowej nie powinno się tracić z pola widzenia roli, jaką odgrywają samorządy realizujące zadania w zakresie współpracy międzynarodowej, poprzez partnerstwa nawiązane z samorządami lokalnymi lub regionalnymi innych państw albo w ramach wspólnie realizowanych projektów⁶. Współpraca międzynarodowa realizowana przez samorządy opiera się na zaangażowaniu w nią społeczności, władz lokalnych, regionalnych czy też stowarzyszeń⁷. Vít Dostál skonstatował to następująco: „Trudno odmówić słuszności stwierdzeniu, że integracja europejska byłaby niemożliwa, a przynajmniej rażąco niepełna, gdyby działania integracyjne pozostawić wyłącznie w gestii władz centralnych i państw narodowych. Bez tysięcy oddolnych inicjatyw, podejmowanych we wspólnotach lokalnych i regionalnych w celu nawiązania pozytywnych relacji z partnerami z innych państw, nie byłoby możliwe osiągnięcie wielu celów integracyjnych (...)”⁸. Ważną rolę jednostek samorządu terytorialnego (dalej jako jst) w realizacji rządowej polityki zagranicznej zauważa również Minister Spraw Zagranicznych RP, który wskazał w Strategii Polskiej Polityki Zagranicznej na lata 2017–2021: „Sukces polskiej polityki zagranicznej zależy nie tylko od skuteczności polskiej dyplomacji czy też szerzej – organów administracji rządowej. Polska musi korzystać z potencjału i zaangażowania zarówno samorządów, jak i organizacji pozarządowych, podejmujących działania zarówno w najbliższym sąsiedztwie, jak i w odległych regionach świata”⁹. Mając na uwadze powyższe zmiany zachodzące w modelu dyplomacji, również na gruncie polskim, można wnioskować, iż wyczerpuje się wartość klasycznego paradygmatu prowadzenia polityki zagranicznej wyłącznie przez

---

⁵ N. Snow, *Rethinking public diplomacy*, [w:] N. Snow, P. M. Taylor (red.), *Public diplomacy*, New York 2009, s. 6.

⁶ J. Pasiut, *Założenia polityki zagranicznej miast w odniesieniu do aktualnej polityki zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej*, „Samorząd Terytorialny” 2014, nr 11, s. 32.

⁷ M. Moszczyńska, K. Margol (red.), *Współpraca miast bliźniaczych*, Nidzica 1996, s. 23.

⁸ V. Dostál, *Paradyplomacja czeskich województw*, Warszawa 2020, s. 11.

⁹ Strategia Polskiej Polityki Zagranicznej na lata 2017–2021, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/strategia> [dostęp: 01.08.2023].

państwa, zaś zyskuje współpraca międzynarodowa prowadzona przez jednostki samorządu terytorialnego.

Na zmiany owego paradygmatu w Polsce niewątpliwym wpływ miał proces transformacji społeczno-politycznej, który rozpoczął się na przełomie lat 80. i 90. XX wieku. Zdaniem Eugeniusza Zielińskiego, przeobrażenia te objęły rozległy zakres przedmiotowy i dotyczyły podstaw ustrojowych państwa, a w konsekwencji miały doprowadzić do społeczeństwa otwartego, demokratycznego i wolnościowego, które przyjmie koncepcję państwa liberalno-demokratycznego¹⁰. Zapoczątkowany ponad 30 lat temu proces przeobrażeń dokonał się w sferze społecznej, ustroju politycznym Polski, ale również w gospodarce. Transformacja ekonomiczna oznaczała przekształcenia własnościowe, w tym przejście od państwowej formy własności środków produkcji do prywatnych form ich własności, a także przejście od gospodarki nakazowo-rozdzielczej do gospodarki rynkowej¹¹. Natomiast w aspekcie politycznym nastąpiło przejście od systemu autorytarnego do systemu demokratycznego z pluralizmem politycznym, a także trójpodziałem władzy¹². Powyższe miało zasadnicze znaczenie dla „odrodzonego samorządu terytorialnego”. 29 grudnia 1989 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie Konstytucji z 22 lipca 1952 r., w której wskazano, iż „Rzeczpospolita Polska gwarantuje udział samorządu terytorialnego w sprawowaniu władzy oraz swobodę działalności innych form samorządu”¹³. Podczas kolejnych zmian legislacyjnych, w pierwszym etapie zmiany władzy publicznej, utworzono na podstawie ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym samorząd gminny¹⁴, zaś 1 stycznia 1999 r., oprócz gmin, zaczęły funkcjonować powiaty i województwa¹⁵. W wyniku reform ustrojowych lat 90. dokonano dekoncentracji oraz decentralizacji władzy publicznej i przekazano samorządom terytorialnym istotne kompetencje oraz odpowiedzialność za wykonywanie

---

¹⁰ E. Zieliński, *Nauka o państwie i polityce*, Warszawa 1999, s. 77. Patrz szerzej: D. Mikucka-Wójtowicz, *Transformacja ustrojowa w państwach Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej – geneza, uwarunkowania, przebieg procesu. Uwagi teoretyczne*, [w:] E. Bujwid-Kurek, D. Mikucka-Wójtowicz (red.), *Transformacja ustroju politycznego wybranych państw Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej*, Kraków 2015, s. 29-36.

¹¹ D. Piotrowska, *Transformacja ustrojowa a struktura społeczna*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy” 1998, z. 13, s. 82.

¹² B. Jałowiecki, *Strukturalne i aksjologiczne uwarunkowania transformacji systemowej w Polsce*, „Przegląd Socjologiczny” 1992, t. XLI, s. 31–32. Patrz szerzej A. Antoszewski, *System polityczny RP*, Warszawa 2012, s. 17-25; W. Żebrowski, *Współczesne systemy polityczne. Zarys teorii i praktyka w wybranych państwach świata (podręcznik akademicki)*, Olsztyn 2007, s. 149-153.

¹³ Dz.U. 1989 Nr 75, poz. 444.

¹⁴ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz.U. 1990 Nr 16, poz. 95 z późn. zm.).

¹⁵ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. Nr 91, poz. 578 z późn. zm.); Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. 1998 Nr 91, poz. 576 z późn. zm.).

zadań publicznych na rzecz mieszkańców danej wspólnoty terytorialnej. W katalogu spraw, do których realizacji zostały uprawnione gminy, powiaty czy województwa, znalazły się te dotyczące współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw. Polskie samorządy realizują zadania z zakresu współpracy międzynarodowej ze względu na konstytucyjnie zagwarantowane prawo do współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw oraz przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych (art. 172 Konstytucji RP). Szczególną rolę w tym zakresie, ze względu na ich potencjał, ustawodawca przypisał samorządom województw. W ustawie o samorządzie województwa poświęcono tej kooperacji cały rozdział 6, zatytułowany *Współpraca zagraniczna*. Warto zaznaczyć, że prawodawca w ustawie o samorządzie województwa wskazał, iż współpraca województwa ze społecznościami regionalnymi innych państw prowadzona musi być zgodnie m.in. z prawem wewnętrznym oraz polityką zagraniczną państwa, co podkreśla unitarny charakter państwa polskiego. Samorządy jednakże aspirują do tego, aby mieć wpływ na realizowaną politykę zagraniczną Polski. W związku z tym np. powołały 15 listopada 2012 r. w Poznaniu¹⁶ Stałą Ogólnopolską Konferencję Współpracy Międzynarodowej Samorządów, chcąc większego udziału w formułowaniu założeń polskiej polityki zagranicznej, a ponadto wskazując istotną rolę, jaką odgrywają w realizacji strategicznych celów Polski w relacjach z zagranicą¹⁷.

Umiejętne i przynoszące pozytywne rezultaty wykonywanie zadań publicznych wiąże się niewątpliwie z wymianą doświadczeń ze społecznościami innych państw. Zauważalne jest to również w kooperacji polskich jst. Rozwijana od lat 90. ubiegłego wieku współpraca międzynarodowa polskich gmin, dotycząca wymiany doświadczeń w zakresie pozyskiwania i rozliczania funduszy europejskich czy funkcjonowania samorządów w Europie Zachodniej, była niezaprzeczalnie istotnym elementem przygotowań naszego państwa do przyjęcia do Unii Europejskiej. Członkostwo w tej organizacji międzynarodowej stworzyło prawne i faktyczne możliwości rozwoju kooperacji z partnerami europejskimi, w związku z dostępem do środków na projekty europejskie, dotyczące współpracy międzynarodowej.

---

¹⁶ Samorządowa współpraca z krajami nordyckimi, <https://www.umww.pl/generuj-pdf---45364> [dostęp: 11.04.2022].

¹⁷ A. Trzcielińska-Polus, *Samorządowy wymiar polityki zagranicznej regionów (na przykładzie Śląska Opolskiego)*, „Pogranicze. Polish Borderlands Studies” 2015, t. 3, nr 2, s. 120.

Współpraca międzynarodowa jst jest realizowana zasadniczo na podstawie umów, listów intencyjnych czy innych dokumentów jako współpraca formalna. Coraz większą rolę w realizacji tej współpracy zaczynają odgrywać kontakty nieformalne, które mogą przybierać postać jednorazowych wizyt, wymian kulturalnych czy młodzieżowych, organizowanych przez szkoły czy instytucje kultury w danej jednostce terytorialnej. Bardzo istotną i prestiżową formą realizowania współpracy międzynarodowej przez jst jest tworzenie i prowadzenie przez nie przedstawicielstw zagranicznych. Dzięki temu realizowane są cele promocyjne, kulturalne, lobbingowe czy gospodarcze. Współpraca międzynarodowa samorządów, funkcjonująca od ponad 30 lat, stała się trwałym elementem rzeczywistości samorządowej. W piśmiennictwie wskazuje się, że nie budzi ona obecnie ani zdziwienia, ani emocji, gdyż jest standardową częścią politycznego instrumentarium władz lokalnych¹⁸.

27 maja 2020 r. minęło 30 lat od pierwszych wolnych wyborów do rad gmin, dlatego też decyzją zarządu Związku Miast Polskich rok 2020 ogłoszony został „Rokiem Samorządu Terytorialnego”¹⁹. Ponadto w 2020 r. wystąpiła globalna pandemia SARS-CoV-2, w związku z czym pojawiły się pytania o rozwój relacji międzynarodowych społeczeństw regionalnych i władz lokalnych w tym okresie. Wydarzenia te stały się impulsem do opracowania niniejszej rozprawy, będącej analizą stanu współpracy międzynarodowej prowadzonej przez jst regionu kujawsko-pomorskiego. Wnioski powstałe w wyniku przeprowadzonych badań mogą być ważne dla podmiotów samorządowych, które prowadzą lub zamierzają prowadzić owocną współpracę międzynarodową, a także tworzyć długofalową strategię rozwoju jst – mogą więc mieć charakter aplikacyjny.

Badaniom przyświecało kilka celów, w tym najważniejszy, którym był cel poznawczy. Dotychczasowe informacje na temat współpracy jst regionu kujawsko-pomorskiego są bardzo skromne. W związku z tym należało podjąć próbę uzupełnienia tej luki w badaniach naukowych poprzez zgromadzenie możliwie najbardziej szczegółowych oraz aktualnych informacji. W pracy przedstawiono skalę współpracy międzynarodowej jst, tj. kierunki geograficzne, przedmiot, dynamikę oraz bariery i efekty współpracy międzynarodowej. Co istotne poznawczo, uwzględniono realizację

---

¹⁸ A. Nijander-Dudzińska, D. Woźniakowski, A. Wołek, *Współpraca międzynarodowa samorządów Polski południowej*, „Pogranicze. Polish Borderlands Studies” 2019, t. 7, nr 4, s. 129.

¹⁹ 2020 Rok Samorządu Terytorialnego, <https://www.miasta.pl/aktualnosci/2020-rok-samorzadu-terytorialnego> [dostęp: 01.08.2023].

współpracy międzynarodowej w warunkach szczególnych, a mianowicie podczas pandemii koronawirusa SARS-CoV-2 oraz rosyjskiej pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę.

Ponadto istotnym był cel użyteczny. Wyniki przeprowadzonych badań oraz sformułowane wnioski niewątpliwie mogą być przydatne władzom jednostek samorządu terytorialnego w zakresie nawiązywania współpracy międzynarodowej lub też modyfikacji dotychczasowej współpracy poprzez niwelację barier ją ograniczających.

Cezury czasowe pracy zostały określone na lata 1990–2020, tj. od utworzenia gminnego samorządu terytorialnego w wyniku transformacji ustrojowej do końca 2020 r., a dla samorządów powiatowych i samorządu województwa od 1999 r.

Rok 2020 jest szczególny ze względu na 30-lecie samorządu terytorialnego oraz wystąpienie nadzwyczajnej globalnej okoliczności, a mianowicie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2, która miała wpływ na współpracę międzynarodową jst. Tak przedstawione cezury czasowe należy jednakże uznać za umowne, ze względu na to, że w dysertacji niejednokrotnie wykraczano poza nie. Działo się tak w przypadku przedstawienia historii regionu kujawsko-pomorskiego czy też analiz dokumentów źródłowych, dotyczących regionu kujawsko-pomorskiego, w tym strategii, planów czy programów, których horyzont czasowy wykraczał poza 2020 r. Co istotne, ze względu na wystąpienie pełnoskalowej agresji Federacji Rosyjskiej (dalej również jako: Rosja) na Ukrainę, niezbędne stało się przeprowadzenie dodatkowego badania, dotyczącego skali oraz charakteru współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego w regionie, realizowanej wobec ukraińskich partnerów w latach 2022–2023. Ponadto zbadano wpływ pełnoskalowej agresji Rosji w Ukrainie na współpracę z rosyjskimi czy białoruskimi partnerami.

Przedmiotem badań jest zagadnienie współpracy międzynarodowej powstałego 1 stycznia 1999 r. województwa kujawsko-pomorskiego (z połączenia uprzednio funkcjonujących województw: bydgoskiego, toruńskiego oraz włocławskiego), w tym jego struktur regionalnych oraz lokalnych (tj. 19 powiatów ziemskich oraz 144 gmin, w tym 4 miast na prawach powiatu).

W wyniku przeprowadzonych badań uzyskano informacje jakościowe oraz ilościowe na temat współpracy międzynarodowej jst z regionu kujawsko-pomorskiego, dla pozyskania których niezwykle istotnym okazała się analiza przeprowadzonych badań ankietowych. W niniejszej pracy zajęto się również aspektami teoretycznymi

dotyczącymi tytułowego zagadnienia, a w tym uwarunkowaniami formalnoprawnymi oraz genezą i ewolucją współpracy międzynarodowej.

W niniejszej pracy sformułowany został problem badawczy i brzmi on następująco: Jak przedstawia się skala współpracy międzynarodowej jst regionu kujawsko-pomorskiego?

W procesie badawczym sformułowano następujące pytania badawcze: Czy polskie jst mają podmiotowość prawnomiędzynarodową lub czy są podmiotem stosunków międzynarodowych? Jaki status prawny mają przedstawicielstwa polskich jst za granicą? Jakie organy administracji rządowej oraz w jakim zakresie są uprawnione do wykonywania nadzoru nad współpracą międzynarodową polskich jst? Ile jst regionu kujawsko-pomorskiego realizuje współpracę międzynarodową? Jakie są kierunki geograficzne współpracy międzynarodowej jst z regionu kujawsko-pomorskiego? Jaka jest najczęstsza forma nawiązywanej współpracy międzynarodowej przez jst z regionu kujawsko-pomorskiego? Jakie bariery występują w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej jst z regionu kujawsko-pomorskiego? Jakie są efekty współpracy międzynarodowej jst z regionu kujawsko-pomorskiego? Jaka była skala współpracy międzynarodowej jst z regionu kujawsko-pomorskiego w okresie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2? Czy i jaka jest skala pomocy finansowej i rzeczowej udzielonej przez jst z regionu kujawsko-pomorskiego ukraińskim partnerom po pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę? Jaka jest skala współpracy jst z regionu kujawsko-pomorskiego z partnerami rosyjskimi i białoruskimi po pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę?

W związku z koniecznością odpowiedzi na powyższe pytania sformułowano hipotezy badawcze, które dotyczyły współpracy międzynarodowej jst w regionie kujawsko-pomorskim. Hipoteza to przypuszczenie, które wymaga potwierdzenia²⁰. Pierwsza hipoteza główna zawiera stwierdzenie, że: Tradycyjne stosunki międzynarodowe, realizowane między aktorami państwowymi, uzupełniane są obecnie nową siecią powiązań między społecznościami lokalnymi oraz regionalnymi w formie współpracy przekraczającej granice państw. Współpraca ta, jako ważna kompetencja realizująca konstytucyjną zasadę samodzielności samorządu, została nadana polskim jednostkom samorządu terytorialnego na mocy ustaw ustrojowych, regulujących status tych jednostek. W drugiej hipotezie głównej przyjęto stwierdzenie, że: Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego w regionie kujawsko-pomorskim

---

²⁰ A. J. Chodubski, *Wstęp do badań politologicznych*, Gdańsk 2008, s. 175-176.

jest ważnym czynnikiem sprzyjającym rozwojowi społeczności lokalnych i regionalnych realizowanym przez samorząd, przede wszystkim jako współpraca o charakterze formalnym. Dynamika współpracy międzynarodowej jest zróżnicowana w poszczególnych jst z regionu kujawsko-pomorskiego.

W celu zrealizowania procesu badawczego dokonano wyboru odpowiednich metod oraz technik badawczych. W badaniach nauk o polityce i administracji stosuje się cały szereg metod badawczych, dlatego też trudno jest stworzyć ich wyczerpujący katalog²¹. Andrzej Chodubski wymienił następujące metody: analizę systemową, ujęcia ilościowe i jakościowe, metodę porównawczą (analogii), analizę instytucjonalno-prawną, metodę historyczną, behawioralną, symulacyjną, decyzyjną, a także pozostałe, takie jak leksykalna, geograficzna, genealogiczna, ekstrapolacji, refleksji, metodę kolejnych zbliżeń²². Z kolei Tomasz Pawłuszko, wskazując metody badawcze, wymienia: metodę porównawczą, systemową, historyczną, instytucjonalno-prawną, analizy treści, analizy decyzyjnej oraz monograficzną²³. Autor ten wyróżnia następujące techniki badawcze: empiryczne (wywiad, wywiad pogłębiony, wywiad zogniskowany, ankieta) oraz teoretyczne (analiza wypowiedzi, analiza dokumentów, raportów, opracowanie wskaźników)²⁴.

W pracy wykorzystano zarówno ilościowe, jak i jakościowe metody badawcze²⁵, realizując je na podstawie odpowiednio dobranych technik badawczych. W przeprowadzonych badaniach wykorzystano ilościowe metody badawcze, dodatkowo zaś wspomagano się następującymi technikami badawczymi: analizą danych zastanych oraz indywidualnymi wywiadami pogłębionymi. Metodę ilościową w badaniach zastosowano mając na uwadze liczbę jst (1 województwo, 19 powiatów ziemskich oraz 144 gminy – w tym 4 miasta na prawach powiatu) oraz chęć pozyskania dużej ilości informacji dotyczącej stanu współpracy międzynarodowej. Ujednolicone pytania (takie same dla każdej jst), były niezbędne do zrealizowania badań porównawczych.

Celem badania jakościowego było dokonanie analizy materiałów źródłowych, które dotyczyły współpracy międzynarodowej, a także analizy odpowiedzi na pytania otwarte w związku z przeprowadzonym badaniem ankietowym. Realizując badania

---

²¹ R. Bäcker i in., *Metodologia badań politologicznych*, Warszawa 2016, s. 65.

²² A. J. Chodubski, *Wstęp do badań...*, op. cit., s. 131.

²³ T. Pawłuszko, *Wstęp do metodologii badań politologicznych. Skrypt akademicki*, Częstochowa 2013, s. 8.

²⁴ Ibidem, s. 8.

²⁵ J. Buttolph-Johnson, H. T. Reynolds, J. D. Mycoff, *Metody badawcze w naukach politycznych*, Warszawa 2010, s. 263 i nast.

ankietowe, przeprowadzono również wywiady pogłębione z pracownikami merytorycznymi gmin, powiatów oraz pracownikami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu, odpowiedzialnymi za kwestie współpracy międzynarodowej. W szczególności z Dyrektorem Departamentu Współpracy Międzynarodowej Sylwią Tubielewicz-Olejnikiem, Naczelnikiem Wydziału Współpracy Zagranicznej Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu Denisem Dembkiem, Dyrektorem Wydziału Promocji i Turystyki Urzędu Miasta Torunia Ewą Banaszczyk-Kisiel, pracownikiem Wydziału Komunikacji Społecznej i Informacji Urzędu Miasta Torunia Martyną Mielcarz-Iwińską, Dyrektorem Biura Obsługi Urzędu Miasta Torunia Przemysławem Czechowskim, Sekretarzem Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego Katarzyną Orłowską, pracownikiem samodzielnego stanowiska ds. zamówień publicznych, promocji, kultury, sportu i organizacji pozarządowych Urzędu Gminy Golub-Dobrzyń Małgorzatą Mierzejewską, pracownikiem Wydziału Organizacyjno-Administracyjnego Urzędu Miasta Grudziądza Nikoletą Kirsch, pracownikiem Wydziału Kultury, Promocji i Komunikacji Społecznej Urzędu Miasta Włocławka Aleksandrą Więtczak-Kucharczyk, pracownikiem Wydziału Kultury, Promocji i Komunikacji Społecznej Urzędu Miasta Inowrocławia Martą Wojsznis-Vazquez.

Podczas badań ilościowych ankietę skierowano do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego występujących w regionie kujawsko-pomorskim, tj. Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego, 19 powiatów oraz 144 gmin (17 miejskich, 35 miejsko-wiejskich oraz 92 wiejskich). Przedstawiciel Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego wypełnił i zwrócił ankietę. W przypadku powiatów, 17 z nich wypełniło ankietę, a jedynie w 2 przypadkach, na prośbę o wypełnienie ankiety, odpowiedziały one w wiadomości e-mail, że nie prowadzą współpracy międzynarodowej (powiaty: bydgoski i toruński). Jeśli chodzi o samorządy gminne w województwie kujawsko-pomorskim, to na łączną ich liczbę 144 aż 128 gmin wypełniło ankietę – w tym 126 gmin przesłało ankietę pocztą elektroniczną, zaś w 2 przypadkach przesłano ankietę pocztą tradycyjną (gminy: Włocławek (wiejska) oraz Boniewo). Natomiast 16 samorządów gminnych nie było zainteresowanych badaniem ankietowym – 10 gmin przekazało wiadomość za pośrednictwem poczty e-mail z informacją, że nie prowadzi współpracy międzynarodowej (gminy: Aleksandrów Kujawski, Papowo Biskupie, Łasin, Dobrzyń nad Wisłą, Chrostkowo, Lipno (wiejska), Radziejów (miejska), Chełmża (miejska), Gostycyn, Śliwice), zaś w 6 przypadkach

(gminy: Kijewo Królewskie, Radziejów (wiejska), Brzuze, Lubicz, Baruchowo, Lubień Kujawski) nie uzyskano jakiegokolwiek zwrotnej odpowiedzi.

Kolejną metodą badawczą, wykorzystaną do powstania niniejszej pracy, była metoda instytucjonalno-prawna, pomocna w analizie aktów prawa powszechnie obowiązującego, tj. Konstytucji RP, ustaw, rozporządzeń czy aktów prawa międzynarodowego publicznego. Ponadto była ona istotna w ramach analizy uchwał organów stanowiących jst oraz uchwał i zarządzeń organów wykonawczych jst, a także innych dokumentów wytworzonych przez samorządy terytorialne.

W pracy wykorzystano również metodę historyczną, która posłużyła do ukazania genezy współpracy międzynarodowej jst oraz do przedstawienia historii regionu kujawsko-pomorskiego.

Ostatnią z metod badawczych, wybraną i zastosowaną przez autora, była metoda komparatystyczna, która posłużyła do zbadania zmian regulacji prawnych w zakresie współpracy międzynarodowej samorządów lokalnych i regionalnych w Polsce.

W związku z wyżej przedstawionymi metodami badawczymi autor wykorzystał następujące techniki badawcze: ankieta, wywiad oraz analiza wypowiedzi (pracowników urzędów jst z województwa kujawsko-pomorskiego).

Wybierając metodę badawczą oraz technikę badawczą, autor kierował się przede wszystkim postawionym problemem badawczym oraz sformułowanymi hipotezami.

W pracy wykorzystano dostępne piśmiennictwo, dotyczące przedmiotu rozprawy, w tym przede wszystkim z zakresu nauk o polityce i administracji, a także stosunków międzynarodowych, nauk prawnych oraz nauk historycznych. Poddano analizie artykuły naukowe, pozycje monograficzne, prace zbiorowe oraz wyniki badań innych autorów, dotyczące współpracy międzynarodowej. Należy zaznaczyć, iż aktywność samorządów terytorialnych wykraczająca poza granice państwa stała się przedmiotem dociekań naukowych od momentu ich powstania w obecnej formie, tj. od 1990 r. w przypadku gmin oraz od 1999 r. w przypadku powiatów, a także województw samorządowych. W polskiej literaturze naukowej brak jest monografii traktującej w sposób kompleksowy o współpracy międzynarodowej regionu kujawsko-pomorskiego. Jediną pracą naukową, dotyczącą współpracy międzynarodowej, obejmującą jednostki terytorialne województwa kujawsko-pomorskiego, jest artykuł naukowy Magdaleny Bierzyńskiej-

Sudoł dotyczący dyplomacji samorządowej²⁶. Ze względu na brak kompleksowych opracowań monograficznych dotyczących współpracy międzynarodowej jst regionu kujawsko-pomorskiego, zamiarem autora było stworzenie pracy, która rozszerzy stan badań w zakresie współpracy międzynarodowej jst z objętego badaniem regionu.

Wśród znaczących publikacji podejmujących problematykę międzynarodowej aktywności samorządów terytorialnych są prace: Kazimierza Jóskowiaka²⁷, Krzysztofa Tomaszewskiego²⁸, Wojciecha T. Modzelewskiego²⁹, Hanny Dumały³⁰ czy Sylwii Dołzbłasz i Andrzeja Rajczyka³¹. W piśmiennictwie dostępne są także badania naukowe odnoszące się do współpracy międzynarodowej konkretnych jednostek terytorialnych³², takich autorów, jak: Ryszard Formuszewicz³³, Wojciech T. Modzelewski i Arkadiusz Żukowski³⁴, Teresa Astramowicz-Leyk³⁵, Norbert Honka³⁶, Łukasz Bielewski³⁷, Jan Poleszczuk, Katarzyna Sztop-Rutkowska, Aleksandra Porankiewicz-Żukowska, Łukasz Kiszkiel, Andrzej Klimczuk, Rafał J. Mejsak³⁸ czy Aleksandra Trzcielińska-Polus³⁹, jednakże nie dotyczą one województwa kujawsko-pomorskiego. W ramach Związku Miast Polskich badania nad współpracą międzynarodową jst prowadziły Adriana

---

²⁶ M. Bierzyńska-Sudoł, *Dyplomacja samorządowa jako innowacyjny instrument zarządzania regionem*, „Świat Idei i Polityki” 2016, t. 15.

²⁷ K. Jóskowiak, *Samorząd terytorialny w procesie integracji europejskiej. Polskie doświadczenia i wnioski na przyszłość*, Katowice 2008.

²⁸ K. Tomaszewski, *Regiony w procesie integracji europejskiej*, Kraków 2007.

²⁹ W. T. Modzelewski, *Paradyplomacja regionów. Studium województw Polski Wschodniej*, Olsztyn 2016.

³⁰ H. Dumała, *Transnarodowe sieci terytorialne w Europie*, Lublin 2012.

³¹ S. Dołzbłasz, A. Rajczyk, *Współpraca transgraniczna w Polsce po akcesji do UE*, Warszawa 2010.

³² M. K. Szewczyk (red.), *Samorządowy wymiar polskiej polityki zagranicznej. Diagnoza województwa łódzkiego*, Łódź 2013.

³³ R. Formuszewicz, *Współpraca zagraniczna samorządu lokalnego w Wielkopolsce*, Poznań 2004.

³⁴ W. T. Modzelewski, A. Żukowski, *Współpraca partnerska samorządów lokalnych, przykład miasta Ostródy i powiatu ostródzkiego*, [w:] W. T. Modzelewski (red.), *Region Warmii i Mazur w europejskich procesach integracyjnych*, Olsztyn 2014.

³⁵ T. Astramowicz-Leyk, *Cooperation of the Regional and Local Authorities of the Warmia and Mazury Region and the Kaliningrad Region*, [w:] A. Żukowski, W. T. Modzelewski (red.), *The Kaliningrad Region. A Specific Enclave in Contemporary Europe*, Paderborn 2021.

³⁶ N. Honka, *Współpraca samorządu terytorialnego województwa opolskiego z partnerami zagranicznymi wobec integracji europejskiej. Stan obecny. Szanse i zagrożenia*, [w:] B. Nitschke (red.), *Europa regionów. Tradycje i perspektywy*, Zielona Góra 2022.

³⁷ Ł. Bielewski, *Cooperation Between the Warmia and Mazury Region and the Kaliningrad Region and its Perspectives*, [w:] A. Żukowski, W. T. Modzelewski (red.), *The Kaliningrad Region. A Specific Enclave in Contemporary Europe*, Paderborn 2021.

³⁸ J. Poleszczuk, K. Sztop-Rutkowska, A. Porankiewicz-Żukowska, Ł. Kiszkiel, A. Klimczuk, R. J. Mejsak (red.), *Samorządowa i obywatelska współpraca transgraniczna w województwie podlaskim*, Białystok 2013.

³⁹ A. Trzcielińska-Polus, *Samorządowy wymiar polityki zagranicznej regionów (na przykładzie Śląska Opolskiego)*, „Pogranicze. Polish Borderlands Studies” 2015, t. 3, nr 2.

Skorupska⁴⁰ oraz Anna Brzozowska⁴¹. O aspektach prawnych odnoszących się do współpracy międzynarodowej samorządów terytorialnych traktują prace takich autorów, jak Maciej Perkowski⁴², Sławomir Czarnow⁴³, Łukasz Buczkowski, Lech J. Żukowski⁴⁴, Hubert Izdebski⁴⁵, Adam Mikołajczyk⁴⁶ czy Renata Kusiak-Winter⁴⁷. Spośród autorów zagranicznych na podkreślenie zasługują opracowania Ivo D. Duchacka⁴⁸, Panayotisa Soldatos⁴⁹, Noé Cornago⁵⁰, Aleksandra Kuznetsova⁵¹ czy Víta Dostála⁵². Powyższe prace posłużyły do wyjaśnienia teoretycznych oraz formalnoprawnych aspektów współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego w ramach dwóch pierwszych rozdziałów.

W niniejszej pracy istotne były również publikacje badaczy administracji publicznej, a przede wszystkim samorządu terytorialnego, głównie w aspekcie jego otoczenia międzynarodowego. Na podkreślenie zasługują teksty takich autorów, jak: Hubert Izdebski⁵³, Alfred Lutrzykowski⁵⁴, Ludwik Habuda⁵⁵, Andrzej Piasecki⁵⁶ czy Bogdan Dolnicki⁵⁷, które były podstawą do opracowania pierwszych trzech rozdziałów

---

⁴⁰ A. Skorupska (red.), *Współpraca międzynarodowa samorządu gminnego*, Warszawa 2005.

⁴¹ A. Brzozowska (red.), *Związki bliźniacze. Współpraca międzynarodowa samorządów lokalnych*, Poznań 1998.

⁴² M. Perkowski, *Międzynarodowa współpraca województw w prawie i praktyce*, Białystok 2013.

⁴³ S. Czarnow, *Współpraca zagraniczna województw*, „Państwo i Prawo” 2000, nr 11.

⁴⁴ Ł. Buczkowski, L. J. Żukowski, *Formy współpracy międzynarodowej lokalnych jednostek samorządu terytorialnego*, [w:] E. Feret, P. Niemczuk (red.), *10 lat doświadczeń polskiego samorządu terytorialnego w Unii Europejskiej*, Przemyśl–Rzeszów 2014.

⁴⁵ H. Izdebski, *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*, Warszawa 2014.

⁴⁶ A. Mikołajczyk, *Regiony i współpraca transgraniczna*, [w:] Z. Brodecki (red.), *Regiony*, Warszawa 2005.

⁴⁷ R. Kusiak-Winter (red.), *Współpraca transgraniczna w administracji publicznej*, Wrocław 2015.

⁴⁸ I. D. Duchacek, *Perforated Sovereignties. Towards a typology of New Actors in International Relations*, [w:] H. J. Michelmann, P. Soldatos (red.), *Federalism and International Relations: the Role of Subnational Units*, Oxford 1990.

⁴⁹ P. Soldatos, *An Explanatory Framework for the Study of Federated States as a Foreign Policy Actors*, [w:] H. J. Michelmann, P. Soldatos (red.), *Federalism and International Relations: the Role of Subnational Units*, Oxford 1990.

⁵⁰ N. Cornago, *On the Normalization of Sub-State Diplomacy*, „The Hague Journal of Diplomacy” 2010, vol. 5 (1-2).

⁵¹ A. Kuznetsov, *Theory and Practice of Paradiplomacy. Subnational governments in international affairs*, New York 2015.

⁵² V. Dostál, *Paradyplomacja czeskich województw*, Warszawa 2020.

⁵³ H. Izdebski, *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*, Warszawa 2014.

⁵⁴ A. Lutrzykowski (red.), *Ustrój terytorialny państwa a decentralizacja systemu władzy publicznej*, Toruń 2012; A. Lutrzykowski, *Samorząd terytorialny a dynamika przemian ustrojowych Polski w latach osiemdziesiątych XX wieku*, [w:] A. Lutrzykowski (red.), *Samorząd terytorialny. Ale jaki?*, Toruń 2009; A. Lutrzykowski, *System władzy publicznej Polski Ludowej. Od Manifestu PKWN do Konstytucji PRL*, Toruń 2013.

⁵⁵ L. Habuda, *Zasadniczy podział terytorialny państwa podstawą dla wyboru w kwestii centralizacji i decentralizacji*, [w:] *Ustrój terytorialny państwa a decentralizacja systemu władzy publicznej*, A. Lutrzykowski (red.), Toruń 2012.

⁵⁶ A. K. Piasecki, *Samorząd terytorialny i wspólnoty lokalne*, Warszawa 2009.

⁵⁷ B. Dolnicki, *Samorząd terytorialny*, Warszawa 2012.

w zakresie wyjaśnienia pojęcia samorządu terytorialnego, nadzoru nad samorządem terytorialnym czy historii regionu kujawsko-pomorskiego.

Istotnym źródłem wiedzy na temat współpracy międzynarodowej samorządów terytorialnych były artykuły w takich czasopismach, jak: „Samorząd Terytorialny”⁵⁸, „Stosunki Międzynarodowe”⁵⁹, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”⁶⁰, „Studia Lokalne i Regionalne”⁶¹, „Studia Europejskie”⁶² czy „Białostockie Studia Prawnicze”⁶³.

W przygotowaniu metodologicznym niniejszej pracy pomoc stanowiły publikacje *Wstęp do badań politologicznych*⁶⁴, *Metody badawcze w naukach politycznych*⁶⁵, *Wstęp*

---

⁵⁸ E. Kaltenberg-Kwiatkowska, *Samorząd terytorialny w Polsce. Nadzieje i wątpliwości*, „Samorząd Terytorialny” 1992, nr 7-8; M. Woźniak, *Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego w świetle prawa polskiego i standardów międzynarodowych*, „Samorząd Terytorialny” 2005, nr 4; H. Zięba-Załucka, *Współpraca międzynarodowa samorządów*, „Samorząd Terytorialny” 2008, nr 1-2; W. T. Modzelewski, *Dylematy w określaniu aktywności zagranicznej samorządów terytorialnych – kategoria paradyplomacji*, „Samorząd Terytorialny” 2009, nr 3; A. Bussmann, *Europejskie ugrupowanie współpracy terytorialnej (EUWT): wdrażanie rozporządzenia (WE) nr 1082/2006 do polskiego porządku prawnego*, „Samorząd Terytorialny” 2009, nr 5; T. G. Grosse, *Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej – ocena dotychczasowych efektów i dalszy rozwój z polskiej perspektywy*, „Samorząd Terytorialny” 2012, nr 4; M. Krzymuski, P. Kubicki, *EUWT 2.0? Reforma rozporządzenia o europejskich ugrupowaniach współpracy terytorialnej szansą na ożywienie współpracy transgranicznej podmiotów publicznych*, „Samorząd Terytorialny” 2015, nr 6; J. Lemańska, *Kryterium czy kryteria nadzoru nad działalnością samorządu terytorialnego?*, „Samorząd Terytorialny” 2017, nr 5; J. Podgórska-Rykała, *Rozstrzygnięcia nadzorcze a praktyka samorządowa na przykładzie obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej*, „Samorząd Terytorialny” 2021, nr 5.

⁵⁹ J. Kukulka, *Postrzeżenie międzynarodowe*, „Stosunki Międzynarodowe” 1992, t. 16; M. Raś, *Aktywność międzynarodowa regionów (paradyplomacja) w ujęciu teoretycznym*, „Stosunki Międzynarodowe” 2016, nr 3.

⁶⁰ H. Dumala, *Region jako pojęcie w stosunkach międzynarodowych*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin-Polonia” Sectio K, 1994, vol. I (3); H. Dumala, *Współpraca w prawie Wspólnot Europejskich*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin-Polonia” Sectio K, 2009, vol. XVI (1); A. Ziętek, *Dyplomacja publiczna Polski*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sectio K, 2010, nr XVII (1).

⁶¹ S. Ciok, *Pogranicze zachodnie Polski w perspektywie integracji europejskiej*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2000 nr 1; K. Szmigiel, *Współpraca międzynarodowa w regionie peryferyjnym – na przykładzie województwa lubelskiego*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2004, nr 1; J. Poniedziałek, *Wybrane koncepcje regionu w socjologii i etnografii wypracowane w okresie II Rzeczypospolitej*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2016, nr 3; W. T. Modzelewski, *Dyplomacja bez dyplomatów. Polsko-chorwackie partnerstwa regionalne*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2020, nr 4.

⁶² M. Löper, *Biura przedstawicielskie regionów europejskich w Brukseli*, „Studia Europejskie” 2000, nr 1.

⁶³ A. Doliwa, *Konstytucjonalizacja osobowości prawnej jako podstawa współpracy międzynarodowej gmin*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2012; E. Czech, M. Kropiewnicka, *Międzynarodowa współpraca polskiego samorządu terytorialnego szczebla powiatowego w zakresie ochrony środowiska realizowanej w zgodzie ze zrównoważonym rozwojem*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2012, nr 12; M. Perkowski, *Główne podstawy prawnomiędzynarodowe aktywności samorządu terytorialnego w Europie*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2012, nr 2; B. Kościuch, A. Poźniak, *Euroregiony a współpraca zagraniczna jednostek samorządu terytorialnego*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2012, z. 12; M. Perkowski, *Ustępująca ambiwalencja władzy wykonawczej, czyli współpraca zagraniczna polskich regionów a polityka zagraniczna państwa*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2016, z. 20.

⁶⁴ A. J. Chodubski, *Wstęp do badań...*, op. cit.

⁶⁵ J. Buttolph-Johnson, H. T. Reynolds, J. D. Mycoff, *Metody badawcze...*, op. cit.

do metodologii badań politologicznych. Skrypt akademicki⁶⁶ oraz *Metodologia badań politologicznych*⁶⁷, które wyjaśniły autorowi metodologię badań naukowych, niezbędną przy opracowywaniu m.in. celów pracy, przedmiotu badań, hipotez czy pytań badawczych.

Niniejsza praca składa się z czterech rozdziałów, wstępu, zakończenia, bibliografii oraz aneksu. W pierwszym rozdziale, zatytułowanym *Współpraca międzynarodowa polskich jednostek samorządu terytorialnego*, zaprezentowane zostały ustalenia terminologiczne najbardziej istotnych pojęć występujących w pracy, w tym w zakresie terminu współpracy międzynarodowej jst, a także przedmiot oraz podmioty współpracy. Ponadto przedstawiono genezę współpracy międzynarodowej jst, poczynając od najwcześniejszej występującej w dziejach współpracy miast, kończąc na czasach współczesnych. Wiele miejsca autor poświęcił w tym rozdziale na omówienie zagadnienia dyplomacji publicznej jako elementu współpracy międzynarodowej i roli samorządów terytorialnych w jej realizacji.

Rozdział drugi, pt. *Rozwiązania organizacyjne i regulacje prawne współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego*, zawiera aspekty prawne współpracy międzynarodowej jst. Wskazano podstawy prawne współpracy międzynarodowej zarówno w zakresie prawa międzynarodowego publicznego, wspólnotowego, jak i prawodawstwo krajowe, legitymizujące prowadzoną przez gminy, powiaty czy województwa współpracę wykraczającą poza granice państwa. W rozdziale tym szczególną uwagę skupiono na formach współpracy międzynarodowej jst, w tym na istotnym jej rodzaju, a mianowicie na funkcjonowaniu przedstawicielstw zagranicznych jst na przykładzie przedstawicielstwa województwa kujawsko-pomorskiego. Ponadto omówiono nadzór administracji rządowej nad współpracą międzynarodową realizowaną przez jst.

W rozdziale trzecim pt. *Jednostki samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego we współpracy międzynarodowej* autor podjął próbę omówienia współpracy międzynarodowej regionu, będącej przedmiotem badań. Została w nim szczegółowo przedstawiona charakterystyka typologiczna województwa kujawsko-pomorskiego. Ponadto opisano oraz scharakteryzowano działalność w zakresie współpracy międzynarodowej głównych aktorów współpracy międzynarodowej w województwie kujawsko-pomorskim, tj. Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Komisji

---

⁶⁶ T. Pawłuszko, *Wstęp do metodologii...*, op. cit.

⁶⁷ R. Bäcker i in., *Metodologia badań...*, op. cit.

Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz Departamentu Współpracy Międzynarodowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego (aktualnie: Departament Współpracy Zagranicznej). W tym zakresie dokonano szczegółowej analizy protokołów czy też uchwalanych aktów normatywnych. Omówiono także współpracę międzynarodową gmin oraz powiatów regionu kujawsko-pomorskiego.

W rozdziale czwartym pt. *Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego – wyniki badań ankietowych* przedstawiono wyniki przeprowadzonej ankiety. Zostały w nim zbadane i omówione kierunki, przedmiot oraz dynamika współpracy międzynarodowej jst regionu kujawsko-pomorskiego. Wiele miejsca poświęcono omówieniu współpracy międzynarodowej w warunkach nadzwyczajnych. Przedstawiono w tym zakresie stan współpracy międzynarodowej jst regionu kujawsko-pomorskiego w okresie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2, a także skalę pomocy finansowej i rzeczowej udzielonej przez jst z regionu kujawsko-pomorskiego partnerom współpracy z Ukrainy. Ponadto omówione zostały wyniki badań w zakresie efektów oraz barier współpracy międzynarodowej, które występują w ramach jst regionu kujawsko-pomorskiego.

Zakończenie jest ostatnią częścią pracy i próbą odniesienia się do przedstawionych celów oraz pytań badawczych. W tej części zaprezentowano także weryfikację sformułowanych w pracy hipotez badawczych. Na koniec zaproponowano również wnioski, postulaty i oceny dotyczące współpracy międzynarodowej realizowanej przez jst z województwa kujawsko-pomorskiego.

Bibliografia zawiera wykaz materiałów wykorzystanych w ramach badań zrealizowanych przez autora dysertacji, tj. akty prawne, monografie, prace zbiorowe, rozdziały w pracach zbiorowych, artykuły naukowe, źródła internetowe, ekspertyzy i raporty, a także orzecznictwo sądowe.

W *Aneksie* zawarto kwestionariusz ankiety oraz wnioski o udostępnienie informacji publicznej.

Rozdział I

Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego

1. Ustalenia terminologiczne

Poprawne wyjaśnienie zjawisk społecznych wymaga stosowania jednolitej i precyzyjnej siatki pojęciowej, która umożliwi ukazanie zasadniczych cech badanych procesów i instytucji społecznych. Należy wskazać, iż w literaturze przedmiotu występuje mnogość definicji, z których każda kładzie akcent na inne aspekty danego terminu. Wiąże się to również z tym, że pojęcia te zostały wypracowane przez nauki o polityce i administracji, nauki geograficzne, ale również przez nauki prawne, ekonomiczne, socjologiczne czy historyczne. W tym podrozdziale podjęta zostanie zatem próba zdefiniowania podstawowych kategorii terminologicznych, które będą stosowane w kolejnych częściach pracy. Autor zamierza wyjaśnić takie zasadnicze pojęcia, jak: region, jednostki samorządu terytorialnego, stosunki międzynarodowe czy też współpraca międzynarodowa. Warto podkreślić, że dokładne określenie niektórych pojęć jest problematyczne, ze względu na ich interdyscyplinarny charakter.

W związku z tym, iż rozprawa doktorska dotyczy badań nad interakcjami polskich jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego z podmiotami terytorialnymi z innych państw, rozważania terminologiczne rozpoczęte zostaną od pojęcia podstawowego, a mianowicie od zdefiniowania pojęcia regionu.

Region jest terminem wywodzącym się z języka łacińskiego, od słowa *regio*, oznaczającego krainę, obszar, okolicę⁶⁸, odnosi się także do czasownika *regere*, co oznacza rządzić, kierować, administrować⁶⁹. Ponadto, zgodnie ze znaczeniem wskazanym w *Słowniku języka polskiego PWN*, region oznacza „obszar o określonych cechach krajobrazowych, etnograficznych lub gospodarczych”⁷⁰ lub „obszar

---

⁶⁸ J. Korpanty (red.), *Słownik łacińsko-polski*, Warszawa 2003, s. 629. Patrz też Słownik łaciński online, <https://lacina.globalnie.com.pl/sownik-lacinski/?name-directory-search-value=regio&dir=2> [dostęp: 24.06.2022].

⁶⁹ K. Tomaszewski, *Regiony w procesie integracji europejskiej*, Kraków 2007, s. 13.

⁷⁰ Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/region.html> [dostęp: 24.06.2022].

odznaczający się swoistymi cechami wyróżniającymi go spośród innych obszarów”⁷¹. Warto podkreślić, że ten termin ma wieloznaczny charakter i jest rozumiany odmiennie w różnych dyscyplinach naukowych⁷². Podobnie wypowiada się Irena Pietrzyk, która wskazuje, iż pojęcie regionu powinno być za każdym razem sprecyzowane, gdyż nie ma definicji, która by odpowiadała występującej w Unii Europejskiej różnorodności struktur terytorialnych na poziomie regionu⁷³. Dodatkowo, zdaniem Hanny Dumały, pojęcie regionu pierwotnie było używane w naukach geograficznych i ekonomicznych, następnie zaś zostało zapożyczony do nauki o stosunkach międzynarodowych⁷⁴. Na koniec warto zaznaczyć, że pojęciem regionu posługują się również nauki socjologiczne, prawne czy nauki o polityce.

Zdaniem Krzysztofa Kwaśniewskiego „Region geograficzny dlatego jest punktem wyjścia wszystkich rozważań, że pierwotnie podziały geograficzne i granice naturalne odgrywały w życiu ludzi tak dużą rolę, iż określona tymi granicami przestrzeń wypełniona była z reguły jednolitymi, specyficznymi sposobami gospodarowania i elementami życia kulturalnego”⁷⁵. Andrzej Wróbel wskazuje zaś: „U podłoża koncepcji regionu w geografii tkwi zagadnienie podziału powierzchni ziemi na części dla celów geograficznego opisu (...). Geografia nowożytna w okresie swego kształtowania się w w. XVIII i XIX zawarła bowiem w pojęciu regionu ideę podziału »naturalnego«, tkwiącego w samych cechach powierzchni ziemi – a przez to samo rzeczywiście »geograficznego«, tj. odpowiadającego zainteresowaniom i charakterowi geografii jako nauki. Tego rodzaju podział przeciwstawiono podziałom »sztucznym«, tj. ustanowionym przez człowieka – granicom politycznym”⁷⁶. W znaczeniu geografii fizycznej region oznacza „kompleks przyrodniczy wyróżniany dzięki cechom, które wynikają z położenia, historii rozwoju oraz współczesnych procesów zmian środowiska geograficznego”⁷⁷. W znaczeniu geografii gospodarczej pojęcie to odnosi się do „terytorialnie ukształtowanego kompleksu produkującego, czyli zespołu różnych zakładów przemysłowych, rolniczych, itp. rozmieszczonych na określonym obszarze i wzajemnie ze sobą w różny sposób

---

⁷¹ L. Drabik, A. Kubiak-Sokół, E. Sobol, L. Wiśniakowska, *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2007, s. 824.

⁷² K. Tomaszewski, *Regiony w procesie...*, op. cit., s. 13.

⁷³ I. Pietrzyk, *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, Warszawa 2000, s. 213.

⁷⁴ H. Dumała, *Region jako pojęcie w stosunkach międzynarodowych*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin-Polonia” Sectio K, 1994, vol. I (3), s. 38.

⁷⁵ K. Kwaśniewski, *Regionalizm*, Poznań 1986, s. 5.

⁷⁶ A. Wróbel, *Pojęcie regionu ekonomicznego a teoria geografii*, „Prace Geograficzne” 1965, nr 65, s. 7.

⁷⁷ *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 9, Warszawa 1967, s. 746.

powiązanych”⁷⁸. W ujęciu geografii politycznej zaś region to „obszar jednorodny pod względem badanych cech politycznych”⁷⁹. Mając na uwadze wypowiedzi doktryny nauk geograficznych należy uwypuklić, iż wśród cech wyróżniających region wskazuje się przede wszystkim na wyodrębniony, względnie jednorodny obszar, który odróżnia się od terenów przyległych cechami naturalnymi i nabytymi.

Z kolei zdaniem Wojciecha T. Modzelewskiego „ekonomiści wyróżniają regiony wg rodzaju działalności gospodarczej człowieka (np. przemysłowe, rolnicze, górnicze) lub z uwagi na cechy rozwoju regionalnego (np. zaniedbane gospodarczo, o zdegradowanym środowisku przyrodniczym)”⁸⁰.

W naukach socjologicznych, wg Andrzeja Kwileckiego, „Region jest synonimem regionalnej zbiorowości, czyli społeczności ludzkiej stanowiącej jeden z typów społeczności terytorialnej. Istotą tej społeczności jest złączenie jej mniej lub bardziej rozwiniętym poczuciem odrębności i więzią opartą na emocjonalnym stosunku do zamieszkiwanego terytorium”⁸¹. Ta więź regionalna, dotycząca zbiorowości mającej poczucie swoistej odrębności, tyczy się ludzi, którzy są ulokowani w konkretnym, ograniczonym przestrzennie terytorium⁸². Jacek Poniedziałek natomiast twierdzi, że zasadniczymi elementami znaczeniowymi regionu są dotyczące danej zbiorowości: wycinek przestrzeni, zbiorowość terytorialna oraz jurysdykcja rozciągająca się nad tą przestrzenią⁸³. Pojęcie regionu w naukach socjologicznych akcentuje zatem tożsamość terytorialną społeczności, tożsamość kulturową, leżącą u podstaw funkcjonowania regionu i społeczności tam zamieszkującej, wspólnotowy charakter zbiorowości oraz zaawansowane procesy integracji kulturowej i społecznej⁸⁴.

Regionem w ujęciu prawnym, zdaniem Joanny Lemańskiej, „będzie wyodrębniona, najwyższa jednostka podziału terytorialnego państwa, której władze są niezależne od administracji rządowej, wyposażona w osobowość prawną, w zgromadzenie regionalne jako organ stanowiący i kontrolny, pochodzący z bezpośrednich

---

⁷⁸ S. Pietkiewicz, S. Żmuda, *Słownik pojęć geograficznych*, Warszawa 1973, s. 406.

⁷⁹ J. Barbag, *Geografia polityczna ogólna*, Warszawa 1987, s. 16.

⁸⁰ W. T. Modzelewski, *Paradyplomacja regionów...*, op. cit., s. 34.

⁸¹ A. Kwilecki, *Region i badania regionalne w perspektywie socjologii*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1992, z. 2, s. 38.

⁸² J. Poniedziałek, *Wybrane koncepcje regionu w socjologii polskiej*, „Sprawy Narodowościowe. Seria nowa” 2015, nr 46, s. 88.

⁸³ J. Poniedziałek, *Wybrane koncepcje regionu w socjologii i etnografii wypracowane w okresie II Rzeczypospolitej*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2016, nr 3, s.7.

⁸⁴ B. Dolnicki, *Region samorządowy*, [w:] B. Mikołajczyk, J. Nowakowska-Małusecka (red.), *Prawo międzynarodowe europejskie i krajowe – granice i wspólne obszary. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Genowefie Grabowskiej*, Katowice 2009, s. 168-170.

wyborów oraz w organ regionalny o kompetencjach wykonawczych i administracyjnych, w budżet z własnymi źródłami dochodów oraz w znaczny zakres zadań i kompetencji, stanowiąca obszar względnie jednolity z punktu widzenia gospodarczego, społecznego i kulturowego”⁸⁵. Ponadto Krzysztof Tomaszewski twierdzi, iż region w sensie prawnym oznacza jednostkę podziału administracyjnego najwyższego szczebla, która została wyodrębniona przez prawodawcę, ze względu na jej cechy, wyróżniające ją spośród innych jednostek podziału administracyjnego państwa tego samego stopnia⁸⁶.

Natomiast Hanna Dumała stwierdza: „W stosunkach międzynarodowych pojęcie regionu ma bardziej charakter polityczno-geograficzny niż geograficzny. Region to przede wszystkim wspólnota interesów i więzi, które zamazują konstrukcję geograficzną i wtedy pojęcie regionu zachowuje tylko jedną jakość klasyczną – cechę ciągłości przestrzennej (...). Do najczęściej podnoszonych cech koniecznych dla istnienia regionu międzynarodowego, poza bliskością geograficzną, należą więc:

- 1) wspólne doświadczenia historyczne;
- 2) analogiczna struktura społeczno-gospodarcza;
- 3) współzależność bezpieczeństwa członków;
- 4) wspólnota interesów ekonomicznych;
- 5) wspólne więzi kulturowe i społeczne;
- 6) świadomość zbiorowa;
- 7) zewnętrzne uznanie wyodrębnionego obszaru;
- 8) instytucjonalizacja stosunków”⁸⁷.

W piśmiennictwie z zakresu stosunków międzynarodowych regiony klasyfikuje się następująco:

- 1) region wewnątrzpaństwowy – jako część podziału terytorialnego danego państwa;
- 2) region międzynarodowy – jako część obszaru wykraczającego poza dane państwo;
- 3) subregion – jako obszar plasujący się między regionem wewnętrznym a regionem międzynarodowym⁸⁸.

---

⁸⁵ J. Lemańska, *Koncepcja samorządu województwa na tle porównawczym*, Kraków 2006, s. 20.

⁸⁶ K. Tomaszewski, *Regiony w procesie...*, op. cit., s. 13.

⁸⁷ H. Dumała, *Region jako pojęcie...*, op. cit., s. 41-42.

⁸⁸ T. Łoś-Nowak (red.), *Encyklopedia politologii, t. 5. Stosunki międzynarodowe*, Kraków 2002, s. 25-26.

Wojciech T. Modzelewski podkreśla, że: „Politologia oraz nauki o administracji publicznej rozpatrują region najczęściej jako jednostkę w strukturach terytorialnej organizacji kraju, z określonym zakresem kompetencji. Instytucjonalizacja regionu stanowi czynnik warunkujący jego terytorialny charakter; polega na nadaniu mu statusu administracyjnego, określeniu jego funkcji w zakresie administracji publicznej oraz wyznaczeniu jego granic”⁸⁹. W *Encyklopedii politologii*, w zależności od punktu odniesienia, pojęcie regionu definiuje się jako „część składową podziału terytorialnego państwa (regiony wewnątrzpaństwowe), regiony międzynarodowe (ponadpaństwowe) oraz subregiony, łączone z pojęciem państwa jako struktury pośredniej między regionem wewnątrzpaństwowym, a ponadpaństwowym”⁹⁰.

Maciej Perkowski podkreśla wielość definicyjną regionu występującą w nauce. Autor ten wskazuje, że mimo iż aktualnie w definicjach pojęcia regionu często łączy się cechy geograficzno-ekonomiczne oraz cechy ustrojowe, to niewątpliwie charakterystyczne dla wspomnianego pojęcia jest to, że w zależności od nauki, która się nim posługuje, stosuje się zupełnie inne kryteria wyodrębnienia regionu, które następnie powodują, że zupełnie różne – pod względem cech i powierzchni – mogą być obszary, których dotyczą⁹¹.

Jeśli chodzi o prawodawstwo, to zagadnienie regionu pojawiło się w I połowie XX w. w prawie międzynarodowym publicznym, tj. w Pakcie Ligi Narodów (1920 r.). W art. 21 tego dokumentu znajdujemy przepis stanowiący, że m.in. porozumienia regionalne są narzędziem mającym zapewnić utrzymanie pokoju na świecie, jednak, co istotne, w całym tym dokumencie nie znajdziemy, niestety, definicji regionu. Kolejno należy wskazać, iż Organizacja Narodów Zjednoczonych cały rozdział VIII Karty Narodów Zjednoczonych⁹² poświęciła układom regionalnym, jednak i w tym akcie normatywnym nie sprecyzowano pojęcia regionu.

W Jednolitym Akcie Europejskim, który wszedł w życie 1 stycznia 1987 r., w rozdziale V dotyczącym spójności gospodarczej i społecznej wskazano na cele Wspólnoty w zakresie zmniejszania dysproporcji w poziomach rozwoju różnych

---

⁸⁹ W. T. Modzelewski, *Paradyplomacja regionów...*, s. 36-37.

⁹⁰ A. Dudek, *Region*, [w:] T. Łoś-Nowak (red.), *Encyklopedia politologii*, t. 5 *Stosunki międzynarodowe*, Kraków 2002, s. 317.

⁹¹ M. Perkowski, *Międzynarodowa współpraca województw w prawie i praktyce*, Białystok 2013, s. 24.

⁹² Karta Narodów Zjednoczonych, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19470230090/O/D19470090.pdf> [dostęp: 16.06.2022].

regionów oraz zmniejszenia zacofania regionów mniej uprzywilejowanych⁹³. W traktacie z Maastricht, podpisanym 7 lutego 1992 r., uregulowano organ Unii Europejskiej, jakim jest Komitet Regionów, mający za zadanie m.in. dbać o interesy regionów Unii Europejskiej.

Pojęcie regionu zostało wprowadzone co prawda w niewiążącym, ale stanowiącym przyczynek do ustanowienia definicji regionu akcie normatywnym, tj. Deklaracji dotyczącej regionalizmu w Europie, przyjętej przez Zrzeszenie Regionów Europy (ARE) w Bazylei 4 grudnia 1996 r. Zgodnie z art. 1 Deklaracji: „Region jest jednostką administracji terytorialnej odpowiadającą poziomowi usytuowanemu bezpośrednio poniżej szczebla państwa i posiadającą rząd dysponujący własną władzą polityczną (ust. 1). Region jest uznawany przez konstytucję lub ustawę, która gwarantuje jego autonomię, tożsamość, kompetencje i sposób organizacji (ust. 2)”⁹⁴.

W kolejnym akcie normatywnym, tj. rezolucji Parlamentu Europejskiego w sprawie polityki regionalnej Wspólnoty i roli regionów z 18 listopada 1988 r. znajdujemy wyjaśnienie terminu „region”. Zgodnie z tym aktem, w ramach *soft law*, „region jest obszarem, który stanowi, z geograficznego punktu widzenia, wyodrębnioną jednostkę lub podobne połączenie terytoriów w sposób ciągły oraz którego populacja posiada pewne cechy wspólne i chce zabezpieczyć swą specyficzną tożsamość i wzmacniać ją w celu pobudzania rozwoju kulturalnego, społecznego i gospodarczego”⁹⁵.

Biorąc pod uwagę powyższe, termin „region” będzie rozumiany przez pryzmat kryterium politologicznego, wewnątrzpaństwowego, jako najwyższa jednostka terytorialna państwa, wyznaczona w sposób normatywny, posiadająca: ustalone granice, ludność, osobowość prawną, własny budżet, zasób kompetencji oraz wybieralne władze. Powyższym kryteriom niewątpliwie odpowiada (od momentu utworzenia w 1999 r.) polskie województwo, które w niniejszej pracy będzie utożsamiane z regionem.

Kolejnymi pojęciami używanymi w dalszych częściach pracy i wymagającymi wyjaśnienia są: samorząd terytorialny i jednostki samorządu terytorialnego.

---

⁹³ Single European Act, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11986U/TXT&from=PL> [dostęp: 16.06.2022].

⁹⁴ Community Charter for Regionalization, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:JOC_1988_326_R_0280_01&from=EN [dostęp: 26.06.2022], aei.pitt.edu/1758/1/ep_resolution_regional_11_88.pdf [dostęp: 26.06.2022].

⁹⁵ Wspólnotowa Karta Regionalizacji, rezolucja Parlamentu Europejskiego z 18 listopada 1988 roku, (D.U. WE C 326 z 19.12.1988 r.). Patrz szerzej: J. W. Tkaczyński, M. Świstak, *Encyklopedia polityki regionalnej i funduszy europejskich*, Warszawa 2013, s. 455; K. Wojnarowski, *Wpływ prawa Unii Europejskiej na polską politykę regionalną*, „Studia Iuridica” 2019, nr 77, s. 187.

Przechodząc do etymologii słowa samorząd, należy wskazać, że wywodzi się ono z niemieckiego *Selbstverwaltung* (samodzielny zarząd) i używane było do nazwania lokalnej administracji publicznej, która nie była sprawowana bezpośrednio przez struktury rządowe⁹⁶. W przepisach prawa powszechnie obowiązującego nie znajdziemy legalnej definicji pojęcia samorządu terytorialnego, w związku z tym jego treść będzie rekonstruowana na podstawie wypowiedzi przedstawicieli nauki, ale też przepisów dotyczących samorządu terytorialnego zawartych w prawie międzynarodowym publicznym oraz prawie wewnętrznym: Konstytucji RP i ustawach ustrojowych, poświęconych poszczególnym jednostkom samorządu terytorialnego.

W naukach o polityce i administracji czy też w prawie administracyjnym pojęcie samorządu terytorialnego nie doczekało się jednej, akceptowanej powszechnie, definicji. Wynika to z rozbieżności w piśmiennictwie co do istoty samorządu terytorialnego⁹⁷.

Bogdan Dolnicki samorząd terytorialny w sensie politycznym ujmuje jako „honorowe uczestnictwo osób fizycznych w wykonywaniu określonych zadań państwowych”⁹⁸. Zdaniem Ewy Kaltenberg-Kwiatkowskiej, w kategoriach politycznych samorząd należy traktować po pierwsze jako element konstytutywny oraz jako instrument realizacji wolności obywateli i demokracji w skali kraju⁹⁹. Samorząd terytorialny w sensie politycznym podkreśla więc czynnik ludzki i realizowanie zadań, nie zaś formę prawną, w jakiej funkcjonuje. Andrzej K. Piasecki definiuje samorząd terytorialny: „jako formę organizacji społeczności lokalnej (gmina, powiat) lub regionalnej (województwo), będącą jednocześnie częścią administracji publicznej”¹⁰⁰.

Zbigniew Leoński definiuje samorząd terytorialny jako grupę społeczną i jej reprezentację, które na mocy przepisów prawa powszechnie obowiązującego zostały powołane do sprawowania funkcji administracji publicznej w formach zdecentralizowanych¹⁰¹. Zdaniem Grzegorza Herca samorząd terytorialny to „wyodrębniony w strukturze państwa, powstały z mocy prawa, związek lokalnego społeczeństwa, powołany do samodzielnego wykonywania administracji publicznej oraz wyposażony w materialne środki umożliwiające realizację nałożonych na niego

---

⁹⁶ A. K. Piasecki, *Samorząd terytorialny i wspólnoty lokalne*, Warszawa 2009, s. 30.

⁹⁷ G. Herc, *Samorząd terytorialny – pojęcie, istota i podstawy prawne*, [w:] M. Chmaj (red.), *Ustrój samorządu terytorialnego w Polsce*, Warszawa 2005, s. 9.

⁹⁸ B. Dolnicki, *Samorząd terytorialny*, Warszawa 2012, s. 18.

⁹⁹ E. Kaltenberg-Kwiatkowska, *Samorząd terytorialny w Polsce. Nadzieje i wątpliwości*, „Samorząd Terytorialny” 1992, nr 7-8, s. 40.

¹⁰⁰ A. K. Piasecki, *Samorząd terytorialny...*, op. cit., s. 30.

¹⁰¹ Z. Leoński, *Samorząd terytorialny w RP*, Warszawa 1999, s. 5.

zadań”¹⁰². Wojciech Stankiewicz wskazuje zaś, że „samorząd terytorialny stanowi formę administracji publicznej, w której mieszkańcy tworzą z mocy prawa wspólnotę i względnie samodzielnie decydują o realizacji zadań wynikających z potrzeb na danym terytorium, pod określonym ustawowo nadzorem administracji rządowej”¹⁰³.

Według Bogdana Dolnickiego samorząd terytorialny w znaczeniu prawnym określa się „jako wykonywanie zadań administracji publicznej w sposób zdecydowany i na własną odpowiedzialność przez odrębne w stosunku do państwa podmioty, które nie są w zakresie wykonywania swoich zadań poddane żadnej ingerencji państwowej”¹⁰⁴. Według Jana Zimmermanna samorząd terytorialny to „wyodrębniona terytorialnie grupa społeczna (związek publicznoprawny), w której członkostwo powstaje z mocy prawa, powołana do wykonywania zadań administracji publicznej w sposób samodzielny i we właściwych formach”¹⁰⁵.

W ramach regulacji prawa międzynarodowego publicznego warto wskazać na przepisy Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego (dalej jako: EKSL lub Europejska Karta Samorządu Lokalnego), podpisanej w Strasburgu 27 czerwca 1985 r., ratyfikowanej przez Polskę 26 kwietnia 1993 r. EKSL została sporządzona przez Stałą Konferencję Gmin i Regionów Europy (The Standing Conference of Local and Regional Authorities) jako organ konsultacyjny przy Radzie Europy (przekształcony w 1994 r. w Kongres Władz Lokalnych i Regionalnych). W piśmiennictwie zaznacza się, iż EKSL to jeden z dwóch najbardziej istotnych, obok Światowej Deklaracji Samorządu Terytorialnego, aktów prawnomiędzynarodowych, które regulują status prawny samorządu terytorialnego¹⁰⁶. Zdaniem Leona Kieresa EKSL „(...) charakteryzowana jest jako wzorzec wartości, które kształtują istotę »prawdziwego« samorządu terytorialnego. Stanowi przez to źródło harmonizacji prawodawstwa państw członkowskich w sprawach samorządu terytorialnego i jego jednostek”¹⁰⁷. W myśl art. 3 EKSL, „przez samorząd lokalny rozumie się prawo i rzeczywistość zdolność wspólnot lokalnych do regulowania i zarządzania, w ramach prawa, na ich własną odpowiedzialność i na rzecz ich ludności,

---

¹⁰² G. Herc, *Samorząd terytorialny...*, op. cit., s. 12.

¹⁰³ W. Stankiewicz, *Samorząd terytorialny w polskim systemie administracyjnym po zmianach konstytucyjnych wprowadzonych w latach 90.*, [w:] J. Marszałek-Kawa, A. Lutrzykowski (red.), *Samorząd terytorialny w Polsce i Europie (doświadczenia i nowe wyzwania)*, Toruń 2008, s. 54.

¹⁰⁴ Ibidem, s. 17.

¹⁰⁵ J. Zimmermann, *Prawo administracyjne*, Warszawa 2020, s. 253.

¹⁰⁶ A. Michalak, *Wdrażanie Europejskiej Karty Samorządu Terytorialnego – kilka uwag na marginesie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, „Przeгляд Prawa Konstytucyjnego” 2019, nr 2, s. 87.

¹⁰⁷ L. Kieres, *Europejska Karta Samorządu Lokalnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2015, nr 3, s. 79.

istotną częścią spraw publicznych” (ust. 1)”¹⁰⁸. Ponadto warto podkreślić, iż w tym akcie normatywnym określono kilka zasad dotyczących samorządu terytorialnego (lokalnego)¹⁰⁹:

- 1) wybór organów przedstawicielskich w wyniku wolnych, tajnych, równych, bezpośrednich i powszechnych wyborów (art. 3);
- 2) wyznaczanie kompetencji wspólnot lokalnych przez Konstytucję i prawo krajowe (art. 4);
- 3) w pierwszej kolejności to samorząd lokalny jako władza najbliższa obywatelom powinien być wyposażony w kompetencje do załatwiania spraw lokalnych (art. 4);
- 4) ochrona granic terytorialnych wspólnot lokalnych (art. 5);
- 5) swoboda w określaniu wewnętrznych struktur administracyjnych (art. 6);
- 6) ograniczenie nadzoru administracyjnego nad samorządem lokalnym do zgodności z prawem, zaś w zakresie zadań delegowanych również do kryterium celowości (art. 8);
- 7) wymóg zabezpieczenia w zasoby finansowe samorządów lokalnych proporcjonalnie do posiadanych kompetencji (art. 9);
- 8) prawo do zrzeszania się z innymi wspólnotami lokalnymi, w tym międzynarodowymi (art. 11);
- 9) sądowa ochrona samodzielności samorządu lokalnego (art. 11).

W najważniejszym w hierarchii źródeł prawa na terenie Polski akcie normatywnym, tj. w Konstytucji RP zawarte zostały przepisy prawne poświęcone bezpośrednio samorządowi terytorialnemu. Już w preambule podkreśla się zasadę pomocniczości: „(...) ustanawiamy Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej jako prawa podstawowe dla państwa oparte na poszanowaniu wolności i sprawiedliwości, współdziałaniu władz, dialogu społecznym oraz na zasadzie pomocniczości umacniającej uprawnienia obywateli i ich wspólnot”¹¹⁰. Subsydiarność jako zasada „postuluje (...), że nigdy nie należy powierzać jednostce większej tego, co może zrobić, równie wydajnie, jednostka mniejsza”¹¹¹. Zasada ta była podstawą aksjologiczną reform władz publicznych, które w ramach nowej Konstytucji z 1997 r. (dalej jako: Konstytucja RP),

---

¹⁰⁸ Dz.U. 1994 Nr 124, poz. 607.

¹⁰⁹ Por. G. Herc, *Samorząd terytorialny...*, op. cit., s. 16-17.

¹¹⁰ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

¹¹¹ Z. Zgud, *Zasada subsydiarności w prawie europejskim*, Kraków 1999, s. 20.

miały wzmocnić uprawnienia wspólnot obywateli kosztem władztwa państwowego¹¹², w tym uaktywnić obywateli do działania w przestrzeni publicznej¹¹³. Zdaniem Ryszarda Zaradnego zasada pomocniczości ma „(...) przyczyniać się też do względnie harmonijnego rozwiązywania napięć i konfliktów powstałych między podmiotami indywidualnymi, podmiotami społecznymi i instytucjonalnymi. Natomiast w administracyjnym wymiarze istota subsydiarnego przepływu uprawnień przejawia się w dążeniu do rozwijania i umacniania pozycji ustrojowej regionalnych i lokalnych instytucji samorządu terytorialnego”¹¹⁴. Jerzy Korczak stwierdził, że wpisanie zasady pomocniczości do zasad ustrojowych oznacza, iż obok państwa, które jest najwyższą wspólnotą, istnieją mniejsze, wśród których znajdują się jednostki samorządowe¹¹⁵. Bogdan Dolnicki uważa, iż istota, która wypływa z zasady subsydiarności, oznacza dążenie do jak najbardziej racjonalnego podziału władzy publicznej na poszczególne szczeble samorządu terytorialnego¹¹⁶.

Zasadę subsydiarności rozwija m.in. art. 166 ust. 1 Konstytucji RP, który stanowi: „zadania publiczne służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej są wykonywane przez jednostkę samorządu terytorialnego jako zadania własne”¹¹⁷. Zadania służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty (lokalnej) realizują gminy, zaś zadania ponadgminne pozostałe jednostki samorządu terytorialnego, tj. powiat (zadania ponadgminne) i województwo (zadania, które wykraczają poza teren powiatu)¹¹⁸. Ponadto ustawodawca doprecyzowuje zasadę pomocniczości w art. 166 ust. 2 Konstytucji RP: „Jeżeli wynika to z uzasadnionych potrzeb państwa, ustawa może zlecić jednostkom samorządu terytorialnego wykonywanie innych zadań publicznych. Ustawa określa tryb przekazywania i sposób wykonywania zadań zleconych”¹¹⁹. Mowa w tym przypadku o zadaniach z zakresu administracji zleconych samorządowi terytorialnemu, który jest bliżej obywatela. Zasadę subsydiarności odnajdziemy również w EKSL w art. 4 ust. 3,

---

¹¹² E. Kustra, *Zasada pomocniczości a przekształcenia polskiego systemu prawa i społecznej świadomości*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2002, t. 2, s. 211.

¹¹³ Z. Gilowska, *Subsidiarność – samorząd terytorialny – decentralizacja. Uwagi na temat reform ustrojowych w Polsce*, [w:] P. Swianiewicz (red.), *Wartości podstawowe samorządu terytorialnego i demokracji lokalnej*, Warszawa 1995, s. 230-231.

¹¹⁴ R. Zaradny, *Aksjologiczne podstawy funkcjonowania samorządu terytorialnego w Polsce*, „Relacje. Studia z nauk społecznych” 2018, nr 5, s. 12.

¹¹⁵ J. Korczak, *Konstytucyjne podstawy funkcjonowania administracji publicznej*, [w:] R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel (red.), *System prawa administracyjnego*, t. 2, Warszawa 2012, s. 177.

¹¹⁶ B. Dolnicki, *Samorząd terytorialny...*, op. cit., s. 25.

¹¹⁷ Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

¹¹⁸ W ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym i ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa dokonano konkretyzacji w tym zakresie.

¹¹⁹ Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

który stanowi: „Sprawowanie odpowiedzialności publicznych powinno, ogólnie biorąc, przypadać w pierwszej kolejności władzom najbliższym obywatelom. Powierzenie odpowiedzialności innej władzy musi brać pod uwagę zakres i naturę obowiązku oraz wymagania skuteczności i ekonomii”¹²⁰.

Istotna dla samorządu terytorialnego jest również zasada decentralizacji państwa określona w art. 15 Konstytucji RP: „Ustrój terytorialny Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia decentralizację władzy publicznej (ust. 1). Zasadniczy podział terytorialny państwa uwzględniający więzi społeczne, gospodarcze lub kulturowe i zapewniający jednostkom terytorialnym zdolność wykonywania zadań publicznych określa ustawa (ust. 2)”¹²¹. Zdaniem Sławomira Fundowicza głównym uzasadnieniem decentralizacji państwa na gruncie ustroju państwa jest wcześniej omawiana zasada pomocniczości¹²². Decentralizacja władzy publicznej, wg Piotra Winczorka, „polega na trwałym, chronionym ustawowo przekazaniu istotnych zadań, kompetencji i środków organów działających na szczeblu ogólnokrajowym – organom funkcjonującym na różnych szczeblach podziału terytorialnego kraju”¹²³.

Katarzyna Kokocińska wskazuje, że konstytucyjną zasadę decentralizacji należy interpretować w powiązaniu przede wszystkim z zasadą pomocniczości, w wyniku czego powstaje obowiązek tworzenia „układów zadań i kompetencji, który sprowadza się do formuły »przekazywania z góry w dół« zadań publicznych na niższe ogniwa ich wykonywania”¹²⁴. Należy podkreślić, iż przedmiotowy zakres decentralizacji nie jest stały i zależy jedynie od ustawodawcy, którego ogranicza wyłącznie art. 16 ust. 2 Konstytucji RP, tzn. istotną część zadań publicznych ma wykonywać samorząd terytorialny. Na tę kwestię zwrócił uwagę również Trybunał Konstytucyjny (TK) w wyroku z 18 lutego 2003 r., w którym wskazał: „Pojęcie decentralizacji oznacza proces stałego poszerzania uprawnień jednostek władzy publicznej niższego stopnia w drodze przekazywania im zadań, kompetencji oraz niezbędnych środków. Decentralizacja, o której stanowi Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej nie jest jednorazowym przedsięwzięciem organizacyjnym, lecz trwałą cechą kultury politycznej państwa

---

¹²⁰ Europejska Karta Samorządu Lokalnego, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19941240607/T/D19940607L.pdf> [dostęp: 26.06.2022].

¹²¹ Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

¹²² S. Fundowicz, *Decentralizacja administracji publicznej w Polsce*, Lublin 2005, s. 12.

¹²³ P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997*, Warszawa 2000, s. 26.

¹²⁴ K. Kokocińska, *Decentralizacja jako ustrojowa...*, op. cit., s. 28.

zbudowanej na właściwych rozwiązaniach ustawowych, zgodnych z konstytucyjnymi zasadami ustroju Rzeczypospolitej”¹²⁵. Z powyższego możemy również wskazać, że „podstawową determinantą polityczną decentralizacji jest wola polityczna i odzwierciedlające ją przepisy prawne (konstytucyjne, ustawowe) zabezpieczające samodzielność podmiotów uznawanych za zdecentralizowane oraz pewne manifesty polityczne czy programowe rozmaitych legalnych ugrupowań politycznych”¹²⁶.

W orzecznictwie TK wskazuje się, iż granice decentralizacji wyznacza przede wszystkim Konstytucja, poprzez zasady ustrojowe w niej zawarte, np. zasadę, iż RP jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli. Zdaniem TK „oznacza to konieczność utrzymania równowagi między potrzebami i interesami o charakterze lokalnym znajdującymi wyraz w kompetencjach przyznanych społecznościom lokalnym a potrzebami i interesami o charakterze ponadlokalnym”¹²⁷. Zdaniem Adama Jakuszewicza „niezgodne z zasadą decentralizacji byłoby przekazanie samorządowi kompetencji przyznanych przez ustrojodawcę innym podmiotom”¹²⁸.

W przypadku samorządu terytorialnego decentralizacja administracji publicznej oznacza zatem, że jednostki samorządu terytorialnego mają ustalone zadania własne określone w ustawie lub zadania zlecone przekazywane na podstawie ustawy przez organy administracji publicznej oraz zadania przekazywane w formie porozumień przez organy administracji publicznej, realizując je w sposób samodzielny, podlegając w tym zakresie jedynie nadzorowi ze strony organów administracji państwowej wskazanych w Konstytucji RP. Dekoncentracja zaś to rozproszenie uprawnień między ośrodki decyzyjne lub instytucje. W literaturze wyróżnia się: dekoncentrację terytorialną (w przypadku rozdziału uprawnień między ośrodki decyzyjne poziomu centralnego, regionalnego, lokalnego) lub rzeczową (dotyczącą rozproszenia uprawnień decyzyjnych na rzecz kilku organów tego samego szczebla)¹²⁹. Różnica między decentralizacją a dekoncentracją polega zasadniczo na zakresie samodzielności organów wyposażonych w kompetencje¹³⁰. Podmiot zdecentralizowany ma oparcie w zakresie swoich kompetencji

---

¹²⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 18.02.2003 r., sygn. akt K 24/02, OTK-A 2003, nr 2, poz. 11.

¹²⁶ A. Wiktorowska, *Granice decentralizacji*, „Studia Iuridica” 2020, nr 85, s. 42.

¹²⁷ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 18 lutego 2003 r., sygn. akt K 24/02, OTK-A 2003, nr 2, poz. 11.

¹²⁸ A. Jakuszewicz, *Determinanty zasady decentralizacji w Konstytucji RP*, [w:] Z. Bukowski, S. Kamosiński (red.), *Rozwój samorządu terytorialnego w Europie Środkowej i Wschodniej na przełomie XX i XXI wieku*, Bydgoszcz 2013, s. 180.

¹²⁹ Za K. A. Kuć-Czajkowska, *Dekoncentracja*, [w:] Encyklopedia Administracji Publicznej, encyklopediaap.uw.edu.pl/index.php/Dekoncentracja [dostęp: 31.12.2023].

¹³⁰ J. Jeżewski, *Dekoncentracja terytorialna administracji jako zasada prawa administracyjnego we Francji*, Wrocław 2004, s. 59.

w ustawie, która określa jednoznacznie zakres decentralizacji. Wykonuje on zadania w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność, pod nadzorem określonych przepisami prawa organów. Natomiast w przypadku dekoncentracji także następuje przekazanie kompetencji, najczęściej organom niższego stopnia, jednakże ich zakres może być w każdym czasie zmieniony¹³¹.

Kolejną istotną regulacją dotyczącą samorządu terytorialnego, występującą w Konstytucji RP, są przepisy dotyczące samodzielności jednostek samorządu terytorialnego. Zasadę tę statuuje zasadniczo: art. 16 ust. 2 „Samorząd terytorialny uczestniczy w sprawowaniu władzy publicznej. Przysługującą mu w ramach ustaw istotną część zadań publicznych samorząd wykonuje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność”¹³², art. 165 „Jednostki samorządu terytorialnego mają osobowość prawną. Przysługują im prawo własności i inne prawa majątkowe”¹³³ (ust. 1) oraz „Samodzielność jednostek samorządu terytorialnego podlega ochronie sądowej” (ust. 2). Ponadto, zgodnie z art. 169 ust. 4: „Ustrój wewnętrzny jednostek samorządu terytorialnego określają, w granicach ustaw, ich organy stanowiące”¹³⁴.

Do istoty zasady samodzielności w ten sposób odnosi się Zygmunt Niewiadomski: „Samodzielności samorządu upatrywać należy nie w fakcie całkowitego uniezależnienia od państwa (również w sferze działań własnych), ale w precyzyjnym określeniu przypadków, kiedy administracja rządowa może wkraczać w sferę działań samorządu. Jeżeli ten wymóg jest zachowany, to zachowana zostaje również formalna samodzielność samorządu, chociaż jej zakres może być różny. W tym kierunku poszły poszczególne ustawodawstwa, konstruując rozbudowane przepisy o nadzorze”¹³⁵. Taki pogląd znajdziemy również w innych wypowiedziach przedstawicieli nauki. Irena Lipowicz wskazuje, że „ingerencja w zakres tej samodzielności może odbywać się tylko na podstawie ustawy i w formach przez nią przewidzianych”¹³⁶. W piśmiennictwie

---

¹³¹ I. Lipowicz, R. Mędrzycki, M. Szmigiero, *Prawo administracyjne. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 2015, s. 92. Patrz szerzej: E. J. Nowacka, *Polski samorząd terytorialny*, Warszawa 2005, s. 14-17.

¹³² Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

¹³³ Ibidem.

¹³⁴ Ibidem.

¹³⁵ Z. Niewiadomski, *Samorząd terytorialny w warunkach współczesności*, [w:] W. Jakimowicz, M. Krawczyk, I. Niżnik-Dobosz (red.), *Fenomen prawa administracyjnego. Księga jubileuszowa prof. Jana Zimmermanna*, Warszawa 2019, s. 630.

¹³⁶ I. Lipowicz, *Samodzielność samorządu terytorialnego w świetle Konstytucji*, „Przegląd Sejmowy” 2007, nr 4, s. 185.

podkreśla się, że ingerencja w samodzielność samorządu terytorialnego powinna respektować niezależność administracji samorządowej od administracji rządowej¹³⁷.

Z powyższych wypowiedzi wynika zasadnicza rola nadzoru weryfikacyjnego organów administracji państwowej nad zdecentralizowanym samorządem terytorialnym, prowadząca do realizacji zasady samodzielności.

Zdaniem Joanny Jagody „samodzielność w sferze prawa publicznego kształtowana jest natomiast przepisami ustaw, w których zostały określone granice samodzielności w zakresie wykonywania zadań i kompetencji oraz zasady sprawowania nadzoru państwowego nad realizacją tych zadań, zwanego »korelatem samorządu«”¹³⁸.

Natomiast Adam Doliwa uważa: „Osobowość prawna jednostek samorządu terytorialnego jest warunkiem konstytucyjnej zasady podmiotowości i samodzielności jednostek samorządu terytorialnego, warunkiem realizacji zasady samorządności terytorialnej. Osobowość prawna jest wyznacznikiem określającym funkcjonowanie samorządu terytorialnego; dzięki niej wykonuje on zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność”¹³⁹. Zasada samorządności terytorialnej polega na zastrzeżeniu na rzecz obywateli uprawnienia udziału w sprawowaniu władzy publicznej na określonym terytorium, dzięki czemu mogą oni faktycznie decydować o sprawach lokalnych¹⁴⁰.

W kwestii sposobu rozumienia zasady samodzielności samorządu terytorialnego wielokrotnie wypowiadał się Trybunał Konstytucyjny. Z analizy orzecznictwa TK wynika istotna rola przedmiotowej zasady funkcjonowania samorządu terytorialnego. Trybunał wskazuje, iż ustawodawca krajowy nie może wkraczać w nią w sposób dowolny. W wyroku z 4 maja 1998 r., sygn. akt K 38/97, wskazał: „Zgodnie z art. 1 ust. 2 Konstytucji RP samodzielność gmin jest wartością chronioną, lecz nie absolutną. Ochrona tej wartości nie może wykluczać lub znosić całkowicie, albo w istotnej części prawa ustawodawcy do kształtowania stosunków w państwie. Samodzielność ta polega m.in. na działaniu samorządu w ramach ustaw, co należy rozumieć także i tak, iż celem ustaw ograniczających samodzielność samorządu – w tym zwłaszcza gmin jako jednostek

---

¹³⁷ W. Łączkowski, *Problemy samorządu terytorialnego w orzecznictwie polskiego Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] H. Olszewski, B. Popowska (red.), *Gospodarka. Administracja. Samorząd*, Poznań 1997, s. 277.

¹³⁸ J. Jagoda, *Granice samodzielności finansowej jednostek samorządu terytorialnego*, „Finanse Komunalne” 2014, nr 1-2, s. 15.

¹³⁹ A. Doliwa, *Konstytucjonalizacja osobowości prawnej jako podstawa współpracy międzynarodowej gmin*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2012, s. 212.

¹⁴⁰ M. Granat, *Zasada decentralizacji władzy publicznej i samorządu terytorialnego*, [w:] W. Skrzydło (red.), *Polskie prawo konstytucyjne*, Lublin 2000, s. 158-159.

podstawowych (art. 165 ust. 1 Konstytucji) – musi być stworzenie ram prawnych, w których ta samodzielność w państwie jednolitym by się realizowała”.

Sądowa ochrona samorządu terytorialnego oznacza, iż na etapie stosowania prawa to sądy administracyjne (w zakresie spraw administracyjnych) oraz sądy powszechne (w zakresie spraw cywilnych) chronią samodzielność samorządu terytorialnego. Natomiast „ochronę tej samodzielności poprzez czuwanie nad jakością stanowienia prawa zapewnia TK, do którego jst może wnieść wniosek o zbadanie konstytucyjności aktu normatywnego”¹⁴¹.

Pośrednio do zasady samodzielności odnoszą się również inne artykuły Konstytucji RP. Warto w tym miejscu wskazać samodzielność finansową samorządu terytorialnego, o której wspomniano w art. 167 ust. 1: „Jednostkom samorządu terytorialnego zapewnia się udział w dochodach publicznych odpowiednio do przypadających im zadań”¹⁴², czy też w art. 168: „Jednostki samorządu terytorialnego mają prawo ustalania wysokości podatków i opłat lokalnych w zakresie określonym w ustawie”¹⁴³.

Europejska Karta Samorządu Lokalnego również zawiera regulacje dotyczące zasady samodzielności. W myśl jej art. 4 ust. 2 „Wspólnoty lokalne posiadają, w ramach prawa, całą swobodę w wypełnianiu swej inicjatywy w każdej kwestii, która nie jest wyłączona spod ich kompetencji lub przypisana innej władzy”¹⁴⁴. Przepis ten kreuje zasadę samodzielności samorządu terytorialnego, stanowiącą pewną wytyczną postępowania dla ustawodawcy na niwie stanowienia prawa. Przepisy dotyczące samodzielności samorządu znalazły się ponadto w art. 6 EKSL (samodzielność w określaniu struktur wewnętrznych), art. 8 (samodzielność samorządu), art. 9 (samodzielność finansowa), art. 11 (sądowa ochrona samodzielności).

Wreszcie należy podkreślić, iż z treści Konstytucji RP możemy wywieść takie zasady, jak¹⁴⁵:

- 1) zasada praworządności (działanie organów samorządu terytorialnego na podstawie przepisów prawa, art. 7 Konstytucji RP);
- 2) zasada korporacyjnego charakteru samorządu terytorialnego (ogół mieszkańców oraz terytorium tworzy jednostkę samorządu terytorialnego, art. 16 Konstytucji RP);

---

¹⁴¹ Ibidem, s. 20.

¹⁴² Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

¹⁴³ Ibidem.

¹⁴⁴ Dz.U. 1994 Nr 124, poz. 607 z późn. zm.

¹⁴⁵ Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

- 3) zasada unitarnego charakteru państwa (samorząd terytorialny jest elementem władzy publicznej i nie posiada autonomii wobec państwa, art. 3 Konstytucji RP);
- 4) zasada jawności administracji publicznej (jawność dla obywateli w zakresie działania samorządu terytorialnego, np. wstęp na posiedzenia organów kolegialnych czy prawo do informacji publicznej, art. 61 Konstytucji RP);
- 5) zasada domniemania właściwości samorządu terytorialnego (w przypadku niezastrzeżenia w ustawie, że zadanie wykonuje określony organ administracji publicznej, nie samorządowej, wykonuje je samorząd terytorialny, art. 163 Konstytucji RP).

Mając na uwadze powyższe definicje występujące w polskim piśmiennictwie, a także przedstawione regulacje prawne, można wyodrębnić zasadnicze cechy, które charakteryzują samorząd terytorialny¹⁴⁶:

- 1) korporacyjny charakter samorządu (samorząd z mocy ustawy tworzy ogół mieszkańców zamieszkujących określone terytorium, samorząd posiada osobowość prawną i działa przez wybrane w sposób demokratyczny organy);
- 2) członkiem samorządu każdy mieszkaniec staje się obligatoryjnie, tj. z mocy prawa poprzez fakt zamieszkiwania na określonym terytorium;
- 3) ogół mieszkańców tworzących samorząd oraz jego organy wykonują zadania administracji publicznej określone przez przepisy prawa powszechnie obowiązującego;
- 4) samorząd działa na zasadzie decentralizacji, a wkraczanie organów administracji państwowej w ramach nadzoru odbywa się na zasadach określonych w przepisach prawa powszechnie obowiązującego;
- 5) samorząd w ramach wykonywania swojej funkcji został wyposażony w środki materialne do tego mu niezbędne (np. mienie).

Ostatecznie autor niniejszej pracy będzie rozumiał samorząd terytorialny w znaczeniu prawnym, które akcentuje element podmiotowy, jakim jest wspólnota mieszkańców¹⁴⁷, oraz element przedmiotowy, którym jest terytorium oraz wykonywanie zadań administracji publicznej.

---

¹⁴⁶ Patrz szerzej Z. Leoński, *Samorząd terytorialny...*, op. cit., s. 6; K. Marak, *Ustrój, zadania samorządu terytorialnego oraz gospodarka komunalna*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2009, t. 79, s. 122-123.

¹⁴⁷ Szerokie rozważania nad elementem podmiotowym podjęli Alfred Lutrzykowski oraz Małgorzata Legiędź-Gałuszka w pracy tychże, *„Wspólnota samorządowa” czy „społeczność lokalna”*, [w:] J. Marszałek-Kawa, A. Lutrzykowski (red.), *Samorząd terytorialny w Polsce i Europie (doświadczenia i nowe wyzwania)*, Toruń 2008, s. 12-33.

Istotnym pojęciem występującym w pracy, które należy wyjaśnić, jest termin „jednostka samorządu terytorialnego”. Definiując to pojęcie, wskazuje się w piśmiennictwie na element podmiotowy i przedmiotowy samorządu terytorialnego. Danuta Kurzyna-Chmiel, podkreślając element podmiotowy wskazuje, że „jednostki samorządu terytorialnego traktowane są jako związki mieszkańców danego obszaru – korporacje terenowe, przy czym »upodmiotowienie« społeczności lokalnej jest tu rozumiane nie socjologicznie czy politycznie, lecz przede wszystkim prawnie”¹⁴⁸.

Jan Zimmermann wskazuje, że termin ten łączy element podmiotowy, tj. wspólnotę mieszkańców zamieszkujących na określonym terytorium, z elementem przedmiotowym, jakim jest terytorium wyznaczone przez przepisy prawa powszechnie obowiązującego wg określonych sposobów konstruowania zasadniczego podziału terytorialnego kraju¹⁴⁹.

Konstytucja RP w art. 164 stanowi, iż „podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest gmina” (ust. 1) oraz „inne jednostki samorządu regionalnego albo lokalnego i regionalnego określa ustawa” (ust. 2)¹⁵⁰. Analizując ten przepis należy podkreślić, że Konstytucja RP potwierdziła istnienie gmin jako podstawowych jednostek samorządu terytorialnego, jednocześnie dopuszczając tworzenie w drodze ustawy innych. Zważywszy zatem na treść art. 164 Konstytucji RP należy dojść do przekonania, że ustrojodawca w tym przepisie blankietowym nałożył na ustawodawcę utworzenie co najmniej jednostki samorządu regionalnego albo jednostki samorządu regionalnego oraz lokalnego. W wykonaniu tego przepisu konstytucyjnego w Polsce w wyniku reformy z 1998 r. wprowadzono trójstopniowy podział samorządu terytorialnego – oprócz gmin powołano do życia powiaty oraz województwa.

W ustawie o samorządzie gminnym gminę definiuje się jako wspólnotę samorządową oraz odpowiednie terytorium, zaś przez wspólnotę samorządową należy rozumieć mieszkańców gminy, którzy tworzą ją z mocy prawa (art. 1)¹⁵¹. W ustawie o samorządzie powiatowym powiat definiuje się jako lokalną wspólnotę samorządową oraz odpowiednie terytorium, zaś przez lokalną wspólnotę samorządową należy rozumieć mieszkańców powiatu, którzy tworzą ją z mocy prawa (art. 1)¹⁵². W ustawie o samorządzie województwa województwo definiuje się jako regionalną wspólnotę

---

¹⁴⁸ D. Kurzyna-Chmiel, *Podmiot samorządu*, „Acta Scientifica Academiae Ostroviensis” 1999, nr 3, s. 46.

¹⁴⁹ J. Zimmermann, *Prawo administracyjne*, Warszawa 2020, s. 254.

¹⁵⁰ Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

¹⁵¹ Dz.U. 1990 Nr 16, poz. 95 z późn. zm.

¹⁵² Dz.U. 1998 Nr 91, poz. 578 z późn. zm.

samorządową oraz odpowiednie terytorium, zaś przez regionalną wspólnotę samorządową należy rozumieć mieszkańców województwa, którzy tworzą ją z mocy prawa (art. 1)¹⁵³.

Należy podkreślić, iż pojęcie jst jest w sposób ścisły związane z zasadniczym podziałem terytorialnym państwa, a polski samorząd jest zorganizowany według struktury tych jednostek¹⁵⁴. W myśl art. 15 ust. 2 Konstytucji RP: „Zasadniczy podział terytorialny państwa uwzględniający więzi społeczne, gospodarcze lub kulturowe i zapewniający jednostkom terytorialnym zdolność wykonywania zadań publicznych określi ustawa”¹⁵⁵. Ustawą, o której stanowi ten przepis Konstytucji RP, jest ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, która w art. 1 ust. 2 stanowi: „Jednostkami zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa są: gminy, powiaty i województwa”¹⁵⁶. Trzeba zaznaczyć, iż zasadniczy podział terytorialny odgrywa ważną rolę w systemie podziału terytorialnego ze względu na to, że jest tworzony w celu realizacji zadań organów terytorialnych, wchodzących w skład terenowej administracji publicznej¹⁵⁷.

W niniejszej pracy będziemy rozumieć gminę (w tym miasto na prawach powiatu), powiat oraz województwo jako jednostki samorządu terytorialnego odpowiedniego szczebla zdefiniowane w ustawach ustrojowych ich dotyczących, mając na uwadze zasadniczy podział terytorialny państwa.

---

¹⁵³ Dz.U. 1998 Nr 91, poz. 576 z późn. zm.

¹⁵⁴ J. Zimmermann, *Prawo administracyjne...*, op. cit., s. 255.

¹⁵⁵ Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

¹⁵⁶ Dz.U. 1998 Nr 96, poz. 603 z późn. zm.

¹⁵⁷ T. Moll, *Podział zadań między jednostki samorządu terytorialnego*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2011, nr 1, s. 59.

2. Pojęcie, zakres podmiotowy i zakres przedmiotowy współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego

Na wstępie tego podrozdziału należy zdefiniować pojęcie „współpraca międzynarodowa”. Zgodnie z definicją zawartą w *Słowniku języka polskiego PWN* „współpraca” oznacza „działalność prowadzoną wspólnie przez jakieś osoby, instytucje lub państwa”¹⁵⁸, zaś „międzynarodowa” to „dotycząca wielu narodów”¹⁵⁹.

W naukach o stosunkach międzynarodowych termin „współpraca międzynarodowa” nie jest pojęciem jednoznacznym. Często używa się w piśmiennictwie pojęcia „stosunki międzynarodowe”, które może mieć znaczenie dla interakcji między jednostkami terytorialnymi różnych państw. Istotnym dla ustalenia podmiotów stosunków międzynarodowych jest, że stosunki międzynarodowe w ostatnich dziesięcioleciach cechowała zasadnicza zmiana, polegająca na zwiększeniu liczby podmiotów partycypujących w obrocie międzynarodowym. Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż mimo że państwa nadal zachowały wiodącą pozycję oraz niekwestionowany wpływ na kształtowanie porządku międzynarodowego, to jednak często za ich przyzwoleniem rozpoczęli działania niepaństwowi aktorzy stosunków międzynarodowych, w szczególności subpaństwowi (jst)¹⁶⁰. Zgodzić się należy z Maciejem Rasiem, który twierdzi: „Aktywność międzynarodowa podmiotów subpaństwowych zasługuje na szczególną uwagę, gdyż są to – podobnie jak państwa – podmioty terytorialne, choć niesuwerenne lub – jak w przypadku części składowych państw federalnych – dysponujące ograniczoną suwerennością, współdzieloną z federalnym centrum. Ponadto reprezentują one subnarodowy poziom władzy państwowej”¹⁶¹.

Z powyższego wynika, że różne rodzaje podmiotów krajowych (gmina, powiat, region) wstępują na poziom międzynarodowych relacji z innymi podmiotami terytorialnymi, ponieważ stał się on bardziej dostępny w czasach współczesnych, w dobie globalizacji i procesów integracyjnych. Dotychczasowe stosunki międzynarodowe między aktorami państwowymi uzupełniane są nową siecią powiązań między

---

¹⁵⁸ Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/wspolpraca.html> [dostęp: 17.07.2022].

¹⁵⁹ Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/miedzynarodowy.html> [dostęp: 17.11.2023].

¹⁶⁰ M. Raś, *Aktywność międzynarodowa regionów (paradyplomacja) w ujęciu teoretycznym*, „Stosunki Międzynarodowe” 2016, nr 3, s. 191.

¹⁶¹ Ibidem, s. 192.

społecznościami lokalnymi oraz regionalnymi w formie współpracy przekraczającej granice państw.

Jeśli chodzi o definicję stosunków międzynarodowych, to wg *Leksykonu współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych* oznaczają one „(...) wielopłaszczyznowy i wieloaspektowy układ stosunków między ludźmi (...). Obejmują one stosunki nie tylko między narodami, lecz również między innymi uczestnikami, zarówno tymi, którzy są podmiotami prawa międzynarodowego, jak i tymi, którzy tej podmiotowości nie mają (...)”¹⁶².

Remigiusz Bierzanek wskazuje, iż stosunki międzynarodowe to stosunki oficjalne między państwami, rządami, ale również kontakty gospodarcze i kulturalne między obywatelami oraz organizacjami, które działają w tych państwach¹⁶³. Zdaniem Teresy Łoś-Nowak stosunki międzynarodowe w sensie przedmiotowym to relacje między zorganizowanymi grupami interesów, które wychodzą poza granice państwa, zaś w sensie podmiotowym to stosunki między pojedynczymi lub zorganizowanymi podmiotami społeczności międzynarodowej¹⁶⁴. Stronami stosunków międzynarodowych są:

- 1) podmioty wyposażone w podmiotowość prawnomiędzynarodową (tzn. mogą być podmiotem praw i obowiązków oraz mogą dokonywać prawnie skutecznych czynności), tj. państwa, międzyrządowe organizacje międzynarodowe, Stolica Apostolska oraz narody;
- 2) podmioty, które nie posiadają podmiotowości prawnomiędzynarodowej, tj. pozarządowe organizacje międzynarodowe, ruchy międzynarodowe, korporacje międzynarodowe¹⁶⁵ oraz uczestnicy subpaństwowi (np. partie polityczne, organizacje społeczne czy osoby fizyczne)¹⁶⁶.

W nauce o stosunkach międzynarodowych w aspekcie dotyczącym aktorów stosunków międzynarodowych zauważalne są dwa ścierające się nurty, a mianowicie teoria realizmu i teoria liberalizmu. Pierwsza z nich głosi, że państwa są najważniejszymi uczestnikami stosunków międzynarodowych, zaś druga teoria wskazuje odmiennie, tzn. że państwa nie są głównymi uczestnikami, gdyż równie ważną rolę odgrywają uczestnicy

---

¹⁶² C. Mojsiewicz (red.), *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, Wrocław 1997, s. 306.

¹⁶³ R. Bierzanek, *Współczesne stosunki międzynarodowe*, Warszawa 1980, s. 7.

¹⁶⁴ T. Łoś-Nowak, *Stosunki międzynarodowe. Teorie – systemy – uczestnicy*, Wrocław 2000, s. 29.

¹⁶⁵ C. Mojsiewicz (red.), *Leksykon współczesnych międzynarodowych...*, op. cit., s. 309.

¹⁶⁶ Z. Czachór, *Uczestnicy stosunków międzynarodowych*, [w:] W. Malendowski, C. Mojsiewicz (red.), *Międzynarodowe stosunki polityczne*, Poznań 1997, s. 44.

o charakterze pozarządowym¹⁶⁷. Teorie liberalne biorą pod uwagę taki wymiar stosunków międzynarodowych, który uwzględnia wyzwania współczesnego świata wynikające z korelacji między społecznościami, gospodarkami czy aspektami kulturowymi. Inne spojrzenie na zagadnienie stosunków międzynarodowych wskazuje Józef Kukułka, który twierdzi, iż ich istotą jest wyrażanie na zewnątrz potrzeb oraz dążeń społeczności wewnątrzpaństwowych (grupowych, etnicznych czy narodowych). Są one przejawem współzawodnictwa, a także współdziałania lub walki tych społeczności w środowisku międzynarodowym¹⁶⁸. Badacz ten sformułował taką definicję poprzez ocenę stosunków międzynarodowych przez pryzmat stosunków społecznych.

W przedstawionych definicjach pojęcia stosunków międzynarodowych, w tym w określeniu podmiotów stosunków międzynarodowych, nie sposób bezpośrednio odnaleźć współpracę polskich jednostek samorządu terytorialnego, tj. gmin, powiatów czy regionów. Jednakże autor rozprawy, w wyniku analizy, doszedł do wniosku, iż takie interakcje jst należy bez wątpienia umieścić w ramach całokształtu stosunków międzynarodowych, gdyż obecnie nie tylko organy administracji rządowej, ale także samorząd terytorialny wchodzi w relacje międzynarodowe. Należy podkreślić, iż współczesne stosunki międzynarodowe nie są aktualnie wyłącznie polem aktywności aktorów państwowych, ale także innych, różnorodnych ze względu na charakter prawny uczestników interakcji międzynarodowych. Zgodzić się należy z Wojciechem T. Modzelewskim, że „Współistnienie starych i nowych aktorów stosunków międzynarodowych świadczy o nieustannym rozwoju tych stosunków i ich ewolucji. Rodzi też konieczność uzupełniania teorii stosunków międzynarodowych”¹⁶⁹.

Wśród badaczy teorii stosunków międzynarodowych znana jest definicja współpracy międzynarodowej Roberta O. Keohana, który wskazuje, iż „ma ona miejsce wtedy, gdy uczestnicy dostosowują swoje zachowanie do aktualnych i oczekiwanych preferencji innych uczestników poprzez proces koordynacji działań”¹⁷⁰. Termin współpracy w obrocie prawnomiędzynarodowym występuje m.in. w art. 1 Karty Narodów Zjednoczonych, który stanowi: „Do osiągnięcia międzynarodowej współpracy

---

¹⁶⁷ E. Halizak, *Współpraca międzynarodowa*, [w:] E. Halizak, R. Kuźniar (red.), *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, Warszawa 2006, s. 239-242.

¹⁶⁸ J. Kukułka, *Wstęp do nauki o stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 2003, s. 19.

¹⁶⁹ W. T. Modzelewski, *Paradyplomacja a przemiany współczesnych stosunków międzynarodowych*, [w:] O. Wasiuta (red.), *Refleksje o przeszłości, spojrzenie na współczesność. Monografia poświęcona Profesorowi Sergiuszowi Wasiucie z okazji 60-letniego Jubileuszu i 35-lecia pracy zawodowej*, Kraków 2018, s. 241.

¹⁷⁰ R. Keohane, *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*, Princeton 1984, s. 51-52.

przy rozwiązywaniu zagadnień międzynarodowych o charakterze gospodarczym, społecznym, kulturalnym lub humanitarnym, jak również przy popieraniu i zachęcaniu do poszanowania praw człowieka i podstawowych swobód dla wszystkich bez różnicy rasy, płci, języka lub religii”¹⁷¹.

Analizując zarówno polskie, jak i światowe piśmiennictwo, a także akty normatywne w zakresie prawa międzynarodowego publicznego, prawa Unii Europejskiej czy prawa krajowego, zauważyć można pewną niekonsekwencję terminologiczną, dotycząca określania interakcji przestrzennych między podmiotami regionalnymi i subregionalnymi, co, niestety, nie ułatwia próby zdefiniowania pojęcia współpracy międzynarodowej jst. Jak trafnie wskazuje Wojciech T. Modzelewski: „W polskim ustawodawstwie używane są określenia: współpraca zagraniczna regionalna lub międzynarodowa, a w umowach międzyrządowych Polski z sąsiadami: współpraca regionalna i przygraniczna, międzyregionalna lub transgraniczna. Rada Europy posługuje się pojęciem współpracy międzyregionalnej, przygranicznej i transgranicznej lub międzyterytorialnej. W ramach Komitetu Regionów UE zaproponowano szeroki termin: współpraca transeuropejska, a Komisja Europejska wprowadziła pojęcie współpracy terytorialnej, dzieląc ją na: transgraniczną, transnarodową i międzyregionalną”¹⁷².

Zdaniem Hanny Dumały: „W zakresie terminologii stosowanej dla określenia zewnętrznych działań subpaństwowych jednostek terytorialnych panuje w literaturze zarówno światowej, jak i polskiej ogromny »bałagan«. (...) Zarówno w dokumentach organizacji międzynarodowych (Rada Europy, Wspólnota Europejska), jak i opracowaniach naukowych pojawiają się obok siebie, bądź zamiennie, takie określenia, jak współpraca: ponadpaństwowa, ponad granicami, transnarodowa, transgraniczna, przygraniczna, międzyterytorialna, międzyregionalna (transregionalna), euroregionalna, interkomunalna (intermunicypalna), zdecentralizowana czy też określa się ją opisowo jako »stosunki zewnętrzne władz lokalnych i regionalnych«”¹⁷³. Na ten problem uwagę zwrócili również Sylwia Dołzbłasz i Andrzej Raczyk, którzy wskazują: „Wielość definicji używanych na określenie relacji współpracy między jednostkami subpaństwowymi pochodzącymi z różnych państw powoduje pewien chaos

---

¹⁷¹ Karta Narodów Zjednoczonych, https://www.unic.un.org.pl/dokumenty/karta_onz.php [dostęp: 06.07.2022], Dz.U. 1947 Nr 23, poz. 90.

¹⁷² W. T. Modzelewski, *Dylematy w określaniu aktywności...*, op. cit., s. 15-16.

¹⁷³ H. Dumała, *Rodzaje i formy struktur współpracy międzyterytorialnej w Europie*, „Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego” 2008, s. 168.

terminologiczny. Tym bardziej, że często ich używając nie precyzuje się dokładnie ich zakresu podmiotowego”¹⁷⁴.

Jak wynika z powyższego, panuje niejednoznaczność pojęć, które często w literaturze, jak i w aktach normatywnych występują jako synonimy współpracy międzynarodowej. W celu uporządkowania problematyki zostaną przedstawione zasadnicze poglądy doktryny w przedmiotowym zakresie, a także stosowne prawodawstwo na określenie współpracy między jst.

W literaturze podkreśla się, że skoro jst nie są podmiotami prawa międzynarodowego publicznego, to definiować ich interakcje międzynarodowe należy jako współpracę zewnętrzną. Na takie określenie wskazują m.in. Sylwia Dołzbłasz i Andrzej Raczyk¹⁷⁵. Podobnie Irena Pietrzyk, która stwierdza, że „ze względów semantycznych i doktrynalnych wykraczająca poza granice państwowe współpraca samorządów określana jest w krajach zachodnich mianem współpracy zewnętrznej lub międzyterytorialnej”¹⁷⁶. Hanna Dumala określa współpracę międzyterytorialną jako „wykraczającą poza granicę państw (zewnętrzną) współpracę subpaństwowych jednostek terytorialnych takich jak gmina, powiat czy województwo”¹⁷⁷. Nicolas Levrat opisuje współpracę międzyterytorialną jako „zróżnicowane co do stopnia formalizacji kontakty i stosunki nawiązywane między terytorialnymi podmiotami różnych państw, niebędącymi podmiotami prawa międzynarodowego”¹⁷⁸. Irena Pietrzyk współpracę międzyterytorialną określa jako „zagraniczną współpracę regionalną wykraczającą poza ramy współpracy transgranicznej”¹⁷⁹. Natomiast Wojciech T. Modzelewski stwierdza: „Synonimami współpracy międzyterytorialnej dla regionów są: współpraca interregionalna, międzyregionalna lub transregionalna, a nawet regionalna, natomiast dla szczebla lokalnego – współpraca interkomunalna lub intermunicipalna. Bez wyróżniania poziomu jednostki współpracującej najwłaściwiej użyć określenia współpraca międzyterytorialna, ewentualnie interterytorialna lub nawet międzyregionalna”¹⁸⁰.

Stanisław Malarski zalicza współpracę interregionalną województw (współpraca między jednostkami terytorialnymi graniczącymi ze sobą lub niegraniczącymi ze sobą)

---

¹⁷⁴ S. Dołzbłasz, A. Raczyk, *Współpraca transgraniczna...*, op. cit., s. 13.

¹⁷⁵ Ibidem, s. 13.

¹⁷⁶ I. Pietrzyk, *Polityka regionalna...*, op. cit., s. 287.

¹⁷⁷ H. Dumala, *Współpraca międzyterytorialna...*, op. cit., s. 31.

¹⁷⁸ N. Levrat, *Legal aspects of transfrontier co-operation*, [w:] V. Hudak (red.), *Building a New Europe. Transfrontier co-operation in Central Europe*, Prague-Budapest-Warsaw-New York-Kosice 1996, s. 30.

¹⁷⁹ I. Pietrzyk, *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, Warszawa 2000, s. 202.

¹⁸⁰ W. T. Modzelewski, *Dylematy w określaniu aktywności...*, op. cit., s. 18.

do działalności wewnątrz krajowej¹⁸¹. Tomasz Kaczmarek wskazuje, iż współpraca międzyterytorialna to współdziałanie jednostek administracji terytorialnej wykraczające poza granice państwowe, a dzieli się ona na¹⁸²:

- 1) współpracę przygraniczną (transgraniczną) – istotą są graniczące ze sobą jednostki terytorialne;
- 2) współpracę zagraniczną (ponadgraniczną) – istotą są niegraniczące ze sobą jednostki terytorialne.

Podobnie kryterium geograficzne w definiowaniu współpracy jednostek terytorialnych podkreśla Markus Perkmann, który określając współpracę między jednostkami terytorialnymi bierze pod uwagę aspekt ciągłości przestrzennej i na tej podstawie wyróżnia¹⁸³:

- 1) współpracę transgraniczną, która jest zwarta przestrzennie;
- 2) współpracę międzyregionalną, która z kolei jest rozproszona przestrzennie.

Dominika Cendrowicz wskazuje, iż współpraca transgraniczna jest „jedną z form prowadzonej przez społeczności lokalne i regionalne współpracy międzynarodowej i formą współdziałania komunalnego przekraczającego granice państwa”¹⁸⁴.

W Europejskiej konwencji ramowej o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi, przyjętej w Madrycie 21 maja 1980 r.¹⁸⁵, art. 2 stanowi: „Za współpracę transgraniczną uważa się w myśl niniejszej konwencji każde wspólnie podjęte działanie mające na celu umocnienie i dalszy rozwój sąsiedzkich kontaktów między wspólnotami i władzami terytorialnymi dwóch lub większej liczby Umawiających się Stron, jak również zawarcie porozumień i przyjęcie uzgodnień koniecznych do realizacji takich zamierzeń. Współpraca transgraniczna ograniczona jest ramami właściwości wspólnot i władz terytorialnych, w sposób określony przez prawo wewnętrzne”¹⁸⁶.

---

¹⁸¹ S. Malarski, *Regiony i euroregiony. Zagadnienia organizacyjne, prawne, administracyjne*, Opole 2003, s. 119.

¹⁸² T. Kaczmarek, *Struktury terytorialno-administracyjne i ich reformy w krajach europejskich*, Poznań 2005, s. 283.

¹⁸³ M. Perkmann, *Building Governance Institutions Across European Border*, „Regional Studies” 1999, vol. 33.7, s. 657-667.

¹⁸⁴ D. Cendrowicz, *Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej jako unijny instrument współpracy transgranicznej w prawie krajowym – wybrane zagadnienia*, [w:] R. Kusiak-Winter (red.), *Współpraca transgraniczna w administracji publicznej*, Wrocław 2015, s. 44.

¹⁸⁵ Dz.U. 1993 Nr 61, poz. 287. Polska ratyfikowała ją w 1993 r.

¹⁸⁶ Ibidem.

W dokumentach Unii Europejskiej Komitet Regionów ujmuje współpracę zewnętrzną jednostek terytorialnych jako współpracę transeuropejską (*trans-European*), zaś Komisja Europejska, podobnie jak Rada Europy, używa pojęcia współpracy terytorialnej (*territorial*), które to określenia ulegają dalszemu podziałowi na¹⁸⁷:

- 1) współpracę transgraniczną (*cross border*), występującą w dokumentach zarówno Komitetu Regionów, jak i Komisji Europejskiej;
- 2) współpracę transnarodową (*transnational*), występującą w dokumentach zarówno Komitetu Regionów, jak i Komisji Europejskiej;
- 3) współpracę międzyterytorialną (*interterritorial*), występującą w dokumentach Komitetu Regionów, oraz współpracę międzyregionalną (*interregional*), występującą w dokumentach Komisji Europejskiej.

W ustawie o samorządzie województwa jest mowa o współpracy zagranicznej w kontekście określenia aktu normatywnego dotyczącego „Priorytetów współpracy zagranicznej”¹⁸⁸. Pojęcia tego używa Sławomir Czarnow, wyróżniając trzy poziomy współpracy zagranicznej samorządu województwa ze względu na formę podejmowanych działań¹⁸⁹:

- 1) *sensu stricto* (np. realizacja umów o współpracy);
- 2) *sensu largo* (np. przygotowanie umów);
- 3) *sensu largissimo* (np. podejmowanie uchwał w sprawie priorytetów współpracy zagranicznej województwa).

Panayotis Soldatos uznaje jednostki terytorialne, szczególnie w państwach federalnych, za aktorów polityki zagranicznej i wskazuje, że ich współpraca zewnętrzna zawiera konstytutywne elementy polityki zagranicznej¹⁹⁰. Krzysztof Tomaszewski używa pojęcia „subsidiarna forma polityki zagranicznej” wskazując, iż regiony realizują przedsięwzięcia samodzielnie, jednakże na podstawie priorytetów państwa¹⁹¹.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że choć aktywność międzynarodowa samorządów terytorialnych przekraczająca granice państwa traktowana jest często jako część polityki zagranicznej (ujęcie jst w priorytetach polskiej polityki zagranicznej), to

---

¹⁸⁷ H. Dumała, *Transnarodowe sieci...*, op. cit., s. 59-61.

¹⁸⁸ Art. 75 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. 1998 Nr 91, poz. 576 z późn. zm.).

¹⁸⁹ S. Czarnow, *Współpraca zagraniczna województw*, „Państwo i Prawo” 2000, nr 11, s. 54.

¹⁹⁰ P. Soldatos, *An Explanatory Framework for the Study of Federated States as a Foreign Policy Actors* [w:] H. J. Michelmann, P. Soldatos (red.), *Federalism and International Relations: the Role of Subnational Units*, Oxford 1990, s. 34-53.

¹⁹¹ K. Tomaszewski, *Regiony w procesie...*, op. cit., s. 147.

jednak takim pojęciem na określenie relacji międzynarodowych jst nie możemy się posługiwać, gdyż to wyłącznie państwo ma kompetencje do jej prowadzenia¹⁹². W związku z tym nie możemy również mianem dyplomacji¹⁹³ określić działań samorządów terytorialnych w ramach działalności samorządów wykraczających poza granicę państwa. Stąd w literaturze polskiej i światowej używa się neologizmów tworzonych na bazie słowa dyplomacja.

Hanna Dumała wskazuje na pojawiający się w literaturze światowej termin *city diplomacy*, który należy odnieść do istotnych zewnętrznych działań miejskich w zakresie zagadnień międzynarodowych, ponadto badaczka zauważa używanie w piśmiennictwie neologizmów nawiązujących do tradycyjnej dyplomacji: „protodyplomacja”, „mikrodyplomacja”, „dyplomacja oddolna”, „dyplomacja subpaństwowa” czy „postdyplomacja”¹⁹⁴. Obok tych pojęć w literaturze wprowadzono sformułowanie takie jak *constituent diplomacy*, tj. dyplomacja części składowych¹⁹⁵. Ponadto relacje międzynarodowe jednostek terytorialnych określa się również jako „dyplomację regionalną”¹⁹⁶.

W literaturze amerykańskiej i kanadyjskiej, w których to krajach występuje federalny podział władzy, dominuje tendencja do postrzegania regionów jako podmiotów uprawnionych do prowadzenia quasi-polityki zagranicznej, przez Panayotisa Soldatosa nazwaną paradyplomacją¹⁹⁷. W literaturze przedmiotu uważa się, że przedrostek *para* wskazuje na to, iż jest to zjawisko wtórne do dyplomacji prowadzonej przez państwa¹⁹⁸. Istotą dyplomacji i paradyplomacji jest reprezentacja – pierwsza realizowana jest na poziomie centralnym, druga na poziomie subpaństwowym, tj. regionalnym i

---

¹⁹² Patrz szerzej: M. Perkowski, *Ustępująca ambiwalencja władzy wykonawczej, czyli współpraca zagraniczna polskich regionów a polityka zagraniczna państwa*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2016, z. 20, s. 38; J. Kukułka, *Polityka zagraniczna a polityka wewnętrzna*, [w:] J. Kukułka, R. Zięba (red.), *Polityka zagraniczna państwa*, Warszawa 1992, s. 19.

¹⁹³ Dyplomacja wg *Słownika języka polskiego PWN* to „działalność przedstawicieli danego państwa reprezentujących jego interesy za granicą”, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/dyplomacja.html> [dostęp: 08.07.2022].

¹⁹⁴ H. Dumała, *Transnarodowe sieci...*, op. cit., s. 64.

¹⁹⁵ J. Kincaid, *Constituent Diplomacy in Federal Polities and the Nation-State: Conflict and Co-Operation*, [w:] H. J. Michelmann, P. Soldatos (red.), *Federalism and International Relations: the Role of Subnational Units*, Oxford 1990, s. 37.

¹⁹⁶ A. Kuznetsov, *Theory and Practice of Paradiplomacy. Subnational governments in international affairs*, New York 2015, s. 25.

¹⁹⁷ P. Soldatos, *An Explanatory Framework for...*, op. cit., s. 37. Patrz szerzej: V. Dostál, *Paradyplomacja czeskich województw*, Warszawa 2020, s. 43.

¹⁹⁸ A. Rydzewska, *Aktywność zewnętrzna podmiotów subpaństwowych na przykładzie Katalonii*, „Alcumena. Pismo Interdyscyplinarne” 2020, nr 4, s. 18. Patrz szerzej: M. Raś, *Aktywność międzynarodowa regionów Federacji Rosyjskiej*, Warszawa 2018, s. 21-75.

lokalnym”¹⁹⁹. Zdaniem Wojciecha T. Modzelewskiego paradyplomacja oznacza „zdolność regionów (subpaństwowych jednostek terytorialnych) do działań przekraczających granice państwa poprzez ustanowienie formalnych i nieformalnych, stałych i doraźnych kontaktów oraz inne formy zaangażowania na arenie międzynarodowej zgodnie z posiadanymi kompetencjami”²⁰⁰. Inny badacz zagadnienia paradyplomacji Ivo D. Duchacek stwierdził, że paradyplomacja to „zagraniczne inicjatywy i działania organów niecentralnych, gdzie (...) organy regionalne i prowincjonalne wykorzystują swe misje handlowe i kulturalne do zapewnienia zaplecza międzynarodowego dla przyszłej secesji i uznania nowej, suwerennej jednostki”²⁰¹, zaś zdaniem Noé Cornago paradyplomacja to „zaangażowanie władz podmiotów subpaństwowych w stosunki międzynarodowe poprzez budowanie kontaktów o charakterze formalnym i nieformalnym, zarówno stałych (trwałych), jak i doraźnych, z zagranicznymi podmiotami publicznymi lub prywatnymi w celu realizacji interesów społeczno-ekonomicznych, kulturalnych i politycznych, a także każdy inny międzynarodowy wymiar ich konstytucyjnych kompetencji”²⁰².

Ostatecznie należy wskazać, że do określania interakcji międzynarodowych jest używana się również w piśmiennictwie pojęcia współpracy międzynarodowej. Krzysztof Gałuszka posługuje się pojęciem „współpraca międzynarodowa” dla określenia interakcji międzynarodowych jednostek lokalnych, jednocześnie dokonując podziału na współpracę transgraniczną (jednostki graniczące ze sobą z różnych państw) oraz ponadgraniczną (jednostki niegraniczące ze sobą z różnych państw)²⁰³. Pojęcia tego też używa w stosunku do interakcji regionów Kazimierz Jóskowiak, który wskazuje, że współpraca międzynarodowa regionów „ma miejsce wówczas, gdy jej uczestnicy znajdują się w więcej niż jednym kraju i wykazują trwałe zainteresowanie rozwojem współpracy pod kątem potrzeb szeroko rozumianego rozwoju regionalnego i procesu integracji europejskiej”²⁰⁴.

---

¹⁹⁹ W. T. Modzelewski, *Dyplomacja bez dyplomatów. Polsko-chorwackie partnerstwa regionalne*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2020, nr 4, s. 98.

²⁰⁰ W. T. Modzelewski, *Paradyplomacja regionów...*, op. cit., s. 118.

²⁰¹ I. D. Duchacek, *Perforated Sovereignities. Towards a typology of New Actors in International Relations*, [w:] H. J. Michelmann, P. Soldatos (red.), *Federalism and International Relations: the Role of Subnational Units*, Oxford 1990, s. 27.

²⁰² N. Cornago, *On the Normalization of Sub-State Diplomacy*, „The Hague Journal of Diplomacy” 2010, vol. 5 (1-2), s. 13.

²⁰³ K. Gałuszka, *Współpraca międzynarodowa polskich gmin na przykładzie miasta Katowice*, [w:] B. Filipiak, A. Szewczuk (red.), *Samorząd terytorialny w zintegrowanej Europie*, t. 1, Szczecin 2006, s. 146-147.

²⁰⁴ K. Jóskowiak, *Samorząd terytorialny w procesie integracji europejskiej...*, op. cit., s. 72.

Zdaniem Ryszardy Formuszewicz współpraca jst jest to: „(...) wspólne inicjowanie, planowanie i realizowanie przedsięwzięć przez jednostki samorządu terytorialnego (bądź ich odpowiedniki). W charakterze kategorii zbiorczej, obejmującej przejawy współdziałania podmiotów samorządowych z różnych państw, termin »współpraca« opatrywany jest w literaturze precyzującymi przymiotnikami: »zagraniczna«, »międzynarodowa«, »zewnętrzna«”²⁰⁵.

Pojęciem międzynarodowej współpracy województw posługuje się również Maciej Perkowski na określenie współpracy polskich województw z analogicznymi podmiotami zagranicznymi²⁰⁶. Zdaniem autora dysertacji określenie „współpraca międzynarodowa jst” najlepiej oddaje istotę tego zagadnienia, społeczność lokalna czy regionalna są niewątpliwie częścią stosunków międzynarodowych i oddziałują na nie z upływem czasu coraz mocniej.

Mając na uwadze powyższe rozbieżności terminologiczne, na potrzeby niniejszej rozprawy (uwzględniając centralne położenie regionu kujawsko-pomorskiego, które nie jest obszarem przygranicznym) „współpracę międzynarodową” można określić jako jakąkolwiek aktywność społeczno-gospodarczą, realizowaną w różnorodnych formach przez gminy, powiaty i województwa samorządowe, wykraczającą poza granice państwa, opierającą się na przekonaniu, iż z racji swego położenia dana jst musi budować swój administracyjny potencjał, zdolny do obsługi kontaktów międzynarodowych²⁰⁷. W tak rozumianej definicji współpracy międzynarodowej chodzi o jej istotę w szerokim znaczeniu (współpraca międzynarodowa *sensu largo*), przy jednoczesnym zaznaczeniu, iż nie przyznaje się jednostkom samorządu terytorialnego każdego szczebla podmiotowości prawnomiędzynarodowej. W związku z tym, że Polska jest państwem unitarnym, gminy, powiaty czy regiony nie są uprawnione do prowadzenia samodzielnej polityki zagranicznej. Aktywność międzynarodowa jst wiąże się bez wątpienia z dążeniem do zaspokajania potrzeb wspólnoty, co w przypadku np. gminy zostało określone w katalogu jej zadań własnych.

---

²⁰⁵ R. Formuszewicz, *Współpraca zagraniczna samorządu lokalnego w Wielkopolsce*, Poznań 2004, s. 25-26.

²⁰⁶ M. Perkowski, *Międzynarodowa współpraca województw...*, op. cit., s. 48.

²⁰⁷ K. Szmigiel, *Współpraca międzynarodowa w regionie peryferyjnym – na przykładzie województwa lubelskiego*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2004, nr 1, 45. Patrz szerzej: A. Skorupska, *Współpraca samorządu gminnego na podstawie badań*, [w:] A. Skorupska (red.), *Współpraca międzynarodowa samorządu gminnego*, Warszawa 2005, s. 11-12; M. Woźniak, *Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego w świetle prawa polskiego i standardów międzynarodowych*, „Samorząd Terytorialny” 2005, nr 4, s. 13.

Ze względu na to, że w najnowszej literaturze coraz częściej pojawia się w kontekście tak rozumianej współpracy międzynarodowej pojęcie paradyplomacja, w niniejszej pracy autor będzie używał tych pojęć zamiennie.

W piśmiennictwie dotyczącym stosunków międzynarodowych określając podmiot stosunków międzynarodowych autorzy używają przede wszystkim takich pojęć, jak uczestnicy stosunków międzynarodowych, ale również: aktorzy stosunków międzynarodowych, podmioty prawa międzynarodowego, podmioty stosunków międzynarodowych, siła sprawcza, strona, czynnik czy też partner²⁰⁸. Za Teresą Łoś-Nowak należy zaznaczyć, iż w zachodniej literaturze z zakresu stosunków międzynarodowych używa się pojęcia aktor, które oznacza „jakąkolwiek całość, której działania wpływają na bieg spraw światowych” (James N. Rosenau), natomiast pojęcie uczestnik jest przede wszystkim dominujące w polskiej literaturze przedmiotu i wskazuje na podmiot stosunków międzynarodowych²⁰⁹.

W związku z powyższym najczęściej używanym pojęciem w nauce o stosunkach międzynarodowych jest „uczestnik stosunków międzynarodowych”.

Pojęcie uczestnik stosunków międzynarodowych występuje w *Leksykonie współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych* na określenie „każdego nosiciela jakiejś aktywności, która wpływa na stosunki międzynarodowe w sensie pozytywnym lub negatywnym”²¹⁰. Zdaniem Zbigniewa Czachóra, przez uczestnictwo należy rozumieć partycypację podmiotów w określonej zbiorowej aktywności, a także działanie w związku z pozostałymi podmiotami oraz wnoszenie własnego wkładu w tę aktywność²¹¹. Według Ireny Popiuk-Rysińskiej przez uczestników stosunków międzynarodowych należy pojmować podmioty, które są zdolne do aktywności międzynarodowej, czyli do zmieniania lub utrwalania w sposób świadomy określonych stanów środowiska międzynarodowego²¹². Definicję uczestnika stosunków międzynarodowych znajdziemy u Beaty Molo, która wskazuje, iż „uczestnikiem międzynarodowych stosunków politycznych jest formalnie zorganizowana całość,

---

²⁰⁸ C. Mojsiewicz (red.), *Leksykon współczesnych międzynarodowych...*, op. cit., s. 309. Patrz szerzej: M. Perkowski, *Międzynarodowa współpraca województw...*, op. cit., s. 45; R. Zenderowski, *Stosunki międzynarodowe. Uczestnicy – ich miejsce i rola w systemie międzynarodowym*, Warszawa 2005, s. 12; T. Łoś-Nowak, *Stosunki międzynarodowe...*, op. cit., s. 164.

²⁰⁹ T. Łoś-Nowak (red.), *Encyklopedia politologii...*, op. cit., s. 380.

²¹⁰ C. Mojsiewicz (red.), *Leksykon współczesnych międzynarodowych...*, op. cit., s. 337.

²¹¹ Z. Czachór, *Uczestnicy stosunków międzynarodowych...*, op. cit., s. 43.

²¹² I. Popiuk-Rysińska, *Uczestnicy stosunków międzynarodowych ich interesy i oddziaływanie*, [w:] E. Haliżak, R. Kuźniar (red.), *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, Warszawa 2006, s. 90.

niepodlegająca żadnemu innemu podmiotowi, działająca samodzielnie z zamiarem wpływania na te stosunki oraz zachowanie innych aktorów”²¹³. Z kolei Radosław Zenderowski utożsamia treściowo pojęcie uczestnika stosunków międzynarodowych z „podmiotem”²¹⁴.

Według Ziemowita J. Pietrasia pojęcie „uczestnik” najlepiej odpowiada idei partycypacji i „obejmuje podmioty prawa międzynarodowego oraz podmioty stosunków międzynarodowych, nie będące podmiotami prawa międzynarodowego”²¹⁵. Teresa Łoś-Nowak do podmiotów prawa międzynarodowego zalicza przede wszystkim państwa, zaś do podmiotów stosunków międzynarodowych, które nie są podmiotami prawa międzynarodowego: organizacje międzynarodowe rządowe i pozarządowe, struktury transnarodowe, społeczności zorganizowane kulturowo, cywilizacyjnie czy też religijnie, ponadto niekiedy również pojedynczego człowieka²¹⁶. W *Encyklopedii politologii* rozróżnia się podmiotowość polityczno-międzynarodową oraz podmiotowość prawnomiędzynarodową, mając na uwadze różnice formalnoprawne między uczestnikami²¹⁷. Podmiotowość polityczno-międzynarodowa oznacza „zdolność do świadomego działania międzynarodowego, którego celem jest zaspokajanie własnych potrzeb podmiotu”²¹⁸. Atrybutami tej podmiotowości są²¹⁹:

- 1) świadomość podmiotu, która odnosi się do międzynarodowej rzeczywistości i miejsca tego podmiotu;
- 2) świadomość własnych potrzeb oraz możliwości, jakimi dysponuje;
- 3) zdolność do samodzielnego, a także racjonalnego działania w stosunkach międzynarodowych.

Podmiotowość polityczno-międzynarodową posiadają²²⁰:

- 1) organizacje międzynarodowe rządowe i pozarządowe;
- 2) struktury transnarodowe;
- 3) społeczności zorganizowane kulturowo, cywilizacyjnie czy też religijnie, ponadto jednostka ludzka.

---

²¹³ B. Moło, *Uczestnicy międzynarodowych stosunków politycznych*, [w:] E. Cziomer (red.), *Międzynarodowe stosunki polityczne*, Kraków 2008, s. 77.

²¹⁴ R. Zenderowski, *Stosunki międzynarodowe...*, op. cit., s. 12.

²¹⁵ Z. J. Pietraś, *Podstawy teorii stosunków międzynarodowych*, Lublin 1986, s. 70.

²¹⁶ T. Łoś-Nowak, *Stosunki międzynarodowe...*, op. cit., s. 164.

²¹⁷ T. Łoś-Nowak (red.), *Encyklopedia politologii...*, op. cit., s. 278.

²¹⁸ Ibidem, s. 279.

²¹⁹ Ibidem, s. 278-279.

²²⁰ Ibidem.

Z kolei Maciej Perkowski do zasadniczych atrybutów podmiotowości prawnomiędzynarodowej zalicza w szczególności²²¹:

- 1) zdolność zawierania umów międzynarodowych;
- 2) zdolność stałego udziału w stosunkach dyplomatycznych – poprzez prawo legacji, tj. wysyłania i/lub przyjmowania stałych przedstawicielstw;
- 3) zdolność występowania z roszczeniami;
- 4) zdolność do występowania przed sądami międzynarodowymi;
- 5) zdolność ponoszenia odpowiedzialności międzynarodowej;
- 6) zdolność kształtowania swymi działaniami stosunków międzynarodowych.

Podsumowując należy zauważyć, iż podmiotowość prawa międzynarodowego oznacza zdolność prawną (możność posiadania praw i obowiązków wynikających z norm prawa międzynarodowego) oraz zdolność do czynności prawnych (zdolność do nabywania praw i do zaciągania zobowiązań międzynarodowych)²²².

Zdaniem Beaty Molo podmioty prawnomiędzynarodowe dzielimy na²²³:

- 1) podmioty pierwotne (państwa);
- 2) podmioty wtórne (niektóre organizacje międzynarodowe);
- 3) podmioty specyficzne (*sui generis*) – mają one charakter terytorialny lub nieterytorialny (powstańcy i strony walczące/wojujące, ruchy narodowowyzwoleńcze).

Według Teresy Łoś-Nowak podmiotowość prawnomiędzynarodową posiadają:

- 1) państwa;
- 2) Stolica Apostolska;
- 3) niektóre organizacje międzynarodowe, jak ONZ, WE oraz podmioty *in statu nascendi*²²⁴.

Analizując powyższe można dojść do konstatacji, iż o ile wszystkie podmioty prawa międzynarodowego są jednocześnie podmiotami stosunków międzynarodowych, o tyle wśród podmiotów stosunków międzynarodowych podmiotowość prawnomiędzynarodową posiada wyłącznie ta część, której dotyczą konkretne prawa i obowiązki prawnomiędzynarodowe.

---

²²¹ M. Perkowski, *Międzynarodowa współpraca województw w prawie i praktyce*, Białystok 2013, s. 312. Patrz szerzej: B. Frąckowiak, *Pozycja prawnomiędzynarodowa Stolicy Apostolskiej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1981, nr 3, s. 27-28.

²²² Patrz szerzej: J. Białocerkiwicz, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Olsztyn 2003, s. 103.

²²³ B. Molo, *Uczestnicy międzynarodowych stosunków...*, op. cit., s. 78.

²²⁴ T. Łoś-Nowak (red.), *Encyklopedia politologii...*, op. cit., s. 278-279.

Ponadto, mając na uwadze problematykę pracy i chcąc sprecyzować status jst w ramach współpracy międzynarodowej z punktu widzenia zakresu podmiotowości prawnomiędzynarodowej, należy przedstawić jeszcze jeden podział uczestników stosunków międzynarodowych, a mianowicie podział na:

- 1) państwa
oraz
- 2) *a contrario* – uczestników pozapaństwowych.

Istotne znaczenie w tym zakresie może mieć fakt, że w literaturze z zakresu stosunków międzynarodowych brakuje jednolitej i powszechnie przyjętej klasyfikacji uczestników pozapaństwowych. Jedną z klasyfikacji do uczestników pozapaństwowych zalicza²²⁵:

- 1) narody;
- 2) organizacje międzynarodowe i ruchy międzynarodowe;
- 3) uczestników transnarodowych (przedsiębiorstwa, fundacje, kościoły, organizacje terrorystyczne);
- 4) uczestników subpaństwowych (partie polityczne, organizacje społeczne, osoby fizyczne, regiony).

Kolejna, bardziej szczegółowa klasyfikacja uczestników pozapaństwowych, została przedstawiona przez Irenę Popiuk-Rysińską. Wedle tej autorki do tej grupy zaliczyć należy²²⁶:

- 1) narody;
- 2) zbiorowe podmioty międzypaństwowe (organizacje międzyrządowe, Unię Europejską czy inne luźniejsze związki państw);
- 3) zbiorowe podmioty międzyspołeczne o charakterze niekomercyjnym (międzynarodowe organizacje pozarządowe, ruchy i sieci międzyspołeczne, fundacje, kościoły czy organizacje terrorystyczne);
- 4) zbiorowe podmioty komercyjne (przedsiębiorstwa czy grupy przestępcze);
- 5) prywatne i subpaństwowe (terytorialne) podmioty krajowe (partie polityczne, organizacje społeczne, osoby fizyczne, regiony czy miasta).

---

²²⁵ B. Molo, *Uczestnicy międzynarodowych stosunków...*, op. cit., s. 78- 79.

²²⁶ I. Popiuk-Rysińska, *Uczestnicy stosunków międzynarodowych, ich interesy i oddziaływanie*, [w:] E. Haliżak, R. Kuźniar (red.), *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, Warszawa 2006, s. 90-91.

W obu klasyfikacjach kategoryzujących uczestników stosunków międzynarodowych jednoznacznie wskazuje się na podmioty subpaństwowe, tj. regiony czy miasta. Ponadto jst wyposażone są w atrybuty podmiotowości polityczno-międzynarodowej, o których była mowa we wcześniejszej części pracy.

Wynika z tego, że status polityczno-międzynarodowy jednostek subpaństwowych jako podmiotów stosunków międzynarodowych jest dość jednoznaczny, należy zatem kolejno zbadać, czy są one podmiotami posiadającymi podmiotowość prawnomiędzynarodową. Analizując atrybuty podmiotowości prawnomiędzynarodowej należy zadać pytanie, czy jst posiadają zdolność prawną. Zdolność prawna polskich gmin, powiatów czy województw została uregulowana już w Konstytucji RP w art. 165 ust. 1, który stanowi, że: „Jednostki samorządu terytorialnego mają osobowość prawną. Przysługują im prawo własności i inne prawa majątkowe.”²²⁷. Tę zasadę powielają ustawy ustrojowe dotyczące poszczególnych jst. Zdolność prawna, czyli możliwość posiadania praw i obowiązków wynikających z norm prawa międzynarodowego, w przypadku jst w Polsce wynika z tego, że po pierwsze została przyznana na gruncie prawa krajowego (jw.), po drugie zaś występują normy prawa międzynarodowego publicznego, które określają prawa i obowiązki jst (należy tu m.in. wskazać na Europejską Kartę Samorządu Lokalnego).

Należy dokonać analizy drugiej przesłanki, tj. posiadania zdolności do czynności prawnych, czyli zdolność do nabywania praw i do zaciągania zobowiązań międzynarodowych poprzez działania własne. Od zdolności do czynności prawnej należy odróżnić zdolność prawną (prawnomiędzynarodową), czyli bycie podmiotem praw i obowiązków prawnomiędzynarodowych.

Badając zdolność do czynności prawnych (prawnomiędzynarodowych) przez podmioty subpaństwowe należy zadać pytanie, czy jst posiadają prawo legacji, tzn. prawo utrzymywania stosunków dyplomatycznych: przyjmowania obcych przedstawicieli dyplomatycznych (bierne prawo legacji) oraz wysyłania własnych przedstawicieli dyplomatycznych (czynne prawo legacji).

Maciej Perkowski określa prawo legacji jako prawo wysyłania oraz prawo przyjmowania stałych przedstawicieli innych podmiotów prawa międzynarodowego publicznego²²⁸. Natomiast Jarosław Sozański rozumie prawo legacji jako wysyłanie i

---

²²⁷ Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

²²⁸ M. Perkowski, *Podmiotowość prawa międzynarodowego współczesnego uniwersalizmu w złożonym modelu klasyfikacyjnym*, Białystok 2008, s. 195.

przyjmowanie misji dyplomatycznych²²⁹. We wcześniejszej literaturze przedmiotu podkreślano, że wyłącznie państwa dysponują *ius legationis* w pełnym zakresie, tj. czynne i bierne prawo, zaś prawo legacji w ograniczonym zakresie posiadają również organizacje międzynarodowe międzyrządowe, np. Organizacja Narodów Zjednoczonych czy Unia Europejska²³⁰. Obecnie w doktrynie podkreśla się, że niektóre organizacje międzynarodowe, np. ONZ posiadają pełne prawo legacji, materializacja tego prawa następuje zaś poprzez ustanowienie stałych przedstawicielstw, na których czele stają dyplomaci²³¹. Maciej Perkowski wskazuje, iż praktyka akredytowania przedstawicieli dyplomatycznych przy organizacjach międzynarodowych jest powszechnie akceptowana, m.in. w stosunkach z ONZ czy Unią Europejską²³². Julian Sutor podkreśla, że prawo legacji przysługuje Radzie Europy, którego wprowadzie akty założycielskie nie regulują, jednakże wychodzi się z założenia, że skoro jest ona podmiotem prawa międzynarodowego, to posiada zdolność do utrzymywania stosunków oficjalnych z innymi podmiotami tego prawa²³³.

Warto zaznaczyć, iż *ius legationis* jest zasadniczo prawem skodyfikowanym przez Komisję Prawa Międzynarodowego ONZ, a reżim prawa legacji tworzą przede wszystkim²³⁴:

- 1) Konwencja wiedeńska w stosunkach dyplomatycznych z 1961 r.²³⁵;
- 2) Konwencja wiedeńska w stosunkach konsularnych z 1963 r.²³⁶;
- 3) Konwencja o misjach specjalnych z 1969 r.²³⁷;
- 4) Konwencja o przywilejach i immunitetach organizacji wyspecjalizowanych z 1947 r.²³⁸;

---

²²⁹ J. Sozański, *Współczesne prawo traktatów. Zarys wykładu*, Warszawa–Poznań 2005, s. 27.

²³⁰ C. Mojsiewicz (red.), *Leksykon współczesnych międzynarodowych...*, op. cit., s. 191.

²³¹ P. Bogacki, *Zagadnienie podmiotowości prawnej w stosunkach międzynarodowych*, „Roczniki Nauk Prawnych” 1997, t. 7, s. 218.

²³² M. Perkowski, *Podmiotowość prawa międzynarodowego współczesnego uniwersalizmu w złożonym modelu klasyfikacyjnym*, Białystok 2008, s. 197.

²³³ J. Sutor, *Immunitety i przywileje Rady Europy i Wspólnot Europejskich*, Warszawa 2000, s. 27.

²³⁴ M. Perkowski, *Podmiotowość prawa międzynarodowego...*, op. cit., s. 194.

²³⁵ Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych, sporządzona w Wiedniu dnia 18 kwietnia 1961 r. (Dz.U. 1965 Nr 37, poz. 232).

²³⁶ Konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych sporządzona w Wiedniu dnia 24 kwietnia 1963 r. (Dz.U. z 1982 r. Nr 13, poz. 98).

²³⁷ Konwencja o misjach specjalnych, otwarta do podpisu w Nowym Jorku dnia 16 grudnia 1969 r. (Dz.U. 1985 Nr 48, poz. 245).

²³⁸ Konwencja o przywilejach i immunitetach organizacji wyspecjalizowanych przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 21 listopada 1947 r. (Dz.U. 1970 Nr 4, poz. 25 z późn. zm.).

- 5) Konwencja o reprezentacji państw w organizacjach międzynarodowych o charakterze powszechnym z 1975 r.²³⁹ oraz
- 6) traktaty zawierane między organizacjami międzynarodowymi.

Z powyższego wynika, iż jst w Polsce nie mają zdolności do czynności prawnych w zakresie prawa legacji.

Kolejno należy rozważyć, czy polskie jst posiadają atrybut prawnomiędzynarodowy w postaci *ius tractatum (ius contrahendi)*, czyli prawa zawierania umów międzynarodowych. Umowa międzynarodowa według Macieja Perkowskiego jest „porozumieniem zawartym w formie pisemnej między zdolnymi traktatowo (czyli korzystającymi z *ius contrahendi*) podmiotami oraz regulowanym prawem międzynarodowym”²⁴⁰. W myśl prawa wewnętrznego, zgodnie z art. 87 ust. 1 Konstytucji RP ratyfikowana umowa międzynarodowa jest źródłem prawa powszechnie obowiązującego.

Pojęcie umowy międzynarodowej zawarte jest w Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów sporządzonej w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r., w myśl której „traktat oznacza międzynarodowe porozumienie między państwami, zawarte w formie pisemnej i regulowane przez prawo międzynarodowe, niezależnie od tego, czy jest ujęte w jednym dokumencie, czy w dwóch lub więcej dokumentach, i bez względu na jego szczególną nazwę”²⁴¹. Pojęcie umowy międzynarodowej w myśl ww. Konwencji jest zawężone wyłącznie do porozumień między państwami, jednakże w literaturze słusznie zauważa się, że powinno być odnoszone do wszystkich podmiotów prawa międzynarodowego publicznego. Zdaniem Heleny Latkiewicz, chociaż Konwencja wiedeńska o prawie traktatów dotyczy tylko państw, to zgodnie z rezolucją do Konwencji został na Komisję Prawa Międzynarodowego ONZ nałożony obowiązek zajęcia się również umowami zawieranymi przez organizacje międzynarodowe²⁴².

Definicję umowy międzynarodowej w polskim prawie znajdziemy w ustawie z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych, zgodnie z którą „umowa międzynarodowa oznacza porozumienie między Rzeczpospolitą Polską a innym podmiotem lub podmiotami prawa międzynarodowego, regulowane przez prawo międzynarodowe, niezależnie od tego, czy jest ujęte w jednym dokumencie czy w

---

²³⁹ Konwencja nie weszła dotychczas w życie.

²⁴⁰ M. Perkowski, *Podmiotowość prawa międzynarodowego...*, op. cit., s. 103.

²⁴¹ Dz.U. 1990 Nr 74, poz. 439.

²⁴² H. Latkiewicz, *Zagadnienie podmiotowości prawnomiędzynarodowej EWG*, Warszawa 1979, s. 50-51.

większej liczbie dokumentów, bez względu na jego nazwę oraz bez względu na to, czy jest zawierane w imieniu państwa, rządu czy ministra kierującego działem administracji rządowej właściwego do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa”²⁴³.

W piśmiennictwie wskazuje się, że zdolność traktatową mają przede wszystkim państwa, co znalazło potwierdzenie w art. 6 Konwencji wiedeńskiej: „Każde państwo ma zdolność do zawierania traktatów”. Zdaniem Macieja Perkowskiego umowy zawierane przez jst „nie są umowami międzynarodowymi (w rozumieniu klasycznego prawa międzynarodowego i polskiego ustawodawstwa) (...)”²⁴⁴. Podobnie wskazuje Andrzej Szewc, który stwierdza, że w odniesieniu do inicjatyw zagranicznych samorządu województwa możemy mówić nie o skutkach prawnych, lecz o skutkach politycznych lub społecznych. Umowy te nie mają charakteru prawnomiędzynarodowego²⁴⁵.

Podsumowując należy podkreślić, że polskie jst nie są wyposażone w atrybut stanowienia umów międzynarodowych, ponieważ przepisy prawa powszechnie obowiązującego zarówno krajowego, jak i międzynarodowego publicznego nie dają polskim jednostkom subpaństwowym takich uprawnień. Praktyka międzynarodowa, doktryna oraz akty prawne jednoznacznie wskazują, iż *ius tractatum* zasadniczo posiadają państwa oraz organizacje międzynarodowe.

W końcu należy zwrócić uwagę na *ius standi*, czyli prawo występowania z roszczeniami międzynarodowymi oraz obowiązek ponoszenia odpowiedzialności międzynarodowej. Czy ten atrybut można przypisać polskim jst? W doktrynie jednoznacznie się wskazuje, że podmiotowość prawnomiędzynarodową państw charakteryzuje zdolność do działań prawnych w postaci występowania z roszczeniami i ich dochodzeniem przez odwołanie się do idei pokojowych sposobów załatwiania sporów międzynarodowych, w tym do ponoszenia odpowiedzialności²⁴⁶. Ponadto rozwiązywanie sporów z udziałem jst nie ma charakteru prawnomiędzynarodowego. Według Macieja Perkowskiego, w zakresie zdolności do czynności prawnych w związku z rozwiązywaniem sporów międzynarodowych jst, jednoznaczna wydaje się odpowiedzialność wyłącznie państwa (MSZ)²⁴⁷. Należy w tym miejscu podkreślić, iż odpowiedzialność na gruncie prawa międzynarodowego publicznego można ponieść

---

²⁴³ t.j. Dz.U. 2020, poz. 127 z późn. zm.

²⁴⁴ M. Perkowski, *Międzynarodowa współpraca województw...*, op. cit., s. 128.

²⁴⁵ A. Szewc, *Samorząd województwa. Komentarz*, LEX/el. 2007.

²⁴⁶ G. Grabowska, *Prawo dyplomatyczne organizacji międzynarodowych*, „Państwo i Prawo” 1979, nr 4, s. 32.

²⁴⁷ M. Perkowski, *Międzynarodowa współpraca województw...*, op. cit., s. 174.

jedynie za czyn sprzeczny z prawem międzynarodowym, czyli stanowiący naruszenie zobowiązania wynikającego ze źródeł prawa międzynarodowego. Skoro umowy o współpracy lokalnej czy też regionalnej nie należą do kategorii umów międzynarodowych, to nie powodują jednocześnie zobowiązań międzynarodowych²⁴⁸.

Podobnie postrzega tę kwestię Cezary Mik wskazując, że „Umowy regionów, a także inne formy ich aktywności międzynarodowej nie podlegają prawu międzynarodowemu, także ewentualna ich odpowiedzialność zasadniczo nie będzie ustalona na podstawie prawa międzynarodowego. Jeżeli w ogóle wejdzie w grę odpowiedzialność w płaszczyźnie międzynarodowej (inne państwo wystąpi z roszczeniem o naruszenie czy odszkodowanie), może to być odpowiedzialność Polski. Wynika to z faktu, że państwu zawsze jest przypisywana odpowiedzialność za zachowania (działania i zaniechania działania) jego organów, niezależnie od ich funkcji, charakteru i położenia w strukturze aparatu państwowego (...)”²⁴⁹. Mając na uwadze to, że porozumienia oraz inicjatywy zagraniczne jst nie podlegają prawu międzynarodowemu, gdyż nie są umowami międzynarodowymi, podmioty te nie będą ponosić odpowiedzialności prawnomiędzynarodowej.

Biorąc pod uwagę powyższe należy stwierdzić, że jst mają podmiotowość politycznomiędzynarodową, tzn. są podmiotami stosunków międzynarodowych, jednakże nie spełniają przesłanek, ażeby uznać je za podmioty prawnomiędzynarodowe ze względu na brak zdolności do czynności prawnych na gruncie prawa międzynarodowego publicznego. Tak więc przyjęto w niniejszej pracy, że polskie jst, które podejmują współpracę międzynarodową, zaliczymy do niepaństwowych uczestników stosunków międzynarodowych, w grupie uczestników subpaństwowych.

Chcąc określić zakres współpracy międzynarodowej jst, należy najpierw wskazać na przyczyny tejże współpracy. Według Tomasza Kaczmarka przyczyny mają dychotomiczny charakter²⁵⁰:

- 1) podmiotowy (wynikają z pozycji prawnoustrojowej jednostki terytorialnej, jej statusu administracyjnego, zakresu zadań i kompetencji, potencjału gospodarczego i

---

²⁴⁸ Ibidem, s. 174.

²⁴⁹ C. Mik, *Opinia w sprawie prawnych aspektów aktywności międzynarodowej województw, zawieranych przez nie umów i porozumień oraz kompetencji Ministra Spraw Zagranicznych i Ministra Spraw Wewnętrznych*, „Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu” 2013, nr 2, s. 201.

²⁵⁰ T. Kaczmarek, *Struktury terytorialno-administracyjne i ich reformy w krajach europejskich*, Poznań 2005, s. 232.

społecznego, a także wybranych cech przestrzennych, np. powierzchnia, ludność, położenie geograficzne czy uwarunkowania naturalne) oraz

- 2) przedmiotowy (wynikają z przedmiotu wspólnych zadań publicznych czy przedmiotu wspólnego działania, które wykraczają poza ramy sztywnych struktur administracyjnych).

Mając na uwadze ten podział i chcąc określić przedmiot współpracy międzynarodowej jst, należy skupić się na ujęciu przedmiotowym, które oznacza przede wszystkim konieczność realizacji określonych zadań z zakresu administracji publicznej, wykraczających poza ramy co najmniej jednej jednostki terytorialnej ze względu na²⁵¹:

- 1) uwarunkowania przyrodnicze (np. parki krajobrazowe);
- 2) uwarunkowania w zakresie sytuacji nadzwyczajnych (np. zadania realizowane w czasie powodzi czy katastrof);
- 3) uwarunkowania w zakresie rozwoju technicznego (np. zadania w zakresie telekomunikacji);
- 4) uwarunkowania w zakresie usług społecznych (np. wspólne szkolnictwo);
- 5) uwarunkowania w zakresie rozwoju gospodarczego (np. ułatwianie współpracy przedsiębiorców).

Adam Mikołajczyk podobnie wskazuje, że niektóre aktywności międzynarodowe wymagają stworzenia określonych podstaw instytucjonalnoprawnych²⁵². Należą do nich:

- 1) ustalenie zasad wzajemnej pomocy na wypadek klęsk żywiołowych i katastrof;
- 2) ustanowienie transgranicznych obszarów przyrody chronionej;
- 3) harmonizacja planów zagospodarowania przestrzennego;
- 4) ustanawianie tzw. „wspólnot taryfowych” czy „wspólnot eksploatacyjnych” w transporcie publicznym;
- 5) ustalenie zasad współpracy transgranicznej pogotowia czy straży pożarnej;
- 6) współpraca w dziedzinie energetyki;
- 7) współpraca w dziedzinie lecznictwa;
- 8) wspólne rozwijanie infrastruktury komunalnej.

---

²⁵¹ Ibidem, s. 234-236.

²⁵² A. Mikołajczyk, *Stosunki umowne pomiędzy subpaństwowymi podmiotami władzy publicznej różnych państw (współpraca transgraniczna)*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1997, nr 3, s. 19.

Z powyższego należy wysnuć wniosek, iż prowadzenie permanentnej współpracy międzynarodowej w ramach wykonywania określonych usług publicznych nieuchronnie musi prowadzić do sformalizowania tejże kooperacji.

Ponadto Adam Mikołajczyk wyróżnia sześć podstawowych zakresów współpracy międzynarodowej jst (transgranicznej)²⁵³:

- 1) ochrona środowiska i planowanie przestrzenne²⁵⁴;
- 2) transport zbiorowy, bezpieczeństwo i komunikacja (również telekomunikacja);
- 3) turystyka (tworzenie m.in. wspólnych produktów turystycznych);
- 4) opieka społeczna oraz ochrona zdrowia;
- 5) edukacja, nauka i kultura.

Zdaniem Leszka S. Dąbrowskiego, w ramach współpracy międzynarodowej miast można wyróżnić cztery zakresy współpracy²⁵⁵:

- 1) ekonomiczny (współpraca powodująca wzrost gospodarczy, np. rozwój turystyki);
- 2) społeczny (współpraca obejmująca wymianę wiedzy i doświadczeń pomiędzy partnerami, np. polskie miasta oferują wsparcie społeczne dla miast w państwach o trudnej sytuacji gospodarczo-politycznej);
- 3) polityczny (współpraca w zakresie wymiany doświadczeń celem bardziej efektywnego zarządzania miastami czy budowania relacji międzypaństwowych);
- 4) kulturowy (współpraca polegająca na zrozumieniu odmienności kultur, np. wymiana mieszkańców – od dzieci, przez młodzież, po osoby dorosłe).

Szersze określenie zakresu przedmiotowego współpracy międzynarodowej (transgranicznej) prowadzonej przez jst i inne podmioty z obszarów przygranicznych, obejmuje²⁵⁶:

- 1) świadczenie usług;

---

²⁵³ Ibidem, s. 18-19.

²⁵⁴ Patrz szerzej: E. Czech, M. Kropiewnicka, *Międzynarodowa współpraca polskiego samorządu terytorialnego szczebla powiatowego w zakresie ochrony środowiska realizowanej w zgodzie ze zrównoważonym rozwojem*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2012, nr 12, s. 190-195.

²⁵⁵ L. S. Dąbrowski, *Idea miast partnerskich a jej znaczenie dla rozwoju współczesnych miast – perspektywa geograficzna. Przykład Leszna*, [w:] Ł. Fiedeń, K. Anielska, A. Świgost-Kapocsi (red.), *Współczesne problemy i kierunki badawcze w geografii*, t. 8, Kraków 2020, s. 15-16.

²⁵⁶ M. Giełda, *Współpraca transgraniczna prowadzona w Unii Europejskiej na podstawie programów operacyjnych realizowanych w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej*, [w:] R. Kusiak-Winter (red.), *Współpraca transgraniczna w administracji publicznej*, Wrocław 2015, s. 125.

- 2) wymianę towarów i surowców;
- 3) infrastrukturę komunikacyjną, techniczną, komunalną, zagospodarowania przejść granicznych;
- 4) działalność consultingową;
- 5) działalność informacyjno-promocyjną;
- 6) wymianę kulturową, oświatową i sportową;
- 7) działalność turystyczną;
- 8) działalność badawczo-rozwojową;
- 9) ochronę środowiska naturalnego;
- 10) planowanie przestrzenne na obszarach przygranicznych.

Mając na uwadze powyższe, należy wskazać, że zakres współpracy międzynarodowej wynika z chęci rozwiązywania własnych problemów danego samorządu lokalnego czy regionalnego, związanych zasadniczo z realizacją określonych zadań publicznych. Warto zauważyć, że państwo określa ramy prawne funkcjonowania jst w ramach współdziałania wykraczającego poza granice państwa, zaś władze lokalne i regionalne nadają mu konkretny kształt²⁵⁷.

3. Geneza współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego

Idea współpracy międzynarodowej miast znana była już w najdawniejszych czasach, stąd też należy postawić tezę, że nie jest to zjawisko nowe, dotyczące wyłącznie współczesnego świata. Naturalnym jest, że przez lata funkcjonowania kooperacji między jednostkami terytorialnymi zmieniały się zakres i założenia tej współpracy.

Należy nadmienić, że w starożytnej Grecji powstawały pierwsze jednostki terytorialne (miasta-państwa, inaczej *polis*), które utrzymywały ze sobą niezliczone kontakty. Pojęcie *polis* w okresie archaicznym i klasycznym miało dwa zasadnicze zakresy znaczeniowe²⁵⁸:

- 1) osada;
- 2) wspólnota.

---

²⁵⁷ K. Jóskowiak, *Samorząd terytorialny...*, op. cit., s. 127.

²⁵⁸ M. H. Hansen, *Polis. Wprowadzenie do dziejów greckiego miasta-państwa w starożytności*, Warszawa 2011, s. 85.

Mogens Herman Hansen pisze: „Jako skupisko ludności *polis* była przede wszystkim duża, zwartą osadą, tj. miastem. Jako organizm polityczny była zinstytucjonalizowaną wspólnotą, tj. państwem”²⁵⁹. Umowy zawierane między tymi podmiotami antycznej Grecji, które były przejawem współpracy wykraczającej poza daną jednostkę, dotyczyły różnych dziedzin. Warto zaznaczyć, iż w ówczesnym czasie często zawierano przymierza wojskowe, tj. *symmachie*, umowy o współpracy w ramach ochrony miejsc kultu religijnego, tj. *amfiktionie*, czy też umowy o przyznaniu obywatelstwa drugiego miasta na zasadach wzajemności, tj. *izopolitije*²⁶⁰. Ponadto w sprawach gospodarczych znaczenie miały przywileje handlowe, nadawane obywatelom miast-państw sąsiednich²⁶¹. W wyniku tak zawartych kontraktów tworzyły się związki miast-państw współpracujących ze sobą. Na ożywione relacje zachodzące między *polis* miało wpływ wiele czynników, z których najbardziej istotne były te tworzące wspólną tożsamość: wspólny język, religia, kultura czy przeszłość historyczna²⁶².

Do najbardziej znanych związków greckich *polis* możemy zaliczyć Związek Peloponeski oraz Związek Ateńsko-Delijski, które miały charakter typowo militarny, a także Związek Koryncki o charakterze politycznym. W literaturze podkreśla się również inny znany przykład współpracy, jakim był Związek Ateński, inaczej Związek Morski, skupiający miasta półwyspu Chalkidiki i Propontydy oraz Eubei, wiele wysp Cyklad, miast Azji Mniejszej i wysp leżących blisko jej wybrzeża²⁶³. Reguły, na których oparte były owe związki, ewoluowały, przyjmując formy albo demokratyczne, albo opierające się na panowaniu i ucisku nad pozostałymi partnerami. Należy wskazać, iż wszelka współpraca musi się opierać na wspólnie wyznaczonym celu – w przypadku miast greckich były to sojusze, których celem było przeciwstawienie się najeźdźcom (perskim armiom), czy też ułatwienie i rozwinięcie handlu. Zdaniem Stanisława Falińskiego, ówczesne związki miast-państw nie stanowiły płaszczyzny współpracy w rozumieniu obecnej współpracy międzynarodowej jst, gdyż stanowiły wyłącznie konfederacje *polis*²⁶⁴.

W średniowieczu współpraca międzynarodowa miast zyskała na znaczeniu ze względu na utworzenie Związku Hanzeatyckiego, zwanego inaczej Hanżą. To zrzeszenie

---

²⁵⁹ Ibidem, s. 86.

²⁶⁰ R. Bierzanek, J. Symonides, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2005, s. 33-34.

²⁶¹ I. Głuszek, *Pontus Euxinus i Ateny*, Toruń 2014, s. 15.

²⁶² Ibidem, s. 33-35.

²⁶³ S. Faliński, *Współpraca międzynarodowa polskich miast i gmin*, Warszawa 2019, s. 15.

²⁶⁴ Ibidem, s. 15-16.

nabrało znaczenia w drugiej połowie XIV w., kiedy przekształciło się ze związku kupców w związek miast. Ideą tej kooperacji miast, przyswiecającą Hanzie od początku istnienia, była ochrona kupców w tym związku zrzeszonych oraz rozbudowa handlu²⁶⁵. Zdaniem Henryka Samsonowicza, miasta zrzeszone w Hanzie miały liczne przywileje przejawiające się w ulgach i ułatwieniach na wodach Bałtyku, wywalczone przywileje w państwach ościennych (Anglii, Norwegii czy Holandii), a także uczestnictwo w organizacji handlowej, która dawała im istotne korzyści w porównaniu z kupcami niezrzeszonymi²⁶⁶.

Związek ten funkcjonował od XIII do XVII w. i w czasach swojej świetności skupiał ponad 150 miast nadmorskich i śródlądowych, „leżących na obszarze o szerokości tysiąca pięciuset kilometrów między Zuiderzee a Zatoką Fińską i Bałtykiem a Turyngią”²⁶⁷. Członkami Hanzy było wiele polskich miast, przede wszystkim: Gdańsk, Toruń, Szczecin, Elbląg, Kołobrzeg, Słupsk, Chełmno, Braniewo, Malbork, Kraków czy Wrocław, które odegrały istotną rolę w dziejach Polski. Ponadto podkreśla się duże znaczenie w działalności Hanzy miasta Torunia, gdzie obok Gdańska i Elbląga odbywały się cykliczne regionalne zjazdy hanzeatyckie²⁶⁸.

W literaturze zaznacza się, że na rozwój Hanzy znaczący wpływ miała prowadzona przez nią polityka opierająca się na posługiwaniu się przede wszystkim ekonomicznymi narzędziami nacisku, aż do blokady handlowej włącznie²⁶⁹. Ponadto, ze względu na dysponowanie dość istotnymi zasobami militarnymi, w skrajnych przypadkach służących rozwijaniu hegemonii gospodarczej, organizacja sięgała również do wojny jako formy realizacji zakładanych celów.

Ważnym czynnikiem, który wpływał na wymiar współpracy, było niewątpliwie wypracowanie, a następnie korzystanie przez kancelarie i kantory w miastach zrzeszonych w Hanzie ze wspólnego języka środkowo-dolnoniemieckiego mówionego, a później pisanego²⁷⁰. Ponadto język ten stał się ponadregionalnym i międzynarodowym środkiem porozumiewania w takich krajach, jak Norwegia, Szwecja czy Dania, czyli w krajach nordyckich²⁷¹. W związku z posługiwaniem się tym językiem integracja miast

---

²⁶⁵ P. Dollinger, *Dzieje Hanzy (XII-XVII wiek)*, Gdańsk 1975, s. 10.

²⁶⁶ H. Samsonowicz, *Hanza władczyńi mórż*, Warszawa 1958, s. 132.

²⁶⁷ P. Dollinger, *Dzieje Hanzy...*, op. cit., s. 10

²⁶⁸ Ibidem, s.5.

²⁶⁹ J. Schildhauer, *Dzieje i kultura Hanzy*, Warszawa 1995, s. 39.

²⁷⁰ Ibidem, s. 117-119.

²⁷¹ Ibidem, s. 119.

Hanzy następowała również w zakresie szeroko pojętej kultury, w tym przede wszystkim poprzez literaturę, drukarnie czy muzykę.

Od XV w. znaczenie Hanzy stawało się coraz mniejsze, wobec konkurencji płynącej z Niderlandów oraz w wyniku przegranej wojny z Anglią w 1474 r. Zmierzch tego zrzeszenia miast nastąpił podczas ostatniego zjazdu w Lubece w 1668 r., gdy zrzeszonych było już tylko 6 miast. W przypadku Hanzy głównym celem, który cementował jej członków, były niewątpliwie ułatwienia handlowe. Po upadku Hanzy w XVII w., aż do wieku XX, ze względu na kształtowanie się scentralizowanych państw europejskich opartych na stricte państwowym aparacie władzy, nie było przestrzeni do współpracy między jednostkami lokalnymi.

Taka przestrzeń pojawiła się dopiero po zakończeniu I wojny światowej w ramach wzajemnych kontaktów miast i gmin północnej Francji i południowej Anglii²⁷². Współpraca ta miała jednoczyć sojuszników celem poszukiwania możliwości zapewnienia pokoju na kontynencie. Anglicy i Francuzi w wyniku współpracy samorządów lokalnych oczekiwali przede wszystkim integracji społeczności lokalnych.

Istotny rozwój współpracy międzynarodowej pomiędzy wspólnotami lokalnymi rozpoczął się po zakończeniu II wojny światowej i trwa do dzisiaj. Wojna ta uzmysłowiła narodom i państwom, że pojawia się niepowtarzalna szansa na doprowadzenie do współpracy dotychczas „zwaśnionych” stron, „by wspólnie zwalczyć biedę i podnieść domy z ruiny (...) zapobiec kolejnej wojnie może jedynie wzajemna współpraca wszystkich państw oparta na przyjaźni wszystkich mieszkańców”²⁷³. Zmieniennym w rozwoju współpracy samorządów lokalnych było podpisanie w 1950 r. umowy o współpracy przez niemiecki Ludwigsburg i francuski Montbéliard. Umowa ta zapoczątkowała kształtowanie się ruchu miast bliźniaczych w Europie, co było w tym przypadku niezwykle symboliczne, gdyż były to miejscowości w państwach stojących podczas I, jak i II wojny światowej po przeciwnych stronach. W wyniku współpracy międzynarodowej wspólnot lokalnych, opinii publicznej wysłano jasny sygnał, że właśnie nastąpił nowy okres współpracy oraz pokoju. Lata 50. ubiegłego wieku były okresem progresywnego rozwoju ruchu miast bliźniaczych w Europie. Współpraca samorządów lokalnych w drugiej połowie lat 50. dotyczyła takich państw, jak: Wielka

---

²⁷² A. Brzozowska, *Partnerstwo ponad podziałami. Krótka historia związków bliźniaczych*, [w:] A. Brzozowska (red.), *Związki bliźniacze: współpraca międzynarodowa samorządów lokalnych*, Poznań 1998, s. 11.

²⁷³ A. Brzozowska, *Partnerstwo ponad podziałami...*, op. cit., s. 12.

Brytania, Francja, Belgia, Holandia, Niemcy, Szwajcaria czy Włochy²⁷⁴. W związku z tak dynamicznym zawieraniem partnerstw zrodziły się warunki do powołania w 1951 r. organizacji międzynarodowej skupiającej samorzady terytorialne, pod nazwą Rada Gmin Europy, która kolejno otworzyła się na samorzady regionalne, zmieniając nazwę na Radę Gmin i Regionów Europy²⁷⁵. Celem tej organizacji od momentu jej powstania była „promocja zjednoczonej, bezpiecznej Europy opartej na samorządach lokalnych i demokracji, w której panuje poszanowanie dla zasady pomocniczości, a obywatele mają udział w podejmowaniu decyzji”²⁷⁶. Praca Rady Gmin i Regionów Europy opierała się na dwóch filarach²⁷⁷:

- 1) wywieraniu wpływu na politykę i legislację europejską we wszystkich obszarach istotnych z punktu widzenia gmin i regionów;
- 2) zapewnianiu forum debaty i współpracy pomiędzy władzami lokalnymi i regionalnymi w Europie poprzez reprezentujące je stowarzyszenia krajowe.

W latach 60. XX w. istotnym wydarzeniem w rozwoju współpracy terytorialnej w Europie było podpisanie w 1963 r. niemiecko-francuskiego układu o przyjaźni, w wyniku którego zostało podpisanych setki umów o współpracy między gminami położonymi po obu stronach Renu²⁷⁸.

Bez wątplenia znaczącym impulsem do rozwoju współpracy między samorządami terytorialnymi był proces integracji europejskiej w ramach Wspólnot Europejskich (WE). Warto zaznaczyć, że już w latach 80. XX w., gdy do struktur WE wstępowały Grecja, Portugalia i Hiszpania, ustanowiono Fundusz Komisji Europejskiej do promocji i opieki nad miastami bliźniaczymi²⁷⁹.

Warto pokreślić, że w latach 80. i 90. XX w. nastąpiły zmiany w układzie politycznym Europy. W państwach Europy Środkowej i Wschodniej dokonywała się transformacja polityczna, która prowadziła do zwiększenia zasięgu przestrzennego aktywności w ramach ruchu związków bliźniaczych na podmioty subpaństwowe z tych państw. „Choć istniały formalne związki partnerskie pomiędzy miastami państw bloku wschodniego, sięgające nawet lat 60. XX wieku, to jednak dopiero obalenie komunizmu

---

²⁷⁴ Ibidem, s. 12.

²⁷⁵ S. Faliński, *Współpraca międzynarodowa...*, op. cit., s. 18. Obecnie organizacja skupia 100 000 samorządów lokalnych i regionalnych zrzeszonych w 60 stowarzyszeniach członkowskich, https://www.ccre.org/en/article/about_members [dostęp: 20.08.2022].

²⁷⁶ Manifest samorządów lokalnych i regionalnych, https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CEMR_Manifesto_PL.pdf [dostęp: 20.08.2022].

²⁷⁷ Ibidem.

²⁷⁸ A. Brzozowska, *Partnerstwo ponad podziałami...*, op. cit., s. 12.

²⁷⁹ Ibidem, s. 12.

dało podstawę do pełnego i rzeczywistego stosowania idei związanej z współpracą międzynarodową samorządów lokalnych w tych państwach”²⁸⁰.

W Polsce o samorządowej współpracy międzynarodowej w ścisłym znaczeniu możemy mówić dopiero od momentu przywrócenia w 1990 r. samorządu gminnego, jednak już znacznie wcześniej nawiązywane były kontakty oparte na powiązaniach polskich miast czy województw z odpowiednikami występującymi przede wszystkim w bloku państw socjalistycznych²⁸¹. Związki partnerskie między miastami polskimi oraz miastami innych państw, głównie Bułgarii czy Czechosłowacji, rzadziej francuskimi czy holenderskimi, powstawały już w okresie PRL od lat 60. XX wieku, jednak zasadniczo kontakty kończyły się na wspólnych formalnych deklaracjach²⁸². Najwcześniejszym zawartym partnerstwem międzynarodowym może poszczycić się miasto Rybnik, które już w 1961 r. nawiązało współpracę z francuskim Saint-Vallier²⁸³.

Dopiero transformacja ustrojowa państw Europy Środkowej i Wschodniej na przełomie lat 80. i 90. XX wieku oraz związane z tym zmiany w kontaktach z innymi państwami doprowadziły do rozwoju w nawiązywaniu kontaktów twinningowych przez polskie jst.²⁸⁴

Według danych zgromadzonych przez Związek Miast Polskich, obecnie „sieć kontaktów bliźniaczych w Europie liczy ponad 20000 partnerstw między różnymi jednostkami samorządu, z czego blisko 4000 nawiązały polskie miasta, gminy, powiaty i regiony”²⁸⁵.

4. Dyplomacja publiczna – pojęcie, zakres podmiotowy oraz zakres przedmiotowy

Instrumenty dyplomacji publicznej są współcześnie wykorzystywane do realizacji celów rządowej polskiej polityki zagranicznej, prowadząc do kształtowania pozytywnego

---

²⁸⁰ J. Pasiut, *Analiza współpracy międzynarodowej wybranych miast na prawach powiatu w ujęciu gospodarczym*, „Studia Ekonomiczne. Gospodarka, Społeczeństwo, Środowisko” 2021, nr 1, s. 107.

²⁸¹ R. Formuszewicz, *Współpraca zagraniczna samorządu...*, op. cit., s. 43.

²⁸² A. Brzozowska, *Partnerstwo ponad podziałami. Krótka historia związków bliźniaczych*, [w:] A. Brzozowska (red.), *Związki bliźniacze: współpraca międzynarodowa samorządów lokalnych*, Poznań 1998, s. 13.

²⁸³ A. Brzozowska, *Partnerstwo ponad podziałami...*, op. cit., s. 13.

²⁸⁴ A. Skorupska, *Współpraca samorządu gminnego na podstawie badań*, [w:] A. Skorupska (red.), *Współpraca międzynarodowa samorządu gminnego*, Warszawa 2005, s.16.

²⁸⁵ *Współpraca miast partnerskich*, <https://www.miasta.pl/strony/wspolpraca-miast-partnerskich> [dostęp: 20.08.2022].

wizerunku Polski w środowisku międzynarodowym. Ze względu na dużą aktywność polskich samorządów, wykraczającą poza granice Polski (umowy partnerskie, przedstawicielstwa zagraniczne czy udział w projektach międzynarodowych), w dyplomacji publicznej Polski od 2012 r. zauważalne jest włączenie samorządów terytorialnych do działań dyplomacji publicznej, prowadzonej przez MSZ. Jest to istotna problematyka, którą należało uwzględnić w niniejszej pracy.

Termin „dyplomacja”, zdaniem Jana Białoćerkiewicza, wywodzi się od greckiego słowa *diploma*, oznaczając instrukcję poselską spisaną na dwu tabliczkach²⁸⁶. Roman Kuźniar podobnie wskazuje, iż greckie słowo *diploma* oznacza złożony we dwoje dokument (swego rodzaju listy uwierzytelniające), który posiadał poseł²⁸⁷. Beata Surmacz wskazuje, że termin ten oznaczał dwie tabliczki pokryte woskiem, na których spisane były instrukcje i pełnomocnictwa dla posłów udających się na misje specjalne i wszedł do użycia powszechnego w drugiej połowie XVIII wieku²⁸⁸.

Obecnie termin jest pojęciem wieloznacznym, np. oznacza politykę zagraniczną czy też sztukę prowadzenia rokowań. Warto w tym miejscu wskazać na definicję zaproponowaną przez Juliana Sutora, który określa mianem dyplomacji – oficjalną działalność organów państwa posiadających kompetencje w zakresie stosunków międzynarodowych, realizującą cele i zadania polityki zagranicznej państwa w zakresie prowadzenia dwustronnych lub wielostronnych stosunków z innymi państwami lub organizacjami międzynarodowymi²⁸⁹. Zdaniem Ziemowita J. Pietrasia natomiast, dyplomacja to oficjalna działalność państwa skierowana na zewnątrz, realizowana przez organy państwowe i mająca na celu osiągnięcie założeń jego polityki zagranicznej na drodze prowadzenia rokowań i zawierania umów²⁹⁰. Z kolei dla Romana Kuźniara dyplomacja to instrument, „za pomocą którego państwo wyraża i prowadzi swą politykę zagraniczną w stosunkach zewnętrznych”²⁹¹. Autor ten podkreśla, że w skład tego pojęcia wchodzi²⁹²:

- 1) podstawy prawne;

---

²⁸⁶ J. Białoćerkiewicz, *Prawo międzynarodowe...*, op. cit., s. 321.

²⁸⁷ R. Kuźniar, *Międzynarodowe stosunki polityczne*, [w:] E. Haliżak, R. Kuźniar (red.), *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, Warszawa 2006, s. 129.

²⁸⁸ B. Surmacz, *Służba konsularna i dyplomatyczna*, [w:] M. Pietraś (red.), *Międzynarodowe stosunki polityczne*, Lublin 2007, s. 170.

²⁸⁹ J. Sutor, *Leksykon dyplomatyczny*, Warszawa 2010, s. 97.

²⁹⁰ Z. J. Pietraś, *Uczestnicy stosunków międzynarodowych*, [w:] T. Łoś-Nowak (red.), *Współczesne stosunki międzynarodowe*, Wrocław 1993, s. 53.

²⁹¹ R. Kuźniar, *Międzynarodowe stosunki...*, op. cit., s. 130.

²⁹² Ibidem, s. 130.

- 2) organizacja;
- 3) kadry;
- 4) procedury i metody działania;
- 5) środki materialne.

Beata Surmacz zaznacza zaś, iż na pojęcie *dplomacja* składają się trzy elementy²⁹³:

- 1) zespół metod i środków polityki zagranicznej państwa;
- 2) oficjalna działalność państwa realizująca jego zewnętrzne funkcje;
- 3) aparat organizacyjny oraz zespół ludzi obdarzonych odpowiednimi kwalifikacjami.

Z powyższego można wydedukować, iż celem dyplomacji jest realizacja polityki zagranicznej danego państwa poprzez nawiązanie oraz utrzymywanie dwustronnych lub wielostronnych stosunków z innymi państwami lub organizacjami międzynarodowymi.

Dyplomacja jako forma kontaktów między poszczególnymi państwami pojawiła się już w starożytności, a najbardziej jej rozwinięte formy realizowano w Rzymie oraz Grecji²⁹⁴. Pierwotnie stosunki te sprowadzały się zasadniczo do zagadnień wojny i pokoju, a w szczerkowym zakresie do spraw handlowych²⁹⁵. Mając na uwadze przede wszystkim sporadyczny charakter takich form kontaktów można stwierdzić, że ówczesnie były one wystarczające. Jednakże w kolejnych okresach, ze względu na rozwój funkcji zewnętrznych państwa, w tym przede wszystkim wymiany gospodarczej, nastąpił rozwój stosunków dyplomatycznych. Obecnie, w dynamicznie zmieniającym się (w wyniku procesów globalizacji i integracji) świecie, znaczącą rolę w kształtowaniu rzeczywistości międzynarodowej zaczyna odgrywać dyplomacja publiczna. Zauważa to Nancy Snow, która podkreśla przeniesienie akcentów z dyplomacji klasycznej na sferę publiczną, co należy zaakceptować ze względu na jej użyteczność²⁹⁶.

Należy zauważyć, że dyplomacja publiczna jest instrumentem, który ma znaczenie w ramach współpracy międzynarodowej podmiotów subpaństwowych. Jest to nowe narzędzie, skierowane do szerszego grona odbiorców niż dyplomacja w klasycznym jej rozumieniu. Zdaniem Beaty Ociepki „źródła rozważań nad dyplomacją publiczną tkwią zarówno w teorii stosunków międzynarodowych, teorii i praktyce dyplomacji, w tym dyplomacji kulturalnej, w komunikacji międzykulturowej i

---

²⁹³ B. Surmacz, *Służba konsularna...*, op. cit., s. 170.

²⁹⁴ Ibidem, s. 128-129.

²⁹⁵ J. Białocerkiewicz, *Prawo międzynarodowe...*, op. cit., s. 321.

²⁹⁶ N. Snow, *Rethinking public diplomacy*, [w:] N. Snow, P. M. Taylor (red.), *Public diplomacy*, New York 2009, s. 6.

międzynarodowej, jak i w międzynarodowych *public relations*²⁹⁷. Zasadniczym celem dyplomacji publicznej jest wpłynięcie na rząd za granicą poprzez oddziaływanie na jego społeczeństwo.

„Dyplomacja publiczna” nie ma jednej powszechnie uznanej definicji. Prekursorami w posługiwaniu się dyplomacją publiczną byli Amerykanie, dzięki którym pojęcie to weszło do szerszego obiegu naukowego²⁹⁸. Amerykańscy dyplomaci rozumieli przez dyplomację publiczną podejmowane działania związane z docieraniem do światowej opinii publicznej, nie tylko z bezpośrednim przekazem radiowym, lecz także z wymianą kulturalną²⁹⁹. Pierwsza definicja dyplomacji publicznej przypisywana jest dyplomacie Edmundowi Asburemu Gullionowi, który uważał, że: „Dyplomacja publiczna zajmuje się wpływem, jaki postawy społeczne wywierają na formowanie i realizację polityki zagranicznej. Obejmuje ona aspekty stosunków międzynarodowych wykraczające poza tradycyjną dyplomację; formowanie przez rząd opinii publicznej w innych krajach; wzajemne oddziaływanie prywatnych grup i interesów w jednym państwie z podobnymi w innym państwie; relacjonowanie wydarzeń zagranicznych i ich wpływu na politykę; komunikowanie się między specjalistami od komunikacji, takimi jak dyplomaci i zagraniczni korespondenci oraz proces międzykulturowej komunikacji”³⁰⁰. Jednak warto zauważyć, że pierwszy raz tego terminu w 1958 r. użył ówczesny Sekretarz Generalny ONZ Dag Hammarskjöld, który w kilku przemówieniach i konferencjach prasowych wspierał wartości dyplomacji publicznej w przywracaniu pokoju. 5 lutego 1958 r. wygłosił na Uniwersytecie Ohio przemówienie *The Element of Privacy in Peacemaking*, w którym nakłaniał do większego odwoływania się do cichej dyplomacji w działalności Organizacji Narodów Zjednoczonych³⁰¹. W literaturze wskazuje się, że był to wtedy jeden z niewielu głosów o pozytywnym przekazie na temat dyplomacji publicznej³⁰².

Przechodząc do czasów obecnych, warto wspomnieć, że polskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych na swojej stronie internetowej podkreśla, iż „dyplomacja publiczna obejmuje działania o charakterze strategicznym, koordynacyjnym i wykonawczym, które

---

²⁹⁷ B. Ociepka, *Miękka siła i dyplomacja publiczna Polski*, Warszawa 2013, s. 76.

²⁹⁸ J. Arendarska, *Amerykańska dyplomacja publiczna w okresie zimnej wojny*, [w:] B. Ociepka (red.), *Historia w dyplomacji publicznej*, Warszawa 2015, s. 16.

²⁹⁹ Ibidem s. 16.

³⁰⁰ M. Karbowski, *Edward R. Murrow – postać amerykańskiej dyplomacji publicznej*, [w:] B. Ociepka (red.), *Historia w dyplomacji publicznej*, Warszawa 2015, s. 47.

³⁰¹ Dag Hammarskjöld, <http://www.un.org/depts/dhl/dag/time1958.htm> [dostęp: 12.12.2022].

³⁰² M. Panońko, *Dyplomacja publiczna Organizacji Narodów Zjednoczonych*, [w:] B. Ociepka (red.), *Historia w dyplomacji publicznej*, Warszawa 2015, s. 32.

poprzez kształtowanie postaw społecznych i opinii publicznej za granicą mają na celu uzyskanie zrozumienia i poparcia dla polskiej racji stanu i polityki zagranicznej RP”³⁰³. Podobnie Martyna Tomiczek-Grzywna wskazuje, że dyplomacja publiczna jest rozumiana jako jedno z narzędzi realizacji priorytetów polityki zagranicznej, natomiast metody korzystania z niej nie są zawsze identyczne i zależą od takich czynników, jak: historia, kultura, poziom rozwoju, położenie geopolityczne a także wielkość państwa³⁰⁴. Beata Ociepka definiuje dyplomację publiczną jako „(...) dwustronną dialogową formę politycznego komunikowania międzynarodowego, skierowaną do publiczności za granicą, realizowaną dzięki pośrednictwu środków przekazu i poprzez kanały bezpośrednie. Jej celem jest kształtowanie lub wspieranie pozytywnego wizerunku kraju, społeczeństwa za granicą w tym – przez wpływanie na opinię publiczną – kształtowanie pozytywnych postaw wobec kraju nadawcy”³⁰⁵. Na wizerunek jako ważny czynnik „określania możliwości osiągnięcia celów polityki zagranicznej państw”³⁰⁶, zwracał już uwagę Jan Kukułka w swoich rozważaniach na temat stosunków międzynarodowych. Zdaniem Beaty Surmacz dyplomację publiczną cechuje „wpływ postaw społecznych na formowanie i realizację polityki zagranicznej”³⁰⁷. Ryszard Stemplowski wskazuje, iż dyplomacja publiczna opiera się na przekazywaniu informacji o własnym stanowisku w polityce zagranicznej przez organy państwa, jak i organizacje pozarządowe³⁰⁸. W *Leksykonie dyplomatycznym* dyplomacja publiczna to „działania MSZ i podległych mu placówek, głównie informacyjne i propagandowe, ukierunkowane na opinie publiczną i elity obcych państw”³⁰⁹.

Dodatkowo należy wskazać, iż dyplomacja publiczna jest również postrzegana jako prowadzenie międzynarodowego *public relations* oraz kreowanie marki danego podmiotu. Zdaniem Marty Ryniejskiej-Kiełdanowicz tym ostatnim pojęciem jest zaplanowane i zorganizowane działanie podmiotu gospodarczego, instytucji lub rządu, które ma na celu stworzenie wzajemnych korzystnych relacji z publicznością innych

---

³⁰³ Dyplomacja publiczna, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/dyplomacja-publiczna> [dostęp: 12.12.2022].

³⁰⁴ M. Tomiczek-Grzywna, *Rozwój dyplomacji publicznej w Wielkiej Brytanii*, [w:] B. Ociepka (red.), *Historia w dyplomacji publicznej*, Warszawa 2015, s. 83.

³⁰⁵ B. Ociepka, *Dyplomacja publiczna jako forma komunikowania międzynarodowego*, [w:] B. Ociepka (red.), *Dyplomacja publiczna*, Wrocław 2008, s. 11-12.

³⁰⁶ J. Kukułka, *Postrzeganie międzynarodowe*, „Stosunki Międzynarodowe” 1992, t. 16, s. 94.

³⁰⁷ B. Surmacz, *Służba konsularna...*, op. cit., s. 171.

³⁰⁸ R. Stemplowski, *Wprowadzenie do analizy polityki zagranicznej*, Warszawa 2006, s. 199.

³⁰⁹ J. Sutor, *Leksykon...*, op. cit., s. 114.

państw oraz kreowanie korzystnego wizerunku³¹⁰. Marka danego podmiotu (*branding*) to dodatnie wartości, które są kojarzone z podmiotem i które przekładają się na pozytywne postawy wobec niego³¹¹. Beata Ociepka wskazuje: „*Branding* terytorialny ma swoje źródła w profilowaniu marek regionów dla celów turystycznych. Jest to jedna z dziedzin tzw. dyplomacji miast, a więc form ich uczestnictwa w działalności dyplomatycznej. Prowadzenie polityki zagranicznej nie należy ani do zadań miast, ani do regionów, ale wymiar ich międzynarodowej działalności włącza te jednostki do sieci uczestników stosunków międzynarodowych, w tym dyplomacji publicznej”³¹².

W związku z tym jako formę dyplomacji publicznej można wymienić „dyplomację samorządową”, stanowiącą uzupełnienie rządowej dyplomacji publicznej. Beata Surmacz dyplomację podmiotów subpaństwowych definiuje jako przekraczający granice państw proces reprezentacji i komunikacji, poprzez który aktorzy subpaństwowi nawiązują i pogłębiają wzajemne stosunki, realizują własne interesy, poszukują wpływu na zachowania innych aktorów międzynarodowych oraz możliwości rozwiązywania problemów o charakterze międzynarodowym³¹³. W związku ze wzrostem znaczenia aktorów „nierządowych” w ramach współpracy wykraczającej poza granice państw, dla odróżnienia od tradycyjnej dyplomacji publicznej, polegającej na kontaktach między rządem a społeczeństwami (g2p) wprowadzono pojęcie nowej dyplomacji publicznej, w której podmiotem i przedmiotem oddziaływania są społeczeństwa (p2p), zaś podmiotami w niej uczestniczącymi stają się coraz częściej podmioty subpaństwowe (m.in. jednostki samorządu terytorialnego)³¹⁴.

Mając na uwadze przedstawione powyżej definicje dyplomacji publicznej należy stwierdzić, iż zasadniczymi jej podmiotami są rządy danego państwa, które przekazują komunikaty do publiczności za granicą. W literaturze przedmiotu można znaleźć podział na następujące podmioty dyplomacji publicznej³¹⁵:

- 1) rządowe, tj. rządy i ich agendy, a także jednostki w roli podmiotów polityki;

---

³¹⁰ M. Ryniejska-Kiełdanowicz, *Dyplomacja publiczna Unii Europejskiej*, Warszawa 2019, s. 25. Patrz szerzej S. Gawroński, *Dyplomacja publiczna – komunikowanie międzynarodowe na usługach brandingu narodowego*, „Komunikacja Społeczna” 2012, nr 1, s. 54 i nast.

³¹¹ B. Ociepka, *Miękka siła...*, op. cit., s. 101.

³¹² Ibidem, s. 104.

³¹³ B. Surmacz, *Ewolucja współczesnej dyplomacji. Aktorzy, struktury, funkcje*, Lublin 2015, s. 421.

³¹⁴ A. Ziętek, *Dyplomacja publiczna Polski*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sectio K, 2010, nr XVII (1), s. 68. Patrz szerzej: B. Ociepka, *Nowa dyplomacja publiczna – perspektywa teorii stosunków międzynarodowych i komunikowania politycznego*, „Przegląd Strategiczny” 2012, nr 1, s. 129 i nast.; E. Gilboa, *Dyplomacja w epoce informacji*, [w:] B. Ociepka, *Dyplomacja publiczna*, Wrocław 2008, s. 41 i nast.

³¹⁵ B. Ociepka, *Dyplomacja publiczna...*, op. cit., s. 25.

- 2) parlamenty i partie polityczne, w sytuacji, gdy ich działalność ma znaczenie dla wizerunku danego państwa za granicą;
- 3) niepaństwowe, tj. organizacje pozarządowe, korporacje wielonarodowe oraz transnarodowe, a także jednostki, których aktywność (gospodarcza, społeczna, kulturowa i inna) ma znaczenie dla wizerunku danego państwa za granicą.

Beata Ociepka wskazuje, że powyższemu podziałowi na trzy kategorie można nadać aspekt terytorialny, wówczas wśród podmiotów dyplomacji publicznej, poza państwami, pojawią się instytucje międzynarodowe, regiony, które rozumiane są jako regiony europejskie (euroregiony), regiony w krajach związkowych oraz regiony w krajach unitarnych, a także miasta³¹⁶.

Jeśli mamy na uwadze przedmiot dyplomacji publicznej, to, jak podkreśla się w piśmiennictwie, obejmuje ona trzy sfery:

- 1) polityczno-militarną;
- 2) gospodarczą (promowanie produktów i usług);
- 3) społeczno-kulturalną³¹⁷.

Wizerunek kraju często jest kojarzony z wizerunkiem jego lidera, np. premiera czy prezydenta. Pozytywny wizerunek głowy danego państwa za granicą może niewątpliwie przekładać się na postrzeganie tego kraju. Jak podkreśla Stanisław Bieleń, „przyjaźnie, animozje czy porachunki między politykami różnych państw są przenoszone automatycznie na stosunki między państwami, a motywy indywidualne liderów politycznych są odbierane jako motywy państw”³¹⁸. Istotne w tej sferze jest funkcjonowanie niemieckich fundacji partii politycznych, które prowadzą wykraczające poza granice kraju projekty rozwojowe w zakresie integracji europejskiej czy dotyczące promocji demokracji. Odgrywały one również rolę w okresie transformacji ustrojowej w państwach Europy Środkowej, takich jak Polska³¹⁹.

Jeśli chodzi o aspekt gospodarczy, to z punktu widzenia wizerunku państwa bardzo ważne jest ocenianie jego marki przez pryzmat transnarodowych przedsiębiorstw,

---

³¹⁶ Ibidem, s. 25.

³¹⁷ B. Ociepka, *Miękka siła...*, op. cit., s. 72.

³¹⁸ S. Bieleń, *Tożsamość i interesy narodowe w procesach identyfikacji międzynarodowej państw*, [w:] R. Kuźniar (red.), *Porządek międzynarodowy u progu XXI wieku*, Warszawa 2005, s. 529.

³¹⁹ H. Orłowski, *Fundacje, ich miejsce i rola we współpracy polsko-niemieckiej*, [w:] D. Bingen, K. Malinowski, *Polacy i Niemcy w drodze do partnerskiego sąsiedztwa. Próba bilansu dziesięciolecia 1989-1998*, Poznań 2000, s. 329 i nast. Patrz szerzej D. Dakowska, *Zimnowojenne korzenie niemieckiej dyplomacji publicznej – rola fundacji politycznych*, [w:] B. Ociepka (red.), *Dyplomacja publiczna*, Wrocław 2008, s. 150 i nast.

które mają siedzibę na jego obszarze. Ich produkty są niewątpliwie kojarzone z krajem pochodzenia. Podmiotami dyplomacji publicznej w sferze ekonomicznej są również korporacje międzynarodowe funkcjonujące na rynku medialnym, których logika działania nie opiera się tylko na osiągnięciu zysku, ale ma również pewną misję do realizacji – przykładowo należy tu wymienić takie stacje, jak BBC czy CNN.

W sferze kulturalnej w polskich realiach wyróżniają się wydziały kulturalne w polskich ambasadach i konsulatach, a także wyspecjalizowane agendy kulturalne w postaci Instytutów Polskich, które do połowy lat 90. XX w. funkcjonowały jako ośrodki informacji i kultury polskiej³²⁰. Jeśli chodzi o zagraniczne podmioty kulturalne, tj. takie, które za granicą promują kulturę danego kraju, to jako przykłady można wskazać np. niemiecki Instytut Goethego, promujący język niemiecki za granicą, pielęgnujący międzynarodową współpracę kulturalną czy też przekazujący kompleksowy obraz Niemiec poprzez upowszechnianie informacji dotyczących życia kulturalnego, społecznego i politycznego³²¹. Działania w zakresie promowania języka angielskiego i kultury brytyjskiej za granicą realizuje British Council, który np. w Polsce rozpoczął działalność już w 1938 r.³²².

Za istotne w sferze społecznej należy uznać stowarzyszenia, których celem jest świadczenie pomocy rozwojowej. Przykładowo można tu wskazać na Holenderską Organizację na rzecz Współpracy dla Rozwoju Międzynarodowego.

W piśmiennictwie uważa się, iż wielu stowarzyszeniom rządy państw przekazują środki i powierzają zadania, których same często nie chcą lub nie mogą prowadzić³²³. Ponadto dobrze postrzegana na gruncie międzynarodowym działalność organizacji pozarządowej wspiera wizerunek państwa. Przykładem w polskich realiach może być Polska Akcja Humanitarna. Ponadto dyplomację publiczną realizuje się w aspekcie społecznym obok pomocy rozwojowej również na niwie wspólnej historii i geografii, w szczególności w zakresie budowania więzi między narodami, wspólnego poznawania przeszłości, a także pokonywania stereotypów. Przykładem są tutaj organizacje

---

³²⁰ A. Umińska-Woronecka, *Historia polskich placówek dyplomacji kulturalnej*, [w:] B. Ociepka (red.), *Historia w dyplomacji publicznej*, Warszawa 2015, s. 115.

³²¹ J. Hutsch, *Instytut Goethego w dyplomacji kulturalnej Niemiec*, [w:] B. Ociepka (red.), *Historia w dyplomacji publicznej*, Warszawa 2015, s. 142-143.

³²² D. Piotrowicz, *Dyplomacja kulturalna Wielkiej Brytanii wobec Polski na przykładzie działalności British Council w latach 1945-1982*, [w:] B. Ociepka (red.), *Historia w dyplomacji publicznej*, Warszawa 2015, s. 99 i nast.

³²³ B. Ociepka, *Dyplomacja publiczna...*, op. cit., s. 23.

realizujące wszelkiego rodzaju wymiany uczniów czy studentów, np. Polsko-Litewski Fundusz Wymiany Młodzieży, który powstał na mocy porozumień międzyrządowych³²⁴.

Na koniec należy zaznaczyć, iż elementem dyplomacji publicznej może być również działalność międzynarodowa polskich samorządów terytorialnych. Przykładowo polskie województwa mogą być elementem realizowanej przez MSZ dyplomacji publicznej w związku ze swoją aktywnością międzynarodową w organizacjach zrzeszających samorzady czy też poprzez swoje przedstawicielstwa zagraniczne w Brukseli. Polskie samorzady terytorialne poprzez reprezentowanie interesów swoich mieszkańców w środowisku międzynarodowym niewątpliwie wpływają na to środowisko, kształtując opinię publiczną. Takie działania samorządów oznaczają, iż są one aktorami w sieciowym modelu dyplomacji publicznej. Co istotne, pojęcie aktora dyplomacji publicznej nie jest równoznaczne z przypisaniem mu roli aktora polityki zagranicznej. Zgodzić należy się z Beatą Ociepką, że jednostka samorządu terytorialnego to aktor wewnętrzny, który powinien działać w ramach strategii polityki zagranicznej i dyplomacji publicznej państwa, także angażując obywateli we współpracę międzynarodową³²⁵. Wzmocnieniem wymiaru samorządowego dyplomacji publicznej było funkcjonowanie w latach 2012-2016 Wydziału Wymiaru Samorządowego i Obywatelskiego Polskiej Polityki Zagranicznej w ramach Departamentu Dyplomacji Publicznej i Kulturalnej MSZ. Utworzenie tej komórki było wydarzeniem podkreślającym istotną zmianę w dyplomacji publicznej Polski, objawiającą się włączeniem samorządów terytorialnych do działań dyplomacji publicznej, prowadzonej przez MSZ. Co istotne, w rządowych dokumentach dotyczących polityki zagranicznej (Priorytety Polskiej Polityki Zagranicznej na lata 2012-2016³²⁶ oraz Strategia Polskiej Polityki Zagranicznej 2017-2021³²⁷), podkreśla się wagę działalności samorządów w ramach dyplomacji publicznej. Ponadto w raporcie MSZ pt. „Samorządowy i obywatelski wymiar polskiej polityki zagranicznej w działalności Ministerstwa Spraw Zagranicznych” z 2016 r. wskazuje się, iż „Kontakty i inicjatywy na poziomie

---

³²⁴ J. Ziobroń, *Zagraniczna polityka historyczna w dyplomacji publicznej Litwy*, [w:] B. Ociepka (red.), *Historia w dyplomacji publicznej*, Warszawa 2015, s. 209.

³²⁵ B. Ociepka, *Dyplomacja samorządowa w polskim modelu nowej dyplomacji publicznej*, [w:] M. Pietrasiak, J. Ciesielska-Klikowska, S. Kosmyńska (red.), *Badanie polityki zagranicznej państwa. Wymiar europejski*, Warszawa 2017, s. 5.

³²⁶ Priorytety Polskiej Polityki Zagranicznej na lata 2012-2016, www.bbn.gov.pl%2Fdownload%2F1%2F9620%2Fprpol.pdf&usg=AOvVaw1Bto4BFdVH09oN3_PGTZSu&opi=89978449 [dostęp: 14.05.2024].

³²⁷ Strategia Polskiej Polityki Zagranicznej 2017-2021, www.gov.pl%2Fattachment%2F8196524f-687b-40e6-aca8-82c53ff8e6db&usg=AOvVaw0g8VYcIZAhWYSq-MMsfZdE&opi=89978449 [dostęp: 14.05.2024].

społeczeństw, jednostek samorządów lokalnych i organizacji społecznych wnoszą ogromną wartość dodaną do tego, co określamy mianem stosunków międzynarodowych. Mądrze realizowana, dojrzała dyplomacja obywatelska i samorządowa dopełnia oraz inspiruje politykę zagraniczną państwa, czyni ją nie tylko bardziej skuteczną, lecz także lepiej rozumianą przez obywateli”³²⁸. Zawartość tych dokumentów świadczy o tym, jak MSZ rozumiał na przestrzeni lat wagę i rolę dyplomacji samorządowej jako elementu dyplomacji publicznej.

Mając na uwadze powyższe wywody i różnorodność pojęcia dyplomacji publicznej, dla dalszych rozważań w ramach niniejszej pracy autor przyjmuje jej definicję stworzoną przez Beatę Surmacz, tj. przekraczający granice państw proces reprezentacji i komunikacji, poprzez który aktorzy subpaństwowi nawiązują i pogłębiają wzajemne stosunki, realizują własne interesy, poszukują wpływu na zachowania innych aktorów międzynarodowych oraz możliwości rozwiązywania problemów o charakterze międzynarodowym.

---

³²⁸ *Samorządowy i obywatelski wymiar polskiej polityki zagranicznej w działalności Ministerstwa Spraw Zagranicznych*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 2016, s. 72.

Rozdział II

Rozwiązania organizacyjne i regulacje prawne współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego

1. Uwarunkowania formalnoprawne współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego

Współpraca międzynarodowa polskich jst nie opiera się na jednej obowiązującej podstawie prawnej. Instrumenty prawne tejże współpracy zawarte są zarówno w prawie międzynarodowym publicznym, prawie Unii Europejskiej, jak i ustawodawstwie krajowym³²⁹. Normy prawne są zatem rozproszone w wielu aktach prawnych³³⁰, dlatego też w tej części pracy przedstawione zostaną najbardziej zasadnicze rozwiązania normatywne.

W zakresie prawa międzynarodowego publicznego istotną rolę odgrywa działalność Rady Europy. Warto wskazać za Hanną Dumalą, iż rozwój samorządności lokalnej i regionalnej w Europie jest jednym z celów działalności Rady Europy³³¹. W tym duchu 15 października 1985 r., po kilkuletnich burzliwych pracach nad jej kształtem, została przyjęta w Strasburgu przez Komitet Ministrów Rady Europy, po uprzednim jej przygotowaniu przez Kongres Władz Lokalnych i Regionalnych Rady Europy, Europejska Karta Samorządu Lokalnego. Weszła ona w życie 1 września 1988 r., zaś Polska ratyfikowała ją w całości 22 listopada 1993 r. (w Polsce wejście w życie 1 marca 1994 r.). Karta weszła do polskiego systemu prawnego pod nazwą Europejska Karta Samorządu Terytorialnego, jednakże w 2006 r. ówczesna Minister Spraw Zagranicznych Anna Fotyga wydała Obwieszczenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 22 sierpnia o sprostowaniu błędu³³² i przyjęciu właściwej nazwy Europejska Karta Samorządu Lokalnego. Pod względem formalnoprawnym dokument ten jest bez wątpienia aktem prawa międzynarodowego, tj. umową międzynarodową. Ranga Karty wśród całej

---

³²⁹ Patrz szerzej: M. Perkowski, *Międzynarodowa współpraca województw w prawie i praktyce*, Białystok 2013, s. 24; Ł. Buczkowski, L. J. Żukowski, *Formy współpracy międzynarodowej lokalnych jednostek samorządu terytorialnego*, [w:] E. Feret, P. Niemczuk (red.), *10 lat doświadczeń polskiego samorządu terytorialnego w Unii Europejskiej*, Przemyśl-Rzeszów 2014, s. 15.

³³⁰ H. Zięba-Załućka, *Współpraca międzynarodowa...*, op. cit., s. 63-66.

³³¹ H. Dumala, *Transnarodowe sieci terytorialne w Europie*, Lublin 2012, s. 108.

³³² Dz.U. 2006 Nr 154, poz. 1107.

działalności prawotwórczej Rady Europy jest wysoka, na co zwracają uwagę Sylwia Dołzbłasz i Andrzej Raczyk wskazując, iż „jest jednym z filarów Rady Europy obok m.in. Europejskiej Konwencji Praw Człowieka”³³³, zaś Adam Mikołajczyk doprecyzowuje, że Karta uznawana jest za jedną z czterech umów podstawowych Rady Europy³³⁴. Ponadto w literaturze podkreśla się wagę Karty jako wzorca wartości, „które kształtują istotę prawdziwego samorządu terytorialnego”³³⁵, „przy zachowaniu różnorodności szczegółowych rozwiązań w konkretnych państwach”³³⁶.

W myśl postanowień Karty wspólnoty lokalne „mają prawo do współpracy z innymi społecznościami lokalnymi oraz zrzeszania się z nimi w celu wykonywania zadań stanowiących przedmiot ich wspólnego zainteresowania”³³⁷. Podstawa prawna dotycząca podejmowania współpracy międzynarodowej została uregulowana w art. 10 Karty, statuującym prawo do współpracy oraz zrzeszania się wspólnot lokalnych, w tym ze wspólnotami lokalnymi innych państw. Zgodnie z tym artykułem: „W wypełnianiu swoich uprawnień wspólnoty lokalne mają prawo do współpracy oraz do zrzeszania się, w ramach prawa, z innymi wspólnotami lokalnymi, by urzeczywistnić zadania interesu wspólnego (ust. 1). Prawo wspólnot lokalnych do przystępowania do stowarzyszenia, chroniącego i popierającego ich wspólne interesy oraz prawo do przystępowania do międzynarodowego stowarzyszenia wspólnot lokalnych, musi być uznane w każdym Państwie (ust. 2). Wspólnoty lokalne mogą, w warunkach ewentualnie przewidzianych przez prawo, współpracować ze wspólnotami innych Państw (ust. 3)”³³⁸. Dwa ostatnie ustępy artykułu 10 Karty wyznaczają zasadniczo „europejski standard międzynarodowej aktywności samorządów lokalnych”³³⁹.

---

³³³ S. Dołzbłasz, A. Raczyk, *Współpraca transgraniczna w Polsce po akcesji do UE*, Warszawa 2010, s. 26.

³³⁴ A. Mikołajczyk, *Regiony i współpraca transgraniczna*, [w:] Z. Brodecki (red.), *Regiony*, Warszawa 2005, s. 225.

³³⁵ L. Kieres, *Europejska Karta Samorządu Lokalnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2015, nr 3, s. 79.

³³⁶ J. Sługocki, *Koncepcja regionu i zadań samorządu województwa w Polsce na tle europejskim*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2001, nr 4, s. 2. Patrz szerzej P. Solarz, *Prawne uwarunkowania współpracy transgranicznej w Polsce*, [w:] W. Kotowicz, W. T. Modzelewski, A. Żukowski (red.), *Polska polityka wschodnia a współpraca zagraniczna województwa warmińsko-mazurskiego*, Olsztyn 2013, s. 68.

³³⁷ J. Blicharz, *Istota współdziałania jednostek samorządu terytorialnego na gruncie prawa krajowego i międzynarodowego*, [w:] J. Korczak (red.), *Cywilizacja administracji publicznej. Księga Jubileuszowa z okazji 80-lecia urodzin prof. nadzw. UWR dra hab. Jana Jeżewskiego*, Wrocław 2018, s. 51, <https://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/publication/95307/edition/89600?language=pl> [dostęp: 19.10.2021 r.].

³³⁸ Dz.U. 1994 Nr 124, poz. 607.

³³⁹ A. Mikołajczyk, *Regiony i współpraca transgraniczna*, [w:] Z. Brodecki (red.), *Regiony*, Warszawa 2005, s. 224.

Mając na uwadze brzmienie art. 12 Karty należy wskazać, że każde państwo, które zdecyduje się na ratyfikację, jest zobowiązane do przyjęcia co najmniej 20 z 30 wszystkich przepisów, w tym 10 powinno zostać wybranych z enumeratywnie wymienionych w tym artykule (tzw. przepisów rdzeniowych Karty). Zaliczono do nich te dotyczące: „konstytucyjnych i ustawowych gwarancji samorządności lokalnej, definicji samorządu lokalnego i demokratycznego charakteru jego organów samorządowych, prawnej ochrony granic terytorialnych jednostek lokalnych, kontroli, finansów, ochrony sądowej”³⁴⁰. Analizując treść tego aktu prawa międzynarodowego publicznego należy dojść do wniosku, że poszczególne artykuły nie zawierają norm o charakterze *self executing*, czyli takich, które nadają się do bezpośredniego zastosowania w prawie wewnętrznym³⁴¹.

Istotnym aktem prawa międzynarodowego publicznego, zawierającym unormowania prawne dotyczące współpracy międzynarodowej jst, jest również *Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi*. Została sporządzona 21 maja 1980 r. w Madrycie, stąd w piśmiennictwie nazywa się ją Konwencją Madrycką³⁴². Polska ratyfikowała ją 19 marca 1993 r., zaś weszła ona w życie 19 czerwca 1993 r.³⁴³. Konwencja ta, mając na uwadze brzmienie art. 1, ma stanowić gwarancję, że sygnatariusze na swoim terytorium mają ułatwiać i wspierać współpracę transgraniczną realizowaną przez własne wspólnoty i władze terytorialne. Pojęcie wspólnot i władz terytorialnych w myśl art. 2 ust. 2 odnosi się do jednostek, urzędów i organów realizujących zadania lokalne i regionalne oraz uważane za takie w myśl prawa wewnętrznego. Według Sławomira Czarnowa pojęcie wspólnot i władz terytorialnych oznacza zatem samorząd terytorialny oraz organy administracji rządowej³⁴⁴.

Należy zaznaczyć, że Konwencja wprowadziła do obrotu prawnego pojęcie współpracy transgranicznej. W myśl tego aktu definiujemy ją jako „każde wspólnie podjęte działanie mające na celu umocnienie i dalszy rozwój sąsiedzkich kontaktów

---

³⁴⁰ M. Perkowski, *Międzynarodowa współpraca województw...*, op. cit., s. 57.

³⁴¹ L. Kieres, *Współpraca zagraniczna jednostek samorządu terytorialnego*, [w:] B. Krzan (red.), *Ubi ius, ibi remedium: księga dedykowana pamięci Profesora Jana Kolasy*, Warszawa 2016, s. 240. W Polsce obowiązek ten zrealizowano m.in. w ustawach ustrojowych.

³⁴² Patrz szerzej: A. Malinowska, *Współpraca zagraniczna samorządu województwa – zagadnienia wybrane*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2012, nr 7-8, s. 134; M. Lechwar, *Instytucjonalne podstawy europejskiej współpracy transgranicznej*, [w:] M. G. Woźniak (red.), *Spójność społeczno-ekonomiczna a modernizacja regionów transgranicznych*, Rzeszów 2008, s. 27.

³⁴³ Dz.U. 1993 Nr 61, poz. 287.

³⁴⁴ S. Czarnow, *Współpraca zagraniczna województw*, „Państwo i Prawo” 2000, nr 11, s. 56.

między wspólnotami i władzami terytorialnymi dwóch lub większej liczby umawiających się stron, jak również zawarcie porozumień i przyjęcie uzgodnień koniecznych do realizacji takich zamierzeń”³⁴⁵. W doktrynie uznaje się, iż akt ten zasadniczo jest umową międzynarodową o charakterze bardziej politycznym niż prawnym³⁴⁶, ze względu na swój ogólny ramowy charakter.

Mając na uwadze powyższe, warto wskazać na art. 4, w którym państwa – strony Konwencji zobowiązały się do poczynienia wysiłków celem rozwiązania „wszelkich problemów natury prawnej, administracyjnej lub technicznej, które mogłyby zakłócić rozwój i pomyślną realizację współpracy transgranicznej i – jeśli okaże się to konieczne – do stosownych uzgodnień z jednym lub wieloma państwami stronami, których sprawa ta dotyczy”³⁴⁷. Wskazuje to, iż sygnatariusze w swoich porządkach prawnych mają zniwelować problemy, które przeszkadzają w nawiązywaniu czy też rozwijaniu współpracy. Ponadto wskazano w art. 3 ust. 4, że prawo wewnętrzne ma pierwszeństwo do porozumień czy uzgodnień zawieranych przez współpracujące podmioty. Zgodnie z art. 5, państwa mają badać celowość przyznania partnerom współpracy transgranicznej takich samych możliwości, jakie stwarza współpraca międzypaństwowa, co daje bezsprzecznie podstawę do nadania tej współpracy istotnej rangi.

Ponadto Konwencja zawiera załączniki, w których znajdują się wzory, zarysy porozumień, statutów i umów. Ich zastosowanie nie jest obligatoryjne dla państw sygnatariuszy, a mogą one z pewnością wpłynąć na rozwój współpracy poprzez ich wykorzystanie przez partnerów współpracy. Anna Tucholska kategoryzuje je na:

- 1) porozumienia międzypaństwowe i na szczeblu lokalnym oraz regionalnym typu *gentlemen's agreement*;
- 2) umowy na szczeblu lokalnym i regionalnym, zawierające prawnie wiążące zobowiązania;
- 3) formy współpracy, których charakter jest zarówno publicznoprawny, jak i prywatnoprawny;

zaś zastosowanie tych form musi mieć podstawę w prawie wewnętrznym³⁴⁸. Jak wynika z treści uwag wstępnych tej Konwencji, sygnatariusze mogą za pomocą wskazanych

---

³⁴⁵ Dz.U. 1993 Nr 61, poz. 287.

³⁴⁶ Patrz szerzej: H. Dumala, *Transnarodowe sieci terytorialne...*, op. cit., s. 118.

³⁴⁷ Dz.U. 1993 Nr 61, poz. 287.

³⁴⁸ A. Tucholska, *Prawno-instytucjonalne uwarunkowania współpracy transgranicznej w świetle ustawodawstwa polskiego i obowiązujących norm prawa międzynarodowego z uwzględnieniem sytuacji na pograniczu polsko-niemieckim*, [w:] G. Gorzelak, J. Bachtler, M. Kasprzyk (red.), *Współpraca transgraniczna Unii Europejskiej: doświadczenia polsko-niemieckie*, Warszawa 2004, s. 48-49.

wzorów rozstrzygać wątpliwości natury prawnej (m.in. w zakresie wskazania prawa, które ma zastosowanie czy określenia właściwości sądów). Warto podkreślić w tym miejscu za Adamem Mikołajczykiem, że w przypadku nieporozumień związanych z realizacją umów „wybór prawa lub sądu właściwego bądź ustanowienie odpowiednich procedur koncyliacyjnych lub arbitrażowych na wypadek sporów zaistniałych na tle porozumień czy umów szczebla lokalnego mogą też władze państwowe pozostawić właściwym podmiotom lokalnym nawiązującym ze sobą stosunki za ich pomocą”³⁴⁹.

Uzupełnieniem Konwencji są protokoły dodatkowe, jednak Polska ich nie ratyfikowała.

Konkludując, należy podkreślić, że w Konwencji sformułowano zasadniczo dwie zasady współpracy transgranicznej: po pierwsze zasadę nienaruszalności zakresu wspólnot i władz lokalnych wyznaczonego za pomocą prawa wewnętrznego, po drugie zasadę pierwszeństwa prawa wewnętrznego w stosunku do zawieranych umów i porozumień między partnerami współpracy³⁵⁰. Ponadto należy zgodzić się z Hanną Dumą, która twierdzi, że „Efektywność Konwencji Madryckiej jest ograniczona, bowiem ani ona sama, ani dodatkowe protokoły nie stanowią bezpośredniej traktatowej podstawy współpracy terytorialnej, lecz mają charakter ramowy. W celu umożliwienia władzom i wspólnotom regionalnym i lokalnym, niemającym podmiotowości prawnomiędzynarodowej udziału we współpracy zagranicznej, istnieje potrzeba zawierania dodatkowych, dwu- lub wielostronnych umów międzynarodowych, z ewentualnym udziałem części składowych państw federacyjnych”³⁵¹.

Istotnymi źródłami prawa międzynarodowego publicznego w zakresie współpracy międzynarodowej są również umowy międzynarodowe dwustronne. Bernadetta Nitschke-Szram wskazuje na dwa rodzaje takich umów, tj.³⁵²:

- 1) dwustronne umowy międzynarodowe o przyjaźni i współpracy;
- 2) dwustronne międzyrządowe porozumienia o współpracy transgranicznej i międzyregionalnej.

Maciej Perkowski dokonuje następującego podziału umów międzynarodowych w zakresie współpracy międzynarodowej – po pierwsze wskazuje na traktaty międzypaństwowe, na podstawie których następuje nawiązywanie i rozwój współpracy

---

³⁴⁹ A. Mikołajczyk, *Stosunki umowne pomiędzy subpaństwowymi podmiotami władzy publicznej różnych państw (współpraca transgraniczna)*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1997, nr 3, s. 23.

³⁵⁰ A. Mikołajczyk, *Regiony i współpraca transgraniczna...*, op. cit., s. 228.

³⁵¹ H. Duma, *Transnarodowe sieci terytorialne...*, op. cit., s. 127.

³⁵² B. Nitschke-Szram, *Międzynarodowa współpraca samorządów*, Kancelaria Senatu, Warszawa 2017, s. 4.

międzynarodowej, po drugie zwracając uwagę, że na ich podstawie zostały zawarte umowy i porozumienia, które dały instrumentarium prawne współpracy polskich władz regionalnych i lokalnych z partnerami międzynarodowymi³⁵³. W ich ramach, za Krzysztofem Tomaszewskim, wyróżnia cztery kategorie umów dwustronnych³⁵⁴:

- 1) umowy przewidujące tworzenie komisji międzyrządowych ds. zagospodarowania przestrzennego, współpracy transgranicznej oraz rozwoju regionalnego; efektem takich umów jest rozwijanie współpracy na bazie specjalnych struktur rządowych: grup roboczych, komisji lub połączonych instytucji;
- 2) umowy dotyczące specyficznych aspektów współpracy transgranicznej;
- 3) umowy o stosunkach dobrosąsiedzkich;
- 4) umowy o wprowadzeniu w życie Konwencji Madryckiej, mające na celu wyznaczenie ogólnych ram współpracy między regionami.

Polska podpisała traktaty o przyjaźni i współpracy z 23 państwami, natomiast porozumienia międzyrządowe o współpracy transgranicznej lub międzyregionalnej z 13 państwami (w przeważającej mierze w latach 90. XX w.)³⁵⁵.

Ze względu na istotne znaczenie dla współpracy międzynarodowej jst, poniżej zostaną wymienione umowy międzynarodowe – porozumienia międzyrządowe o współpracy transgranicznej lub międzyregionalnej:

- 1) Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Białoruś o głównych zasadach współpracy transgranicznej, zawarte w Warszawie 24 kwietnia 1992 r. – weszło w życie 20 października 1992 r.³⁵⁶;
- 2) Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Czeskiej o współpracy transgranicznej, zawarte w Warszawie 8 września 1994 r. – weszło w życie 5 stycznia 1995 r.³⁵⁷;
- 3) Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Estońskiej o współpracy między regionami i samorządami lokalnymi, zawarte w Tallinie 2 lipca 1992 r. – weszło w życie 17 listopada 1993 r.³⁵⁸;

---

³⁵³ M. Perkowski, *Międzynarodowa współpraca województw...*, op. cit., s. 66.

³⁵⁴ Ibidem, s. 65. Patrz szerzej: K. Tomaszewski, *Regiony w procesie...*, op. cit., s. 109-111.

³⁵⁵ B. Nitschke-Szram, *Międzynarodowa współpraca...*, op. cit., s. 4.

³⁵⁶ Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Białoruś o głównych zasadach współpracy transgranicznej, zawarte w Warszawie 24 kwietnia 1992 r., <https://archiwum.mswia.gov.pl/download/1/10960/PorozumienieP-B.pdf> [dostęp: 25.10.2021].

³⁵⁷ Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Czeskiej o współpracy transgranicznej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

³⁵⁸ Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Estońskiej o współpracy między regionami i samorządami lokalnymi, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

- 4) Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Gruzji o współpracy międzyregionalnej, zawarte w Tbilisi 20 kwietnia 1993 r. – weszło w życie 3 października 1994 r.³⁵⁹;
- 5) Porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Kirgiskiej o współpracy międzyregionalnej, zawarte w Warszawie 5 czerwca 1993 r. – weszło w życie 19 października 1993 r.³⁶⁰;
- 6) Umowa między Rządem RP a Rządem Republiki Litewskiej o współpracy transgranicznej, zawarta w Wilnie 16 września 1995 r. – weszła w życie 13 maja 1996 r.³⁶¹;
- 7) Porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Łotewskiej o współpracy między regionami i samorządami lokalnymi, zawarte w Rydze 1 lipca 1992 r. – weszło w życie 21 września 1992 r.³⁶²;
- 8) Porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Mołdowy o współpracy międzyregionalnej, zawarte w Warszawie 27 października 1998 r. – weszło w życie 13 stycznia 2000 r.³⁶³;
- 9) Porozumienie między Rządem RP a Rządem RFN zawarte w formie wymiany not o współpracy regionalnej i przygranicznej, zawarte 17 czerwca 1991 r. – weszło w życie 17 czerwca 1991 r.³⁶⁴;
- 10) Porozumienie między Rządem RP a Rządem Federacji Rosyjskiej o współpracy północno-wschodnich województw RP i Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej, zawarte w Moskwie 22 maja 1992 r. – weszło w życie 22 października 1992 r.³⁶⁵;

---

³⁵⁹ Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Gruzji o współpracy międzyregionalnej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

³⁶⁰ Porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Kirgiskiej o współpracy międzyregionalnej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

³⁶¹ Umowa między Rządem RP a Rządem Republiki Litewskiej o współpracy transgranicznej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

³⁶² Porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Łotewskiej o współpracy między regionami i samorządami lokalnymi, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

³⁶³ Porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Mołdowy o współpracy międzyregionalnej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

³⁶⁴ Porozumienie między Rządem RP a Rządem RFN zawarte w formie wymiany not o współpracy regionalnej i przygranicznej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

³⁶⁵ A. Przyborowska-Klimczak, W. Staszewski (wstęp i oprac.), *Stosunki traktatowe Polski z państwami sąsiednimi. Wybór dokumentów*, Lublin 1998, s. 35-37,

- 11) Porozumienie między Rządem RP a Rządem Federacji Rosyjskiej o współpracy regionów RP z Regionem Sankt Petersburga, zawarte w Warszawie 2 października 1992 r. – weszło w życie 15 marca 1993 r.³⁶⁶;
- 12) Umowa między Rządem RP a Rządem Federacji Rosyjskiej o współpracy transgranicznej, zawarta w Warszawie 2 października 1992 r. – weszła w życie 7 grudnia 1992 r.³⁶⁷;
- 13) Porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Słowackiej o współpracy transgranicznej, zawarte w Warszawie 18 sierpnia 1994 r. – weszło w życie 15 stycznia 1995 r.³⁶⁸;
- 14) Porozumienie między Rządem RP a Rządem Ukrainy o współpracy międzyregionalnej, zawarte w Kijowie 24 maja 1993 r. – weszło w życie 29 października 1993 r.³⁶⁹;
- 15) Porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Uzbekistanu o współpracy władz regionalnych i lokalnych, zawarte w Warszawie 11 stycznia 1995 r. – weszło w życie 29 kwietnia 1995 r.³⁷⁰

Analizując treść ww. umów międzynarodowych należy podkreślić, że w większości przypadków (poza umową z Niemcami i umową z Ukrainą) nawiązują one do Konwencji Madryckiej.

Mając na uwadze powyższe należy dojść do wniosku, że podstawę prawną samorządowej współpracy międzynarodowej stanowią dwie kategorie umów międzynarodowych: dwustronne umowy międzynarodowe o przyjaźni i współpracy oraz dwustronne międzyrządowe porozumienia o współpracy transgranicznej i międzyregionalnej.

Na podstawie traktatów o przyjaźni i współpracy Polska nawiązała i realizuje współpracę międzynarodową z rządami innych państw. Polska zawarła ich dotychczas dwadzieścia trzy. Natomiast z perspektywy aktywności międzynarodowej polskich jest istotne są zawarte umowy i porozumienia międzyrządowe, które dały polskim regionom,

---

³⁶⁶ Porozumienie między Rządem RP a Rządem Federacji Rosyjskiej o współpracy regionów RP z Regionem Sankt Petersburga, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

³⁶⁷ Umowa między Rządem RP a Rządem Federacji Rosyjskiej o współpracy transgranicznej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

³⁶⁸ Porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Słowackiej o współpracy transgranicznej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

³⁶⁹ Porozumienie między Rządem RP a Rządem Ukrainy o współpracy międzyregionalnej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

³⁷⁰ Porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Uzbekistanu o współpracy władz regionalnych i lokalnych, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

powiatom czy gminom narzędzia prowadzenia paradyplomacji z partnerami zagranicznymi. Polska zawarła ich dotychczas piętnaście z trzynastoma państwami. W umowach i porozumieniach międzyrządowych państwa – strony zasadniczo definiują pojęcia współpracy transgranicznej czy międzyregionalnej oraz ich zakres podmiotowy i zakres przedmiotowy. W tych źródłach prawa wyszczególniono dziedziny współpracy transgranicznej czy międzyregionalnej, które mogą być przedmiotem umów o współpracy między władzami lokalnymi i regionalnymi. Ponadto ich sygnatariusze zostali zobowiązani do informowania władz regionalnych i lokalnych o możliwościach działania w zakresie współpracy międzynarodowej. Władze państwowe zostały zobowiązane do rozwiązywania problemów prawnych, administracyjnych czy technicznych, które mogą zakłócić współpracę jednostek terytorialnych z państw – stron umowy. Co istotne, w tych umowach podkreślono, by działania międzynarodowe władz regionalnych i lokalnych były zgodne z prawem krajowym, a także zaciągniętymi zobowiązaniami międzynarodowymi.

Wielość umów międzypaństwowych, których stroną jest Polska, niewątpliwie wskazuje na potrzebę ułożenia dobrych sąsiedzkich relacji. W dzisiejszym integrującym się świecie ułożenie jak najlepszych stosunków, przede wszystkim z sąsiadami, jest aspektem bardzo istotnym w procesie budowania sieci relacji i wspólnego rozwiązywania pojawiających się problemów. Umowy bilateralne dają niewątpliwie możliwość zgodnego z prawem oddziaływania na zasadzie wzajemności na państwa – strony, celem osiągnięcia jak najlepszej współpracy społeczności i wspólnot lokalnych i regionalnych.

Należy zaznaczyć, iż współpraca międzynarodowa jest opiera się nie tylko na powyższych aktach normatywnych, ale wynika również z działalności Unii Europejskiej. Instytucja ta zapewnia ponadto źródła finansowania współpracy międzynarodowej jst.³⁷¹ Na podstawie traktatów statuujących tę organizację międzynarodową prawo Unii Europejskiej podzielić można na dwie kategorie:

- 1) prawo pierwotne UE, tzw. prawo traktatowe;

---

³⁷¹ Patrz szerzej: M. Kasprzyk, *Program współpracy przygranicznej PHARE Polska – Niemcy w kontekście inicjatywy wspólnotowej Interreg II*, [w:] G. Gorzelak, J. Bachtler, M. Kasprzyk (red.), *Współpraca transgraniczna Unii Europejskiej: doświadczenia polsko-niemieckie*, Warszawa 2004, s. 25 i nast.; M. Gięda, *Współpraca transgraniczna prowadzona w Unii Europejskiej na podstawie programów operacyjnych realizowanych w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej*, [w:] R. Kusiak-Winter (red.), *Współpraca transgraniczna w administracji publicznej*, Wrocław 2015, s. 121 i nast.

- 2) prawo stanowione w UE, tzw. prawo pochodne/wtórne, tj. prawo uchwalane przez instytucje UE³⁷².

Za Renatą Kusiak-Winter należy wskazać, że prawo pierwotne Unii Europejskiej bezpośrednio nie zawiera podstaw prawnych nawiązywania współpracy międzynarodowej wspólnot lokalnych czy regionalnych wewnątrz Unii Europejskiej³⁷³. Zgadzając się z tym twierdzeniem, należy podkreślić, że struktura organizacyjna podziału terytorialnego oraz zakres zadań jednostek terytorialnych jest wyłączną sprawą wewnętrzną każdego z państw członków UE. Formą wspierania współpracy terytorialnej wynikającą z prawa traktatowego jest instytucja UE – Komitet Regionów. Został on powołany do życia na podstawie Traktatu o Unii Europejskiej jako organ doradczy złożony z przedstawicieli wspólnot lokalnych państw członkowskich. Za pomocą tej instytucji wspólnoty lokalne mają wpływ na sprawy ich dotyczące, a będące w kompetencjach Unii.

Zgodnie z art. 307 traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, który stanowi: „Komitet Regionów jest konsultowany przez Parlament Europejski, Radę lub Komisję w przypadkach przewidzianych w Traktatach oraz we wszelkich innych przypadkach, w szczególności, gdy mają związek ze współpracą transgraniczną, o ile jedna z tych instytucji uzna to za stosowne”³⁷⁴.

Mając na uwadze powyższe należy dojść do wniosku, iż zasadniczo akty prawne wchodzące w skład prawa stanowionego UE będą odnosiły się do współpracy międzynarodowej jst.

Istotnym aktem normatywnym jest Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2137/85 z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie Europejskiego Ugrupowania Interesów Gospodarczych (EUIG)³⁷⁵. Celem tego aktu prawnego jest stworzenie instrumentów prawnych „ułatwiania współpracy podmiotów gospodarczych oraz reprezentowania i obrony wspólnych interesów jego członków”³⁷⁶. Europejskie ugrupowanie interesów gospodarczych, w myśl Rozporządzenia, może być podmiotem zarówno posiadającym

---

³⁷² Patrz szerzej: J. Barcz, *Prawo Unii Europejskiej*, [w:] J. Barcz, E. Kawecka-Wyrzykowska, K. Michałowska-Gorywoda (red.), *Integracja Europejska*, Warszawa 2007, s. 103-108; M. M. Kenig-Witkowska, A. Łazowski, R. Ostrihansky (red.), *Prawo instytucjonalne Unii Europejskiej*, Warszawa 2019, s. 161 i nast.

³⁷³ R. Kusiak-Winter, *Współpraca transgraniczna gmin Polski i Niemiec. Studium administracyjnoprawne*, Wrocław 2011, s. 83.

³⁷⁴ Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą (Dz.U. 2004 Nr 90, poz. 864/2 z późn. zm.).

³⁷⁵ Dz.U. UE. L 1985 Nr 199, s. 1.

³⁷⁶ H. Dumala, *Transnarodowe sieci terytorialne...*, op. cit., s. 144.

osobowość prawną, jak i jej nie posiadającym, gdyż kwestia ta należy do wyłącznej kompetencji państw członkowskich. Warto podkreślić, że członkami europejskiego ugrupowania mogą być m.in. podmioty publiczne, w tym gminy. Zgodnie z treścią Rozporządzenia ugrupowanie musi składać się z co najmniej dwóch podmiotów mających swój zarząd w dwóch różnych państwach członkowskich lub wykonujących swoją główną działalność w dwóch państwach członkowskich (dotyczy osób fizycznych), zaś państwa członkowskie mogą postanowić, że maksymalna liczba podmiotów wpisanych do rejestru nie może przekroczyć 20 (art. 4). Rozporządzenie zawiera też wytyczne co do treści umowy o utworzeniu europejskiego zgrupowania. Ponadto podmiot ten jest rejestrowany w państwie, w którym posiada siedzibę.

Przykładem EUIG z udziałem jst z Polski (Gorzowa Wielkopolskiego) jest polsko-niemieckie Europejskie Ugrupowanie Interesów Gospodarczych Wspólnota Interesów Linia Kolejowa Berlin–Gorzów Wielkopolski. Główne założenia tego ugrupowania to:

- 1) poprawa kolejowego połączenia Berlina z Gorzowem;
- 2) zacieśnienie polsko-niemieckiej współpracy w obszarach gospodarki, turystyki i transportu na terenach Partnerstwa Odry;
- 3) rozwój infrastruktury technicznej kolejowej i okołokolejowej³⁷⁷.

Kolejnym aktem prawnym dotyczącym współpracy międzynarodowej w ramach prawa europejskiego jest Rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (dalej jako: EUWT)³⁷⁸. Rozporządzenie weszło w życie 1 sierpnia 2006 r., a stosuje się je od 1 sierpnia 2007 r., z wyjątkiem art. 16, który stosuje się od dnia wejścia w życie. Pomimo tego, że akt ten ma formę rozporządzenia, to prawodawca unijny, mając na uwadze specyfikę regulacji, postanowił zawrzeć upoważnienia dla państw członkowskich celem wydania na poziomie krajowym przepisów, które uzupełnią regulację unijną. Delegacja zawarta w Rozporządzeniu uprawnia ustawodawcę do wprowadzenia odstępstw od standardowych rozwiązań przyjętych w tym akcie. Ponadto zgodnie z art. 16 Rozporządzenia „państwa członkowskie mają obowiązek dostosować wewnętrzne przepisy ustawowe lub wykonawcze, lub stosowane praktyki, aby zapewnić

---

³⁷⁷ Europejskie Ugrupowanie Interesów Gospodarczych Wspólnota Interesów Linia Kolejowa Berlin-Gorzów (EUIG-IGOB), https://www.kooperation-ohne-grenzen.de/wp-content/uploads/2016/04/Projekt_1-22.pdf [dostęp: 26.10.2021].

³⁷⁸ Dz.U. UE L 2006 Nr 210, s. 19 z późn. zm.

skuteczne stosowanie rozporządzenia”³⁷⁹. Ustawą z dnia 7 listopada 2008 r. o europejskim ugrupowaniu współpracy terytorialnej³⁸⁰ uzupełniono regulację wynikającą z Rozporządzenia. Ponadto Minister Spraw Zagranicznych wydał 17 czerwca 2009 r. Rozporządzenie w sprawie sposobu prowadzenia Rejestru Europejskich Ugrupowań Współpracy Terytorialnej³⁸¹.

W myśl art. 1 ust. 2 Rozporządzenia „celem EUWT jest ułatwianie i wspieranie w szczególności współpracy terytorialnej, w tym co najmniej jednego z jej komponentów: współpracy transgranicznej, transnarodowej lub międzyregionalnej, między jego członkami (...) z myślą o wzmocnieniu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej Unii”³⁸².

Zdaniem Jacka Sobczaka, „tworząc EUWT zauważano, że powinno ono mieć możliwość podejmowania działań w celu realizacji programów lub projektów współpracy terytorialnej, współfinansowanych przez Wspólnotę, w szczególności w ramach funduszy strukturalnych zgodnie z rozporządzeniem Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999 oraz rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999”³⁸³. EUWT może realizować również zadania między swoimi członkami, aby osiągnąć cel ugrupowania, które również są bez finansowania unijnego. Ugrupowanie posiada osobowość prawną (art. 1 ust. 4), zaś siedziba statutowa EUWT znajduje się w państwie członkowskim, którego prawu podlega przynajmniej jeden z jego członków (art. 1 ust. 5).

Warto podkreślić, że „publicznoprawny charakter ugrupowania oraz nabyta przez rejestrację osobowość prawną zapewnia samodzielność w wykonywaniu zadań, które

---

³⁷⁹ A. Bussmann, *Europejskie ugrupowanie współpracy terytorialnej (EUWT): wdrażanie rozporządzenia (WE) nr 1082/2006 do polskiego porządku prawnego*, „Samorząd Terytorialny” 2009, nr 5, s. 15.

³⁸⁰ Dz.U. 2021, poz. 1219.

³⁸¹ Dz.U. Nr 105, poz. 875. Obecnie obowiązuje Rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 9 lutego 2016 r. w sprawie Rejestru Europejskich Ugrupowań Współpracy Terytorialnej (Dz.U. 2016, poz. 199).

³⁸² Dz.U. UE L 2006 Nr 210, s. 19 z późn. zm.

³⁸³ J. Sobczak, *Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej w Systemie Prawa Unijnego*, [w:] M. Mreńca (red.), *Integracja – polityka zagraniczna – praworządność: wyzwania dla Polski współczesnej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Witoldowi Maciejowi Góralskiemu*, Warszawa 2019, s. 491.

zostały określone w statucie”³⁸⁴. Zadania te są zasadniczo ograniczone, jeśli wziąć pod uwagę treść Rozporządzenia, przede wszystkim do realizacji programów lub projektów współpracy terytorialnej finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego lub Funduszu Spójności³⁸⁵.

Jeśli chodzi o członkostwo w EUWT, to w jego skład mogą wchodzić m.in. władze regionalne lub lokalne, jak również inne podmioty prawa publicznego. EUWT składa się z członków znajdujących się na terytorium przynajmniej dwóch państw członkowskich, z wyjątkami wskazanymi w rozporządzeniu.

Należy nadmienić, że 21 grudnia 2013 r. weszło w życie Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1302/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r., zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT) w celu doprecyzowania, uproszczenia i usprawnienia procesu tworzenia takich ugrupowań oraz ich funkcjonowania³⁸⁶, które m.in. wprowadziło opcję określenia prawa właściwego dotyczącego kwestii organizacyjnych i związanych z realizacją zadań przez ugrupowanie, czy też uprościło tworzenie ugrupowania oraz poszerzyło krąg podmiotów uprawnionych do udziału w ugrupowaniach³⁸⁷. Mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, że EUWT to instrument pożądany dla wspólnot lokalnych i regionalnych, o czym świadczy fakt, iż ponad 500 samorządów terytorialnych jest w nie zaangażowanych³⁸⁸. Obecnie istnieją cztery EUWT z udziałem polskich podmiotów:

1. EUWT TRITIA z o.o. powstało 25 lutego 2013 r. Tworzą je jednostki samorządu szczebla regionalnego: województwa śląskie i opolskie, czeski kraj morawsko-śląski (Moravskoslezský kraj) oraz słowacki kraj żyliński (Žilinský kraj) z siedzibą w Cieszynie;
2. EUWT TATRY z o.o. powstało 20 września 2013 r. Tworzą je Związek Euroregionu Tatry (Polska) i Zdużenie Región „Tatry” (Słowacja), czyli obie strony Euroregionu Tatry, a siedzibą jest Nowy Targ;

---

³⁸⁴ A. Piotrowska, *Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej – nowy podmiot administrujący*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2011, vol. 870, s. 198.

³⁸⁵ E. Gulińska, *Prawo gminy do zrzeszania się w świetle obowiązujących rozwiązań prawnych*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2021, nr 2, s. 194.

³⁸⁶ Dz.U. UE. L 2013 Nr 347, s. 303 z późn. zm.

³⁸⁷ M. Krzymuski, P. Kubicki, *EUWT 2.0? Reforma rozporządzenia o europejskich ugrupowaniach współpracy terytorialnej szansą na ożywienie współpracy transgranicznej podmiotów publicznych*, „Samorząd Terytorialny” 2015, nr 6, s. 36.

³⁸⁸ J. Sobczak, *Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej w systemie prawa unijnego*, [w:] M. Mreńca (red.), *Integracja – polityka zagraniczna – praworządność: wyzwania dla polski współczesnej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Witoldowi Maciejowi Góralskiemu*, Warszawa 2019, s. 493.

3. EUWT Środkowoeuropejski Korytarz Transportowy z o.o. powstało 24 marca 2014 r. Jego członkami są: województwa zachodniopomorskie i lubuskie, węgierskie komitaty Vas i Zala oraz szwedzki region Skania, a członkami stowarzyszonymi – województwa dolnośląskie i opolskie oraz chorwackie żupanie (regiony) Karlovačka, Primorsko-Goranska i Varaždinska (regiony chorwackie starają się o status pełnoprawnych członków). Siedzibą jest Szczecin;
4. EUWT NOVUM z o.o. powstało 16 grudnia 2015 r. Tworzą je: województwo dolnośląskie, czeskie kraje: liberecki, kralowohradecki, pardubicki i ołomuniecki, a także polskie i czeskie strony euroregionów Nysa i Glacensis (Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Nysa, Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Glacensis, Stowarzyszenie Regionalne „Euroregion Nysa”, Euroregion Pogranicza Czech, Moraw i Ziemi Kłodzkiej – Euroregion Glacensis). Jego siedzibą jest Jelenia Góra³⁸⁹.

Podsumowując, należy wskazać, że rozporządzenie o EUWT dało podstawę do utworzenia posiadającego osobowość prawną europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej. Taka regulacja, umożliwiająca „zrzeszanie się wspólnot terytorialnych pochodzących z różnych państw członkowskich bez konieczności podpisywania porozumień międzynarodowych, ratyfikowanych przez parlamenty krajowe”³⁹⁰, na gruncie prawa europejskiego jest nowością. Hanna Dumała podkreśla, że Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską nie zawiera jednoznacznej podstawy prawnej takiego działania prawotwórczego³⁹¹, zaś zdaniem Tomasza Grosse EUWT wchodzi dość głęboko w materię ustrojową, a więc nie zatrzymuje się jedynie na kwestiach organizacyjnych, związanych np. z łatwiejszym wykorzystaniem funduszy unijnych, przez co spotyka się z nieufnością rządów³⁹².

Po unormowaniach prawnych współpracy międzynarodowej jst, wynikającej z przepisów prawa międzynarodowego publicznego czy też prawa europejskiego,

---

³⁸⁹ Wykaz europejskich ugrupowań współpracy terytorialnej, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/wykaz-europejskich-ugrupowan-wspolpracy-terytorialnej> [dostęp: 29.10.2021]. Patrz szerzej: Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej TRITIA z o.o., <https://egttritia.eu/pl/> [dostęp: 29.10.2021]; Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej TATRY z o.o., <https://www.euwt-tatry.eu> [dostęp: 29.10.2021]; cetc-egtc.eu [dostęp: 29.10.2021]; Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej NOVUM, <https://www.euwt-novum.eu> [dostęp: 29.10.2021].

³⁹⁰ H. Dumała, *Transnarodowe sieci terytorialne...*, op. cit., s. 148.

³⁹¹ Ibidem, s. 148.

³⁹² T. G. Grosse, *Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej – ocena dotychczasowych efektów i dalszy rozwój z polskiej perspektywy*, „Samorząd Terytorialny” 2012, nr 4, s. 18.

przedstawione zostaną regulacje polskie. Zgodnie z art. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.³⁹³ Rzeczpospolita Polska jest państwem jednolitym, zaś w myśl art. 7 organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa. Z przepisów tych zatem wynika, że działalność jst w sferze międzynarodowej musi mieć podstawę prawną, a ponadto jst nie posiadają władzy suwerennej. Konstytucja RP w art. 3 stanowiąc, że Rzeczpospolita Polska jest państwem unitarnym, wyklucza w jej obrębie istnienie autonomicznych jednostek terytorialnych. Wyklucza także możliwość utrzymywania przez województwa stosunków z podmiotami prawa międzynarodowego, Polska jest bowiem jednolitym podmiotem stosunków międzynarodowych.

Wskazując na źródła prawa krajowego, będące podstawą nawiązywania współpracy, należy wymienić:

- 1) Konstytucję RP;
- 2) ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym³⁹⁴;
- 3) ustawę z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym³⁹⁵;
- 4) ustawę z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa³⁹⁶;
- 5) ustawę z dnia 15 września 2000 r. o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych³⁹⁷;
- 6) ustawę z dnia 4 marca 2005 r. o europejskim zgrupowaniu interesów gospodarczych i spółce europejskiej³⁹⁸.

Podstawę prawną nawiązywania współpracy międzynarodowej znajdujemy w art. 172 ust. 2 Konstytucji RP, który stanowi, że „Jednostka samorządu terytorialnego ma prawo przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych oraz współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw”.

Przepis ust. 2 ustanawia:

- 1) prawo jednostek przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych, a także

---

³⁹³ Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

³⁹⁴ Dz.U. 1990 Nr 16, poz. 95 z późn. zm.

³⁹⁵ Dz.U. 1998 Nr 91, poz. 578 z późn. zm.

³⁹⁶ Dz.U. 1998 Nr 91, poz. 576 z późn. zm.

³⁹⁷ Dz.U. 2000 Nr 91, poz. 1009 z późn. zm.

³⁹⁸ Dz. U. 2005 Nr 62, poz. 551 z późn. zm.

- 2) prawo do współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.

Warto podkreślić, że jest to pierwsza Konstytucja RP, która zawiera przepisy stanowiące o współpracy międzynarodowej jst. Zdaniem Jerzego Korczaka „wpisanie do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej art. 172 ust. 1 odegrało ogromne znaczenie dla ówczesnych polskich gmin, które już od początku swojego istnienia, tj. po 27.05.1990 r., podejmowały próby nawiązania współpracy z samorządami innych państw”³⁹⁹. Polski prawodawca, mając na uwadze istotę zagadnienia, rozwój kontaktów międzynarodowych jst, postanowił już w najwyższym hierarchicznie źródle prawa wprowadzić regulację w tym zakresie, jednakże to uprawnienie jst nie jest prawem absolutnym, tzn. że może podlegać ograniczeniom. Warto zaznaczyć, iż już w Konstytucji RP są określone wartości, których to prawo nie może naruszyć, jak chociażby konstytucyjnie określonego unitarnego charakteru państwa. Ponadto w art. 172 ust. 3 jest mowa o tym, że to ustawa ma określać zasady, na jakich jednostki samorządu terytorialnego mogą korzystać z praw do przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń czy prawa do współpracy międzynarodowej, a zatem mogą się pojawić ustawowe ograniczenia. Po dokonaniu analizy przepisu art. 172 Konstytucji RP należy stwierdzić, że jest to prawo dość ogólnie sformułowane. Zdaniem Macieja Perkowskiego to konstytucyjne prawo „to *de facto* legislacyjne odzwierciedlenie treści artykułu 10 ust. 2 i 3 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego”⁴⁰⁰. Jeśli chodzi o prawo zrzeszania się, to Konstytucja RP niestety nie wskazuje form zrzeszania się korporacji terytorialnych⁴⁰¹.

W ust. 3 ustawodawca zastrzegł uzupełnienie regulacji konstytucyjnej uchwaleniem odpowiednich ustaw. Zdaniem Andrzeja Szmyta „konstytucyjne odesłanie ustawodawca zrealizował więc poniekąd dwutorowo: z jednej strony – w ustawach ustrojowych, dotyczących jednostek samorządu terytorialnego (gminnego, powiatowego, wojewódzkiego), z drugiej strony – zbiorczo w ustawie o przystępowaniu tychże jednostek do zrzeszeń międzynarodowych”⁴⁰².

---

³⁹⁹ J. Korczak, *Konstytucyjne podstawy struktury i funkcji samorządu terytorialnego*, [w:] R. Hauser, A. Wróbel, Z. Niewiadomski (red.), *Konstytucyjne podstawy funkcjonowania administracji publicznej*, Warszawa 2012, Legalis.

⁴⁰⁰ M. Perkowski, *Międzynarodowa współpraca województw...*, op. cit., s. 79.

⁴⁰¹ M. Masternak-Kubiak, *Art. 172*, [w:] M. Haczkowska (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2014, LEX/el.

⁴⁰² A. Szmyt, *Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2017, nr 1, s. 338.

Na podstawie art. 15 ust. 2 Konstytucji RP ustawodawca od 1 stycznia 1999 r. wprowadził trójstopniowy podział terytorialny państwa na gminy, powiaty i województwa⁴⁰³. Najobszerniejsze uregulowania dotyczące nawiązywania współpracy międzynarodowej ustawodawca zawarł w ustawie o samorządzie województwa, zaś w pozostałych ustawach „samorządowych” zostały ujęte i uchwalone pojedyncze artykuły dotyczące tej kwestii.

W ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, w art. 84a ustawodawca wskazał na możliwość przystępowania gminy do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych. W przepisie tym ustanowiono odesłanie do odrębnej ustawy celem określenia zasad przystępowania⁴⁰⁴. Ponadto zgodnie z art. 18 ust. 2 pkt 12a ustawy o samorządzie gminnym, do wyłącznej kompetencji rady gminy należy podejmowanie uchwał w sprawach współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw oraz przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych. Według Katarzyny Właźlak, „uchwały rady gminy w sprawach, o których mowa w art. 18 ust. 2 pkt 12a, mogą dotyczyć m.in. przystąpienia do międzynarodowego zrzeszenia społeczności lokalnych i regionalnych, jego współtworzenia, dalszego uczestnictwa w zrzeszeniu (w przypadku zmiany jego celów lub zasad działania), także przystąpienia do europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej”⁴⁰⁵. Ponadto należy podkreślić, że w myśl art. 7 pkt 20 ustawy o samorządzie gminnym ustawodawca do katalogu zadań własnych gminy dodał kwestie związane ze współpracą ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw. Z kolei Renata Kusiak-Winter wskazuje, że umieszczenie „współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw w katalogu zadań własnych gminy sprawia, że współpraca ta urasta do rangi zobiektywizowanej »zbiorowej potrzeby wspólnoty gminnej« (art. 7 ustawy o samorządzie gminnym)”⁴⁰⁶. W związku z tym beneficjentami i partnerami współpracy międzynarodowej są społeczności lokalne.

W ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, podobnie jak to uczyniono w przypadku samorządu gminnego, zawarto odesłanie do ustawy odrębnej,

---

⁴⁰³ Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (Dz.U. 1998 Nr 96, poz. 603 z późn. zm.).

⁴⁰⁴ Tą odrębną ustawą jest ustawa z dnia 15 września 2000 r. o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych (Dz.U. 2000 Nr 91, poz. 1009 z późn. zm.).

⁴⁰⁵ K. Właźlak, *Art. 18*, [w:] P. Chmielnicki (red.), *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz*, Warszawa 2013, LEX/el.

⁴⁰⁶ R. Kusiak-Winter, *Współpraca transgraniczna gmin...*, op. cit., s. 62.

która ma określić zasady przystępowania powiatu do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych.

Zgodnie z art. 4 ustawy o samorządzie powiatowym, powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym. Do tych zadań przykładowo, w myśl ustawy, możemy zaliczyć edukację publiczną, promocję i ochronę zdrowia, kulturę oraz ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami, czy też kulturę fizyczną i turystykę. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na charakter ponadgminny powiatu. Zdaniem Wojciecha T. Modzelewskiego oraz Arkadiusza Żukowskiego „Wszystkie powyższe dziedziny stanowią mogą potencjalne pola współpracy z zagranicą. Podejmują ją także jednostki organizacyjne podległe powiatom, takie jak: szkoły ponadgimnazjalne, domy pomocy społecznej, centra pomocy rodzinie, urzędy pracy czy zakłady opieki zdrowotnej”⁴⁰⁷.

Ponadto, zgodnie z art. 9 pkt 12 ustawy o samorządzie powiatowym, do kompetencji rady powiatu należy „podejmowanie uchwał w sprawach współpracy ze społecznościami lokalnymi innych państw oraz przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych”. W ramach kompetencji rady powiatu zatem nie leży, jak ma to miejsce w przypadku kompetencji rady gminy, przystępowanie do międzynarodowych zrzeszeń społeczności regionalnych. Analizując przepisy ustawy o samorządzie powiatowym niestety nie da się w niej zauważyć współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw w ramach zadań własnych powiatu, jak ma to miejsce w ustawie o samorządzie gminnym.

Samorząd województwa został również wyposażony w możliwość prowadzenia współpracy międzynarodowej na podstawie ustawy ustrojowej z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa. Ustawodawca w tej ustawie poświęcił współpracy międzynarodowej cały rozdział 6. W rozdziale tym skupiono się w głównej mierze na trybie oraz elementach obligatoryjnych uchwały „Priorytety współpracy zagranicznej”. Zgodnie z art. 75 ustawy o samorządzie województwa, sejmik województwa uchwala „Priorytety współpracy zagranicznej województwa”, określające:

- 1) główne cele współpracy zagranicznej;
- 2) priorytety geograficzne przyszłej współpracy;
- 3) zamierzenia co do przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń regionalnych.

---

⁴⁰⁷ W. T. Modzelewski, A. Żukowski, *Współpraca partnerska samorządów lokalnych...*, s. 128.

Są to elementy, które bezwzględnie muszą stanowić treść normatywną „Priorytetów”, gdyż będzie ona weryfikowana m.in. przez ministra spraw zagranicznych. Mając na uwadze tryb jej uchwalania, należy zauważyć, że uchwała ta musi być po pierwsze podjęta bezwzględną większością głosów ustawowego składu sejmiku, nie zaś zwykłą większością, po drugie musi uzyskać zgodę ministra spraw zagranicznych w drodze decyzji administracyjnej. Nazwa tej uchwały została również prawnie określona, a mianowicie: „Priorytety współpracy zagranicznej województwa”.

W myśl art. 18 pkt 7 ustawy o samorządzie województwa, uchwalanie „Priorytetów współpracy zagranicznej województwa” należy do wyłącznej kompetencji sejmiku. Charakter prawny tejże uchwały jest sporny w literaturze przedmiotu. Pierwszy pogląd, sformułowany przez Kazimierza Bandarzewskiego wskazuje, że „Priorytety” są aktem prawa miejscowego ze względu na specyficzny tryb uchwalania, w tym uzyskiwanie zgody ministra spraw zagranicznych, a ponadto samorząd województwa podejmuje czynności na zewnątrz. Drugi pogląd, prezentowany przez Andrzeja Szewca, kwalifikuje tę uchwałę jako akt kierownictwa wewnętrznego⁴⁰⁸. Z tym poglądem należy się zgodzić, gdyż zdaniem autora dysertacji, żeby można było dokonać kwalifikacji jako aktu prawa miejscowego, musiałaby wystąpić co najmniej jedna norma abstrakcyjno-generalna, obowiązująca podmioty spoza struktury samorządu województwa, której, niestety, w tej uchwale nie ma. „Priorytety” są dokumentem programowym i planistycznym samorządu województwa. Według Pawła Swianiewicza – przyznając władzom regionu zadanie uchwalenia „Priorytetów współpracy zagranicznej województwa”, ustawodawca pośrednio wskazuje na samorząd województwa jako na jednostkę odpowiedzialną za koordynację polityki wszystkich samorządów terytorialnych w tym zakresie⁴⁰⁹. „Priorytety” zatem adresowane są pośrednio do wszystkich kreatorów rozwoju województwa, a nie tylko do jego władz samorządowych. Jak zauważa Kazimierz Jóskowiak – poprzez uchwalone „Priorytety” samorząd województwa spełnia trzy zasadnicze funkcje: po pierwsze, tworzy bezpośrednią podstawę własnych działań; po drugie, generuje bezpośrednie oddziaływania (informacyjne, inspiracyjne, organizacyjne i pomocowe) na podmioty autonomiczne, tak aby współuczestniczyły w międzynarodowej współpracy regionalnej; po trzecie, określa

---

⁴⁰⁸ A. Szewc, *Ustawa o samorządzie województwa. Komentarz*, Warszawa 2008, art. 75, LEX/el.

⁴⁰⁹ P. Swianiewicz, *Kontakty międzynarodowe samorządów...*, s. 17.

zakres uczestnictwa regionu w strukturach europejskich (unijnych), co może ułatwić korzystanie z funduszy strukturalnych⁴¹⁰.

Ponadto ustawa wskazuje, że marszałek województwa ma obowiązek przesyłania uchwały do ministra właściwego do spraw zagranicznych oraz ministra właściwego do spraw administracji publicznej. Warto podkreślić, iż wszelkie inicjatywy zagraniczne województwa, w tym w szczególności projekty umów o współpracy regionalnej, podlegają temu samemu trybowi przesyłania oraz uzyskiwania zgody. W rozdziale 6 ustawy o samorządzie województwa zawarte są również przepisy stanowiące, że współpraca województwa ze społecznościami regionalnymi innych państw prowadzona jest zgodnie z prawem wewnętrznym, polityką zagraniczną państwa i jego międzynarodowymi zobowiązaniami, w granicach zadań i kompetencji województwa (art. 76 ust. 1). Ponadto zaznaczono, iż zasady określone w porozumieniu zawartym przez ogólnokrajowe organizacje zrzeszające jednostki samorządu terytorialnego wyznaczają sposób uczestnictwa województwa w działalności międzynarodowych instytucji regionalnych oraz reprezentacji na zasadach określonych w porozumieniu zawartym przez ogólnokrajowe organizacje zrzeszające jednostki samorządu terytorialnego.

Zgodnie z art. 41 ust. 2 pkt 5 ustawy o samorządzie województwa organizowanie współpracy ze strukturami samorządu regionalnego w innych krajach i z międzynarodowymi zrzeszeniami regionalnymi należy do kompetencji zarządu województwa, niejako jest to związane z wykonywaniem uchwały dotyczącej „Priorytetów współpracy zagranicznej województwa”. Ostatecznie warto zwrócić uwagę, iż przy formułowaniu strategii rozwoju województwa i realizacji polityki rozwoju, samorząd województwa współpracuje (art. 12 ust. 1) m.in. z organizacjami międzynarodowymi i regionami innych państw, zwłaszcza sąsiednich (ust. 2)⁴¹¹.

Ustawą określającą zasady przystępowania jst do zrzeszeń międzynarodowych, do której odwołują się ustawy o samorządzie gminnym, powiatowym oraz o samorządzie województwa, jest ustawa z dnia 15 września 2000 r. o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych. Ustawa ta miała również wypełnić upoważnienie Konstytucji RP z art. 172 ust. 3, a mianowicie określać zasady, na jakich jst mogą korzystać z prawa do przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i

---

⁴¹⁰ K. Jóskowiak, *Współpraca transgraniczna i międzyregionalna Polski u progu członkostwa w Unii Europejskiej*, „Samorząd Terytorialny” 2003, nr 5, s. 15.

⁴¹¹ Dz.U. 1998 Nr 91, poz. 576 z późn. zm.

regionalnych oraz współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw. O ile ustawa czyni zadość pierwszej części delegacji, to absolutnie nie realizuje tej dotyczącej zasad współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw. Ustawa wskazuje, że przedmiotem jej regulacji będzie przystępowanie jst do zrzeczeń, przez które rozumie się organizacje, związki i stowarzyszenia powoływane przez społeczności lokalne co najmniej dwóch państw zgodnie z ich prawem wewnętrznym (art. 1 ust. 2). Ponadto, zgodnie z ustawą, gminy, powiaty i województwa mogą przystępować do zrzeczeń i uczestniczyć w nich w granicach swoich zadań i kompetencji, jednak muszą działać w tym zakresie zgodnie z polskim prawem wewnętrznym, polityką zagraniczną państwa i jego międzynarodowymi zobowiązaniami⁴¹².

Przystępowanie do zrzeczeń następuje w formie uchwały organu stanowiącego podjętej większością bezwzględną ustawowego składu organu stanowiącego. Ograniczeniem kompetencji jst jest tu wymóg uzyskania zgody ministra właściwego do spraw zagranicznych na wejście w życie uchwały. Zarówno zgoda, jak i odmowa wyrażenia zgody następuje w formie decyzji, jednakże nie jest to indywidualna sprawa z zakresu administracji publicznej. Kompetencja ministra jest quasi-działalnością nadzorczą nad uchwałami samorządu terytorialnego. Zgody takiej wymaga ponadto zmiana celów lub zasad działania danego zrzeczenia.

Ustawa wskazuje na sankcję nieważności (z mocy prawa) dla czynności prawnej, która narusza tryb podjęcia uchwały, czy też w wypadku, gdy przystąpienie wiąże się z przekazaniem zadań publicznych lub praw, o których była mowa już wcześniej. Postanowienia art. 6 wskazują na obowiązek informacyjny organu wykonawczego danej jst, tj. wójta/burmistrza/prezydenta miasta/zarządu powiatu lub województwa, wskazując, iż ma on niezwłocznie przedłożyć właściwemu terytorialnie:

- 1) wojewodzie;
- 2) ministrowi właściwemu do spraw administracji publicznej;
- 3) ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego;
- 4) ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych informację o przystąpieniu do zrzeczenia wraz z dokumentem świadczącym o członkostwie jednostki w zrzeczeniu.

---

⁴¹² Dz.U. 2000 Nr 91, poz. 1009 z późn. zm.

Obowiązek ten dotyczy również wystąpienia ze zrzeczenia oraz jego rozwiązania. Zgodnie z ustawą, minister właściwy do spraw administracji publicznej ma obowiązek ogłaszania w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, w drodze obwieszczenia, wykazu jednostek samorządu terytorialnego, które w poprzednim roku kalendarzowym przystąpiły do zrzeczenia, współtworzyły zrzeczenie lub z niego wystąpiły oraz wykazu rozwiązanych zrzeczeń, do których jednostki te należały, wraz ze wskazaniem tych zrzeczeń (art. 9)⁴¹³.

Podsumowując – zakres członkostwa samorządu terytorialnego w międzynarodowych zrzeczeniach wytyczają nie tylko jego kompetencje i zadania własne, ale także polityka zagraniczna państwa i jego zobowiązania międzynarodowe oraz wymogi proceduralne. Analizowana ustawa obejmuje zatem instrumenty, które ograniczają samodzielność samorządów do działań zagranicznych. Ograniczona jest ona m.in. polską racją stanu, polityką zagraniczną państwa czy innymi istotnymi interesami państwowymi.

2. Formy współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego

Jednostki samorządu terytorialnego niewątpliwie posiadają kompetencje do szerokiego spektrum działań w sferze stosunków międzynarodowych. Potrzeba współpracy o charakterze międzynarodowym między samorządami wynika przede wszystkim z nasilenia takich procesów, jak konkurencja globalna, problemy środowiskowe, procesy suburbanizacji czy wzrost oczekiwań co do jakości świadczonych usług publicznych⁴¹⁴.

Z badań przeprowadzonych w skali ogólnopolskiej wynika, że współpracę wykraczającą poza ramy danego państwa prowadzi 72% jst, w tym 85% województw, 86% powiatów, 95% miast i 52% gmin wiejskich⁴¹⁵. Mając na uwadze te dane, można zauważyć, że z uprawnień dotyczących współpracy międzynarodowej, jak się okazuje w praktyce, korzysta istotna część samorządów terytorialnych. Relacje te przybierają różne

---

⁴¹³ Patrz szerzej art. 14 ust. 2 ustawy.

⁴¹⁴ A. Perska-Tembiłowska, *Podstawowe formy współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego w Polsce*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zarządzanie” 2017, nr 44, s. 58.

⁴¹⁵ Ł. Buczkowski, L. J. Żukowski, *Formy współpracy międzynarodowej...*, op. cit., s. 49.

formy i można rozpatrywać je wielowymiarowo. Adam Mikołajczyk kategoryzuje formy współpracy międzynarodowej (mając na uwadze załączniki do Konwencji Madryckiej) jako⁴¹⁶:

- 1) formy prawnie niewiążące (oznaczają współdziałanie dwóch jednostek z różnych państw w ramach porozumienia typu *gentlemen's agreement*, tzn. że porozumienie to nie podlega realizacji na drodze prawnej), m.in. porozumienie o utworzeniu grupy ds. uzgodnień czy porozumienia o utworzeniu grupy ds. koordynacji;
- 2) formy prywatnoprawne (oznaczają współdziałanie dwóch jednostek z różnych państw w ramach prawnie wiążących umów prawa prywatnego), np. umowy w zakresie dostaw i świadczeń między władzami lokalnymi na obszarach przygranicznych, działalność władz terytorialnych w stowarzyszeniach prawa prywatnego, umowy o wspólnym działaniu w ramach konsorcjum, a także współpraca władz terytorialnych poprzez uczestnictwo w Europejskim Ugrupowaniu Interesu Gospodarczego;
- 3) formy publicznoprawne (oznaczają współdziałanie dwóch jednostek z różnych państw w ramach prawnie wiążących form publicznoprawnych, realizowanych wyłącznie na podstawie upoważnień wynikających z przepisów prawa powszechnie obowiązującego), m.in. umowy prawa publicznego, utworzenie wspólnego transgranicznego organu publicznego, porozumienia administracyjne, tworzenie publicznych związków celowych.

Stanisław Ciok spośród form organizacyjnych współpracy transgranicznej wyodrębnia m.in. współpracę interpersonalną (realizowaną bezpośrednio między mieszkańcami jednostek przygranicznych) oraz współpracę zorganizowaną (wynikającą z zawartych umów, np. pomiędzy różnymi organizacjami społecznymi, gospodarczymi, kulturalnymi, politycznymi, miastami i gminami, województwami)⁴¹⁷. Ponadto autor ten zaznacza, że najwyższą formą współpracy zorganizowanej jest tworzenie wspólnych organizacji, stowarzyszeń czy instytucji⁴¹⁸. Jerzy Korczak, opisując ewolucję form współdziałania jednostek samorządu terytorialnego na forum międzynarodowym, skupia się zasadniczo na sformalizowanych aspektach współpracy międzynarodowej,

---

⁴¹⁶ A. Mikołajczyk, *Regiony i współpraca...*, op. cit., s. 291–317.

⁴¹⁷ S. Ciok, *Pogranicze zachodnie Polski w perspektywie integracji europejskiej*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2000, nr 1, s. 98-99.

⁴¹⁸ Ibidem, s. 99.

wyróżniając przede wszystkim takie jej formy, jak: umowy partnerskie, stowarzyszenia i organizacje międzynarodowe, euroregiony czy EUWT⁴¹⁹. Bernadetta Nitschke-Szram jako najczęściej spotykane formy współpracy międzynarodowej wymienia sformalizowane relacje samorządów terytorialnych z Polski z władzami jednostki zagranicznej, przede wszystkim opierające się na umowach związki miast i gmin, a także euroregionów, ponadto udział polskich jst w międzynarodowych zrzeszeniach władz lokalnych i regionalnych, ostatecznie zaś realizowanie wspólnych projektów, w tym ze środków Unii Europejskiej⁴²⁰. Najbardziej rozbudowaną kategoryzację form współpracy międzynarodowej zaprezentowali z kolei Sylwia Dołzbłasz i Andrzej Raczyk, którzy zaproponowali następujące podziały⁴²¹:

- 1) podział z punktu widzenia płaszczyzn współpracy międzynarodowej:
  - a) współpraca międzynarodowa jednopłaszczyznowa (np. w zakresie kultury);
  - b) współpraca międzynarodowa wielopłaszczyznowa (zakres współpracy jest zróżnicowany);
- 2) podział z punktu widzenia podmiotu, który prowadzi współpracę międzynarodową:
  - a) współpraca międzynarodowa zinstytucjonalizowana (prowadzona przez instytucje publiczne, jak i prywatne);
  - b) współpraca międzynarodowa niezinstytucjonalizowana (prowadzona przez jednostki lub grupy niezorganizowane);
- 3) podział z punktu widzenia formalizacji:
  - a) współpraca międzynarodowa sformalizowana (prowadzona na podstawie podpisanych dokumentów, np. porozumień, deklaracji, listów intencyjnych czy też umów o współpracy);
  - b) współpraca międzynarodowa niesformalizowana (prowadzona bez podpisanych dokumentów);
- 4) podział ze względu na liczbę stron współpracy międzynarodowej:
  - a) współpraca międzynarodowa bilateralna;

---

⁴¹⁹ J. Korczak, *Ewolucja form współdziałania jednostek samorządu terytorialnego na forum międzynarodowym*, [w:] J. Sługocki, *Samorząd terytorialny w Polsce i w Europie. Doświadczenia i dylematy dalszego rozwoju*, Bydgoszcz 2009, s. 4-10.

⁴²⁰ B. Nitschke-Szram, *Międzynarodowa współpraca...*, op. cit., s. 9.

⁴²¹ S. Dołzbłasz, A. Raczyk, *Współpraca transgraniczna...*, op. cit., s. 18.

- b) współpraca międzynarodowa multilateralna;
- 5) podział z punktu widzenia typu zaangażowanych podmiotów (aktorów):
- a) współpraca międzynarodowa aktorów jednego typu (np. tylko organizacje pozarządowe);
  - b) współpraca międzynarodowa aktorów różnego typu (np. jednostki terytorialne oraz podmioty gospodarcze);
- 6) podział z punktu widzenia źródeł finansowania współpracy międzynarodowej:
- a) współpraca międzynarodowa finansowana tylko ze źródeł własnych podmiotów współpracy;
  - b) współpraca międzynarodowa finansowana tylko ze źródeł zewnętrznych (np. fundusze Unii Europejskiej);
  - c) współpraca międzynarodowa finansowana ze źródeł mieszanych (własnych oraz zewnętrznych);
- 7) podział z punktu widzenia źródła inicjatywy:
- a) współpraca międzynarodowa inicjowana oddolnie;
  - b) współpraca międzynarodowa inicjowana odgórnie;
- 8) podział z punktu widzenia szczebla jednostek terytorialnych zaangażowanych we współpracę międzynarodową:
- a) struktury jednopoziomowe (np. gmina – gmina);
  - b) struktury wielopoziomowe (np. gmina – region);
- 9) podział ze względu na poziom rozwoju ekonomicznego podmiotów współpracy międzynarodowej:
- a) „piękne siostry” (oznacza współpracę międzynarodową bogatych regionów, które współpracują ze sobą w sferze kultury);
  - b) „grube banany” (oznacza współpracę międzynarodową bogatych regionów, które współpracują ze sobą w sferze promocji czy rozwoju gospodarczego);
  - c) „trzęsąca się galareta” (oznacza współpracę międzynarodową o dość słabych podstawach inicjowaną najczęściej przez państwo);
  - d) „brzydkie kaczątka” (oznacza współpracę międzynarodową słabych ekonomicznie regionów peryferyjnych).

W związku z tym, że wyżej przedstawione klasyfikacje form współpracy międzynarodowej jst akcentują przede wszystkim współpracę sformalizowaną, warto w tej części pracy przedstawić kilka ich zasadniczych przykładów.

Na plan pierwszy w ramach współpracy samorządów lokalnych wysuwają się tzw. związki bliźniacze gmin polskich z gminami innych krajów. W literaturze przedmiotu na określenie tego typu kooperacji używa się różnych nazw. W przypadku Europy najbardziej popularnymi nazwami, są „miasta bliźniacze” oraz „miasta partnerskie”, zaś w krajach anglosaskich relacje te funkcjonują jako „miasta siostrzane” lub „miasta bliźniacze”⁴²².

W przepisach prawa powszechnie obowiązującego nie ma definicji miast czy związków bliźniaczych. W związku z tym brak jest precyzji we wskazaniu, jakie konkretnie warunki należy spełnić, żeby mówić o związku bliźniaczym miast. Olga Bogorodecka wskazuje, że „miasta bliźniacze to dwa miasta położone w różnych państwach, między którymi na podstawie podpisanych umów są ustalone stałe partnerskie związki polegające na: zapoznaniu się z życiem, historią i kulturą, osiągnięciu większego porozumienia, umacnianiu współpracy i przyjaźni między narodami oraz wymianie doświadczeń”⁴²³. Z kolei Joanna Szewczyk podkreśla, że związki bliźniacze to „kontakty zagraniczne samorządów lokalnych, których specyfiką jest bezpośrednio angażowanie mieszkańców gmin, powiatów i województw oraz organizacji lokalnych we współpracę ze społecznościami zagranicznymi. Stwarza to możliwość bliskich kontaktów między społecznościami różnych krajów oraz umożliwia władzom lokalnym różnych państw wymianę doświadczeń i kooperację w wielu sferach życia społecznego. Współpraca ta jest oparta na formule związków gmin, powiatów i województw działających na podstawie umów o współpracy, listów intencyjnych lub innego typu porozumień w formie pisemnej, a także kontaktów niesformalizowanych”⁴²⁴. Jean Bareth, jeden z założycieli Rady Gmin i Regionów Europy, w następujący sposób zdefiniował związek bliźniaczy: „Związek bliźniaczy oznacza relacje dwóch

---

⁴²² P. Trzepacz, M. Płaziak, J. Więclaw-Michniewska, *Geografia współpracy międzynarodowej polskich miast*, [w:] P. Trzepacz, J. Więclaw-Michniewska, A. Brzosko-Sermak, A. Kołoś, (red.), *Miasto w badaniach geografów*, t. 1, Kraków 2015, s. 377. Patrz szerzej: M. J. Bielecka, *Partnerstwo terytorialne dla rozwoju regionalnego i lokalnego*, „Barometr Regionalny. Analizy i Prognozy” 2011, nr 4, s. 49; What is a sister city, <https://sistercities.org/about-us/what-is-a-sister-city-3/> [dostęp: 03.01.2023].

⁴²³ O. Bogorodecka, *Cechy charakterystyczne rozwoju współpracy miast bliźniaczych Polski i Ukrainy*, „Historia i Polityka” 2015, nr 13, s. 172.

⁴²⁴ J. Szewczyk, *Zagraniczne związki partnerskie polskich samorządów miast, powiatów i województw*, „Prace Geograficzne” 2007, z. 117, s. 262-263.

społeczności, które pragną rozwijać wspólne działania zmierzające do budowy Europy, rozwiązywania swych problemów i zacieśniania więzów przyjaźni”⁴²⁵.

Należy zaznaczyć, że współcześnie zawierane umowy miast partnerskich mają na celu wzajemne poznawanie się oraz integrację wspólnot lokalnych pochodzących z różnych państw. Analizując przykładowe umowy zawarte między samorządami, można dojść do wniosku, że strony wyszczególniają w nich przede wszystkim planowane dziedziny współdziałania, które zawierają się w zakresie zadań własnych gminy⁴²⁶. Przede wszystkim są to takie dziedziny, jak: kultura, oświata, sport, stwarzanie warunków do rozwoju przedsiębiorczości czy turystyka. Warto nadmienić, mając na uwadze aspekt prawny tych umów, że ze zgodnych oświadczeń woli w umowach miast partnerskich wynika powstanie stosunku zobowiązaniowego, jednak jest to zobowiązanie specyficzne, polegające na obowiązku realizacji współpracy jako takiej⁴²⁷.

Kolejnym przykładem sformalizowanej współpracy międzynarodowej jst są zrzeczenia społeczności lokalnych i regionalnych. Ta forma współpracy międzynarodowej posiada podstawę prawną, na której się opiera. Przywoływany już art. 10 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego stanowi, że „wspólnoty lokalne mają prawo do współpracy oraz do zrzeszania się, w ramach prawa, z innymi wspólnotami lokalnymi, by urzeczywistnić zadania interesu wspólnego”⁴²⁸. Ponadto w ramach prawa krajowego, zgodnie z art. 172 ust. 2 Konstytucji RP: „Jednostka samorządu terytorialnego ma prawo przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych oraz współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw”⁴²⁹.

Analizując ten przepis, należy stwierdzić, że zawiera się w nim zarówno tworzenie przez jst nowych struktur o zasięgu międzynarodowym, jak i przystępowanie do już istniejących⁴³⁰. W związku z tym można wskazać, że w ramach tej współpracy

---

⁴²⁵ Cyt. za *Współpraca partnerska samorządów. Praktyczny przewodnik*, Poznań 2009, s. 6.

⁴²⁶ Gminy partnerskie, <https://lambinowice.pl/303/gminy-partnerskie.html> [dostęp: 03.01.2023 r.]; Gmina Izabelin, <https://www.gmina.izabelin.pl/plik,1044,umowa-partnerska-o-wzajemnej-wspolpracy-izabelin-dolni-cziflik-pdf.pdf> [dostęp: 03.01.2023 r.]; Umowa partnerska Gmina Rzecznica, https://www.rzecznica.pl/asp/pliki/wspolpraca_miedzynarodowa/umowapartnpol.pdf [dostęp: 03.01.2023 r.].

⁴²⁷ R. Kusiak-Winter, *Umowy miast partnerskich*, [w:] J. Boć, L. Dziewięcka-Bokun (red.), *Umowy w administracji*, Kolonia Limited 2008, s. 311.

⁴²⁸ Dz.U. 1994 Nr 124, poz. 607.

⁴²⁹ Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

⁴³⁰ B. Naleziński *Art. 172*, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. II, LEX/el. 2021.

muszą istnieć co najmniej dwa podmioty z co najmniej dwóch państw, realizujące zrzeszanie się społeczności zgodnie z prawem wewnętrznym każdego z nich⁴³¹.

Doprecyzowanie tej formy współpracy, w tym problematyki procedury przystępowania jst do zrzeszeń, nastąpiło w ustawie z dnia 15 września 2000 r. o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych. W ustawie ponadto wyjaśniono, że przez zrzeszenia należy rozumieć organizacje, związki i stowarzyszenia powoływane przez społeczności lokalne. Ustawodawca przyjął, że jst mogą przystępować do zrzeszeń i uczestniczyć w nich w granicach swoich zadań i kompetencji, działając zgodnie z polskim prawem wewnętrznym, a ponadto polityką zagraniczną państwa i jego międzynarodowymi zobowiązaniami⁴³². Warto podkreślić, że przykładem takiego zrzeszenia jest m.in. Międzynarodowa Sieć Miast Dobrego Życia Cittaslow.

Przykładem sformalizowanej współpracy międzynarodowej są funkcjonujące w ramach współpracy transgranicznej euroregiony⁴³³. Euroregion jest formą współpracy transgranicznej najbardziej sformalizowaną. Nie ma definicji ustawowej euroregionu. Jerzy P. Gwizdała wskazuje, że euroregion jest: „(...) obszarem współpracy transgranicznej ustanowionym decyzją regionów przygranicznych dwóch lub więcej państw członkowskich Unii Europejskiej, państw kandydujących oraz regionami ich sąsiadów. Podstawą istnienia euroregionów jest wspieranie wymiany gospodarczej i turystycznej, rozwijanie komunikacji, działalność kulturowa oraz wspólne rozwiązywanie problemów transgranicznych”⁴³⁴. Marianna Greta definiuje euroregion jako „(...) formalną współpracę transgraniczną, zorganizowaną w instytucje, którego obszar przekracza jedną lub więcej granic państwowych; wielostronną, ponadgraniczną wspólnotę; jest »małą integracją« krajów sąsiadujących ze sobą”⁴³⁵. W *Encyklopedii politologii* jako euroregion ujmuje się związek „dwóch lub więcej podmiotów leżących

---

⁴³¹ P. Świerczyński, *Wybrane formy współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego w województwie świętokrzyskim*, [w:] *Poradnik współpracy międzynarodowej*, Kielce 2013, s. 7; M. Masternak-Kubiak, *Przestrzeganie prawa międzynarodowego w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Kraków 2003, LEX/el.

⁴³² E. Gulińska, *Prawo gminy do zrzeszania się w świetle obowiązujących rozwiązań prawnych*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2021, nr 2, s. 192.

⁴³³ S. Dołzbłasz, *Sieci współpracy transgranicznej...*, op. cit., s. 39.

⁴³⁴ J. P. Gwizdała, *Euroregiony jako forma współpracy transgranicznej w Europie*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2015, nr 74, t. 2, s. 450.

⁴³⁵ M. Greta, *Euroregiony polskie w procesie integracji europejskiej oraz w przewyższaniu peryferyjności i dysproporcji regionalnych*, Łódź 2013, s. 55. Patrz szerzej: A. Misztal, *Rola euroregionów w rozwoju inicjatyw klastrowych*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie” 2017, nr 100, s. 303-305.

po obydwu stronach granicy państwowej, które zawarły umowę w sprawie współpracy przygranicznej w różnych dziedzinach”⁴³⁶. Podobnie Krzysztof Tomaszewski podkreśla, że euroregion jest obszarem, który przekracza przynajmniej jedną granicę państwową i stanowi sumę co najmniej dwóch przestrzeni w aspekcie społeczno-gospodarczym⁴³⁷.

Powyższe formułowane w piśmiennictwie definicje odnoszą się zasadniczo do dwóch aspektów tej formy współpracy międzynarodowej, tj. jej wymiaru terytorialnego i funkcjonalnego. Aspekt terytorialny jest rozumiany jako obszar współpracy przekraczający granicę państwową, realizowany przez podmioty, głównie jst. Wymiar funkcjonalny oznacza porozumienie podmiotów przygranicznych.

W Europie powstanie pierwszego euroregionu datuje się na 1958 r., kiedy to między jednostkami terytorialnymi Niemiec z okręgów: Emsland, Osnabrück i Münster oraz Holandii z prowincji: Gelderland, Drenthe i Overijssel podpisano pierwszą umowę transgraniczną EUREGIO (od której pochodzi geneza nazwy euroregion)⁴³⁸. Euroregiony w Polsce zaczęły powstawać dopiero po okresie transformacji ustrojowej na początku lat 90. XX w. Pierwszy z nich został utworzony z partnerami z Niemiec i Czech w 1991 r. na granicy polsko-niemieckiej oraz polsko-czeskiej i nazwany został Euroregion Nysa. Według stanu na grudzień 2020 r., z udziałem polskich samorządów terytorialnych funkcjonowało 16 euroregionów, w ramach których realizowana była współpraca ze wszystkimi sąsiadami Polski. Ponadto w ramach jednego z nich, tzn. Euroregionu Bałtyk, partnerami dodatkowo były podmioty z Danii oraz Szwecji.

Na przestrzeni lat powstały następujące euroregiony:

- 1) Euroregion Nysa – powstał 21 grudnia 1991 r., obejmuje podmioty z Polski, Niemiec oraz Czech⁴³⁹;
- 2) Euroregion Karpacki – powstał 14 lutego 1993 r., obejmuje podmioty z Polski, Słowacji, Ukrainy, Węgier oraz Rumunii⁴⁴⁰;
- 3) Euroregion Sprewa–Nysa–Bóbr – powstał 21 września 1993 r., obejmuje podmioty z Polski oraz Niemiec⁴⁴¹;

---

⁴³⁶ P. Dobrowolski, *Euroregion*, [w:] W. Skrzydło, M. Chmaj, *Encyklopedia politologii*, Kraków 2000, s. 104.

⁴³⁷ K. Tomaszewski, *Regiony w procesie...*, op. cit., s. 117.

⁴³⁸ S. Dołzbłasz, A. Raczyk, *Współpraca transgraniczna...*, op. cit., s. 29.

⁴³⁹ Euroregion Nysa, <https://www.euroregion-nysa.pl/index.php/pl/onas-pl> [dostęp: 09.01.2023].

⁴⁴⁰ Euroregion Karpacki, <https://www.karpacki.pl/stowarzyszenie/o-nas/> [dostęp: 09.01.2023].

⁴⁴¹ Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr, euroregion-snb.pl/o_nas/powstanie [dostęp: 09.01.2023].

- 4) Euroregion „Pro Europa Viadrina” – powstał 21 grudnia 1993 r., obejmuje podmioty z Polski oraz Niemiec⁴⁴²;
- 5) Euroregion Tatry – powstał 26 sierpnia 1994 r., obejmuje podmioty z Polski oraz Słowacji⁴⁴³;
- 6) Euroregion Bug – powstał 29 września 1995 r., obejmuje podmioty z Polski, Ukrainy oraz Białorusi⁴⁴⁴;
- 7) Euroregion Pomerania – powstał 15 grudnia 1995 r., obejmuje podmioty z Polski, Niemiec oraz Szwecji⁴⁴⁵;
- 8) Euroregion Glacensis – powstał 5 grudnia 1996 r., obejmuje podmioty z Polski oraz Czech⁴⁴⁶;
- 9) Euroregion Niemen – powstał 6 czerwca 1997 r., obejmuje podmioty z Polski, Litwy oraz Białorusi⁴⁴⁷;
- 10) Euroregion Pradziad – powstał 2 lipca 1997 r., obejmuje podmioty z Polski oraz Czech⁴⁴⁸;
- 11) Euroregion Bałtyk – powstał 22 lutego 1998 r., obejmuje podmioty z Polski, Rosji, Litwy, Szwecji oraz Danii⁴⁴⁹;
- 12) Euroregion Śląsk Cieszyński – powstał 22 kwietnia 1998 r., obejmuje podmioty z Polski oraz Czech⁴⁵⁰;
- 13) Euroregion Silesia – powstał 20 września 1998 r., obejmuje podmioty z Polski oraz Czech⁴⁵¹;
- 14) Euroregion Beskidy – powstał 9 czerwca 2000 r., obejmuje podmioty z Polski, Czech oraz Słowacji⁴⁵²;

---

⁴⁴² Euroregion Viadrina, <https://www.euroregion-viadrina.pl/historia.html> [dostęp: 09.01.2023].

⁴⁴³ Euroregion Tatry, <https://www.euroregion-tatry.eu/historia> [dostęp: 09.01.2023].

⁴⁴⁴ Euroregion Bug, euroregionbug.pl/informacje-ogolne/ [dostęp: 09.01.2023].

⁴⁴⁵ Euroregion Pomerania, <https://www.pomerania.org.pl/site/historia/9> [dostęp: 09.01.2023].

⁴⁴⁶ Euroregion Glacensis, archiwum3.euroregion-glacensis.ng.pl/index.php/pl/o-stowarzyszeniu [dostęp: 09.01.2023]; euroregion-glacensis.ng.pl [dostęp: 09.01.2023].

⁴⁴⁷ Euroregion Niemen, <https://niemen.org.pl/historia-zwiazku-euroregion-niemen/> [dostęp: 09.01.2023].

⁴⁴⁸ Euroregion Pradziad, <https://europradziad.pl/o-euroregionie-pradziad/o-nas/> [dostęp: 09.01.2023].

⁴⁴⁹ Euroregion Bałtyk, <https://eurobalt.org.pl/euroregion-baltyk/o-euroregionie-baltyk/> [dostęp: 09.01.2023].

⁴⁵⁰ Euroregion Śląsk Cieszyński, www.olza.pl/pl/o-nas/umowa-euroregionu/ [dostęp: 09.01.2023].

⁴⁵¹ Euroregion Silesia, <https://www.euroregion-silesia.pl/index,10-lat-wspolpracy-w-euroregionie-silesia,27.html> [dostęp: 09.01.2023].

⁴⁵² Euroregion Beskidy, www.euroregion-beskidy.pl/euroregion-beskidy-2/o-euroregionie/ [dostęp: 09.01.2023].

15) Euroregion Puszcza Białowieska – powstał 25 maja 2002 r., obejmuje podmioty z Polski oraz Białorusi⁴⁵³;

16) Euroregion Łyna-Ława – powstał 4 września 2003 r., obejmuje podmioty z Polski oraz Rosji⁴⁵⁴.

Mając na uwadze charakter euroregionów (współpracę przygraniczną), można zauważyć, że jst z województwa kujawsko-pomorskiego nie są członkami żadnego z działających euroregionów, o czym więcej informacji znajdzie się w kolejnych partiach tej pracy. Co zauważalne w związku z powyższą chronologią, to fakt, iż euroregiony w pierwszej kolejności rozwinęły się na zachodniej granicy Polski, która była granicą z państwami Unii Europejskiej. W piśmiennictwie wskazuje się, że kalendarium powstawania tych podmiotów koresponduje z inicjatywami transgranicznymi Polski wobec zagranicznych partnerów, np. na zachodniej granicy z Niemcami powiązane to było z zawarciem dwustronnych traktatów dotyczących zbudowania infrastruktury prawnomiędzynarodowej po zjednoczeniu Niemiec⁴⁵⁵.

W literaturze podkreśla się, że euroregiony były tworzone zasadniczo w ramach inicjatyw oddolnych i faktycznej chęci współpracy jst z regionów przygranicznych, pozostałe w ramach inicjatyw rządowych⁴⁵⁶. Ponadto należy zauważyć, że na ogół euroregiony tworzone są na podstawie umów o współpracy między polskimi stowarzyszeniami jst a stowarzyszeniami partnerów zagranicznych. Przynależność do euroregionu jest dobrowolna, a przystąpienie do niego stanowi niejako zgodę na koordynowanie działań podejmowanych w określonej perspektywie czasowej, mających na celu rozwiązanie określonych problemów transgranicznych. W piśmiennictwie wskazuje się, że przesłankami do ich tworzenia w praktyce są⁴⁵⁷:

- 1) przesłanki historyczne, opierające się na wspólnych związkach historycznych;
- 2) przesłanki polityczne, opierające się na realizacji procesów integracyjnych w Europie;
- 3) przesłanki gospodarcze, opierające się na pobudzeniu rozwoju gospodarczego w obszarze transgranicznym;

---

⁴⁵³ Euroregion Puszcza Białowieska, www.euroregion-pb.pl/wordpress/o-stowarzyszeniu/ [dostęp: 09.01.2023].

⁴⁵⁴ Euroregion Łyna-Ława, <https://web.archive.org/web/20150402094235/http://www.powiatgoldap.pl/zabytki/item/844-walne-zebranie-stowarzyszenia-samorządów-przygranicznych-euroregionu-„łyna-ława”/> [dostęp: 09.01.2023]; https://wroclaw.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/wroc/ASSETS_165-174.pdf [dostęp: 09.01.2023].

⁴⁵⁵ K. Jósowskiak, *Samorząd terytorialny...*, op. cit., s. 52.

⁴⁵⁶ S. Dołzbłasz, A. Raczyk, *Współpraca transgraniczna...*, op. cit., s. 34.

⁴⁵⁷ K. Jósowskiak, *Samorząd terytorialny...*, op. cit., s. 53.

- 4) przesłanki socjologiczne, opierające się na zacieśnianiu integracji społecznej w obszarze przygranicznym.

Podstawami prawnymi powstawania euroregionów są akty normatywne instytucji międzynarodowych, w tym wydane przez Radę Europy czy Stowarzyszenie Europejskich Regionów Granicznych. Do najważniejszych należą⁴⁵⁸:

- 1) Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi, tj. Konwencja Madrycka z 21 maja 1980 roku wraz z Protokołem Dodatkowym do Konwencji;
- 2) Europejska Karta Regionów Granicznych i Transgranicznych z 1981 roku;
- 3) Europejska Karta Samorządu Terytorialnego z 1985 roku;
- 4) Europejska Karta Samorządu Regionalnego z 1997 roku.

Ponadto powstanie każdego ze stowarzyszeń samorządów terytorialnych ma swoje krajowe podstawy prawne, np. w przypadku Polski jest to ustawa z 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach.

W dotychczasowej praktyce tworzenia euroregionów wykształciły się dwa modele prawnoinstytucjonalne⁴⁵⁹:

- 1) samorządowy – polega na tworzeniu przez polskich partnerów na podstawie ustawy Prawo o stowarzyszeniach i art. 84 ustawy o samorządzie gminnym celowego związku gmin, który wchodzi w porozumienie z podobnym związkiem zagranicznym, np. Euroregion Pomerania czy Euroregion Pro Europa Viadrina;
- 2) administracyjno-samorządowy – polega na tworzeniu przez regionalne i lokalne organy władzy rządowej lub samorządowej ponadgranicznego związku międzyregionalnego lub transgranicznego, np. Euroregion Karpacki czy Euroregion Niemen.

3. Przedstawicielstwo zagraniczne polskiej jednostki samorządu terytorialnego

Mając na uwadze wskazane w poprzednim podrozdziale formy współpracy międzynarodowej między podmiotami subpaństwowymi, nie sposób nie zaznaczyć

---

⁴⁵⁸ B. Kościuch, A. Poźniak, *Euroregiony a współpraca zagraniczna jednostek samorządu terytorialnego*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2012, z. 12, s. 61-62.

⁴⁵⁹ K. Jóskowiak, *Samorząd terytorialny...*, op. cit., s. 57.

istotnej roli w tym zakresie przedstawicielstw zagranicznych polskich jednostek samorządu terytorialnego. Zagraniczne przedstawicielstwa władz lokalnych i regionalnych w Brukseli (siedzibie organów wspólnotowych) zapoczątkowały swoją działalność blisko pół wieku temu. Pionierami w tym zakresie byli Brytyjczycy, których przedstawicielstwo City of Birmingham rozpoczęło działalność w 1984 r., oraz Niemcy, których Land Saary utworzył przedstawicielstwo w 1985 r. Beata Surmacz wskazuje na różne przyczyny ich powstawania – przedstawicielstwa brytyjskie powstawały zasadniczo z powodów związanych z pozyskiwaniem funduszy wspólnotowych, zaś niemieckie z powodów politycznych⁴⁶⁰.

Od lat 90. XX w. przedstawicielstwa władz lokalnych i regionalnych zaczęły powstawać lawinowo. W 2000 r. było ich 199, obecnie natomiast w Brukseli zarejestrowanych jest ok. 300 przedstawicielstw regionalnych i lokalnych⁴⁶¹. Są również państwa Unii Europejskiej, które dotychczas nie utworzyły swoich przedstawicielstw. Należą do nich Luksemburg i Malta⁴⁶². W tym miejscu również warto nadmienić, że np. Włochy czy Hiszpania poprzez ustawodawstwo krajowe, do połowy lat 90. zabraniały swoim regionom posiadania przedstawicielstw przy UE, podnosząc argument, iż tylko rząd centralny posiada legitymację do reprezentowania państwa na zewnątrz.

W pierwszym okresie do szybkiego rozwoju w powstawaniu przedstawicielstw przyczyniły się niewątpliwie reformy we Wspólnotach Europejskich, m.in. przyjęcie Jednolitego aktu europejskiego, jak i przyjęcie traktatu z Maastricht, w którym ustanowiono nowy organ, tj. Europejski Komitet Regionów. Dzięki tym aktom prawnym wzrosła rola władz subpaństwowych w kreowaniu polityki społeczno-ekonomicznej Unii Europejskiej. Ponadto poprzez Komitet Regionów, w którym znajduje się reprezentacja władz lokalnych i regionalnych wszystkich krajów UE, społeczności te uzyskały kompetencje w zakresie wpływania na procesy decyzyjne i legislacyjne Unii. Kolejny impuls w zakładaniu przedstawicielstw nastąpił w wyniku znacznego rozszerzenia Unii Europejskiej od roku 2004.

Pierwszym polskim przedstawicielstwem zagranicznym w Brukseli było, utworzone w czerwcu 1999 r. na mocy stosownych porozumień marszałków województw,

---

⁴⁶⁰ B. Surmacz, „Ambasady” regionów – przedstawicielstwa polskich województw w Brukseli, „Teka Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych” 2013, nr 8, s. 38.

⁴⁶¹ Brussels International Capital, <https://www.commissioner.brussels/en/component/leximedia/431-413187brussels-international-capital-2020-eng?Itemid=304> [dostęp: 04.03.2022].

⁴⁶² Regional Offices Organisations, <https://cor.europa.eu/en/members/Documents/regional-offices-organisations.pdf> [dostęp: 04.03.2022].

Biuro Informacyjne Regionów Lubelskiego i Podlaskiego⁴⁶³. Biuro to zostało zarejestrowane przez władze Brukseli we wrześniu 2000 r., jednak kilka lat później, po wypowiedzeniu rzeczonoego porozumienia, regiony utworzyły samodzielne przedstawicielstwa. Obecnie każde polskie województwo posiada swoje biuro, natomiast w przypadku gmin i powiatów wyłącznie te skupione w ramach Stowarzyszenia „Pomorskie w Unii Europejskiej” (w przypadku gmin takie biura wcześniej posiadały również Łódź oraz Kraków).

Idea powstawania przedstawicielstw zagranicznych, zdaniem Beaty Surmacz, przejawiała się w⁴⁶⁴:

- 1) po pierwsze w powodach *stricte* finansowych;
- 2) po drugie w możliwości wpływania na procesy decyzyjne i legislacyjne;
- 3) po trzecie zaś w możliwości skutecznego lobbingu interesów regionalnych oraz umacniania regionalnej tożsamości wewnątrz własnego państwa.

Zdaniem Wojciecha T. Modzelewskiego, przyczyny powstawania zagranicznych przedstawicielstw są następujące⁴⁶⁵:

- 1) pierwsza – finansowa (opierająca się na maksymalizacji dostępu do funduszy UE);
- 2) druga – polityczna (włączenie władz terytorialnych do polityki europejskiej oraz zwiększenie jej świadomości);
- 3) trzecia – wizerunkowa (w tym element marketingu i strategii).

Zakres zadań i funkcje przedstawicielstw zagranicznych zostały wypracowane przez doktrynę, gdyż nie są ujęte w żadnym akcie prawa powszechnie obowiązującego. W literaturze przedmiotu wskazuje się przede wszystkim na funkcję informacyjną, polegającą na zbieraniu oraz udostępnianiu informacji potrzebnych podmiotowi tworzącemu przedstawicielstwo. Spektrum informacji może być szerokie: przykładowo można wskazać na informacje dotyczące możliwych do pozyskania funduszy unijnych, ich szczegółów merytorycznych i formalnych, czy też informacje o decyzjach podejmowanych przez poszczególne organy Unii Europejskiej. Drugą funkcją przedstawicielstwa zagranicznego jest ta dotycząca promowania danego regionu czy

---

⁴⁶³ Pierwotna nazwa *Eastern Poland Euro Office*.

⁴⁶⁴ B. Surmacz, *Ambasady regionów...*, op. cit., s.38.

⁴⁶⁵ W. T. Modzelewski, *Biura regionalne w Brukseli. Doświadczenia Warmii i Mazur*, [w:] W. T. Modzelewski (red.), *Region Warmii i Mazur w europejskich procesach integracyjnych*, Olsztyn 2014, s. 113. Patrz szerzej: M. Greta, K. Lewandowski, *Biura regionalne w Brukseli jako element reprezentacji interesów regionów w Unii Europejskiej*, „Gospodarka w Praktyce i Teorii” 2010, nr 1, s. 22.

gminy. Działalność ta ma służyć prezentowaniu walorów turystycznych, gospodarczych, społecznych, dzięki którym można ściągnąć inwestorów, rozwinąć turystykę jako gałąź gospodarki regionalnej czy lokalnej. W ramach tej funkcji następuje również promocja kultury i dziedzictwa danego obszaru. Funkcja ta jest realizowana przede wszystkim poprzez rozmaite targi, wystawy czy konferencje, w które często zaangażowany jest Komitet Regionów, służący m.in. zasobem lokalowym do tego typu wydarzeń. Kolejną funkcją jest poszukiwanie partnerów do realizacji wspólnych przedsięwzięć. Warto podkreślić, że Unia Europejska oferuje wiele inicjatyw, które można lub należy realizować we współdziałaniu z innymi podmiotami publicznymi, a także prywatnymi. Przedstawicielstwa zagraniczne pełnią znaczącą funkcję w zakresie reprezentowania swoich mocodawców w organach i instytucjach wspólnotowych i wywierania wpływu na decyzje dotyczące ich interesów. W literaturze przedmiotu wskazuje się ponadto nawiązywanie kontaktów z innymi przedstawicielstwami zagranicznymi władz lokalnych i regionalnych, organizację praktyk i staży, a także wsparcie i organizację wizyt przedstawicieli władz lokalnych i regionalnych⁴⁶⁶.

Jeśli chodzi o typologię subpaństwowych przedstawicielstw zagranicznych w Brukseli, to nie ma kompleksowych regulacji prawnych w tym zakresie, zaś w piśmiennictwie można znaleźć kilka podziałów (w dużej mierze są to przedstawicielstwa regionów, stąd klasyfikacje zasadniczo ich dotyczą). Według klasyfikacji opracowanej przez Wojciecha T. Modzelewskiego, przedstawicielstwa możemy podzielić na⁴⁶⁷:

- 1) bezpośrednie przedstawicielstwo regionu;
- 2) pośrednią obecność przedstawiciela, który korzystając z gościnności zaprzyjaźnionego biura regionalnego prowadzi działania na rzecz regionu;
- 3) tzw. hot desk, czyli posiadanie szyldu, adresu pocztowego, adresu e-mail, telefonu, z krótkimi wizytami przedstawiciela na miejscu;
- 4) korzystanie z usługi konsultanta, zawodowego lobbyisty wynajętego przez władze regionu;
- 5) obecność poprzez krajowe stowarzyszenie lub sieć europejską, do której region należy⁴⁶⁸.

---

⁴⁶⁶ M.-L. Löper, *Biura przedstawicielskie regionów europejskich w Brukseli*, „Studia Europejskie” 2000, nr 1, s. 55-60.

⁴⁶⁷ W. T. Modzelewski, *Biura regionalne...*, op. cit., s. 114.

⁴⁶⁸ Ibidem, s. 114.

Zdaniem Filipa Skawińskiego, można wyróżnić zasadniczo cztery modele⁴⁶⁹:

- 1) klasyczne przedstawicielstwa władz regionalnych;
- 2) przedstawicielstwa z udziałem konsorcjum publiczno-prywatnego;
- 3) biura krajowych stowarzyszeń subcentralnych;
- 4) biura regionów prowadzących współpracę transgraniczną.

Mając na uwadze powyższe podziały, należy dojść do wniosku, że w przypadku przedstawicielstw zagranicznych władz lokalnych czy regionalnych nie obowiązuje jeden ich model, lecz mamy dość szeroką paletę możliwości ich kreacji. Warto przy tym zaznaczyć, że w literaturze przedmiotu na określenie przedstawicielstw regionalnych używa się zamiennie pojęcia biuro regionalne.

Polskie przedstawicielstwa zagraniczne nie mają również jednej formy prawnej swego działania, dlatego też w praktyce ich funkcjonowania napotkamy różny ich status⁴⁷⁰. Podstawową formą organizacyjną w ramach przedstawicielstw danej jednostki samorządu terytorialnego jest realizacja zadań jako delegatury danego urzędu. Jest to wariant podstawowy polskich władz lokalnych czy regionalnych, np. województwa kujawsko-pomorskiego. Drugą zaś formułą jest funkcjonowanie jako samodzielnej jednostki budżetowej, jak ma to miejsce w przypadku np. województwa warmińsko-mazurskiego. Z tego możemy wywnioskować, iż nie istnieją odrębne regulacje prawne czy to w prawie krajowym, czy też europejskim, których przedmiotem byłoby tworzenie przedstawicielstw „dyplomatycznych” jst. Przedstawicielstwo zagraniczne funkcjonuje zatem na podstawie takich aktów określających ich ustrój, jak statut województwa czy gminy, lub statut danej jednostki budżetowej, a także na podstawie regulaminów organizacyjnych. Powstawanie przedstawicielstw zagranicznych w przypadku przedstawicielstw władz regionalnych przez ministra spraw zagranicznych traktowane jest jako inicjatywa zagraniczna, zatem niezbędne jest przedłożenie stosownego wniosku wraz z dokumentami celem otrzymania wymaganej zgody⁴⁷¹. Procedura ich powstawania jest zatem kilkuetapowa i można przedstawić ją następująco:

- 1) organ stanowiący jst podejmuje uchwałę o utworzeniu;

---

⁴⁶⁹ F. Skawiński, *Reprezentacja interesów regionów w Unii Europejskiej*, Warszawa 2008, s. 195-196.

⁴⁷⁰ P. Kuczkowski, *Przedstawicielstwa polskich regionów w Brukseli ze szczególnym uwzględnieniem regionów Polski Północnej. Status prawny i funkcjonowanie*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2023, nr 1, s. 55-57.

⁴⁷¹ Art. 77 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. 1998 Nr 91, poz. 576) „*Priorytety współpracy zagranicznej województwa*” mogą być uchwalane oraz inicjatywy zagraniczne województwa, w tym w szczególności projekty umów o współpracy regionalnej, mogą być podejmowane za zgodą ministra właściwego do spraw zagranicznych.

- 2) organ wykonawczy jst za pośrednictwem wojewody przekazuje uchwałę wraz z koniecznymi dokumentami do ministra spraw zagranicznych celem wyrażenia zgody;
- 3) po otrzymaniu pozytywnej opinii dany podmiot może przystąpić do rejestracji przedstawicielstwa zagranicznego zgodnie z prawem belgijskim w Biurze ds. kontaktów Brukseli z Europą oraz legalizacji pobytu członków personelu.

Ponadto przedstawicielstwa zagraniczne mogą przybierać formę partnerstw samorządowych, np. Województwo Łódzkie i samorząd Miasta Łodzi⁴⁷² oraz stowarzyszeń władz lokalnych, regionalnych, np. Stowarzyszenie „Pomorskie w Unii Europejskiej” (Województwo Pomorskie i gminy oraz powiaty z województwa pomorskiego).

Należy podkreślić, że przedstawicielstwa zagraniczne władz lokalnych i regionalnych nie mają żadnego statusu dyplomatycznego. Zgodnie z art. 76 ustawy o samorządzie województwa, współpraca województwa ze społecznościami regionalnymi innych państw prowadzona jest zgodnie z prawem wewnętrznym, polityką zagraniczną państwa i jego międzynarodowymi zobowiązaniami. Cytowany przepis podkreśla zatem to, co jest zawarte w prawie międzynarodowym publicznym – prawo legacji mają wyłącznie tacy aktorzy, jak państwa i organizacje międzynarodowe. Za Wioletą Hryniewicką-Filipkowską należy wskazać, że zwierzchnikami dyrektorów takich biur nie są organy centralne, w tym minister spraw zagranicznych, a wyłącznie marszałkowie województw, zaś bieżąca koordynacja odbywa się za pomocą określonej komórki organizacyjnej urzędu, zazwyczaj zajmującej się współpracą zagraniczną. W przypadku partnerstw jest to określone w porozumieniu. Mając na uwadze powyższe, autor przedstawi charakterystykę przedstawicielstwa zagranicznego Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Przedstawicielstwo zagraniczne Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Brukseli zostało utworzone na mocy uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 31 marca 2003 r.⁴⁷³ jako Biuro Informacyjne Województwa

---

⁴⁷² Takie partnerstwo funkcjonowało do 15 czerwca 2016 r. Zostało rozwiązane na podstawie Uchwały XXXI/800/16 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 15 czerwca 2016 r. w sprawie wyrażenia zgody na rozwiązanie porozumienia z dnia 31 października 2003 r. zawartego pomiędzy Województwem Łódzkim i Miastem Łódź o współpracy w zakresie wspólnego prowadzenia i finansowania Regionalnego Biura Województwa Łódzkiego w Brukseli.

⁴⁷³ Uchwała nr VII/58/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 31 marca 2003 r. w sprawie Biura Informacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Brukseli. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z dnia 11 kwietnia 2022 r., udzielający informacji: Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

Kujawsko-Pomorskiego w Brukseli. Obecnie funkcjonuje pod nazwą Biuro Regionalne Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Brukseli. Biuro zaczęło funkcjonować od dnia 16 sierpnia 2004 r.⁴⁷⁴. Od rozpoczęcia swojej działalności przedstawicielstwo funkcjonuje jako komórka organizacyjna Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, której status prawny reguluje przede wszystkim regulamin organizacyjny urzędu, obecnie uchwała Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 28 grudnia 2018 r.⁴⁷⁵.

W województwie kujawsko-pomorskim sprawy zagraniczne koordynuje Departament Współpracy Zagranicznej, składający się z: Wydziału Współpracy Zagranicznej, Wydziału Projektów Międzynarodowych, Biura Europejskiej Współpracy Terytorialnej, Biura Regionalnego w Brukseli i Biura Obsługi. Biurem Regionalnym w Brukseli kieruje dyrektor biura, którego stosunek pracy nawiązuje i rozwiązuje marszałek województwa. Biuro Regionalne Województwa Kujawsko-Pomorskiego ma na podstawie uchwały sejmiku wyznaczone konkretne cele swojego działania, przede wszystkim są to:

- 1) ułatwianie komunikacji między władzami województwa kujawsko-pomorskiego a instytucjami i poszczególnymi dyrekcjami Komisji Europejskiej;
- 2) reprezentowanie interesów województwa przed instytucjami unijnymi;
- 3) informowanie władz samorządowych województwa o nowych programach przedakcesyjnych oraz zabieganie o pozyskanie funduszy pomocowych;
- 4) promowanie województwa kujawsko-pomorskiego jako regionu atrakcyjnego pod kątem inwestycji;
- 5) wspieranie konkretnych działań związanych z unijnymi instytucjami w Brukseli, podjętych i realizowanych przez władze wojewódzkie;
- 6) ułatwienie i usprawnienie procesu wyszukiwania partnerów do projektów i współpracy z nimi przy realizacji projektów⁴⁷⁶.

---

⁴⁷⁴ Uzupełnienie odpowiedzi na wniosek o informację publiczną z dnia 11 kwietnia 2022 r., udzielający informacji: Anna Ratajczyk Departament Organizacyjny Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

⁴⁷⁵ Uchwała 6/226/18 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 28 grudnia 2018 r.

⁴⁷⁶ Uchwała nr VII/58/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 31 marca 2003 r. w sprawie Biura Informacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Brukseli. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z dnia 11 kwietnia 2022 r., udzielający informacji: Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

Działalność Biura, jako komórki organizacyjnej urzędu, jest finansowana z budżetu województwa kujawsko-pomorskiego.

Analizując działalność uchwałodawczą Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego, wynikającą z art. 75 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa⁴⁷⁷, dotyczącą „Priorytetów współpracy zagranicznej województwa” pod kątem uwzględnienia w nich przedstawicielstwa zagranicznego, należy wskazać, że w pierwotnej uchwale sejmiku z 2000 r.⁴⁷⁸ w załączniku wskazano: „Dążyć będziemy do utworzenia przedstawicielstwa województwa kujawsko-pomorskiego przy strukturach UE w Brukseli”.

Biuro Regionalne Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Brukseli pełniło ważną rolę w realizacji współpracy międzynarodowej tej jednostki samorządu terytorialnego, ale również część działalności tej komórki organizacyjnej wypełniała zadania dyplomacji publicznej.

W zakresie funkcji promowania regionu uczestniczyło cyklicznie w Europejskim Tygodniu Regionów i Miast „Open Days” (m.in. od 2015 r. do 2020 r.), w tym prezentowało „Gęsinowy Szlak Kulinarny” w ramach partnerstwa Europa Tradycji. Ponadto w 2020 r., w związku z „Open Days”, odbyło się wydarzenie pt. „Localizing the European Green Deal”, na którym Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego Piotr Całbecki przedstawił region jako wdrażający politykę Europejskiego Zielonego Ładu, m.in. poprzez istniejące i nowo tworzone centra edukacji ekologicznej. W 2021 r. przedstawicielstwo zagraniczne w Europejskim Tygodniu Regionów i Miast umożliwiło Marszałkowi Województwa uczestnictwo w panelu pt. „Polityka spójności w zakresie Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej – doświadczenia władz lokalnych i regionalnych w zakresie dwójakiej transformacji”. W tym wydarzeniu Województwo Kujawsko-Pomorskie było współorganizatorem sesji nt. cyfryzacji, podczas której zaprezentowano projekty służące cyfrowej transformacji, realizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, m.in. projekt „Infostrada Kujaw i Pomorza 2.0”, platforma edukacyjna EDUPOLIS oraz projekt „Kultura w zasięgu 2.0”.

Realizowano też, przy współpracy Wydziału Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP, od 2016 r. w Brukseli, projekt urzędu marszałkowskiego oraz samorządów Bydgoszczy i Torunia pod nazwą „Invest in BiT CITY. Promocja potencjału

---

⁴⁷⁷ Dz.U. Nr 91, poz. 576 z późn. zm.

⁴⁷⁸ Uchwała Nr 409/2000 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 12 czerwca 2000 r. w sprawie Przyjęcia Priorytetów Współpracy Zagranicznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

inwestycyjnego konurbacji bydgosko-toruńskiej” dla belgijskich przedsiębiorców. Biuro ponadto, we współpracy z Ambasadą RP w Królestwie Belgii, Belgijsko-Polsko-Luksemburską Izbą Handlową BEPOLUX, współorganizowało spotkania poświęcone promocji oferty inwestycyjnej województwa kujawsko-pomorskiego, gdzie przedstawiono ofertę nie tylko biznesową, ale i turystyczną. Na spotkaniach prezentowano również produkty producentów z Kujaw i Pomorza.

W 2019 r., przy okazji wydarzenia pn. „The Summer Business Party”, pracownicy przedstawicielstwa zaprezentowali luksemburskim przedsiębiorcom ofertę inwestycyjną terenów im dedykowanych oraz dobre strony województwa kujawsko-pomorskiego.

Biuro Regionalne współorganizowało Polish Design Islands – wydarzenie organizowane w ramach Brussels Design September – na którym prezentowano najciekawsze projekty artystów z różnych regionów Polski, w tym z województwa kujawsko-pomorskiego. W związku z realizacją promocji regionu organizowane były również wydarzenia w ramach cyklicznego Europejskiego Tygodnia Regionów i Miast⁴⁷⁹.

Realizując funkcję informacyjną, Biuro Regionalne zajmowało się pozyskiwaniem informacji na zlecenie Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Przykładowo m.in. w styczniu 2016 r. zorganizowało spotkania przedstawicieli województwa z przedstawicielami Dyrekcji Generalnej ds. Polityki Regionalnej oraz Dyrekcji Generalnej ds. Zatrudnienia, które dotyczyły wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego.

W 2020 r. Marszałek Województwa Piotr Całbecki był prelegentem na spotkaniu intergrupy Parlamentu Europejskiego zajmującej się zmianą klimatu, bioróżnorodnością i zrównoważonym rozwojem nt. „The role of water in the new EU Strategy on Adaptation to Climate Change”.

W 2021 r. natomiast zorganizowano spotkanie w Komisji Europejskiej Marszałka Piotra Całbeckiego z Emmą Toledano-Laredo, Dyrektora ds. Wdrażania w DG REGIO. W 2022 r. zorganizowano zaś wizytę marszałka w Komisji Europejskiej nt. Funduszy Europejskich dla Kujaw i Pomorza 2021–2027.

---

⁴⁷⁹ Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z dnia 11 kwietnia 2022 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 11 kwietnia 2022 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

Ponadto zorganizowano spotkanie z przedstawicielami Dyrekcji Generalnej ds. Rozszerzenia nt. funduszy UE na projekty międzynarodowe, tj. na projekty Partnerstwa Wschodniego, głównie na projekt realizowany z Gruzją⁴⁸⁰.

Biuro Regionalne w Brukseli realizowało cykliczny program stażowy dla urzędników jednostek samorządu terytorialnego z województwa kujawsko-pomorskiego, w którym do 2022 r. udział wzięło 49 osób. Przykładowo w 2019 r. od 2 do 31 marca 2019 r. wzięli udział w programie przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego (1 os.) oraz Urzędu Miasta Torunia (1 os.), w okresie od 27 kwietnia do 26 maja 2019 r. przedstawiciele Urzędu Miasta Bydgoszczy (1 os.) oraz urzędu marszałkowskiego (1 os.), zaś w okresie od 16 września 2019 r. do 13 października 2019 r. przedstawiciele Urzędu Miasta we Włocławku (1 os.) oraz Urzędu Gminy Białe Błota (1 os.).

Biuro intensywnie współpracowało z Europejskim Komitetem Regionów. W ramach tej współpracy współorganizowało konferencje, dialogi lokalne, a także stanowiło wsparcie w procesie przygotowania opinii Europejskiego Komitetu Regionów, których sprawozdawcami byli przedstawiciele z Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Ponadto Biuro Regionalne w Brukseli przygotowywało pod względem organizacyjnym uczestnictwo przedstawicieli Województwa Kujawsko-Pomorskiego w posiedzeniach Komisji Komitetu Regionów, m.in. Komisji CIVEX Europejskiego Komitetu Regionów, Komisji ENVE Europejskiego Komitetu Regionów, Komisji NAT Europejskiego Komitetu Regionów czy Komisji ECON Europejskiego Komitetu Regionów. Biuro zatem spełniało zasadniczo trzy główne funkcje, a mianowicie: informacyjną, lobbingsową i promocyjną.

Przedstawicielstwo obecnie działa w Brukseli przy Avenue de Tervueren 84⁴⁸¹, a kieruje nim Mieszko Matusiak⁴⁸². Należy podkreślić, że ww. przedstawicielstwo nie jest prowadzone z innymi jst.

---

⁴⁸⁰ Protokół nr 1/2016 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 8 lutego 2016 r. Odpowiedź na wniosek o udzielenie informacji publicznej z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁴⁸¹ Biuro Regionalne, <https://mojregion.eu/bruksela/o-nas/biuro-regionalne/> [dostęp:14.03.2022].

⁴⁸² Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z dnia 11 kwietnia 2022 r., udzielający informacji: Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

4. Nadzór administracji rządowej nad współpracą międzynarodową jednostek samorządu terytorialnego

W związku z zaprezentowaniem szerokiego wachlarza form współpracy międzynarodowej polskich jst w podrozdziale 3 oraz mając na uwadze, że podlega ona w państwie unitarnym nadzorowi, problematyka ta zostanie w tym miejscu omówiona.

Nadzór państwa nad samorządem terytorialnym jest związany z decentralizacją władzy publicznej (art. 15 ust. 1 Konstytucji RP). Samodzielność jst i jej organów nie ma charakteru bezwzględny i podlega ograniczeniom wyrażonym w ustawach, w tym podlega nadzorowi organów państwa. Pojęcie nadzoru nie doczekało się definicji legalnej, w żadnej ustawie nie znajdziemy jego objaśnienia. Ogólne zasady dotyczące się nadzoru nad samorządem terytorialnym odnajdziemy w Europejskiej Karcie Samorządu Lokalnego, w której w art. 8 ust. 1 wskazano, iż „wszelka kontrola administracyjna społeczności lokalnych może być dokonywana wyłącznie w sposób oraz w przypadkach przewidzianych w Konstytucji oraz w ustawie”. Kolejne ustępy Karty wskazują, że celem tej kontroli jest wyłącznie przestrzeganie prawa i zasad konstytucyjnych. Jan Zimmermann wskazuje, że znaczenie kontroli użyte w Europejskiej Karcie Samorządu Lokalnego należy postrzegać szerzej również jako nadzór⁴⁸³.

Nadzór nad samorządem terytorialnym, zgodnie z art. 171 ust. 1 Konstytucji RP, obecnie oparty jest wyłącznie o kryterium legalności. Ponadto takie kryterium nadzoru przewidują przepisy trzech ustaw ustrojowych dotyczących poszczególnych jst. W myśl art. 85 ustawy o samorządzie gminnym „Nadzór nad działalnością gminną sprawowany jest na podstawie kryterium zgodności z prawem”⁴⁸⁴, zgodnie z art. 77 ustawy o samorządzie powiatowym „Nadzór nad wykonywaniem zadań powiatu sprawowany jest na podstawie kryterium zgodności z prawem”⁴⁸⁵, zaś w myśl art. 79 ustawy o samorządzie województwa „Nadzór nad wykonywaniem zadań województwa jest sprawowany na podstawie kryterium zgodności z prawem”⁴⁸⁶.

W związku z tym, że brak objaśnienia ustawowego terminu nadzoru, wypracowaniem jego znaczenia zajęła się doktryna prawa administracyjnego i nauk o polityce, a także orzecznictwo, głównie Trybunału Konstytucyjnego. Zdaniem Andrzeja

---

⁴⁸³ J. Zimmermann, *Prawo administracyjne*, Warszawa 2020, s. 324.

⁴⁸⁴ t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 713 z późn. zm.

⁴⁸⁵ t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 920.

⁴⁸⁶ t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1668.

K. Piaseckiego pojęcie nadzoru oznacza „badanie działalności danego podmiotu połączone z możliwością pomocy, wpływu, a także modyfikacji tej działalności, dokonywane z reguły przez organ zwierzchni”⁴⁸⁷. Według Edwarda Komorowskiego nadzór to „badanie działalności danego podmiotu (kontrola) połączone z możliwością pomocy, wpływu a także modyfikacji tej działalności, dokonywane przez organ z reguły zwierzchni organizacyjnie lub funkcjonalnie w celu zapewnienia zgodności tej działalności z prawem, a w określonych przypadkach zgodności z pewnymi wartościami szczegółowymi także określonymi w ustawie”⁴⁸⁸. Hubert Izdebski wyjaśnia, iż „przez nadzór rozumie się oparte na upoważnieniu ustawowym uprawnienie do władczego wkraczania przez organ nadzorczy w samodzielną działalność organu nadzorowanego, lecz wyłącznie w przypadkach wskazanych w ustawie, z punktu widzenia kryteriów i za pomocą środków w niej określonych”⁴⁸⁹. Co do pojęcia nadzoru nad samorządem gminnym, Marcin Dąbrowski wskazuje, że „obejmuje stosowane przez wojewodów, prezesa RM, regionalne izby obrachunkowe oraz inne wskazane prawem podmioty środki kontroli oraz środki korygujące działalność rad gminnych”⁴⁹⁰. Mając na uwadze wielość definicji w piśmiennictwie, często różniących się od siebie, należy stwierdzić, że nie istnieje jednoznaczne pojęcie nadzoru. Z drugiej strony definicje te kładą zasadniczo akcent na dwa aspekty nadzoru, a mianowicie kontrolę oraz możliwość władczego wpływu na podmiot nadzorowany.

Co się zaś tyczy podmiotów, które objęte są nadzorem, należy wskazać zarówno na organy stanowiące, jak i wykonawcze jst i ich związki⁴⁹¹. Konstytucja określa również katalog zamknięty organów nadzoru nad jst. Zgodnie z art. 171 Konstytucji RP „Organami nadzoru nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego są Prezes Rady Ministrów i wojewodowie, a w zakresie spraw finansowych regionalne izby obrachunkowe”⁴⁹². Warto w tym miejscu wskazać, że inne organy, które mają wpływ na działalność samorządu terytorialnego czy też realizują wobec jst określone procedury nie są organami nadzoru w rozumieniu ww. przepisu Konstytucji. Jest nim m.in. minister spraw zagranicznych, który w procedurze nawiązywania współpracy międzynarodowej

---

⁴⁸⁷ A. K. Piasecki, *Samorząd terytorialny i wspólnoty lokalne*, Warszawa 2009, s. 258.

⁴⁸⁸ E. Komorowski, *Nadzór nad samorządem terytorialnym*, [w:] M. Chmaj (red.), *Ustrój samorządu terytorialnego w Polsce*, Warszawa 2005, s. 220.

⁴⁸⁹ H. Izdebski, *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*, Warszawa 2014, s. 435.

⁴⁹⁰ M. Dąbrowski, *Nadzór nad działalnością rady gminy*, [w:] M. Chmaj (red.), *Status prawny rady gminy*, Warszawa 2012, s. 185.

⁴⁹¹ M. Stahl, *Samorząd terytorialny*, [w:] M. Stahl (red.), *Prawo administracyjne. Pojęcia, instytucje, zasady w teorii i orzecznictwie*, Warszawa 2019, s. 533.

⁴⁹² Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

lub przyjmowania niektórych uchwał z tego zakresu jest organem, pełniącym w tym procesie istotną rolę.

Mając na uwadze problematykę pracy, w dalszej jej części zostaną omówione przede wszystkim nadzór wojewody, regionalnych izb obrachunkowych oraz uprawnienia ministra spraw zagranicznych.

Konstytucyjnym organem nadzoru nad jst o największym zakresie kompetencji nadzorczych jest wojewoda⁴⁹³. Podstawę prawną nadzoru dla tego organu stanowi ustawa o wojewodzie i administracji rządowej w województwie, która w art. 12 wskazuje: „Wojewoda sprawuje nadzór nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego i ich związków na zasadach określonych w odrębnych ustawach”⁴⁹⁴. Warto w tym miejscu wyjaśnić, iż zasadniczo tymi odrębnymi ustawami są ustrojowe ustawy samorządowe⁴⁹⁵:

- 1) ustawa o samorządzie gminnym;
- 2) ustawa o samorządzie powiatowym;
- 3) ustawa o samorządzie województwa.

Kompetencje nadzorcze wojewody, zdaniem Marka Chmaja, sprowadzają się do: „płaszczyzny merytorycznej, tj. rozstrzygnięć nadzorczych wojewody w odniesieniu do uchwał organów gmin, powiatów i samorządu województwa, dotyczących zadań własnych i zleconych ustawowo i na mocy porozumienia, płaszczyzny personalnej, tj. wnioskowania o rozwiązanie zarządu powiatu czy zarządu województwa, o wprowadzenie zarządu komisarycznego w jednostkach samorządu terytorialnego”⁴⁹⁶.

W zakresie płaszczyzny merytorycznej należy mieć na uwadze fakt, iż wojewoda o treści zarówno aktów prawa miejscowego, jak i aktów kierownictwa wewnętrznego organów samorządu terytorialnego dowiadyuje się w związku z wypełnianiem przez nie obowiązków ustawowych. W przepisach ustaw ustrojowych uregulowano prawny obowiązek nałożony na wójta, burmistrza, prezydenta miasta, starostę powiatu do przekazywania wojewodzie uchwał rady gminy/rady powiatu w terminie 7 dni od dnia ich podjęcia, zaś aktów ustanawiających przepisy porządkowe w terminie 2 dni od dnia ich podjęcia. W przypadku samorządu województwa marszałek województwa jest obowiązany przekazać wojewodzie w terminie 7 dni zarówno uchwały sejmiku

---

⁴⁹³ Patrz szerzej: E. Zieliński, *Administracja rządowa w Polsce*, Warszawa 2001, s. 81-94.

⁴⁹⁴ Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (t.j. Dz.U. 2023, poz. 190).

⁴⁹⁵ M. Pacak, K. Zmerek, *Art. 12*, [w:] M. Pacak, K. Zmerek, *Ustawa o wojewodzie i administracji rządowej w województwie. Komentarz*, Warszawa 2013, LEX/el.

⁴⁹⁶ M. Chmaj, *Wojewoda, urząd wojewódzki*, [w:] M. Chmaj, *Administracja rządowa w Polsce*, Warszawa 2012, s. 141.

województwa, jak i uchwały organu wykonawczego, tj. zarządu województwa. Warto podkreślić, że w literaturze przedmiotu charakter terminów wynikający z tych przepisów określa się jako instrukcyjny, choć doktryna wskazuje na pewne niejasności w tym zakresie⁴⁹⁷. Charakter instrukcyjny terminów oznacza, że ich przekroczenie nie powoduje np. sankcji nieważności. Charakter ten potwierdza ugruntowane orzecznictwo sądowe – warto wskazać m.in. na wyrok NSA z 22 listopada 1990 r.: „Przekroczenie przez wójta lub burmistrza terminu przedłożenia wojewodzie uchwały rady (art. 90 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym – Dz.U. Nr 16, poz. 95) nie pociąga za sobą ujemnych skutków prawnych co do samej uchwały, jak i co do możliwości podjęcia działań nadzorczych przez wojewodę”⁴⁹⁸. W przypadku sprzeczności z prawem uchwała lub zarządzenie organu jst są objęte sankcją nieważności. Przez sprzeczność z prawem należy rozumieć niezgodność aktu wydanego przez organy wykonawcze lub uchwałodawcze ze źródłami prawa powszechnie obowiązującego. Na takie rozumienie tego terminu zwracają uwagę organy nadzoru, jak i sądownictwo administracyjne. Dla przykładu WSA w Gliwicach w orzeczeniu z 15 lipca 2014 r. w uzasadnieniu wskazał: „Pojęcie »sprzeczności z prawem« w rozumieniu art. 91 ust. 1 u.s.g. obejmuje sprzeczność postanowień uchwały z jakimkolwiek aktem prawa powszechnie obowiązującego, w tym także z rozporządzeniem – co w konsekwencji oznacza, że również z »Zasadami techniki prawodawczej«, które stanowią załącznik do rozporządzenia z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie »Zasad techniki prawodawczej« (Dz.U. Nr 100, poz. 908)”⁴⁹⁹.

Rozstrzygnięcie nadzorcze wojewody powinno zostać wydane w prekluzyjnym terminie 30 dni od dnia doręczenia do organu nadzoru danego zarządzenia bądź uchwały. Warto podkreślić, że ani stopień skomplikowania sprawy, ani też zakres postępowania nadzorczego nie mają wpływu na wydłużenie terminu weryfikacji aktu. Zdaniem Małgorzaty Czuryk jest to „termin, w którym organy nadzoru muszą we własnym zakresie zdecydować o wadliwości badanego aktu prawa miejscowego bez względu na

---

⁴⁹⁷ Patrz szerzej: B. Dolnicki, *Art. 81*, [w:] R. Cybulska, A. Faruga, J. Glumińska-Pawlic, J. Jagoda, A. Marekwa, C. Martysz, A. Wierzbica, B. Dolnicki, *Ustawa o samorządzie województwa. Komentarz*, Warszawa 2012, LEX/el.

⁴⁹⁸ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z 22.11.1990 r., sygn. akt SA/Gd 965/90, ONSA 1990, nr 4, poz. 11.

⁴⁹⁹ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach z 15.07.2014 r., sygn. akt III SA/Gl 385/14, LEX nr 1520459. Patrz szerzej: J. Podgórska-Rykała, *Rozstrzygnięcia nadzorcze a praktyka samorządowa na przykładzie obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej*, „Samorząd Terytorialny” 2021, nr 5, s. 46 i nast.

materię, którą on obejmuje”⁵⁰⁰. Stwierdzenie nieważności danego aktu normatywnego czy też aktu kierownictwa wewnętrznego może nastąpić wyłącznie wtedy, kiedy wystąpi istotne naruszenie prawa, gdyż w przypadku jego nieistotnego naruszenia wojewoda ogranicza się wyłącznie do stwierdzenia, że wydano ten akt z naruszeniem prawa⁵⁰¹.

W zakresie płaszczyzny personalnej wojewoda posiada uprawnienie w stosunku do organów wykonawczych gminy do wezwania ich do zaprzestania naruszeń prawa, zaś w przypadku organów wykonawczych powiatu czy też województwa wzywa ich organy stanowiące do zastosowania niezbędnych środków. W przypadku braku realizacji dyspozycji wojewody w tym zakresie posiada uprawnienie do wystąpienia do Prezesa Rady Ministrów o odwołanie organu wykonawczego gminy lub rozwiązanie organu wykonawczego pozostałych jst. Wojewoda posiada również prawo wnioskowania do premiera o zastosowanie innych środków personalnych, o których była mowa w części dotyczącej kompetencji tego organu. Warto nadmienić, iż postępowanie nadzorcze jest jednoinstancyjne, a do rozstrzygnięcia nadzorczego wojewody służy skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego.

Ponadto wojewoda w myśl art. 88 ustawy o samorządzie gminnym ma „prawo żądania informacji i danych, dotyczących organizacji i funkcjonowania gminy, niezbędnych do wykonywania przysługujących mu uprawnień nadzorczych”. Tożsame przepisy znajdziemy w pozostałych dwóch ustawach samorządowych⁵⁰². Zdaniem Bogdana Dolnickiego, wynikający z tego przepisu obowiązek informacyjny posiada bardzo szeroki zakres przedmiotowy praktycznie bez żadnych ograniczeń i może dotyczyć „każdego przejawu działalności jednostki samorządu terytorialnego”⁵⁰³.

Organem nadzoru nad jst jest również regionalna izba obrachunkowa (dalej również jako: RIO), działająca na podstawie ustawy z dnia 7 października 1992 r. o regionalnych izbach obrachunkowych⁵⁰⁴. Sprawuje ona nadzór wyłącznie w zakresie spraw finansowych. Konstytucyjny termin „sprawy finansowe” nie został uregulowany

---

⁵⁰⁰ M. Czuryk, *Stanowienie aktów prawa miejscowego przez organy samorządu terytorialnego szczebla lokalnego i regionalnego*, [w:] M. Karpiuk, *Akty normatywne i administracyjne*, Warszawa 2009, s. 143.

⁵⁰¹ J. Czerw, *Oddziaływanie wojewody na akty prawa miejscowego stanowione przez rady gminy – wybrane zagadnienia*, [w:] B. Dolnicki, *Źródła prawa w samorządzie terytorialnym*, Warszawa 2018, s. 149.

⁵⁰² Patrz szerzej: S. Czarnow, *Zakres i środki nadzoru nad gospodarką komunalną*, „Finanse Komunalne” 2011, nr 3, s. 49.

⁵⁰³ B. Dolnicki, *Art. 88*, [w:] M. Augustyniak, R. Cybulska, J. Glumińska-Pawlic, J. Jagoda, R. Marchaj, C. Martysz, A. Matan, T. Moll, A. Wierzbica, B. Dolnicki, *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz, wyd. III*, Warszawa 2021, LEX/el.; P. Chmielnicki *Art. 88*, [w:] K. Bandarzewski, R. Budzisz, D. Dąbek, P. Dobosz, B. Jaworska-Dębska, W. Kisiel, P. W. Kryczko, M. I. Mączyński, I. Niżnik-Dobosz, S. Płazek, K. Właźlak, P. Chmielnicki, *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz*, Warszawa 2013, LEX/el.

⁵⁰⁴ Dz.U. 2019, poz. 2137 z późn. zm.

w ustawodawstwie – jego znaczenie zostało wypracowane przez orzecznictwo sądów administracyjnych. W wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 29 listopada 2007 r.⁵⁰⁵ określa się: „Należy podzielić prezentowany w doktrynie pogląd, że katalog spraw poddanych nadzorowi regionalnych izb obrachunkowych na podstawie art. 11 ustawy o regionalnych izbach obrachunkowych, choć można uznać za wyczerpujący w stosunku do podstawowych zagadnień finansowych (przede wszystkim budżetowych) samorządu terytorialnego, nie jest katalogiem całkowicie zamkniętym”. Zatem zasadniczo dotyczy przedmiotu określonego w art. 11 ustawy:

- 1) procedury uchwalania budżetu i jego zmian;
- 2) budżetu i jego zmian;
- 3) zaciągania zobowiązań wpływających na wysokość długu publicznego jednostki samorządu terytorialnego oraz udzielania pożyczek;
- 4) zasad i zakresu przyznawania dotacji z budżetu jednostki samorządu terytorialnego;
- 5) podatków i opłat lokalnych, do których mają zastosowanie przepisy ustawy Ordynacja podatkowa;
- 6) absolutorium;
- 7) wieloletniej prognozy finansowej i jej zmian.

Izbie przysługuje uprawnienie stwierdzenia nieważności w całości lub części uchwały lub zarządzenia organu jst w przypadku istotnego naruszenia prawa, np. uchwały budżetowej, w której ujęte są środki na realizowanie współpracy międzynarodowej przez jst. Gdy to naruszenie jest nieistotne, RIO ogranicza się wyłącznie do stwierdzenia, że akt będący przedmiotem nadzoru został wydany z naruszeniem prawa. Organ ten swoim nadzorem obejmuje zatem uchwały i zarządzenia organów wykonawczych jst i stanowiących jst oraz ich związków. Tryb nadzoru jest tożsamy jak w przypadku działalności nadzorczej wojewody.

Mając na uwadze powyższe, nadzorem ww. organów objęte są zadania własne jst (m.in. współpraca ze społecznościami innych państw), w tym działalność prawotwórcza organów samorządu, także w zakresie spraw finansowych. Należy jednakże poszukać odpowiedzi na pytanie, czy ustawodawstwo polskie przewiduje, poza środkami nadzoru będącymi w kompetencjach Prezesa Rady Ministrów, wojewody czy RIO, jakies szczególne formy, które będą tyczyć się wyłącznie współpracy międzynarodowej. Warto

---

⁵⁰⁵ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 29 listopada 2007 r., sygn. akt II GSK 261/07, OwSS 2008, nr 3, poz. 73.

wskazać w tym miejscu na regulację zawartą w ustawie z dnia 15 września 2000 r. o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych⁵⁰⁶. W myśl art. 4 ustawy wejście w życie uchwały organu stanowiącego jst dotyczącej przystąpienia do zrzeszenia może nastąpić wyłącznie po uzyskaniu zgody ministra właściwego do spraw zagranicznych. Organem pośredniczącym w uzyskiwaniu tejże zgody jest wojewoda, do którego organ stanowiący przekazuje uchwałę. Ważnym elementem w tym trybie jest sporządzenie przez wojewodę obligatoryjnej opinii i przekazanie jej wraz z uchwałą o przystąpieniu do zrzeszenia do ministra właściwego ds. zagranicznych (art. 4 ust. 3). Zarówno wojewoda, sporządzając opinię, jak i minister właściwy ds. zagranicznych posiadający uprawnienie do wyrażania zgody muszą zapoznać się z dokumentami określonymi w art. 4 ust. 4 tejże ustawy, a mianowicie:

- 1) ze statutem zrzeszenia, do którego jst zamierza wstąpić, lub innym dokumentem ustalającym zasady działania tego zrzeszenia;
- 2) z listą członków zrzeszenia oraz urzędowymi tłumaczeniami tych dokumentów na język polski.

Ponadto sejmik województwa przedstawia dodatkowo „Priorytety współpracy zagranicznej województwa”. Minister właściwy ds. zagranicznych w myśl ustawy posiada uprawnienie do cofnięcia udzielonej uprzednio zgody w przypadku, gdy wystąpią rozbieżności pomiędzy celami polityki zagranicznej państwa a polityką zrzeszenia, również w przypadku, gdy zrzeszenie zmienia cele lub zasady swojego działania. Ustawa ponadto nakłada na organ wykonawczy danej jst obowiązek informacyjny, polegający na przedłożeniu wojewodzie, ministrowi właściwemu do spraw administracji publicznej, ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego oraz ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych informacji o przystąpieniu do zrzeszenia wraz z dokumentem świadczącym o członkostwie jednostki w zrzeszeniu, z tłumaczeniem na język polski sporządzonym przez tłumacza przysięgłego (art. 6). Obowiązek informacyjny dotyczy również przypadku, gdy dana jst występuje ze zrzeszenia, a także w przypadku rozwiązania zrzeszenia⁵⁰⁷.

---

⁵⁰⁶ Dz.U. 2000 Nr 91, poz. 1009 z późn. zm.

⁵⁰⁷ Patrz szerzej: H. Zięba-Załucka, *Współpraca międzynarodowa samorządów*, „Samorząd Terytorialny” 2008, nr 1-2, s. 65; K. Kentnowska, *Rozwój form współpracy samorządów na poziomie międzynarodowym*, [w:] B. Dolnicki, *Formy współdziałania jednostek samorządu terytorialnego*, Warszawa 2012, s. 241-242.

Kolejno należy odpowiedzieć na pytanie, czy uprawnienie ministra właściwego ds. zagranicznych do wyrażania zgody na przystąpienie do zrzeszenia jest środkiem nadzoru. Rozpatrując to uprawnienie ministra względem działalności jst przez pryzmat Konstytucji RP oraz samorządowych ustaw ustrojowych w zakresie organów nadzoru oraz środków nadzoru należy wskazać, że w art. 89 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym, art. 77 b ust. 1 ustawy o samorządzie powiatowym oraz art. 80a ust. 1 ustawy o samorządzie województwa jest mowa o środku nadzoru określającym ważność rozstrzygnięcia organu jst od jego zatwierdzenia, uzgodnienia lub zaopiniowania przez inny organ. Polski prawodawca niestety nie określa znaczenia użytych pojęć „zatwierdzenie”, „uzgodnienie” czy „zaopiniowanie”. Dokonując wykładni niniejszych ustaw, należy dojść do wniosku, że środki te wywołują skutki prawne o charakterze materialnym, gdyż ich brak powoduje nieważność danego rozstrzygnięcia⁵⁰⁸. W piśmiennictwie oraz judykaturze wskazuje się, że przepis ten „nie wyczerpuje katalogu dopuszczalnych środków nadzoru, a zatem obowiązek uzyskania zgody też może się do nich zaliczać”⁵⁰⁹. Przykładowo WSA we Wrocławiu w wyroku z 21 czerwca 2006 r. wskazał, że „przepisy o nadzorze mogą używać innych określeń niż zatwierdzenie, uzgodnienie lub zaopiniowanie, np. zgoda”⁵¹⁰. Problem dotyczy jednakże samego organu, gdyż katalog organów nadzorczych nad jst określony w art. 171 ust. 2 Konstytucji RP jest zamknięty i zawiera wyłącznie nadzór Prezesa Rady Ministrów, wojewodów i regionalne izby obrachunkowe. W doktrynie w tym zakresie występują rozbieżne poglądy. Renata Kusiak-Winter nie rozstrzyga tego problemu, wskazując, iż należy „uznać za otwartą kwestię, jak zakwalifikować władcze kompetencje ministra, dotyczące również zadań własnych, ponieważ w praktyce uczestnictwo w międzynarodowych zrzeszeniach społeczności lokalnych lub regionalnych dotyczyć będzie spraw z zakresu zadań własnych”⁵¹¹. Joanna Lemańska aprobuje nowy organ nadzoru nad jst, wskazując, że „w przypadku współpracy zagranicznej ustawodawca złamał jednak tę zasadę, ustanawiając kolejny organ nadzoru w postaci ministra właściwego do spraw polityki zagranicznej”⁵¹². Przeciwny do niej pogląd wyrażają, m.in. Andrzej Skoczylas i Wojciech Piątek,

---

⁵⁰⁸ B. Dolnicki, *Art. 80a*, [w:] R. Cybulska, A. Faruga, J. Glumińska-Pawlic, J. Jagoda, A. Marekvia, C. Martysz, A. Wierzbica, B. Dolnicki, *Ustawa o samorządzie województwa. Komentarz*, Warszawa 2012, LEX/el.

⁵⁰⁹ R. Kusiak-Winter, *Współpraca transgraniczna...*, op. cit., s. 215.

⁵¹⁰ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z 21 czerwca 2006 r., sygn. akt IV SA/Wr 432/05, OwSS 2008, nr 1, poz. 20.

⁵¹¹ R. Kusiak-Winter, *Współpraca transgraniczna...*, op. cit., s. 216.

⁵¹² J. Lemańska, *Kryterium czy kryteria nadzoru nad działalnością samorządu terytorialnego?*, „Samorząd Terytorialny” 2017, nr 5, s. 37.

podkreślając, że „żaden inny podmiot, który nie został wprost wymieniony w art. 171 ust. 2, nie powinien podejmować środków nadzoru względem poszczególnych przejawów działania samorządu terytorialnego, gdyż w przeciwnym razie naruszona zostałaby sama konstrukcja nadzoru”⁵¹³. Z kolei Piotr Jankowski twierdzi, że co do charakteru zgody ministra właściwego ds. zagranicznych „należy ją raczej traktować jako formę współdziałania dwu niezależnych organów władzy publicznej”⁵¹⁴. Należy zgodzić się z poglądem wskazującym na to, że ministra właściwego ds. zagranicznych nie można uznać za organ nadzoru nad jst, mając na uwadze jednoznaczne wytyczne wynikające z ustawy zasadniczej. Trafnym poglądem jest również ten, który wskazuje na współdziałanie organu stanowiącego jst z ministrem właściwym ds. zagranicznych.

Warta uwagi jest również forma udzielenia czy też odmowy udzielenia zgody, a mianowicie minister właściwy ds. zagranicznych (którego kompetencje do prowadzenia polityki zagranicznej RP wynikają zasadniczo z art. 146 Konstytucji RP) czyni to w formie decyzji administracyjnej, co jest dość szczególnym rozwiązaniem prawnym, gdyż decyzja administracyjna powinna rozstrzygać indywidualną sprawę z zakresu administracji publicznej, co w tym przypadku nie występuje. Skoro ustawodawca o takiej formie wyrażania lub odmowy wyrażania zgody rozstrzygnął w przepisach ustawy, to należy podkreślić, że w tym przypadku będą miały zastosowanie odpowiednie przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego w zakresie m.in. złożenia środka zaskarżenia czy też przepisy ustawy o postępowaniu przed sądami administracyjnymi w zakresie złożenia skargi do sądu administracyjnego⁵¹⁵. W tym kontekście zauważalne są braki w ustawie w zakresie określenia przesłanek wyrażenia zgody przez ministra, co może powodować kontrowersje w rozstrzygnięciu tego organu. Jednakże decyzja ta nie jest decyzją uznaniową, gdyż wydaje się zasadne przyjąć, że minister właściwy ds. zagranicznych obligatoryjnie powinien wydać zgodę, jeżeli przystąpienie do zrzeszenia nie narusza warunków określonych w art. 2 i 3 ustawy, tj.:

- 1) jst mogą przystępować do zrzeszeń i uczestniczyć w nich w granicach swoich zadań i kompetencji, działając zgodnie z polskim prawem wewnętrznym, polityką zagraniczną państwa i jego międzynarodowymi zobowiązaniami;

---

⁵¹³ A. Skoczyła, W. Piątek, *Art. 171*, [w:] M. Safjan, L. Bosek, *Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87-243*, Warszawa 2016, Legalis/el.

⁵¹⁴ P. Jankowski, *Nadzór nad samorządem województwa*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2010, nr 12, s. 50; Patrz szerzej: S. Czarnow, *Współpraca zagraniczna...*, op. cit., s. 62.

⁵¹⁵ Patrz szerzej: Ł. Buczkowski, L. J. Żukowski, *Formy współpracy międzynarodowej...*, op. cit., s. 22.

- 2) województwa przystępują do zrzeczeń zgodnie z „Priorytetami współpracy zagranicznej województwa”, uchwalonymi w trybie określonym w przepisach o samorządzie województwa;
- 3) przystąpienie do zrzeczenia nie może łączyć się z przekazaniem na jego rzecz lub na rzecz któregokolwiek ze zrzeczonych w nim członków wykonywania zadań publicznych przystępującej jednostki samorządu terytorialnego ani też nieruchomości lub majątkowych praw na dobrach niematerialnych przysługujących tej jednostce.

Warto na koniec w tym zakresie podkreślić również to, że o ile zasadniczo środki nadzoru nad jst są typowymi środkami *ex post facto*, o tyle działanie ministra właściwego ds. zagranicznych należy zakwalifikować jako środek *ex ante*, o charakterze prewencyjnym.

Należy wskazać również na regulacje zawarte w ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa. Zgodnie z art. 77 ust. 1 ustawy: „priorytety współpracy zagranicznej województwa mogą być uchwalane oraz inicjatywy zagraniczne województwa, w tym w szczególności projekty umów o współpracy regionalnej, mogą być podejmowane za zgodą ministra właściwego do spraw zagranicznych”⁵¹⁶. Uchwały i umowy o współpracy regionalnej, o których mowa w zdaniu poprzednim, marszałek województwa jest zobligowany wysłać do ministra właściwego do spraw zagranicznych oraz ministra właściwego do spraw administracji publicznej (ust. 3). Zdaniem Joanny Lemańskiej: „wyraźnie widać zatem, że wolą ustawodawcy jest to, by działania podejmowane przez samorząd województwa w zakresie szeroko rozumianej współpracy zagranicznej pozostawały pod pełną kontrolą administracji rządowej. Powyższe będzie, rzecz jasna, wynikać z zasady jednolitego (unitarnego) państwa, niewątpliwie doszło jednak do rozszerzenia klasycznego katalogu nadzoru – zarówno z punktu widzenia podmiotowego, jak i kryteriów jego stosowania”⁵¹⁷.

Rozpatrując uprawnienie ministra właściwego ds. zagranicznych określone w art. 77 ustawy o samorządzie województwa przez pryzmat określonych w Konstytucji RP oraz samorządowych ustawach ustrojowych organów nadzoru oraz środków nadzoru należy podkreślić, że w art. 89 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym, art. 77b ust. 1 ustawy o samorządzie powiatowym oraz art. 80a ust. 1 ustawy o samorządzie województwa jest mowa o środku nadzoru określającym „ważność rozstrzygnięcia

---

⁵¹⁶ Dz.U. 1998 Nr 91, poz. 576 z późn. zm.

⁵¹⁷ J. Lemańska, *Kryterium czy kryteria...*, op. cit., s. 38.

organu samorządu województwa od jego zatwierdzenia, uzgodnienia lub zaopiniowania przez inny organ”. Jednakże w tym momencie pojawia się również pytanie o to, czy minister właściwy ds. zagranicznych jest organem nadzoru. Szczegółowe rozważania w tym zakresie znalazły odzwierciedlenie w przypadku przystępowania do zrzeszeń międzynarodowych. Mając na uwadze niniejsze, należy odpowiedzieć przecząco na zadane pytanie.

Omawiając zaś kwestie dotyczące udzielania zgody lub jej odmawiania na gruncie tej ustawy, prawodawca nie sprecyzował jej formy jako decyzji administracyjnej (jak miało to miejsce w przypadku przystępowania do zrzeszeń międzynarodowych). Za Aleksandrem Jakubowskim i Sebastianem Gajewskim należy wskazać, że „minister zobowiązany jest wydać zgodę, jeżeli planowana przez województwo współpraca odpowiada warunkom określonym w art. 76 ustawy o samorządzie województwa, czyli jest zgodna z prawem wewnętrznym, polityką zagraniczną państwa i jego międzynarodowymi zobowiązaniami”⁵¹⁸. Natomiast skutkiem braku zgody powinna być nieważność uchwały sejmiku. W tym miejscu należy wskazać na rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Dolnośląskiego z 4 czerwca 2001 r., w którym stwierdzono, że „Zgoda obejmuje nie tylko samo zawarcie porozumienia, ale również jego treść. Dlatego też podjęcie przez Sejmik uchwały w sprawie porozumienia o współpracy międzyregionalnej, którego treść wykracza poza treść ustaloną w wydanej przez Ministra Spraw Zagranicznych zgodzie, oznacza pominięcie obowiązku uzyskania zgody tego Ministra w zakresie wykraczającym poza udzieloną zgodę. Odstąpienie od powyższego obowiązku jest tożsame z istotnym naruszeniem prawa”⁵¹⁹. Zdaniem Sławomira Czarnowa (z którym to autor niniejszej rozprawy się zgadza) zgoda ministra właściwego ds. zagranicznych nie jest aktem nadzoru nad samorządem województwa, jest zaś formą współdziałania dwu niezależnych organów władzy publicznej⁵²⁰.

Końcowo warto podkreślić, że uchwały sejmiku w zakresie współpracy międzynarodowej nie mają statusu źródeł prawa miejscowego, są natomiast aktami kierownictwa wewnętrznego, gdyż nie mają norm generalno-abstrakcyjnych, jednakże w doktrynie występują kontrowersje w zakresie ich charakteru prawnego. Warto wskazać,

---

⁵¹⁸ S. Gajewski, A. Jakubowski, *Ustawa o samorządzie województwa. Komentarz*, Warszawa 2019, art. 77, Legalis/el.

⁵¹⁹ Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Dolnośląskiego z 4 czerwca 2001 r., PN.II.0911-3/14/01, OwSS 2001, nr 4, poz. 127.

⁵²⁰ S. Czarnow, *Współpraca zagraniczna...*, op. cit., s. 62.

iż Kazimierz Bandarzewski kwalifikuje uchwałę dotyczącą priorytetów województwa jako akt prawa miejscowego⁵²¹.

***

Nadzór nad jst w zakresie prowadzonej przez nie współpracy międzynarodowej realizowany jest przez organy wskazane w Konstytucji RP. Mając na uwadze kryterium legalności wobec realizacji zadań własnych niezgodnie z prawem powszechnie obowiązującym zarówno Prezes RM, wojewoda czy RIO mogą zastosować określone w ustawach ustrojowych środki nadzoru. RIO nadzoruje sprawy finansowe, dlatego też wydatkowanie środków na zadania dotyczące współpracy międzynarodowej, w tym działalność uchwałodawcza w zakresie pomocy rzeczowej i finansowej (jst mogą udzielać pomocy, w tym pomocy finansowej, społecznościom lokalnym i regionalnym innych państw na podstawie uchwał organu stanowiącego), a także uchwały budżetowe będą przedmiotem jej „zainteresowań”. Szczególnym organem „quasi-nadzorczym” o uprawnieniach w zakresie weryfikacji zgodności z prawem nawiązywania współpracy międzynarodowej przez jst jest minister właściwy ds. zagranicznych, tj. minister spraw zagranicznych. Zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 15 września 2000 r. o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych, uzyskał on kompetencje do wyrażania zgody, dzięki której uchwała organu stanowiącego jst dotycząca przystąpienia do zrzeszenia może wejść w życie. Ponadto na podstawie art. 77 ust. 1 ustawy o samorządzie województwa za jego zgodą mogą być uchwalane „Priorytety współpracy zagranicznej województwa” oraz podejmowane inicjatywy zagraniczne województwa. O ile te środki można zakwalifikować do katalogu środków, którymi dysponują organy nadzorcze, to jednak Konstytucja RP zawiera katalog zamknięty organów nadzoru nad jst, do których, niestety, nie należy minister spraw zagranicznych.

Z powyższego wynika jednoznacznie, że administracja rządowa ma wpływ na realizowanie zgodnie z prawem współpracy międzynarodowej przez jst.

---

⁵²¹Cyt. za: A. Szewc, *Art. 75*, [w:] A. Szewc, *Ustawa o samorządzie województwa. Komentarz*, Warszawa 2008, LEX/el.

Rozdział III

Jednostki samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego we współpracy międzynarodowej

1. Województwo kujawsko-pomorskie; charakterystyka typologiczna

Kujawy i Pomorze to region⁵²² dość zróżnicowany pod względem krajobrazowym, etnograficznym czy gospodarczym. Aktualna nazwa regionu kujawsko-pomorskiego nie odzwierciedla wszystkich krain geograficzno-historycznych wchodzących w jego skład, gdyż, jak to ujął Lech Łbik, „jest ono bowiem nie tylko kujawskie i pomorskie, ale także wielkopolskie, dobrzyńskie, chełmińskie, a nawet mazowieckie i powiślańskie, gdyż w skład Mazowsza wchodzi 6 wiosek w gminie Skrwilno w powiecie rypińskim, natomiast do Powiśla Gdańskiego (zwanego też Malborskim) przynależy 7 wsi w gminach Łasin oraz Świecie nad Osą w powiecie grudziądzkim”⁵²³. Podobnie wskazano w opracowanej diagnozie dotyczącej województwa kujawsko-pomorskiego i podkreślono, że obszar ten obejmuje takie krainy historyczne jak Kujawy Wschodnie, Kujawy Zachodnie, ziemię dobrzyńską, ziemię chełmińską oraz wschodnie i północne tereny Wielkopolski (Pałuki), a także część południowego pogranicza wielkopolsko-pomorskiego (Krajnę)⁵²⁴. Ponadto specyfikę tę podkreśla Zdzisław Biegański, wskazując, że region ten był wielokrotnie modyfikowany poprzez zmianę granic państwowych, a jeszcze częściej korygowany zmieniającymi się granicami wojewódzkimi czy powiatowymi w obrębie państw zaborczych i, kolejno, państwa polskiego. Nie jest to zatem region zwarty i jednorodny pod względem tożsamości kulturowej, lecz stanowi wypadkową nakładających się czynników, takich

---

⁵²² Pojęcie region zostało objaśnione w rozdziale I niniejszej pracy. Szerzej na temat regionu kujawsko-pomorskiego, a także historii Kujaw i Pomorza w swoich publikacjach wypowiadają się m.in. A. Radziwiński (red.), *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, Toruń 2017; Z. Biegański, W. Jastrzębski (red.), *Związki Kujaw i Pomorza na przestrzeni wieków*, Bydgoszcz 2001; M. Kallas, *Z przeszłości administracyjnej Kujaw i ziemi dobrzyńskiej (od rozbiorów do utworzenia województwa wrocławskiego)*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, Seria A (t. 1), Włocławek 1978.

⁵²³ L. Łbik, *Kujawsko-Pomorskie. Województwo o wielu obliczach*, [w:] S. Łaniecki (red.), *Ochrona dziedzictwa kulturowego na terenie województwa kujawsko-pomorskiego: doświadczenie, stan obecny, perspektywy*, Bydgoszcz 2014, s. 36.

⁵²⁴ *Województwo kujawsko-pomorskie. Diagnoza prospektywna*, Z. Brenda i inni (red.), Toruń 1999, s. 32.

jak: czynniki geograficzne, dziedzictwa kultury materialnej i niematerialnej, które zostały ukształtowane na przestrzeni wielu okresów dziejowych w wyniku podziałów administracyjnych, a także odmiennego rozwoju, w tym gospodarczego oraz społecznego⁵²⁵.

Województwo kujawsko-pomorskie w obecnym kształcie zostało powołane w 1999 r. na mocy ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa⁵²⁶, będącej ostatnim elementem reformy samorządowej, kreującej trzystopniowy model samorządu terytorialnego w Polsce.

Region kujawsko-pomorski w obecnych granicach odpowiada historycznemu terytorium średniowiecznej ziemi dobrzyńskiej, ziemi chełmińskiej oraz Kujaw, i jeśli się weźmie pod uwagę podział Polski w XII w. na pięć prowincji, znajdował się na terenie Mazowsza⁵²⁷. Odrębne księstwo dzielnicowe na Kujawach zostało utworzone w latach 90. XII w. za panowania Mieszka III Starego, który wyłączył je z dzielnic mazowieckiej⁵²⁸. Po jego śmierci w 1202 r. władanie nad tymi ziemiami przejął Konrad Mazowiecki, którego władza rozciągała się na nadwiślański pas Kujaw, kasztelanię kruszwicką, kasztelanię inowrocławską, kasztelanię włocławską, ziemię dobrzyńską, ziemię chełmińską, a także na terytorium nieszawskie⁵²⁹. Zdaniem Andrzeja Mietza podziały Kujaw w okresie średniowiecza były na tyle istotne, że pomimo ich zjednoczenia w rękach królewskich w końcu XIV w. pozostawiły trwałe ślady w ramach dwóch nowych województw: inowrocławskiego i brzeskiego, które stały się częścią prowincji wielkopolskiej⁵³⁰.

W wiekach od XV do XVIII, zdaniem Krzysztofa Mikulskiego, obecne województwo kujawsko-pomorskie obejmowało następujące jednostki administracyjne⁵³¹:

- 1) województwo inowrocławskie, podzielone na dwa powiaty: bydgoski i inowrocławski;

---

⁵²⁵ Ibidem, s. 32.

⁵²⁶ Dz.U. 1998 Nr 96, poz. 603.

⁵²⁷ J. Bieniak, *Polska elita polityczna XII wieku, cz. 1: Tło działalności*, [w:] S. K. Kuczyński (red.), *Spółczesność Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, t. 2, Warszawa 1982, s. 19 i nast.

⁵²⁸ R. Biskup, *Dzieje średniowieczne*, [w:] A. Radziwiński (red.), *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, Toruń 2017, s. 195.

⁵²⁹ Ibidem, s. 195.

⁵³⁰ A. Miesz, *Województwo kujawsko-pomorskie – pytanie o region*, [w:] Z. Biegański, W. Jastrzębski (red.), *Związki Kujaw i Pomorza na przestrzeni wieków*, Bydgoszcz 2001, s. 84.

⁵³¹ K. Mikulski, *Dzieje nowożytności*, [w:] A. Radziwiński (red.), *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, Toruń 2017, s. 234-239.

- 2) województwo brzesko-kujawskie, podzielone na pięć powiatów: brzesko-kujawski, kowalski, kruszwicki, przedecki, i radziejowski;
- 3) ziemię dobrzyńską, podzieloną na trzy powiaty: dobrzyński, lipnowski i rypiński;
- 4) w części województwo kaliskie: część powiatu nakielskiego, gnieźnieńskiego i kcyńskiego;
- 5) w części województwo chełmińskie: powiat chełmiński, część powiatu Michałowskiego;
- 6) część województwa pomorskiego: prawie cały powiat świecki, część powiatu nowskiego i tucholskiego oraz część powiatu człuchowskiego⁵³².

Ryszard Sudziński, podkreślając aspekty gospodarczo-demograficzne w kształtowaniu ziem regionu w czasach nowożytnych, wskazuje: „Z biegiem czasu związki ekonomiczne między Pomorzem a Kujawami coraz bardziej się zacieśniały, z tym jednak, że w drugiej połowie XVI w. i pierwszej ćwierci XVII w. na drugie po Toruniu miejsce wśród miast regionu zdecydowanie wysunęła się Bydgoszcz, a dalsze pozycje w hierarchii ważności zajmowały w kolejności: Chełmno, Grudziądz, Włocławek i Inowrocław. Według stanu z 1620 r. Bydgoszcz była jednak dwukrotnie mniejsza w porównaniu z Toruniem. W tym ostatnim mieszkało bowiem wówczas 36 tys. obywateli, podczas gdy zaludnienie Bydgoszczy nie przekraczało 15 tys. osób”⁵³³.

Kolejne zmiany administracyjne nastąpiły w wyniku rozbiorów Polski. Zgodnie z postanowieniami pierwszego rozbioru Polski, Prusom przypadła część ziem współczesnego województwa kujawsko-pomorskiego, m.in. Bydgoszcz, Chełmno, Inowrocław, zaś Toruń, wschodnia część Kujaw i ziemia dobrzyńska pozostały w granicach Rzeczypospolitej⁵³⁴. W wyniku kolejnego rozbioru Polski Prusy przejęły pozostałą część obecnego województwa kujawsko-pomorskiego, w wyniku czego ostatecznie wszystkie te ziemie zostały rozczłonkowane wedle pruskiej koncepcji podziału administracyjnego do następujących prowincji: Prusy Zachodnie, Prusy Południowe i Prusy Nowowschodnie⁵³⁵. Następne podziały wynikały z ustaleń kongresu

⁵³² K. Mikulski, *Dzieje nowożytne*, [w:] A. Radziwiński (red.), *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, Toruń 2017, s. 234-239.

⁵³³ R. Sudziński, *Problemy rozwoju i integracji głównych miast regionu kujawsko-pomorskiego z perspektywy historycznej (do 1989 roku)*, [w:] Z. Biegański, W. Jastrzębski (red.), *Związki Kujaw i Pomorza na przestrzeni wieków*, Bydgoszcz 2001, s. 30.

⁵³⁴ A. Zielińska, *Dzieje XIX i początków XX w.*, [w:] A. Radziwiński (red.), *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, Toruń 2017, s. 302.

⁵³⁵ M. Kallas, *Z przeszłości administracyjnej Kujaw i ziemi dobrzyńskiej (od rozbiorów do utworzenia województwa włocławskiego)*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, Seria A (t. 1), Włocławek 1978, s. 196 i nast.

wiedeńskiego w ramach traktatu prusko-rosyjskiego z 3 maja 1815 r. i aktu końcowego z 9 czerwca 1815 r. W ramach tych porozumień między mocarstwami w zakresie rosyjskich wpływów znalazły się Kujawy Wschodnie (włocławskie), które weszły w skład guberni warszawskiej oraz ziemia dobrzyńska, która stała się częścią guberni płockiej. Częścią terytorium państwa pruskiego w ramach rejencji kwidzyńskiej, znajdującej się w prowincji Prus Wschodnich, stały się: ziemia chełmińska podzielona na powiaty chełmiński, michałowski, toruński, a także powiaty kamieński, świecki, tucholski (od 1875 r.), zaś do rejencji bydgoskiej w ramach prowincji Wielkiego Księstwa Poznańskiego zostały przyłączone powiaty bydgoski, inowrocławski (od 1886 r.), mogileński, szubiński, wyrzyski oraz żniński⁵³⁶. W związku z tym, że ziemie obecnego województwa kujawsko-pomorskiego zostały podzielone między dwóch zaborców, doprowadziło to do zasadniczych różnic w ich rozwoju społeczno-gospodarczym.

W pierwszym okresie po odzyskaniu niepodległości powiaty znajdujące się w rejencji bydgoskiej weszły w skład województwa poznańskiego, rejencji kwidzyńskiej do województwa pomorskiego, zaś tereny znajdujące się w guberniach warszawskiej i płockiej w skład województwa warszawskiego⁵³⁷. Ważnym wydarzeniem, które miało znaczenie dla powstania samorządów, było przyjęcie w dniu 17 marca 1921 r. konstytucji marcowej, w której w art. 3 określono, iż „Rzeczypospolita Polska, opierając swój ustrój na zasadzie szerokiego samorządu terytorialnego, przekaże przedstawicielom tego samorządu właściwy zakres ustawodawstwa, zwłaszcza w dziedzinie administracji, kultury i gospodarstwa, który zostanie bliżej określony ustawami państwowymi”⁵³⁸. W 1932 r. przeprowadzono reformę samorządową, dokonując zmian w zakresie liczby oraz granic powiatów. Jarosław Kłaczek wskazuje, że w ramach tej korekty terytorialnej w 1932 r. z ówczesnego powiatu brodnickiego wyodrębniono miasto Lidzbark Welski i kilka gmin wiejskich oraz włączono je do powiatu działdowskiego, skorygowano ponadto granice powiatów świeckiego i tucholskiego, a w rezultacie utworzono powiaty miejskie, którymi z terenu dzisiejszego regionu kujawsko-pomorskiego zostały: Bydgoszcz, Grudziądz, Inowrocław i Toruń⁵³⁹. Kolejna ustawa zasadnicza zwana konstytucją kwietniową⁵⁴⁰, uchwalona 23 kwietnia 1935 r., zmierzała w kierunku utrwalającym

---

⁵³⁶ Ibidem, s. 201 i nast.

⁵³⁷ A. Mietz, *Województwo kujawsko-pomorskie...*, op. cit., s. 87.

⁵³⁸ Dz.U. 1921 Nr 44, poz. 267.

⁵³⁹ J. Kłaczek, *Dzieje najnowsze 1918-2014*, [w:] A. Radziwiński (red.), *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, Toruń 2017, s. 399.

⁵⁴⁰ Dz.U. 1935 Nr 30, poz. 227.

autorytarny system sprawowania władzy. Zgodnie z art. 75 konstytucji kwietniowej samorząd miał polegać na urzeczywistnianiu „zadań administracji państwowej w zakresie potrzeb miejscowych”. Zdaniem Jacka Pokładeckiego, w odrzuconej zasadzie decentralizacji upatrywać należy przekonanie ówczesnych władz, że „centralizacja ustroju gwarantuje większą sprawność i efektywność działania struktur władzy, a decentralizacja to zagrożenie dla jedności i spójności państwa”⁵⁴¹.

W 1939 r. terytorium państwa polskiego obejmowało 16 województw i jedno miasto wydzielone Warszawa, oraz 264 powiaty, 611 gmin miejskich i 3195 gmin wiejskich⁵⁴². Kolejne zasadnicze zmiany terytorialne zostały ustalone na mocy art. 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1937 r. o zmianie granic województw: poznańskiego, pomorskiego, warszawskiego i łódzkiego⁵⁴³, która weszła w życie 1 kwietnia 1938 r. Do województwa pomorskiego z siedzibą w Toruniu, które liczyło do wejścia w życie ustawy 19 powiatów, przyłączono z województwa poznańskiego powiaty: bydgoski, bydgoski miejski, inowrocławski, inowrocławski miejski, szubiński, wyrzyski, z powiatu mogileńskiego gminy: Chełmce, Kruszwica wieś, Kruszwica miasto, zaś z województwa warszawskiego: powiat lipnowski, nieszawski, rypiński i włocławski. Wyłączono zaś i przyłączono do województwa warszawskiego powiat działdowski.

W związku z ukształtowaniem się w lipcu 1944 r. Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego w Lublinie (dalej: PKWN), zdominowanego przez komunistów, organ ten stanął przed decyzją co do nowego ustroju administracji, w tym samorządu. Pierwszym aktem prawnym dotyczącym ustroju terytorialnego był dekret PKWN z 21 sierpnia 1944 r. o trybie powołania władz administracji ogólnej I-ej i II-ej Instancji⁵⁴⁴. Organami wykonawczymi administracji ogólnej II instancji, w myśl art. 1 dekretu, były urzędy wojewódzkie, których kierownikami byli wojewodowie, zaś organami wykonawczymi administracji ogólnej I instancji, w myśl art. 7 dekretu, były starostwa powiatowe, których kierownikami byli starostowie. Ponadto na podstawie art. 11 dekretu uchylono podział administracyjny wprowadzony przez okupanta (niemieckiego). Kolejno dekretem PKWN z 23 listopada 1944 r. o organizacji i zakresie działania samorządu terytorialnego⁵⁴⁵ określono zakres zadań i strukturę samorządu

---

⁵⁴¹ J. Pokładecki, *Samorząd terytorialny jako forma decentralizacji władzy lokalnej. Doświadczenia europejskie i polskie*, [w:] A. Lutrzykowski (red.), *Ustrój terytorialny państwa a decentralizacja systemu władzy publicznej*, Toruń 2012, s. 98.

⁵⁴² M. Kallas, *Historia ustroju Polski X-XX w.*, Warszawa 1997, s. 333.

⁵⁴³ Dz.U. 1937 Nr 46, poz. 350.

⁵⁴⁴ Dz.U. 1944 Nr 2, poz. 8.

⁵⁴⁵ Dz.U. 1944 Nr 14 poz. 74.

terytorialnego. W literaturze podkreśla się, że tym aktem normatywnym przekreślono najogólniejszą ideę samodzielności i niezależności władz samorządowych wykonujących zadania publiczne o charakterze lokalnym, ze względu na ujęcie samorządu w system rad narodowych⁵⁴⁶. W art. 1 ustalono, że „do zakresu działania samorządu terytorialnego należą sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, o ile nie są wyraźnie zastrzeżone do kompetencji władz państwowych”. Zgodnie zaś z art. 3 „Samorząd terytorialny reprezentowany przez terenową radę narodową stanowi korporację prawa publicznego i posiada osobowość prawną”. Analizując te przepisy, Alfred Lutrzykowski wskazał, że „faktycznie nastąpiło upaństwowienie samorządu terytorialnego i przejęcie przez rady narodowe jego klasycznych funkcji”⁵⁴⁷.

Jarosław Kłaczko wskazuje, że ziemie obecnego regionu kujawsko-pomorskiego pozostawały w 1944 r. „pod władaniem Niemiec hitlerowskich. Stan ten zmienił się dopiero w styczniu i lutym 1945 r., gdy większość terenu, z wyjątkiem dopiero zajętego w marcu Grudziądza, zajęły sowieckie 1 i 2 Armia Frontu Białoruskiego wraz z 1 Armią Wojska Polskiego”⁵⁴⁸. Zasadnicza zmiana zaszła po zakończeniu II wojny światowej, gdy na mocy dekretu Rady Ministrów z 30 marca 1945 r. o utworzeniu województwa gdańskiego⁵⁴⁹ powstało województwo gdańskie. W skład tego województwa weszły, zgodnie z art. 2 dekretu: Wolne Miasto Gdańsk oraz powiaty gdyńsko-grodzki, kartuski, morski, starogardzki, kościerski i tczewski wyłączone z województwa pomorskiego.

Wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej⁵⁵⁰, w myśl art. 1 ustalono, że to „rady narodowe są terenowymi organami jednolitej władzy państwowej w gminach, miastach i dzielnicach większych miast, w powiatach i województwach”. Ponadto, zgodnie z art. 32 ust. 1 ustawy, „znosi się związki samorządu terytorialnego”, zaś art. 33 stanowi, że „znosi się stanowiska wojewody, wicewojewody, starosty, wicestarosty, prezydenta i wiceprezydenta miasta, burmistrza, wiceburmistrza oraz wójta i podwójciego”. Ponadto, zgodnie z treścią art. 37, to rady narodowe oraz ich organy zostały wyznaczone do przejęcia dotychczasowego zakresu właściwości organów, które zostały zniesione. Z

---

⁵⁴⁶ A. Lutrzykowski, *System władzy publicznej...*, op. cit., s. 141.

⁵⁴⁷ Ibidem, s. 141-142.

⁵⁴⁸ J. Kłaczko, *Dzieje najnowsze 1918-2014*, [w:] A. Radziński (red.), *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, Toruń 2017, s. 423.

⁵⁴⁹ Dz.U. 1945 Nr 11, poz. 57.

⁵⁵⁰ Dz.U. 1950 Nr 14, poz. 130.

przepisów tych wynika jednoznacznie, że doszło do formalnej likwidacji samorządu terytorialnego, zerwano też z dotychczasową koncepcją ustrojową organów terenowych⁵⁵¹.

Następnie, na mocy art. 2 ustawy z dnia 28 czerwca 1950 r. o zmianach podziału administracyjnego Państwa⁵⁵², województwo pomorskie zmieniło nazwę na województwo bydgoskie i włączono do niego, zgodnie z art. 8, powiaty mogileński i żniński z województwa poznańskiego. Na podstawie art. 7 tej ustawy wyłączono z województwa bydgoskiego i przyłączono do województwa olsztyńskiego powiat nowomiejski. Warto zaznaczyć, że w 1950 r. Polska Rzeczpospolita Ludowa była podzielona na 40 124 gromady, 2994 gminy, 324 powiaty (w tym 53 miasta wydzielone) i 22 województwa (w tym 3 miasta o statusie województw)⁵⁵³.

Kolejna reforma dotycząca podziału terytorialnego została wprowadzona w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 25 września 1954 r. o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych⁵⁵⁴. Na mocy art. 1 tej ustawy w miejsce dotychczasowych gmin i gromad powołano gromady jako jednostki podziału terytorialnego wsi. W myśl art. 3 upoważnienie do podziału administracyjnego na gromady, ustalenia granic gromad oraz siedzib gromadzkich rad narodowych uzyskały wojewódzkie rady narodowe. Ponadto w skład gromady powinny wchodzić wsie leżące na terenie jednej gminy lub sąsiadujących gmin, które są ze sobą powiązane komunikacyjnie, a także posiadają wspólne urządzenia gospodarcze, kulturalne lub zdrowotne.

W piśmiennictwie wskazuje się, że reforma administracyjna z 28 czerwca 1950 r. oraz dalsze zmiany, jakie zaszły w latach 50., były elementami zarządzania związanymi z wprowadzaniem na polskich ziemiach systemu rad opartych na wzorcach, które zaczerpnięto ze Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich⁵⁵⁵. Podobnie Jacek Pokładecki wskazuje, że „idea demokratyzacji ustroju państwowego poprzez ustanowienie instytucji rad narodowych w samorządzie terytorialnym, w latach 1944-

---

⁵⁵¹ Patrz szerzej H. Zięba-Załużka, *Rezygnacja z instytucji samorządu w latach 1950-1990*, [w:] H. Zięba-Załużka (red.), *Samorząd terytorialny Rzeczypospolitej Polskiej po reformie ustrojowej* Rzeszów 1999, s. 13.

⁵⁵² Dz.U. 1950 Nr 28 poz. 255.

⁵⁵³ L. Habuda, *Zasadniczy podział terytorialny państwa podstawą dla wyboru w kwestii centralizacji i decentralizacji*, [w:] A. Lutrzykowski (red.), *Ustrój terytorialny państwa a decentralizacja systemu władzy publicznej*, Toruń 2012, s. 61; J. Lang, *Podziały terytorialne państwa*, [w:] M. Wierzbowski (red.), *Prawo administracyjne*, Warszawa 2006, s. 189.

⁵⁵⁴ Dz.U. 1954 Nr 43 poz. 191.

⁵⁵⁵ J. Kłaczek, *Dzieje najnowsze...*, op. cit., s. 423.

1950 nie tylko nie została urzeczywistniona, a wręcz przeciwnie, przez wprowadzenie struktury hierarchicznej rad służyła centralizacji władzy państwowej⁵⁵⁶. Ponadto w wyniku reform z lat 50. zniesiono stanowiska: wojewodów, burmistrzów czy prezydentów miast, które zastąpiono przewodniczącymi rad narodowych wojewódzkich, miejskich, powiatowych czy też gromadzkich.

Pod koniec lat 50. pod hasłem decentralizacji uchwalono ustawę z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych⁵⁵⁷. W wyniku nowelizacji z 28 czerwca 1963 r. rady każdego szczebla otrzymały prawo decydowania o sprawach nienależących do uprawnień innych organów władzy, ponadto w dalszym ciągu organem wykonawczym i zarządzającym rad pozostały prezydya, które reprezentowały radę na zewnątrz⁵⁵⁸.

Wobec nieefektywnego, ze względów gospodarczych, podziału na gromady, zdecydowano się od 1 stycznia 1973 r., na mocy ustawy z 29 listopada 1972 r., znieść dotychczasowy podział terenów wiejskich na gromady oraz utworzono gminy, uzasadniając tę reformę „stworzeniem korzystniejszych warunków dla rozwoju społeczno-gospodarczego wsi, intensyfikacji rolnictwa i poprawy warunków bytowych mieszkańców oraz w celu pogłębienia demokracji socjalistycznej, dalszego wzmocnienia roli i autorytetu rad narodowych i ich organów na terenach wiejskich (...)”⁵⁵⁹. W myśl art. 1 ustawy utworzone gminy stały się podstawowymi jednostkami podziału administracyjno-gospodarczego na terenach wiejskich, stwarzającymi „ze względu na swoje rozmiary, potencjał gospodarczy i urzędzenia, odpowiednie warunki dla kierowania rozwojem gospodarczym i społeczno-kulturalnym oraz dla zaspokajania potrzeb mieszkańców”⁵⁶⁰.

W wyniku reformy administracyjnej państwa z 1975 r. wprowadzono dwustopniowy jego podział na jednostki stopnia podstawowego (gminy, miasta i dzielnice większych miast) oraz jednostki stopnia wojewódzkiego (województwa, miasto stołeczne Warszawa, miasto Poznań, miasto Wrocław, miasto Kraków oraz miasto Łódź). Na mocy ustawy z 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym Państwa oraz ustawy o zmianie ustawy o radach narodowych⁵⁶¹ utworzono 49

---

⁵⁵⁶ J. Pokładecki, *Samorząd terytorialny w warunkach transformacji systemu politycznego w Polsce*, Poznań 1996, s. 31.

⁵⁵⁷ Dz.U. 1958 Nr 5, poz. 16.

⁵⁵⁸ Dz.U. 1963 Nr 28, poz. 164.

⁵⁵⁹ Ustawa z dnia 29 listopada 1972 r. o utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych (Dz.U. 1972 Nr 49, poz. 312).

⁵⁶⁰ Ibidem.

⁵⁶¹ Dz.U. 1975 Nr 16, poz. 91.

województw, w tym województwo bydgoskie z siedzibą w Bydgoszczy, województwo toruńskie z siedzibą w Toruniu oraz województwo włocławskie z siedzibą we Włocławku, których to teren zasadniczo składa się na obecny region kujawsko-pomorski. Na podstawie upoważnienia zawartego w ustawie, Rada Ministrów⁵⁶² w drodze rozporządzenia określiła miasta oraz gminy wchodzące w skład tych województw. Nowo powstałe województwo bydgoskie zamieszkiwało w 1975 r. 995 000 mieszkańców, toruńskie 587 400 mieszkańców, zaś włocławskie 403 200 mieszkańców⁵⁶³. Warto podkreślić, że największe z trójki województw, tzn. bydgoskie, było jednym z największych w kraju z powierzchnią 10,3 tys. km²⁵⁶⁴.

W 1992 r. zostały rozpoczęte ogólnopolskie prace nad kolejnymi zmianami podziału terytorialnego, przede wszystkim ukierunkowane na restytucję samorządu powiatowego oraz wybór kształtu samorządu regionalnego. W województwie bydgoskim analizy dotyczące kształtu kolejnych dwóch szczebli samorządu terytorialnego realizowała Komisja do Spraw Regionalizacji Sejmiku Samorządowego Województwa Bydgoskiego wspólnie z Wojewódzkim Biurem Planowania Przestrzennego w Bydgoszczy. Na podstawie wyznaczonych kryteriów opracowano koncepcję podziału województwa bydgoskiego, składającą się z czterech wariantów⁵⁶⁵:

- 1) I wariant zakładał podział województwa na 11 powiatów, przy założeniu poszerzenia przyszłego województwa o 9 gmin ościennych z ówczesnych województw: słupskiego, konińskiego, pilskiego, a także gdańskiego. W obrębie województwa przewidziano następujące powiaty: bydgoski grodzki, bydgoski, chojnicki, inowrocławski, mogileński, nakielski, sępoleński, szubiński, świecki oraz tucholski. Powierzchnia województwa miała wynosić 12 023 km²;
- 2) II wariant zakładał podział na 9 powiatów przy założeniu poszerzenia przyszłego województwa o 9 gmin ościennych z ówczesnych województw: słupskiego, konińskiego, pilskiego, a także gdańskiego, tj. w porównaniu do wariantu pierwszego brak wyodrębnienia powiatów sępoleńskiego oraz szubińskiego. Powierzchnia województwa miała wynosić 12 023 km²;

---

⁵⁶² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie określenia miast oraz gmin wchodzących w skład województw (Dz.U. 1975 Nr 17, poz. 92).

⁵⁶³ J. Kłaczek, *Dzieje najnowsze...*, op. cit., s. 423.

⁵⁶⁴ Z. Biegański, *Kształt terytorialno-administracyjny...*, op. cit., s. 54.

⁵⁶⁵ J. Umiński, *Geneza województwa kujawsko-pomorskiego*, [w:] Z. Biegański, W. Jastrzębski (red.), *Związki Kujaw i Pomorza na przestrzeni wieków*, Bydgoszcz 2001, s. 59.

- 3) III wariant zakładał podział na 7 powiatów, nie zakładano w nim utworzenia powiatów nakielskiego, mogileńskiego, sępoleńskiego oraz szubińskiego. Powierzchnia województwa miała wynosić 11 404 km²;
- 4) IV wariant zakładał utworzenie 9 powiatów bez włączania gmin z województwa pilskiego. Powierzchnia województwa miała wynosić 10 498 km².

Ponadto w opracowaniu zawarto charakterystykę planowanych siedzib powiatów oraz dyspozycje przestrzenne. Propozycję przedstawiono na posiedzeniu sejmiku samorządowego w dniu 5 kwietnia 1993 r., a organ ten przyjął ostatecznie II wariant z drobnymi modyfikacjami⁵⁶⁶.

Dodatkowo należy wskazać, że toczyły się również prace studyjne nad opracowaniem koncepcji Regionu Bydgoskiego, w ramach których powstały w 1993 r. takie opracowania, jak: *Region Bydgoski. Studium Funkcjonalno-Przestrzenne* oraz *Region Bydgoski w świetle związków funkcjonalnych*, w których zawarto próbę określenia regionu o trwałych związkach społeczno-gospodarczych⁵⁶⁷. Kolejne koncepcje regionu zostały przedstawione w 1992 r. jako opracowanie pod red. Zbigniewa Jabłońskiego oraz Andrzeja Potoczka w ramach „Zeszytów Prac Badawczych Regionalnego Ośrodka Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Toruniu”. Autorzy, w ramach zaprezentowanych rozważań, przedstawili możliwe warianty kreacji regionów na podstawie dotychczasowych województw: bydgoskiego, toruńskiego oraz włocławskiego. Postulowano utworzenie regionu Pomorze Nadwiślańskie jako terenu obejmującego swym zasięgiem województwa: bydgoskie, elbląskie, gdańskie, słupskie, toruńskie i włocławskie, ze względu na posiadanie wielu cech wspólnych oraz elementów integrujących ten obszar⁵⁶⁸. Byłyby to zatem obszar Pomorza Gdańskiego oraz Kujaw z ziemią chełmińską i ziemią dobrzyńską, o powierzchni 40 049 km², zamieszkały przez 4 500 000 mieszkańców, z głównym ośrodkiem w Gdańsku oraz subdominantą Torunia⁵⁶⁹. Rozważano też kreację jako osobnego województwa ziemi chełmińsko-kujawskiej, wskazując na jedność tych ziem we wszystkich dziedzinach – od geografii i przyrody, przez historię i kulturę, gospodarę, aż do podziałów terytorialnych i zagospodarowania przestrzennego⁵⁷⁰. W roku 1997 r. Wojewódzkie Biuro Planowania

---

⁵⁶⁶ Ibidem, s. 60.

⁵⁶⁷ Ibidem, s. 60.

⁵⁶⁸ Z. Jabłoński, A. Potoczek (red.), *Pomorze Nadwiślańskie. Problemy regionalizacji*, Toruń 1992, s. 23.

⁵⁶⁹ Ibidem, s. 23-32.

⁵⁷⁰ Ibidem, s. 38.

Przestrzennego w Bydgoszczy zrealizowało opracowanie pt. *Region Kujawsko-Pomorski na społeczno-gospodarczej mapie Polski*, w którym zaprezentowane tezy o potencjale regionu dostarczyły argumentów na rzecz utworzenia silnego regionu w ramach kilkunastu dużych regionów Polski⁵⁷¹.

W czasie kiedy trwały dyskusje dotyczące kształtu regionu kujawsko-pomorskiego, uchwalona została Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r.⁵⁷², mająca istotne znaczenie dla ustroju samorządu terytorialnego. W tej ustawie zasadniczej ważną zasadą ustrojową stała się zasada decentralizacji władzy publicznej, wyrażona w art. 15, który stanowi: „1. Ustrój terytorialny Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia decentralizację władzy publicznej. 2. Zasadniczy podział terytorialny państwa uwzględniający więzi społeczne, gospodarcze lub kulturowe i zapewniający jednostkom terytorialnym zdolność wykonywania zadań publicznych określa ustawa”⁵⁷³. W myśl art. 16 ust. 1 Konstytucji RP ogół mieszkańców jednostek zasadniczego podziału terytorialnego stanowi z mocy prawa wspólnotę samorządową. Ponadto samorząd terytorialny uczestniczy w sprawowaniu władzy publicznej. Przysługującą mu w ramach ustaw istotną część zadań publicznych samorząd wykonuje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność (ust. 2). Poza tymi regulacjami ustawodawca poświęcił wspomnianej tematyce cały rozdział VII zatytułowany „Samorząd terytorialny”.

W wyniku kolejnych prac nad podziałem terytorialnym ostatecznie, pomimo wielu kontrowersji, 18 lipca 1998 r. Sejm RP uchwalił ustawę⁵⁷⁴, w której dokonano podziału terytorialnego kraju na 16 województw, mimo sprzeciwu niektórych posłów koalicji rządzącej Akcji Wyborczej Solidarność (AWS) i Unii Wolności (UW) z Torunia, postulujących przyłączenie województwa toruńskiego do nowego województwa pomorskiego (powołujących się na odpowiednie uchwały rad miejskich Torunia i Grudziądza)⁵⁷⁵.

Ostatecznie, w związku z przyjęciem ustawy o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, powstało województwo kujawsko-pomorskie. W składzie nowego województwa kujawsko-pomorskiego ujęto trzy

---

⁵⁷¹ J. Umiński, *Geneza województwa kujawsko-pomorskiego...*, op. cit., s. 63.

⁵⁷² Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483.

⁵⁷³ Ibidem.

⁵⁷⁴ Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (Dz.U. 1998 Nr 96, poz. 603).

⁵⁷⁵ J. Umiński, *Geneza województwa kujawsko-pomorskiego...*, op. cit., s. 76.

województwa utworzone na mocy reformy z 1975 r., a mianowicie województwo bydgoskie, toruńskie oraz włocławskie bez gmin:

- 1) Chojnice;
- 2) Wyrzysk;
- 3) Łobżenica;
- 4) miasta Nowe Miasto Lubawskie⁵⁷⁶.

Obszar ten objął przede wszystkim takie krainy historyczne, jak: Kujawy Wschodnie, Kujawy Zachodnie, ziemię dobrzyńską, ziemię chełmińską oraz wschodnie i północne tereny Wielkopolski (Pałuki), a także część południowego pogranicza wielkopolsko-pomorskiego (Krajnę), część Mazowsza oraz część Pomorza⁵⁷⁷. Zaznaczyć należy, że pod względem tożsamości kulturowej nie jest to region zwarty i jednorodny. Ponadto warto wspomnieć, iż zgodnie z art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, siedzibą wojewody została Bydgoszcz, zaś sejmiku województwa – Toruń. Jest to jedno z dwóch dwustuletnich województw, obok województwa lubuskiego. Pierwszym marszałkiem nowo utworzonego województwa kujawsko-pomorskiego został Waldemar Achramowicz z Sojuszu Lewicy Demokratycznej (SLD).

Województwo kujawsko-pomorskie położone jest w środkowej części Europy, w północno-środkowej części Polski⁵⁷⁸. Sąsiaduje z pięcioma województwami: województwem pomorskim na północy (238,8 km), województwem warmińsko-mazurskim na północnym wschodzie (125,8 km), województwem mazowieckim na wschodzie (187,4 km), województwem łódzkim na południowym wschodzie (28,8 km) oraz województwem wielkopolskim na zachodzie i południu (393 km). Całkowita długość granic województwa kujawsko-pomorskiego wynosi 973,8 km. Warto zwrócić uwagę na niedużą odległość województwa kujawsko-pomorskiego do Warszawy i Poznania – dwóch ważnych ośrodków życia gospodarczego o najwyższym potencjale naukowo-ekonomicznym w kraju⁵⁷⁹.

---

⁵⁷⁶ J. Kłaczek, *Dzieje najnowsze...*, op. cit., s. 442.

⁵⁷⁷ Zostało to wykazane we wprowadzeniu do tego rozdziału.

⁵⁷⁸ *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa z 2003 roku*, Włocławek 2003, s. 13, przyjęty uchwałą nr XI/135/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 czerwca 2003 r. w sprawie uchwalenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego, <https://biuro-planowania.pl/art/files/42> [dostęp: 09.12.2022]; Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/planowanie-strategiczne-i-przestrzenne/planowanie-przestrzenne/27964-plan-zagospodarowania-przestrzennego-województwa-kujawsko-pomorskiego> [dostęp: 09.12.2022].

⁵⁷⁹ *Plan zagospodarowania przestrzennego*, op. cit., s. 13.

Grafika nr 1. Podział administracyjny województwa kujawsko-pomorskiego ze wskazaniem granicy z województwami ościennymi.

Źródło: Atlas statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego, Bydgoszcz 2018.

Województwo kujawsko-pomorskie zajmuje powierzchnię 17 971 km², co stanowi 5,7% powierzchni Polski i plasuje je na 10. miejscu wśród 16 województw pod względem jego wielkości⁵⁸⁰. W skład województwa wchodzi: 23 powiaty⁵⁸¹, w tym 4 powiaty grodzkie⁵⁸² oraz 19 powiatów ziemskich, a także 144 gminy, w tym 17 miejskich, 35 miejsko-wiejskich i 92 gminy wiejskie⁵⁸³. Największe miasta w regionie to: Bydgoszcz (o pow. 176 km²), Toruń (o pow. 116 km²), Włocławek (o pow. 84 km²) oraz Grudziądz (o pow. 58 km²) i Inowrocław (o pow. 30 km²)⁵⁸⁴.

⁵⁸⁰ Województwa, <https://www.polskawliczbach.pl/Wojewodztwa> [dostęp:09.12.2022]; *Plan zagospodarowania przestrzennego*, op. cit., s. 13.

⁵⁸¹ Powiaty ziemskie: aleksandrowski, brodnicki, bydgoski, chełmiński, golubsko-dobrzyński, grudziądzki, inowrocławski, lipnowski, mogileński, nakielski, radziejowski, rypiński, sepoleński, świecki, toruński, tucholski, wąbrzeski, włocławski, zniński.

⁵⁸² Miasta: Bydgoszcz, Toruń, Włocławek i Grudziądz.

⁵⁸³ *Województwo kujawsko-pomorskie. Diagnoza perspektywna*, Z. Brenda i inni (red.), Toruń 1999, s. 12. Patrz szerzej: Województwo Kujawsko-Pomorskie - Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, <https://svs.stat.gov.pl> [dostęp: 09.12.2022].

⁵⁸⁴ Województwo Kujawsko-Pomorskie - Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, <https://svs.stat.gov.pl> [dostęp: 09.12.2022].

W 2020 r. region kujawsko-pomorski zamieszkiwało 2 031 550 osób (10. miejsce w kraju wśród województw), w tym 983 504 mężczyzn i 1 048 046 kobiet. Gęstość zaludnienia wynosiła 115 osób na 1 km² i była to 9. pozycja w tej kategorii wśród województw⁵⁸⁵. W miastach zamieszkiwało 59,4% ludności województwa (w miastach 1 207 421 osób, zaś na wsi 854 521 osób)⁵⁸⁶.

Na terenie województwa mieszkali przedstawiciele następujących mniejszości narodowych i etnicznych: niemiecka (2382 osoby), romska (1080 osób), rosyjska (338 osób), ukraińska (306 osób), białoruska (164 osoby), litewska (120 osób), żydowska (116 osób), ormiańska (73 osoby), czeska (43 osoby), łemkowska (32 osoby), tatarska (32 osoby), słowacka (27 osób) oraz karańska (14 osób)⁵⁸⁷. Dwie największe mniejszości, tj. niemiecka i romska, utworzyły na terenie województwa kujawsko-pomorskiego organizacje (stowarzyszenia lub oddziały stowarzyszeń ogólnopolskich) o charakterze społeczno-kulturalnym⁵⁸⁸. Mniejszość niemiecka skupiona była w następujących organizacjach⁵⁸⁹:

- 1) Towarzystwo Mniejszości Niemieckiej w Bydgoszczy;
- 2) Stowarzyszenie Ludności Pochodzenia Niemieckiego w Toruniu;
- 3) Towarzystwo Ludności Pochodzenia Niemieckiego w Grudziądzu.

Z kolei mniejszość romska skupiona jest w następujących organizacjach⁵⁹⁰:

- 1) Europejskie Towarzystwo Edukacji i Kultury Romów;
- 2) Fundacja Pod Imieniem Bosmana;
- 3) Fundacja Pod Imieniem Kowala;
- 4) Fundacja „Szansa Dzieciom”;
- 5) Międzynarodowe Stowarzyszenie Twórców Romskich w Polsce „Roma”;

---

⁵⁸⁵ Ważniejsze dane o województwie kujawsko-pomorskim, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/files/gfx/bydgoszcz/pl/defaultstronaopisowa/2264/1/1/wazniejsze_dane_o_wojewodztwie.pdf [dostęp: 09.12.2022]. Gęstość zaludnienia wg województw [ludność na 1 km²] eregion.wzp.pl/wskaznik/gestosc-zaludnienia [dostęp: 09.12.2022].

⁵⁸⁶ Ważniejsze dane o województwie, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/files/gfx/bydgoszcz/pl/defaultstronaopisowa/2264/1/1/wazniejsze_dane_o_wojewodztwie.pdf [dostęp: 09.12.2022].

⁵⁸⁷ Struktura narodowo-etniczna Polski, <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2011/nsp-2011-wyniki/struktura-narodowo-etniczna-jezykowa-i-wyznaniowa-ludnosci-polski-nsp-2011,22,1.html> [dostęp: 09.12.2022]. Należy zaznaczyć, że dane spisu są kwestionowane przez organizacje mniejszości narodowych, jednak temat pracy nie pozwala na szerszy komentarz w tej sprawie.

⁵⁸⁸ Mniejszości narodowe w województwie kujawsko-pomorskim, <http://mniejszosci.narodowe.mswia.gov.pl/download/86/21907/KUJAWSKO-POMORSKIOK.pdf> [dostęp: 09.12.2022].

⁵⁸⁹ Ibidem.

⁵⁹⁰ Ibidem.

- 6) Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe Kobiet Romskich Otwarte Drzwi – Pirade Wudara;
- 7) Stowarzyszenie Kultury i Integracji Romów „Nasz Świat” – „Jamaro Sveto”;
- 8) Stowarzyszenie Mniejszości Narodowej Romów „Roma Union”;
- 9) Stowarzyszenie Niepełnosprawnych Romów;
- 10) Stowarzyszenie Romów w Bydgoszczy „Romano Dzipen”.

Na podstawie spisu ludności w 2011 r. można stwierdzić, że na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego dominowała ludność o jednorodnej polskiej tożsamości narodowej, obejmująca 2 040 000 osób, co stanowiło 97,2%. Około 9000 osób posiadało polską i inną niż polska tożsamość narodowo-etniczną, tj. 0,4%⁵⁹¹.

Sytuacja demograficzna w województwie kujawsko-pomorskim w roku 2020 przedstawiała się następująco⁵⁹²:

- 1) w 2020 r. urodziło się 18 tys. dzieci, współczynnik urodzeń żywych wyniósł 8,7 urodzeń na 1000 ludności;
- 2) w 2020 r. odnotowano 25,5 tys. zgonów, co było skutkiem panującej pandemii SARS-CoV-2, współczynnik zgonów wyniósł 12,3 zgony na 1000 mieszkańców;
- 3) przyrost naturalny wyniósł 3,5%;
- 4) w 2020 r. zawarto 7,7 tys. małżeństw, współczynnik zawieranych małżeństw wyniósł 3,7 na 1000 ludności;
- 5) w 2020 r. orzeczono 3,4 tys. rozwodów, współczynnik orzeczonych rozwodów wyniósł 1,7 na 1000 ludności.

Główny Urząd Statystyczny w Warszawie prognozuje, że w 2040 r. województwo kujawsko-pomorskie będzie zamieszkiwać 1 908,8 tys. osób, czyli o 7,9% mniej w porównaniu ze stanem na koniec 2019 r.⁵⁹³

Sieć osadniczą województwa kujawsko-pomorskiego tworzą 52 miasta. Pośród 52 miast województwa⁵⁹⁴:

---

⁵⁹¹ *Raport z wyników w województwie kujawsko-pomorskim. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań*, Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2012, s. 98.

⁵⁹² Opracowanie statystyczne ludności województwa kujawsko-pomorskiego, <https://bydgoszcz.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/ludnosc/stan-i-ruch-naturalny-ludnosc-i-w-województwie-kujawsko-pomorskim-w-2020-r-,3,11.html> [dostęp: 09.12.2022].

⁵⁹³ Prognoza ludności województwa kujawsko-pomorskiego w 2040 r., https://bip.stat.gov.pl/download/gfx/bip/pl/defaultstronaopisowa/1568/1/1/5._kujawsko-pomorskie.pdf [dostęp: 09.12.2022];

⁵⁹⁴ Sieć osadnicza województwa kujawsko-pomorskiego, https://www.kujawsko-pomorskie.pl/pliki/2018/planowanie/20180423_plan/02_plan.pdf [dostęp: 11.12.2022].

- 1) 31 liczy poniżej 10 tys. mieszkańców, w tym 20 poniżej 5 tys., a łączna liczba ludności miast liczących do 5 tys. wynosi zaledwie 64,4 tys.;
- 2) 5 miast liczy poniżej 2 tys. mieszkańców.

Miasta o najmniejszej powierzchni w województwie występują zasadniczo w południowo-wschodniej i wschodniej części województwa (w powiecie ziemskim włocławskim i ziemskim grudziądzkim wszystkie miasta zaliczają się do tej klasy wielkościowej, a w powiatach: radziejowskim, lipnowskim oraz brodnickim – należą do niej wszystkie miasta poza siedzibami powiatów)⁵⁹⁵.

Największymi miastami w województwie kujawsko-pomorskim są: Bydgoszcz (339 068 osób), Toruń (198 801 osób), Włocławek (105 180 osób), Grudziądz (91 289 osób) i Inowrocław (69 868 osób). Miasta te skupiają łącznie 803 606 mieszkańców, tj. 39,55% wszystkich mieszkańców województwa (ludność województwa: 2 031 550 osób)⁵⁹⁶. Charakterystyka ludnościowa pozostałych miast województwa przedstawia się następująco⁵⁹⁷:

- 1) miasta liczące od 25 do 50 tys. mieszkańców: 1 miasto, tj. Brodnica (28 880 osób);
- 2) miasta liczące od 15 do 25 tys. mieszkańców: 4 miasta, tj. Świecie (24 880 osób), Chełmno (18 910 osób), Nakło nad Notecią (17 683 osoby), Rypin (15 873 osoby);
- 3) miasta liczące od 1 do 15 tys. mieszkańców: pozostałe 43 miasta.

Trzema najmniejszymi miastami pod względem ludności w województwie kujawsko-pomorskim są: Chodecz (1351 osób), Lubień Kujawski (1375 osób) oraz Górzno (1405 osób).

Województwo kujawsko-pomorskie jest obszarem dość zróżnicowanym pod względem fizycznogeograficznym. Istotną przyczyną tych różnic jest zasięg ostatniego zlodowacenia skandynawskiego, modelowanie powierzchni po ustąpieniu lądolodu, jak też zróżnicowanie procesów morfogenetycznych⁵⁹⁸. Zróżnicowanie terenu pod względem wysokościowym, a także wykształcenie różnorodnych form rzeźby terenu zapoczątkowało wydzielenie przestrzennych jednostek fizycznogeograficznych⁵⁹⁹.

---

⁵⁹⁵ Ibidem.

⁵⁹⁶ Województwo Kujawsko-Pomorskie - Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, <https://svs.stat.gov.pl> [dostęp: 11.12.2022].

⁵⁹⁷ Bank danych lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/teryt/tablica> [dostęp: 11.12.2022].

⁵⁹⁸ *Województwo kujawsko-pomorskie...*, op. cit., s. 179.

⁵⁹⁹ Ibidem, s. 179.

Według podziału na regiony fizycznogeograficzne, wyróżniające się w krajobrazie dwie doliny: Dolina Dolnej Wisły oraz Pradolina Toruńsko-Eberswaldzka dokonały podziału województwa kujawsko-pomorskiego na trzy pojezierza: Pojezierze Południowopomorskie (na północnym zachodzie), Pojezierze Chełmińsko-Dobrzyńskie (na północnym wschodzie) i Pojezierze Wielkopolskie (na południu)⁶⁰⁰. Warto zaznaczyć, że na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego największym i najbardziej pojemnym pod względem zasobności w wody jest jezioro Gopło (2094 ha powierzchni oraz 80 mln³ objętości), ponadto występują 1002 jeziora o powierzchni powyżej 1 ha, zaś powierzchni większą niż 200 ha ma aż 11 z nich⁶⁰¹. Jeśli chodzi o charakterystykę ze względu na rzeki, województwo kujawsko-pomorskie znajduje się głównie w dorzeczu Wisły (obszar dorzecza zajmuje 70% województwa), jednak zachodnia i południowo-zachodnia część znajduje się w dorzeczu Odry (obszar dorzecza zajmuje 30% województwa)⁶⁰². Do dopływów Wisły zaliczymy: Drwęcę, Skrwę, Osę, Mień, Strugę Toruńską, Brdę, Wdę, Zgłowiączkę oraz Tążyńkę.

Na terenie całego Pojezierza Południowopomorskiego znajduje się aż 199 jezior o powierzchni 50 ha lub większej, jednakże największe Wdzydze (14,6 km²) i Charzykowskie (13,6 km²) są poza granicami regionu⁶⁰³. Warto zaznaczyć, że w latach 60. XX w., w wyniku przegrodzenia biegu Brdy, powstał Zbiornik Koronowski o powierzchni ok. 16 km²⁶⁰⁴. Na terenie tego pojezierza znajduje się jedna z większych rzek województwa kujawsko-pomorskiego, tj. Brda.

Obszar Pojezierza Chełmińsko-Dobrzyńskiego jest niezwykle zasobny w wody powierzchniowe. Główną jego rzeką jest Drwęca wraz ze swoimi dopływami, a także takie rzeki, jak: Skrwa, Mień, Fryba, Osa oraz Lutryna. Ponadto teren ten charakteryzuje się występowaniem dużej liczby jezior o zróżnicowanych parametrach, a ich największe zgrupowania znajdują się na Pojezierzu Chełmińskim, Brodnickim oraz Dobrzyńskim⁶⁰⁵.

Pojezierze Wielkopolskie należy do dorzecza Odry, zaś głównymi rzekami są Warta, Noteć oraz Wełna. Obszar ten wyróżniają liczne jeziora, a do największych należy

---

⁶⁰⁰ *Plan zagospodarowania przestrzennego...*, op. cit., s. 25.

⁶⁰¹ *Województwo kujawsko-pomorskie...*, op. cit. s. 196.

⁶⁰² *Województwo kujawsko-pomorskie...*, op. cit. s. 194.

⁶⁰³ P. Wiśniewski, M. Kistowski, K. Niecikowski, W. Staszek, R. Kot, L. Andrzejewski, *Pojezierze Południowopomorskie*, [w:] A. Richling, J. Solon, A. Macias, J. Balon, J. Borzyszkowski, M. Kistowski (red.), *Regionalna geografia fizyczna Polski*, Poznań 2021, s.125.

⁶⁰⁴ *Ibidem*, s. 125.

⁶⁰⁵ R. Kot, L. Andrzejewski, J. Lechnio, E. Malinowska, *Pojezierze Chełmińsko-Dobrzyńskie*, [w:] A. Richling, J. Solon, A. Macias, J. Balon, J. Borzyszkowski, M. Kistowski (red.), *Regionalna geografia fizyczna Polski*, Poznań 2021, s.155.

Gopło (pow. 2121,5 ha) oraz Jezioro Żnińskie Duże (pow. 420,5 ha), znajdujące się na terenie województwa kujawsko-pomorskiego⁶⁰⁶. Należy zaznaczyć, że na tym pojezierzu, pomimo wielu jezior, utworzono sztuczne zbiorniki wodne, a do największych należy Zbiornik Pakoski (Jezioro Pakoskie) o pow. 1300 ha (głęb. 19,3 m), który został wybudowany w 1975 r. na Noteci⁶⁰⁷.

Obszary Doliny Dolnej Wisły oraz Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej charakteryzują się rozległymi rozszerzeniami w postaci kotlin (np. Kotlina Toruńska, Kotlina Grudziądzka). Najwyższym punktem na obszarze województwa jest wzniesienie Czarna Góra, które znajduje się w pasie wzniesień morenowych nazywanych Górami Obkaskimi na Pojezierzu Krajeńskim, o wysokości 188,8 m n.p.m., natomiast najniższy punkt znajduje się na wysokości około 12,2 m n.p.m., na terenach terasy zalewowej doliny Wisły (w pobliżu województwa pomorskiego)⁶⁰⁸.

Województwo kujawsko-pomorskie charakteryzuje się różnorodnością środowiska przyrodniczego. Cenne zasoby środowiska objęte są formami ochrony przyrody wskazanymi w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody⁶⁰⁹. Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona (z wyłączeniem ochrony w ramach obszarów Natura 2000) wynosi 579 644,5 ha, co stanowi 32,3% powierzchni województwa kujawsko-pomorskiego⁶¹⁰. Na terenie województwa występuje siedem odrębnych parków i jeden zespół krajobrazowy o łącznej powierzchni 236 597,9 ha, w tym⁶¹¹:

- 1) Krajeński Park Krajobrazowy o pow. 74 985,6 ha;
- 2) Tucholski Park Krajobrazowy o pow. 25 445,8 ha;
- 3) Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy o pow. 20 301,5 ha;
- 4) Wdecki Park Krajobrazowy o pow. 19 177,2 ha;
- 5) Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy o pow. 14 025,6 ha;
- 6) Brodnicki Park Krajobrazowy o pow. 12 458,0 ha;
- 7) Nadgoplański Park Krajobrazowy o pow. 9726,4 ha;
- 8) Zespół Parków Krajobrazowych Nad Dolną Wisłą o pow. 60 477,7 ha.

---

⁶⁰⁶ A. Macias, S. Bródka, M. Kubacka, R. Kot, L. Andrzejewski, *Pojezierze Wielkopolskie*, [w:] A. Richling, J. Solon, A. Macias, J. Balon, J. Borzyszkowski, M. Kistowski (red.), *Regionalna geografia fizyczna Polski*, Poznań 2021, s.179.

⁶⁰⁷ Ibidem, s. 179.

⁶⁰⁸ Ibidem.

⁶⁰⁹ Dz.U. 2022, poz. 916 z późn. zm.

⁶¹⁰ *Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2021*, Bydgoszcz 2021, s. 16.

⁶¹¹ Ibidem, s. 17. Parki krajobrazowe województwa kujawsko-pomorskiego, <https://parki.kujawsko-pomorskie.pl> [dostęp: 11.12.2022].

Ponadto na terenie województwa występują 92 rezerwaty przyrody o łącznej powierzchni 9603,6 ha⁶¹².

Zasoby przyrodnicze, krajobrazowe oraz z zakresu kultury materialnej i niematerialnej regionu kujawsko-pomorskiego stanowią istotny potencjał rozwoju turystyki. Na terenie województwa znajdują się atrakcje turystyczne o znaczeniu międzynarodowym, w tym m.in. Zespół Staromiejski Torunia, który jest jednym z najcenniejszych zespołów zabytkowych w Polsce, wpisanym w 1997 r. na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO. Ten zespół, składający się z 350 zabytków, obejmuje Stare i Nowe Miasto, z zachowanym prawie bez zmian XIII-wiecznym układem urbanistycznym⁶¹³. Warto podkreślić, że Toruń znajduje się na drugim miejscu (po Krakowie) wśród miast polskich, w których występuje największa liczba autentycznych zabytków sztuki i architektury gotyckiej⁶¹⁴. Do najbardziej znaczących obiektów zbudowanych w stylu gotyckim należą m.in.: Ratusz Staromiejski czy Katedra Świętych Janów, dlatego też gotyk jest znakiem rozpoznawczym Torunia, a głównym hasłem promocyjnym miasta jest: „Toruń – gotyk na dotyk”⁶¹⁵. Atrakcją krajoznawczą jest również kompleks Muzeum Archeologicznego w Biskupinie, jeden z największych i najbardziej rozpoznawalnych rezerwatów archeologicznych w Europie. Warto zaznaczyć, że na terenie muzeum znajdują się bogate ślady osadnictwa, obejmujące pozostałości osady obronnej z późnej epoki brązu i wczesnej epoki żelaza, które ze względu na dobry stan zachowania drewnianych konstrukcji jeszcze w latach 30. XX w. zostały nazwane „Polskimi Pompejami”, zaś w 1994 r. obszar półwyspu Jeziora Biskupińskiego został uznany za Pomnik Historii⁶¹⁶. Ponadto wysokie walory krajoznawczo-turystyczne posiadają m.in.⁶¹⁷:

- 1) zamki i ich pozostałości: w Toruniu, Golubiu-Dobrzyniu, Radzynie Chelmińskim, Rogóźnie, Świeciu, Raciążku oraz Bobrownikach;
- 2) budowle architektury militarnej: unikatowy w skali europejskiej obiekt twierdzy Grudziądz oraz fortyfikacje w Toruniu;

---

⁶¹² Ibidem, s. 18.

⁶¹³ *Województwo kujawsko-pomorskie...*, op. cit., s. 525.

⁶¹⁴ Program rozwoju turystyki dla miasta Torunia do 2030 roku, https://www.torun.pl/sites/default/files/pliki/859_22_zal_01.pdf [dostęp: 11.12.2022].

⁶¹⁵ Toruński gotyk, <https://www.torun.pl/pl/turystyka/tylko-w-toruniu/torunski-gotyk> [dostęp: 13.12.2022].

⁶¹⁶ Biskupin, <https://www.biskupin.pl/kim-jestesmy/> [dostęp: 13.12.2022].

⁶¹⁷ *Województwo kujawsko-pomorskie...*, op. cit., s. 525.

- 3) zabytki techniki: zespół tężni w uzdrowiskowym Ciechocinku oraz Muzeum Kolei Wąskotorowej w Wenecji k. Żnina;
- 4) zespoły pałacowe: w Lubostroniu i Ostromecku.

Produktem turystycznym na skalę światową są toruńskie pierniki. W 2006 r. otwarto przy ul. Rabiańskiej 9 w Toruniu Toruńskie Żywe Muzeum Piernika – pierwszą tego typu interaktywną placówkę w Europie⁶¹⁸. Ponadto w województwie kujawsko-pomorskim leży miasto Chełmno, na terenie którego znajdują się liczne dobrze zachowane obiekty zabytkowe. Miasto to było niegdyś siedzibą biskupów chełmińskich oraz stolicą diecezji, a od czasów średniowiecznych słynęło z prawa chełmińskiego, na podstawie którego lokowano m.in. miasta w dawnej Rzeczypospolitej⁶¹⁹. Chełmno charakteryzuje się średniowiecznym miejskim układem urbanistycznym, tj. dzielnicy Starego Miasta wraz z rynkiem w obrębie dawnych murów miejskich i ich otoczenia, które posiadają wysokie wartości historyczne⁶²⁰. Należy wskazać, że rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2005 roku „Chełmno – Stare Miasto” zostało uznane za Pomnik Historii⁶²¹.

W 2020 r.⁶²² w regionie kujawsko-pomorskim były 374 turystyczne obiekty noclegowe⁶²³, w tym⁶²⁴:

- 1) obiekty hotelowe: 34,2%;
- 2) inne obiekty hotelowe: 12,8%, a wśród nich obiekty spełniające funkcję hotelu, motelu, pensjonatu, którym nie została nadana żadna kategoria, a także obiekty świadczące usługi hotelowe, m.in. domy gościnne i zajazdy;
- 3) ośrodki wczasowe: 9,4%;
- 4) pokoje gościnne/kwatery prywatne: 9,1%;
- 5) zakłady uzdrowiskowe: 7,8%;
- 6) kwatery agroturystyczne: 5,3%.

---

⁶¹⁸Muzeum piernika, <https://muzeumpiernika.pl/o-muzeum/> [dostęp: 13.12.2022].

⁶¹⁹ Należy podkreślić, że na prawie chełmińskim zostało lokowanych od średniowiecza do końca XVIII w. aż 225 miast oraz 1364 wsie i osady. Prawo chełmińskie, encyklopedia.warmia.mazury.pl/index.php/Prawo_chełmińskie [dostęp: 13.12.2022];

⁶²⁰ Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+ stanowiąca załącznik do uchwały nr XXVIII/399/20 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2020 r., s. 125.

⁶²¹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 kwietnia 2005 r. w sprawie uznania za pomnik historii (Dz.U. 2005 Nr 64, poz. 568).

⁶²² Według danych z czerwca 2020 r.

⁶²³ Posiadających 10 lub więcej miejsc noclegowych.

⁶²⁴ Turystyka w województwie kujawsko-pomorskim, <https://bydgoszcz.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/sport-turystyka/turystyka-w-województwie-kujawsko-pomorskim-w-2020-r-,2,13.html> [dostęp: 13.12.2022].

W 2020 r. wyżej wymienione obiekty dysponowały 30,1 tys. miejsc noclegowych i przyjęły 0,7 mln turystów, w tym 37,9 tys. turystów zagranicznych (najliczniejszą grupę turystów zagranicznych stanowili: Niemcy (35,7%), Ukraińcy (10,7%), Brytyjczycy (8,4%), Holendrzy (4,3%), a ponadto obywatele Stanów Zjednoczonych Ameryki (3,9%), Francji (3,7%), Rosji (3,6%), Czech (3,4%) oraz Włoch (3,0%)⁶²⁵.

Województwo kujawsko-pomorskie jest obszarem Polski specjalizującym się w rolniczej produkcji towarowej, zaliczanym do czołowych producentów płodów rolnych na terenie kraju⁶²⁶. Jako region produkcyjny, który stanowi zaplecze żywnościowe kraju, zajmuje piąte miejsce pod względem wartości globalnej produkcji rolniczej (w tym czwarte miejsce w produkcji roślinnej, piąte w produkcji zwierzęcej)⁶²⁷. W 2020 r. w województwie kujawsko-pomorskim było 59,6 tys. gospodarstw rolniczych (w tym 59,2 tys. gospodarstw indywidualnych), z których 51,5% prowadziło wyłącznie produkcję roślinną, zaś 47% gospodarstw zarówno roślinną, jak i zwierzęcą⁶²⁸. Powierzchnia upraw zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi w 2020 r. wyniosła 607,7 tys. ha (produkcja wyniosła 2594,0 tys. ton), powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku – 77,1 tys. ha (produkcja wyniosła 250,3 tys. ton), powierzchnia uprawy ziemniaków – 30,0 tys. ha (produkcja wyniosła 722,6 tys. ton), powierzchnia uprawy buraków cukrowych w 2020 r. wyniosła 42,2 tys. ha (produkcja wyniosła 2456,3 tys. ton)⁶²⁹. W przypadku produkcji zwierzęcej pogłowie trzody chlewnej w województwie wyniosło 1125,6 tys. sztuk, pogłowie bydła liczyło 510,2 tys. sztuk, pogłowie owiec 10,0 tys. sztuk, stada drobiu zaś 12,5 mln sztuk⁶³⁰. Ponadto w roku 2020 na terenie województwa kujawsko-pomorskiego funkcjonowało 385 gospodarstw ekologicznych⁶³¹.

Województwo kujawsko-pomorskie jest jednym z liderów ogólnopolskich w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego. Status uzdrowiska posiadają trzy miejscowości:

---

⁶²⁵ Ibidem.

⁶²⁶ Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+ stanowiąca załącznik do uchwały nr XXVIII/399/20 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2020 r., s. 125.

⁶²⁷ Ibidem, s. 42.

⁶²⁸ Dane z czerwca 2020 r. Spis rolny. Rolnictwo w województwie kujawsko-pomorskim, <https://bydgoszcz.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/rolnictwo-lesnictwo/powszechny-spis-rolny-2020-wyniki-wstepne-w-wojewodztwie-kujawsko-pomorskim,5,1.html#> [dostęp: 13.12.2022].

⁶²⁹ Dane z czerwca 2020 r. Rolnictwo w województwie kujawsko-pomorskim, <https://bydgoszcz.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/rolnictwo-lesnictwo/rolnictwo-w-wojewodztwie-kujawsko-pomorskim-w-2020-r-,4,2.html> [dostęp: 13.12.2022].

⁶³⁰ Ibidem.

⁶³¹ Gospodarstwa ekologiczne, <https://www.sodr.pl/main/aktualnosci/Liczba-gospodarstw-ekologicznych-w-Polsce-znowu-rosnie-raport-do-pobrania/idn:2034> [dostęp: 13.12.2022].

Ciechocinek, Inowrocław oraz Wieniec-Zdrój w gm. Brześć Kujawski. W tych uzdrowiskach znajdują się specjalistyczne zakłady i urzędy leczenia uzdrowiskowego, takie jak szpitale, sanatoria, przychodnie, parki zdrojowe, pijalnie uzdrowiskowe, lecznicze i rehabilitacyjne baseny czy ścieżki zdrowotne⁶³². „Wskaźnik osobodni pobytu kuracjuszy mierzony iloczynem liczby kuracjuszy stacjonarnych i czasu ich pobytu w 2017 roku dla województwa przekroczył 2,4 mln, co stanowiło prawie 20% sumy krajowej (...) województwo obsługiwało prawie 22% spośród wszystkich kuracjuszy w kraju leczonych pełnopłatnie. W tym aspekcie udział kujawsko-pomorskiego również sukcesywnie się zwiększał, dzięki czemu region utrzymywał 2. pozycję w kraju”⁶³³.

Województwo kujawsko-pomorskie należy do grupy województw o średnim udziale w generowaniu produktu krajowego brutto (dalej jako: PKB). W 2020 r. PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w badanym województwie wyniósł 50 246 zł (8. miejsce w Polsce). Najniższy PKB w Polsce był w województwie lubelskim i wyniósł 42 370 zł, zaś najwyższy w województwie mazowieckim, gdzie wyniósł 97 093 zł⁶³⁴.

Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego istnieje Park Przemysłowo-Technologiczny w Bydgoszczy, który jest jednym z największych w Polsce⁶³⁵. Szansą na rozwój gospodarczy województwa jest funkcjonowanie przedsiębiorstw w Brzeskiej Strefie Gospodarczej (będącej ośrodkiem rozwoju gospodarczego w rejonie o niekorzystnej sytuacji społeczno-gospodarczej) oraz Bydgoskim Kłastrze Przemysłowym (który jest krajowym liderem branży narzędziowej i przetwórstwa tworzyw polimerowych)⁶³⁶. W przyszłości planowane jest również utworzenie Centralnego Parku Inwestycyjnego Dźwierzno, który ma być jednym z najbardziej atrakcyjnych wielkoobszarowych terenów inwestycyjnych w skali kraju (468 ha)⁶³⁷. Najważniejszymi instytucjami wspierającymi aktywność gospodarczą w województwie

---

⁶³² Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+ stanowiąca załącznik do uchwały nr XXVIII/399/20 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2020 r., s. 43.

⁶³³ Ibidem, s. 43.

⁶³⁴ Bank danych lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/wykres> [dostęp: 13.12.2022].

⁶³⁵ Bydgoski Park Przemysłowo-Technologiczny, <https://www.bppt.pl> [dostęp: 13.12.2022].

⁶³⁶ Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+ stanowiąca załącznik do uchwały nr XXVIII/399/20 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2020 r., s. 121-124.

⁶³⁷ Zwolnienie z podatku dochodowego, <https://barr.pl/aktualnosci/zwolnienie-z-podatku-dochodowego/> [dostęp: 13.12.2022]. Centralny Park Inwestycyjny Dźwierzno skierowany do dużych inwestorów, <https://www.farmer.pl/fakty/polska/ardanowski-centralny-park-inwestycyjny-dzwierzno-skierowany-do-duzych-inwestoro-w,88447.html> [dostęp: 13.12.2022].

są m.in. Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna⁶³⁸, Kujawsko-Pomorska Agencja Innowacji Sp. z o.o. w Toruniu, Kujawsko-Pomorski Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. w Toruniu, Kujawsko-Pomorski Fundusz Pożyczkowy Sp. z o.o. w Toruniu, Kujawsko-Pomorski Fundusz Rozwoju Sp. z o.o. w Toruniu czy Toruńska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Toruniu⁶³⁹.

Wykształcenie jest istotnym czynnikiem stymulującym rozwój cywilizacyjno-kulturowy regionu. Jeśli chodzi o potencjał społeczny województwa kujawsko-pomorskiego w zakresie poziomu wykształcenia⁶⁴⁰, to przedstawiał się on w 2020 r. w sposób następujący⁶⁴¹:

- 1) 348 tys. osób z wykształceniem wyższym, tj. 21,2% osób;
- 2) 393 tys. osób z wykształceniem policealnym oraz średnim zawodowym, tj. 23,9% osób;
- 3) 156 tys. osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym, tj. 9,5% osób;
- 4) 438 tys. osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, tj. 26,6% osób;
- 5) 310 tys. osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym, tj. 18,9%.

Odsetek osób z wyższym wykształceniem w województwie kujawsko-pomorskim nie przekracza, niestety, średniej ogólnopolskiej, wynoszącej 24,4%⁶⁴². Najwyższy współczynnik ma województwo mazowieckie tj. 32,4%, zaś najniższy województwo lubuskie 20%⁶⁴³.

W roku 2020 r. stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie kujawsko-pomorskim wyniosła 8,9%, a w powiatowych urzędach pracy zarejestrowanych było 73,5 tys. osób bezrobotnych (o 9,4 tys. więcej niż w roku poprzednim), w tym 58,4% kobiet oraz 41,6% mężczyzn⁶⁴⁴. Region kujawsko-pomorski znalazł się wśród województw o najwyższej stopie bezrobocia, po województwie warmińsko-mazurskim (10,1%) oraz

---

⁶³⁸ Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna, <https://www.strefa.gda.pl> [dostęp: 13.12.2022].

⁶³⁹ Jednostki organizacyjne samorządu województwa kujawsko-pomorskiego, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/urząd-marszałkowski/jednostki-organizacyjne> [dostęp: 13.12.2022].

⁶⁴⁰ Wskaźnik dla ludności powyżej 15. roku życia.

⁶⁴¹ Bank danych lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁴² Struktura demograficzna w świetle wyników spisu powszechnego, <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-ostateczne/stan-i-struktura-demograficzno-spoleczna-i-ekonomiczna-ludnosci-polski-w-swietle-wynikow-nsp-2021,6,2.html> [dostęp: 15.12.2023].

⁶⁴³ Ibidem.

⁶⁴⁴ Bezrobocie w województwie kujawsko-pomorskim, <https://bydgoszcz.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/praca-wynagrodzenie/bezrobocie-rejestrowane-w-wojewodztwie-kujawsko-pomorskim-w-2020-r-,7,9.html> [dostęp: 15.12.2022].

podkarpackim (9,1%)⁶⁴⁵. W grudniu 2020 roku ponad połowa bezrobotnych (38 891 osób, 52,9%) w województwie była w wieku pomiędzy 25. a 44. rokiem życia, zaś najliczniejszą grupę ze wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych stanowiły osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym – 31,9%⁶⁴⁶. W województwie kujawsko-pomorskim liczba emerytów i rencistów w 2020 r. wyniosła 485 138 osób⁶⁴⁷. Wskaźnik zatrudnienia w roku 2020 wyniósł 52,9% (udział pracujących w ogólnej liczbie ludności)⁶⁴⁸.

We wrześniu 2020 r. w województwie kujawsko-pomorskim zarejestrowanych było 208 600 podmiotów gospodarczych (osób prawnych, jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą), co było wartością większą o 0,3% podmiotów niż w końcu sierpnia 2020 r. i o 2,4% większą niż 30 września 2019 r.⁶⁴⁹. Co istotne, w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2018–2020 aktywność innowacyjną (tj. wdrożenie innowacji produktowych lub procesów biznesowych) zadeklarowało 29,0% przedsiębiorstw przemysłowych, a także 31,3% przedsiębiorstw usługowych⁶⁵⁰.

W 2020 r. w województwie kujawsko-pomorskim dróg publicznych wszystkich kategorii było 27 440,30 km, w tym 165 km autostrad, 108 km dróg ekspresowych⁶⁵¹. Liczba dróg o nawierzchni twardej w 2020 r. wyniosła 19 060,3 km: w tym 1212 km dróg

---

⁶⁴⁵ Ibidem.

⁶⁴⁶ Wojewódzki Urząd Pracy, <https://wuptorun.praca.gov.pl/documents/5078407/11420019/Kujawsko-pomorski%20rynek%20pracy%20w%202020%20roku/f2bc3f25-43bb-4fea-b9eb-a87ecc66c4a3?t=1619694451124> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁴⁷ Emerytury i renty w województwie kujawsko-pomorskim, https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5486/32/12/1/emerytury_i_renty_w_2020.pdf [dostęp: 15.12.2022]. Liczba emerytów i rencistów w Polsce uwzględniająca wyłącznie emerytów i rencistów otrzymujących świadczenia wypłacane przez ZUS (bez rent wypadkowych finansowanych z FUS) oraz przez KRUS (bez świadczeń finansowanych z FER, a wypłacanych przez MON, MSWiA i MS).

⁶⁴⁸ Województwo kujawsko-pomorskie w liczbach, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/download/gfx/bydgoszcz/pl/defaultaktualnosci/758/2/10/1/wojewodztwo_kujawsko-pomorskie_w_liczbach_2021.pdf [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁴⁹ Bez osób fizycznych prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie. Podmioty gospodarki narodowej, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/download/gfx/bydgoszcz/pl/defaultaktualnosci/73/301/1/1/informacja_o_podmiotach_gospodarki_narodowej_2020_09.pdf&cd=2&hl=pl&ct=clnk&gl=pl [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁵⁰ Działalność innowacyjna w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2018–2020, <https://bydgoszcz.stat.gov.pl/opracowania-bezace/opracowania-sygnalne/inne-opracowania/dzialalnosc-innowacyjna-przedsiębiorstw-w-województwie-kujawsko-pomorskim-w-latach-20182020,7,11.html#> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁵¹ Bank danych lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 15.12.2022]; Regionalny plan transportowy województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021–2027, https://www.kujawsko-pomorskie.pl/pliki/2022/planowanie/20220525_konsultacje/Projekt_RPT.pdf [dostęp: 15.12.2022].

krajowych, 1748,6 km dróg wojewódzkich, 6718,4 km dróg powiatowych, 9381,3 km dróg gminnych⁶⁵². Ponadto w województwie było 1218,9 km dróg dla rowerów.

W 2020 r. na terenie województwa kujawsko-pomorskiego zarejestrowanych było 1 755 029 pojazdów samochodowych i ciągników, w tym 1 332 490 samochodów osobowych oraz 100 991 motocykli⁶⁵³. W 2020 r. w regionie kujawsko-pomorskim zdarzyło się 827 wypadków drogowych, w których śmierć poniosły 134 osoby⁶⁵⁴.

Jeśli chodzi o infrastrukturę kolejową, to długość linii kolejowych eksploatowanych normalnotorowych na terenie województwa wyniosła w 2020 r. 1199,4 km (w tym zelektryfikowanych 563 km), zaś gęstość linii kolejowych na 100 km – 6,7 km na 100 km⁶⁵⁵.

Transport lotniczy w województwie kujawsko-pomorskim skupiony jest wokół regionalnego portu lotniczego w Bydgoszczy im. Ignacego Jana Paderewskiego⁶⁵⁶, który działa w formie spółki akcyjnej. Akcjonariuszami Portu Lotniczego Bydgoszcz S.A. są m.in. samorzady terytorialne, w tym: Województwo Kujawsko-Pomorskie, Miasto Bydgoszcz, Miasto Toruń, Gmina Miasto Inowrocław oraz Gmina Sicienko⁶⁵⁷. Warto zaznaczyć, że lotnisko, które rozpoczęło swoje funkcjonowanie w 1920 r., od czerwca 1929 r. (z przerwami) realizuje transport powietrzny, „kiedy to PLL »LOT« uruchomiły połączenia z Gdańskiem, Warszawą i Poznaniem”⁶⁵⁸. W 2020 r. z lotniska korzystały dwie linie lotnicze: Ryanair oraz LOT, proponujące następujące połączenia: krajowe (Warszawa oraz Kraków), a także do Wielkiej Brytanii oraz Irlandii (Birmingham, Dublin, Londyn Luton, Londyn Stansted, Edynburg)⁶⁵⁹. W 2020 r., ze względu na panującą pandemię koronawirusa SARS-CoV-2, z lotniska skorzystało 127 959 pasażerów, zaś rok wcześniej było to aż 425 230 osób⁶⁶⁰.

Infrastruktura społeczna o znaczeniu ponadlokalnym w zakresie szkolnictwa wyższego zlokalizowana jest zasadniczo w dużych jednostkach administracyjnych jak Bydgoszcz, Toruń, Włocławek, Grudziądz, Inowrocław, ale w pojedynczych przypadkach występuje także w mniejszych miastach, tj. Brodnicy czy Tucholi. W 2020

---

⁶⁵² Bank danych lokalnych – liczba dróg o nawierzchni twardej, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁵³ Ibidem.

⁶⁵⁴ Ibidem.

⁶⁵⁵ Linie kolejowe w 2021 r., <https://dane.utk.gov.pl/sts/infrastruktura/linie-kolejowe/18885,Linie-kolejowe-w-2021-r.html> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁵⁶ Port lotniczy w Bydgoszczy – patron, <https://plb.pl/patron/> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁵⁷ Port lotniczy w Bydgoszczy – akcjonariat, <https://plb.pl/struktura-akcjonariatu/> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁵⁸ Port lotniczy w Bydgoszczy – historia, <https://plb.pl/historia/> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁵⁹ Port lotniczy w Bydgoszczy – aktualności, <https://plb.pl/aktualnosci/page/13/> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁶⁰ Port lotniczy w Bydgoszczy – statystyki, <https://plb.pl/statystyki/> [dostęp: 15.12.2022].

r. łącznie na terenie województwa funkcjonowało 16 uczelni wyższych macierzystych oraz 6 filii⁶⁶¹, w tym: Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy, Państwowa Akademia Nauk Stosowanych⁶⁶² we Włocławku, Politechnika Bydgoska im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich⁶⁶³, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu czy Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu⁶⁶⁴. W 2020 r. w województwie kujawsko-pomorskim studiowało w uczelniach publicznych 34 399 studentów, w tym na studiach stacjonarnych 29 052 oraz na studiach niestacjonarnych 5347⁶⁶⁵. W przypadku uczelni niepublicznych studentów stacjonarnych w 2020 r. było 2 846, zaś niestacjonarnych – 16 989⁶⁶⁶. Jeśli weźmiemy pod uwagę absolwentów uczelni publicznych, to w roku 2020 ukończyły te uczelnie 8 104 osoby, natomiast uczelnie niepubliczne ukończyło 4 328 osób.

Infrastruktura społeczna o znaczeniu ponadlokalnym w zakresie ochrony zdrowia zlokalizowana jest zasadniczo w 4 największych miastach województwa. W Bydgoszczy zlokalizowane są: Centrum Onkologii w Bydgoszczy, 10. Wojskowy Szpital z Polikliniką SPZOZ w Bydgoszczy, Wojewódzki Szpital Dziecięcy w Bydgoszczy, Szpital Uniwersytecki im. A. Jurasza w Bydgoszczy, Szpital Uniwersytecki nr 2 im. dra J. Biziela w Bydgoszczy, Szpital MSWiA w Bydgoszczy, Szpital Miejski w Bydgoszczy. W Toruniu zaś swoją siedzibę mają: Wojewódzki Szpital Zespolony w Toruniu oraz Szpital Miejski w Toruniu. We Włocławku znajduje się Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. bł. ks. Jerzego Popiełuszki we Włocławku, zaś w Grudziądzu Regionalny Szpital Specjalistyczny im. dra Władysława Biegańskiego.

Charakterystykę infrastruktury społecznej w sferze kultury należy rozpocząć od bibliotek publicznych, z tego względu, że te jednostki kultury⁶⁶⁷ występują w każdej gminie regionu kujawsko-pomorskiego. W 2020 r. na terenie województwa kujawsko-

---

⁶⁶¹ Bank danych lokalnych – uczelnie, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁶² Uprzednio Państwowa Uczelnia Zawodowa we Włocławku (PUZ) (w latach 2019-2022).

⁶⁶³ Uprzednio Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy (w latach 2006-2021).

⁶⁶⁴ Akademia Muzyczna w Bydgoszczy, www.amuz.bydgoszcz.pl [dostęp: 15.12.2022]; Politechnika Bydgoska, <https://pbs.edu.pl/pl/> [dostęp: 15.12.2022]; Państwowa Uczelnia Zawodowa, <https://puz.wloclawek.pl> [dostęp: 15.12.2022]; Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, <https://www.ukw.edu.pl> [dostęp: 15.12.2022]; Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu <https://www.umk.pl> [dostęp: 15.12.2022]; Wyższa Szkoła Bankowa, <https://www.wsb.pl/torun/> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁶⁵ Studenci na uczelniach wyższych w województwie kujawsko-pomorskim, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁶⁶ Ibidem.

⁶⁶⁷ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz.U. 2020, poz. 194 z późn. zm.).

pomorskiego było 397 bibliotek wraz z filiami, w tym prowadzonych przez gminę (do których zalicza się tu także miasto na prawach powiatu) 356 instytucji, przez powiat – 1 biblioteka, zaś województwo było organizatorem dla 40 bibliotek. Biblioteki w województwie kujawsko-pomorskim dysponowały łącznym księgozbiorem w liczbie 6 943 621 woluminów⁶⁶⁸. Ogółem w ciągu 2020 r. z działalności bibliotek skorzystało 202 190 czytelników, którzy wypożyczyli 3 638 489 woluminów⁶⁶⁹. Największymi bibliotekami publicznymi o znaczeniu ponadlokalnym są wojewódzkie biblioteki publiczne w Toruniu: Książnica Kopernikańska (posiadająca 16 filii)⁶⁷⁰ oraz Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy (posiadająca 26 filii)⁶⁷¹, których księgozbiór liczy łącznie 1 663 433 woluminów i które łącznie obsłużyły w 2020 r. 45 902 czytelników (2020 r. to okres pandemii koronawirusa SARS-CoV-2)⁶⁷². W bibliotekach łącznie w roku 2020 zatrudnionych było 889 osób na stanowiskach dotyczących działalności podstawowej.

Jeśli chodzi o pozostałe instytucje kultury, to na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w 2020 r. znajdowało się 7 teatrów i instytucji muzycznych, w tym: Teatr im. Wiliama Horzycy w Toruniu, Filharmonia Pomorska w Bydgoszczy im. Ignacego Jana Paderewskiego czy Opera Nova w Bydgoszczy⁶⁷³. Co warte podkreślenia, wszystkie teatry i instytucje muzyczne przystosowane były do potrzeb osób niepełnosprawnych. Oprócz tego na terenie województwa funkcjonowało 48 muzeów i oddziałów muzealnych, z czego 17 przystosowanych było do potrzeb osób niepełnosprawnych⁶⁷⁴. Najbardziej rozpoznawalnym muzeum na terenie województwa kujawsko-pomorskiego jest Muzeum Archeologiczne w Biskupinie, które odwiedza rokrocznie ponad 200 tysięcy zwiedzających⁶⁷⁵. Ponadto na terenie województwa w 2020 r. prowadziło swoją działalność 18 kin stałych, dysponujących 14 336 miejscami⁶⁷⁶.

---

⁶⁶⁸ Księgozbiór bibliotek w województwie kujawsko-pomorskim, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁶⁹ Ibidem.

⁶⁷⁰ Książnica Kopernikańska, <https://ksiaznica.torun.pl/kontakt/filie-ksiaznicy.html> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁷¹ Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy, <https://biblioteka.bydgoszcz.pl/filie/> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁷² Biblioteki kujawsko-pomorskie w liczbach, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/informacje-prasowe/30801-nasze-biblioteki-w-liczbach> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁷³ Rejestr instytucji kultury, <https://bip.kujawsko-pomorskie.pl/rejestr-instytucji-kultury-wojewodztwa-kujawsko-pomorskiego-2/> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁷⁴ Muzea w województwie kujawsko-pomorskim, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁷⁵ Muzeum Archeologiczne w Biskupinie, <https://www.biskupin.pl/kim-jestesmy/> [dostęp: 15.12.2022].

⁶⁷⁶ Kina stałe w województwie kujawsko-pomorskim, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 15.12.2022].

Charakteryzując region kujawsko-pomorski należy przedstawić wyniki wyborów do samorządu województwa oraz w wyborach do Sejmu RP i Senatu RP. W wyniku wyborów zostaje wybrana elita polityczna, która ma wpływ na kierunki rozwoju regionu. W wyborach w 2018 r. uprawnionych do głosowania było 1 611 366 mieszkańców, zaś frekwencja w regionie w wyborach do sejmiku wyniosła 52%⁶⁷⁷. Zarejestrowano 12 komitetów wyborczych: KW Prawo i Sprawiedliwość, KKW Platforma.Nowoczesna Koalicja Obywatelska, Komitet Wyborczy PSL, KKW SLD Lewica Razem, KWW Kukiz'15, KWW Bezpartyjni Samorządowcy, KWW Wolność w Samorządzie, KW Razem, KW Ruch Narodowy RP, KW Partia Zieloni, KW Wolni i Solidarni, KW Związku Słowiańskiego. Najwyższy wynik wyborczy osiągnął KKW Platforma.Nowoczesna Koalicja Obywatelska, który zdobył 273 800 głosów⁶⁷⁸. Przeprowadzone wybory wyłoniły radnych sejmiku wojewódzkiego VI kadencji, a koalicję rządzącą utworzyli radni klubów: Koalicji Obywatelskiej (16 mandatów) oraz Polskiego Stronnictwa Ludowego (4 mandaty). W skład sejmiku wszedł również klub Prawa i Sprawiedliwości (10 mandatów)⁶⁷⁹. Pierwsza sesja sejmiku VI kadencji odbyła się 19 listopada 2018 r., wybrano na niej członków Zarządu Województwa oraz Prezydium Sejmiku Województwa⁶⁸⁰.

W wyborach do Sejmu RP i Senatu RP, które odbyły się 13 października 2019 r. uprawnionych do głosowania mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego było 1 591 637 osób, a frekwencja w regionie wyniosła 58,10% (frekwencja ogólnopolska – 61,74%)⁶⁸¹. Województwo było podzielone na dwa okręgi wyborcze, odpowiednio nr 4 oraz nr 5. Wyniki głosowania na listy kandydatów na posłów na Sejm RP były następujące: KW Prawo i Sprawiedliwość – 8,39% głosów (11 mandatów), KKW Koalicja Obywatelska PO .N iPL Zieloni – 8,76% głosów (8 mandatów), KW Sojusz Lewicy Demokratycznej – 15% głosów (4 mandaty), KW Polskie Stronnictwo Ludowe

---

⁶⁷⁷ Dane wyborcze 2018 r., https://danewyborcze.kbw.gov.pl/indexd795.html?title=Samorząd_2018 [dostęp: 08.01.2023].

⁶⁷⁸ Ibidem.

⁶⁷⁹ Kluby radnych w Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego, <https://sejmik.kujawsko-pomorskie.pl/1022/kluby-radnych-2> [dostęp: 08.01.2023].

⁶⁸⁰ Rok 2018 – Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego, <https://sejmik.kujawsko-pomorskie.pl/2450/rok-2018> [dostęp: 08.01.2023].

⁶⁸¹ Frekwencja w wyborach 2019 r.,

<https://sejmsenat2019.pkw.gov.pl/sejmsenat2019/pl/frekwencja/Koniec/sejm/woj/40000> [dostęp: 08.01.2023].

– 9,94% głosów (2 mandaty), KW Konfederacja Wolność i Niepodległość – 6,69% głosów, KWW Koalicja Bezpartyjni i Samorządowcy – 1,22% głosów⁶⁸².

W wyborach do Senatu RP województwo kujawsko-pomorskie zostało podzielone na pięć jednomandatowych okręgów wyborczych, odpowiednio nr 9 (powiaty: bydgoski, świecki, tucholski, miasto na prawach powiatu Bydgoszcz), nr 10 (powiaty: inowrocławski, mogileński, nakielski, sępoleński, żniński), nr 11 (powiaty: chełmiński, toruński oraz miasto na prawach powiatu Toruń), nr 12 (powiaty: brodnicki, golubsko-dobrzyński, grudziądzki, rypiński, wąbrzeski, oraz miasto na prawach powiatu Grudziądz) oraz nr 13 (powiaty: aleksandrowski, lipnowski, radziejowski, włocławski oraz miasto na prawach powiatu Włocławek)⁶⁸³. W wyniku głosowania w wyborach do Senatu RP w okręgu nr 9 mandat uzyskał Andrzej Kobiak z KKW Koalicja Obywatelska PO .N iPL Zieloni, w okręgu nr 10 mandat uzyskał Krzysztof Brejza z KKW Koalicja Obywatelska PO .N iPL Zieloni, w okręgu nr 11 mandat uzyskał Antoni Mężydło z KKW Koalicja Obywatelska PO .N iPL Zieloni, z okręgu nr 12 mandat uzyskał Ryszard Bober z KW PSL, zaś z okręgu nr 13 mandat uzyskał Józef Łyczak z KW Prawo i Sprawiedliwość⁶⁸⁴.

Charakteryzując województwo należy wziąć pod uwagę również analizę SWOT, sporządzoną dla województwa kujawsko-pomorskiego w związku ze „Strategią rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020”⁶⁸⁵. Daje ona obraz województwa borykającego się przede wszystkim z wysokim bezrobociem oraz z problemami związanymi z komunikacją publiczną terenów peryferyjnych województwa z jego stolicą, a nawet z miastami powiatowymi. Analiza SWOT województwa kujawsko-pomorskiego, tak jak standardowo takie dokumenty, składa się z następujących elementów: mocne i słabe strony województwa oraz szanse i zagrożenia. Na mocne strony województwa składają się⁶⁸⁶:

---

⁶⁸² Dane wyborcze, Parlament 2019,

https://danewyborcze.kbw.gov.pl/indexe16b.html?title=Parlament_2019 [dostęp: 08.01.2023].

⁶⁸³ Dane w arkuszach, wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej 2019, https://sejmsenat2019.pkw.gov.pl/sejmsenat2019/pl/dane_w_arkuszach [dostęp: 08.01.2023].

⁶⁸⁴ Dane wyborcze, Parlament 2019 r.,

https://danewyborcze.kbw.gov.pl/indexe16b.html?title=Parlament_2019 [dostęp: 08.01.2023].

⁶⁸⁵ Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020 + (będąca załącznikiem do uchwały nr XLI/693/13 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 października 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+).

⁶⁸⁶ *Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020* +, s. 6.

- 1) zróżnicowany profil funkcjonalny oraz stosunkowo dobry stan rozwoju wszystkich podstawowych dziedzin gospodarki, a także osiągnięcie w niektórych dziedzinach wysokiej specjalizacji w skali kraju (zagadnienie to obejmuje m.in. potencjał przemysłowy, rolniczy, uzdrowiskowy, turystyczny);
- 2) unikatowy w skali kraju kształt sieci osadniczej, w tym gęsta, równomiernie rozwinięta sieć osadnicza, a także centralne położenie ośrodków centralnych województwa (zagadnienie to dotyczy się każdego poziomu hierarchicznego, w tym w największym stopniu – stolic województwa) stwarzający bardzo dogodne warunki obsługi ludności na każdym poziomie hierarchicznym i funkcjonalnym;
- 3) dośrodkowy układ sieci transportowych, umożliwiający stworzenie efektywnego systemu regionalnego transportu publicznego.

Jako słabe strony województwa kujawsko-pomorskiego wskazano⁶⁸⁷:

- 1) trwale wysoki stan bezrobocia;
- 2) słabo rozwiniętą przedsiębiorczość;
- 3) bardzo słabą dostępność transportową w relacjach międzyregionalnych i międzynarodowych;
- 4) niski poziom rozwoju i słabe powiązanie sektora B+R z gospodarką (relatywnie niski poziom większości regionalnych uczelni, niska innowacyjność przedsiębiorstw, niski poziom nakładów na działalność badawczo-rozwojową);
- 5) jeden z najniższych w kraju i obiektywnie bardzo niski poziom kapitału ludzkiego i społecznego;
- 6) brak ukształtowanego, rozpoznawalnego, pozytywnego wizerunku województwa;
- 7) nieefektywny system transportu publicznego (utrudniona dostępność z większości terenu województwa do Bydgoszczy i Torunia oraz z większości gmin do siedzib miast powiatowych);
- 8) istotny poziom nierównomierności rozwoju społeczno-gospodarczego w ujęciu podregionalnym;

---

⁶⁸⁷ Ibidem, s. 6.

- 9) niski poziom „nasylenia infrastrukturalnego” – rozumianego jako gęstość występowania i dostępność do sieci transportu, łączności (w tym sieci szerokopasmowych), zaopatrzenia w energię (produkcja energii i dystrybucja energii – zwłaszcza słaby rozwój sieci gazociągów), podstawowej obsługi wodno-kanalizacyjnej (wciąż niewystarczający poziom zaopatrzenia w wodę oraz niski poziom obsługi w zakresie oczyszczania ścieków);
- 10) w aspekcie wizerunkowym – brak ośrodka metropolitalnego w regionie uwzględnionego w europejskich rankingach ESPON.

W analizie SWOT w zakresie szans wskazano⁶⁸⁸:

- 1) postrzeganie Bydgoszczy i Torunia w polityce rozwoju kraju jako ośrodków metropolii sieciowej;
- 2) całościowe zagospodarowanie doliny Wisły i wykorzystanie potencjału Wisły;
- 3) rozwój sektora rolno-spożywczego, zwłaszcza przy ukierunkowaniu produkcji na rynki poza granice województwa kujawsko-pomorskiego;
- 4) znaczny potencjał dla rozwoju energetyki odnawialnej (w tym zwłaszcza powiązanej z produkcją rolną);
- 5) rozwój sektora turystyki zdrowotnej (medycyny estetycznej, rehabilitacyjnej, wellness, odnowy biologicznej);
- 6) rozwój sektorów związanych z e-gospodarką.

Jako zagrożenia analiza SWOT wskazuje:

- 1) niewystarczającą współpracę stolic województwa w zakresie działań rozwojowych, zwłaszcza związanych z rozwojem potencjału metropolitalnego;
- 2) utrzymywanie stanu marginalizacji województwa przez rząd w zakresie realizacji inwestycji i instytucji krajowych – dotyczy to przede wszystkim realizacji przedsięwzięć z zakresu transportu;
- 3) niekorzystne zmiany demograficzne – starzenie się społeczeństwa oraz wzrost liczby osób niepełnosprawnych biologicznie;
- 4) względną bliskość dużych i silnych aglomeracji (Poznań, Trójmiasto, Łódź, Warszawa) – zagrażających drenażem intelektualnym;

---

⁶⁸⁸ Ibidem, s. 7.

- 5) brak rozwoju i w konsekwencji spadek znaczenia i konkurencyjności Portu Lotniczego w Bydgoszczy;
- 6) obniżenie konkurencyjności przemysłu związane z polityką klimatyczno-energetyczną UE;
- 7) osłabienie potencjału rolnictwa i przetwórstwa spożywczego wynikające ze zmian klimatycznych.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że przedstawiona analiza SWOT diagnozowała stan na rok 2013, kiedy była przyjmowana, więc część ujętych elementów mogła się zdezaktualizować. Obecnie w wyniku realizacji priorytetów strategii, tzn. konkurencyjnej gospodarki, modernizacji przestrzeni wsi i miast, silnej metropolii, nowoczesnego społeczeństwa, w związku z wykorzystaniem funduszy Unii Europejskiej udało się znacząco zniwelować problemy, z którymi borykało się województwo jeszcze kilka lat temu. Podstawowym instrumentem finansowym niezbędnym w realizacji Strategii był Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Budżet tego programu na lata 2014-2020 wyniósł ponad 1,9 mld EUR wkładu dofinansowania UE, co oznacza ponad 8,6 mld zł wg kursu euro z dnia 30 grudnia 2020 r. wynoszącego 4,5565 zł⁶⁸⁹. Jak wynika z raportu o stanie województwa kujawsko-pomorskiego za rok 2020, zdecydowana większość ze 192 przedsięwzięć Strategii została już zrealizowana lub znajdowała się na zaawansowanym poziomie realizacji. Efekty realizacji Strategii są już zauważalne, a w nowym okresie planowania zapewne pojawią się kolejne w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego województwa kujawsko-pomorskiego.

***

Podsumowując charakterystykę regionu, mając na uwadze przedstawioną analizę SWOT należy podkreślić, że województwo kujawsko-pomorskie należy do grupy średnich województw pod względem ludności (2 031 550 osób – 10. miejsce w kraju wśród województw) oraz powierzchni (17 971 km², co stanowi 5,7% powierzchni Polski – 10. miejsce w kraju wśród województw). Województwo charakteryzuje się równomierną siecią osadniczą, skupioną na ponad 50 miastach i 3500 wsiach, w związku z tym mieszkańcy województwa mają dobry dostęp do wielu instytucji kultury, szkół i uczelni, szpitali czy organów administracji publicznej. Województwo ma rozwiniętą gospodarkę, głównie skupioną na trzech sektorach: rolniczym, uzdrowiskowym oraz

---

⁶⁸⁹ *Raport o stanie województwa kujawsko-pomorskiego za rok 2020*, stanowiący załącznik do uchwały nr 16/605/21 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 28 kwietnia 2021 r., s. 13.

turystycznym. Ze względu na duży udział użytków rolnych w strukturze powierzchni ogółem, jest obszarem o dużym potencjale rolniczym. Szczególnie na Kujawach występują bardzo żyzne czarnoziemy, które dają możliwość prowadzenia intensywnej produkcji rolnej. W województwie kujawsko-pomorskim prowadzi się wysoko zaawansowaną produkcję roślinną oraz hodowlę zwierzęcą (trzoda chlewna, bydło oraz drób, m.in. gęś biała kołudzka), co wpływa na zlokalizowanie na tym terenie wielu przedsiębiorstw z branży spożywczej, z zakresu produkcji i handlu płodami rolnymi, nawozami czy środkami ochrony roślin. Sektor rolniczy może liczyć na wsparcie jednostek oświatowych (szkoły rolnicze). Ponadto na terenie województwa kujawsko-pomorskiego znajduje się Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy, który prowadzi kierunki rolnicze i posiada zaplecze naukowe, prowadzące badania naukowe zwiększające efektywność oraz innowacyjność w branży rolno-spożywczej.

Województwo kujawsko-pomorskie ma (co się zdarza niezwykle rzadko w centralnej Polsce) dobrze rozwinięty przemysł uzdrowiskowy. Sanatoria w Ciechocinku, Inowrocławiu oraz Wieńcu-Zdroju świadczą od wielu lat usługi wysokiej jakości dla kuracjuszy z terenu całej Polski, dlatego też posiadają ugruntowaną pozycję w branży. Sektor ten angażuje zarówno podmioty publiczne, jak i prywatne, dzięki czemu tworzy dodatkowe miejsca pracy dla mieszkańców regionu i generuje dochody dla budżetów jst. Kadry medyczne na potrzeby tego przemysłu kształcą uczelnie wyższe regionu, a w szczególności Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (Collegium Medicum).

Województwo kujawsko-pomorskie jest atrakcyjne turystycznie. Na jego terenie znajduje się liczna grupa zabytków, znanych nie tylko w kraju, ale również na świecie. Warto w tym miejscu wskazać na Zespół Staromiejski Torunia, wpisany w 1997 r. na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO, kompleks Muzeum Archeologicznego w Biskupinie czy Pomnik Historii „Chełmno – Stare Miasto”. Produktem turystycznym Torunia, znanym na skalę światową, są również toruńskie pierniki.

Pomimo tych silnych stron województwo boryka się również z problemami, do których należy przede wszystkim wysokie bezrobocie. Według stanu na grudzień 2020 r. stopa bezrobocia w województwie kujawsko-pomorskim wyniosła 8,9% i była jedną z najwyższych w Polsce (wyższy wskaźnik bezrobocia był tylko w województwie

podkarpackim – 9,1% – oraz warmińsko-mazurskim – 10,2%)⁶⁹⁰. Główne przyczyny bezrobocia upatrywać należy w niedoborach dobrze płatnej pracy, a także małej liczby ofert pracy dla kobiet i osób bardzo dobrze wykształconych⁶⁹¹. Należy zaznaczyć, że kobiety gremialnie zasilają rejestr bezrobotnych, natomiast osoby wykształcone emigrują lub migrują do dużych ośrodków miejskich⁶⁹².

Na bezrobocie ma niewątpliwie wpływ również inny problem występujący w województwie, tzn. słabo rozwinięta przedsiębiorczość. Rozwój przedsiębiorczości jest powiązany z wielkością miejscowości, a także położeniem względem największych miast występujących w regionie. W najmniej korzystnej sytuacji w tym zakresie były gminy wiejskie oraz te oddalone od takich miast jak Bydgoszcz i Toruń. W roku 2017 w województwie kujawsko-pomorskim zarejestrowanych było blisko 196 tys. podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON (w 2018 r. – 197,7 tys.), co w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców dawało 940 podmiotów i plasowało region na 11. miejscu względem reszty kraju (około 84% średniej krajowej)⁶⁹³.

Słabością regionu jest również niski poziom kapitału ludzkiego i społecznego. W roku 2020 w województwie kujawsko-pomorskim zamieszkiwało 348 tys. osób z wykształceniem wyższym. Jednakże wskaźnik osób z wyższym wykształceniem w województwie, niestety, nie przekracza średniej ogólnopolskiej, wynoszącej 24,4%⁶⁹⁴. Dzieje się to pomimo tego, że na terenie województwa funkcjonują takie uczelnie wyższe, jak: Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy czy Politechnika Bydgoska im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich. Wielu absolwentów tych uczelni, niestety, migruje w poszukiwaniu dobrze płatnej pracy poza region.

W kapitale społecznym regionu zauważalny jest bardzo duży udział osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (4. pozycja w kraju), dysproporcja między

---

⁶⁹⁰ Stopa bezrobocia, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/bezrobotni-zarejestrowani-i-stopa-bezrobocia-stan-w-koncu-grudnia-2020-r-,2,101.html> [dostęp: 08.11.2023].

⁶⁹¹ Przyczyny bezrobocia,

<https://inowroclaw.praca.gov.pl/documents/1165609/4501116/Przyczyny%20utrzymywania%20się%20w%20ysokiego%20bezrobocia%20w%20powiecie%20inowroclawskim.pdf/2ce089fa-cf4c-4de4-a2a7-091463b17f65?t=1559216512682> [dostęp: 13.12.2023].

⁶⁹² Ibidem.

⁶⁹³ Analiza społeczno-gospodarcza, https://regiogmina.kujawsko-pomorskie.pl/wp-content/uploads/2020/07/Analiza-spo%C5%82eczno-gospodarcza_FINAL.pdf [dostęp: 13.12.2023].

⁶⁹⁴ Wyniki narodowego spisu powszechnego, <https://stat.gov.pl/spisy-powszechno/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-ostateczne/stan-i-struktura-demograficzno-spoeczna-i-ekonomiczna-ludnosci-polski-w-swietle-wynikow-nsp-2021,6,2.html> [dostęp: 15.12.2023].

mieszkańcami miast i wsi, a także niska potrzeba podnoszenia kwalifikacji (w systemie kształcenia ustawicznego 3,8% mieszkańców)⁶⁹⁵. Efektem niskiego poziomu kapitału ludzkiego jest bez wątpienia niski rozwój przedsiębiorczości, a także niższa atrakcyjność mieszkańców regionu na rynku pracy, co przekłada się na wysoki poziom bezrobocia w województwie kujawsko-pomorskim.

Zauważalnym problemem jest również występowanie dwóch ośrodków wojewódzkich, tj. Bydgoszczy, gdzie znajduje się siedziba wojewody, oraz Torunia, w którym urzęduje marszałek województwa. Występowanie dwóch stolic w województwie skutkuje brakiem silnego ośrodka metropolitalnego w regionie.

2. Główni polscy aktorzy współpracy międzynarodowej samorządu terytorialnego w regionie kujawsko-pomorskim

Akcesja Polski do Unii Europejskiej stanowiła istotny impuls do rozwijania współpracy międzynarodowej przez samorzady terytorialne. Procesy te wzmacniały bezsprzecznie środki z funduszy unijnych, do których gminy, powiaty czy województwa uzyskały dostęp. W regionie kujawsko-pomorskim można wyróżnić wielu aktorów współpracy międzynarodowej, jednak autor rozprawy, mając na uwadze problematykę ujętą w tytule pracy, w tej części pracy skupi szczególną uwagę na tych podmiotach, które odgrywają w niej zasadniczą rolę. Ze względu na ilość i jakość współpracy, przedstawiona zostanie działalność Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Departamentu Współpracy Międzynarodowej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu oraz Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

1) Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Zasadniczym podmiotem, który uczestniczy w nawiązywaniu i realizowaniu współpracy międzynarodowej w regionie kujawsko-pomorskim jest Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego (dalej jako: Sejmik). Należy zaznaczyć, że zgodnie z kompetencjami określonymi w art. 18 ustawy o samorządzie województwa, Sejmik jest wyłącznie właściwy w zakresie:

---

⁶⁹⁵ Analiza społeczno-gospodarcza, [https://regiogmina.kujawsko-pomorskie.pl/wp-content/uploads/2020/07/Analiza-społeczno-gospodarcza_FINAL.pdf](https://regiogmina.kujawsko-pomorskie.pl/wp-content/uploads/2020/07/Analiza-spo%C5%82eczno-gospodarcza_FINAL.pdf) [dostęp: 13.12.2023].

- 1) uchwalania „Priorytetów współpracy zagranicznej województwa” oraz
- 2) podejmowania uchwał w sprawie uczestnictwa w międzynarodowych zrzeszeniach regionalnych i innych formach współpracy regionalnej.

Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego uchwałą nr 409/2000 z dnia 12 czerwca 2000 r. przyjął „Priorytety Współpracy Zagranicznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego”⁶⁹⁶, w których zgodnie z art. 75 ustawy o samorządzie województwa określono:

- 1) główne cele współpracy zagranicznej;
- 2) priorytety geograficzne przyszłej współpracy;
- 3) zamierzenia co do przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń regionalnych.

W przedmiotowej uchwale, która dotychczas nie była zmieniana (nie przyjęto nowej ani nie dokonano nowelizacji), jako główny cel współpracy międzynarodowej wskazano stworzenie warunków rozwoju przyjaznych stosunków, nakierowanych na państwa i narody w ramach polskiej polityki zagranicznej. W uchwale podkreślono ponadto, że cele współpracy zagranicznej są zależne od strategii rozwoju województwa, traktowanej jako podstawa do podejmowania działań. Sejmik, określając priorytety geograficzne współpracy, określił trzy grupy kierunków, a mianowicie:

- 1) regiony Europy Zachodniej, w tym m.in. regiony takich państw jak Dania, Francja, Holandia, Niemcy, Szwecja, Wielka Brytania oraz Włochy (jest to grupa samorządów z trzech uprzednio funkcjonujących województw, tj. włocławskiego, toruńskiego oraz bydgoskiego oraz grupa regionów, których doświadczenia w procesie przygotowawczym dotyczącym uczestnictwa Polski w Unii Europejskiej mogą być dla regionu wartościowe);
- 2) regiony Europy Wschodniej i Południowo-Wschodniej, w tym m.in. regiony takich państw, jak: Federacja Rosyjska, Białoruś, Ukraina, Czechy, Słowacja, Węgry, Litwa, Łotwa, Estonia oraz państwa bałkańskie (jest to grupa podmiotów z państw wytypowanych ze względu na tranzytowe położenie województwa kujawsko-pomorskiego, które umożliwia rozwój dwustronnych kontaktów gospodarczych, w tym turystyki);
- 3) inne, wymienia się tutaj regiony Stanów Zjednoczonych Ameryki i państw znajdujących się na kontynencie Ameryki Południowej ze względu na

---

⁶⁹⁶ Uchwała nr 409/2000 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 12 czerwca 2000 r. w sprawie przyjęcia „Priorytetów Współpracy Zagranicznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego”.

doświadczenia tych obszarów wynikające z życia gospodarczego oraz społecznego, także regiony Chińskiej Republiki Ludowej ze względów gospodarczych, regiony Japonii i Korei Południowej ze względu na możliwe przyczynienie się do rozwoju gospodarczego województwa oraz pozostałe regiony świata (bez bliższego określenia).

Mając na uwadze brzmienie art. 75 ustawy o samorządzie województwa, w którym określono wytyczne co do treści uchwały organu stanowiącego samorządu województwa w zakresie „Priorytetów współpracy zagranicznej województwa”, należy dojść do wniosku, że ustalenie kierunków współpracy powinno nastąpić możliwie szczegółowo, np. współpraca regionów przygranicznych, ewentualnie jako wskazanie konkretnego kraju czy regionu, z którym województwo planuje współpracować⁶⁹⁷. W obowiązującej uchwale Sejmiku zasadniczo spełniono te wytyczne, jednakże wydaje się, iż wskazanie ostatecznie na „pozostałe regiony świata (bez bliższego określenia)” nie realizuje zamierzeń ustawodawcy, ze względu na zbyt ogólne wyznaczenie priorytetów geograficznych.

Jeśli chodzi o aspekt przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń regionalnych, to w ramach „Priorytetów” wskazano, iż województwo zamierza dążyć do członkostwa w Zgromadzeniu Regionów Europy, Kongresie Władz Lokalnych i Regionalnych CLARE, Radzie Gmin i Regionów Europy CEMR oraz będzie dążyć do utworzenia swego przedstawicielstwa w Brukseli. W tym przypadku, analizując stan obecny z zamierzeniami, należy zaznaczyć, iż utworzono m.in. Biuro Regionalne w Brukseli.

Powyższe uzasadnia potrzebę nowelizacji tego ważnego aktu prawnego Sejmiku Województwa.

Realizując wytyczne płynące z uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w zakresie „Priorytetów współpracy zagranicznej województwa”, dotyczące kierunków geograficznych, organ stanowiący podjął kilkanaście uchwał będących podstawą do prowadzenia współpracy między regionami:

---

⁶⁹⁷ R. Cybulska, *Art. 75*, [w:] B. Dolnicki (red.), *Ustawa o samorządzie województwa. Komentarz*, Warszawa 2012, LEX/el.

- 1) na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr 213/99⁶⁹⁸ została nawiązana współpraca z Regionem Veneto we Włoszech. Załącznikiem do uchwały był projekt porozumienia między partnerami;
- 2) na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr 215/99⁶⁹⁹ została nawiązana współpraca z Regionem Marche we Włoszech. Załącznikiem do uchwały był projekt porozumienia między partnerami;
- 3) na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr 212/99⁷⁰⁰ została nawiązana współpraca z Rejonem Kiejdańskim na Litwie. Załącznikiem do uchwały był projekt umowy między partnerami;
- 4) na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr 420/00⁷⁰¹ została nawiązana współpraca z Hrabstwem Jõgeva w Estonii. Załącznikiem do uchwały był projekt umowy między partnerami;
- 5) na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr 776/02⁷⁰² została nawiązana współpraca z Regionem Midi-Pireneje we Francji. Załącznikiem do uchwały był projekt umowy między partnerami;
- 6) na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr 540/2000⁷⁰³ została nawiązana współpraca z Obwodem Nowogrodzkim w Rosji. Załącznikiem do uchwały był projekt umowy między partnerami. Na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr

---

⁶⁹⁸ Uchwała nr 213/99 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 18 października 1999 r. w sprawie zawarcia porozumienia o międzynarodowej współpracy międzyregionalnej pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Regionem Veneto (Włochy).

⁶⁹⁹ Uchwała nr 215/99 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 18 października 1999 r. w sprawie zawarcia porozumienia o międzynarodowej współpracy międzyregionalnej pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Regionem Marche (Włochy).

⁷⁰⁰ Uchwała nr 212/99 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 18 października 1999 r. w sprawie zawarcia umowy o międzynarodowej współpracy międzyregionalnej pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Regionem Kiejdańskim (Litwa).

⁷⁰¹ Uchwała nr 420/2000 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 12 czerwca 2000 r. w sprawie zawarcia umowy o międzynarodowej współpracy międzyregionalnej pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Hrabstwem Jõgeva (Estonia).

⁷⁰² Uchwała nr 776/2002 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 25 marca 2002 r. w sprawie zawarcia umowy o międzynarodowej współpracy międzyregionalnej pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Regionem Midi-Pireneje (Francja).

⁷⁰³ Uchwała nr 540/2000 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 28 listopada 2000 r. w sprawie zawarcia umowy o międzynarodowej współpracy międzyregionalnej pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Regionem Nowogrodu (Rosja).

XLII/567/22⁷⁰⁴ została rozwiązana umowa o współpracy z Obwodem Nowogrodzkim w Rosji z 28 listopada 2000 r.⁷⁰⁵;

- 7) na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego 744/2001⁷⁰⁶ została nawiązana współpraca z Obwodem Smoleńskim w Rosji. Załącznikiem do uchwały był projekt umowy między partnerami. Na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr XLII/568/22⁷⁰⁷ została rozwiązana umowa o współpracy z Obwodem Smoleńskim w Rosji z 28 grudnia 2001 r.⁷⁰⁸;
- 8) na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr VII/59/03⁷⁰⁹ została nawiązana współpraca z Obwodem Chmielnickim w Ukrainie. Załącznikiem do uchwały był projekt umowy między partnerami;
- 9) na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr III/33/02⁷¹⁰ została nawiązana współpraca z Obwodem Żytomierskim w Ukrainie. Załącznikiem do uchwały był projekt umowy między partnerami;
- 10) na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr XXX/378/05⁷¹¹ została nawiązana współpraca z Krajem Związkowym Styria w Austrii. Załącznikiem do uchwały był projekt umowy między partnerami;

---

⁷⁰⁴ Uchwała nr XLII/567/22 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 7 marca 2022 r. w sprawie rozwiązania umowy o współpracy międzyregionalnej z Regionem Nowgorodu (Rosja).

⁷⁰⁵ Umowa została rozwiązana ze względu na rozpoczęcie pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę, naruszającej prawo międzynarodowe publiczne, w tym umowy międzynarodowe. Ponadto Ministerstwo Spraw Zagranicznych rekomendowało w dniu 28 lutego 2022 roku w trakcie posiedzenia Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego wypowiedzenie umów o partnerstwie z samorządami rosyjskimi i białoruskimi.

⁷⁰⁶ Uchwała nr 744/2000 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 28 grudnia 2001 r. w sprawie zawarcia umowy o międzynarodowej współpracy regionalnej pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Obwodem Smoleńskim (Rosja).

⁷⁰⁷ Uchwała nr XLII/568/22 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 7 marca 2022 r. w sprawie rozwiązania umowy o współpracy międzyregionalnej z Regionem Smoleńskim (Rosja).

⁷⁰⁸ Umowa została rozwiązana ze względu na rozpoczęcie pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę, naruszającej prawo międzynarodowe publiczne, w tym umowy międzynarodowe. Ponadto Ministerstwo Spraw Zagranicznych rekomendowało w dniu 28 lutego 2022 roku w trakcie posiedzenia Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego wypowiedzenie umów o partnerstwie z samorządami rosyjskimi i białoruskimi.

⁷⁰⁹ Uchwała nr VII/59/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 31 marca 2003 r. w sprawie nawiązania międzynarodowej współpracy międzyregionalnej pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Obwodem Chmielnickim (Ukraina).

⁷¹⁰ Uchwała nr III/33/02 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie zawarcia umowy o międzynarodowej współpracy międzyregionalnej pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Obwodem Żytomierskim (Ukraina).

⁷¹¹ Uchwała nr XXX/378/05 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 31 stycznia 2005 r. w sprawie zawarcia umowy o międzynarodowej współpracy międzyregionalnej pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Krajem Związkowym Styria (Austria).

- 11) na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego XXXVII/480/05⁷¹² została nawiązana współpraca z Obwodem Mohylewskim w Białorusi. Załącznikiem do uchwały był projekt umowy między partnerami. Na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr XLII/569/22⁷¹³ została rozwiązana umowa o współpracy z Obwodem Mohylewskim w Białorusi z 29 sierpnia 2005 r.⁷¹⁴;
- 12) na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr VI/78/07⁷¹⁵ została nawiązana współpraca z Obwodem Zachodniokazachstańskim w Kazachstanie. Załącznikiem do uchwały był projekt porozumienia (umowy) między partnerami;
- 13) na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr VII/100/07⁷¹⁶ została nawiązana współpraca z Regionem Navarra w Hiszpanii. Załącznikiem do uchwały był projekt umowy między partnerami;
- 14) na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr XXXII/738/09⁷¹⁷ została nawiązana współpraca z Województwem Trnavskim w Republice Słowackiej;
- 15) na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr XLVI/1215/10⁷¹⁸ została nawiązana współpraca z Prowincją Hubei w Chińskiej Republice Ludowej. Załącznikiem do uchwały był projekt umowy między partnerami;

---

⁷¹² Uchwała nr XXXVII/480/05 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 29 sierpnia 2005 r. w sprawie zawarcia umowy o międzynarodowej współpracy regionalnej pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Obwodem Mohylew (Białoruś).

⁷¹³ Uchwała nr XLII/569/22 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 7 marca 2022 r. w sprawie rozwiązania umowy o współpracy międzyregionalnej z Regionem Mohylewskim (Białoruś).

⁷¹⁴ Umowa została rozwiązana ze względu na rozpoczęcie pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę, w tym z terytorium Białorusi, naruszającej prawo międzynarodowe publiczne, w tym umowy międzynarodowe. Ponadto Ministerstwo Spraw Zagranicznych rekomendowało w dniu 28 lutego 2022 roku w trakcie posiedzenia Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego wypowiedzenie umów o partnerstwie z samorządami rosyjskimi i białoruskimi.

⁷¹⁵ Uchwała nr VI/78/07 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 marca 2007 r. w sprawie zawarcia umowy o międzynarodowej współpracy międzyregionalnej pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Obwodem Zachodniokazachstańskim (Kazachstan).

⁷¹⁶ Uchwała nr VII/100/07 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 23 kwietnia 2007 r. w sprawie zawarcia umowy o międzynarodowej współpracy międzyregionalnej pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Regionem Navarra (Hiszpania).

⁷¹⁷ Uchwała nr XXXII/738/09 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 6 kwietnia 2009 r. w sprawie zawarcia umowy o międzynarodowej współpracy międzyregionalnej pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Województwem Trnavskim (Republika Słowacka).

⁷¹⁸ Uchwała nr XLVI/1215/10 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 14 maja 2010 r. w sprawie zawarcia umowy o międzynarodowej współpracy międzyregionalnej pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Prowincją Hubei (Chińska Republika Ludowa).

- 16) na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr XLIII/730/18⁷¹⁹ została nawiązana współpraca z Żupanią Medzimurską w Republice Chorwacji. Załącznikiem do uchwały był projekt umowy między partnerami.

Kolejno Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego, realizując wytyczne określone w „Priorytetach współpracy zagranicznej województwa”, powołał przedstawicielstwo w Brukseli. Stało się to na mocy uchwały z dnia 31 marca 2003 r.⁷²⁰ kiedy to utworzono Biuro Informacyjne Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Brukseli, obecnie funkcjonującego pod nazwą Biuro Regionalne w Brukseli. Na podstawie tej uchwały postawiono przed tym podmiotem następujące cele:

- 1) ułatwianie komunikacji między władzami województwa kujawsko-pomorskiego a instytucjami i poszczególnymi dyrekcjami Komisji Europejskiej;
- 2) reprezentowanie interesów województwa przed instytucjami unijnymi;
- 3) informowanie władz samorządowych województwa o nowych programach przedakcesyjnych oraz zabieganie o pozyskanie funduszy pomocowych;
- 4) promowanie województwa kujawsko-pomorskiego jako regionu atrakcyjnego pod kątem inwestycji;
- 5) wspieranie konkretnych działań związanych z unijnymi instytucjami w Brukseli, podjętych i realizowanych przez władze wojewódzkie;
- 6) ułatwienie i usprawnienie procesu wyszukiwania partnerów do projektów i współpracy z nimi przy realizacji projektów.

Ponadto Sejmik w dniu 23 listopada 2015 r. podjął uchwałę nr XIV/289/15, w której postanowiono przystąpić w charakterze członka aktywnego do Stowarzyszenia Agencji Demokracji Lokalnej (Stowarzyszenie ALDA), międzynarodowej organizacji pozarządowej *non-profit* z siedzibą w Strasburgu we Francji⁷²¹. W uzasadnieniu do projektu przedmiotowej uchwały podkreślono, że poprzez uczestnictwo

---

⁷¹⁹ Uchwała nr XLIII/730/18 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 23 kwietnia 2018 r. w sprawie zawarcia umowy o międzynarodowej współpracy międzyregionalnej pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Żupanią Medzimurską (Republika Chorwacji).

⁷²⁰ Uchwała nr VII/58/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 31 marca 2003 r. w sprawie Biura Informacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Brukseli. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z dnia 11 kwietnia 2022 r., udzielający informacji: Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷²¹ Uchwała nr XIV/289/15 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 23 listopada 2015 r. w sprawie przystąpienia Województwa Kujawsko-Pomorskiego do Stowarzyszenia Agencji Demokracji Lokalnej (Stowarzyszenie ALDA).

w stowarzyszeniu województwo zamierza uczestniczyć w tworzeniu demokratycznych instytucji oraz brać czynny udział w procesach na rzecz rozszerzenia UE. Ponadto członkostwo w projektach międzynarodowych w ramach Stowarzyszenia ALDA będzie oparte o wymianę doświadczeń z zakresu członkostwa Polski w UE, z takimi państwami jak: Ukraina, Mołdawia, państwa Bałkanów Zachodnich, Kaukazu Południowego i Turcja.

Końcowo należy wskazać, iż Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 2 października 2008 r. podjął uchwałę nr 76/944/08, w której postanowiono przystąpić w charakterze członka do Sieci ERRIN. W uzasadnieniu do projektu przedmiotowej uchwały podkreślono, że poprzez uczestnictwo w sieci województwo zyska wymierne korzyści w postaci zdobycia wiedzy niezbędnej do skutecznego wdrażania poszczególnych rozwiązań w regionie i pozyskanie partnerów do projektów współpracy międzynarodowej.

2) Komisja Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego

W 2015 roku Komisja Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego (dalej jako: Komisja) odbyła dwanaście posiedzeń (od stycznia do listopada)⁷²². W rzeczonym okresie przewodniczącą Komisji była Agnieszka Kłopotek (członek Klubu Polskiego Stronnictwa Ludowego). Komisja w zakresie spraw dotyczących współpracy międzynarodowej realizowała następujące zagadnienia:

- 1) omówienie działań samorządu województwa w zakresie migracji do Polski mieszkańców wschodniej Ukrainy, tj. terenu Doniecka i Ługańska, którzy mają polskie korzenie (posiedzenie Komisji w dniu 19 stycznia 2015 r.)⁷²³;

---

⁷²² W tej części przeanalizowano dokumenty źródłowe w postaci protokołów z posiedzeń Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego na przestrzeni pięciu lat (2015-2020), w zakresie spraw dotyczących współpracy międzynarodowej, uzyskane w trybie dostępu do informacji publicznej.

⁷²³ Protokół nr 1/2015 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 19 stycznia 2015 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z dnia 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

- 2) omówienie promocji województwa, w tym poprzez uczestnictwo w wydarzeniach poza granicami kraju. Omówiono promocję regionu podczas takiego wydarzenia, jak Międzynarodowe Targi „Zielony Tydzień” („Grüne Woche”) w Berlinie w 2015 r., tj. udział w Międzynarodowych Targach Gospodarki Żywnościowej Rolnictwa i Ogrodnictwa, a także podkreślano udział województwa w rozpowszechnianiu informacji o szlaku św. Jakuba, który biegnie przez kilka powiatów województwa kujawsko-pomorskiego – wskazano, że na wydarzeniu „Dni Otwarte” („Open Days”), będącego częścią Europejskiego Tygodnia Regionów i Miast w Brukseli, przedstawiono prezentację odnośnie tego szlaku, co pozwoliło na nawiązanie partnerstwa z Hiszpanami w celu wspólnego pozyskania środków z UE na promocję szlaku (posiedzenie Komisji w dniu 13 lutego 2015 r.)⁷²⁴;
- 3) problematyka migrantów ze wschodniej Ukrainy, tj. terenu Doniecka i Ługańska oraz inicjatywy i działania realizowane we współpracy z regionami partnerskimi oraz z regionami bez umów partnerskich. W pierwszym zakresie tematycznym omawiano kwestie związane z procedurą legalizacji pobytu oraz problematykę podjęcia pracy u polskich pracodawców lub podjęcia studiów na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy czy Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. W drugim zakresie tematycznym podczas Komisji wskazano, iż samorząd województwa ma podpisanych 15 umów o współpracy z partnerami z Europy oraz Azji. Dominującym elementem współpracy międzynarodowej była wymiana uczniów i studentów, ale także projekty z dziedziny kultury (posiedzenie Komisji w dniu 23 marca 2015 r.)⁷²⁵;
- 4) omówienie gospodarczych efektów współpracy międzynarodowej podejmowanej przez województwo kujawsko-pomorskie oraz misji do Niemiec i Chin, ponadto współpraca z instytucjami biznesowymi, badawczo-rozwojowymi i edukacyjnymi w zakresie międzynarodowych projektów

---

⁷²⁴ Protokół nr 2/2015 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 13 lutego 2015 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷²⁵ Protokół nr 4/2015 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 23 marca 2015 r. – Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

innowacyjnych oraz międzynarodowa współpraca projektowa (posiedzenie Komisji w dniu 13 kwietnia 2015 r.)⁷²⁶;

- 5) analiza współpracy międzynarodowej w zakresie wymiany uczniów i studentów. Omawiano realizowane przez województwo kujawsko-pomorskie projekty w tym zakresie. Przedstawiciele urzędu marszałkowskiego wskazywali na dwa rodzaje działań, pierwszy dotyczący wsparcia młodzieży w związku z wyjazdem zagranicę, drugi dotyczący wizyt w regionie młodzieży z zagranicy, szczególnie tej o polskich korzeniach (posiedzenie Komisji w dniu 18 maja 2015 r.)⁷²⁷;
- 6) omówienie tematu dotyczącego promocji wydarzeń sportowych i kulturalnych realizowanych przez jednostki organizacyjne samorządu województwa oraz organizacje pozarządowe dla odbiorców zagranicznych (temat posiedzenia: wzmocnienie potencjału międzynarodowego jednostek organizacyjnych samorządu województwa oraz organizacji pozarządowych). Podkreślano potrzebę promocji wydarzeń województwa poprzez informacje anglojęzyczne na stronie internetowej samorządu województwa, a także koordynację w pozyskiwaniu informacji o wydarzeniach organizowanych przez pozostałe jst i udostępnianiu ich w wersji anglojęzycznej (posiedzenie Komisji w dniu 15 czerwca 2015 r.)⁷²⁸;
- 7) omówienie funkcjonowania Kujawsko-Pomorskiego Samorządowego Stowarzyszenia „Europa Kujaw i Pomorza”, a także problemów dotyczących współpracy z Polonią i Polakami mieszkającymi za granicą. Na posiedzeniu Komisji przedstawiono informację o organizacji staży zagranicznych dla samorządowców z jst, które są członkami stowarzyszenia. Ponadto

---

⁷²⁶ Protokół nr 5/2015 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 13 kwietnia 2015 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷²⁷ Protokół nr 6/2015 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-pomorskiego w dniu 18 maja 2015 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷²⁸ Protokół nr 7/2015 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 15 czerwca 2015 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

poinformowano o pozyskiwanych środkach na współpracę z Polonią i Polakami za granicą (posiedzenie Komisji w dniu 18 sierpnia 2015 r.)⁷²⁹;

- 8) funkcjonowanie Portu Lotniczego im. Ignacego Jana Paderewskiego w Bydgoszczy. Podczas dyskusji wskazano, iż port lotniczy jest dla regionu jednym z najważniejszych elementów rozwojowych. Zaprezentowano informację odnośnie połączeń krajowych i międzynarodowych oraz przewoźników je realizujących, a także dyskutowano nad potencjalnymi nowymi kierunkami lotów (posiedzenie Komisji w dniu 23 września 2015 r.)⁷³⁰;
- 9) dyskusja nad wymiarem samorządowym oraz obywatelskim polskiej polityki zagranicznej. Przedstawiono zagadnienie regularnej współpracy Ministerstwa Spraw Zagranicznych z samorządami, która została zainicjowana przez marszałków województw (posiedzenie Komisji w dniu 19 października 2015 r.)⁷³¹;
- 10) współpraca z Regionalnymi Ośrodkami Debaty Międzynarodowej, a także wzmocnianie potencjału międzynarodowego jednostek organizacyjnych samorządu województwa oraz organizacji pozarządowych. W zakresie zagadnienia pierwszego przedstawiono informacje dotyczące Regionalnych Ośrodków Debaty Międzynarodowej (dalej jako: RODM), zaś w związku z drugim tematem przedstawiono informację, że urząd marszałkowski jest w trakcie jego opracowywania. Ponadto przedstawiono do zaopiniowania projekt uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w sprawie przystąpienia Województwa Kujawsko-Pomorskiego do Stowarzyszenia Agencji Demokracji Lokalnej (dalej jako: Stowarzyszenie ALDA) (posiedzenie Komisji w dniu 16 listopada 2015 r.)⁷³²;

---

⁷²⁹ Protokół nr 8/2015 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 18 sierpnia 2015 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷³⁰ Protokół nr 9/2015 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 23 września 2015 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷³¹ Protokół nr 10/2015 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 19 października 2015 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷³² Protokół nr 11/2015 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 16 listopada 2015 r. Odpowiedź na wniosek

11) wzmacnianie potencjału międzynarodowego jednostek organizacyjnych samorządu województwa oraz organizacji pozarządowych, a także informacja dyrektora Biura Regionalnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Brukseli na temat jego funkcjonowania. Omówiono w związku z tym zagadnieniem prace nad strategią funkcjonowania Biura, za pomocą którego inne jst mogą uzyskać wsparcie w międzynarodowych działaniach projektowych. Wskazano również na programy stażowe dla przedstawicieli jst w województwie kujawsko-pomorskim (posiedzenie Komisji w dniu 30 listopada 2015 r.)⁷³³.

W roku 2016 Komisja odbyła 10 posiedzeń (w okresie od lutego do grudnia). Radni zajmowali się w ramach posiedzeń:

- 1) omówieniem pracy w 2015 r. oraz planów na rok 2016 Biura Regionalnego w Brukseli, podsumowaniem działań związanych ze współpracą międzynarodową w roku 2015, a także stanem realizacji współpracy międzynarodowej z Regionem Imeretii w roku 2015. W zakresie tych zagadnień zaprezentowano po pierwsze działalność Biura Regionalnego w Brukseli i realizowane przez nie zadania, po drugie przedstawiono projekty dotyczące współpracy międzynarodowej realizowanej przez województwo, w tym polegające na wymianie dzieci i młodzieży, na koniec zaś omówiono wizyty studyjne przedstawicieli gruzińskiego Regionu Imeretii w województwie kujawsko-pomorskim (posiedzenie Komisji w dniu 8 lutego 2016 r.)⁷³⁴;
- 2) omówieniem nawiązania relacji partnerskich z Żupanią Medzimurską w Chorwacji oraz wysłuchaniem sprawozdania z Międzynarodowych Targów Gospodarki Żywnościowej, Rolnictwa i Ogrodnictwa „Grüne Woche 2016”. W zakresie pierwszego z zagadnień dyskutowano nad zamiarem podpisania umowy o współpracy z partnerem z Chorwacji ze strony województwa

---

o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷³³ Protokół nr 12/2015 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 30 listopada 2015 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷³⁴ Protokół nr 1/2016 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 08 lutego 2016 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

kujawsko-pomorskiego. Żupania Medzimurska jest małym regionem o zbliżonym potencjale do województwa kujawsko-pomorskiego, charakteryzującym się rolnictwem oraz dużą liczbą małych i średnich przedsiębiorstw. W kolejnym punkcie przedstawiono informację z targów, podkreślając, iż prezentuje się na nich produkty rolnicze wysokiej jakości. Akcentowano podczas sprawozdania, iż udało się województwu kujawsko-pomorskiemu poprzez udział w „Grüne Woche” zrealizować cele zarówno promocyjne, jak i gospodarcze (posiedzenie Komisji w dniu 14 marca 2016 r.)⁷³⁵;

- 3) omówieniem projektów Europejskiej Współpracy Terytorialnej z udziałem samorządu województwa. Podczas omawiania tego punktu przedstawiono projekty realizowane w ramach programów współpracy terytorialnej w latach 2004-2013. W związku z perspektywą finansową 2014-2020 realizowany został projekt EMMA, dotyczący transportu śródlądowego i morskiego. Ponadto w tym programie miały być realizowane jeszcze dwa projekty dotyczące inteligentnych specjalizacji, a mianowicie projekt EmpInno oraz projekt NICHE (posiedzenie Komisji w dniu 14 kwietnia 2016 r.)⁷³⁶;
- 4) omówieniem współpracy sformalizowanej i niesformalizowanej – zalet i wad ze szczególnym uwzględnieniem umów nieaktywnych. Omawiając ten punkt podkreślono, iż obecnie funkcjonuje praktyka odchodzenia od zawieranych umów partnerskich na rzecz działania projektowego, która to szczególnie jest zauważalna z partnerami z takich państw, jak: Włochy, Niemcy, Szwecja czy Finlandia. Z drugiej strony umowy są dosyć istotne w kulturze państw wschodnich. Omówiono również umowy nieaktywne, podkreślając, iż np. współpraca z Regionem Midi-Pireneje jest utrudniona ze względu na zmiany administracyjne we Francji i połączenie regionów w większe jednostki (posiedzenie Komisji w dniu 16 maja 2016 r.)⁷³⁷;

---

⁷³⁵ Protokół nr 2/2016 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 14 marca 2016 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷³⁶ Protokół nr 3/2016 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 14 kwietnia 2016 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷³⁷ Protokół nr 4/2016 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 16 maja 2016 r. Odpowiedź na wniosek

- 5) omówieniem zagadnienia aktualizacji priorytetów współpracy. Przedstawiciele Departamentu Rozwoju Gospodarczego i Współpracy Międzynarodowej referujący to zagadnienie wskazywali, że pomimo tego, iż jest to dokument z 2000 r., to nie widzą potrzeby jego aktualizacji, gdyż zawiera kierunki geograficzne współpracy, obejmujące regiony, z którymi planowane jest nawiązanie relacji (posiedzenie Komisji w dniu 17 października 2016 r.)⁷³⁸;
- 6) omówieniem zagadnienia funkcjonowania Regionalnych Ośrodków Debaty Międzynarodowej oraz międzynarodowej współpracy projektowej. Realizując ten punkt przedstawiono informację, że obecnie funkcjonuje jeden RODM w Toruniu, obejmujący swym zasięgiem województwo kujawsko-pomorskie, i będzie realizował swoje zadania przez okres trzech lat. Ośrodek wykonywane zadania opierał o priorytety współpracy międzynarodowej MSZ. Ponadto na posiedzeniu omówiono realizowane przez Województwo Kujawsko-Pomorskie projekty INTERREG, zaznaczono, iż obecnie województwo czeka na ocenę pięciu projektów (posiedzenie Komisji w dniu 21 listopada 2016 r.)⁷³⁹.

Należy wskazać, że w 2017 r. Komisja odbyła dziewięć posiedzeń (na przestrzeni miesięcy od lutego do grudnia). Problematyka, jaką Komisja omawiała podczas obrad w zakresie spraw współpracy międzynarodowej, dotyczyła:

- 1) realizacji działań związanych ze współpracą międzynarodową w roku 2016, a także współpracą z polskimi placówkami dyplomatycznymi. Omawiając zagadnienie pierwsze przedstawiono sprawozdanie departamentu zajmującego się współpracą międzynarodową za rok 2016. W związku z drugim zagadnieniem przekazano, iż współpraca z placówkami dyplomatycznymi polega m.in. na informowaniu danej placówki o przybyciu do danego kraju delegacji województwa kujawsko-pomorskiego oraz

---

o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷³⁸ Protokół nr 8/2016 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 17 października 2016 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷³⁹ Protokół nr 9/2016 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 21 listopada 2016 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

skorzystaniu z pomocy placówki dla delegacji z województwa kujawsko-pomorskiego w transporcie czy tłumaczeniach dokumentów. Jeśli była taka potrzeba, placówka zapewniała w związku ze współpracą udział ambasadora lub konsula w danym wydarzeniu. Ponadto na posiedzeniu Komisji dyskutowano o zjeździe przedstawicieli Stowarzyszenia ALDA w dniach 1–12 maja 2017 r. w województwie kujawsko-pomorskim, kiedy to planowany był przyjazd ok. 140 przedstawicieli z zagranicy (posiedzenie Komisji w dniu 20 marca 2017 r.)⁷⁴⁰;

- 2) realizacji projektów Europejskiej Współpracy Terytorialnej z udziałem samorządu województwa. W tym zagadnieniu przedstawione zostały poszczególne projekty EWT, w których uczestniczyło województwo. Szczególną uwagę skupiono na projekcie EMMA, dotyczącym dokumentacji portu multimodalnego, który byłby portem wodnym śródlądowym, ale stykałby się tutaj również z transportem drogowym, kolejowym oraz lotniczym (posiedzenie Komisji w dniu 22 maja 2017 r.)⁷⁴¹;
- 3) współpracy z Polonią i Polakami, omówieniem zjazdu Stowarzyszenia ALDA w regionie kujawsko-pomorskim, a także zagadnień związanych z Biurem Regionalnym w Brukseli. Przedstawiając zagadnienie pierwsze przekazano informację o działaniach samorządu województwa kujawsko-pomorskiego na rzecz Polonii i Polaków, w tym o działaniach w zakresie pozyskania środków zewnętrznych na ten cel m.in. od Senatu RP. Ponadto przedstawiciele urzędu marszałkowskiego zrelacjonowali przebieg zjazdu Stowarzyszenia ALDA, który odbył się w maju 2017 r. w województwie kujawsko-pomorskim. Wzięło w nim udział 170 osób z 39 państw, w związku z tym organizację wydarzenia oceniono bardzo wysoko. Następnie podsumowano działalność Biura Regionalnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Brukseli w

---

⁷⁴⁰ Protokół nr 2/2017 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 20 marca 2017 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷⁴¹ Protokół nr 4/2017 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 22 maja 2017 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

2016 r. oraz omówiono działalność w 2017 r. (posiedzenie Komisji w dniu 19 czerwca 2017 r.)⁷⁴².

W roku 2018 Komisja odbyła 9 posiedzeń (na przestrzeni miesięcy od stycznia do grudnia) z tego 8 posiedzeń odbyła Komisja Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego V kadencji, zaś jedno Komisja Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego VI kadencji. W roku 2018 przewodniczącą Komisji (zarówno ustępującej, jak i nowej) była Agnieszka Kłopotek (członek Klubu Polskiego Stronnictwa Ludowego). Tematyka, jaką realizowała podczas obrad Komisja w zakresie spraw współpracy międzynarodowej, dotyczyła:

- 1) działań związanych ze współpracą międzynarodową w 2017 r. oraz potencjału współpracy partnerskiej ze stanem Teksas. W zakresie pierwszego zagadnienia omówiono inicjatywy, które zostały zrealizowane w roku 2017. Szczególnie podkreślono te związane z wyjazdami zagranicznymi młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego, która uczestniczyła w wydarzeniach w takich krajach, jak m.in. Chiny. Ponadto omówiono działania, w wyniku których do województwa zapraszane są dzieci wraz z opiekunami z państw Wschodniej Europy, głównie z Litwy i Ukrainy. Omawiając drugi temat przedstawiono genezę kontaktów województwa kujawsko-pomorskiego ze stanem Teksas, zwracając uwagę na istotny udział prof. Jimma Mazurkiewicza z Texas A&M in College Station. W zakresie tej współpracy odbyły się konferencje naukowe, wyjazdy studentów z Bydgoszczy na uniwersytet w Teksasie czy wizyty delegacji. Podkreślano, że obecnie województwo poszukuje partnerów do projektów przedstawionych przez stronę amerykańską. Teksasńczycy są również zainteresowani współpracą gospodarczą, w tym w zakresie produktów gospodarki żywnościowej (posiedzenie Komisji w dniu 29 stycznia 2018 r.)⁷⁴³;
- 2) genezy współpracy województwa kujawsko-pomorskiego z Żupanią Medzimurską oraz zaopiniowania projektu uchwały Sejmiku Województwa

---

⁷⁴² Protokół nr 5/2017 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 19 czerwca 2017 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷⁴³ Protokół nr 1/2018 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 29 stycznia 2018 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

- Kujawsko-Pomorskiego dotyczącej współpracy międzynarodowej z tym regionem. Chorwaci zostali zaproponowani jako podmiot do współpracy podczas Forum Regionów Polski i Chorwacji w Bukowinie Tatrzańskiej w 2015 r. Podpisanie umowy o współpracy zaplanowane zostało w terminie 18–20 maja 2018 r. w Żupanii Medzimurskiej podczas odbywającego się Festiwalu Wina. Komisja jednogłośnie zaopiniowała pozytywnie projekt przedstawionej uchwały (posiedzenie Komisji w dniu 16 kwietnia 2018 r.)⁷⁴⁴;
- 3) działalności Biura Regionalnego w Brukseli w 2017 r. oraz planów na rok 2018. Omawiając temat podkreślono, że w 2017 r. zostało zorganizowanych dwanaście wydarzeń promocyjnych, trzy staże, cztery wizyty szkoleniowe, trzy wizyty studyjne oraz cztery cykliczne spotkania z przedstawicielami Komisji Europejskiej. Ponadto Biuro zorganizowało jeden dialog obywatelski z komisarzem UE, który odbył się w Toruniu, oraz trzy spotkania z komisarzami w Brukseli. Dodatkowo przy udziale Biura powstało 49 artykułów dotyczących problematyki unijnej. Ponadto przedstawiono plan działań na 2018 r., w tym zorganizowanie 22 maja 2018 r. z Komitetem Regionów dialogu obywatelskiego, dotyczącego miast odpornych na skutki katastrof naturalnych (posiedzenie Komisji w dniu 16 maja 2018 r.)⁷⁴⁵;
- 4) projektów Europejskiej Współpracy Terytorialnej z udziałem Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Przedstawiając to zagadnienie podkreślono, że w ramach EWT realizowane były wyłącznie projekty miękkie, które były podwaliną do inwestycji infrastrukturalnych. Wskazano, że wszystkie nabory się zakończyły, a regiony przygotowały się do nowej perspektywy finansowej. W omawianej Województwo Kujawsko-Pomorskie korzystało z dwóch programów transnarodowych („Region Morza Bałtyckiego” oraz „Europa Środkowa”) oraz jednego międzyregionalnego, dostępnego dla wszystkich partnerów z całej Europy. Zaznaczono podczas posiedzenia Komisji, że

---

⁷⁴⁴ Protokół nr 3/2018 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 16 kwietnia 2018 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷⁴⁵ Protokół nr 4/2018 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 16 maja 2018 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

najbardziej znaczącym projektem był wcześniej już omawiany projekt EMMA (posiedzenie Komisji w dniu 23 lipca 2018 r.)⁷⁴⁶;

- 5) potencjału współpracy partnerskiej ze szkockim Regionem Fife. Przekazano informację o tym partnerze współpracy oraz o dotychczasowych kontaktach Województwa Kujawsko-Pomorskiego ze Szkotami. Podkreślano kilka możliwych ścieżek współpracy. Pierwsza to współpraca w zakresie spraw związanych z młodzieżą (doradztwo zawodowe dla młodzieży czy wsparcie trudnej młodzieży). Drugim kierunkiem miała być wspólna historia, m.in. działalność gen. Mikołaja Osikowskiego, który w 1920 r. dowodził obroną Włocławka, a od 1940 do 1942 r. przebywał w Stacji Zbornej Oficerów Rothesay. Trzeci możliwy kierunek współpracy to promocja obu regionów i rozwój turystyki. Współpraca z tym partnerem realizowana była w sposób niesformalizowany (posiedzenie Komisji w dniu 3 grudnia 2018 r.)⁷⁴⁷.

W roku 2019 Komisja zrealizowała 8 posiedzeń (na przestrzeni miesięcy od lutego do grudnia). We wskazanym okresie przewodniczącą Komisji była Agnieszka Kłopotek (członek Klubu Polskiego Stronnictwa Ludowego) do 13 listopada 2019 r. Kolejnym przewodniczącym został radny Marek Domżała (członek Klubu Polskiego Stronnictwa Ludowego). Problematyka, jaką realizowała podczas obrad Komisja w zakresie spraw współpracy międzynarodowej, dotyczyła:

- 1) prezentacji regionów partnerskich województwa kujawsko-pomorskiego. Przedstawiając ten temat omówiono współpracę międzynarodową oraz jej aktywność. Podkreślono, że pierwsze umowy były nawiązywane w 1999 r. Wiele z tych kontaktów było nieaktywnych i województwo rozważało zrewidowanie swoich umów, jednak Ministerstwo Spraw Zagranicznych sugerowało, żeby ich nie wypowiedzieć, ze względu na to, iż może to być źle odebrane przez partnera zagranicznego. Województwo miało zawarte umowy o współpracy z kilkunastoma państwami europejskimi oraz Kazachstanem. Ponadto prowadzona była współpraca nieformalna z podmiotami z Niemiec,

---

⁷⁴⁶ Protokół nr 6/2018 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 23 lipca 2018 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷⁴⁷ Protokół nr 2/2018 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 3 grudnia 2018 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

Gruzji, Indonezji, Japonii czy Stanów Zjednoczonych (posiedzenie Komisji w dniu 11 lutego 2019 r.)⁷⁴⁸;

- 2) omówienia kierunków współpracy międzynarodowej na podstawie wspieranych inicjatyw zewnętrznych. Na podstawie wniosków wpływających do urzędu marszałkowskiego były wspierane przede wszystkim zamierzenia dotyczące wyjazdów młodzieży z regionu kujawsko-pomorskiego za granicę. Pomoc polegała m.in. na sfinansowaniu wiz pobytowych (w przypadku licealistów z IV LO w Toruniu w zakresie wymiany ze szkołą w Filadelfii), dofinansowaniu wymiany uczniów (np. w przypadku licealistów z III LO w Toruniu z włoską szkołą w Galatina). Ponadto dofinansowywano udział młodzieży w różnych szkolnych wydarzeniach za granicą (np. udział klas dekarских z regionu w Mistrzostwach Świata Młodych Dekarzy w Rydze, udział I LO w Toruniu i X LO w Toruniu w symulacjach obrad ONZ w Budapeszcie czy udział Chóru Kameralnego Pro Arte w festiwalu chórów i orkiestr we Włoszech). Podkreślano również działalność Kujawsko-Pomorskiego Samorządowego Stowarzyszenia „Europa Kujaw i Pomorza” w organizacji staży w przedstawicielstwie Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Brukseli dla pracowników administracji publicznej z regionu kujawsko-pomorskiego (posiedzenie Komisji w dniu 8 kwietnia 2019 r.)⁷⁴⁹;
- 3) projektów realizowanych w zakresie Europejskiej Współpracy Terytorialnej. W EWT były środki na projekty transgraniczne, transnarodowe lub międzynarodowe. Przedstawiono, że województwo miało dostęp w ówczesnej perspektywie finansowej do trzech programów EWT: INTERREG Basenu Morza Bałtyckiego, INTERREG Europa Środkowa (oba transnarodowe) i INTERREG Europa (międzyregionalny). Poprzez te projekty podejmowane były zasadniczo inicjatywy eksperckie, które służyły przygotowaniu dokumentacji, nie było zaś projektów inwestycyjnych. Pierwszy został omówiony projekt EMMA, który zakończył się w lutym 2019 r. i dotyczył

---

⁷⁴⁸ Protokół nr 3/2019 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 11 lutego 2019 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷⁴⁹ Protokół nr 5/2019 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 8 kwietnia 2019 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

przygotowania studium lokalizacyjnego dla portu multimodalnego. Kolejny to Watertour, w zakresie którego opracowano ofertę turystyczną w oparciu o zasoby naturalne i kulturowe przy trasie wodnej E70. Trzeci projekt, który był jeszcze realizowany, to HICAPS, dotyczący ochrony zasobów dziedzictwa kulturalnego i naturalnego. Czwarty to projekt SURFACE dotyczący promocji zapobiegania powstawaniu odpadów i ich ponownego użycia. Piąty to projekt COMBINE dotyczący wsparcia transportu kombinowanego. Szósty to projekt EMMA Extension, dotyczący promowania korzyści wynikających z transportu wodnego (posiedzenie Komisji w dniu 17 czerwca 2019 r.)⁷⁵⁰;

- 4) zaprezentowania informacji o tym, że na przełomie sierpnia i września 2019 r. w województwie miała gościć delegacja z zaprzyjaźnionego Regionu Fife ze Szkocji z Przewodniczącym Rady Regionu Fife Jimem Leishmanem. Goście mieli uczestniczyć w wojewódzkich obchodach 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej (posiedzenie Komisji w dniu 26 sierpnia 2019 r.)⁷⁵¹;
- 5) kierunków współpracy zagranicznej oraz potencjału współpracy Kujawsko-Pomorskie – Stany Zjednoczone. Urząd Marszałkowski kategoryzował kierunki współpracy na inicjatywy, które były zewnętrzne (i które były omawiane na jednym z posiedzeń w roku 2019) i województwo je wspiera oraz te, które zostały zainicjowane przez województwo. W zakresie tej drugiej kategorii wybierane były geograficznie kierunki wschodnie oraz azjatyckie. We współpracy z państwami azjatyckimi na uwagę zasługiwała cykliczna wymiana kulturalna muzyków (absolwentów lub doktorantów) Akademii Muzycznej w Bydgoszczy, zapoczątkowana w 2009 r. podczas I Polsko-Japońskiego Forum Regionów w Tokio. Kolejnym krajem, z którym województwo miało stałą współpracę, były Stany Zjednoczone, a dokładnie Nowy Jork, gdzie organizowane były wizyty studyjne służb mundurowych policjantów czy strażaków. Stałym elementem współpracy międzynarodowej były realizowane cyklicznie wspólnie z Caritasem pobyty w regionie dzieci i

---

⁷⁵⁰ Protokół nr 6/2019 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 17 czerwca 2019 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷⁵¹ Protokół nr 7/2019 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 26 sierpnia 2019 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

młodzieży z Wileńszczyzny i ziemi Iwowskiej, posiadających polskie korzenie. Województwo prowadziło również współpracę międzynarodową z Prowincją Hubei w Chinach w zakresie współpracy kulturalnej. Województwo prowadziło również stałą współpracę z Regionem Navarry. W 2019 r. zorganizowano Dzień Kujawsko-Pomorski w Pampelunie, a marszałek województwa wygłosił prelekcję „Polskie drogi do wolności”. Z tym hiszpańskim partnerem województwo prowadziło bieżącą wymianę dobrych praktyk w zakresie polityki społecznej. Partnerem, z którym nawiązano współpracę, była indonezyjska Prowincja Nusa Tenggara Barat. We wrześniu został zorganizowany Dzień Indonezji, podczas którego mieszkańcy mogli zapoznać się z kulturą i potrawami z tego kraju, a ambasador Indonezji wygłosiła wykład. Ponadto kilkunastu studentów tego kraju rozpoczęło studia w regionie kujawsko-pomorskim. Omówiono także współpracę z austriacką Styrią oraz gruzińską Imeretią. Jeśli chodzi o współpracę ze Stanami Zjednoczonymi, to wskazano, iż opierała się ona na trzech kierunkach. Pierwszy to omówione wizyty studyjne służb mundurowych w Nowym Jorku, które planuje się kontynuować. Drugim była współpraca z żołnierzami stacjonującymi w województwie, a trzecim kierunkiem była współpraca z Teksasem. Podczas dyskusji wskazano, że współpraca ze Stanami Zjednoczonymi w sprawach gospodarczych była trudna, zaś w pozostałych zakresach funkcjonowała bardzo dobrze (posiedzenie Komisji w dniu 21 października 2019 r.)⁷⁵².

W roku 2020 Komisja odbyła 7 posiedzeń na przestrzeni miesięcy od lutego do grudnia. We wskazanym okresie przewodniczącym był radny Marek Domżała (członek Klubu Polskiego Stronnictwa Ludowego). Porządek obrad Komisji dotyczył:

- 1) zaprezentowania działalności Departamentu Współpracy Międzynarodowej w roku 2019, planów jego pracy na rok 2020, wyrażenia opinii w sprawie zasadności podpisania listu intencyjnego między Województwem Kujawsko-Pomorskim i Prowincją Małe Wyspy Sundajskie w Republice Indonezji, a także przedstawienia działalności Stowarzyszenia „Europa Kujaw i

---

⁷⁵² Protokół nr 8/2019 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 21 października 2019 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

Pomorza”. Wskazano, że departament samodzielnie lub z partnerem zagranicznym przygotował 83 wydarzenia. Współfinansował wyjazdy do 28 państw, w tym poza kraje będące członkami Unii Europejskiej. Departament uczestniczył w spotkaniach władz województwa z ambasadorami akredytowanymi w Polsce: Republiki Słowenii, Palestyny, Gruzji, Republiki Chorwacji, Republiki Indonezji, Turcji czy Królestwa Belgii. Władze województwa przyjmowały delegacje z Gruzji oraz odbyły wizytę w regionie Imeretia, gdzie otwarto Skwer Przyjaźni Gruzińsko-Polskiej im. Władysława Raczkiewicza. Ponadto podkreślono, że działalność tej komórki organizacyjnej skupiała się na wspieraniu inicjatyw związanych z młodzieżą, żołnierzami amerykańskimi stacjonującymi w regionie oraz Polonią i Polakami za granicą. W drugim temacie przedstawiono dotychczasowe relacje z Prowincją Małe Wyspy Sundajskie w Republice Indonezji, po czym radni Komisji jednogłośnie poparli wniosek o podpisanie listu intencyjnego z tym partnerem zagranicznym. W kolejnym punkcie przedstawiono działalność Stowarzyszenia „Europa Kujaw i Pomorza”. Omówiono działalność w zakresie realizacji programu stażowego, podkreślając, że w omawianym okresie trwał on 6 tygodni – wcześniej 8 tygodni (posiedzenie Komisji w dniu 17 lutego 2020 r.)⁷⁵³;

- 2) współpracy Województwa Kujawsko-Pomorskiego ze Stowarzyszeniem ALDA oraz realizacji projektów Europejskiej Współpracy Terytorialnej z udziałem województwa, a także przedstawienia tematu dotyczącego umowy partnerskiej z Regionem Fife w Szkocji. Podkreślano, że uczestnictwo w stowarzyszeniu jest stosunkowo młode, a pretekstem wstąpienia była perspektywa pozyskiwania środków na współpracę z Regionem Imeretia w Gruzji, jednakże takiego wsparcia nie udało się pozyskać ze względu na to, iż UE kierowała je bezpośrednio do tego państwa. Należy jednakże zauważyć, że województwo uczestniczyło w związku z byciem członkiem Stowarzyszenia ALDA w projekcie dotyczącym demokracji cyfrowej, w którym wzięło udział 15 partnerów z 14 krajów. Warto nadmienić, iż

---

⁷⁵³ Protokół nr 12/2020 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 17 lutego 2020 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

województwo w 2017 r. było gospodarzem corocznego zjazdu członków tego stowarzyszenia. Podczas posiedzenia przedstawiono również wszystkie projekty EWT zrealizowane z udziałem województwa od 2004 r. Omówiono także z nich, jak: INTERREG Surface (drugie życie produktów), EMMA Extension (rejsy pilotażowe), COMBINE (transport kombinowany), Cult-CreaTE (turystyka kreatywna), Digitourism (digitalizacja zasobów dziedzictwa), ECO-CICLE (inwentaryzacja szlaków rowerowych), ThreeT (aktywna turystyka) oraz HICAPS (ochrona dziedzictwa kulturowego). Wskazano na dotychczasową współpracę, wspólne wizyty w Polsce i Szkocji. Ponadto podkreślono, że relacje układają się dobrze, pomimo dotychczasowego braku takiej umowy. Zaznaczono również, że przesłano do partnera przykłady dotychczasowych umów, które zawierało województwo, w związku z tym zapewne taka umowa w przyszłości zostanie podpisana (posiedzenie Komisji w dniu 15 czerwca 2020 r.)⁷⁵⁴;

- 3) działań Województwa Kujawsko-Pomorskiego na rzecz Polonii i Polaków za granicą. W zakresie tego punktu przedstawiono prezentację wskazanego tematu. Podkreślono, że w okresie ogłoszonego stanu epidemii SARS-CoV-2 od marca 2020 r. wszelkie wyjazdy zagraniczne oraz przyjmowanie gości zostały odwołane i nie był znany termin ich ponowienia. Zaznaczono jednakże, że podtrzymywane były w tym okresie dotychczasowe kontakty międzynarodowe (posiedzenie Komisji w dniu 11 września 2020 r.)⁷⁵⁵.

W latach 2015-2020 odbyło się 50 posiedzeń komisji zajmującej się współpracą międzynarodową Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Najwięcej, bo 12 posiedzeń, odbyło się w 2015 r. Komisja zasadniczo w zakresie swoich rocznych działań uwzględniała takie punkty, jak plan pracy na dany rok, funkcjonowanie Biura Regionalnego w Brukseli, działalność RODM czy działalność Departamentu Współpracy Międzynarodowej. Omawiano również istotne problemy z perspektywy działalności tej

---

⁷⁵⁴ Protokół nr 14/2020 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 15 czerwca 2020 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷⁵⁵ Protokół nr 15/2020 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 15 września 2020 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

komisji, m.in. efekty współpracy międzynarodowej z poszczególnymi partnerami współpracy, współpracę z mniejszościami polskimi w regionach partnerskich, realizację projektów współpracy międzynarodowej czy finansowanie współpracy międzynarodowej. Ponadto omawiane były również zagadnienia bieżące dotyczące m.in. opiniowania projektów uchwał dotyczących nawiązywania współpracy międzynarodowej z konkretną jednostką terytorialną (np. Żupanią Medzimurską) czy też wstępowaniem do organizacji skupiającej samorządy terytorialne z różnych państw (np. ALDA). Komisja była również inicjatorem rozwiązań, następnie procedowanych przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

3) Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Zgodnie z kompetencjami określonymi w art. 41 ust. 2 ustawy o samorządzie województwa, do zadań zarządu należy:

- 1) wykonywanie uchwał sejmiku województwa oraz
- 2) organizowanie współpracy ze strukturami samorządu regionalnego w innych krajach i z międzynarodowymi zrzeszeniami regionalnymi.

Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego (dalej jako: Zarząd), wykonując uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego dotyczące nawiązania współpracy partnerskiej z regionami z innych państw, zawarł poniższe umowy o współpracy:⁷⁵⁶

Tabela 1. Umowy w zakresie współpracy międzynarodowej zawarte przez Członków Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Data zawarcia i miejsce	Nazwa partnera współpracy	Sygnatariusze	Cel współpracy
13 października 1999 r. w Toruniu	Region Veneto (Włochy)	Marszałek Waldemar Achramowicz oraz Prezydent Rządu Regionalnego Veneto Giancarlo Galan	Umocnienie stosunków przyjaźni i współpracy między społecznościami obu stron w perspektywie rozszerzenia Unii Europejskiej.

⁷⁵⁶ Lista regionów partnerskich Województwa Kujawsko-Pomorskiego, sejmik.kujawsko-pomorskie.pl/upload/file/Lista_regionow_partnerskich_Wojewodztwa_Kujawsko.pdf [dostęp: 30.01.2023].

15 listopada 1999 r. w Toruniu	Region Marche (Włochy)	Członkowie Zarządu Województwa: Władysław Kubiak (Wicemarszałek) i Maria Kurnatowska (Członek Zarządu) oraz Prezydent Rządu Regionalnego Marche Vito D'Ambrosio	Umocnienie stosunków przyjaźni i współpracy między społecznościami obu stron w perspektywie rozszerzenia Unii Europejskiej.
16 lutego 2000 r. w Kiejdanach	Rejon Kiejdański (Litwa)	Marszałek Waldemar Achramowicz oraz Mer Rejonu Kiejdańskiego Viktoras Muntianas	Zacieśnienie stosunków między regionami, dążące do nawiązania i rozwinienia efektywnej współpracy między społecznościami, organizacjami społecznymi i przedsiębiorcami województwa kujawsko-pomorskiego i rejonu kiejdańskiego.
23 października 2000 r. w Jõgeva	Hrabstwo Jõgeva (Estonia)	Marszałek Waldemar Achramowicz oraz Gubernator Hrabstwa Jõgeva Margus Oro	Zacieśnienie stosunków między regionami, dążące do nawiązania i rozwinienia efektywnej współpracy między społecznościami, organizacjami społecznymi i przedsiębiorcami województwa kujawsko-pomorskiego i Hrabstwa Jõgeva.
10 kwietnia 2001 r.	Obwód Nowogrodzki (Rosja)	Marszałek Waldemar Achramowicz oraz	Zacieśnienie stosunków między regionami,

w Nowogrodzie		Gubernator Obwodu Mikhail Prussak	dążące do nawiązania i rozwinienia efektywnej współpracy między społecznościami, organizacjami społecznymi i przedsiębiorcami województwa kujawsko-pomorskiego i Obwodu Nowogrodzkiego.
19 lutego 2002 r. w Toruniu	Obwód (Rosja) Smoleński	Marszałek Waldemar Achramowicz oraz Pierwszy Zastępcą Szefa Administracji Obwodu Smoleńskiego Sergiej Antufiew	Zacieśnienie stosunków między regionami, dążące do nawiązania i rozwinienia efektywnej współpracy między społecznościami, organizacjami społecznymi i przedsiębiorcami województwa kujawsko-pomorskiego i Obwodu Smoleńskiego.
25 marca 2002 r. w Toruniu	Region Midi-Pireneje (Francja)	Marszałek Waldemar Achramowicz oraz Przewodniczący Rady Regionalnej Regionu Midi- Pireneje Martin Malvy	Zacieśnienie stosunków między regionami, dążące do nawiązania i rozwinienia efektywnej współpracy między społecznościami, organizacjami społecznymi i przedsiębiorcami województwa kujawsko-pomorskiego

			i regionu Midi-Pireneje.
24 września 2004 r. w Chmielnickim	Obwód Chmielnicki (Ukraina)	Marszałek Waldemar Achramowicz oraz Szef Obwodowej Administracji Obwodu Chmielnickiego Wiktor Frankiewicz Kocemir	Zacieśnienie stosunków między regionami, dążące do nawiązania i rozwinęcia efektywnej współpracy między społecznościami, organizacjami społecznymi i przedsiębiorcami województwa kujawsko-pomorskiego i Obwodu Chmielnickiego.
26 września 2004 r. w Żytomierzu	Obwód Żytomierski (Ukraina)	Marszałek Waldemar Achramowicz oraz Szef Żytomierskiej Obwodowej Administracji Państwowej Ukrainy Sergii Mykolaiovych Ryzhuk	Pogłębianie, wzmacnianie i rozwój współpracy gospodarczej, naukowo- technicznej i kulturalnej na zasadach równości i wzajemnego pożytku.
27 kwietnia 2005 r. w Toruniu	Kraj Związkowy Styria (Austria)	Marszałek Waldemar Achramowicz i Wicemarszałek Władysław Kubiak oraz Minister ds. Gospodarki i Europy Kraju Związkowego Styria w Austrii Gerald Schöpfer	Zacieśnienie kontaktów między regionami przy uwzględnieniu obustronnych interesów dotyczących kooperacji na zasadzie równouprawnienia.
6 grudnia 2005 r. w Mohylewie	Obwód Mohylewski (Białoruś)	Członkowie Zarządu Województwa: Władysław Kubiak	Zacieśnienie kontaktów między regionami przy uwzględnieniu

		(Wicemarszałek) i Maria Kurnatowska (Członek Zarządu) oraz Przewodniczący Obwodowego Komitetu Wykonawczego Borys Wasilewicz Batura	obustronnych interesów dotyczących kooperacji na zasadzie równouprawnienia.
29 marca 2007 r. w Astanie	Obwód Zachodniokazachstański (Kazachstan)	Marszałek Piotr Całbecki oraz Przewodniczący Obwodowego Komitetu Wykonawczego N. S. Ashimow	Dążenie do rozwoju i rozszerzenia współpracy handlowo- gospodarczej, naukowo- technicznej i kulturalnej.
18 czerwca 2008 r. w Brukseli	Region Navarry (Hiszpania)	Marszałek Piotr Całbecki oraz Prezydent Regionu Navarry Miguel Sanza Sesma	Nawiązanie i rozwinięcie współpracy opartej na wymianie doświadczeń, która pozwoli przyspieszyć realizację przyszłych wspólnych projektów między regionami.
10 listopada 2010 r. w Toruniu	Województwo Trnawskie (Słowacja)	Marszałek Piotr Całbecki i Wicemarszałek Michał Korolko oraz Wiceprzewodniczący Województwa Trnawskiego Tibor Mikuš	Dążenie do rozwoju współpracy polegającej na wymianie doświadczeń i realizacji wspólnych projektów.
7 czerwca 2011 r. w Toruniu	Prowincja Hubei (Chińska Republika Ludowa)	Marszałek Piotr Całbecki i Wicemarszałek	Rozwijanie przyjaznych relacji między mieszkańcami

		Edward Hartwich oraz Wicegubernator Prowincji Hubei	województwa kujawsko-pomorskiego i prowincji Hubei oraz rozwijanie partnerskiej współpracy między Województwem Kujawsko-Pomorskim i Prowincją Hubei.
18 maja 2018 r. w Cakovec	Żupania Medzimurska (Chorwacja)	Marszałek Piotr Całbecki i Wicemarszałek Zbigniew Ostrowski oraz Żupan Medzimurii Matija Posavec	Rozwijanie współpracy na zasadach obustronnego dialogu, partnerstwa, równości i wzajemnych korzyści.

Źródło: opracowanie na podstawie wyników badań własnych.

Analizując poszczególne umowy (bez umów wypowiedzianych) należy dojść do wniosku, że przedmiotem współpracy międzynarodowej samorządu województwa z partnerami zagranicznymi są:

- 1) gospodarka (Żupania Medzimurska, Obwód Zachodniokazachstański, Obwód Chmielnicki, Region Navarry, Prowincja Hubei, Kraj Związkowy Styria, Województwo Trnawskie, Region Veneto, Region Marche, Hrabstwo Jõgeva, Region Midi- Pireneje, Obwód Żytomierski);
- 2) polityka zatrudnienia/rynek pracy (Region Navarry, Prowincja Hubei, Województwo Trnawskie, Region Veneto, Hrabstwo Jõgeva);
- 3) kultura i sztuka (Żupania Medzimurska, Obwód Zachodniokazachstański, Region Navarry, Prowincja Hubei, Kraj Związkowy Styria, Województwo Trnawskie, Rejon Kiejdański, Region Veneto, Region Marche, Hrabstwo Jõgeva, Obwód Żytomierski);
- 4) nauka i edukacja (Żupania Medzimurska, Obwód Zachodniokazachstański, Obwód Chmielnicki, Region Navarry, Prowincja Hubei, Kraj Związkowy Styria, Województwo Trnawskie, Rejon Kiejdański, Region Veneto, Region Marche, Hrabstwo Jõgeva, Region Midi- Pireneje, Obwód Żytomierski);

- 5) sport i turystyka (Żupania Medzimurska, Obwód Chmielnicki, Region Navarry, Prowincja Hubei, Kraj Związkowy Styria, Województwo Trnawskie, Rejon Kiejdański, Region Veneto, Region Marche, Hrabstwo Jõgeva, Region Midi- Pireneje, Obwód Żytomierski);
- 6) ochrona środowiska (Obwód Chmielnicki, Region Navarry, Kraj Związkowy Styria, Województwo Trnawskie, Rejon Kiejdański, Region Veneto, Region Marche, Hrabstwo Jõgeva, Region Midi- Pireneje, Obwód Żytomierski);
- 7) rolnictwo (Obwód Chmielnicki, Region Navarry, Kraj Związkowy Styria, Województwo Trnawskie, Region Veneto, Region Marche, Hrabstwo Jõgeva);
- 8) zdrowie i opieka społeczna (Region Navarry, Prowincja Hubei, Województwo Trnawskie, Region Veneto, Region Marche, Hrabstwo Jõgeva, Obwód Żytomierski);
- 9) badania, rozwój i innowacje (Region Navarry, Województwo Trnawskie);
- 10) technologia (Prowincja Hubei);
- 11) transport, łączność (Region Veneto, Region Midi-Pireneje, Obwód Żytomierski).

Z przedstawionych informacji wynika, że w większości umów przedmiot stanowiły tradycyjne dziedziny współpracy, takie jak: nauka i edukacja (13 umów), gospodarka (12 umów), sport i turystyka (12 umów) oraz kultura i sztuka (11 umów). Ponadto, mając na uwadze rolniczy (towarowy) charakter województwa kujawsko-pomorskiego, w 7 umowach znalazła się współpraca w zakresie rolnictwa. Współpracujące regiony stawiały też na kooperację w zakresie problematyki zawsze aktualnej, tj. ochrony środowiska (10 umów) oraz w zakresie zdrowia (7 umów) – co mogło mieć znaczenie w zakresie wymiany doświadczeń czy też pomocy materialnej w związku ze zwalczaniem globalnej epidemii.

Ponadto Zarząd Województwa podpisał listy intencyjne z następującymi zagranicznymi strukturami samorządu regionalnego:

- 1) Regionami Östergötland, Sörmland, Värmland w Szwecji⁷⁵⁷;
- 2) Regionem Kozani w Grecji⁷⁵⁸;
- 3) Regionem Imeretia w Gruzji⁷⁵⁹;

⁷⁵⁷ List intencyjny z dnia 29 września 1999 r.

⁷⁵⁸ List intencyjny nie posiada daty podpisania.

⁷⁵⁹ List intencyjny z dnia 12 listopada 2014 r.

- 4) Małymi Wyspami Sundajskimi Zachodnimi (Nusa Tenggara Barat) w Indonezji⁷⁶⁰.

Należy w tym miejscu również podkreślić, iż Zarząd zorganizował nieformalną współpracę międzynarodową z następującymi strukturami samorządu regionalnego:

- 1) z Hrabstwem Fife w Szkocji;
- 2) z Krajem Związkowym Saksonia Anhalt w Niemczech;
- 3) z Krajem Związkowym Nadrenia-Palatynat w Niemczech;
- 4) ze Stanem Teksas w Stanach Zjednoczonych.

Ponadto Zarząd Województwa w zakresie zadania dotyczącego współpracy międzynarodowej brał udział w realizacji projektów Europejskiej Współpracy Terytorialnej. Zarząd już na etapie wstępnym procedowania ścieżki, która zmierza do aplikowania o środki zewnętrzne, w formie uchwały wyrażał wolę uczestnictwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego jako partnera w ramach tych projektów. W związku z tym w poniższych tabelach zostaną przeanalizowane podjęte dotychczas uchwały.

Tabela 2. Uchwały Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego w zakresie współpracy międzynarodowej

Data podjęcia uchwały przez Zarząd Województwa	Nazwa programu	Nazwa projektu	Cel projektu
3 czerwca 2015 r. ⁷⁶¹	Program INTERREG Region Morza Bałtyckiego	Projekt EmpInno	Główny cel tego projektu to poprawa systemów monitorowania strategii inteligentnych specjalizacji w siedmiu regionach partnerskich. ⁷⁶²

⁷⁶⁰ List intencyjny z dnia 16 kwietnia 2019 r.

⁷⁶¹ Uchwała nr 22/717/15 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 3 czerwca 2015 r. w sprawie wyrażenia woli uczestnictwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego w projekcie EmpInno, w ramach Programu INTERREG Region Morza Bałtyckiego.

⁷⁶² Projekt EmpInno, <http://www.empinno.eu/> [dostęp: 31.01.2023].

3 czerwca 2015 r. ⁷⁶³	Program INTERREG Region Morza Bałtyckiego	Projekt EMMA	Zasadnicze zadanie projektu EMMA to zwiększenie świadomości na temat korzyści, jakie niesie za sobą transport morski i śródlądowy. ⁷⁶⁴
14 lipca 2015 r. ⁷⁶⁵	Program INTERREG Europa	Projekt NICHE	Celem projektu NICHE było poznanie dobrych praktyk w zakresie wdrażania innowacyjnych rozwiązań w przedsiębiorstwach z sektora żywnościowego, a także wymiana wiedzy i doświadczeń między partnerami projektu ⁷⁶⁶ .
10 listopada 2015 r. ⁷⁶⁷	Program INTERREG Europa Środkowa	Projekt HICAPS	Celem tego projektu była ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego dotycząca historycznych parków i ogrodów znajdujących się w otoczeniu zabytkowych obiektów ⁷⁶⁸ .
4 maja 2016 r. ⁷⁶⁹	Program INTERREG Europa	Projekt ECO-CICLE (Europejska sieć na rzecz promocji	Cel tego projektu to poprawa lokalnych i regionalnych polityk promocji turystyki

⁷⁶³ Uchwała nr 22/716/15 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 13 czerwca 2015 r. w sprawie wyrażenia woli uczestnictwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego w projekcie EMMA, w ramach Programu INTERREG Region Morza Bałtyckiego.

⁷⁶⁴ Projekt EMMA, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-emma> [dostęp: 31.01.2023].

⁷⁶⁵ Uchwała nr 28/948/15 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 14 lipca 2015 r. w sprawie wyrażenia woli uczestnictwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego w projekcie NICHE, w ramach Programu INTERREG EUROPA.

⁷⁶⁶ NICHE Interreg Europe, <https://projects2014-2020.interregeurope.eu/niche/> [dostęp: 31.01.2023].

⁷⁶⁷ Uchwała nr 46/1624/15 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 10 listopada 2015 r. w sprawie wyrażenia woli uczestnictwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego w projekcie HICAPS, w ramach Programu INTERREG Europa Środkowa.

⁷⁶⁸ Projekt HICAPS, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-hicaps> [dostęp: 31.01.2023].

⁷⁶⁹ Uchwała nr 18/564/16 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 4 maja 2016 r. w sprawie wyrażenia woli uczestnictwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego w projekcie ECO-CICLE, w ramach Programu INTERREG EUROPA.

		turystyki rowerowej na obszarach cennych przyrodniczo)	rowerowej na obszarach o istotnej wartości przyrodniczej.
21 czerwca 2017 r. ⁷⁷⁰	Program INTERREG Europa	Projekt ThreeT	Celem projektu była poprawa instrumentów polityki, które są związane z ochroną zasobów naturalnych, a także kulturowych w regionach partnerskich za pomocą wypracowania lub też przekazania innowacyjnych rozwiązań, dotyczących przemieszczania się szlakami turystycznymi.
21 czerwca 2017 r. ⁷⁷¹	Program INTERREG Europa	Projekt Digitourism	Cel tego projektu to udostępnianie zdigitalizowanych zasobów jednostek badawczych prowadzących badania archeologiczne na portalu.
21 czerwca 2017 r. ⁷⁷²	Program INTERREG Europa	Projekt Cult-CreaTE	Główny cel tego projektu to promowanie i rozwój turystyki dzięki wykorzystaniu przemysłów kreatywnych i aspektów kulturowych.
12 lipca 2017 r. ⁷⁷³	Program Interreg Baltic	Projekt Watertour	Celem projektu było opracowanie metodologii i planu pracy, a także

⁷⁷⁰ Uchwała nr 24/1120/17 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 czerwca 2017 r. w sprawie wyrażenia woli uczestnictwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego w projekcie ThreeT, w ramach Programu INTERREG EUROPA.

⁷⁷¹ Uchwała nr 24/1119/17 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 czerwca 2017 r. w sprawie wyrażenia woli uczestnictwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego w projekcie Digitourism, w ramach Programu INTERREG EUROPA.

⁷⁷² Uchwała nr 24/1118/17 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 czerwca 2017 r. w sprawie wyrażenia woli uczestnictwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego w projekcie Cult-CreaTE, w ramach Programu INTERREG EUROPA.

⁷⁷³ Uchwała nr 27/1262/17 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 12 lipca 2017 r. w sprawie wyrażenia woli uczestnictwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego w projekcie Watertour, w ramach Programu Interreg Baltic Sea Region Seed Money.

	Sea Region Seed Money		wykreowanie partnerstwa dla realizacji tzw. projektu głównego, który dotyczył rozwoju zintegrowanej oferty turystycznej w pobliżu drogi wodnej E70.
28 marca 2018 r. ⁷⁷⁴	Program INTERREG Region Morza Bałtyckiego	Projekt COMBINE	Zasadniczym celem udziału Województwa Kujawsko-Pomorskiego w tym projekcie była analiza funkcjonowania platformy multimodalnej Bydgoszcz – Solec Kujawski mającej powstać w przyszłości.
23 stycznia 2019 r. ⁷⁷⁵	Programu INTERREG Region Morza Bałtyckiego	Projekt EMMA Extension Stage	Główny cel tego projektu to zwiększenie świadomości uczestników rynku przewozowego oraz decydentów w zakresie możliwości oraz korzyści wynikających z transportu drogami śródlądowymi.

Źródło: opracowanie na podstawie wyników badań własnych.

W badanym okresie Zarząd Województwa podejmował uchwały dotyczące uczestnictwa w projektach międzynarodowych, finansowanych poza Europejską Współpracą Terytorialną, takich jak:

- 1) w dniu 21 lutego 2018 r. Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego wyraził wolę uczestnictwa w projekcie CREATIVE LOCI IACOBI, w ramach Programu COSME⁷⁷⁶. Cel tego projektu to promowanie i zwiększanie

⁷⁷⁴ Uchwała nr 12/472/18 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 28 marca 2018 r. w sprawie wyrażenia woli uczestnictwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego w projekcie COMBINE, w ramach Programu INTERREG Region Morza Bałtyckiego.

⁷⁷⁵ Uchwała nr 3/69/19 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 23 stycznia 2019 r. w sprawie wyrażenia woli uczestnictwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego w projekcie EMMA Extension Stage, w ramach Programu INTERREG Region Morza Bałtyckiego.

⁷⁷⁶ Uchwała nr 7/234/18 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 lutego 2018 r. w sprawie wyrażenia woli uczestnictwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego w projekcie CREATIVE LOCI IACOBI, w ramach Programu COSME.

widoczności występujących szlaków Świętego Jakuba za pomocą wykorzystywania nowych technologii. Ponadto dostarczanie turystom i innym zainteresowanym praktycznych informacji o wszystkich drogach Świętego Jakuba w Europie oraz o miejscach wpisanych na listę UNESCO, które występują na szlakach św. Jakuba;

- 2) w dniu 20 listopada 2019 r. Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego wyraził wolę uczestnictwa w projekcie SUPPORTING DEMOCRATIC UNION AND ACTIVE CITIZENSHIP IN DIGITAL ERA, w ramach programu Europa dla Obywateli⁷⁷⁷. Projekt uwzględniał zagadnienie walki z dezinformacją i fałszywymi wiadomościami pojawiającymi się w Internecie oraz wykorzystaniem ich w celu manipulowania adresatami tych działań.

4) **Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego**

Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego posiada wyspecjalizowane komórki organizacyjne w zakresie spraw dotyczących współpracy międzynarodowej, w tym międzyregionalnej. Zasadniczą część zadań z tego zakresu do 2020 r. wykonywał Departament Współpracy Międzynarodowej (obecnie, w 2024 r., Departament Współpracy Zagranicznej składający się z pięciu komórek organizacyjnych), który składał się z dwóch mniejszych komórek, a mianowicie Wydziału Współpracy Zagranicznej oraz Biura Regionalnego w Brukseli⁷⁷⁸. Do głównych zadań Departamentu należały m.in.⁷⁷⁹:

- 1) koordynacja realizacji zadań wynikających z podpisanych porozumień o współpracy zagranicznej;
- 2) współpraca z placówkami dyplomatycznymi;
- 3) ustalanie priorytetów i realizacja współpracy zagranicznej Województwa oraz inicjowanie działań z nią związanych;

---

⁷⁷⁷ Uchwała nr 45/2071/19 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 20 listopada 2019 r. w sprawie wyrażenia woli uczestnictwa w projekcie SUPPORTING DEMOCRATIC UNION AND ACTIVE CITIZENSHIP IN DIGITAL ERA, w ramach programu Europa dla Obywateli.

⁷⁷⁸ Regulamin organizacyjny, <https://bip.kujawsko-pomorskie.pl/uchwala-nr-622618-zarzadu-województwa-kujawsko-pomorskiego-z-dnia-28-grudnia-2018-r-w-sprawie-uchwalenia-regulaminu-organizacyjnego-urzedu-marszalkowskiego-województwa-kujawsko-pomorskiego-w-toruniu/> [dostęp: 31.01.2023].

⁷⁷⁹ Regulamin Organizacyjny Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu stanowiący załącznik do Uchwały Nr 6/226/18 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 28 grudnia 2018 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu.

- 4) zapewnienie organizacyjnej, medialnej i protokolarnej obsługi oficjalnych wizyt zagranicznych;
- 5) przygotowywanie projektów umów i porozumień międzyregionalnych oraz porozumień o współpracy zagranicznej, a także koordynacja i monitoring oraz ewaluacja realizacji wynikających z nich zadań;
- 6) przygotowywanie planów finansowych Biura Regionalnego w Brukseli;
- 7) nadzór nad funkcjonowaniem Biura Regionalnego w Brukseli;
- 8) prowadzenie działań informacyjnych przez Biuro Regionalne w Brukseli;
- 9) współpraca Biura Regionalnego w Brukseli z unijnymi instytucjami w zakresie wsparcia zadań podjętych i realizowanych przez władze samorządu województwa.

Do grudnia 2018 r. częścią Departamentu Współpracy Międzynarodowej był aktywny na arenie międzynarodowej Wydział Europejskiej Współpracy Terytorialnej, którego zasadniczym zadaniem była koordynacja współpracy międzyregionalnej i transnarodowej, realizowanej w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej. Obecnie ta komórka organizacyjna jest częścią Departamentu Planowania Strategicznego i Rozwoju Gospodarczego.

Departament Współpracy Międzynarodowej finansowany jest ze środków budżetowych Województwa Kujawsko-Pomorskiego, jednakże stara się również pozyskiwać finansowanie zewnętrzne. Poprzez członkostwo Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Stowarzyszeniu Samorządowym „Europa Kujaw i Pomorza” finansowany jest etat pracownika Biura Regionalnego w Brukseli, ponadto realizowany jest program stażowy dla urzędników administracji samorządowej – członków Stowarzyszenia. Pozyskano także środki zewnętrzne na działalność z Ministerstwa Spraw Zagranicznych na realizację samorządowego i obywatelskiego wymiaru polskiej polityki zagranicznej. W związku z grantem pt. „INTER-EKiP” zrealizowano dwie konferencje, w których uczestniczyli przedstawiciele jst i przedstawiciele trzeciego sektora, zaś prelegentami byli przedstawiciele z Włoch, Austrii, Francji oraz Hiszpanii, realizujący ważne projekty, a także pracownicy MSZ. W 2015 r. pozyskano środki z grantu „Partnership for Democracy Development. INTER-EKiP 2015”, w zakresie którego rozwijana była współpraca z gruzińskim regionem Imeretia poprzez cykl trzech wizyt studyjnych przedstawicieli tego regionu w województwie kujawsko-pomorskim.

Departament pozyskał również środki finansowe w związku z udziałem w projekcie SUPPORTING DEMOCRATIC UNION AND ACTIVE CITIZENSHIP IN

DIGITAL ERA, z programu Europa dla Obywateli. Projekt ten był realizowany w latach 2019–2021 i brało w nim udział 16 partnerów. Projekt dotyczył wsparcia udziału społeczeństwa obywatelskiego w erze kultury cyfrowej⁷⁸⁰.

Departament nadzorował również Biuro Regionalne w Brukseli. Departament Współpracy Międzynarodowej odpowiadał za koordynowanie współpracy międzynarodowej w związku z zawartymi szesnastoma umowami o współpracy z regionami partnerskimi⁷⁸¹ Województwa Kujawsko-Pomorskiego, czterema listami intencyjnymi oraz współpracą nieformalną. Charakteryzując współpracę międzynarodową z partnerami, należy wskazać, iż z regionami włoskimi Veneto oraz Marche (umowy zawarto w 1999 r.) prowadzone są sporadycznie wspólne działania, m.in. na takich wydarzeniach, jak Europejski Tydzień Regionów i Miast w Brukseli. Jeśli chodzi o Rejon Kiejdański na Litwie oraz Hrabstwo Jõgeva, zauważalny jest brak aktywności każdego z partnerów. Z partnerami z Federacji Rosyjskiej z Obwodu Smoleńskiego oraz Obwodu Nowogrodzkiego współpraca międzynarodowa była aktywna do 2010 r. Ochłodzenie relacji międzypaństwowych po agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w 2014 r. miało znaczący wpływ na współpracę między regionami partnerskim, a w zasadzie jej brak. Po agresji pełnoskalowej na Ukrainę w 2022 r. rozwiązano umowy o współpracy z tymi partnerami. Umowa z Regionem Midi-Pireneje (Midi-Pyrénées) ze względu na reformę administracyjną we Francji w 2016 r. nie jest realizowana (region partnerski został połączony z regionem Langwedocja-Roussillon i utworzył region Oksytania). W przypadku kooperacji z partnerami ukraińskimi należy wskazać, iż Obwody Żytomierski i Chmielnicki są od 2004 r. aktywnymi partnerami współpracy międzynarodowej. Kontakty są częste, kilkukrotne w skali roku, a Ukraińcy korzystają z polskich doświadczeń do chwili obecnej. Po agresji Federacji Rosyjskiej współpraca międzynarodowa zwiększyła się o pomoc finansową i rzeczową dla partnerów z Ukrainy. Aktywnie realizowana jest współpraca ze Styrią w Austrii, ze względu na dbałość o wspólne relacje i otwartość na współpracę. Współpraca z Obwodem Mohylewskim na Białorusi była aktywna do 2022 r., a partnerzy zapraszali województwo do wielu inicjatyw. W związku z agresją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę i aktywnym

---

⁷⁸⁰ Projekt SUPPORTING DEMOCRATIC UNION AND ACTIVE CITIZENSHIP IN DIGITAL ERA, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/projekt-supporting-democratic-union-and-active-citizenshp-in-digital-era> [dostęp: 31.01.2023].

⁷⁸¹ Po rozwiązaniu w 2022 r. umów z Obwodem Mohylewskim, Obwodem Nowogrodzkim oraz Obwodem Smoleńskim Departament nadzoruje trzynaście umów o współpracy.

wspieraniem agresora przez Białoruś, została ona rozwiązana w 2022 r. Z Obwodem Zachodniokazachstańskim w Kazachstanie nawiązano współpracę w 2007 r. Współpraca nie jest realizowana przez partnerów, choć ten kierunek jest interesujący ze względu na mieszkającą w Kazachstanie mniejszość polską. Z Regionem Navarra w Hiszpani kontakty są aktywne, z tego terenu przyjeżdżają do regionu hiszpańscy naukowcy z wykładami w ramach cyklu pt. „Dysputy Nawarryjskie”. W oparciu o doświadczenia tego regionu została zbudowana strategia województwa. Kolejnym partnerem jest Województwo Trnawskie na Słowacji, jednakże ta współpraca nie jest prowadzona w sposób aktywny przez partnerów. Prowincja Hubei w Chinach jest stroną kolejnej umowy partnerskiej. Jest to współpraca przede wszystkim w dziedzinie kultury, w ramach której organizowane są wystawy. Najmłodszym partnerem zagranicznym od 2018 r. jest chorwacka Żupania Medzimurska, z którą umowa została zawarta 18 maja 2018 r., dlatego efekty będzie można ocenić dopiero po dłuższym okresie⁷⁸². Departament aktywnie uczestniczy w działaniach w ramach współpracy z mniejszością polską, a także osobami o polskich korzeniach osiadłymi na Litwie, w Ukrainie, Gruzji, organizując na terenie województwa kujawsko-pomorskiego dziesięciodniowe pobyty młodzieży, głównie z Wileńszczyzny oraz Archidiecezji Lwowskiej, ale także z Gruzji.

Wydział Europejskiej Współpracy Terytorialnej, którego zasadniczym zadaniem była koordynacja współpracy międzyregionalnej i transnarodowej realizowanej w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej (EWT), aplikował skutecznie w ramach programów INTERREG, w tym programów transnarodowych („Region Morza Bałtyckiego” oraz „Europa Środkowa”) oraz jednego międzyregionalnego, dostępnego dla wszystkich partnerów z całej Europy. Jako Europejską Współpracę Terytorialną (EWT) należy rozumieć programy międzynarodowe współfinansowane ze środków Unii Europejskiej, które umożliwiają zdobycie środków finansowych, m.in. na: studium wykonalności projektów infrastrukturalnych, analizy, opracowania eksperckie, wizyty studyjne, projekty pilotażowe oraz działania promocyjne i informacyjne⁷⁸³.

---

⁷⁸² Charakterystyka przedstawiona przez Naczelnika Wydziału Współpracy Zagranicznej Denisa Dembka – Protokół nr 3/2019 z posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 11 lutego 2019 r. Odpowiedź na wniosek o informację publiczną z dnia 11 lutego 2021 r. Odpowiedzi udzielił w dniu 22 lutego 2021 r. Sekretarz Województwa Kujawsko-Pomorskiego Marek Smoczyk.

⁷⁸³ Europejska Współpraca Terytorialna, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna> [dostęp: 31.01.2023].

Województwo Kujawsko-Pomorskie w wyniku działalności Wydziału Europejskiej Współpracy Terytorialnej pozyskało środki finansowe na współpracę międzynarodową w perspektywie finansowej do 2020 r. na następujące projekty:

- 1) Projekt EmpInno (zwiększanie znaczenia strategii inteligentnych specjalizacji na rzecz innowacji i rozwoju w średniej wielkości miastach i regionach) w zakresie Programu INTERREG Region Morza Bałtyckiego był realizowany z udziałem Województwa Kujawsko-Pomorskiego w latach 2016–2019. Partnerami projektu było 17 podmiotów międzynarodowych oraz 29 partnerów stowarzyszonych. Głównym celem tego projektu była poprawa systemów monitorowania strategii inteligentnych specjalizacji w siedmiu regionach partnerskich. W związku z tym projektem Województwo Kujawsko-Pomorskie zobowiązane było „przeprowadzić cykl szkoleń dla przedsiębiorców oraz brokerów innowacji w zakresie wdrażania inteligentnych specjalizacji regionu, zorganizować wizyty studyjne oraz spotkania matchmakingowe dla instytucji otoczenia biznesu, nawiązujące do inteligentnych specjalizacji”⁷⁸⁴;
- 2) Projekt EMMA (zwiększenie mobilności towarów i logistyki w Regionie Morza Bałtyckiego poprzez wzmocnienie transportu śródlądowego i morskiego oraz promocję nowych międzynarodowych usług żeglugowych) w zakresie Programu INTERREG Region Morza Bałtyckiego był realizowany z udziałem Województwa Kujawsko-Pomorskiego w latach 2016–2019. Partnerami projektu było 21 podmiotów międzynarodowych. Głównym celem tego projektu było zwiększenie świadomości na temat korzyści, jakie niesie za sobą transport morski i śródlądowy. W związku z realizacją tego projektu Województwo Kujawsko-Pomorskie zobowiązane było wspólnie z Miastem Bydgoszcz opracować studium wykonalności portu multimodalnego na Wiśle, zlokalizowanego pomiędzy Bydgoszczą a Solcem Kujawskim. Ponadto zorganizowano pilotażowy transport kontenerów międzynarodową drogą wodną E40 z portów morskich⁷⁸⁵;
- 3) Projekt NICHE (budowanie innowacyjnych łańcuchów wartości w sektorze żywnościowym w regionach) w zakresie Programu INTERREG Europa był realizowany z udziałem Województwa Kujawsko-Pomorskiego w latach 2016–

---

⁷⁸⁴ Projekt EmpInno, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-empinno> [dostęp: 31.01.2023]; https://www.kujawsko-pomorskie.pl/pliki/2019/wspolpraca/20190322_empinno/raport_empinno_pl.pdf [dostęp: 31.01.2023].

⁷⁸⁵ Projekt EMMA, <https://kujawsko-pomorskie.pl/wspolpraca-miedzynarodowa/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-emma/projekt-emma/> [dostęp: 31.01.2023].

- 2020⁷⁸⁶. Partnerami projektu było 7 podmiotów międzynarodowych⁷⁸⁷. Zasadniczym celem tego projektu było poznanie dobrych praktyk w zakresie wdrażania innowacyjnych rozwiązań w przedsiębiorstwach z sektora żywnościowego, a także wymiana wiedzy i doświadczeń między partnerami projektu. W związku z realizacją tego projektu Województwo Kujawsko-Pomorskie zorganizowało m.in. w dniach 13–14 września 2017 r. Giełdę Kadr. Było to spotkanie partnerów projektu i regionalnych interesariuszy w ramach projektu NICHE, podczas którego nastąpiła wymiana wiedzy i doświadczeń⁷⁸⁸;
- 4) Projekt HICAPS (historyczne parki znajdujące się przy zabytkowych budynkach) w zakresie Programu INTERREG Europa Środkowa był realizowany z udziałem Województwa Kujawsko-Pomorskiego w latach 2016–2020. Partnerami projektu było 10 podmiotów międzynarodowych. Głównym celem tego projektu była ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego, dotycząca historycznych parków i ogrodów znajdujących się w otoczeniu zabytkowych obiektów. W tym projekcie Województwo Kujawsko-Pomorskie opracowało raport dotyczący zasobów kulturowych i środowiskowych parków historycznych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego⁷⁸⁹, przeprowadziło szkolenia dla pracowników regionalnych instytucji kultury w zakresie standardów zarządzania zasobami kulturowymi oraz przygotowało dokumentację techniczną i modelowanie dla planowanego do modernizacji obszaru pilotażowego⁷⁹⁰;
- 5) Projekt ECO-CICLE (europejska sieć na rzecz promocji turystyki rowerowej na obszarach cennych przyrodniczo) w zakresie Programu INTERREG Europa był realizowany z udziałem Województwa Kujawsko-Pomorskiego w latach 2018–2022. Partnerami projektu było 7 podmiotów międzynarodowych. Główny cel tego projektu to poprawa lokalnych i regionalnych polityk promocji turystyki rowerowej na obszarach o istotnej wartości przyrodniczej. Realizując ten projekt w województwie kujawsko-pomorskim opracowano program modyfikacji sieci

---

⁷⁸⁶ Projekt NICHE, <https://projects2014-2020.interregeurope.eu/niche/> [dostęp: 31.01.2023].

⁷⁸⁷ Projekt NICHE, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/29484-projekt-niche> [dostęp: 31.01.2023].

⁷⁸⁸ Staff Exchange in Kujawsko-Pomorskie Region, <https://projects2014-2020.interregeurope.eu/niche/events/event/1040/staff-exchange-in-kujawsko-pomorskie-region/> [dostęp: 31.01.2023].

⁷⁸⁹ Raport współpraca, https://www.kujawsko-pomorskie.pl/pliki/2018/wspolpraca/20181218_interreg/Raport.pdf [dostęp: 31.01.2023].

⁷⁹⁰ Projekt HICAPS, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-hicaps> [dostęp: 31.01.2023].

rowerowych szlaków turystycznych, w tym dokonanie audytu Wiślanej Trasy Rowerowej⁷⁹¹;

- 6) Projekt ThreeT (ścieżki tematyczne promujące ekoturystykę) z Programu INTERREG Europa był realizowany z udziałem Województwa Kujawsko-Pomorskiego w latach 2018–2022. Partnerami projektu było 9 podmiotów międzynarodowych. Głównym celem tego projektu była poprawa instrumentów polityki, które są związane z ochroną zasobów naturalnych, a także kulturowych w regionach partnerskich za pomocą wypracowania lub też przekazania innowacyjnych rozwiązań dotyczących przemieszczania się szlakami turystycznymi. W tym projekcie Województwo Kujawsko-Pomorskie założyło koncepcję tematycznych pętli rowerowych w parkach krajobrazowych⁷⁹²;
- 7) Projekt Digitourism w ramach Programu INTERREG Europa był realizowany z udziałem Województwa Kujawsko-Pomorskiego w latach 2018–2023. Partnerami projektu było 9 podmiotów międzynarodowych. Główny cel tego projektu to udostępnianie na portalu zdigitalizowanych zasobów jednostek badawczych prowadzących badania archeologiczne. W zakresie tego projektu Województwo Kujawsko-Pomorskie zamierzało m.in. opracowanie i wdrożenie regionalnego systemu informacji i promocji marek i doświadczeń turystycznych z wykorzystaniem realiów i technologii cyfrowych⁷⁹³;
- 8) Projekt Cult-CreaTE w ramach Programu INTERREG Europa był realizowany z udziałem Województwa Kujawsko-Pomorskiego w latach 2018–2022. Partnerami projektu było 9 podmiotów międzynarodowych. Główny cel tego projektu to upowszechnienie turystyki kreatywnej i kulturalnej, uznawanej za nową generację branży turystycznej, która angażuje samych turystów i mieszkańców do aktywnego współtworzenia produktów turystycznych.⁷⁹⁴ Realizując ten projekt Województwo Kujawsko-Pomorskie zaplanowało

---

⁷⁹¹ Projekt ECO-CICLE, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-eco-cicle/32926-eco-cicle-promocja-turystyki-rowerowej-na-obszarach-naturalnych> [dostęp: 31.01.2023]; <https://projects2014-2020.interregeurope.eu/eco-cicle/> [dostęp: 31.01.2023].

⁷⁹² Projekt ThreeT, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-thematic-trail-trigger-threet/32891-thematic-trail-trigger-threet-sciezki-tematyczne-promujace-ekoturystyke> [dostęp: 31.01.2023].

⁷⁹³ Projekt Digitourism, https://projects2014-2020.interregeurope.eu/fileadmin/user_upload/tx_tevprojects/library/file_1654642572.pdf [dostęp: 31.01.2023].

⁷⁹⁴ Projekt Cult-CreaTE, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-cult-create> [dostęp: 31.01.2023].

wymianę doświadczeń oraz wsparcie zrównoważonego rozwoju branży turystycznej pomiędzy uczestnikami projektu;

- 9) Projekt Watertour w ramach Programu INTERREG Baltic Sea Region Seed Money był realizowany z udziałem Województwa Kujawsko-Pomorskiego w latach 2017–2018. Partnerami projektu były 3 podmioty międzynarodowe. Główny cel tego projektu to opracowanie metodologii i planu pracy, a także wykreowanie partnerstwa dla realizacji tzw. projektu głównego, który miał dotyczyć rozwoju zintegrowanej oferty turystycznej w pobliżu drogi wodnej E70. W zakresie tego projektu Województwo Kujawsko-Pomorskie wzięło udział m.in. w⁷⁹⁵:
- a) opracowaniu międzynarodowej bazy danych nt. obecnej infrastruktury turystycznej, zasobów naturalnych i kulturowych zlokalizowanych w pobliżu MDW E70, itp.;
  - b) przygotowaniu planu działania dla projektu głównego, w tym zrealizowaniu cyklu warsztatów tematycznych w Polsce, Niemczech i na Litwie, m.in. z zarządzania ofertą turystyczną, zwiększania świadomości wśród społeczności lokalnych;
  - c) opisaniu możliwych źródeł finansowania projektu głównego w oparciu o dotychczasowe doświadczenia partnerów oraz programy unijne w ramach obecnej i przyszłej perspektywy;
- 10) Projekt COMBINE w ramach Programu INTERREG Region Morza Bałtyckiego był realizowany z udziałem Województwa Kujawsko-Pomorskiego w latach 2019–2021. Uczestnikami projektu było 14 partnerów międzynarodowych oraz 14 partnerów stowarzyszonych. Główny cel tego projektu to rozwój usług transportu kombinowanego. Celem udziału Województwa Kujawsko-Pomorskiego w tym projekcie była analiza funkcjonowania platformy multimodalnej Bydgoszcz–Solec Kujawski, mającej powstać w przyszłości, oraz realizacja koncepcji tzw. ostatniej mili, w tym jej włączenia w system krajowej i międzynarodowej dystrybucji towarów⁷⁹⁶;

---

⁷⁹⁵ Projekt Watertour, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-watertour> [dostęp: 31.01.2023].

⁷⁹⁶ Projekt COMBINE, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-combine> [dostęp: 31.01.2023].

11) Projekt EMMA Extension Stage z Programu INTERREG Region Morza Bałtyckiego był realizowany z udziałem Województwa Kujawsko-Pomorskiego w latach 2019–2021. Uczestnikami projektu było 7 partnerów międzynarodowych oraz 14 partnerów stowarzyszonych. Główny cel tego projektu to zwiększenie świadomości uczestników rynku przewozowego oraz decydentów w zakresie możliwości oraz korzyści wynikających z transportu drogami śródlądowymi. Celem udziału Województwa Kujawsko-Pomorskiego w tym projekcie była m.in. organizacja i promocja dwóch pilotażowych – komercyjnych rejsów na MDW E40 i E70⁷⁹⁷.

Wśród zadań Departamentu Planowania Strategicznego i Rozwoju Gospodarczego, poza Europejską Współpracą Terytorialną, w zakresie współpracy międzynarodowej realizowane było finansowe wsparcie działalności proeksportowej dla przedsiębiorców na uczestnictwo w misjach lub targach. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007–2013 r. były realizowane dwa projekty, w ramach których zostało zrealizowanych 7 misji gospodarczych. Wszystkie wyjazdy przedsiębiorców były nieodpłatne: finansowane w 85% z funduszy UE, zaś w 15% z budżetu Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Jak wynika z powyższych danych, Województwo Kujawsko-Pomorskie poprzez swoich regionalnych samorządowych aktorów realizuje w sposób bardzo aktywny wiele inicjatyw w ramach współpracy międzynarodowej. Jak podkreślono, kompetencje poszczególnych podmiotów wynikają w tej sferze zasadniczo z ustawy o samorządzie województwa. Sejmik uchwała „Priorytety współpracy zagranicznej województwa” oraz uchwały dotyczące inicjatyw międzynarodowych, Zarząd Województwa te uchwały wykonuje, ponadto organizuje współpracę międzynarodową, zaś czyni to za pomocą swego aparatu pomocniczego, czyli Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Zauważalna w województwie kujawsko-pomorskim jest intensywność w pozyskiwaniu środków na współpracę międzynarodową w ramach EWT i uczestnictwa w wielu projektach międzynarodowych z wieloma różnorodnymi partnerami, a także współpracy z partnerami ze Wschodu, szczególnie z Ukrainą.

W realizacji współpracy międzynarodowej uczestniczą również organizacje pozarządowe, skupiające w głównej mierze jst z regionu kujawsko-pomorskiego. Kluczową rolę w tym zakresie odgrywa Kujawsko-Pomorskie Samorządowe

---

⁷⁹⁷ Projekt Emma, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-emma-extension> [dostęp: 31.01.2023].

Stowarzyszenie „Europa Kujaw i Pomorza” z siedzibą w Toruniu, które zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego 16 lipca 2013 r.⁷⁹⁸ Członkami zwyczajnymi tej organizacji są 52 jst, w tym Województwo Kujawsko-Pomorskie, 6 powiatów oraz 45 gmin, zaś członkami wspierającymi zostały: Wyższa Szkoła Zawodowa we Włocławku (obecnie Państwowa Akademia Nauk Stosowanych we Włocławku), Kujawsko-Pomorski Fundusz Pożyczkowy, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna we Włocławku „Vladislavia” (obecnie Kujawska Szkoła Wyższa we Włocławku), Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu oraz Kolegium Jagiellońskie – Toruńska Szkoła Wyższa⁷⁹⁹.

Stowarzyszenie realizuje cykliczny program stażowy skierowany do pracowników jednostek samorządu terytorialnego, pracowników jednostek organizacyjnych oraz spółek z większościami udziałem jst – członków zwyczajnych stowarzyszenia oraz organizacji pozarządowych, znajdujących się na terenie zrzeszonych samorządów. Staże odbywane są w Biurze Regionalnym Województwa Kujawsko-Pomorskiego lub biurach posłów do Parlamentu Europejskiego z województwa, a celem stażu jest zapoznanie się uczestnika z funkcjonowaniem instytucji Unii Europejskiej⁸⁰⁰. Stowarzyszenie ponadto realizuje programy szkoleniowe, a także zagraniczne wizyty studyjne pracowników oraz radnych jst – członków zwyczajnych⁸⁰¹.

Kolejnym stowarzyszeniem, które realizuje projekty współpracy międzynarodowej jest Stowarzyszenie Metropolia Bydgoszcz, zrzeszające 2 powiaty i 18 gmin z terenu województwa kujawsko-pomorskiego⁸⁰². Stowarzyszenie we współpracy z Bydgoską Agencją Rozwoju Regionalnego Sp. z o.o. realizowało 36 misji gospodarczych dla przedsiębiorstw, m.in. do Londynu, Paryża czy Dubaju, w związku z projektem pn. „Wsparcie internacjonalizacji MŚP oraz promocji gospodarczej regionu na obszarze funkcjonowania Stowarzyszenia Metropolia Bydgoszcz”⁸⁰³. Celem misji gospodarczych

---

⁷⁹⁸ Krajowy Rejestr Sądowy, <https://wyszukiwarka-krs.ms.gov.pl/dane-szczegolowe-podmiotu;numerKRS=f3PQ8aX37QGiiq8cnF2Vlw%3D%3D;typ=S> [dostęp: 31.12.2023].

⁷⁹⁹ Europa Kujaw i Pomorza, www.ekip.kujawsko-pomorskie.pl/index.php/2014-01-21-16-28-09 [dostęp: 31.12.2023].

⁸⁰⁰ Staże w Biurze Regionalnym, <https://mojregion.eu/bruksela/staze/> [dostęp: 31.12.2023].

⁸⁰¹ Kujawsko-Pomorskie Samorządowe Stowarzyszenie „Europa Kujaw i Pomorza”, www.ekip.kujawsko-pomorskie.pl/index.php/2014-01-21-16-28-09 [dostęp: 31.12.2023].

⁸⁰² Rada Metropolii Bydgoszcz, <https://metropoliabydgoszcz.pl/p/5-rada-metropolii> [dostęp: 31.12.2023].

⁸⁰³ Od 10 lat Barr wspiera rozwój gospodarczy Bydgoszczy, <https://www.bydgoszcz.pl/aktualnosci/tresc/od-10-lat-barr-wspiera-rozwoj-gospodarczy-bydgosz/> [dostęp: 31.12.2023].

było umożliwienie przedsiębiorstwu rozpoznania rynku zagranicznego, nawiązanie kontaktów biznesowych, wymiana doświadczeń⁸⁰⁴.

3. Współpraca międzynarodowa powiatów regionu kujawsko-pomorskiego

W województwie kujawsko-pomorskim nie tylko samorząd województwa prowadzi działania z zakresu współpracy międzynarodowej, ale realizują ją również samorządy powiatowe. W tej części pracy autor odpowie na pytania: ile i jakie samorządy powiatowe zawarły umowy (lub realizują formalną współpracę na podstawie innych dokumentów o współpracy)? Kiedy i z jaką jednostką terytorialną z zagranicy samorządy powiatowe z regionu kujawsko-pomorskiego nawiązały współpracę międzynarodową i jakie były przejawy tej współpracy? Czy samorządy powiatowe z regionu kujawsko-pomorskiego realizowały również współpracę nieformalną?

1) Powiat golubsko-dobrzyński

Powiat położony jest w środkowej części województwa kujawsko-pomorskiego. Zajmuje powierzchnię 613 km², a zamieszkuje go 45 018 osób⁸⁰⁵. W 2019 r. na terenie powiatu w rejestrze REGON było zarejestrowanych 3859 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 666, przemysłowym 428, zaś w rolniczym 172⁸⁰⁶. Powiat posiada jednego partnera współpracy międzynarodowej, tj. Rejon Plunge na Litwie (liczba mieszkańców rejonu – 33 665 osób⁸⁰⁷, powierzchnia rejonu – 1 105 km² ⁸⁰⁸, główne sektory gospodarki to: przemysł włókienniczy (lniarski), spożywczy, skórzaný oraz wyrobów ludowych⁸⁰⁹). Powiat prowadzi współpracę międzynarodową z litewskim Rejonem Plunge na podstawie umowy o współpracy Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego (Polska) z Rejonem Plunge (Litwa) od dnia 18 grudnia 2003 r. W treści umowy brak okresu jej obowiązywania. Jak wynika z treści umowy, przedmiotem współpracy są (§ 3):

---

⁸⁰⁴Metropolia Bydgoszcz, <https://metropoliabydgoszcz.pl/a/250/trees> [dostęp: 31.12.2023].

⁸⁰⁵ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, powiat golubsko-dobrzyński, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_powiatow/powiat_golubsko-dobrzyński.pdf [dostęp: 24.05.2024].

⁸⁰⁶ Ibidem.

⁸⁰⁷ Mieszkańcy dzielnic mieszkalnych: wyniki spisu powszechnego ludności Republiki Litewskiej w 2021, <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=d29f7ead-91fc-4259-94b6-b0ef3f7dc870#/> [dostęp: 29.05.2024].

⁸⁰⁸ Ibidem.

⁸⁰⁹ Plungiany, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Plungiany;3958486.html> [dostęp: 05.02.2023].

- 1) rozwój samorządności;
- 2) urbanistyka;
- 3) zabezpieczenie stałe;
- 4) rozwój naukowo-techniczny;
- 5) współpraca kulturalna.

Dotychczasowa współpraca przejawiała się wizytami delegacji władz samorządowych, w tym na uroczystościach organizowanych przez samorząd partnerski, współpracą kulturalną i w obszarze edukacji. Intensywnie rozwijała się współpraca na poziomie szkół prowadzonych przez samorządy – Zespołu Szkół nr 1 im. Anny Wazówny i Gimnazjum Stanisława Narutowicza w Olsiadach na Litwie, m.in. przez organizowanie corocznych spotkań edukacyjnych dla uczniów i nauczycieli szkół⁸¹⁰. W sferze kultury m.in. w 2023 r. Powiatowa Orkiestra Dęta przy Publicznej Szkole Muzycznej I st. w Golubiu-Dobrzyniu odbyła tygodniowy kampus muzyczny, zorganizowany przez partnerską Szkołę Artystyczną Plateliai w Olsiadach na Litwie⁸¹¹. Ponadto corocznie organizowane były wymiany delegacji, które służyły wymianie doświadczeń samorządowych i rozmowom o możliwościach starania się o środki unijne⁸¹².

2) Powiat nakielski

Powiat położony jest w zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego. Zajmuje powierzchnię 1120 km², a zamieszkuje go 86 311 osób⁸¹³. W 2019 r. na terenie powiatu w rejestrze REGON było zarejestrowanych 6857 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 1192, przemysłowym 765, zaś w rolniczym 238⁸¹⁴. Powiat posiada jednego partnera współpracy międzynarodowej, tj. niemiecki powiat Elbe-Elster (liczba

---

⁸¹⁰ Z partnerską wizytą, <https://golub-cgd.pl/artukul/z-partnerska-wizyta/1374710> [dostęp: 24.05.2024].

⁸¹¹ Muzyczna wizyta na Litwie, <https://golub-cgd.pl/artukul/muzyczna-wizyta-na-litwie/1474072> [dostęp: 24.05.2024].

⁸¹² Odpowiedź z dnia 9 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Starosta Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego Jacek Foksiński.

⁸¹³ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, powiat nakielski, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_powiatow/powiat_nakielski.pdf [dostęp: 27.05.2024].

⁸¹⁴ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_nakielski/gmina_kcynia.pdf [dostęp: 27.05.2024].

mieszkańców powiatu – 113 400 osób⁸¹⁵, powierzchnia powiatu – 1890 km²⁸¹⁶, główne sektory gospodarki: rolnictwo, przemysł metalowy i elektryczny oraz usługi⁸¹⁷).

Powiat prowadzi współpracę międzynarodową z niemieckim powiatem Elbe-Elster na podstawie umowy o współpracy partnerskiej od 23 października 1999 r. W treści umowy brak okresu jej obowiązywania. Jak wynika z treści umowy, przedmiotem współpracy powiatów jest porozumienie mieszkańców obydwu powiatów, a w szczególności nawiązywanie i pogłębianie przyjaźni między młodzieżą.

Inicjatorem nawiązania współpracy między powiatami był dr Gustav Bekker, który od 1998 r. działał w zakresie pojednania polsko-niemieckiego na terenie powiatu nakielskiego w związku z funkcjonującym w Potulicach w okresie II wojny światowej niemieckim obozem przesiedleńczym⁸¹⁸.

Dotychczasowa współpraca przejawiała się w sferze edukacji, kultury, sportu, sferze gospodarczej oraz wizyt delegacji przedstawicieli samorządów, w tym na uroczystościach organizowanych przez samorząd partnerski. W zakresie edukacji organizowane były wymiany młodzieży pomiędzy szkołami ponadpodstawowymi z obu powiatów (m.in. z I Liceum Ogólnokształcącego im. Bolesława Krzywoustego w Nakle nad Notecią)⁸¹⁹. W zakresie współpracy kulturalnej realizowano przedsięwzięcia kulturalne, w tym plenery i wystawy dla artystów profesjonalnych, plenery i wystawy organizowane dla dzieci i młodzieży, a także udział w przeglądach muzycznych i festiwalach (m.in. w Finsterwalde)⁸²⁰. Ponadto przedstawiciele władz samorządowych brali udział w obchodach jubileuszy współpracy między powiatami⁸²¹. W zakresie współpracy sportowej realizowano przedsięwzięcia sportowe, w tym organizowane naprzemiennie w powiecie Nakielskim i powiecie Elbe-Elster zawody wędkarskie. Ponadto realizowano aspekty współpracy gospodarczej, m.in. zwiedzanie przedsiębiorstw, w tym cukrowni, biogazowni, przedsiębiorstwa produkującego śmigła do elektrowni wiatrowych oraz uczestniczono w targach rolniczych AGRO-TECH w Minikowie⁸²².

---

⁸¹⁵ Ludność i powierzchnia powiatu Elbe-Elster, <https://www.lkee.de/Unser-Landkreis/Der-Landkreis-stellt-sich-vor/> [dostęp: 12.02.2023]. Ludność w 2020 r.

⁸¹⁶ Ibidem.

⁸¹⁷ Gospodarka powiatu Elbe-Elster, <https://www.lkee.de/Wirtschaft-Leben/> [dostęp: 12.02.2023].

⁸¹⁸ Odpowiedź z dnia 8 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Dyrektor Wydziału Rozwoju Starostwa Powiatowego w Nakle nad Notecią Agnieszka Heftowicz.

⁸¹⁹ Ibidem.

⁸²⁰ Ibidem.

⁸²¹ Ibidem.

⁸²² Ibidem.

3) Powiat radziejowski

Powiat położony jest w południowej części województwa kujawsko-pomorskiego. Zajmuje powierzchnię 607 km², a zamieszkuje go 40 321 osób⁸²³. W 2019 r. na terenie powiatu w rejestrze REGON było zarejestrowanych 3474 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 586, przemysłowym 448, zaś w rolniczym 133⁸²⁴. Powiat posiada jednego partnera współpracy międzynarodowej, tj. niemiecką gminę Wahrenholz (liczba mieszkańców gminy – 3596 osób⁸²⁵, powierzchnia gminy – 57,99 km⁸²⁶, główne sektory gospodarki: rolnictwo (w tym uprawa zbóż, produkcja buraków cukrowych i ziemniaków, a także hodowla bydła mlecznego) oraz handel i usługi (w tym przetwarzanie produktów i dostarczanie maszyn)⁸²⁷.

Powiat prowadzi współpracę międzynarodową z niemieckim gminą Wahrenholz na podstawie aktu partnerstwa pomiędzy jednostkami od 24 sierpnia 2002 r. W treści dokumentu brak okresu jego obowiązywania. Jak wynika z treści aktu partnerstwa, przedmiotem współpracy ma być ożywiona współpraca w wielu dziedzinach życia publicznego.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa przejawiała się w m.in. wizytami delegacji przedstawicieli partnerskich samorządów, w tym wymianami młodzieży i grup społecznych⁸²⁸. W zakresie współpracy realizowane były wyjazdy polskich przedstawicieli do niemieckiej gminy, jak i rewizyty w Radziejowie. Podczas wizyt u partnera współpracy organizowano zajęcia edukacyjne, wykłady, warsztaty, a także odbywały się wizyty studyjne, w trakcie których omawiano problematykę pozyskiwania

---

⁸²³ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, powiat radziejowski, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_powiatow/powiat_radziejowski.pdf [dostęp: 27.05.2024].

⁸²⁴ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejska Radziejów, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_radziejowski/gmina_radziejow_miasto.pdf [dostęp: 27.05.2024].

⁸²⁵ Ludność gminy Wahrenholz, https://www.wesendorf.de/fileadmin/1.5_Rathaus/Infos_Rathaus_u._Wappen/Amtliche_Einwohnerzahle_n_gekuerzt.pdf [dostęp: 12.02.2023]. Ludność w 2017 r.

⁸²⁶ Powierzchnia gminy Wahrenholz, <https://www.statistik.niedersachsen.de/startseite/> [dostęp: 27.05.2024].

⁸²⁷ Gospodarka gminy Wahrenholz, <https://www.wesendorf.de/rathaus/gemeinden/gemeinde-wahrenholz/geschichte> [dostęp: 13.02.2023].

⁸²⁸ Odpowiedź z dnia 14 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Kierownik Wydziału Organizacji, Nadzoru i Promocji Powiatu Radziejowskiego Katarzyna Tomczak.

środków unijnych⁸²⁹. Co istotne, strony cyklicznie organizują „Europa Tag” („Dzień Europy”) w Gifhorn⁸³⁰.

4) Powiat świecki

Powiat położony jest w północnej części województwa kujawsko-pomorskiego. Zajmuje powierzchnię 1474 km², a zamieszkuje go 98 952 osoby⁸³¹. W 2019 r. na terenie powiatu w rejestrze REGON było zarejestrowanych 7849 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 1176, przemysłowym 960, zaś w rolniczym 240⁸³². Powiat posiada jednego partnera współpracy międzynarodowej, tj. Rejon Użhorodzki w Ukrainie (liczba mieszkańców rejonu – 255 900 osób⁸³³, powierzchnia rejonu – 2362,4 km²⁸³⁴, główne sektory gospodarki: przemysł maszynowy (produkcja samochodów), spożywczy i rolnictwo (produkcja soków, pieczarkarnie, grzyby shiitake)⁸³⁵

Powiat prowadzi współpracę międzynarodową z ukraińskim Rejonem Użhorodzkim na podstawie porozumienia o nawiązaniu stosunków partnerskich i współpracy od 29 sierpnia 2018 r. W treści dokumentu brak okresu jego obowiązywania. Z treści porozumienia wynika, że dziedzinami współpracy mają być:

- 1) rozwój gospodarczy;
- 2) turystyka, rozwój wsi;
- 3) życie kulturalne, społeczne i sportowe;
- 4) rozszerzenie bezpośrednich kontaktów pomiędzy obywatelami obu terytoriów;
- 5) poznawanie historii, dziedzictwa kulturowego oraz szczegółów kultury, polityki i gospodarki w formie wspólnych programów i wymiany w zakresie kultury, sztuki, sportu i gospodarki oraz działalności społecznej;
- 6) wspólne przygotowanie i realizacja projektów i programów transgranicznych;

---

⁸²⁹ Ibidem.

⁸³⁰ Ibidem.

⁸³¹ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, powiat świecki, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_powiatow/powiat_swiecki.pdf [dostęp: 27.05.2024].

⁸³² Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_swiecki/gmina_swiecie.pdf [dostęp: 27.05.2024].

⁸³³ Ludność i powierzchnia rejonu użhorodzkiego, uzh-rda.gov.ua/sites/default/files/imce/pasport_uzhgorod_rayonu_2021.pdf [dostęp: 18.02.2023]. Ludność w 2021 r.

⁸³⁴ Ibidem.

⁸³⁵ Gospodarka rejonu użhorodzkiego, uzh-rda.gov.ua/storinka/pidsumky-socialno-ekonomichnogo-rozvytku [dostęp: 18.02.2023].

- 7) współpraca pomiędzy władzami a instytucjami, wymiana i przejęcie doświadczenia;
- 8) pozostałe sfery działalności.

Władze Rejonu Użhorodzkiego (współpracujące dotychczas z Powiatem Jarosławskim – polskim partnerem współpracy Powiatu Świeckiego) zwróciły się do władz Powiatu Świeckiego z propozycją zawarcia porozumienia o współpracy⁸³⁶.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa przejawiała się zasadniczo udzieleniem przez Powiat Świecki pomocy rzeczowej (w zakresie: latarek, telefonów, akumulatorów, apteczek oraz bandaży) Rejonowi Użhorodzkemu po rozpoczęciu agresji Rosji na Ukrainę⁸³⁷.

5) Powiat tucholski

Powiat położony jest w północnej części województwa kujawsko-pomorskiego. Zajmuje powierzchnię 1075 km², zamieszkuje go 48 383 osoby⁸³⁸. W 2019 r. na terenie powiatu w rejestrze REGON było zarejestrowanych 3790 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 700, przemysłowym 447, zaś w rolniczym 193⁸³⁹.

Powiat Tucholski prowadził współpracę międzynarodową z partnerami z Niemiec, Norwegii i Włoch (z Niemiec – z podmiotami z miasta Freiburga, z Norwegii – z Norwegian Directorate of Education and Training oraz z podmiotami ekonomii społecznej z Włoch⁸⁴⁰).

---

⁸³⁶ Odpowiedź z dnia 14 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Starosta Powiatu Świeckiego Paweł Knapik.

⁸³⁷ Ibidem.

⁸³⁸ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, powiat tucholski, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_powiatow/powiat_tucholski.pdf [dostęp: 27.05.2024].

⁸³⁹ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_tucholski/gmina_tuchola.pdf [dostęp: 27.05.2024].

⁸⁴⁰ Jak podkreślił przedstawiciel Starostwa Powiatowego w Tucholi, „Dotychczasowa współpraca z wymienionymi podmiotami miała charakter nieformalny, polegała ona na wspólnym planowaniu przygotowania wniosku dotacyjnego na podjęcie współpracy formalnej. Wniosek taki nie został ostatecznie złożony”. Informacja e-mailowa Zastępcy Naczelnika Wydziału Rozwoju Lokalnego i Funduszy Europejskich Starostwa Powiatowego w Tucholi Karola Gutsze z dnia 2 lutego 2023 r.

6) Powiat żniński

Powiat położony jest w północnej części województwa kujawsko-pomorskiego. Zajmuje powierzchnię 985 km², a zamieszkuje go 70 190 osób⁸⁴¹. W 2019 r. na terenie powiatu w rejestrze REGON było zarejestrowanych 5785 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 1064, przemysłowym 568, zaś w rolniczym 239.

Powiat Żniński prowadził współpracę międzynarodową z partnerem z Litwy – Gminą Jaszuny (liczba mieszkańców gminy – 3 545 osób⁸⁴², powierzchnia gminy – 280 km²⁸⁴³, główne sektory gospodarki: rolnictwo, przemysł meblarski czy ceramiczny⁸⁴⁴).

Zgodnie z informacjami uzyskanymi z ankiety wypełnionej przez pracownika Starostwa Powiatowego w Żninie Emilii Plaskaty, współpraca międzynarodowa była prowadzona jako współpraca formalna w zakresie promocji jst, kultury i edukacji. Ponadto współpraca międzynarodowa partnerskich samorządów polegała na wymianach młodzieży oraz wizytach studyjnych.

4. Współpraca międzynarodowa gmin regionu kujawsko-pomorskiego

W województwie kujawsko-pomorskim samorządy gminne (w tym miasta na prawach powiatu) prowadzą również działania z zakresu współpracy międzynarodowej. Bardziej intensywną i trwałą współpracę z wieloma zagranicznymi podmiotami realizują większe jednostki samorządowe, tj. miasta na prawach powiatu (szczególnie Bydgoszcz oraz Toruń), które posiadają odpowiednie zasoby finansowe i organizacyjne do jej realizacji. W tej części pracy autor odpowie na pytania: ile i jakie samorządy gminne zawarły umowy (lub realizują formalną współpracę na podstawie innych dokumentów) o współpracy? Kiedy i z jaką jednostką terytorialną z zagranicy samorządy gminne z regionu kujawsko-pomorskiego nawiązały współpracę międzynarodową i jakie były

---

⁸⁴¹ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, powiat żniński, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_powiatow/powiat_zninski.pdf [dostęp: 27.05.2024].

⁸⁴² Ludność gminy Jaszuny, <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8387da80-7dbc-41d4-9d19-e4ae22352254#/> [dostęp: 01.03.2023]. Ludność w 2021 r.

⁸⁴³ Powierzchnia gminy Jaszuny, <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8387da80-7dbc-41d4-9d19-e4ae22352254#/> [dostęp: 01.03.2023].

⁸⁴⁴ Ibidem.

przejawy tej współpracy? Czy samorządy gminne z regionu kujawsko-pomorskiego realizowały również współpracę nieformalną?

1) Barcin – gmina miejsko-wiejska

Gmina położona jest w południowo-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie żnińskim. Zajmuje powierzchnię 121 km², a zamieszkuje ją 14 751 osób⁸⁴⁵. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 1067 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 197, przemysłowym 104, zaś w rolniczym 25⁸⁴⁶. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z miastem Bursztyn w Ukrainie (liczba mieszkańców gminy – 15 361 osób⁸⁴⁷, powierzchnia gminy – 32,71 km²⁸⁴⁸, główne sektory gospodarki: handel i usługi⁸⁴⁹).

Gmina rozpoczęła współpracę międzynarodową z ukraińskim miastem Bursztyn na podstawie uchwały XI/111/2019 Rady Miejskiej w Barcinie z dnia 27 września 2019 r. w sprawie: podjęcia współpracy partnerskiej z miastem Bursztyn. Wybór partnera przez gminę Barcin wynikał z zapytania przekazanego jej przez Związek Miast Polskich w dniu 3 lipca 2019 r.⁸⁵⁰ Blisko tydzień później, 9 lipca 2019 r. Burmistrz Barcina Michał Pęziak wyraził zainteresowanie podjęciem współpracy i poprosił o pomoc w nawiązaniu współpracy międzynarodowej. Jak wynika z uzasadnienia do uchwały, relacja dotyczy współpracy na szczeblu oficjalnym oraz wsparcia i wymiany doświadczeń w dziedzinach gospodarki, edukacji, opieki zdrowotnej, szkolenia zawodowego i rozwoju miast partnerskich w obszarach planowania urbanistycznego, użytkowania gruntów, ochrony środowiska, turystyki, kultury i public relations.

Gmina Barcin prowadzi współpracę międzynarodową z ukraińskim miastem Bursztyn na podstawie umowy o partnerstwie i współpracy pomiędzy Gminą Barcin i Radą Miejską Miasta Bursztyn od 11 stycznia 2023 r. Umowa została zawarta na 5 lat i

---

⁸⁴⁵ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Barcin, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_zninski/gmina_barcin.pdf [dostęp: 19.05.2024].

⁸⁴⁶ Ibidem.

⁸⁴⁷ Ludność i powierzchnia miasta Bursztyn, <https://burshtyn-rada.if.gov.ua/vidomosti-pro-miskuru/strategiya-burshtyna-do-2030-r/> [dostęp: 01.03.2023]. Ludność w 2015 r.; investukraine.org.ua/pl/geografia-projektow/burshtyn/ [dostęp: 05.02.2023].

⁸⁴⁸ Ibidem.

⁸⁴⁹ Gospodarka miasta Bursztyn, <https://burshtyn-rada.if.gov.ua/pro-misto/sotsialno-ekonomichnyj-pasport-mista/> [dostęp: 01.03.2023].

⁸⁵⁰ Odpowiedź z dnia 14 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Zastępca Burmistrza Barcina Hubert Łukomski.

wskazano w niej następujące obszary współpracy: edukacja, popularyzacja regionów, kultury i dziedzictwa kulturowego, sportu, turystyki i administracji (art. 2 umowy).

Dotychczasowa współpraca realizowana była w zakresie wizyt przedstawicieli gmin, wymiany młodzieży oraz pomocy materialnej po agresji Rosji na Ukrainę. W zakresie wizyt przedstawicieli m.in. w dniach 10–12 listopada 2019 r. w gminie Barcin gościła oficjalna delegacja władz miasta Bursztyn w Ukrainie. W ramach tej wizyty uczestniczono w Narodowym Świącie Niepodległości. Przedstawiciele strony ukraińskiej uzyskali informacje dotyczące funkcjonowania samorządu lokalnego, zadań samorządu oraz nt. pozyskiwania środków z Unii Europejskiej. Goście z Ukrainy zwiedzili miasto, zabytki, w tym starówkę, delegacja obejrzała także spektakl w Miejskim Domu Kultury pt. „Fantazja Polska czyli Paderewski all inclusive”. Dzięki uprzejmości największych zakładów, tj. przedsiębiorstwa Cementownia Kujawy Lafarge – Holcim oraz MAPEI strona ukraińska zapoznała się z technologią produkcji materiałów budowlanych.

Po wybuchu pandemii koronawirusa SARS-CoV-2 nie odbyła się zaplanowana rewizyta na „Święto Plonów”. W okresie pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę, mieszkańcy i władze Barcina zorganizowały transport pomocy rzeczowej dla mieszkańców miasta Bursztyn, który dostarczony został na Ukrainę 19 marca 2022 r. Ponadto w dniach 1–10 lipca 2022 r. na zaproszenie władz Barcina gościło 40 dzieci z miasta partnerskiego wraz z opiekunami w ramach wypoczynku letniego.

2) Baruchowo – gmina wiejska

Gmina położona jest w południowo-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie włocławskim. Zajmuje powierzchnię 107 km², a zamieszkuje ją 3436 osób⁸⁵¹. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 245 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 58, przemysłowym 25, zaś w rolniczym 7⁸⁵². Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z francuską gminą Bécon-les-Granits

---

⁸⁵¹ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Baruchowo, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_wlodelawski/gmina_baruchowo.pdf [dostęp: 19.05.2024].

⁸⁵² Ibidem.

(liczba mieszkańców gminy – 2 929 osób⁸⁵³, powierzchnia gminy – 46,16 km²⁸⁵⁴, główne sektory gospodarki: rolnictwo oraz usługi⁸⁵⁵).

Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z francuską gminą Bécon-les-Granits na podstawie porozumienia o partnerstwie międzyregionalnym gmin Baruchowo i Bécon-les-Granits od dnia 21 sierpnia 2010 r. Porozumienie zostało zawarte na czas nieokreślony. Jak wskazano, przyczyną zawarcia porozumienia było dążenie do rozwijania stosunków partnerskich między gminami, pogłębiania przyjacielskich kontaktów i współpracy między mieszkańcami⁸⁵⁶.

Jak wynika z treści porozumienia, gminy mają wymieniać się doświadczeniami z dziedziny gospodarki, szkolnictwa, usług socjalnych, kultury, sportu i turystyki. Ponadto mają wspierać działania swoich mieszkańców, służące idei partnerstwa. Współpraca partnerska jest realizowana na poziomie:

- 1) grup młodzieżowych, szkół, klubów i organizacji sportowych;
- 2) przedstawicieli kultury i sztuki;
- 3) przedstawicieli stowarzyszeń, organizacji społecznych i gospodarczych;
- 4) delegacji i reprezentantów gmin partnerskich.

Zanim zostało zawarte ww. porozumienie z 21 sierpnia 2010 r., współpraca miała charakter nieformalny. W związku z tą współpracą m.in. w dniach 27 kwietnia 2006 r. – 4 maja 2006 r. Wójt Gminy Baruchowo wraz z zespołem folklorystycznym „Swojacy” przebywali w partnerskiej gminie Bécon-les-Granits⁸⁵⁷. Podczas tej wizyty przedstawiciele gminy Baruchowo uczestniczyli w festiwalu twórczości regionalnej. Zaprezentowali kujawską muzykę oraz taniec. Ponadto poznawali obyczaje francuskie, kuchnię oraz codzienne życie społeczności gminy Bécon-les-Granits⁸⁵⁸. W sierpniu 2006 r. odbyła się rewizyta, która trwała tydzień. Delegacja francuska na czele z przedstawicielem merostwa Bécon-les-Granits Pascalem Bigot i Wiceprezydentem Stowarzyszenia Przyjaźni Polsko-Francuskiej Lucjanem Makowskim wzięła udział w dożynkach powiatowo-gminnych. Ponadto goście uczestniczyli w zielonej szkole

---

⁸⁵³ Ludność i powierzchnia gminy Bécon-les-Granits, <https://beconlesgranits.fr/fr/rb/86608/presentation-de-la-commune-25> [dostęp: 01.03.2023]. Ludność w 2016 r.

⁸⁵⁴ Ibidem.

⁸⁵⁵ Gospodarka gminy Bécon-les-Granits, <https://beconlesgranits.fr/fr/bu/216868/annuaire-des-professionnels-53> [dostęp: 01.03.2023].

⁸⁵⁶ Odpowiedź z dnia 9 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Wójt Gminy Baruchowo Robert Kwaśniewski.

⁸⁵⁷ Nawiązanie współpracy z francuską gminą Bécon-les-Granits: kwiecień-maj 2006, <https://baruchowo.pl/nawiazanie-wspolpracy-z-francuska-gmina-becon-les-granits.html> [dostęp: 19.05.2024].

⁸⁵⁸ Ibidem.

w Gorenium oraz odwiedzili Środowiskowy Domu Samopomocy w Czarnem. Delegacja francuska na zaproszenie władz gminy Baruchowo zwiedziła miasta województwa, takie jak Włocławek, Toruń oraz Ciechocinek, a także stolicę Polski Warszawę⁸⁵⁹.

Kolejna wizyta Francuzów, tym razem pięciodniowa, miała miejsce w maju 2007 r.⁸⁶⁰ Od 16 maja 2007 r. w gminie Baruchowo gościła 44 osobowa delegacja, w tym Mer Bécon-les-Granits Marcel Pichavant z małżonką, Christine de Maillé oraz Lucjan Makowski ze Stowarzyszenia Przyjaźni Polsko-Francuskiej i członkowie chóru „La Clé de Fa”, który powstał w latach 80. w Szkole Muzycznej regionu Haut Anjou Segréen. Przedstawiciele Gminy Bécon-les-Granits odwiedzili gminne szkoły podstawowe, Dom Pomocy Społecznej w Kurowie, Środowiskowy Dom Samopomocy w Czarnem, a także skansen w Kłóbce. Odbędzie się również wizyta robocza w gospodarstwie rolnym u Anny i Krzysztofa Mechułów w Grodnie. Francuski chór uświetnił oprawę mszy świętej w kościele w Kłotnie oraz zaprezentował mini koncert pieśni renesansowych. Dotychczasowa współpraca realizowana była w zakresie wizyt przedstawicieli obu partnerskich gmin.

Po zawarciu porozumienia, wizyty partnerów współpracy odbywały się również cyklicznie: w dniach 9–16 grudnia 2008 r. we Francji, 19–24 sierpnia 2010 r. w Polsce, 3–11 lipca 2012 r. we Francji, 16–22 sierpnia 2014 r. w Polsce oraz 13–18 sierpnia 2018 r. w Polsce⁸⁶¹.

3) Białe Błota – gmina wiejska

Gmina położona jest w środkowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie bydgoskim. Zajmuje powierzchnię 122 km², a zamieszkuje ją 22 450 osób⁸⁶². W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON były zarejestrowane 3563 podmioty, w tym w sektorze budowlanym 458, przemysłowym 474, zaś w rolniczym 31⁸⁶³.

---

⁸⁵⁹ Goście z Francji z rewizytą w Baruchowie: sierpień 2006, <https://baruchowo.pl/goscie-z-francji-z-rewizyta-w-baruchowie.html> [dostęp: 19.05.2024].

⁸⁶⁰ Francuski chór La Clé de Fa w Baruchowie: maj 2007, <https://baruchowo.pl/francuski-chor-la-cle-de-fa-w-baruchowie.html> [dostęp: 19.05.2024].

⁸⁶¹ Jumelage Baruchowo - Bécon-les-Granits, <https://baruchowo.pl/jumelage-baruchowo-becon-les-granits.html> [dostęp: 19.05.2024].

⁸⁶² Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Białe Błota, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_bydgoski/gmina_biale_bloty.pdf [dostęp: 19.05.2024].

⁸⁶³ Ibidem.

Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z dwoma partnerami, tj. niemiecką gminą Elbmarsch (liczba mieszkańców gminy – 13 023 osoby⁸⁶⁴, powierzchnia gminy – 81,28 km²⁸⁶⁵, główne sektory gospodarki: rolnictwo, turystyka oraz usługi⁸⁶⁶) oraz litewską gminą Mariampol (liczba mieszkańców gminy – 3 481 osób⁸⁶⁷, powierzchnia gminy – 124,67 km²⁸⁶⁸, główne sektory gospodarki: rolnictwo i leśnictwo, w tym przetwórstwo drewna, produkcja palet drewnianych oraz usługi świadczone dla mieszkańców⁸⁶⁹).

Współpraca formalna z niemieckim partnerem funkcjonuje od 2 października 2004 r., kiedy to została zawarta umowa partnerska pomiędzy Gminą Białe Błota a Związkiem Gmin Elbmarsch. Umowa została zawarta na czas określony 5 lat, z opcją automatycznego przedłużania. Zawarcie umowy wynikało z prowadzenia wcześniej nieformalnej współpracy, polegającej na wymianie korespondencji między młodzieżą ze szkół podstawowych obydwu gmin oraz wymianie młodzieży szkolnej w gminie Białe Błota w kwietniu 2004 r, a w gminie Elbmarsch we wrześniu 2004 r.⁸⁷⁰ Jak wynika z treści umowy, przedmiotem współpracy gmin są:

- 1) wymiana kulturalna m.in. w takich dziedzinach jak sztuka, muzyka i literatura;
- 2) oświata, tzn. kształcenie i doksztalcanie nauczycieli i uczniów;
- 3) sport, jak i imprezy w różnych dziedzinach, m.in. wymiana grup młodzieżowych ochotniczych straży pożarnych oraz innych instytucji i stowarzyszeń;
- 4) wspieranie rękodzieła, techniki oraz przemysłu;
- 5) turystyka i rekreacja;
- 6) wymiana doświadczeń z zakresu administracji;

---

⁸⁶⁴ Ludność gminy Elbmarsch,

https://www.statistik.niedersachsen.de/startseite/themen/bevoelkerung/bevolkerungsstand_einwohnerzahl_niedersachsens/bevolkerungsstand-einwohnerzahl-niedersachsens-statistische-berichte-201961.html [dostęp: 02.02.2023]. Ludność w 2021 r.

⁸⁶⁵ Powierzchnia i ludność gminy Elbmarsch, https://media.frag-den-staat.de/files/foi/103394/2004-11Elbmarschbericht_Nds_LangExpertenkommission.pdf [dostęp: 02.03.2023];

https://www.statistik.niedersachsen.de/startseite/themen/bevoelkerung/bevolkerungsstand_einwohnerzahl_niedersachsens/bevolkerungsstand-einwohnerzahl-niedersachsens-statistische-berichte-201961.html [dostęp: 02.02.2023]. Ludność w 2021 r.

⁸⁶⁶ Gospodarka gminy Elbmarsch, <https://www.samtgemeinde-elbmarsch.de/samtgemeindevverwaltung/wir-ueber-uns/> [dostęp: 02.02.2023].

⁸⁶⁷ Ludność i powierzchnia gminy Mariampol, [https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8387da80-7dbc-41d4-9d19-e4ae22352254#/#](https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8387da80-7dbc-41d4-9d19-e4ae22352254#/) [dostęp: 02.02.2023]. Ludność w 2021 r.

⁸⁶⁸ Ibidem.

⁸⁶⁹ Ibidem.

⁸⁷⁰ Odpowiedź z dnia 14 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Wójt Gminy Białe Błota Magdalena Maison.

- 7) wymiana doświadczeń z zakresu opieki zdrowotnej, społecznej i zwalczania bezrobocia;
- 8) wymiana doświadczeń w zakresie ulepszania ochrony środowiska;
- 9) wymiana doświadczeń w zakresie rolnictwa, gospodarki żywnościowej, leśnictwa oraz gospodarki przestrzennej.

Współpraca przejawiała się wizytami delegacji władz samorządowych, w tym na uroczystościach organizowanych przez gminę partnerską (czerwiec 2005 r., lipiec 2006 r., październik 2016 r. oraz marzec 2022 r. – wizyta związana z przekazaniem pomocy przez niemieckiego partnera dla ukraińskich uchodźców), wizyt członków OSP (lipiec 2005 r. oraz maj 2006 r.)⁸⁷¹.

Współpraca formalna z litewskim partnerem funkcjonuje od 22 maja 2012 r., tj. od zawarcia umowy o współpracy partnerskiej pomiędzy Gminą Białe Błota w województwie kujawsko-pomorskim a starostwem Mariampol Administracji Samorządu Rejonu Wileńskiego. Umowa została zawarta na czas określony 5 lat i ulega automatycznemu przedłużeniu. Zawarcie umowy miało swoją przyczynę w prowadzeniu dotychczas nieformalnej współpracy od lipca 2009 r., polegającej na cyklicznej wizycie młodzieży ze szkół litewskich, m.in. z Mariampola i Rakańca, w Gminnym Klubie Sportowym „Spójnia” w Białych Błotach. Kolejno GKS „Spójnia” wspomagał litewskie szkoły poprzez przekazanie sprzętu elektroakustycznego, odzieży sportowej oraz lektur szkolnych. Przedmiotem współpracy gmin, zgodnie z treścią zawartej umowy, są:

- 1) wymiana doświadczeń i wiedzy w zakresie samorządności lokalnej;
- 2) kultura;
- 3) sport i turystyka;
- 4) nauka i oświata; współpraca między szkołami;
- 5) ochrona środowiska;
- 6) rolnictwo;
- 7) wymiana młodzieży i innych mieszkańców gminy Białe Błota i starostwa Mariampol;
- 8) gospodarka;
- 9) wspólne zabieganie w Unii Europejskiej o środki finansowe w ramach realizacji wspólnych projektów.

Współpraca międzynarodowa przejawiała się wizytami delegacji władz samorządowych, w tym na uroczystościach organizowanych przez gminę partnerską (maj

---

⁸⁷¹ Ibidem.

2013 r., wrzesień 2014 r., październik 2016 r., wrzesień 2019 r.), wsparciu materialnym dla gminy Mariampol (maj 2020 r. – przekazanie 2 tys. maseczek ochronnych, październik 2020 r. – przekazanie strojów sportowych dla młodzieży z klubu sportowego)⁸⁷².

4) Brodnica – gmina miejska

Gmina położona jest w środkowo-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie brodnickim. Zajmuje powierzchnię 23 km², a zamieszkuje ją 28 880 osób⁸⁷³. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON były zarejestrowane 2953 podmioty, w tym w sektorze budowlanym 430, przemysłowym 261, zaś w rolniczym 15⁸⁷⁴. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z trzema partnerami, tj. niemieckim miastem Strasburg (liczba mieszkańców gminy – 4 471 osób⁸⁷⁵, powierzchnia miasta – 86,8 km² ⁸⁷⁶, główne sektory gospodarki: rolnictwo, przetwórstwo spożywcze oraz usługi⁸⁷⁷), ukraińskim miastem Iwano-Frankiwnsk (liczba mieszkańców gminy – 257 477 osób⁸⁷⁸, powierzchnia miasta – 83,73 km² ⁸⁷⁹, główne sektory gospodarki: przemysł maszynowy, metalowy, chemiczny, środków transportu, cementowy, skórzano-obuwniczy, meblarski, włókienniczy oraz spożywczy⁸⁸⁰) oraz litewskim miastem Kiejdany (liczba mieszkańców gminy – 23 138 osób⁸⁸¹, powierzchnia miasta – 44 km²

---

⁸⁷² Ibidem.

⁸⁷³ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejska Brodnica, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_brodnicki/gmina_brodnica_miasto.pdf [dostęp: 19.05.2024].

⁸⁷⁴ Ibidem.

⁸⁷⁵ Ludność miasta Strasburg, <https://www.laiv-mv.de/static/LAIV/Statistik/Dateien/Publikationen/A%20I%20Bev%C3%B6lkerungsstand/A123/2021/A123%202021%2022.xlsx> [dostęp: 02.02.2023]. Ludność w 2021 r.

⁸⁷⁶ Powierzchnia miasta Strasburg, <https://www.strasburg.de/natur-kultur-tourismus/strasburg-uckermark/stadtportrait> [dostęp: 02.02.2023]. Bevölkerungsstand der Kreise, Ämter und Gemeinden in Mecklenburg-Vorpommern; <https://www.laiv-mv.de/static/LAIV/Statistik/Dateien/Publikationen/A%20I%20Bev%C3%B6lkerungsstand/A123/2021/A123%202021%2022.xlsx> [dostęp: 02.02.2023].

⁸⁷⁷ Gospodarka miasta Strasburg, <https://www.strasburg.de/natur-kultur-tourismus/tourismus/stadtinformation> [dostęp: 02.02.2023].

⁸⁷⁸ Powierzchnia miasta Iwano-Frankiwnsk, https://ifstat.gov.ua/X_OBL/OBL2.HTM [dostęp: 04.03.2023]. Ludność w 2018 r.

⁸⁷⁹ Powierzchnia miasta Iwano-Frankiwnsk, <https://www.mvk.if.ua/pl/aboutcity> [dostęp: 02.02.2023]; https://ifstat.gov.ua/X_OBL/OBL2.HTM [dostęp: 04.03.2023].

⁸⁸⁰ Gospodarka miasta Iwano-Frankiwnsk, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Iwano-Frankiwnsk;3915788.html> [dostęp: 02.02.2023].

⁸⁸¹ Ludność miasta Kiejdany, <https://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?hash=231b7872-c1ef-43d7-8dfa-0c93041cb1cf#/> [dostęp: 02.02.2023]. Ludność w 2022 r.

⁸⁸², główne sektory gospodarki: przemysł nawozów sztucznych, elektrotechniczny oraz spożywczy⁸⁸³).

Współpraca formalna z niemieckim partnerem funkcjonuje od 22 czerwca 1996 r., tj. od zawarcia umowy partnerskiej między miastami Strasburg i Brodnica. W umowie nie wskazano okresu jej obowiązywania. Zawarcie umowy miało swoją przyczynę w prowadzeniu dotychczas nieformalnej współpracy od 1994 r. Jako dziedziny współpracy miasta wskazały:

- 1) współpracę gospodarczą;
- 2) wymianę doświadczeń w pracy samorządów;
- 3) wymianę kulturalną i artystyczną;
- 4) wymianę publikacji;
- 5) współpracę w dziedzinie sportu;
- 6) spotkania uczniów i młodzieży;
- 7) turystykę indywidualną i zorganizowaną mieszkańców obu miast.

Współpraca obu miast przejawia się cykliczną (co roku) wymianą młodzieży, podczas której organizowane były obozy integracyjne połączone z nauką języka i projektami pedagogicznymi. Ponadto delegacje władz samorządowych uczestniczyły w ważniejszych imprezach sportowych, kulturalnych i rocznicowych⁸⁸⁴.

Współpraca międzynarodowa Brodnicy z ukraińskim partnerem funkcjonuje od 21 listopada 2007 r., kiedy to zawarto umowę o współpracy pomiędzy Wydziałem Oświaty i Nauki Komitetu Wykonawczego Iwano-Frankiwskiej Rady Miejskiej a miastem Brodnica. Umowę zawarto na czas określony 5 lat, z opcją automatycznego przedłużenia. Jako przedmiot umowy strony wskazały:

- 1) wymianę młodzieżowych zespołów sportowych i artystycznych jako element integracji europejskiej;
- 2) wymianę doświadczeń w zakresie zarządzania oświatą przez samorządy lokalne;
- 3) wizyty studyjne w celu doskonalenia w zakresie zaproponowanych tematów.

---

⁸⁸² Powierzchnia miasta Kiejdany, www.kedainiumiestovvg.lt/images/dokumentai/2_VPS_Miestas-Nr.2_2017-09.pdf [dostęp: 02.02.2023].

⁸⁸³ Gospodarka miasta Kiejdany, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kiejdany;3922026.html> [dostęp: 02.03.2023].

⁸⁸⁴ Odpowiedź z dnia 15 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Dyrektor Wydziału Spraw Obywatelskich i Obsługi Urzędu Miejskiego w Brodnicy Anna Kupferschmidt.

Realizując porozumienie, organizowano cykliczną wymianę młodzieży, nauczycieli i grup artystycznych. Przedstawiciele i władze obydwu partnerów uczestniczyli w istotnych dla lokalnych społeczności świętach i uroczystościach⁸⁸⁵.

Gmina Miasto Brodnica współpracuje z litewskim partnerem od 9 kwietnia 1999 r., kiedy to zawarto umowę partnerską między miastami Kiejdany i Brodnica. Nie wskazano w umowie, na jaki okres została zawarta. Przedmiotem tej umowy strony objęły takie dziedziny współpracy międzynarodowej, jak:

- 1) współpraca gospodarcza;
- 2) wymiana doświadczeń w pracy samorządów;
- 3) wymiana kulturalna i artystyczna;
- 4) wymiana publikacji;
- 5) współpraca w dziedzinie sportu;
- 6) wymiana oświatowa;
- 7) spotkania uczniów i młodzieży;
- 8) turystyka indywidualna i zorganizowana mieszkańców obu miast;
- 9) opieka społeczna.

W ramach realizacji porozumienia odbywały się wizyty przedstawicieli obu miast. Podczas pierwszej rewizyty w Brodnicy odsłonięto herb Kiejdan, który dołączył do herbów innych miast partnerskich na pamiątkowym obelisku, znajdującym się w parku Chopina. Tradycją w Kiejdanach stały się cykliczne coroczne obchody tzw. „Mostu przyjaźni”, z udziałem przedstawicieli miasta Brodnicy oraz innych miast partnerskich Kiejdan⁸⁸⁶.

5) Brześć Kujawski – gmina miejsko-wiejska

Gmina położona jest w południowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie włocławskim. Zajmuje powierzchnię 151 km², a zamieszkuje ją 11 442 osoby⁸⁸⁷. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowane 884 podmioty, w tym w sektorze budowlanym 98, przemysłowym 114, zaś w rolniczym 23⁸⁸⁸.

---

⁸⁸⁵ Ibidem.

⁸⁸⁶ Ibidem.

⁸⁸⁷ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Brześć Kujawski, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_wloclawski/gmina_brzesc_kujawski.pdf [dostęp: 08.06.2024].

⁸⁸⁸ Ibidem.

Głównymi sektorami gospodarki gminy są: usługi dla rolnictwa, przemysł spożywczy, materiałów budowlanych (cegielnia), włókienniczy, skórzany⁸⁸⁹ oraz rolnictwo.

Gmina prowadziła współpracę międzynarodową z podmiotem z Portugalii, RTE Bikes z miejscowości Águeda, jedną z największych montowni rowerów w Europie, która otworzyła swój oddział na Europę Środkowo-Wschodnią w Brześciu Kujawskim, tj. RTE Poland Sp. z o.o. w Machnaczu⁸⁹⁰. Jak wynika z treści ankiety przekazanej przez Zastępcę Burmistrza Brześcia Kujawskiego Damiana Chełminiaka, była to współpraca nieformalna, głównie o charakterze gospodarczym.

6) Bydgoszcz – gmina miejska (miasto na prawach powiatu)

Gmina położona jest w środkowej części województwa kujawsko-pomorskiego, mając status miasta na prawach powiatu. Zajmuje powierzchnię 176 km², a zamieszkuje ją 348 190 osób⁸⁹¹. Główne gałęzie gospodarki miasta to: przemysł elektrotechniczny, środków transportu, chemiczny, lekki, spożywczy, w tym fabryki: naprawy taboru kolejowego, kabli, sprzętu okrętowego, narzędzi, obrabiarek, pras automatycznych, urządzeń chłodniczych, a także zakłady: elektromechaniczne, fotochemiczne, odzieżowe, gumowe, papiernicze, meblarskie, wytwórnia akordeonów, drukarnie oraz rozlewnia Coca-Cola Bottlers Ltd.⁸⁹² Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z dziesięcioma partnerami, tj.

- a. ukraińskim miastem Czerkasy (liczba mieszkańców miasta – 269,8 tys. osób, powierzchnia miasta – 75 km² ⁸⁹³, główne sektory gospodarki: przemysł chemiczny (m.in. włókna sztuczne), maszynowy, metalowy, elektrotechniczny, włókienniczy, odzieżowy oraz spożywczy⁸⁹⁴);

---

⁸⁸⁹ Gospodarka gminy Brześć Kujawski, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Brzesc-Kujawski;3881370.html> [dostęp: 21.05.2024].

⁸⁹⁰ Firma z Portugalii inwestuje w Brześciu Kujawskim, <https://investin.kujawsko-pomorskie.pl/portugalska-firma-inwestuje-w-brzesciu-kujawskim/> [dostęp: 21.05.2024].

⁸⁹¹ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, miasto Bydgoszcz, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_miast/miasto_bydgoszcz.pdf [dostęp: 21.05.2024].

⁸⁹² Gospodarka Bydgoszczy, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Bydgoszcz;3882448.html> [dostęp: 02.02.2024].

⁸⁹³ Ludność i powierzchnia miasta Czerkasy, chmr.gov.ua/ua/text.php?s=7&s1=188&s2=223 [dostęp: 02.02.2023]. Ludność w 2021 r.

⁸⁹⁴ Gospodarka miasta Czerkasy, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo;/3889500> [dostęp: 02.02.2023].

- b. ukraińskim miastem Krzemieńczuk (liczba mieszkańców miasta – 217 710 osób⁸⁹⁵, powierzchnia miasta – 96 km² ⁸⁹⁶, główne sektory gospodarki: przemysł, głównie maszynowy (w tym produkcja środków transportu), produkcja materiałów budowlanych oraz przemysł skórzano-obuwniczy, odzieżowy, spożywczy i rafineryjny⁸⁹⁷);
- c. serbskim miastem Kragujevac (liczba mieszkańców miasta – 179 417 osób, powierzchnia miasta – 835 km² ⁸⁹⁸, główne sektory gospodarki: przemysł środków transportu (m.in. zakłady samochodowe Crvena Zastava), metalowy, maszynowy, elektrotechniczny, skórzano-obuwniczy, a także meblarski⁸⁹⁹);
- d. niemieckim miastem Mannheim (liczba mieszkańców miasta – 322 038 osób, powierzchnia miasta – 144,96 km² ⁹⁰⁰, główne sektory gospodarki: przemysł: maszynowy (silniki, maszyny rolnicze, autobusy), elektrotechniczny, elektroniczny, precyzyjny, chemiczny, spożywczy, włókienniczy oraz ceramiczny⁹⁰¹);
- e. chińskim miastem Ningbo (liczba mieszkańców miasta – 9,544 mln osób, powierzchnia miasta – 9 816 km² ⁹⁰², główne sektory gospodarki: przemysł portowy (porty handlowy i rybacki), przemysł włókienniczy, spożywczy, elektroniczny, chemiczny oraz maszynowy⁹⁰³);
- f. greckim miastem Patras (liczba mieszkańców miasta – 213 984 osoby, powierzchnia miasta – 125,4 km² ⁹⁰⁴, główne sektory gospodarki: przemysł

---

⁸⁹⁵ Ludność miasta Krzemieńczuk, <https://okrain.net.ua/info/chislennost-naseleniya-kremenchuga-pogodam.html> [dostęp: 02.02.2023]. Ludność w 2021 r.

⁸⁹⁶ Powierzchnia miasta Krzemieńczuk, www.ei.byd.pl/id,155/kremieniczug [dostęp: 02.02.2023].

⁸⁹⁷ Gospodarka miasta Krzemieńczuk, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Krzemieniczuk;3928122.html> [dostęp: 02.02.2023].

⁸⁹⁸ Ludność i powierzchnia miasta Kragujevac, <https://www.kragujevac.rs/o-kragujevcu/opsti-podaci/> [dostęp: 04.02.2023]. Ludność w 2011 r.

⁸⁹⁹ Gospodarka miasta Kragujevac, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kragujevac;3926884.html> [dostęp: 04.02.2023].

⁹⁰⁰ Ludność i powierzchnia miasta Mannheim, <https://www.mannheim.de/de/stadt-gestalten/daten-und-fakten/stadtgebiet-und-flaechennutzung> [dostęp: 02.02.2023].

⁹⁰¹ Gospodarka miasta Mannheim, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Mannheim;3937308.html> [dostęp: 02.03.2023].

⁹⁰² Ludność i powierzchnia miasta Ningbo, www.ningbo.gov.cn/col/col1229172798/index.html [dostęp: 04.02.2023]. Ludność w 2021 r.

⁹⁰³ Gospodarka miasta Ningbo, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Ningbo;3947816.html> [dostęp: 04.02.2023].

⁹⁰⁴ Ludność i powierzchnia miasta Patras, www.patras.gr/el/ta-haraktiristika-tis-patras [dostęp: 04.02.2023]. Ludność w 2021 r.

- portowy (porty handlowy i pasażerski), przemysł włókienniczy, spożywczy, drzewny, skórzano-obuwniczy, a także turystyczny⁹⁰⁵);
- g. kazachstańskim miastem Pawłodar (liczba mieszkańców miasta – 361 400 osób, powierzchnia miasta – 633 km² ⁹⁰⁶, główne sektory gospodarki: przemysł hutniczy, rafineryjny, maszynowy (maszyny rolnicze oraz środki transportu), spożywczy, drzewny oraz materiałów budowlanych⁹⁰⁷);
- h. szkockim hrabstwem Perth and Kinross (liczba mieszkańców hrabstwa Perth and Kinross – 151 290 osób, powierzchnia hrabstwa Perth and Kinross – 5 286 km² ⁹⁰⁸, główne sektory gospodarki: handel, rolnictwo, turystyka, przemysł chemiczny (barwniki), spożywczy (głównie produkcja whisky) oraz szklarski⁹⁰⁹);
- i. rumuńskim miastem Pitesti (liczba mieszkańców miasta – 155 382 osoby, powierzchnia miasta – 40,73 km² ⁹¹⁰, główne sektory gospodarki: przemysł rafineryjny, chemiczny (m.in. gumowy), maszynowy, elektromaszynowy oraz spożywczy⁹¹¹);
- j. włoskim miastem Reggio Emilia (liczba mieszkańców miasta – 169 638 osób, powierzchnia miasta – 23,6 km² ⁹¹², główne sektory gospodarki: handel, przemysł spożywczy (m.in. ser parmezan), farmaceutyczny, jedwabniczy⁹¹³);
- k. niemieckim miastem Wilhelmshaven (liczba mieszkańców miasta – 78 987 osób, powierzchnia miasta – 107,11 km² ⁹¹⁴, główne sektory gospodarki:

---

⁹⁰⁵ Gospodarka miasta Patras, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Patras;3955041.html> [dostęp: 04.02.2023].

⁹⁰⁶ Ludność i powierzchnia miasta Pawłodar, <https://www.gov.kz/memleket/entities/pavlodar-pvl?lang=ru> [dostęp: 04.03.2023]. Ludność w 2022 r.

⁹⁰⁷ Gospodarka miasta Pawłodar, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Pawlodar;3955228.html> [dostęp: 04.02.2023].

⁹⁰⁸ Ludność i powierzchnia hrabstwa Perth and Kinross, https://www.pkc.gov.uk/media/44938/Perth-and-Kinross-by-Numbers-Factsheet-2019/pdf/Perth_Kinross_By_Numbers_Factsheet.pdf?m=637055415268770000 [dostęp: 02.02.2023]. Ludność w 2021 r.

⁹⁰⁹ Gospodarka hrabstwa Perth and Kinross, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Perth;3956107.html> [dostęp: 02.02.2023].

⁹¹⁰ Ludność i powierzchnia miasta Pitesti, <https://www.primariapitesti.ro/strategie-2014-2020-p176> [dostęp: 04.02.2023].

⁹¹¹ Gospodarka miasta Pitesti, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Pitesti;3957754.html> [dostęp: 04.02.2023].

⁹¹² Ludność i powierzchnia miasta Reggio Emilia, <https://www.comune-italia.it/comune-reggio-nell-emilia.html> [dostęp: 04.02.2023]; <https://demo.istat.it/app/?a=2022&i=D7B> [dostęp: 04.02.2023]. Ludność w 2022 r.

⁹¹³ Gospodarka miasta Reggio Emilia, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Reggio-nell-Emilia;3966692.html> [dostęp: 04.02.2023].

⁹¹⁴ Ludność i powierzchnia miasta Wilhelmshaven, <https://www.wilhelmshaven.de/Wirtschaft/Fakten.php> [dostęp: 02.02.2023]. Ludność w 2022 r.

handel rafineryjny (wielka rafineria ropy naftowej), przemysł stoczniowy, chemiczny, precyzyjny (maszyny biurowe Olimpia) oraz rybołówstwo⁹¹⁵).

Współpraca z miastem Czerkasy funkcjonuje od 17 września 2000 r., tj. od zawarcia porozumienia o współpracy pomiędzy miastem Czerkasy i miastem Bydgoszcz. Porozumienie zawarto na okres 5 lat, z opcją automatycznego przedłużania w przypadku gdy tej umowy strony nie wypowiedzą. Jako dziedziny współpracy miasta wskazały:

- 1) rozwój miast, planowanie regionalne i ochrona środowiska;
- 2) wsparcie rozwoju gospodarki, zarządzania, transportu, komunikacji;
- 3) rozwój nauki, techniki, ochrony zdrowia, oświaty i kultury;
- 4) stworzenie warunków dla zwiększenia bezpieczeństwa socjalnego ludności;
- 5) przygotowanie i realizacja działań mających na celu zwiększenie efektywności miejskich komunalnych systemów finansowych;
- 6) wymiana doświadczeń dotyczących udoskonalenia struktury i funkcjonowania między administracjami miast Czerkasy i Bydgoszcz.

Współpraca obu miast przejawiała się wymianie doświadczeń w zakresie obsługi inwestorów oraz tworzenia stref przyjaznych dla rozwoju nowych przedsiębiorstw, zarządzania jakością w instytucjach administracji publicznej, gospodarki odpadami, a także zagadnień dotyczących bezpieczeństwa⁹¹⁶. We współpracę, w związku z zawartym porozumieniem, zaangażowane było Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy oraz jego odpowiednik w Czerkasach⁹¹⁷. Ponadto Bydgoszcz odwiedzali wielokrotnie przedstawiciele mediów miasta partnerskiego (dzięki czemu promowane były walory Bydgoszczy), organizowane były również wizyty studyjne dla samorządowców, radnych oraz sędziów z Czerkas⁹¹⁸. Po rozpoczęciu pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę współpraca międzynarodowa przyjęła również wymiar pomocy humanitarnej. Ważnym wsparciem dla miasta Bydgoszczy przy realizacji współpracy partnerskiej były ściśle współpracujące z miastem organizacje pozarządowe: Klub Przyjaciół Ukrainy oraz Slavos – Słowiańska Pracownia Kultury i Dialogu⁹¹⁹.

Współpraca z miastem Krzemieńczuk funkcjonuje od 23 kwietnia 2004 r., tj. od zawarcia umowy o partnerstwie miast Krzemieńczuk i Bydgoszcz. Umowę zawarto na

---

⁹¹⁵ Gospodarka miasta Wilhelmshaven, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Wilhelmshaven;3996302.html> [dostęp: 02.02.2023].

⁹¹⁶ Odpowiedź z dnia 15 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Edyta Świerczek z Biura Komunikacji Społecznej Urzędu Miasta Bydgoszczy.

⁹¹⁷ Ibidem.

⁹¹⁸ Ibidem.

⁹¹⁹ Ibidem.

okres 5 lat, z opcją automatycznego przedłużania w przypadku gdy strony tej umowy nie wypowiedzą. Miasta współpracowały przy promowaniu najbardziej efektywnych form kooperacji pomiędzy kręgami przedsiębiorczości, propagowaniu rozwoju współpracy między przedsiębiorstwami przemysłowymi, instytucjami edukacyjnymi i naukowymi (§ 5). Ponadto miasta rozwijały współpracę i wymianę doświadczeń w następujących dziedzinach (§ 6):

- 1) administracji i ustawodawczej;
- 2) samorządów lokalnych i zakresu działań urzędu miasta.

Współpraca, zgodnie z umową, realizowana była także w dziedzinach kultury, nauki i praktyk zawodowych (§ 7).

Współpraca międzynarodowa z miastem Krzemieńczyk dotychczas obejmowała przede wszystkim wymianę dobrych praktyk poprzez wizyty studyjne samorządowców i przedstawicieli instytucji otoczenia biznesu⁹²⁰. Zrealizowano projekty wymiany młodzieży oraz studentów, organizacje wystaw artystycznych i przedsięwzięć muzycznych, a także udział w wydarzeniach sportowych⁹²¹. Ponadto personel medyczny z Ukrainy uczestniczył w licznych stażach w szpitalach bydgoskich i hospicjach, a bydgoski Dom Sue Ryder przekazał nowopowstałemu hospicjum w Krzemieńczyku kompleksowe wyposażenie oraz przeszkolił kadrę medyczną⁹²².

W związku z wybuchem wojny w Ukrainie charakter współpracy uległ zmianie. Po rozpoczęciu pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę współpraca międzynarodowa przyjęła także wymiar pomocy humanitarnej. Przy współpracy partnerskiej samorząd Bydgoszczy ściśle współpracował z organizacjami pozarządowymi, jak Klub Przyjaciół Ukrainy oraz Slavos – Słowiańska Pracownia Kultury i Dialogu⁹²³.

Współpraca międzynarodowa miasta Bydgoszcz z serbskim miastem Kragujevac funkcjonuje od 23 lipca 1971 r. tj. od podpisania aktu zbratania pomiędzy miastami. W dokumencie nie ma okresu jego obowiązywania. Jako dziedziny współpracy określono:

- 1) wymianę kulturalną;
- 2) wymianę społeczno-ekonomiczną;
- 3) wymianę sportowo-turystyczną oraz

---

⁹²⁰ Ibidem.

⁹²¹ Ibidem.

⁹²² Ibidem.

⁹²³ Ibidem.

4) poznanie przeszłości i terażniejszości miast.

Współpraca międzynarodowa z miastem Kragujevac dotychczas obejmowała przede wszystkim problematykę gospodarki komunalnej miast, wymianę grup artystycznych (np. udział chóru z PRIMO z Bydgoszczy w Międzynarodowym Festiwalu Chórów Kameralnych w Kragujevcu, udział artystów z Kragujevca w Bydgoskich Impresjach Muzycznych), współpracę środowisk młodzieżowych (np. projekty współfinansowane przez Miasto Bydgoszcz z cyklu „Przyjaciel bez granic”), współpracę menadżerów jednostek kultury w zakresie organizacji wystaw i festiwali⁹²⁴.

Współpraca międzynarodowa z niemieckim miastem Mannheim funkcjonuje od 26 listopada 1991 r., tj. od zawarcia umowy ramowej Bydgoszcz – Mannheim. Umowa została zwarta na czas nieokreślony. Jako dziedziny współpracy określono (§ 1):

- 1) rozwój miasta i planowanie komunikacji;
- 2) ochronę środowiska i stosowane w niej technologie;
- 3) budownictwo mieszkaniowe i zaopatrzenie w energię;
- 4) opiekę zdrowotną;
- 5) gospodarkę, naukę i technikę;
- 6) szkolnictwo podstawowe, średnie i wyższe;
- 7) kulturę i historię.

Współpraca międzynarodowa z miastem Mannheim dotychczas obejmowała przede wszystkim kulturę, edukację, naukę, sport, ekologię, tematykę smart city oraz zagadnienia związane z nowoczesnymi instrumentami zarządzania w administracji publicznej⁹²⁵. Aktywną współpracę przy wsparciu finansowym miast partnerów realizują środowiska młodzieżowe oraz pozarządowe, takie jak Towarzystwo Polsko-Niemieckie w Bydgoszczy i Towarzystwo Niemiecko-Polskie w Mannheim⁹²⁶. Przedstawiciele obu miast partnerskich biorą udział uroczystościach rocznicowych (np. z okazji 40-lecia powstania Towarzystwa Niemiecko-Polskiego w Mannheim, 30-lecia partnerstwa Bydgoszczy i Mannheim oraz 10-lecia partnerstwa towarzystw z obu miast). Ponadto odbywały się dotychczas wspólne koncerty muzyków z Bydgoszczy specjalizujących się w wykonawstwie muzyki dawnej, wspólnie z muzykami niemieckimi⁹²⁷.

---

⁹²⁴ Ibidem.

⁹²⁵ Ibidem.

⁹²⁶ Ibidem.

⁹²⁷ Ibidem.

Współpraca międzynarodowa Bydgoszczy z chińskim miastem Ningbo funkcjonuje od 11 października 2005 r., tj. od zawarcia porozumienia w sprawie miast partnerskich pomiędzy Ningbo w Chińskiej Republice Ludowej i miastem Bydgoszcz w Rzeczypospolitej Polskiej. W porozumieniu nie określono okresu jego obowiązywania. Jako dziedziny współpracy określono:

- 1) gospodarkę;
- 2) handel;
- 3) naukę;
- 4) technologię;
- 5) edukację i kulturę.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa dotyczyła realizacji wspólnych przedsięwzięć z zakresu kultury, edukacji, szkolnictwa wyższego, inwestycji komunalnych, kwestii gospodarczych oraz bezpieczeństwa publicznego⁹²⁸. Współpracę kulturalną realizowały: Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, które zostało na zaproszenie miasta Ningbo przyjęte do Związku Muzeów Międzynarodowych, Opera Nova, gdzie odbył się m.in. występ Zespołu Tańca Teatru Wielkiego w Ningbo, oraz Galeria Miejska BWA. Rozwijała się również współpraca gospodarcza poprzez realizację ścisłych kontaktów z chińskim partnerem Bydgoskiego Parku Przemysłowo-Technologicznego i Bydgoskiej Agencji Rozwoju Regionalnego, których celem jest promocja gospodarcza Bydgoszczy na rynku chińskim oraz ułatwianie kontaktu przedsiębiorcom z obu państw⁹²⁹. Realizowana była również współpraca uczelni wyższych z Bydgoszczy i Ningbo, w ramach której studenci oraz kadra naukowa z Bydgoszczy odbywali staże na Uniwersytecie w Ningbo⁹³⁰.

Współpraca międzynarodowa Bydgoszczy z greckim miastem Patras funkcjonuje od 8 października 2004 r., tj. od zawarcia umowy o partnerstwie między miastem Patras – Grecja i Bydgoszczą – Polska. Umowę zawarto na czas nieoznaczony. Jako dziedziny współpracy wskazano (§ 1):

- 1) rozwój miasta i planowanie komunikacji;
- 2) ochronę środowiska i stosowane w niej technologie;
- 3) budownictwo mieszkaniowe i zaopatrzenie w energię;
- 4) opiekę zdrowotną;

---

⁹²⁸ Ibidem.

⁹²⁹ Ibidem.

⁹³⁰ Ibidem.

- 5) gospodarkę, naukę i technikę;
- 6) szkolnictwo podstawowe, średnie i wyższe;
- 7) kulturę i historię.

Współpraca międzynarodowa z miastem Patras dotychczas obejmowała przede wszystkim wymianę młodzieży, współpracę profesjonalistów z dziedziny konserwacji sztuki oraz współpracę w zakresie kultury, tj. wspólne wystawy, koncerty, prezentacje folkloru, wizyty studyjne menadżerów kultury⁹³¹. Ponadto w 2015 r., dzięki zaangażowaniu ambasadora RP w Atenach, nawiązano kontakt z Parkiem Przemysłowym w Patras, którego celem jest realizacja działań dotyczących kojarzenia przedsiębiorców⁹³².

Współpraca międzynarodowa Bydgoszczy z kazachstańskim miastem Pawłodar funkcjonuje od 10 kwietnia 1997 r., tj. od zawarcia porozumienia o współpracy między Bydgoszczą – Polska a Pawłodarem – Kazachstan. W porozumieniu nie zawarto okresu jego obowiązywania. W treści porozumienia miasto Bydgoszcz zobowiązało się do:

- 1) rozeznania możliwości przyjęcia dwóch studentów z Pawłodaru na uczelnie bydgoskie;
- 2) rozeznania sezonowego zatrudnienia pracowników z Pawłodaru;
- 3) wzięcia udziału w odsłonięciu pomnika Polaków – ofiar represji politycznych w Kazachstanie;
- 4) przyjęcia grupy 20–25 dzieci Polonii z Pawłodaru celem zorganizowania wypoczynku letniego;
- 5) zrealizowania pomocy w zakresie przekazania leków dla Polonii z Pawłodaru;
- 6) udzielenia informacji o możliwej kooperacji małego i średniego biznesu.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa między partnerami obejmowała przede wszystkim działania pomocowe wobec środowisk mniejszości polskiej. Miasto Bydgoszcz kilkakrotnie organizowało i sfinansowało wypoczynek dzieci i młodzieży z Pawłodaru. Ponadto sfinansowano wyposażenie bibliotek oraz zakupiono wyposażenie dla Polskiej Szkoły w Pawłodarze⁹³³. Miasto wspierało również działania powstałego w październiku 2018 roku Centrum Kultury Kazachskiej przy Wyższej Szkole Gospodarki w Bydgoszczy⁹³⁴.

---

⁹³¹ Ibidem.

⁹³² Ibidem.

⁹³³ Ibidem.

⁹³⁴ Ibidem.

Współpraca międzynarodowa Bydgoszczy ze szkockim miastem Perth funkcjonuje od 8 maja 1998 r., tj. od zawarcia porozumienia miast bliźniaczych Perth and Kinross, Szkocja i Bydgoszcz, Polska. W porozumieniu nie zawarto okresu jego obowiązywania. W treści porozumienia partnerzy zamierzają zachęcać i wspomagać szkoły, organizacje młodzieży i dorosłych, kluby, grupy, instytucje, przedsiębiorstwa i inne osoby do wzajemnych kontaktów, prowadzących do rozwoju stosunków międzyludzkich, kulturowych i ekonomicznych.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Bydgoszczy i Perth and Kinross obejmowała przede wszystkim działania w sferze kultury i edukacji m.in. wspólne przedsięwzięcia muzyczne artystów profesjonalnych i amatorskich, współpracę w zakresie organizacji kursów językowych i szkolenia nauczycieli (w Perth College)⁹³⁵. Miasto Bydgoszcz wspiera współpracę organizacji pozarządowych z miast partnerskich, tj. Towarzystwo Przyjaciół Miasta Perth w Bydgoszczy i Friends of Bydgoszcz w Perth, które realizują działania promocyjne i edukacyjne w szkołach i uczelniach wyższych. Przedstawiciele samorządów biorą udział w uroczystych rocznicach (w roku 2023 Miasto Bydgoszcz i Miasto Perth obchodziły Jubileusz 25-lecia partnerstwa)⁹³⁶.

Współpraca międzynarodowa z rumuńskim miastem Pitesti funkcjonuje od 21 kwietnia 2007 r., tj. od zawarcia umowy pomiędzy miastami bliźniaczymi, Pitesti i Bydgoszcz. W umowie nie zawarto okresu jej obowiązywania. W związku z zawartą umową partnerzy zobowiązują się do współpracy w następujących dziedzinach:

- 1) edukacja, ochrona zdrowia, kultura, sport i turystyka;
- 2) rozwój lokalny;
- 3) usługi publiczne;
- 4) zarządzanie i administracja publiczna;
- 5) kwestie ochrony środowiska, architektury i urbanistyki.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Bydgoszczy i rumuńskiego Pitesti obejmowała przede wszystkim szereg działań związanych z gospodarką komunalną, ochroną środowiska czy rynkiem pracy. Ponadto współpraca realizowana była w dziedzinie kultury, gdzie zespoły muzyczne z Pitesti występowały podczas Bydgoskich Impresji Muzycznych, zaś bydgoski Zespół Pieśni i Tańca Ziemia Bydgoska występował wielokrotnie m.in. podczas Carpatia Festival – Międzynarodowego Festiwalu

---

⁹³⁵ Ibidem.

⁹³⁶ Ibidem.

Folklorystycznego Pitesti⁹³⁷. Odbywały się również wizyty przedstawicieli samorządów, m.in. delegacja Pitesti z wiceprezydentem na czele odwiedziła Bydgoszcz podczas Festiwalu Wodnego Ster na Bydgoszcz oraz nawiązała współpracę z Bydgoskim Parkiem Przemysłowo-Technologicznym⁹³⁸.

Współpraca międzynarodowa z włoskim miastem Reggio Emilia funkcjonuje od 12 kwietnia 1962 r., tj. od spisania protokołu przyjaźni między stronami. W dokumencie tym nie zawarto okresu obowiązywania jego postanowień. W związku z nawiązaniem współpracy partnerzy zobowiązali się do współdziałania poprzez:

- 1) ułatwianie wzajemnych kontaktów między ludnościami;
- 2) rozwijanie wzajemnych stosunków kulturalnych;
- 3) wspomaganie wymiany ekonomicznej, turystycznej, artystycznej, sportowej i innej pomiędzy rodzinami, organizacjami, szkołami i instytucjami obu miast.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Bydgoszczy i włoskiego partnera realizowana była na płaszczyźnie kulturalnej i sportowej (współpraca wspierana przez Towarzystwo Polsko-Włoskie w Bydgoszczy)⁹³⁹. Jeśli chodzi o współpracę w zakresie sportu, to przykładowo młodzież z bydgoskich klubów sportowych uczestniczyła w VI edycji International Sport Games – Międzynarodowej Olimpiadzie Młodzieży w Reggio Emilia. W ramach współpracy kulturalnej Towarzystwo Polsko-Włoskie w Bydgoszczy organizowało cyklicznie koncerty dla mieszkańców Bydgoszczy, m.in. w roku 2023 miłośnicy kultury włoskiej uczcili Narodowe Święto Włoch, podczas tego wydarzenia wystąpił włoski piosenkarz Alberto Amati⁹⁴⁰.

Ponadto w 2017 r. współpracę z The Foundation Reggio Children – Centro Loris Malaguzzi podjęli naukowcy z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, zajmujący się edukacją wczesnoszkolną⁹⁴¹.

Współpraca międzynarodowa Bydgoszczy z niemieckim miastem Wilhelmshaven funkcjonuje od 19 kwietnia 2006 r., tj. od podpisania umowy ramowej o partnerstwie miast między Bydgoszczą i Wilhelmshaven. Umowa ta została zawarta na czas nieoznaczony. W związku z nawiązaniem współpracy partnerzy zobowiązali się do współdziałania w takich dziedzinach, jak (§ 3-6):

---

⁹³⁷ Ibidem.

⁹³⁸ Ibidem.

⁹³⁹ Ibidem.

⁹⁴⁰ Ibidem.

⁹⁴¹ Ibidem.

- 1) kultura;
- 2) sport;
- 3) wspieranie kontaktów uczniów i młodzieży oraz stowarzyszeń, związków, instytucji i grup mieszkańców.

Miasto Bydgoszcz nawiązało współpracę z Wilhelmshaven przede wszystkim za sprawą Wilfreda Samela, Prezesa Związku Bydgoszczan w Niemczech⁹⁴². Dotychczasowa współpraca pomiędzy miastami odbywała się na polu sportowym, edukacyjnym, kulturalnym oraz w zakresie promocji turystycznej⁹⁴³.

7) Chelmno – gmina miejska

Gmina położona jest w środkowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie chełmińskim. Zajmuje powierzchnię 14 km², a zamieszkuje ją 19 510 osób⁹⁴⁴. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 1768 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 199, przemysłowym 144, zaś w rolniczym 20⁹⁴⁵. Główne gałęzie gospodarki miasta to: przemysł metalowy, maszynowy, odzieżowy, meblowy, spożywczy, a także przedsiębiorstwa rzemieślniczo-usługowe oraz drobnej wytwórczości⁹⁴⁶. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z 6 partnerami współpracy międzynarodowej, tj. niemieckim miastem Hannoversch Münden (liczba mieszkańców miasta – 24 254 osoby, powierzchnia miasta – 121,16 km²⁹⁴⁷, główne sektory gospodarki: handel oraz usługi, w tym turystyczne⁹⁴⁸), ukraińskim miastem Kaniów (liczba mieszkańców miasta – 25 300 osób, powierzchnia miasta – 17,42 km²⁹⁴⁹, główne sektory gospodarki: przemysł elektrotechniczny, spożywczy, drzewny, energetyczny (elektrownia wodna)⁹⁵⁰), szkockim miastem Falkirk (liczba mieszkańców miasta – 33 000

---

⁹⁴² Ibidem.

⁹⁴³ Ibidem.

⁹⁴⁴ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejska Chelmno, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_chelminski/gmina_chelmno_miasto.pdf [dostęp: 21.05.2024].

⁹⁴⁵ Ibidem.

⁹⁴⁶ Gospodarka Chelmna, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Chelmno;3885022.html> [dostęp: 02.06.2024].

⁹⁴⁷ Ludność i powierzchnia miasta Hannoversch Münden, <https://www.hann.muenden.de/Meine-Stadt/Daten-Zahlen-Fakten/> [dostęp: 04.02.2023]. Ludność w 2022 r.

⁹⁴⁸ Gospodarka miasta Hannoversch Münden, <https://www.hann.muenden.de/Meine-Stadt/> [dostęp: 04.02.2023].

⁹⁴⁹ Ludność i powierzchnia miasta Kaniów, kaniv-rada.gov.ua/pages.php?c=8/ [dostęp: 05.02.2023]. Ludność w 2016 r.

⁹⁵⁰ Gospodarka miasta Kaniów, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kaniow;3919854.html> [dostęp: 05.02.2023].

osób⁹⁵¹, główne sektory gospodarki: przemysł wydobywczy (wydobycie węgla kamiennego i glinki ogniotrwałej), hutniczy (hutnictwo żelaza, walcownia aluminium), przemysł chemiczny, odzieżowy, spożywczy oraz poligraficzny⁹⁵²), czeskim miastem Letovice (liczba mieszkańców miasta – 6 748 osób⁹⁵³, powierzchnia miasta – 51 km² ⁹⁵⁴, główne sektory gospodarki: usługi oraz przemysł i budownictwo⁹⁵⁵), niemieckim miastem Gevelsberg (liczba mieszkańców miasta – 32 398 osób, powierzchnia miasta – 26,34 km² ⁹⁵⁶, główne sektory gospodarki: przemysł hutniczy (hutnictwo żelaza i stali), przemysł maszynowy oraz środków transportu⁹⁵⁷), niemieckim miastem Stolzenau (liczba mieszkańców miasta – 7494 osoby, powierzchnia miasta – 64,88 km² ⁹⁵⁸, główne sektory gospodarki: rolnictwo (pszenica, jęczmień, ziemniaki oraz kukurydza)⁹⁵⁹), jest też członkiem dwóch stowarzyszeń międzynarodowych, tj. stowarzyszenia „Europejski Szlak Gotyku Ceglanego” (partnerzy: członkowie z Polski, Niemiec i Dani) oraz Międzynarodowego Związku Nowej Hanzы „Hanza” (partnerzy: członkowie z Belgii, Białorusi, Finlandii, Francji, Islandii, Estonii, Litwy, Łotwy, Niderlandów, Niemiec, Norwegii, Polski, Federacji Rosyjskiej, Szwecji, Szkocji i Wielkiej Brytanii).

Współpraca międzynarodowa formalna Chełmna z niemieckim miastem Hannoversch Münden funkcjonuje od 2 lipca 1992 r., tj. od podpisania umowy o

---

⁹⁵¹ Ludność miasta Falkirk, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Falkirk;3899768.html>

[dostęp: 05.02.2023]. Ludność w 2005 r.

⁹⁵² Gospodarka miasta Falkirk, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Falkirk;3899768.html> [dostęp: 05.02.2023].

⁹⁵³ Ludność miasta Letovice, [https://www.czso.cz/documents/11280/17801583/letovice.pdf/5717930d-8347-4238-a43f-](https://www.czso.cz/documents/11280/17801583/letovice.pdf/5717930d-8347-4238-a43f-17179ba89c27?redirect=https%3A%2F%2Fwww.czso.cz%2Fcsu%2Fczso%2Fdomov%3Fp_p_id%3D3%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dmaximized%26p_p_mode%3Dview%26_3_groupId%3D0%26_3_keywords%3Dletovice%26_3_struts_action%3D%252Fsearch%252Fsearch%26_3_redirect%3D%252Fportal%252Fportal%252Flayout%253Fp_1_id%253D20137706%2526p_v_1_s_g_id%253D0)

[17179ba89c27?redirect=https%3A%2F%2Fwww.czso.cz%2Fcsu%2Fczso%2Fdomov%3Fp_p_id%3D3%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dmaximized%26p_p_mode%3Dview%26_3_groupId%3D0%26_3_keywords%3Dletovice%26_3_struts_action%3D%252Fsearch%252Fsearch%26_3_redirect%3D%252Fportal%252Fportal%252Flayout%253Fp_1_id%253D20137706%2526p_v_1_s_g_id%253D0](https://www.czso.cz/documents/11280/17801583/letovice.pdf/5717930d-8347-4238-a43f-17179ba89c27?redirect=https%3A%2F%2Fwww.czso.cz%2Fcsu%2Fczso%2Fdomov%3Fp_p_id%3D3%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dmaximized%26p_p_mode%3Dview%26_3_groupId%3D0%26_3_keywords%3Dletovice%26_3_struts_action%3D%252Fsearch%252Fsearch%26_3_redirect%3D%252Fportal%252Fportal%252Flayout%253Fp_1_id%253D20137706%2526p_v_1_s_g_id%253D0) [dostęp: 05.03.2023]. Ludność w 2015 r.

⁹⁵⁴ Powierzchnia miasta Letovice, <https://www.letovice.net/mesto-1/historie-mesta/?fresult=Počet+obyvatel> [dostęp: 05.02.2023].

⁹⁵⁵ Gospodarka miasta Letovice,

https://www.letovice.net/e_download.php?file=data/editor/296cs_1.pdf&original=PRM%20Letovice%20rozsirene_final.pdf [dostęp: 05.02.2023].

⁹⁵⁶ Ludność i powierzchnia miasta Gevelsberg, <https://www.gevelsberg.de/Unsere-Stadt/Zahlen/> [dostęp: 04.02.2023]. Ludność w 2022 r.

⁹⁵⁷ Gospodarka miasta Gevelsberg, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Gevelsberg;3905176.html> [dostęp: 05.02.2023].

⁹⁵⁸ Ludność i powierzchnia miasta Stolzenau, <https://www.sg-mittelweser.de/downloads/datei/OTEzMDE2MjA0Oy07L3Vzci9sb2Nhbc9odHRwZC92aHRkb2NzL2Ntcy9taXR0ZWx3ZXNlci9tZWRpZW4vZG9rdW1lbnRIL2dlc2NoYWVmdHNiZXJpY2h0XzIwMjBfMjFfZnVsbnR0ZWp3JyZWN0ZWRfbWVklbnBkZg%3D%3D> [dostęp: 04.02.2023]. Ludność w 2020 r.

⁹⁵⁹ Gospodarka miasta Stolzenau, <https://www.sg-mittelweser.de/downloads/datei/OTEzMDE2MjA0Oy07L3Vzci9sb2Nhbc9odHRwZC92aHRkb2NzL2Ntcy9taXR0ZWx3ZXNlci9tZWRpZW4vZG9rdW1lbnRIL2dlc2NoYWVmdHNiZXJpY2h0XzIwMjBfMjFfZnVsbnR0ZWp3JyZWN0ZWRfbWVklbnBkZg%3D%3D> [dostęp: 04.02.2023].

partnerstwie między miastem Chełmno i miastem Hannoversch Münden. Strony umowy nie wskazały terminu, do którego ona obowiązuje. W związku z nawiązaniem współpracy partnerzy zobowiązali się do współdziałania w takich dziedzinach, jak:

- 1) kultura;
- 2) sport;
- 3) szkolnictwo.

Zanim doszło do podpisania umowy, w 1991 r. w dwóch wymianach uczestniczyła młodzież z Liceum Ogólnokształcącego w Chełmnie⁹⁶⁰.

Dotychczasowa współpraca pomiędzy miastami odbywała się przede wszystkim w zakresie corocznej wymiany uczniów szkół średnich, specjalnych oraz członków stowarzyszeń, klubów sportowych czy zespołów folklorystycznych⁹⁶¹. Ponadto w związku ze współpracą miast odbywały się wizyty studyjne (miały one na celu wymianę doświadczeń), w których brali udział radni miasta, pracownicy urzędów, zakładów pracy czy przedstawiciele służb mundurowych. Władze miast partnerskich uczestniczyły również w organizowanych obchodach rocznicowych oraz uroczystościach lokalnych (m.in. z okazji 30-lecia podpisania umowy partnerskiej 21–23 października 2022 r.)⁹⁶². Współpraca międzynarodowa Chełmna z miastem partnerskim obejmowała również działania w zakresie kultury – następowały wymiany lokalnych zespołów muzycznych, m.in. Zespołu Pieśni i Tańca „Pomorze” czy Orkiestry Dętej Chełmińskiego Domu Kultury, Chóru „Chorus Culmensis” czy też Zespołu Tańca Ludowego „Kundzia”⁹⁶³.

Współpraca międzynarodowa Chełmna z ukraińskim miastem Kaniów funkcjonuje od 25 czerwca 2016 r., tj. od podpisania porozumienia o współpracy partnerskiej pomiędzy miastami Kaniów – Ukraina i Chełmno – Rzeczpospolita Polska. Porozumienie zostało zawarte na czas nieokreślony. W związku z nawiązaniem współpracy partnerzy zobowiązali się do współdziałania w takich dziedzinach, jak:

- 1) kultura, sport i turystyka;
- 2) edukacja.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Chełmna i ukraińskiego partnera realizowana była na płaszczyźnie wizyt przedstawicieli obu miast⁹⁶⁴. Na podpisanie

---

⁹⁶⁰ Odpowiedź z dnia 21 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Sekretarz Miasta Chełmno Maria Pałucka.

⁹⁶¹ Ibidem.

⁹⁶² Ibidem.

⁹⁶³ Ibidem.

⁹⁶⁴ Ibidem.

porozumienia do Chełmna przybyły władze miasta Kaniów, zaś rok później, w dniach 21–28 sierpnia 2017 r., delegacja Chełmna gościła w Kaniowie. Podczas tej wizyty uczestniczono w obchodach Dnia Niepodległości Ukrainy, organizowanych przez kaniowski dom kultury. Do rozpoczęcia agresji Rosji na Ukrainę doszło do wymiany kilku grup mieszkańców z Kaniowa, m.in. zespołu IVAZAR, Zespołu Kanivchanka oraz z Chełmna, m.in. Zespołu Pieśni i Tańca „Pomorze”, Orkiestry Dętej Chełmińskiego Domu Kultury⁹⁶⁵. Ponadto po rozpoczęciu agresji pełnoskalowej Rosji na Ukrainę w Chełmnie powstało Stowarzyszenie Przyjaciół Kaniowa, a mieszkańcy Chełmna włączyli się w pomoc humanitarną dla ukraińskiego partnera. W zakresie współpracy kulturalnej partnerzy zorganizowali w dniach 21–23 października 2022 r. jubileusz 5-lecia partnerstwa. Obchody tych jubileuszy miały skromny charakter, połączone zostały z debatą na temat obecnego kryzysu i pomocy humanitarnej dla Ukrainy⁹⁶⁶.

Współpraca międzynarodowa Chełmna z kolejnym partnerem współpracy, tj. szkockim miastem Falkirk funkcjonuje od 14 lutego 2017 r., kiedy to podpisano porozumienie o współpracy partnerskiej pomiędzy Hrabstwem i Miastem Falkirk – Szkocja a Powiatem Chełmińskim – Rzeczpospolita Polska oraz Miastem Chełmno – Rzeczpospolita Polska. Porozumienie zostało zawarte na czas nieokreślony. W związku z nawiązaniem współpracy partnerzy zobowiązali się do współdziałania w takich dziedzinach, jak:

- 1) kultura, sport i turystyka;
- 2) edukacja.

Kontakty obu miast, tj. Chełmna i Falkirk, trwają od 2008 r., kiedy to przedstawiciele szkockiego miasta gościli kilkakrotnie w Chełmnie, uświetniając swoimi występami chełmińskie walentynki⁹⁶⁷. Delegacja z Chełmna w ramach rewizyty gościła w Szkocji.

Współpraca międzynarodowa Chełmna z kolejnym partnerem współpracy, tj. czeskim miastem Letovice, funkcjonuje od 1 lipca 2012 r., tj. od podpisania porozumienia o współpracy partnerskiej pomiędzy Gminą Miasto Chełmno a Miastem Letovice. Porozumienie zostało zawarte na czas nieokreślony. W związku z nawiązaniem współpracy partnerzy zobowiązali się do współdziałania w takich obszarach, jak:

- 1) poznawanie ekonomicznych, kulturowych i historycznych wartości Chełmna i Letovic oraz historii obu narodów i państw;

---

⁹⁶⁵ Ibidem.

⁹⁶⁶ Ibidem.

⁹⁶⁷ Ibidem.

- 2) rozwój przyjaznych relacji pomiędzy mieszkańcami obu miast;
- 3) edukacja;
- 4) kultura, sport i turystyka.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Chełmna i czeskiego partnera realizowana była na płaszczyźnie kulturalnej – poprzez nawiązanie współpracy pomiędzy orkiestrami dętymi obu miast. Ponadto odbyły się wizyty przedstawicieli czeskich w Chełmnie oraz polskich w Letovicach.⁹⁶⁸ W zakresie współpracy kulturalnej partnerzy zorganizowali w dniach 21–23 października 2022 r. jubileusz 10-lecia partnerstwa pomiędzy Chełmnem a Letovicami. Obchody tej uroczystości miały skromny charakter, połączone zostały z debatą na temat pomocy humanitarnej dla Ukrainy⁹⁶⁹.

Współpraca międzynarodowa Chełmna z kolejnym partnerem współpracy, tj. miastem Gevelsberg w Niemczech, odbywała się jako współpraca o charakterze nieformalnym. Gmina Miasto Chełmno nie posiada podpisanej umowy o partnerstwie z miastem Gevelsberg. Początek tej współpracy sięga 1998 r., kiedy to współpracę z Städtisches Gymnasium w Gevelsberg nawiązało Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Chełmnie⁹⁷⁰. Dotychczasowa współpraca była realizowana w zakresie edukacji. Cyklicznie, co dwa lata, odbywała się wymiana uczniów obu szkół, m.in. ostatnia wymiana odbyła się w dniach 03–09 czerwca 2023 roku⁹⁷¹.

Współpraca międzynarodowa Chełmna z kolejnym partnerem współpracy, tj. miastem Stolzenau w Niemczech miała charakter nieformalny. Gmina Miasto Chełmno nie posiada podpisanej umowy o partnerstwie z miastem Stolzenau. Dotychczasowa współpraca była realizowana w zakresie edukacji. Współpraca opierała się na wymianie szkolnej pomiędzy placówkami edukacyjnymi obu miast i wspólnym realizowaniu projektów.

Ponadto Miasto Chełmno jest:

- 1) członkiem Stowarzyszenia „Europejski Szlak Gotyku Ceglanego” (partnerzy – członkowie z Polski, Niemiec i Danii). Celem tego stowarzyszenia jest „wspieranie sztuki i kultury, nauki, edukacji i dialogu między narodami”⁹⁷². Chełmno jest członkiem tej organizacji od 2011 r. Dotychczasowa działalność Chełmna w tej organizacji przejawiała się w udziale w realizacji wspólnych

---

⁹⁶⁸ Ibidem.

⁹⁶⁹ Ibidem.

⁹⁷⁰ Ibidem.

⁹⁷¹ Ibidem.

⁹⁷² Europejski Szlak Gotyku Ceglanego, <https://www.eurob.org/verein/> [dostęp: 04.02.2023].

projektów. Miasto Chełmno uczestniczyło w latach 2002–2007 w dwuetapowym projekcie o nazwie EuRoB I i EuRoB II, sfinansowanym ze środków Unii Europejskiej, pod nazwą „Europejski Szlak Gotyku Ceglanego” (EuRoB). Ponadto Chełmno w dniach 20–22 września 2023 r. było gospodarzem 17. Zgromadzenia Członków Europejskiego Szlaku Gotyku Ceglanego, podczas którego w dniu 21 września 2023 r. w jednym z chełmińskich kościołów gotyckich odbyła się otwarta konferencja „Współczesny wymiar dziedzictwa kulturowego i wyzwania miast historycznych”⁹⁷³.

- 2) członkiem Międzynarodowego Związku Nowej Hanzy „Hanza”⁹⁷⁴ (partnerzy – członkowie z Belgii, Białorusi, Finlandii, Francji, Islandii, Estonii, Litwy, Łotwy, Niderlandów, Niemiec, Norwegii, Polski, Federacji Rosyjskiej, Szwecji, Szkocji oraz Wielkiej Brytanii). Celem tej organizacji jest zgodnie z § 2 Statutu: „(...) aby, działając w oparciu o ponadgraniczną ideę Hanzy i o historyczne doświadczenia, wskrzesić do życia ducha europejskich miast/gmin, wspierać własną świadomość miast hanzeatyckich i rozwijać współpracę pomiędzy tymi miastami, w celu przyczynienia się do gospodarczego, kulturalnego, socjalnego i państwowego zjednoczenia Europy. W ten sposób wzmocniona zostanie samoświadomość miast i gmin, co umożliwi im postrzeganie swoich zadań jako miejsca ożywionej demokracji”⁹⁷⁵. Miasto Chełmno od 1997 r. funkcjonuje w tej organizacji⁹⁷⁶. Dotychczasowa działalność Chełmna w „Hanzie” opierała się na włączaniu w organizację ważnych wydarzeń dla związku. Taką inicjatywą było m.in. włączenie się Urzędu Miasta Chełmna w organizację 21 maja 2005 r. Europejskiego Dnia Hanzy, ogłoszonego przez Związek Nowej Hanzy, i było szczególną okazją do przypomnienia historii tego związku ze względu na przypadającą 25. rocznicę jego powstania⁹⁷⁷. Ponadto Chełmno włączało się od tego czasu w cykliczne coroczne obchody tego święta – w trzeci weekend maja, przy współpracy z Kołem Przewodników PTTK w Chełmnie, organizując „Spacerki po Chełmnie”. Miasto Chełmno uczestniczyło także w 43.

---

⁹⁷³ Odpowiedź z dnia 21 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Sekretarz Miasta Chełmno Maria Pałucka.

⁹⁷⁴ Hanza, <https://chelmnno.pl/pl/hanza/> [dostęp: 04.02.2023].

⁹⁷⁵ Międzynarodowy Związek Nowej Hanzy „Hanza”, <https://www.gdansk.pl/urząd-miejski/biuro-prezydenta/miedzynarodowy-zwiazek-nowej-hanzy-hanza,a,1684> [dostęp: 04.02.2023].

⁹⁷⁶ Hanza, <https://chelmnno.pl/pl/hanza/> [dostęp: 04.02.2023].

⁹⁷⁷ Ibidem.

Międzynarodowym Zjeździe Miast Hanzeatyckich w Toruniu w dniach 22–25 czerwca 2023 r.⁹⁷⁸

8) Chocień – gmina wiejska

Gmina położona jest w południowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie włocławskim. Zajmuje powierzchnię 100 km², a zamieszkuje ją 7977 osób⁹⁷⁹. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON były zarejestrowane 504 podmioty, w tym w sektorze budowlanym 94, przemysłowym 39, zaś w rolniczym 15⁹⁸⁰. Gospodarka gminy Chocień opiera się na takich gałęziach, jak: rolnictwo, handel oraz usługi⁹⁸¹. Gmina prowadziła współpracę międzynarodową z ukraińskim miastem Chmielnicki (liczba mieszkańców miasta – 268 500 osób, powierzchnia miasta – 93 km²⁹⁸², główne sektory gospodarki: przemysł maszynowy, elektrotechniczny, materiałów budowlanych, spożywczy, odzieżowy, a także obuwniczy⁹⁸³). Jest to współpraca o charakterze nieformalnym.

Dotychczasowa współpraca była realizowana głównie w zakresie edukacji. Cyklicznie od 2016 r. odbywały się wymiany młodzieży z gmin partnerskich. Ponadto realizowane były wizyty przedstawicieli samorządów, organizacji pozarządowych (harcery) czy przedsiębiorców⁹⁸⁴. Przykładowo, w 2019 r. odbyła się już czwarta polsko-ukraińską wymiana młodzieżowa, podczas której w dniach 10–17 lipca 2019 r. młodzież ze szkół w Choceniu wyjechała do miasta Chmielnicki w Ukrainie, natomiast w dniach 18–24 lipca 2019 młodzież z Ukrainy spędziła tydzień wakacji w Choceniu⁹⁸⁵. Jeśli chodzi o wizyty przedstawicieli, to m.in. w 2017 r. przedstawiciele ukraińskiego

---

⁹⁷⁸ Odpowiedź z dnia 21 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Sekretarz Miasta Chełmno Maria Pałucka.

⁹⁷⁹ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Chocień, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_wloclawski/gmina_chocen.pdf [dostęp: 22.05.2024].

⁹⁸⁰ Ibidem.

⁹⁸¹ Gospodarka gminy Chocień, https://www.chocen.pl/images/2022/Projekt_Strategii_Gminy_Chocen_III_wersja_zaktualizowana_d6fdd.pdf [dostęp: 22.05.2024].

⁹⁸² Ludność i powierzchnia miasta Chmielnicki, www.khmelnytsky.com/pdf/Stratehiya_rozvytku_mista_Hmelnytskoho_do_2025_roku_%28vykonkom%29.pdf [dostęp: 01.03.2023]; <https://khm.gov.ua/uk/content/nashe-misto> [dostęp: 01.03.2023]. Ludność w 2017 r.

⁹⁸³ Gospodarka miasta Chmielnicki, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Chmielnicki;3885563.html> [dostęp: 01.03.2023].

⁹⁸⁴ Odpowiedź z dnia 21 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Kamil Klejba - inspektor d/s inwestycji i promocji Gminy Chocień.

⁹⁸⁵ Polsko-ukraińskiej wymiany młodzieżowej ciąg dalszy, <https://www.chocen.pl/8-aktualnosci/5290-polsko-ukraińskiej-wymiany-mlodziejowej-ciag-dalszy.html> [dostęp: 22.05.2024].

partnera spotkali się przedsiębiorcami z gminy Chocień (podmiotami takimi jak: Grupa producencka SADCO czy CK Frost Sp. z o.o.)⁹⁸⁶. Po rozpoczęciu pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę samorząd Gminy Chocień współpracował ze swoim partnerem w zakresie przekazywania mu pomocy rzeczowej.

9) Ciechocinek – gmina miejska

Gmina położona jest w środkowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie mogileńskim. Zajmuje powierzchnię 15 km², a zamieszkuje ją 10 618 osób⁹⁸⁷. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 1889 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 580, przemysłowym 112, zaś w rolniczym 8⁹⁸⁸. Główne gałęzie gospodarki miasta to: przemysł i usługi uzdrowiskowe, m.in.: w gminie funkcjonują szpitale uzdrowiskowe, sanatoria, ośrodki wypoczynkowo-sanatoryjne, zakłady przyrodolecznicze, pijalnia wód mineralnych, oraz usługi wczasowo-turystyczne⁹⁸⁹. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z niemieckim miastem Bad Dürrenberg (liczba mieszkańców miasta – 11 389 osób, powierzchnia miasta – 36,1 km² ⁹⁹⁰, główne sektory gospodarki: przemysł i usługi uzdrowiskowe⁹⁹¹).

Przyczyną nawiązania współpracy była chęć pozyskania partnera zagranicznego o podobnym charakterze uzdrowiskowym i podobnym potencjale społecznym⁹⁹². Współpraca międzynarodowa Ciechocinka z niemieckim Bad Dürrenberg realizowana jest od 10 listopada 1996 r., tj. od podpisania aktu umowy o partnerstwie między Ciechocinkiem a Bad Dürrenberg. Strony umowy nie wskazały terminu, do którego ona obowiązuje. W związku z nawiązaniem współpracy partnerzy zobowiązali się do

---

⁹⁸⁶ Delegacja z Ukrainy u naszych przedsiębiorców, <https://www.chocen.pl/8-aktualnosci/3882-delegacja-z-ukrainy-u-naszych-przedsiębiorców.html> [dostęp: 22.05.2024].

⁹⁸⁷ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejska Ciechocinek, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_aleksandrowski/gmina_ciechocinek.pdf [dostęp: 22.05.2024].

⁹⁸⁸ Ibidem.

⁹⁸⁹ Gospodarka Ciechocinka, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Ciechocinek;3886473.html> [dostęp: 02.06.2024].

⁹⁹⁰ Ludność i powierzchnia miasta Bad Dürrenberg, <https://genesis.sachsen-anhalt.de/genesis/online?operation=abruftabelleBearbeiten&levelindex=2&levelid=1677919640164&auswahloperation=abruftabelleAuspraegungAuswaehlen&auswahlverzeichnis=ordnungsstruktur&auswahlziel=werteabruf&code=11111-0001&auswahltext=&werteabruf=Werteabruf#abreadcrumb> [dostęp: 04.03.2023]; https://statistik.sachsen-anhalt.de/fileadmin/Bibliothek/Landesamt/StaLa/startseite/Themen/Bevoelkerung/Berichte/Bevoelkerungsstand/6A102_02_21-A.pdf [dostęp: 04.02.2023]. Ludność w 2021 r.

⁹⁹¹ Gospodarka miasta Bad Dürrenberg, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Duerrenberg-Bad;3895060.html> [dostęp: 04.02.2023].

⁹⁹² Odpowiedź z dnia 22 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Burmistrz Ciechocinka Jarosław Jucewicz.

wymiany i wzajemnego poznania się mieszkańców, związków i stowarzyszeń, szkół, artystów, sportowców i grup muzycznych.

Dotychczasowa współpraca była realizowana głównie w zakresie edukacji oraz wizyt przedstawicieli miast. Cyklicznie odbywała się wymiana dzieci i młodzieży z ciechocińskich oraz niemieckich szkół. Ponadto odbywały się coroczne wizyty oraz rewizyty przedstawicieli partnerskich samorządów, których celem było czerpanie inspiracji ze swoich doświadczeń. Przedstawiciele Ciechocinka zasadniczo odwiedzają Bad Dürrenberg w trakcie Święta Źródła, natomiast goście z Niemiec zapraszani są na Festiwal Operowo-Operetkowy czy Wielką Galę Tenorów⁹⁹³.

10) Dąbrowa – gmina wiejska

Gmina położona jest w południowo-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie mogileńskim. Zajmuje powierzchnię 110 km², a zamieszkuje ją 4600 osób⁹⁹⁴. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 751 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 137, przemysłowym 89, zaś w rolniczym 63⁹⁹⁵. Główne sektory gospodarki gminy Dąbrowa to rolnictwo oraz drobna przedsiębiorczość: usługi oraz handel⁹⁹⁶. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z ukraińskim miastem Mena (liczba mieszkańców miasta – 12539 osób, powierzchnia miasta – 15,33 km²⁹⁹⁷, główne sektory gospodarki: przemysł spożywczy, celulozowo-papierniczy, drzewny oraz rolnictwo, w tym uprawa zbóż, roślin strączkowych, roślin przemysłowych oraz hodowla bydła mięsnego i mlecznego⁹⁹⁸), węgierską gminą Szanda (liczba mieszkańców gminy – 569 osób, powierzchnia gminy – 21,48 km²⁹⁹⁹, główne

---

⁹⁹³ Ćwierć wieku partnerstwa, https://ciechocinek.pl/wp-content/uploads/2021/12/Online_Jubileuszowy_Zdroj.pdf [dostęp: 22.05.2024].

⁹⁹⁴ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Dąbrowa, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_mogilenski/gmina_dabrowa.pdf [dostęp: 22.05.2024].

⁹⁹⁵ Ibidem.

⁹⁹⁶ Gospodarka gminy Dąbrowa, https://bip-v1-files.idcom-jst.pl/sites/47271/wiadomosci/588860/files/uchw_xxiii1682021_w_sprzmlokprogramu_rewitalizacji_gm_dabrowa_1392021r_2.pdf [dostęp: 12.02.2023].

⁹⁹⁷ Ludność i powierzchnia gminy Mena, https://mena.cg.gov.ua/web_docs/18717/2020/06/docs/Паспорт%20громади%2001012020.pdf [dostęp: 12.02.2023]. Ludność w 2020 r.

⁹⁹⁸ Gospodarka miasta Mena, https://mena.cg.gov.ua/web_docs/18717/2020/06/docs/Паспорт%20громади%2001012020.pdf [dostęp: 12.02.2023].

⁹⁹⁹ Ludność oraz powierzchnia gminy Szanda, https://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=13754 [dostęp: 12.02.2023]. Ludność w 2022 r.

sektory gospodarki: turystyka wiejska, przemysł gorzelniczy oraz rolnictwo¹⁰⁰⁰), słowacką gminą Veľké Ripňany (liczba mieszkańców gminy – 2 042 osób, powierzchnia gminy – 23,68 km² ¹⁰⁰¹, główne sektory gospodarki: rolnictwo, handel oraz usługi¹⁰⁰²) oraz litewską gminą Butrymańce (liczba mieszkańców gminy – 1 483 osób, powierzchnia gminy – 92 km² ¹⁰⁰³, główne sektory gospodarki: rolnictwo¹⁰⁰⁴).

Współpraca międzynarodowa Dąbrowy z ukraińskim miastem Mena realizowana jest od 11 czerwca 2015 r., tj. od podpisania porozumienia o współpracy pomiędzy miastem Mena a Gminą Dąbrowa. Strony umowy nie wskazały terminu, do którego ona obowiązuje. W związku z nawiązaniem współpracy partnerzy zobowiązali się do współdziałania w realizacji takich przedsięwzięć, jak (art. 2):

- 1) wymiana doświadczeń w praktyce samorządowej;
- 2) wymiana delegacji, składających się z osób odpowiedzialnych za politykę, administrację samorządową, przedstawicieli sektora gospodarczego i kulturalnego oraz członków zrzeszeń, związków, grup dziecięcych i młodzieżowych, grup szkolnych i innych organizacji;
- 3) wzajemne wystawy, imprezy, obrazujące życie w gminie partnerskiej oraz wystawy dzieł miejscowych artystów.

Genezą zawarcia tej umowy była chęć sformalizowania wcześniejszych ustnych ustaleń pomiędzy przedstawicielami gmin. Dotychczasowa współpraca z ukraińską gminą Mena była realizowana głównie w zakresie pomocy materialnej po rozpoczęciu pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę. Przekazano przede wszystkim żywność, leki oraz środki transportu¹⁰⁰⁵.

Współpraca międzynarodowa Dąbrowy z węgierską gminą Szanda realizowana jest od 11 maja 2013 r., tj. od podpisania umowy partnerskiej zawartej pomiędzy dwoma gminami. Strony umowy nie wskazały terminu, do którego ona obowiązuje. W związku

---

¹⁰⁰⁰ Gospodarka gminy Szanda, <https://szanda.hu/> [dostęp: 12.02.2023]; <https://docplayer.hu/562985-Szanda-kozsegi-onkormanyzat.html> [dostęp: 12.02.2023].

¹⁰⁰¹ Ludność i powierzchnia gminy Veľké Ripňany, https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_DEM/om7101rr/v_om7101rr_00_00_00_sk [dostęp: 12.02.2023]. Ludność w 2021 r.

¹⁰⁰² Gospodarka gminy Veľké Ripňany, <https://www.velkeripnany.sk/6477/firmy-v-obci> [dostęp: 12.02.2023].

¹⁰⁰³ Ludność i powierzchnia gminy Butrymańce, <https://salcininkai.lt/pl/trukstami-puslapiai-pl/gminy/butrymace/1217> [dostęp: 12.02.2023]. Ludność w 2021 r.

¹⁰⁰⁴ Gospodarka gminy Butrymańce, <https://salcininkai.lt/pl/trukstami-puslapiai-pl/gminy/butrymace/1217> [dostęp: 12.02.2023].

¹⁰⁰⁵ Odpowiedź z dnia 17 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Kinga Woroch - podinspektor ds. oświaty i środków pozabudżetowych Gminy Dąbrowa.

z nawiązaniem współpracy partnerzy zobowiązali się do współdziałania w realizacji takich przedsięwzięć, jak:

- 1) kultura;
- 2) nauka;
- 3) sport;
- 4) gospodarka;
- 5) życie społeczne.

Dotychczasowa współpraca z węgierską gminą Szanda była realizowana głównie w zakresie wizyt przedstawicieli gmin, w tym na obchodach ważnych dla społeczności lokalnych uroczystości. Ponadto w zakresie współpracy odbywały się wymiany dzieci oraz młodzieży, w związku z realizowanymi wspólnie projektami¹⁰⁰⁶.

Współpraca międzynarodowa Dąbrowy ze słowacką gminą Veľké Ripňany realizowana jest od 27 września 2014 r., tj. od podpisania umowy partnerskiej. Strony umowy nie wskazały terminu, do którego ona obowiązuje. W związku z nawiązaniem współpracy partnerzy zobowiązali się do współdziałania w realizacji takich przedsięwzięć, jak (art. 2):

- 1) wymiana doświadczeń w praktyce samorządowej, np. w dziedzinie planowania terytorialnego, gospodarki oświatowej, kultury i sportu;
- 2) wymiana delegacji, składających się z osób odpowiedzialnych za politykę, administrację samorządową, przedstawicieli sektora gospodarczego i kulturalnego oraz członków zrzeszeń, związków, grup dziecięcych i młodzieżowych, grup szkolnych i innych organizacji;
- 3) wzajemne wystawy, imprezy, obrazujące życie w gminie partnerskiej oraz wystawy dzieł miejscowych artystów, a także osób pochodzące z kręgów amatorskich, rzemieślniczych oraz młodzież.

Dotychczasowa współpraca ze słowacką gminą Veľké Ripňany była realizowana przede wszystkim w zakresie współpracy wymiany dzieci oraz młodzieży, w związku z realizowanymi wspólnie projektami¹⁰⁰⁷. Ponadto odbywały się wizyty przedstawicieli obu gmin w gminach partnerskich.

Współpraca międzynarodowa Dąbrowy z litewską gminą Butrymańce realizowana była głównie ze względu na projekt pn. „Litewsko-Polskim śladem rodziny

---

¹⁰⁰⁶ Ibidem.

¹⁰⁰⁷ Ibidem.

Zdziechowskich”. W związku z projektem zrealizowano wymianę młodzieży, jej celem było poznanie kultury i obyczajów obu państw, a także poznanie historii rodziny Zdziechowskich¹⁰⁰⁸. W ramach projektu od 1 do 7 lipca 2013 r. Gmina Dąbrowa gościła młodzież z Litwy, a od 27 do 30 lipca 2013 r. delegacja młodzieży z Dąbrowy przebywała na Litwie¹⁰⁰⁹.

11) Golub-Dobrzyń – gmina wiejska

Gmina położona jest w środkowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie golubsko-dobrzyńskim. Zajmuje powierzchnię 198 km²¹⁰¹⁰, a zamieszkuje ją 8 871 osób¹⁰¹¹. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 312 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 56, przemysłowym 49, zaś w rolniczym 15¹⁰¹². Głównymi sektorami gospodarki gminy są rolnictwo¹⁰¹³ oraz usługi i handel. Gmina Golub-Dobrzyń prowadzi współpracę międzynarodową z ukraińską gminą Trościaniec (liczba mieszkańców gminy – 8 112 osób, powierzchnia gminy – 190,4 km²¹⁰¹⁴, główne sektory gospodarki: przemysł (wydobycie materiałów budowlanych, w szczególności piasku budowlanego, kamienia) i rolnictwo (hodowla ryb, uprawa zbóż, ziemniaków i warzyw)¹⁰¹⁵).

Współpraca międzynarodowa z ukraińską gminą Trościaniec funkcjonuje od 16 maja 2017 r., tj. od podpisania listu intencyjnego dotyczącego współpracy partnerskiej pomiędzy Gminą Trościaniec a Gminą Golub-Dobrzyń. W dokumencie tym nie zawarto okresu obowiązywania jego postanowień. W związku z nawiązaniem współpracy partnerzy zobowiązali się do współdziałania w dziedzinach (§ 1):

- 1) gospodarczo-inwestycyjnych;

---

¹⁰⁰⁸ Ibidem.

¹⁰⁰⁹ Ibidem.

¹⁰¹⁰ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Golub-Dobrzyń, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_golubsko-dobrzynski/gmina_golub_dobrzyn_wies.pdf [dostęp: 22.05.2024].

¹⁰¹¹ Bank danych lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/teryt/tablica#> [dostęp: 22.05.2024].

¹⁰¹² Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Golub-Dobrzyń, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_golubsko-dobrzynski/gmina_golub_dobrzyn_wies.pdf [dostęp: 22.05.2024].

¹⁰¹³ Gospodarka gminy Golub-Dobrzyń, <https://www.uggolub-dobrzyn.pl> [dostęp: 12.02.2024].

¹⁰¹⁴ Ludność i powierzchnia gminy Trościaniec, <https://rada-trostanets.gov.ua/plan-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-trostanetskoyi-ob-yednanoyi-teritorialnoyi-gromadi-2020-roku/> [dostęp: 05.02.2023].

¹⁰¹⁵ Gospodarka gminy Trościaniec, <https://rada-trostanets.gov.ua/plan-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-trostanetskoyi-ob-yednanoyi-teritorialnoyi-gromadi-2020-roku/> [dostęp: 05.02.2023].

- 2) społeczno-kulturalnych, oświaty, sportu, turystyki i rekreacji;
- 3) ochrony i pomnażania wspólnego dziedzictwa kulturowego;
- 4) wymiany doświadczeń w problematyce samorządu terytorialnego i podejmowanych przedsięwzięć objętych w „umowie” o współpracy stron;
- 5) wymiany młodzieży i zespołów kulturalno-sportowych.

Przyczyną nawiązania współpracy był kontakt ze strony ukraińskiego samorządu¹⁰¹⁶. Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Gminy Golub-Dobrzyń i ukraińskiego partnera realizowana była na płaszczyźnie kulturalnej oraz wizyt przedstawicieli gmin, mających za cel wymianę doświadczeń¹⁰¹⁷. Jeśli chodzi o współpracę w zakresie kultury, to przykładowo zespół ludowy z gminy Trościaniec występował podczas dożynek gminy Golub-Dobrzyń oraz podczas przeglądu zespołów ludowych na Zamku Golubskim¹⁰¹⁸. W zakresie wizyt przedstawicieli gmin można wskazać, że od początku współpracy kilkakrotnie odwiedzali gminę Golub-Dobrzyń partnerzy współpracy z Ukrainy. Korzystali z polskich doświadczeń dotyczących funkcjonowania samorządu gminnego, m.in. dot. prowadzenia zakładu komunalnego, utrzymania i organizacji oświaty oraz rozwiązań systemowych związanych z ochotniczymi strażami pożarnymi¹⁰¹⁹. Przedstawiciele Gminy Golub-Dobrzyń również kilkakrotnie odbyli wizyty na Ukrainę, podczas których uczestniczyli m.in. w festiwalu piosenki ludowej, odwiedzili ufundowany przez hrabiego Aleksandra Skarbka dom opieki, dla którego wsparcie w 2018 r. przekazała również Gmina Golub-Dobrzyń (zakupiono pralki, środki czystości i drobne narzędzia służące do napraw)¹⁰²⁰. Po rozpoczęciu pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainie współpraca międzynarodowa polegała na pomocy rzeczowej dla ludności Trościańca. Władze Gminy Golub-Dobrzyń oraz jej mieszkańcy zorganizowali wsparcie w postaci odzieży, środków medycznych i higienicznych, ponadto przeprowadzili również zbiórkę publiczną, dzięki której udało się zakupić używany samochód marki Ford Transit Custom¹⁰²¹.

12) Grudziądz – gmina miejska (miasto na prawach powiatu)

---

¹⁰¹⁶ Odpowiedź z dnia 14 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Zastępca Wójta Gminy Golub-Dobrzyń Krzysztof Pieczka.

¹⁰¹⁷ Ibidem.

¹⁰¹⁸ Ibidem.

¹⁰¹⁹ Ibidem.

¹⁰²⁰ Ibidem.

¹⁰²¹ Ibidem.

Gmina położona jest w północnej części województwa kujawsko-pomorskiego i ma status miasta na prawach powiatu. Zajmuje powierzchnię 58 km², a zamieszkuje ją 94 368 osób¹⁰²². Głównymi sektorami gospodarki Grudziądza są: przemysł maszynowy i środków transportu (maszyny rolnicze, okrętowe, dla gastronomii), metalowy, elektrotechniczny, odzieżowy, drzewny (stolarstwo budowlane, meble), poligraficzny, materiałów budowlanych oraz spożywczy (tytoniowy, mięsny, mleczarski, olejarski, cukierniczy, piwowarski, chłodniczy)¹⁰²³. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z trzema miastami partnerskimi, tj. niemieckim miastem Gütersloh (liczba mieszkańców gminy – 104 883 osoby, powierzchnia gminy – 111,96 km² ¹⁰²⁴, główne sektory gospodarki: przemysł włókienniczy, maszynowy, elektrotechniczny, metalowy, poligraficzny oraz spożywczy (przetwórstwo mięsne, młynarstwo)¹⁰²⁵), szwedzkim miastem Falun (liczba mieszkańców gminy – 39 492 osób, powierzchnia gminy – 26,25 km² ¹⁰²⁶, główne sektory gospodarki: handel, przemysł maszynowy, chemiczny oraz wydobywczy¹⁰²⁷) oraz chińskim miastem Nanning (liczba mieszkańców gminy – 8 mln 832 800 osób, powierzchnia gminy - 22 100 km² ¹⁰²⁸, główne sektory gospodarki: przemysł włókienniczy, spożywczy, środków transportu (ciągniki), maszynowy, ponadto przemysł chemiczny (w tym farmaceutyczny), papierniczy, stoczniowy (budowa statków rzecznych) oraz hutniczy¹⁰²⁹).

Miasto Grudziądz współpracuje z miastem Gütersloh od 22 września 1989 r., kiedy to został podpisany akt partnerstwa Miasta Gütersloh oraz Miasta Grudziądz. W dniu 1 września 2019 r. w Grudziądzu został podpisany akt odnawiający partnerstwo pomiędzy miastami. W akcie partnerstwa z 1989 r. wskazano, że jego przedmiotem jest

---

¹⁰²² Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, miasto Grudziądz, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_miast/miasto_grudziadz.pdf [dostęp: 23.05.2024].

¹⁰²³ Gospodarka Grudziądza, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Grudziadz;3908199.html> [dostęp: 23.05.2024].

¹⁰²⁴ Ludność i powierzchnia miasta Gütersloh, <https://www.guetersloh.de/de/rathaus/veroeffentlichungen/zahlen-daten-fakten.php> [dostęp: 12.02.2023]. Ludność w 2022 r.

¹⁰²⁵ Gospodarka miasta Gütersloh, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Guetersloh;3909012.html> [dostęp: 12.02.2023].

¹⁰²⁶ Ludność i powierzchnia miasta Falun, <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/markanvandning/tatorter/pong/tabell-och-diagram/statistiska-tatorter-2020-befolkning-landareal-befolkningstathet-per-tatort/> [dostęp: 12.02.2023]. Ludność w 2020 r.

¹⁰²⁷ Gospodarka miasta Falun, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Falun;3899828.html> [dostęp: 12.02.2023].

¹⁰²⁸ Ludność i powierzchnia miasta Nanning, <https://www.nanning.gov.cn/zjnn/lcj/t4360717.html> [dostęp: 12.02.2023].

¹⁰²⁹ Gospodarka miasta Nanning, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Nanning;3945647.html> [dostęp: 12.02.2023].

rozwijanie wzajemnych stosunków kulturalnych, sportowych, socjalnych i gospodarczych. W dokumentach tych nie określono okresu obowiązywania. Zgodnie zaś z treścią aktu odnawiającego współpraca międzynarodowa ma być realizowana w następujących obszarach:

- 1) pogłębianie kontaktów pomiędzy szkołami oraz współpraca seniorów obu miast;
- 2) współpraca w zakresie promocji miast, turystyki i sportu;
- 3) wymiana kulturalna i promocja artystów, twórców oraz dzieł sztuki;
- 4) wspieranie kontaktów ekonomicznych i handlowych między przedsiębiorcami.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Grudziądza i niemieckiego partnera realizowana była przede wszystkim w związku z wizytami przedstawicieli samorządów, edukacji, kultury czy rozwijania kontaktów przedstawicieli środowisk lekarskich¹⁰³⁰. Współpraca w sferze edukacji przejawia się w cyklicznych wymianach młodzieży ze szkół podstawowych oraz średnich partnerów współpracy, np. w 2022 r. obchodzono jubileusz 31 lat wymiany między II LO w Grudziądzu i Evangelisch Stiftisches Gymnasium w Gütersloh¹⁰³¹. Dobre kontakty środowisk medycznych z obu miast doprowadziły do przekazania w darowiźnie przez niemieckiego partnera – miasta Gütersloh – sprzętu medycznego¹⁰³². Ponadto przedstawiciele Grudziądza brali udział w wielu wystawach gospodarczych w Niemczech, przykładowo w Wystawie Gospodarczej GüWa'97 czy GüWa'99 w Gütersloh¹⁰³³. W sferze współpracy kulturalnej następują wizyty i rewizyty zespołów muzycznych, m.in. w 2022 r. Młodzieżowa Orkiestra Dęta z Gütersloh gościła w Grudziądzu – 60 młodych muzyków wystąpiło na Rynku w Grudziądzu w ramach festiwalu Lato na Starym Mieście¹⁰³⁴. Ponadto miasto Grudziądz od 2022 r. (od 2018 prowadzone były prace przygotowawcze) wraz z miastem partnerskim Gütersloh, miastem partnerskim Falun, a także miastem Châteauroux (Francja) oraz dystryktem Broxtowe (Wielka Brytania) realizuje projekt miast partnerskich pn. C-City Project. Projekt służy poszerzaniu współpracy miast w dziedzinie

---

¹⁰³⁰ Odpowiedź z dnia 17 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Sekretarz Miasta Grudziądza Andrzej Cherek.

¹⁰³¹ Wymiana polsko-niemiecka, <https://www.lo2grudziadz.pl/dla-ucznia/wymiana-polsko-niemiecka> [dostęp: 23.05.2024].

¹⁰³² Miasta partnerskie, mgrudziadz.test.lo.pl/artykuly/30/miasta-partnerskie [dostęp: 23.05.2024].

¹⁰³³ Ibidem.

¹⁰³⁴ Orkiestra Dęta z Gütersloh grała na Rynku w Grudziądzu, <https://grudziadz.naszemiasto.pl/orkiestra-deta-z-gutersloh-grala-na-ryнку-w-grudziadzu/ar/c13-8935329> [dostęp: 23.05.2024].

kultury, skupiającej się na teatrze, tańcu, filmie, muzyce, literaturze, a także w różnych dziedzinach nauki, biznesu oraz polityki kulturalnej.

Miasto Grudziądz prowadzi współpracę międzynarodową z miastem Falun od 4 maja 1991 r., kiedy to został podpisany list intencyjny, dotyczący współpracy miasta Falun w Królestwie Szwecji z miastem Grudziądz w Rzeczypospolitej Polskiej. W tym dokumencie wskazano okres 5 lat jego obowiązywania. W liście intencyjnym wskazano, że przedmiotem są następujące obszary współpracy:

- 1) rozwijanie kontaktów i wymiana doświadczeń w dziedzinie gospodarki komunalnej;
- 2) wymiana grup młodzieżowych;
- 3) kultura;
- 4) sport;
- 5) ochrona środowiska;
- 6) promowanie współpracy w zakresie handlu, produkcji i usług.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Grudziądza i szwedzkiego partnera realizowana była przede wszystkim jako wizyty przedstawicieli samorządów, edukacji oraz kultury¹⁰³⁵. Współpraca międzynarodowa w zakresie edukacji przejawiała się w cyklicznych wymianach młodzieży ze szkół podstawowych i średnich¹⁰³⁶. Realizowane były wspólne działania na płaszczyźnie życia kulturalnego miast, m.in. 23 stycznia 1993 r., podczas Narciarskich Mistrzostw świata w Falun, odsłonięto podarowany przez miasto Grudziądz dla miasta Falun pamiątkowy obelisk autorstwa Ryszarda Kaczora, przedstawiający postać narciarza, zaś w 2022 r. przygotowano wystawę plenerową w Grudziądzu wykonaną przez szwedzkie Falun¹⁰³⁷. W związku z wizytami delegacji samorządowych następowała wymiana doświadczeń, m.in. w 2022 r. odbyła się wizyta przedstawicieli Grudziądza w szwedzkim Falun, podczas której rozmawiano na temat projektu C-City, pomocy dla Ukrainy, a także w zakresie funkcjonowania systemu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych¹⁰³⁸.

Miasto Grudziądz prowadzi współpracę międzynarodową z miastem Nanning od 22 października 2011 r., kiedy to zostało podpisane porozumienie. Pomocy w nawiązaniu

---

¹⁰³⁵ Odpowiedź z dnia 17 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Sekretarz Miasta Andrzej Cherek.

¹⁰³⁶ Ibidem.

¹⁰³⁷ Ibidem. Wystawa plenerowa Falun, <https://grudziadz.pl/arttykul/69/17894/wystawa-plenerowa-falun> [dostęp: 23.05.2024].

¹⁰³⁸ Z wizytą w partnerskim Falun, <https://grudziadz.pl/news/content/19545> [dostęp: 23.05.2024].

współpracy udzielił konsul generalny RP w Kantonie. Przedmiotem współpracy międzynarodowej miast zgodnie z porozumieniem są następujące obszary współpracy:

- 1) kultura;
- 2) służba zdrowia;
- 3) ekonomia.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa miasta Grudziądza i chińskiego partnera realizowana była przede wszystkim jako współpraca przy wymianie lekarzy¹⁰³⁹. Przykładowo, w 2017 r. (wrzesień–październik) na trzy tygodnie przyleciała do Grudziądza delegacja lekarzy z Chin, którzy dzielili się doświadczeniami i wiedzą na temat tzw. tradycyjnej chińskiej medycyny z lekarzami ze Szpitala Specjalistycznego im. dra W. Biegańskiego w Grudziądzu¹⁰⁴⁰. Ponadto realizowano wizyty przedstawicieli samorządów terytorialnych, m.in. w 2017 przebywała w Grudziądzu delegacja z chińskiego Nanning¹⁰⁴¹.

13) Grudziądz – gmina wiejska

Gmina położona jest w północnej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie grudziądzkim. Zajmuje powierzchnię 165 km², a zamieszkuje ją 12 954 osoby¹⁰⁴². W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 1379 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 202, przemysłowym 155, zaś w rolniczym 23¹⁰⁴³. Główne sektory gospodarki gminy Grudziądz to: rolnictwo, handel oraz usługi¹⁰⁴⁴. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z dwoma partnerami, tj. ukraińskim miastem Winniki (liczba mieszkańców miasta – 18 099 osób, powierzchnia miasta – 6,7 km² ¹⁰⁴⁵, główne sektory gospodarki: handel i usługi¹⁰⁴⁶) oraz litewskim miastem

---

¹⁰³⁹ Odpowiedź z dnia 17 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Sekretarz Miasta Andrzej Cherek.

¹⁰⁴⁰ Wymiana medyczna Grudziądz-Nanning, <https://kujawsko-pomorskie.pl/aktualnosci/wymiana-medyczna-grudziadz-nanning/> [dostęp: 23.05.2024].

¹⁰⁴¹ Wizyta delegacji z Nanning, mgrudziadz.test.lo.pl/arttykul/128/11451/wizyta-delegacji-z-nanning [dostęp: 23.05.2024].

¹⁰⁴² Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Grudziądz, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_grudziadzki/gmina_grudziadz_wies.pdf [dostęp: 19.05.2024].

¹⁰⁴³ Ibidem.

¹⁰⁴⁴ Gospodarka gminy Grudziądz, <https://grudziadz.ug.gov.pl/arttykul/11/117/strategia-gminy> [dostęp: 19.05.2024].

¹⁰⁴⁵ Ludność i powierzchnia miasta Winniki, https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/05/zb_chuselnist%202019.pdf [dostęp: 12.02.2023].
Ludność w 2020 r.

¹⁰⁴⁶ Gospodarka miasta Winniki, https://www.facebook.com/VynnykyRada/about_details [dostęp: 12.02.2023].

Niemenczyn (liczba mieszkańców miasta – 4 831 osób, powierzchnia miasta – 3,93 km²¹⁰⁴⁷, główne sektory gospodarki: przemysł mleczarski oraz skórzany¹⁰⁴⁸).

Gmina Grudziądz współpracuje z miastem Winniki od 21 maja 2017 r., kiedy to zawarto umowę o współpracy partnerskiej. Umowa została zawarta na czas nieokreślony. Przedmiotem umowy jest realizowanie współpracy międzynarodowej poprzez:

- 1) pielęgnowanie stałych kontaktów i przyjaznych stosunków pomiędzy samorządami, służących wymianie doświadczeń w pracy samorządowej;
- 2) nawiązanie kontaktów pomiędzy placówkami oświatowymi, działającymi na obszarze umawiających się stron, służące lepszemu poznaniu kultury i dziedzictwa narodowego obu krajów, w tym wymianę młodzieży szkolnej i współpracę nauczycieli;
- 3) nawiązanie kontaktów pomiędzy instytucjami kultury i ich przedstawicielami działającymi na terenie umawiających się stron. Kontakty te służyć będą poznawaniu tradycji obu narodów oraz wzajemnej wymianie kulturalnej;
- 4) wspólne uczestnictwo w przedsięwzięciach kulturalnych, sportowych, turystycznych, rekreacyjnych i gospodarczych, organizowanych przez umawiające się strony oraz jednostki im podległe;
- 5) inicjowanie i wspieranie kontaktów pomiędzy przedsiębiorcami, w tym pomoc w organizacji spotkań biznesowych i targów gospodarczych;
- 6) inicjowanie i wspieranie kontaktów pomiędzy mieszkańcami Winnik i gminy Grudziądz.

Realizacja umowy odbywa się poprzez cykliczne wizyty władz gminy i przedstawicieli stron umowy, podczas których następuje wymiana doświadczeń, przez obecność na uroczystościach samorządowych, wydarzeniach kulturalnych (21 maja 2017 r., 27–29 września 2017 r., 12 września 2018 r., 2–8 marca 2019 r., 13–17 maja 2019 r., 31 maja – 4 czerwca 2019 r., 27 października 2020 r.) oraz działania promocyjne gminy (18–22 sierpnia 2018 r. – wyprawa rowerowa przedstawicieli Gminy Grudziądz do partnerskich Winnik)¹⁰⁴⁹.

---

¹⁰⁴⁷ Ludność i powierzchnia miasta Niemenczyn, <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8387da80-7dbc-41d4-9d19-e4ae22352254#/> [dostęp: 12.02.2023]. Ludność w 2021 r.

¹⁰⁴⁸ Gospodarka miasta Niemenczyn, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Niemenczyn;3947353.html> [dostęp: 12.02.2023].

¹⁰⁴⁹ Odpowiedź z dnia 14 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Sekretarz Gminy Grudziądz Anna Palczewska.

Gmina Grudziądz współpracuje z miastem Niemenczyn od 29 stycznia 2020 r. kiedy to zawarto umowę o współpracy partnerskiej pomiędzy miastem Niemenczyn a Gminą Grudziądz. Umowa została zawarta na czas nieokreślony. Przedmiotem umowy jest realizowanie współpracy międzynarodowej poprzez:

- 1) organizowanie i wspieranie imprez, w których będą uczestniczyć przedstawiciele samorządów, placówek edukacyjnych i kulturalnych, grup artystycznych, sportowcy, turyści, przedsiębiorcy i inne osoby;
- 2) organizowanie wzajemnych wizyt i wymian, w szczególności uczniów i przedstawicieli szkół, organizacji kulturalnych i sportowych oraz przedstawicieli samorządów, w tym pracowników urzędów;
- 3) współpracę przy wspólnych projektach promocyjnych, organizacji konferencji, seminariów, festiwali i innych imprez, w szczególności o charakterze kulturalnym, sportowym, jak i innych akcji społecznych;
- 4) wymianę doświadczeń i informacji między partnerami i ich organizacjami;
- 5) efektywne wykorzystanie np. funduszy Unii Europejskiej oraz wykorzystanie możliwości, które będą związane z pozyskiwaniem dotacji.

Realizacja umowy odbywała się poprzez cykliczne wizyty władz gminy oraz przedstawicieli stron umowy, podczas których następuje wymiana doświadczeń, przez obecność na uroczystościach samorządowych, wydarzeniach kulturalnych (11 marca 2023 r., 28 maja 2023 r., 9–12 czerwca 2023 r.)¹⁰⁵⁰.

14) Inowrocław – gmina miejska

Gmina położona jest w południowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie inowrocławskim. Zajmuje powierzchnię 30 km², a zamieszkuje ją 72 561 osoby¹⁰⁵¹. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 6710 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 653, przemysłowym 582, zaś w rolniczym 51¹⁰⁵². Główne sektory gospodarki miasta Inowrocław to: przemysł chemiczny, elektromaszynowy, odzieżowy, poligraficzny, materiałów budowlanych, spożywczy oraz przemysł i usługi uzdrowiskowe, w tym szpitale uzdrowiskowe, sanatoria, zakłady

---

¹⁰⁵⁰ Odpowiedź z dnia 14 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Sekretarz Gminy Grudziądz Anna Palczewska.

¹⁰⁵¹ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejska Inowrocław, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_inowroclawski/gmina_inowroclaw_miasto.pdf [dostęp: 22.05.2024].

¹⁰⁵² Ibidem.

przyrodolecznicze oraz wody lecznicze¹⁰⁵³. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z niemieckim miastem Bad Oeynhausen (liczba mieszkańców miasta – 48 604 osób¹⁰⁵⁴, powierzchnia miasta – 64,83 km² ¹⁰⁵⁵, główne sektory gospodarki: przemysł drzewny, tworzyw sztucznych oraz usługi lecznicze (sanatoria)¹⁰⁵⁶).

Miasto Inowrocław współpracuje z miastem Bad Oeynhausen od 30 sierpnia 1989 r., kiedy to zawarto ramowe porozumienie o współpracy między miastem Inowrocław w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a miastem Bad Oeynhausen w Republice Federalnej Niemiec. Umowa została zawarta na okres 4 lat z automatycznym przedłużeniem o 4 lata w przypadku braku wypowiedzenia. Przedmiotem umowy jest realizowanie współpracy międzynarodowej, w szczególności w następujących dziedzinach (§ 2):

- 1) ochrony środowiska;
- 2) służby zdrowia;
- 3) kultury;
- 4) sportu;
- 5) gospodarki.

Powodem nawiązania współpracy był podobny potencjał miast, w tym charakter uzdrowiskowy¹⁰⁵⁷. Dotychczasowa współpraca międzynarodowa miasta Inowrocławia i niemieckiego partnera realizowana była na wielu płaszczyznach. W obu miastach funkcjonują dedykowane towarzystwa, tj. Towarzystwo Miast Partnerskich w Bad Oeynhausen oraz Towarzystwo Miast Partnerskich w Inowrocławiu, zaś Miasto Inowrocław regularnie wspiera inicjatywy Towarzystwa związane z utrzymywaniem współpracy i wzajemnym poznawaniem kultur oraz dziedzictwa kulturowego¹⁰⁵⁸. Ponadto realizowane były oficjalne wizyty przedstawicieli miast Bad Oeynhausen i Inowrocławia, mające za cel wymianę doświadczeń samorządowych¹⁰⁵⁹.

---

¹⁰⁵³ Gospodarka miasta Inowrocławia, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Inowroclaw;3914849.html> [dostęp: 19.05.2024].

¹⁰⁵⁴ Ludność miasta Bad Oeynhausen, <https://www.minden-luebbecke.de/Region/Zahlen-Daten-Fakten/Bevölkerung-Einwohnerverteilung/> [dostęp: 12.02.2023]. Ludność w 2011 r.

¹⁰⁵⁵ Powierzchnia miasta Bad Oeynhausen, <https://www.landesdatenbank.nrw.de/ldbnrw/online?operation=abrufabelleBearbeiten&levelindex=1&levelid=1677940131975&auswahloperation=abrufabelleAuspraegungAuswaehlen&auswahlverzeichnis=ordnungstruktur&auswahlziel=werteabruf&code=11111-01iz&auswahltext=&werteabruf=Werteabruf#abreadcrumb> [dostęp: 12.02.2023].

¹⁰⁵⁶ Gospodarka miasta Bad Oeynhausen, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Oeynhausen-Bad;3950151.html> [dostęp: 12.02.2023].

¹⁰⁵⁷ Odpowiedź z dnia 14 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Naczelnik Wydziału Promocji i Komunikacji Społecznej Urzędu Miasta Inowrocławia Marta Wojsznis-Vaguez.

¹⁰⁵⁸ Ibidem.

¹⁰⁵⁹ Ibidem.

Współpracowano także w sferze sportu, np. sportowcy niemieccy w 1992 r. zorganizowali bieg długodystansowy z Westfalii na Kujawy, zaś w 1993 r. młodzi sportowcy z Inowrocławia pobiegli do Bad Oeynhausen¹⁰⁶⁰. Kontakty obu miast opierają się także na współpracy kulturalnej, m.in. w obu miastach organizowane są indywidualne i zbiorowe wystawy plastyczne twórców z zaprzyjaźnionych miast, a na specjalnych koncertach swoje umiejętności prezentują młodzi artyści ze szkół muzycznych¹⁰⁶¹. Co istotne, w związku z partnerstwem organizowane są wymiany młodzieży szkolnej, na specjalnych koncertach swoje umiejętności prezentują młodzi artyści ze szkół muzycznych¹⁰⁶². O dobrej współpracy świadczą takie okoliczności jak to, że w Bad Oeynhausen występuje Inowrocław Platz, zaś w Inowrocławiu występuje plac Bad Oeynhausen.

15) Kcynia – gmina miejsko-wiejska

Gmina położona jest w zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie nakielskim. Zajmuje powierzchnię 297 km², a zamieszkuje ją 13 361 osób¹⁰⁶³. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 915 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 191, przemysłowym 96, zaś w rolniczym 56¹⁰⁶⁴. Główne sektory gospodarki gminy Kcynia to: przemysł materiałów budowlanych (cegielnie), maszynowy, odzieżowy, spożywczy¹⁰⁶⁵ oraz rolnictwo. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z niemiecką gminą Doberlug-Kirchhain (liczba mieszkańców miasta – 9 295 osób, powierzchnia miasta – 148,95 km² ¹⁰⁶⁶, główne sektory gospodarki: handel oraz usługi¹⁰⁶⁷).

Kcynia współpracuje z Doberlug-Kirchhain od 22 sierpnia 2014 r., kiedy to zawarto umowę partnerską między Gminą Kcynia a Gminą Doberlug-Kirchhain. W treści umowy strony nie zawarły okresu jej obowiązywania. Przedmiotem umowy jest realizowanie współpracy międzynarodowej w następujących dziedzinach (§ 3): edukacja,

---

¹⁰⁶⁰ Ibidem

¹⁰⁶¹ Ibidem.

¹⁰⁶² Ibidem.

¹⁰⁶³ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Kcynia, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_nakielski/gmina_kcynia.pdf [dostęp: 22.05.2024].

¹⁰⁶⁴ Ibidem.

¹⁰⁶⁵ Gospodarka gminy Kcynia, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kcynia;3921548.html> [dostęp: 19.05.2024].

¹⁰⁶⁶ Ludność i powierzchnia gminy Doberlug-Kirchhain, <https://www.doberlug-kirchhain.de/verzeichnis/objekt.php?mandat=43202> [dostęp: 12.02.2023].

¹⁰⁶⁷ Gospodarka gminy Doberlug-Kirchhain, <https://www.doberlug-kirchhain.de/verzeichnis/index.php?verzeichnistyp=1> [dostęp: 12.02.2023].

sport, turystyka, kultura, gospodarka, administracja publiczna, wymiana młodzieży, przedsiębiorczość oraz ochrona środowiska.

Nawiązanie współpracy Kcyni oraz jej partnera współpracy było wynikiem kontaktów realizowanych przez przedstawicieli Powiatu Nakielskiego i Powiatu Elbe-Elster (na terenie którego znajduje się gmina Doberlug-Kirchhain). Dotychczasowa współpraca międzynarodowa realizowana była przede wszystkim w zakresie wizyt przedstawicieli współpracujących samorządów¹⁰⁶⁸.

16) Kijewo Królewskie – gmina wiejska

Gmina położona jest w środkowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie chełmińskim. Zajmuje powierzchnię 72 km², a zamieszkuje ją 4516 osób¹⁰⁶⁹. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 286 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 26, przemysłowym 45, zaś w rolniczym 14¹⁰⁷⁰. Główne sektory gospodarki gminy Kijewo Królewskie to rolnictwo oraz usługi i handel. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z niemiecką gminą Algermissen¹⁰⁷¹ (liczba mieszkańców gminy – 7918¹⁰⁷², powierzchnia gminy – 35,56 km²¹⁰⁷³, główne sektory gospodarki: handel oraz usługi¹⁰⁷⁴).

Gmina Kijewo Królewskie współpracuje z gminą Algermissen od 10 września 2012 r., kiedy to zawarto partnerstwo międzynarodowe gmin: Algermissen i Kijewo Królewskie. W treści porozumienia strony nie zawarły okresu jego obowiązywania. Przedmiotem umowy jest realizowanie współpracy międzynarodowej, wymiana kulturalnych wartości i tradycji regionów – obustronna wymiana grup młodzieży, rozwój kontaktów w dziedzinie gospodarczej, rzemiosła, handlu oraz turystyki, współpraca klubów sportowych, ochotniczych straży pożarnych i innych miejscowych organizacji

---

¹⁰⁶⁸ Odpowiedź z dnia 22 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Anna Dudek-Nowicka z Referatu Edukacji, Promocji, Sportu i Kultury Urzędu Miejskiego w Kcyni.

¹⁰⁶⁹ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Kijewo Królewskie, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_chelminski/gmina_kijewo_krolewskie.pdf [dostęp: 06.06.2024].

¹⁰⁷⁰ Ibidem.

¹⁰⁷¹ Gmina Kijewo Królewskie nie wypełniła ankiety, jednakże w ramach informacji publicznej wskazała, że posiada partnera współpracy międzynarodowej gminę Algermissen w Niemczech.

¹⁰⁷² Ludność gminy Algermissen, https://www.algermissen.de/media/custom/2598_1957_1.PDF?1605079205 [dostęp: 05.04.2023]. Ludność w 2019 r.

¹⁰⁷³ Powierzchnia gminy Algermissen, <https://www.stadte-gemeinden.de/gemeinde-algermissen.html> [dostęp: 05.04.2023].

¹⁰⁷⁴ Gospodarka gminy Algermissen, https://www.algermissen.de/media/custom/2598_187_1.PDF?1446137587 [dostęp: 05.04.2023].

oraz stowarzyszeń, a także wymiana doświadczeń w dziedzinie administracji i funkcjonowania.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa realizowana była przede wszystkim w formie wizyt przedstawicieli współpracujących samorządów oraz w zakresie aktywnej wymiany młodzieży, seniorów, sportowców i strażaków ochotników¹⁰⁷⁵. W przypadku wymiany grup społeczności, m.in. w dniach 16–19 maja 2014 r. mieszkańcy gminy Kijewo Królewskie – słuchacze kursu języka niemieckiego, przebywali w partnerskiej gminie Algermissen, gdzie wymieniano się doświadczeniami¹⁰⁷⁶. W 2010 r. młodzi mieszkańcy obydwu gmin realizowali projekt pn. „Strefa młodych”, w zakresie którego nastąpiły wymiany młodzieży z gmin: Algermissen i Kijewo Królewskie¹⁰⁷⁷. Celem projektu finansowanego z budżetu Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej oraz Gminy Kijewo Królewskie było nawiązanie dialogu międzykulturowego i integracji młodych ludzi mających różne pasje, z różnych środowisk.

17) **Koronowo – gmina miejsko-wiejska**

Gmina położona jest w środkowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie bydgoskim. Zajmuje powierzchnię 412 km², a zamieszkuje ją 24 056 osób¹⁰⁷⁸. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON były zarejestrowane 1972 podmioty, w tym w sektorze budowlanym 316, przemysłowym 261, zaś w rolniczym 67¹⁰⁷⁹. Główne sektory gospodarki gminy Koronowo to: przemysł spożywczy, paszowy, maszynowy, drzewny oraz rolnictwo¹⁰⁸⁰. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z trzema partnerami współpracy, tj. niemiecką gminą Senden (liczba mieszkańców gminy – 20 720 osób, powierzchnia gminy – 109,3 km²¹⁰⁸¹, główne sektory gospodarki: handel, logistyka, budowa maszyn i urządzeń, przetwórstwo drewna, metalu i tworzyw

---

¹⁰⁷⁵ Odpowiedź z dnia 6 czerwca 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Wójt Gminy Kijewo Królewskie Arkadiusz Stefaniak.

¹⁰⁷⁶ ALGERMISSEN - HANNOVER - HILDESHEIM, czyli język niemiecki praktycznie, https://www.kijewo.pl/strona_aktualnosci/112/aktualnosc/589/ [dostęp: 05.06.2024].

¹⁰⁷⁷ Kijewo Królewskie. Młodzi Niemcy zaprosili ich na biwak, <https://pomorska.pl/kijewo-krolewskie-mlodzi-niemcy-zaprosili-ich-na-biwak/ar/7182428> [dostęp: 05.06.2024].

¹⁰⁷⁸ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_bydgoski/gmina_koronowo.pdf [dostęp: 22.05.2024].

¹⁰⁷⁹ Ibidem.

¹⁰⁸⁰ Gospodarka gminy Koronowo, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Koronowo;3925898.html> [dostęp: 19.05.2024].

¹⁰⁸¹ Ludność i powierzchnia gminy Senden, <https://www.senden-westfalen.de/de/gemeinde-senden/unsere-gemeinde/zahlen-daten-fakten/einwohnerzahlen> [dostęp: 02.02.2023]. Ludność w 2020 r.

sztucznych oraz branża budowlana¹⁰⁸²), litewską gminą Czarny Bór (liczba mieszkańców gminy – 4479 osób, powierzchnia gminy – 17,83 km²¹⁰⁸³, główne sektory gospodarki: handel produktami spożywczymi, produkcja wyrobów mięsnych, kondyteria oraz produkcja wyrobów metalowych¹⁰⁸⁴) oraz włoską gminą Spinetoli (liczba mieszkańców gminy – 7296 osób¹⁰⁸⁵, powierzchnia gminy – 12,41 km²¹⁰⁸⁶, główne sektory gospodarki: rolnictwo, handel, usługi, w tym turystyka¹⁰⁸⁷). Genezą podpisania porozumienia z Senden jest wcześniejsza wymiana młodzieży koordynowana przez szkoły, natomiast partnerstwo z Czarnym Borem i Spinetoli wynikało z poszukiwania przez samorząd województwa partnerów zagranicznych dla zainteresowanych gmin¹⁰⁸⁸.

Gmina Koronowo współpracuje z gminą Senden od 14 września 2007 r., kiedy to zawarto wspólną umowę o współpracy miasta Koronowa i gminy Senden oraz Stowarzyszenia Rozwoju Gminy Koronowo i Towarzystwa Niemiecko-Polskiego Senden. W treści umowy strony nie zawarły okresu jej obowiązywania. Przedmiotem umowy jest realizowanie współpracy międzynarodowej w następujących dziedzinach (art. 1):

- 1) wzajemne poznawanie się i wymiana doświadczeń między różnymi instytucjami kulturalnymi w obydwu gminach;
- 2) wspieranie wymiany szkolnej przez odpowiednie instytucje oświatowe;
- 3) wymiana informacji i doświadczeń w dziedzinie turystyki;
- 4) pomoc w nawiązywaniu kontaktów i wymiana między klubami sportowymi oraz udział w imprezach sportowych;
- 5) wymiana informacji i doświadczeń w dziedzinie rolnictwa i produkcji rolnej;

---

¹⁰⁸² Gospodarka gminy Senden, <https://www.senden-westfalen.de/de/wirtschaft-bauen/wirtschaft/wirtschaftsstandort-senden> [dostęp: 02.02.2023].

¹⁰⁸³ Ludność i powierzchnia gminy Czarny Bór, <https://www.vrsa.lt/pl/administracja-samorzadu/gminy/628/czarny-bor-28> [dostęp: 02.02.2023]; <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8387da80-7dbc-41d4-9d19-e4ae22352254#/> [dostęp: 04.03.2023]. Ludność w 2021 r.

¹⁰⁸⁴ Gospodarka gminy czarny Bór, <https://www.vrsa.lt/pl/administracja-samorzadu/gminy/628/czarny-bor-28> [dostęp: 02.02.2023].

¹⁰⁸⁵ Ludność gminy Spinetoli, <https://demo.istat.it/app/?i=RBD&l=en> [dostęp: 02.02.2023]. Ludność w 2018 r.

¹⁰⁸⁶ Powierzchnia gminy Spinetoli, www.comuni-italiani.it/044/071/ [dostęp: 02.02.2023].

¹⁰⁸⁷ Gospodarka gminy Spinetoli, <https://www.amministrazionecomunali.it/marche/spinetoli/aziende-mepahttps> [dostęp: 02.02.2023]; <https://www.turismo.marche.it/Cosa-vedere/Localita/Spinetoli/5740> [dostęp: 02.02.2023].

¹⁰⁸⁸ Odpowiedź z dnia 9 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił burmistrz miasta Patryk Mikołajewski.

- 6) wymiana informacji i doświadczeń między instytucjami, organizacjami i stowarzyszeniami reprezentującymi inne dziedziny życia społecznego i gospodarczego obydwu stron;
- 7) przygotowanie i przeprowadzanie wspólnych programów i projektów, które mogą być finansowane z środków Unii Europejskiej.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa miasta Koronowa i niemieckiego partnera realizowana była przede wszystkim na cyklicznych wizytach przedstawicieli samorządów partnerskich, których celem jest wymiana doświadczeń, poznanie tradycji¹⁰⁸⁹. W związku z tymi wizytami dochodziło do spotkań nie tylko władz samorządowych Koronowa, ale odbyły się również np. spotkania rolników, kół gospodyń wiejskich, uczniów, orkiestr czy stowarzyszeń¹⁰⁹⁰. Przedstawiciele partnerów zagranicznych uczestniczyli w obchodach jubileuszy nadania praw miejskich dla Koronowa (co 5 lat)¹⁰⁹¹. Z partnerami miasto Koronowo realizowało wspólne projekty dotacyjne oraz wydawało publikacje promujące partnerów współpracy¹⁰⁹².

Gmina Koronowo współpracuje z gminą Spinetoli od 11 kwietnia 2002 r., kiedy to zawarto umowę pomiędzy miastem Koronowo a gminą Spinetoli o współpracy bliźniaczej. Umowa została zawarta na okres 5 lat, z opcją automatycznego przedłużenia o dalsze 5-letnie okresy. Przedmiotem umowy jest realizowanie współpracy międzynarodowej w następujących dziedzinach (art. 1): wymiany informacji i doświadczeń w dziedzinie ochrony środowiska; promocji rozwoju stosunków instytucjonalnych w dziedzinie kultury w celu popierania wymiany doświadczeń i wiedzy w różnych dziedzinach życia kulturalnego obydwu społeczności; popierania rozwoju kontaktów pomiędzy szkołami, uniwersytetami i ośrodkami badawczo-rozwojowymi za ich zgodą; wymiany informacji i doświadczeń w dziedzinie turystyki i sportu; wymiany informacji i doświadczeń w dziedzinie rolnictwa i produkcji rolno-spożywczej; wymiany informacji i doświadczeń ze szczególnym uwzględnieniem wspierania kontaktów pomiędzy przedstawicielami i organizacjami przedsiębiorstw; promowania rozwoju stosunków pomiędzy instytucjami, organizacjami i stowarzyszeniami z różnych dziedzin życia społeczno-gospodarczego obu stron.

---

¹⁰⁸⁹ Ibidem.

¹⁰⁹⁰ Ibidem.

¹⁰⁹¹ Ibidem.

¹⁰⁹² Ibidem.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa miasta Koronowa i włoskiego partnera realizowana była przede wszystkim na cyklicznych wizytach przedstawicieli władz miasta oraz sportowców (piłkarzy), a także poprzez realizację wspólnych projektów dotacyjnych oraz publikacji¹⁰⁹³. Przedstawiciele gminy Spinetoli uczestniczyli w obchodach jubileuszy nadania praw miejskich dla Koronowa.

Gmina Koronowo współpracuje z gminą Czarny Bór od 5 maja 2001 r., kiedy to zawarto porozumienie o współpracy pomiędzy gminą Koronowo – Rzeczpospolita Polska i Rejonem Wileńskim – Republika Litewska. Umowa została zawarta na okres 5 lat z opcją automatycznego przedłużenia o dalsze 5-letnie okresy. Przedmiotem umowy jest realizowanie współpracy międzynarodowej w następujących obszarach (art. 1):

- 1) wymiana doświadczenia w dziedzinie budowania samorządności oraz społeczeństwa obywatelskiego;
- 2) współpraca w dziedzinie szkolnictwa i edukacji;
- 3) współpraca kulturalna;
- 4) realizowanie projektów mających za zadanie przyspieszyć rozwój obszarów wiejskich;
- 5) wspieranie rozwoju przedsiębiorczości, nawiązywanie współpracy pomiędzy organizacjami zrzeszającymi pracodawców w celu podjęcia wspólnych inicjatyw i projektów, organizowanie spotkań gospodarczych;
- 6) wymiana zespołów sportowych oraz propagowanie i promowanie rozwoju wymiany turystycznej między obydwoma regionami;
- 7) wspólne uczestniczenie w projektach współpracy zarówno dwustronnych, jak i wielostronnych, współfinansowanych ze źródeł Unii Europejskiej.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa miasta Koronowa i litewskiego partnera realizowana była przede wszystkim w związku z wizytami przedstawicieli samorządów, a także poprzez realizację wspólnych projektów dotacyjnych oraz publikacji¹⁰⁹⁴. Przedstawiciele gminy Czarny Bór uczestniczyli w obchodach jubileuszy nadania praw miejskich dla Koronowa.

---

¹⁰⁹³ Ibidem.

¹⁰⁹⁴ Ibidem.

18) Lubicz – gmina wiejska

Gmina położona jest w środkowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie toruńskim. Zajmuje powierzchnię 106 km², a zamieszkuje ją 20 181 osób¹⁰⁹⁵. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 2341 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 336, przemysłowym 283, zaś w rolniczym 22¹⁰⁹⁶. Główne sektory gospodarki gminy Lubicz to: handel, usługi oraz rolnictwo¹⁰⁹⁷. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z litewską gminą Poniewież (liczba mieszkańców gminy – 7 583 osób, powierzchnia gminy – 169,51 km²¹⁰⁹⁸, główne sektory gospodarki: rolnictwo, przemysł spożywczy, usługi oraz handel¹⁰⁹⁹).

Gmina Lubicz współpracuje z gminą Poniewież od 22 marca 2001 r., kiedy to zawarto porozumienie o współpracy pomiędzy Gminą Lubicz – Rzeczpospolita Polska i Panewieżyskim Rejonowym Samorządem Republiki Litewskiej – Republika Litewska. W umowie nie określono okresu jej obowiązywania. Przedmiotem umowy jest realizowanie współpracy międzynarodowej w następujących obszarach (§ 1):

- 1) oświata;
- 2) kultura;
- 3) kultura fizyczna.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa gminy Lubicz i litewskiego partnera realizowana była przede wszystkim w związku z wizytami przedstawicieli samorządów, w tym dotyczącymi oświaty. W dniach 21–23 marca 2001 r. w Lubiczu przebywała 24-osobowa delegacja litewska, składająca się z przedstawicieli władz samorządowych, w tym pracowników zajmujących się oświatą, oraz dyrektorów szkół. Przedstawiciele gminy Poniewież brali udział w zajęciach dydaktycznych i występach artystycznych przygotowanych przez uczniów, a także uczestniczyli w spotkaniach z dyrektorami szkół gminnych¹¹⁰⁰. W trakcie tych spotkań wymieniono doświadczenia

---

¹⁰⁹⁵ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_torunski/gmina_lubicz.pdf [dostęp: 23.05.2024].

¹⁰⁹⁶ Ibidem.

¹⁰⁹⁷ Ibidem.

¹⁰⁹⁸ Ludność i powierzchnia gminy Poniewież, <https://www.panrs.lt/struktura-ir-kontaktai/seniunijos/panevezio-seniunija/> [dostęp: 12.02.2023]; <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8387da80-7dbc-41d4-9d19-e4ae22352254#/> [dostęp: 13.02.2023]. Ludność w 2021 r.

¹⁰⁹⁹ Gospodarka gminy Poniewież <https://www.panrs.lt/struktura-ir-kontaktai/seniunijos/panevezio-seniunija/> [dostęp: 18.02.2023].

¹¹⁰⁰ Delegacja litewska, <https://www.lubicz.pl/plik,30749,goniec-gminny-nr-2-2001-2.pdf> [dostęp: 23.05.2024].

związane z organizacją oświaty oraz przedszkoli¹¹⁰¹. W dniu 23 czerwca 2005 r. miała miejsce kolejna wizyta władz gminy Poniewież w Lubiczu¹¹⁰². Warto zaznaczyć, iż w ostatnich 4 latach nie była realizowana współpraca międzynarodowa zgodnie z zawartym porozumieniem¹¹⁰³.

19) Mogilno – gmina miejsko-wiejska

Gmina położona jest w południowo-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie mogileńskim. Zajmuje powierzchnię 256 km², a zamieszkują ją 24 574 osoby¹¹⁰⁴. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 2073 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 356, przemysłowym 205, zaś w rolniczym 37. Główne sektory gospodarki gminy Mogilno to: przemysł i usługi dla rolnictwa, przemysł maszynowy, materiałów budowlanych, spożywczy, dziewiarski oraz rolnictwo¹¹⁰⁵. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z dwoma zagranicznymi partnerami współpracy, tj. ukraińskim miastem Brody (liczba mieszkańców miasta – 23 454 osób¹¹⁰⁶, powierzchnia miasta – 13,82 km²¹¹⁰⁷, główne sektory gospodarki: przemysł spożywczy (gł. przetwórstwo owoców i warzyw), odzieżowy, drzewny oraz materiałów budowlanych¹¹⁰⁸) oraz niemieckim miastem Engelskirchen (liczba mieszkańców gminy – 19 293 osób, powierzchnia gminy Engelskirchen – 63,03 km²¹¹⁰⁹, główne sektory gospodarki: przemysł przetwórstwa tworzyw sztucznych, produkcji żelaza, blach, stali oraz maszynowy¹¹¹⁰).

---

¹¹⁰¹ Ibidem.

¹¹⁰² Protokół Nr XXXVI/05 z sesji Rady Gminy Lubicz z dnia 15 lipca 2005 r.

¹¹⁰³ Odpowiedź z dnia 21 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Zastępca Wójta Gminy Lubicz Wojciech Rakowiecki.

¹¹⁰⁴ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Mogilno, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_mogilenski/gmina_mogilno.pdf [dostęp: 23.05.2024].

¹¹⁰⁵ Gospodarka gminy Mogilno, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Mogilno;3942651.html> [dostęp: 07.06.2024].

¹¹⁰⁶ Ludność miasta Brody, https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/05/zb_chuselnist%202019.pdf [dostęp: 12.02.2023]. Ludność w 2020 r.;

¹¹⁰⁷ Powierzchnia miasta Brody, <https://varianty.lviv.ua/85253-mezhi-brodiv-planuiut-zbilshyty-na-ponad-480-hektariv> [dostęp: 12.02.2023].

¹¹⁰⁸ Gospodarka miasta Brody, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Brody;3880829.html> [dostęp: 12.02.2023].

¹¹⁰⁹ Ludność oraz powierzchnia gminy Engelskirchen, https://www.obk.de/cms200/kreis/staedte_gemeinden/eng/ [dostęp: 12.02.2023].

¹¹¹⁰ Gospodarka gminy Engelskirchen, <https://www.engelskirchen.de/portal/seiten/engelskirchen-kurz-und-knapp-900000036-23501.html> [dostęp: 12.02.2023].

Miasto Mogilno prowadzi współpracę międzynarodową z miastem Engelskirchen od 21 września 2012 r., kiedy to podpisano umowę o partnerstwie między miastami. Umowę zawarto na czas nieokreślony. Przedmiotem umowy jest realizowanie współpracy międzynarodowej w następujących obszarach (§ 1):

- 1) kultura;
- 2) sport;
- 3) gospodarka;
- 4) polityka komunalna.

Współpraca międzynarodowa Mogilna i Engelskirchen ma swą genezę w zainicjowanej w 2005 r. współpracy pomiędzy Gimnazjum Aggertal w Engelskirchen a Gimnazjum im. ks. Piotra Wawrzyniaka w Mogilnie¹¹¹¹. Ponadto 19 maja 2011 r. w Engelskirchen została zawiązana Rada Miast Partnerskich Engelskirchen – Mogilno, której celem jest wspieranie współpracy partnerskiej¹¹¹².

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa dotyczyła realizacji wspólnych przedsięwzięć z zakresu kultury, edukacji oraz wizyt przedstawicieli samorządów¹¹¹³. Współpraca w zakresie edukacji przejawiała się w wymianie młodzieży uczniów szkół podstawowych obu miast partnerskich. Współpraca w sferze kultury realizowana była poprzez udział lokalnych artystów z miast partnerskich w lokalnych wydarzeniach. Ponadto przedstawiciele samorządu mogileńskiego corocznie biorą udział w kiermaszu bożonarodzeniowym w Engelskirchen (od 2011 roku)¹¹¹⁴. Trwałe partnerstwo symbolizują również takie wydarzenia, jak otwarcie w 2018 r. w Mogilnie ronda im. miasta partnerskiego Engelskirchen, zaś w 2023 r. odsłonięcie w Engelskirchen przy miejscowym ratuszu rzeźby symbolizującej przyjaźń obu miast¹¹¹⁵.

Miasto Mogilno prowadzi współpracę międzynarodową z ukraińskim miastem Brody od 17 maja 2008 r., kiedy to podpisano umowę partnerską pomiędzy gminą Mogilno (Polska), a miastem Brody (Ukraina). Umowę zawarto na czas nieokreślony. Przedmiotem umowy jest realizowanie współpracy międzynarodowej w następujących obszarach (§ 1):

- 1) szkolnictwo;

---

¹¹¹¹ Odpowiedź z dnia 20 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Sekretarz Miasta Błażej Kozłowski.

¹¹¹² Ibidem.

¹¹¹³ Ibidem.

¹¹¹⁴ Ibidem.

¹¹¹⁵ Ibidem.

- 2) sport;
- 3) turystyka;
- 4) kultura.

Współpraca międzynarodowa Mogilna i miasta Brody została nawiązana z inicjatywy ówczesnego dyrektora Gimnazjum w Mogilnie Hieronima Rumianowskiego oraz nauczycielki Irminy Leśnej¹¹¹⁶. Dotychczasowa współpraca międzynarodowa miasta Mogilna i miasta Brody dotyczyła realizacji wspólnych przedsięwzięć głównie w zakresie edukacji, kultury oraz pomocy materialnej¹¹¹⁷. Współpraca w sferze oświaty przejawiała się w wymianie młodzieży uczniów szkół podstawowych. Współpraca w dziedzinie kultury realizowana była poprzez udział lokalnych artystów z miast partnerskich w lokalnych wydarzeniach¹¹¹⁸. Ponadto po pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę miasto Mogilno udzieliło pomocy dla miasta Brody.

20) Mroczka – gmina miejsko-wiejska

Gmina położona jest w zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie nakielskim. Zajmuje powierzchnię 150 km², a zamieszkują ją 9 233 osoby¹¹¹⁹. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 727 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 199, przemysłowym 63, zaś w rolniczym 40¹¹²⁰. Główne sektory gospodarki gminy Mroczka to: usługi dla regionu rolniczego, przetwórstwo rolno-spożywcze, drzewne, wytwórczość oraz rolnictwo¹¹²¹. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z niemiecką gminą Lindern (liczba mieszkańców gminy – 5121 osób, powierzchnia gminy – 65,77 km² ¹¹²², główne sektory gospodarki: handel oraz usługi¹¹²³).

Gmina Mroczka prowadzi współpracę międzynarodową formalną z niemiecką gminą Lindern od 25 września 2004 r. (nieformalna współpraca trwała od 2002 r.), kiedy

---

¹¹¹⁶ Brody, <https://www.mogilno.pl/asp/brody,49,,1>, [dostęp: 23.05.2024].

¹¹¹⁷ Odpowiedź z dnia 20 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Sekretarz Miasta Błażej Kozłowski.

¹¹¹⁸ Ibidem.

¹¹¹⁹ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Mroczka, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_nakielski/gmina_mroczka.pdf [dostęp: 23.05.2024].

¹¹²⁰ Ibidem.

¹¹²¹ Gospodarka gminy Mroczka, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Mroczka;3944021.html> [dostęp: 7.06.2024].

¹¹²² Ludność i powierzchnia gminy Lindern, <https://www.lindern.de/gemeinde/gemeindeportrait/lindern-in-zahlen/> [dostęp: 12.02.2023]. Ludność w 2020 r.

¹¹²³ Gospodarka gminy Lindern, <https://www.lindern.de/wirtschaft/> [dostęp: 12.02.2023].

to podpisano dokument partnerstwa Lindern – Mrocza. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. Zgodnie z tym dokumentem współpraca między partnerami ma następować na wielu płaszczyznach (bez dookreślenia).

Kontakty Mroczy z gminą Lindern z Dolnej Saksonii realizowane są od 2002 r. dzięki byłej uczennicy Gimnazjum w Mroczy, która przebywała w Lindern¹¹²⁴. Kolejno w listopadzie 2002 r. przedstawiciele gminy i gimnazjum w Mroczy gościli u władz miasta Lindern, zaś w marcu 2003 r. odbyła się rewizyta¹¹²⁵. Wspólne rozmowy przyczyniły się do chęci sformalizowania współpracy partnerskiej.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Mroczy z niemieckim partnerem realizowana była przede wszystkim w zakresie edukacji, kultury, sportu oraz wizyt przedstawicieli gmin. W sferze edukacji współpraca przejawiała się wymianą młodzieży szkolnej i kadry nauczycielskiej¹¹²⁶. Następowala również wymiana przedstawicieli gminy, w tym stowarzyszeń (m.in. klubów sportowych oraz ochotniczych straży pożarnych), pracowników urzędów, rolników¹¹²⁷. Przedstawiciele gmin uczestniczyli również w ważnych wydarzeniach dla obydwu społeczności samorządowych, w tym wydarzeniach sportowych¹¹²⁸. Realizowano współpracę kulturalną poprzez cykliczny udział w Tygodniu Kultury w Lindern, wspólne wystawy artystów czy wspólne występy chórów z obu miast¹¹²⁹.

21) Nakło – gmina miejsko-wiejska

Gmina położona jest w zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie nakielskim. Zajmuje powierzchnię 187 km², a zamieszkuje ją 31668 osób¹¹³⁰. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON były zarejestrowane 2704 podmioty, w tym w sektorze budowlanym 394, przemysłowym 310, zaś w rolniczym 54¹¹³¹. Główne sektory gospodarki gminy Nakło nad Notecią to: przemysł maszynowy, m.in. zakłady maszyn, urządzeń i wyposażenia gastronomicznego, naprawcze taboru kolejowego, poligraficzny, produkcja okien aluminiowych i z PCV, urządzeń sanitarnych,

---

¹¹²⁴ Odpowiedź z dnia 17 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Burmistrz Mroczy Jarosław Okonek.

¹¹²⁵ Ibidem.

¹¹²⁶ Ibidem.

¹¹²⁷ Ibidem.

¹¹²⁸ Ibidem.

¹¹²⁹ Ibidem.

¹¹³⁰ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Nakło nad Notecią, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_nakielski/gmina_naklo_nad_notecia.pdf [dostęp: 23.05.2024].

¹¹³¹ Ibidem.

chłodniczych, przemysł odzieżowy, przetwórstwo rolno-spożywcze (m.in. cukrownia)¹¹³² oraz rolnictwo. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z czterema zagranicznymi partnerami współpracy, tj. miastem Seymour w Stanach Zjednoczonych Ameryki (liczba mieszkańców miasta – 16 251 osób, powierzchnia miasta – 38,073 km²¹¹³³, główne sektory gospodarki: handel, przemysł maszynowy (produkcja autobusów), produkcja kabli oraz usługi¹¹³⁴), niemieckim miastem Elsterwerda¹¹³⁵ (liczba mieszkańców miasta – 7792 osób¹¹³⁶, powierzchnia miasta – 40,58 km²¹¹³⁷, główny sektor gospodarki: przemysł¹¹³⁸), słoweńskim Naklem (liczba mieszkańców gminy – 5020 osób, powierzchnia gminy – 28,3 km²¹¹³⁹, główne sektory gospodarki: rolnictwo, turystyka oraz drobna przedsiębiorczość¹¹⁴⁰) oraz czeskim Náklem (liczba mieszkańców miasta – 1487 osób, powierzchnia miasta – 11,45 km²¹¹⁴¹, główne sektory gospodarki: rolnictwo, handel oraz usługi¹¹⁴²). Nawiązanie partnerskich stosunków ze słoweńskim Naklem oraz czeskim Náklem miało miejsce ze względu na podobnie brzmiące do Nakła nad Notecią nazwy miejscowości¹¹⁴³.

Miasto Nakło nad Notecią prowadzi współpracę międzynarodową z miastem Seymour od 20 kwietnia 1998 r., kiedy to podpisano umowę dotyczącą ustalenia wzajemnego związku miast bliźniaczych pomiędzy miastem Seymour, stan Connecticut, USA a Naklem nad Notecią, województwo bydgoskie, Polska. Strony nie zawarły w

---

¹¹³² Gospodarka gminy Nakło nad Notecią, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Naklo-nad-Notecia;3945488.html> [dostęp: 7.06.2024].

¹¹³³ Ludność oraz powierzchnia miasta Seymour, https://gmina-naklo.pl/strona-7-miasta_partnerskie.html [dostęp: 12.02.2023].

¹¹³⁴ Gospodarka miasta Seymour, <https://www.seymourct.org/AboutSeymour> [dostęp: 12.02.2023].

¹¹³⁵ W przekazanej ankiecie przedstawiciel nie zawarł informacji o współpracy z tym miastem partnerskim. W wyniku dalszych dociekań, m.in. uzyskanej informacji publicznej z dnia 14 maja 2024 r. ustalono, że współpraca gminy Nakło z miastem Elsterwerda jest realizowana.

¹¹³⁶ Ludność miasta Elsterwerda, https://download.statistik-berlin-brandenburg.de/8ee0bad9b1168256/a3df42d855eb/SB_A01-07-00_2022m12_BB.pdf. Ludność w 2022 r. [dostęp: 12.02.2024].

¹¹³⁷ Powierzchnia miasta Elsterwerda, <https://www.spk-elbe-elster.de/de/home/immobilien/region/elsterwerda.html> [dostęp: 12.02.2023].

¹¹³⁸ Gospodarka miasta Elsterwerda, <https://przedszkolepaterek.gmina-naklo.pl/strona/204-miasta-partnerskie> [dostęp: 12.02.2023].

¹¹³⁹ Ludność oraz powierzchnia słoweńskiej gminy Naklo, <https://naklo.si/objave/175> [dostęp: 12.02.2023].

¹¹⁴⁰

¹¹⁴¹ Ludność oraz powierzchnia czeskiego miasta Náklo, <https://www.naklo.cz/informace-o-obci/> [dostęp: 12.02.2023]; https://gmina-naklo.pl/strona-7-miasta_partnerskie.html [dostęp: 12.02.2023];

¹¹⁴² Gospodarka czeskiego miasta Náklo, <https://www.naklo.cz/informace-o-obci/> [dostęp: 12.02.2023]. https://www.naklo.cz/e_download.php?file=data/editor/177cs_2.pdf&original=Rozvojový%20strategický%20dokument%20obce%20Náklo%20na%20roky%202022-2026.pdf [dostęp: 12.02.2023].

¹¹⁴³ Odpowiedź z dnia 14 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Emilia Cybulska – Dyrektor Wydziału Organizacyjnego Urzędu Miasta i Gminy w Nakle nad Notecią.

¹¹⁴³ Ibidem.

umowie okresu jej obowiązywania. Przedmiotem umowy jest realizowanie współpracy międzynarodowej w następujących obszarach:

- 1) handel;
- 2) technologia;
- 3) nauka;
- 4) rozwój gospodarki miejskiej;
- 5) kultura;
- 6) oświata;
- 7) wymiana uczniów szkół średnich;
- 8) ochrona środowiska;
- 9) sport;
- 10) turystyka;
- 11) promocja.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Nakła nad Notecią i miasta Seymour dotyczyła realizacji wspólnych przedsięwzięć sportowych, wymiany młodzieży oraz wizyt przedstawicieli miast partnerskich¹¹⁴⁴. Przedstawiciele partnera brali udział w Międzynarodowym Halowym Turnieju Piłki Nożnej im. Mariana Kensego¹¹⁴⁵. Realizowana była również wizyta delegacji samorządu Nakła nad Notecią z udziałem grupy młodzieży w mieście Seymour¹¹⁴⁶. Ponadto w czerwcu 1998 r. odbyło się spotkanie przedsiębiorców z gminy Nakło nad Notecią z ówczesnym burmistrzem Seymour Johnem O'Toole na terenie Browaru Krajan¹¹⁴⁷. W ostatnich latach, ze względu na wysokie koszty finansowe współpracy, nie realizowano żadnych działań¹¹⁴⁸.

Miasto Nakło nad Notecią prowadzi współpracę międzynarodową z niemieckim miastem Elsterwerda od 23 października 1999 r., kiedy to podpisano umowę partnerską. Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Nakła nad Notecią i miasta Elsterwerda dotyczyła przede wszystkim realizacji wspólnych przedsięwzięć sportowych, jak m.in. Międzynarodowy Halowy Turniej Piłki Nożnej im. Mariana Kensego, wizyty piłkarzy z obu miast na turniejach, wymiany młodzieży szkolnej (m.in. realizacja wspólnych lekcji

---

¹¹⁴⁴ Odpowiedź z dnia 14 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Emilia Cybulska – Dyrektor Wydziału Organizacyjnego Urzędu Miasta i Gminy w Nakle nad Notecią.

¹¹⁴⁵ Ibidem.

¹¹⁴⁶ Ibidem.

¹¹⁴⁷ Ibidem.

¹¹⁴⁸ Ibidem.

czy paneli)¹¹⁴⁹. Ponadto realizowano działania ze sfery kultury, w tym wernisaże, okolicznościowe wystawy, wymiany kulturalne (np. zespołów muzycznych czy chórów)¹¹⁵⁰. Realizowano także wizyty przedstawicieli samorządów, w tym wymianę doświadczeń między strażami pożarnymi czy udział w targach gospodarczych z promowaniem lokalnych produktów¹¹⁵¹.

Miasto Nakło nad Notecią prowadzi współpracę międzynarodową z czeskim miastem Náklo od 25 maja 2013 r., kiedy to podpisano świadectwo partnerstwa pomiędzy miastami. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. Zgodnie ze świadectwem partnerstwa współpraca ma następować w zakresie:

- 1) wymiany doświadczeń pomiędzy samorządami;
- 2) nawiązania współpracy gospodarczej;
- 3) wzmacniania i rozwijania współpracy organizacji i stowarzyszeń w dziedzinie kultury, sportu i turystyki;
- 4) prowadzenia wymiany.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Nakła nad Notecią i miasta Náklo dotyczyła przede wszystkim realizacji wspólnych przedsięwzięć sportowych, jak m.in. Międzynarodowy Halowy Turniej Piłki Nożnej im. Mariana Kensego, Międzynarodowy Turniej Tenisa Stołowego¹¹⁵². Ponadto realizowano wymianę kulturalną, wymianę doświadczeń między ochotniczymi strażami pożarnymi, a także nastąpiła wymiana doświadczeń gospodarczych¹¹⁵³.

Miasto Nakło nad Notecią prowadzi współpracę międzynarodową ze słoweńską gminą Naklo od 24 czerwca 2000 r., kiedy to podpisano dokument o współpracy pomiędzy gminą Nakło nad Notecią (Rzeczpospolita Polska) oraz gminą Naklo (Republika Słowenii). Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. Zgodnie z tym dokumentem współpraca międzynarodowa ma następować w zakresie:

- 1) gospodarki;
- 2) turystyki;
- 3) kultury;
- 4) sportu;
- 5) polityki.

---

¹¹⁴⁹ Ibidem.

¹¹⁵⁰ Ibidem.

¹¹⁵¹ Ibidem.

¹¹⁵² Ibidem.

¹¹⁵³ Ibidem.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Nakła nad Notecią i miasta Naklo (Słowenia) dotyczyła przede wszystkim realizacji wymiany młodzieży szkolnej, wymiany kulturalnej (zespoły muzyczne oraz chóry), wspólnych przedsięwzięć sportowych, jak m.in. Międzynarodowy Halowy Turniej Piłki Nożnej im. Mariana Kensego,¹¹⁵⁴. Ponadto realizowano wymianę doświadczeń między ochotniczymi strażami pożarnymi, a także nastąpiła wymiana doświadczeń gospodarczych¹¹⁵⁵.

22) Nowa Wieś Wielka – gmina wiejska

Gmina położona jest w środkowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie bydgoskim. Zajmuje powierzchnię 148 km², a zamieszkuje ją 10195 osób¹¹⁵⁶. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 1213 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 157, przemysłowym 134, zaś w rolniczym 16¹¹⁵⁷. Główne sektory gospodarki gminy Nowa Wieś Wielka to: handel, usługi, wytwórczość oraz rolnictwo. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z dwoma zagranicznymi partnerami współpracy, tj. gminą Westerburg w Niemczech (liczba mieszkańców gminy – 24 044 osoby, powierzchnia gminy – 111,50 km²¹¹⁵⁸, główne sektory gospodarki: działalność rolnicza, rzemieślnicza oraz inne usługi¹¹⁵⁹) oraz gminą Rukojnie na Litwie (liczba mieszkańców gminy – 2 385 osób, powierzchnia gminy – 143,6 km²¹¹⁶⁰, główne sektory gospodarki: rolnictwo i leśnictwo oraz usługi¹¹⁶¹).

Gmina Nowa Wieś Wielka prowadzi współpracę międzynarodową z niemiecką gminą Westerburg od 18 października 2002 r., kiedy to podpisano porozumienie o współpracy pomiędzy Gminą Związkową Westerburg z Republiki Federalnej Niemiec i Gminą Nowa Wieś Wielka z Rzeczpospolitej Polskiej. Strony zawarły porozumienie na

---

¹¹⁵⁴ Ibidem.

¹¹⁵⁵ Ibidem.

¹¹⁵⁶ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Nowa Wieś Wielka, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_bydgoski/gmina_nowa_wies_wielka.pdf [dostęp: 23.05.2024].

¹¹⁵⁷ Ibidem.

¹¹⁵⁸ Ludność i powierzchnia gminy Westerburg, <https://www.vg-westerburg.de/unsere-verbandsgemeinde/allgemeine-informationen/einwohnerstatistik/> [dostęp: 02.02.2023]; <https://www.vg-westerburg.de> [dostęp: 02.02.2023]. Ludność w 2023 r.

¹¹⁵⁹ Gospodarka gminy Westerburg, <https://www.vg-westerburg.de/wirtschaft-arbeiten/> [dostęp: 02.02.2023]; <https://stadt-westerburg.de/wirtschaft/stadt-branchenbuch> [dostęp: 02.02.2023].

¹¹⁶⁰ Ludność i powierzchnia gminy Rukojnie, <https://www.vrsa.lt/pl/administracja-samorzadu/gminy/628/rukojnie-42> [dostęp: 02.02.2023]; <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8387da80-7dbc-41d4-9d19-e4ae22352254#/> [dostęp: 02.02.2023]. Ludność w 2021 r.

¹¹⁶¹ Gospodarka gminy Rukojnie, <https://www.vrsa.lt/pl/administracja-samorzadu/gminy/628/rukojnie-42> [dostęp: 02.02.2023].

okres 5 lat z opcją automatycznego przedłużenia na kolejny okres. Zgodnie z tym dokumentem współpraca międzynarodowa ma następować w zakresie (art. 3):

- 1) kontakty kulturalne;
- 2) oświata;
- 3) pomoc społeczna i problematyka młodzieży;
- 4) sport;
- 5) turystyka;
- 6) ochrona środowiska i gospodarka komunalna;
- 7) planowanie przestrzenne i rozwój budownictwa;
- 8) budowa systemów komunikacji i społeczeństwa informacyjnego.

Przyczyną zawarcia umowy o współpracy była inicjatywa w poszukiwaniu partnera współpracy przez gminę Westerburg¹¹⁶². Dotychczasowa współpraca międzynarodowa gminy Nowa Wieś Wielka z niemieckim partnerem dotyczyła przede wszystkim wymiany doświadczeń i wizyt przedstawicieli samorządów¹¹⁶³. Zasadniczo współpraca opierała się na udziale w uroczystościach gminnych, m.in. udziale w dożynkach gminnych¹¹⁶⁴.

Gmina Nowa Wieś Wielka prowadzi współpracę międzynarodową z litewską gminą Rukojnie od 24 sierpnia 2018 r., kiedy to podpisano porozumienie o współpracy partnerskiej pomiędzy gminami. Strony w treści umowy nie wskazały okresu jej obowiązywania. Zgodnie z tym dokumentem współpraca międzynarodowa ma następować w następujących obszarach (§ 2):

- 1) współpraca instytucjonalna;
- 2) promocja obu rejonów;
- 3) oświata;
- 4) ochrona środowiska;
- 5) współpraca kulturalna;
- 6) współpraca gospodarcza.

Poszukiwanie polskiego partnera współpracy przez gminę Rukojnie było podstawą nawiązania współpracy międzynarodowej¹¹⁶⁵. Dotychczasowa współpraca

---

¹¹⁶² Odpowiedź z dnia 15 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Wójt Gminy Nowa Wieś Wielka Zbigniew Wiśniewski.

¹¹⁶² Ibidem.

¹¹⁶³ Ibidem.

¹¹⁶⁴ Ibidem.

¹¹⁶⁵ Ibidem.

międzynarodowa gminy Nowa Wieś Wielka z litewskim partnerem dotyczyła przede wszystkim wymiany doświadczeń między przedstawicielami samorządów¹¹⁶⁶.

23) Nowe – gmina miejsko-wiejska

Gmina położona jest w północnej części województwa kujawsko-pomorskiego w powiecie świeckim. Zajmuje powierzchnię 107 km², a zamieszkują ją 10 183 osoby¹¹⁶⁷. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 619 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 102, przemysłowym 67, zaś w rolniczym 10¹¹⁶⁸. Główne sektory gospodarki gminy Nowe to: przemysł drzewny, spożywczy, w tym przetwórstwo zboża i mięsa, wytwórnia pasz, filtrów wodnych, sprzętu oświetleniowego, wyrobów metalowych, tworzyw sztucznych oraz rolnictwo¹¹⁶⁹. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z dwoma zagranicznymi partnerami współpracy, tj. niemiecką gminą Leinefelde-Worbis (liczba mieszkańców gminy – 20 858 osób, powierzchnia gminy – 110,2 km² ¹¹⁷⁰, główne sektory gospodarki: przemysł, handel oraz usługi¹¹⁷¹) oraz ukraińskim miastem Radziwiłłów (liczba mieszkańców miasta – 10 476 osób, powierzchnia miasta – 5,06 km² ¹¹⁷², główne sektory gospodarki: przemysł spożywczy (owocowo-warzywny) oraz drzewny (meble)¹¹⁷³).

Gmina Nowe prowadzi współpracę międzynarodową z niemiecką gminą Leinefelde-Worbis od 16 sierpnia 2016 r., kiedy to podpisano porozumienie o współpracy pomiędzy miastem Nowe w Polsce oraz miastem Leinefelde-Worbis. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. Zgodnie z tym porozumieniem współpraca międzynarodowa ma następować w zakresie:

---

¹¹⁶⁵ Ibidem.

¹¹⁶⁶ Ibidem.

¹¹⁶⁷ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Nowe, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_swiecki/gmina_nowe.pdf [dostęp: 23.05.2024].

¹¹⁶⁸ Ibidem.

¹¹⁶⁹ Gospodarka gminy Nowe, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Nowe;3948655.html> [dostęp: 23.05.2024].

¹¹⁷⁰ Ludność i powierzchnia gminy Leinefelde-Worbis, <https://www.leinefelde-worbis.de/buergerstadt/unsere-stadt/lage/> [dostęp: 18.02.2023]. Ludność w 2020 r.

¹¹⁷¹ Gospodarka gminy Leinefelde-Worbis, <https://www.leinefelde-worbis.de/wirtschaft/gewerbegebiete/> [dostęp: 18.02.2023].

¹¹⁷² Ludność i powierzchnia miasta Radziwiłłów, https://mistaua.com/Україна/Рівненська_область/Дубенський_район/Радивилів [dostęp: 18.02.2023]; https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/05/zb_chuselnist%202019.pdf [dostęp: 18.02.2023]. Ludność w 2020 r.; <https://radyvylivrada.gov.ua/strategiya-rozvitku-radivilivskoi-ob'ednanoi-miskoi-teritorialnoi-gromadi-na-period-do-2020-roku-10-22-47-22-06-2017/> [dostęp: 18.02.2023].

¹¹⁷³ Gospodarka miasta Radziwiłłów, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Radziwillow;3965653.html> [dostęp: 18.02.2023].

- 1) gospodarki;
- 2) kultury;
- 3) pożarnictwa;
- 4) szkolnictwa;
- 5) sportu;
- 6) spotkań społecznościowych mieszkańców.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Nowego i niemieckiego partnera dotyczyła przede wszystkim realizacji wspólnych zawodów sportowych oraz opierała się na wizytach przedstawicieli gmin. W 2022 r. zrealizowano wizyty studyjne przedstawicieli samorządów oraz organizacji działających na terenach gmin (m.in. wyjazd delegacji z Nowego do Leinefelde-Worbis w maju 2022 roku)¹¹⁷⁴. Ponadto realizowane było wsparcie materialne Leinefelde-Worbis dla Nowego w postaci przekazania na rzecz OSP Mały Komorsk lekkiego samochodu ratowniczego¹¹⁷⁵. W 2019 r. w ramach międzynarodowej współpracy zorganizowano zawody drużyn ochotniczych straży pożarnych z partnerskich gmin¹¹⁷⁶.

Gmina Nowe prowadzi współpracę międzynarodową ze ukraińskim miastem Radziwiłłów od 19 maja 2018 r., kiedy to podpisano porozumienie o współpracy pomiędzy Gminą Nowe w Polsce oraz Radą Miejską Radziwiłłowa w Ukrainie. Strony zawarły porozumienie na okres 5 lat, z opcją przedłużenia na kolejny 5-letni okres. Jako dziedziny współpracy strony wskazały następujące:

- 1) gospodarka;
- 2) kultura;
- 3) pożarnictwo;
- 4) szkolnictwo;
- 5) sport;
- 6) spotkania społeczne mieszkańców.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Nowego i ukraińskiego partnera dotyczyła przede wszystkim realizacji wymiany dzieci i młodzieży, polegała na wsparciu rzeczowym oraz wizytach przedstawicieli gmin. W związku z wymianami dzieci i młodzieży w 2019 r. zorganizowano wyjazd dzieci z Nowego na kolonie do Radziwiłłowa

---

¹¹⁷⁴ Odpowiedź z dnia 20 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Skarbnik Gminy Nowe Jerzy Wotkowski.

¹¹⁷⁵ Ibidem.

¹¹⁷⁶ Ibidem.

oraz zrealizowano pobyt dzieci z Radziwiłłowa na koloniach w gminie Nowe (Osiny)¹¹⁷⁷. Ponadto w sierpniu 2022 r. oraz lipcu 2023 r. gmina Nowe sfinansowała pobyt wakacyjny dla dzieci z Ukrainy w Osinach – gmina Nowe¹¹⁷⁸. W przypadku realizacji współpracy międzynarodowej w zakresie wizyt przedstawicieli samorządowych, to np. w 2019 r. odbyła się wizyta delegacji z Nowego w Radziwiłłowie z okazji Dnia Niepodległości Ukrainy¹¹⁷⁹. W 2019 r. w zakresie współpracy międzynarodowej zorganizowano zawody drużyn ochotniczych straży pożarnych z partnerskich gmin¹¹⁸⁰. Gmina Nowe udzieliła również pomocy materialnej miastu Radziwiłłów w okresie epidemii SARS-CoV-19 oraz po pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę. W tym zakresie m.in. gmina Nowe przekazała straży pożarnej w Radziwiłłowie termometr bezdotykowy, zaś grudniu 2020 r. zakupiono komplet książek do nauki języka polskiego do szkoły podstawowej w Radziwiłłowie¹¹⁸¹. Ponadto w 2021 r. Ochotnicza Straż Pożarna w Nowem przekazała straży pożarnej w Radziwiłłowie sprzęt w postaci sań lodowych i trójnożu ratowniczego¹¹⁸². W związku z pełnoskalowym konfliktem zbrojnym w Ukrainie gmina Nowe udzieliła pomocy rzeczowej Radziwiłłowskiej Radzie Miejskiej w formie nieodpłatnego przekazania autobusu marki Scania, model Irizar, typ Intercentury, rok produkcji 2006 r., z przeznaczeniem na dowóz uczniów do szkół w Radziwiłłowie¹¹⁸³.

24) Obrowo – gmina wiejska

Gmina położona jest w środkowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie toruńskim. Zajmuje powierzchnię 162 km², a zamieszkuje ją 17 753 osoby¹¹⁸⁴. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 1879 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 310, przemysłowym 146, zaś w rolniczym 39¹¹⁸⁵. Główne sektory gospodarki gminy Obrowo to: rolnictwo oraz usługi i handel. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z ukraińską gminą Słobidka-

---

¹¹⁷⁷ Ibidem.

¹¹⁷⁸ Ibidem.

¹¹⁷⁹ Ibidem.

¹¹⁸⁰ Ibidem.

¹¹⁸¹ Ibidem.

¹¹⁸² Ibidem.

¹¹⁸³ Ibidem.

¹¹⁸⁴ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Obrowo, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_torunski/gmina_obrowo.pdf [dostęp: 23.05.2024].

¹¹⁸⁵ Ibidem.

Kulczijewecka (liczba mieszkańców – 7 003 osoby, powierzchnia – 147,6 km² ¹¹⁸⁶, główny sektor gospodarki: rolnictwo¹¹⁸⁷).

Gmina Obrowo prowadzi współpracę międzynarodową z ukraińską gminą Słobidka-Kulczijewecka od 28 listopada 2018 r., kiedy to podpisano list intencyjny o współpracy pomiędzy Gminą Obrowo a Gminą Słobidka-Kulczijewecka. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. Zgodnie z tym dokumentem współpraca międzynarodowa ma następować w zakresie:

- 1) kultury;
- 2) edukacji;
- 3) sportu;
- 4) turystyki.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Obrowo z ukraińskim partnerem realizowana była przede wszystkim w zakresie wizyt przedstawicieli gmin oraz pomocy materialnej dla ukraińskiej gminy. Następowala wymiana przedstawicieli gmin, w tym delegacja gminy Słobidka-Kulczijewecka przebywała trzy razy w gminie Obrowo, ponadto nastąpiła rewizyta¹¹⁸⁸. Przykładowo w dniach 20–23 maja 2019 r. dziewięcioosobowa delegacja gminy Obrowo na zaproszenie wójta ukraińskiej gminy odwiedziła ukraińskie przedszkole, szkołę podstawową i liceum, w której uczą się dzieci z polskimi korzeniami, ponadto wymieniła doświadczenia z funkcjonowania samorządu z pracownikami miejscowego urzędu gminy¹¹⁸⁹.

Realizowano również współpracę w zakresie pomocy materialnej po rozpoczęciu pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę. W pierwszych dniach agresji gmina Obrowo przyjęła (zapewniła warunki do zamieszkania i wyżywienie) rodziny z dziećmi, m.in. z gminy partnerskiej. Ponadto przekazano samochód marki Mercedes Benz Sprinter, piłę spalinową, tablety oraz odzież, żywność czy artykuły medyczne.

25) Osięciny – gmina wiejska

---

¹¹⁸⁶ Ludność oraz powierzchnia gminy Słobidka-Kulczijewecka, <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-rozpodilu-obsyagu-sbvenciyi-z-derzhavnogo-byudzhetu-miscevim-byudzheta-na-formuvannya-infrastrukturi-obyednanih-teritorialnih-gromad-u-2019-roci> [dostęp: 18.02.2023]. Ludność w 2018 r.

¹¹⁸⁷ Gospodarka gminy Słobidka-Kulczijewecka, <https://slobkulchiv-gromada.gov.ua/oplata-poslug-10-21-41-20-03-2018/> [dostęp: 18.02.2023].

¹¹⁸⁸ Odpowiedź z dnia 9 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Kierownik Referatu Organizacyjnego Gminy Obrowo Marzena Słupczewska.

¹¹⁸⁹ Wizyta delegacji z gminy Obrowo na Ukrainie, <https://www.obrowo.pl/plik,29043,kurier-obrowa-nr-2-2019-46.pdf> [dostęp: 24.05.2024].

Gmina położona jest w południowej części województwa kujawsko-pomorskiego w powiecie radziejowskim. Zajmuje powierzchnię 122 km², a zamieszkuje ją 7595 osób¹¹⁹⁰. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON były zarejestrowane 623 podmioty, w tym w sektorze budowlanym 78, przemysłowym 126, zaś w rolniczym 26¹¹⁹¹. Główne sektory gospodarki gminy Osięciny to: rolnictwo, usługi w tym handel.

Gmina Osięciny prowadzi współpracę międzynarodową w ramach Couhé – Bliźniactwo zrzeszenia gmin regionu (Francja) od 25 sierpnia 2001 r., kiedy to podpisano protokół przyjaźni pomiędzy stronami. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. Zgodnie z dokumentem współpraca międzynarodowa ma następować w zakresie wymiany kulturalnej, turystycznej, społecznej i ekonomicznej. Dotychczasowa współpraca z francuskim partnerem realizowana była w ramach wizyt studyjnych przedstawicieli partnerskich gmin¹¹⁹².

26) Płużnica – gmina wiejska

Gmina położona jest w północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie wąbrzeskim. Zajmuje powierzchnię 120 km², a zamieszkuje ją 4775 osób¹¹⁹³. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 351 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 61, przemysłowym 39, zaś w rolniczym 28¹¹⁹⁴. Główne sektory gospodarki gminy Płużnica to: rolnictwo, usługi i handel. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z niemiecką gminą Hagen im Breimschen (liczba mieszkańców gminy – 11 110 osób, powierzchnia gminy – 197,42 km² ¹¹⁹⁵, główne sektory gospodarki: handel, rolnictwo oraz usługi¹¹⁹⁶).

Ponadto gmina współpracowała z gruzińskim miastem Gurdzaani i ukraińskim miastem Ostróg, zaś współpraca partnerska polegała na wspólnej organizacji wymian

---

¹¹⁹⁰ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Osięciny, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_radziejowski/gmina_osieciny.pdf [dostęp: 24.05.2024].

¹¹⁹¹ Ibidem.

¹¹⁹² Zgodnie z informacją udzieloną przez Sekretarza Gminy Osięciny Halinę Urbańską w wypełnionej ankiecie.

¹¹⁹³ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Płużnica, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_wabrzeski/gmina_pluznica.pdf [dostęp: 24.05.2024].

¹¹⁹⁴ Ibidem.

¹¹⁹⁵ Ludność i powierzchnia gminy Hagen im Breimschen, <https://www.yumpu.com/de/document/fullscreen/66571720/burger-informationsbroschure-2022> [dostęp: 28.02.2023]. Ludność w 2021 r.

¹¹⁹⁶ Gospodarka gminy Hagen im Breimschen, <https://www.hagen-cux.de/wirtschaft/gewerbegebiete/> [dostęp: 28.02.2023].

podczas realizacji projektów finansowanych ze środków zewnętrznych. Liderami tego projektu były: organizacja pozarządowa działająca na terenie gminy Płużnica – Towarzystwo Rozwoju Gminy Płużnica oraz Centrum Technologii Informacyjnych e-Misja¹¹⁹⁷.

Gmina Płużnica prowadzi współpracę międzynarodową z niemiecką gminą Hagen im Bremischen od 3 października 2001 r., kiedy to podpisano list intencyjny pomiędzy gminami. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. Zgodnie z dokumentem współpraca międzynarodowa ma następować w zakresie wspierania kultury, gospodarki komunalnej i spraw społecznych. Przyczyną rozpoczęcia partnerstwa była współpraca gmin w ramach organizacji Kommunale Umwelt-Action UAN, działającej na rzecz partnerstw wodno-ściekowych¹¹⁹⁸. Dotychczasowa współpraca z niemiecką gminą Hagen im Bremischen dotyczyła edukacji i polegała na wymianie dzieci i młodzieży¹¹⁹⁹. Ponadto realizowano współpracę w zakresie wymiany doświadczeń poprzez wymianę grup społecznych, organizacji pozarządowych czy udział w konferencjach i uroczystościach samorządowych¹²⁰⁰. Przykładowo w okresie od 30 czerwca do 3 lipca 2017 r. w gminie Płużnica gościła 14-osobowa delegacja z partnerskiej gminy Hagen im Bremischen, a wizyta została zorganizowana w ramach 15-lecia współpracy¹²⁰¹.

27) Rojewo – gmina wiejska

Gmina położona jest w południowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie inowrocławskim. Zajmuje powierzchnię 120 km², a zamieszkuje ją 4718 osób¹²⁰². W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 300 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 39, przemysłowym 44, zaś w rolniczym 26¹²⁰³. Główne sektory gospodarki gminy Rojewo to: rolnictwo, usługi w tym handel.

---

¹¹⁹⁷ Informacja e-mailowa Zastępcy Wójta Gminy Płużnica Elżbiety Wiśniewskiej z dnia 14 lutego 2023 r.

¹¹⁹⁸ Odpowiedź z dnia 24 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Sekretarz Gminy Płużnica Magdalena Szczepanik.

¹¹⁹⁹ Ibidem.

¹²⁰⁰ Ibidem.

¹²⁰¹ 15 lat partnerstwa gmin Hagen i Płużnica, <https://pluznica.pl/arttykul/11/2377/15-lat-partnerstwa-gmin-hagen-i-pluznica> [dostęp: 23.05.2024].

¹²⁰² Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Rojewo, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_inowroclawski/gmina_rojewo.pdf [dostęp: 28.05.2024].

¹²⁰³ Ibidem.

Gmina Rojewo brała udział w ramach Stowarzyszenia Metropolia Bydgoszcz w projekcie międzynarodowym pt. „Promocja przedsiębiorców z terenu stowarzyszenia 2018–2022”.

28) Rypin – gmina miejska

Gmina położona jest we wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie rypińskim. Zajmuje powierzchnię 10 km², a zamieszkuje ją 16 130 osób¹²⁰⁴. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 1812 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 252, przemysłowym 157, zaś w rolniczym 11¹²⁰⁵. Główne sektory gospodarki miasta Rypina to: przemysł spożywczy, metalowy, zakłady odzieżowe, drzewne, materiałów budowlanych oraz rozlewnia gazu płynnego¹²⁰⁶. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z 3 zagranicznymi samorządami, tj. litewskim miastem Pokroje (liczba mieszkańców miasta – 4594 osoby, powierzchnia miasta – 51 km²¹²⁰⁷, główne sektory gospodarki: produkcja parkietów oraz usługi budowlane¹²⁰⁸), łotewskim miastem Bauska (liczba mieszkańców miasta – 10 350 osób, powierzchnia miasta – 10,32 km²¹²⁰⁹, główne sektory gospodarki: rolnictwo, przemysł włókienniczy, spożywczy oraz przemysł budowlany (cementownia)¹²¹⁰) oraz włoskim miastem Uggiate-Trevano (liczba mieszkańców miasta – 5132 osoby¹²¹¹, powierzchnia miasta – 5,83 km²¹²¹², główne sektory gospodarki: handel, działalność rzemieślnicza oraz inne usługi¹²¹³). Zasadniczym powodem zawarcia umów o współpracy z zagranicznymi

---

¹²⁰⁴ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejska Rypin, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_rypinski/gmina_rypini_miasto.pdf [dostęp: 28.05.2024].

¹²⁰⁵ Ibidem.

¹²⁰⁶ Gospodarka miasta Rypina, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Rypin;3970509.html> [dostęp: 23.05.2024].

¹²⁰⁷ Ludność oraz powierzchnia miasta Pokroje, https://www.pakruojomiestovvg.lt/wp-content/uploads/2016/09/Pakruojo-miesto-VVG-pletros-strategija-2016-2022_20160630.pdf [dostęp: 12.02.2023]; [https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8387da80-7dbc-41d4-9d19-e4ae22352254#/#/](https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8387da80-7dbc-41d4-9d19-e4ae22352254#/) [dostęp: 13.02.2023]. Ludność w 2021 r.

¹²⁰⁸ Gospodarka miasta Pokroje, <https://www.vle.lt/straipsnis/pakruojis/> [dostęp: 18.02.2023].

¹²⁰⁹ Ludność i powierzchnia miasta Bauska, <https://enciklopedija.lv/skirklis/156423-Bauska> [dostęp: 18.02.2023]. Ludność w 2022 r.

¹²¹⁰ Gospodarka miasta Bauska, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Bauska;3875177.html> [dostęp: 18.02.2023].

¹²¹¹ Ludność miasta Uggiate-Trevano, <https://demo.istat.it/app/?i=D7B> [dostęp: 18.02.2023]. Ludność w 2022 r.

¹²¹² Powierzchnia miasta Uggiate-Trevano, www.comuni-italiani.it/013/228/clima.html/ [dostęp: 18.02.2023].

¹²¹³ Gospodarka miasta Uggiate-Trevano, <https://www.comune.uggiate-trevano.co.it> [dostęp: 18.02.2023].

partnerami było dążenie Miasta Rypin do nawiązania przyjaznych relacji oraz wymiana doświadczeń w obszarze edukacji, kultury, gospodarki¹²¹⁴.

Miasto Rypin prowadzi współpracę międzynarodową z litewskim miastem Pokroje od 24 sierpnia 2018 r., kiedy to zawarto umowę o współpracy pomiędzy miastami. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. Zgodnie z umową współpraca międzynarodowa ma następować w takich dziedzinach, jak:

- 1) rolnictwo;
- 2) edukacja;
- 3) kultura;
- 4) wspieranie i rozwój młodzieży;
- 5) sport;
- 6) gospodarka.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Rypina z litewskim partnerem realizowana była przede wszystkim w zakresie wymiany dzieci, młodzieży, sportowców oraz przedstawicieli samorządu¹²¹⁵. Przykładowo w 2019 r. reprezentacja młodych sportowców z Rypina uczestniczyła w Pokroje w realizacji projektu pn. „Przyjaźń to nic trudnego”. Podczas tej wizyty młodzież z Rypina wzięła udział w międzynarodowym turnieju piłki nożnej. Realizacja projektu była formą integracji, stworzyła możliwość poznania miejscowej tradycji, kultury, a także podniesienia kompetencji językowych¹²¹⁶.

Miasto Rypin prowadzi współpracę międzynarodową z łotewskim miastem Bauska od 5 czerwca 2007 r., kiedy to zawarto umowę o ustanowieniu partnerskich stosunków pomiędzy miastami Rypin (Polska) oraz Bauska (Łotwa). Strony nie zawarły w umowie okresu jej obowiązywania. Zgodnie z umową współpraca międzynarodowa ma następować w takich dziedzin, jak (art. 3):

- 1) rozwój samorządu terytorialnego;
- 2) urbanistyka;
- 3) stabilne zabezpieczenie naukowo-techniczne;
- 4) kulturalny rozwój miast.

W 2023 r. odnowiono obowiązującą umowę o współpracy i podpisano 13 maja 2023 r. porozumienie o partnerskich stosunkach pomiędzy miastami.

---

¹²¹⁴ Odpowiedź z dnia 14 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Burmistrz Miasta Rypin Paweł Grzybowski.

¹²¹⁵ Ibidem.

¹²¹⁶ Ibidem.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Rypina z łotewskim partnerem realizowana była przede wszystkim w zakresie wymiany dzieci, młodzieży, sportowców oraz przedstawicieli samorządu¹²¹⁷. W sferze edukacji realizowane są wymiany uczniów ze szkół rypińskich, m.in. w maju 2019 r. w Rypinie przebywały łotewskie dzieci i młodzież wraz z opiekunami, zaś w czerwcu 2019 r. została zrealizowana rewizyta na Łotwie¹²¹⁸. Ponadto w 2023 r. trzyosobowa delegacja przedstawicieli miasta Rypin przebywała w Bausce¹²¹⁹.

Miasto Rypin prowadzi współpracę międzynarodową z włoskim miastem Uggiate-Trevano od 6 lutego 2016 r., kiedy to zawarto porozumienie o przyjaźni pomiędzy samorządem miasta Rypin (Polska) i samorządem Uggiate-Trevano (Włochy). Strony zawarły to porozumienie na czas nieokreślony. Zgodnie z porumieniem miasta partnerskie zobowiązują się do wymiany doświadczeń pomiędzy sobą.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Rypina z włoskim partnerem realizowana była przede wszystkim w zakresie wymiany dzieci, młodzieży, sportowców oraz przedstawicieli samorządu¹²²⁰. W sferze edukacji m.in. w 2023 r. młodzież z rypińskich szkół, tj. ze Szkoły Podstawowej nr 1 oraz ze Szkoły Podstawowej nr 3, przebywała na wymianie językowej w Uggiate-Trevano, gdzie poznawała język włoski¹²²¹. W 2023 r. odbyła się również włoska rewizyta, podczas której młodzież z Włoch poznawała kulturę oraz uczyła się podstaw języka polskiego¹²²².

29) Solec Kujawski – gmina miejsko-wiejska

Gmina położona jest w środkowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie bydgoskim. Zajmuje powierzchnię 175 km², a zamieszkuje ją 16 799 osób¹²²³. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 1606 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 210, przemysłowym 195, zaś w rolniczym 30¹²²⁴. Główne sektory gospodarki gminy Solec Kujawski to: przemysł maszynowy,

---

¹²¹⁷ Ibidem.

¹²¹⁸ Łotewska delegacja w Rypinie. To już ponad 10 lat współpracy z Bauska, <https://plus.pomorska.pl/lotewska-delegacja-w-rypinie-to-juz-ponad-10-lat-wspolpracy-z-bauska/ar/c1-14167205> [dostęp: 28.05.2024].

¹²¹⁹ Odpowiedź z dnia 14 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Burmistrz Miasta Rypin Paweł Grzybowski.

¹²²⁰ Ibidem.

¹²²¹ Ibidem.

¹²²² Ibidem.

¹²²³ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Solec Kujawski, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_bydgoski/gmina_solec_kujawski.pdf [dostęp: 28.05.2024].

¹²²⁴ Ibidem.

materiałów budowlanych, środków transportu, papierniczy, spożywczy¹²²⁵ oraz rolnictwo. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z ukraińskim miastem Basztanka (liczba mieszkańców miasta – 13 321 osób¹²²⁶, powierzchnia miasta – 133,57 km²¹²²⁷, główne sektory gospodarki: rolnictwo, w tym produkcja i sprzedaż zboża oraz słonecznika¹²²⁸). Genezą podjęcia współpracy międzynarodowej była chęć pozyskania polskich doświadczeń przydatnych do opracowania przez władze Basztanki dokumentu pn. „Strategiczny plan rozwoju Basztańskiej Miejskiej Rady w obwodzie mikołajowskim na lata 2018–2025”¹²²⁹.

Solec Kujawski prowadzi współpracę międzynarodową z ukraińskim miastem Basztanka od 15 października 2015 r., kiedy to zawarto umowę o rozwoju stosunków wzajemnych i współpracy pomiędzy Basztańską Miejską Radą w obwodzie mikołajowskim i gmina Solec Kujawski w powiecie bydgoskim. Strony zawarły umowę na czas określony 5 lat, z opcją przedłużenia na kolejne okresy. Zgodnie z umową partnerzy współpracy zobowiązali się rozwijać współpracę we wszystkich sferach działalności na zasadzie wzajemnego zrozumienia i zaufania.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Solca Kujawskiego z ukraińskim partnerem realizowana była przede wszystkim w zakresie wizyt przedstawicieli samorządu celem wymiany doświadczeń¹²³⁰ oraz udzielenia pomocy po rozpoczęciu agresji Rosji na Ukrainę. Przedstawiciele samorządu Basztanki odwiedzili Solec Kujawski dwukrotnie, w tym podczas pozyskania doświadczeń do opracowania ww. strategii rozwoju. W 2021 r. nastąpiła rewizyta i delegacja Solca Kujawskiego odwiedziła przedstawicieli samorządu miasta partnerskiego Basztanka. Zasadniczym celem tej wizyty była wymiana doświadczeń w zakresie ochrony środowiska, promocji, pozyskiwania środków finansowych zewnętrznych¹²³¹.

---

¹²²⁵ Gospodarka gminy Solec Kujawski, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Solec-Kujawski;3977425.html> [dostęp: 23.05.2024].

¹²²⁶ Basztanka, bashtanka.org.ua/pro-misto.html [dostęp: 02.02.2023].

¹²²⁷ Ludność i powierzchnia miasta Basztanka, bashtanka.org.ua/pro-misto.html [dostęp: 02.02.2023].

¹²²⁸ Gospodarka miasta Basztanka, <https://soleckujawski.pl/page/miasta-partnerskie> [dostęp: 02.02.2023].

¹²²⁹ Odpowiedź z dnia 8 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Sekretarz Gminy Solec Kujawski Magdalena Rudna-Plewa.

¹²³⁰ Ibidem.

¹²³¹ Ibidem.

30) Szubin – gmina miejsko-wiejska

Gmina położona jest w zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie nakielskim. Zajmuje powierzchnię 332 km², a zamieszkuje ją 24 797 osób¹²³². W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON były zarejestrowane 2082 podmioty, w tym w sektorze budowlanym 333, przemysłowym 244, zaś w rolniczym 64¹²³³. Główne sektory gospodarki gminy Szubin to: usługi dla rolnictwa, przemysł drzewny (stolarstwo budowlane), odzieżowy, spożywczy, metalowy, przetwórstwo tworzyw sztucznych i minerałów¹²³⁴ oraz rolnictwo. Gmina prowadzi nieformalną współpracę międzynarodową z niemiecką gminą Bergen (liczba mieszkańców gminy – 13 909 osób, powierzchnia gminy – 163 km²¹²³⁵, główne sektory gospodarki: handel, rzemieślnictwo, rolnictwo oraz usługi¹²³⁶), zaś do 2014 r. prowadziła na podstawie zawartego porozumienia współpracę międzynarodową z gminą Dinxperlo z Królestwa Niderlandów¹²³⁷.

Szubin prowadził współpracę międzynarodową z niemiecką gminą Bergen od 2004 r., głównie w zakresie edukacji i wizyt przedstawicieli samorządów partnerskich. W sferze edukacji realizowane były wymiany młodzieży między szkołami¹²³⁸. Ponadto organizowano spotkania ze stowarzyszeniami niemiecko-polskimi funkcjonującymi w Bergen oraz z administracją samorządową¹²³⁹. Wpływ na zainicjowanie współpracy międzynarodowej mieli niemieccy mieszkańcy ówczesnego powiatu szubińskiego z okresu II wojny światowej, którzy mieszkają w Bergen i jego okolicach¹²⁴⁰.

Szubin do 2014 r. prowadził współpracę międzynarodową z gminą Dinxperlo, realizowaną na podstawie porozumienia Szubin – Dinxperlo z 14 maja 1988 r. W porozumieniu nie wskazano okresu jego obowiązywania. Zgodnie z tym dokumentem partnerzy współpracy zobowiązali się, by ich mieszkańcy, w szczególności młodzież

---

¹²³² Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Szubin, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_nakielski/gmina_szubin.pdf [dostęp: 28.05.2024].

¹²³³ Ibidem.

¹²³⁴ Gospodarka gminy Szubin, <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/Szubin.html> [dostęp: 23.05.2024].

¹²³⁵ Ludność i powierzchnia miasta Bergen, <https://www.stadt-bergen.de/leben-in-bergen/unsere-stadt/stadtportrait/zahlen-daten-fakten/> [dostęp: 13.02.2023]. Ludność w 2022 r.; <https://www.stadt-bergen.de/leben-in-bergen/unsere-stadt/stadtportrait/geschichte/> [dostęp: 13.02.2023].

¹²³⁶ Gospodarka miasta Bergen, <https://www.stadt-bergen.de/bauen-wirtschaft/wirtschaft-in-bergen/unternehmen-in-bergen/> [dostęp: 13.02.2023].

¹²³⁷ Odpowiedź z dnia 20 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Burmistrz Szubina Mariusz Piotrkowski.

¹²³⁸ Ibidem.

¹²³⁹ Ibidem.

¹²⁴⁰ Ibidem.

przez bliskie i przyjacielskie kontakty w wielu dziedzinach przyczynili się do pogłębienia wzajemnego zrozumienia i poszanowania form życia obu narodów.

Dotychczasowa współpraca Szubina z gminą Dinxperlo realizowana była przede wszystkim w zakresie wizyt przedstawicieli samorządów, w tym wymiany doświadczeń samorządowych, wymiany kulturalnej i młodzieżowej oraz promocji gminy Szubin poza granicami Polski¹²⁴¹. Współpraca między gminami była trwała, o czym świadczą m.in. powstałe koła przyjaźni, wymiany młodzieży, wspólne inicjatywy (np. przekazanie przez Dinxperlo szpitalowi w Szubinie ambulansu sanitarnego). Współpracę międzynarodową zakończyły zmiany terytorialne w Niderlandach, które doprowadziły do tego, że Dinxperlo przestało być gminą od 1 stycznia 2015 r.

31) Świecie – gmina miejsko-wiejska

Gmina położona jest w północnej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie świeckim. Zajmuje powierzchnię 175 km², a zamieszkuje ją 33 949 osób¹²⁴². W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 3236 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 415, przemysłowym 349, zaś w rolniczym 26¹²⁴³. Główne sektory gospodarki gminy Świecie to: przemysł celulozowo-papierniczy, spożywczy, w tym przetwórstwo rolno-spożywcze, zakłady produkcyjno-remontowe dla przemysłu papierniczego, zakłady konstrukcji stalowych, stolarki budowlanej, odzieżowe, przemysł poligraficzny¹²⁴⁴ oraz rolnictwo. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z niemieckim miastem Gernsheim (liczba mieszkańców gminy – 10 558 osób, powierzchnia gminy – 40,1 km²¹²⁴⁵, główne sektory gospodarki: przemysł, handel oraz usługi¹²⁴⁶).

Miasto Świecie prowadzi współpracę międzynarodową z niemieckim miastem Gernsheim od 12 czerwca 2011 r., kiedy to zawarto umowę partnerską pomiędzy

---

¹²⁴¹ Ibidem.

¹²⁴² Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Świecie, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_swiecki/gmina_swiecie.pdf [dostęp: 23.05.2024].

¹²⁴³ Ibidem.

¹²⁴⁴ Gospodarka gminy Świecie, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Swiecie;3984520.html> [dostęp: 23.04.2024].

¹²⁴⁵ Ludność oraz powierzchnia miasta Gernsheim, <https://www.gernsheim.de/bauen-wohnen/standortinformationen/stadtentwicklung-daten-fakten/siedlungsentwicklung-und-einwohnerzahlen/> [dostęp: 18.02.2023]. Ludność w 2019 r. www.kreisgebiet.de/kreis-gross-gerau/gernsheim.htm [dostęp: 13.02.2023].

¹²⁴⁶ Gospodarka miasta Gernsheim, <https://www.kreisgg.de/wirtschaft/wirtschaftsstandort/> [dostęp: 18.02.2023].

miastami. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. Zgodnie z umową współpraca międzynarodowa ma następować w zakresie wspierania ludzkich, kulturowych, sportowych i gospodarczych stosunków pomiędzy obiema gminami. Genezą współpracy między miastami są kontakty Gimnazjum nr 1 w Świeciu z odpowiednikiem w Gernsheim¹²⁴⁷.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Świecia z niemieckim partnerem realizowana była przede wszystkim w zakresie edukacji. W związku z realizacją projektu Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży, uczniowie ze świeckich szkół cyklicznie brali udział w wymianie młodzieży¹²⁴⁸. Młodzież ze Świecia brała także udział w Międzynarodowym Turnieju Szachowym w Gernsheim¹²⁴⁹. Ponadto odbywały się wizyty przedstawicieli samorządów partnerskich, w tym na zaproszenia na otwarcie obiektów użyteczności publicznej¹²⁵⁰. Odbywały się również wymiany członków organizacji pozarządowych¹²⁵¹.

32) Toruń – gmina miejska (miasto na prawach powiatu)

Gmina położona jest w północnej części województwa kujawsko-pomorskiego. Zajmuje powierzchnię 116 km², a zamieszkuje ją 201 447 osób¹²⁵². Główne sektory gospodarki miasta Torunia to: elektromaszynowy (m.in. Apator, Fabryka Urządzeń Gazowniczych Rug Riello, Fabryka Wodomierzy i Zegarów Metron, Toruńskie Zakłady Urządzeń Okrętowych Towimor), spożywczy (m.in. Fabryka Cukiernicza Kopernik, przedsiębiorstwa produkujące płatki śniadaniowe, cukier, wyroby spirytusowe, a także przetwórnia mleka) oraz włókienniczy (m.in. Elana (włókna syntetyczne), Zakłady Laminatów Poliestrowych Trokotex), przemysł lekki (m.in. Toruńskie Zakłady Materiałów Opatunkowych, wytwórnie akcesoriów meblowych Nomet i Gomet)¹²⁵³. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową na podstawie umów o współpracy z:

---

¹²⁴⁷ Gernsheim, <https://swiecie.eu/gmina/miasta-partnerskie/> [dostęp: 23.05.2024].

¹²⁴⁸ Gimnazjaliści ze Świecia z kolejną wizytą w Gernsheim, <https://pomorska.pl/gimnazjalisci-ze-swieceia-z-kolejna-wizyta-w-gernsheim/ar/7317907> [dostęp: 23.05.2024].

¹²⁴⁹ Sukces szachistów ze Świecia na turnieju w Niemczech, <https://extraswiecie.pl/sport/sukces-szachistow-ze-swieceia-na-turnieju-w-niemczech/> [dostęp: 23.05.2024].

¹²⁵⁰ Odpowiedź z dnia 20 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Sekretarz Gminy Świecie Leszek Żurek.

¹²⁵¹ Ibidem.

¹²⁵² Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, miasto Toruń, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_miast/miasto_torun.pdf [dostęp: 23.05.2024].

¹²⁵³ Gospodarka gminy Toruń, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Torun;3988268.html> [dostęp: 23.04.2024].

- 1) francuskim miastem Angers (liczba mieszkańców miasta – 155 850 osób, powierzchnia miasta – 42,71 km² ¹²⁵⁴, główne sektory gospodarki: przemysł maszynowy i elektroniczny (m.in. produkcja odbiorników telewizyjnych), hutniczy (huta szkła), spożywczy (produkcja win i likierów) oraz handel płodami rolnymi¹²⁵⁵);
- 2) słowackim miastem Czadca (liczba mieszkańców miasta – 22 963 osoby, powierzchnia miasta – 57 km² ¹²⁵⁶, główne sektory gospodarki: przemysł włókienniczy (włókna tekstylne), drzewny (przetwórstwo drewna i wyroby z drewna), spożywczy (przetwórstwo żywności), produkcja ozdób świątecznych, tworzyw sztucznych czy produkcja gotowych konstrukcji metalowych i wyrobów z metalu¹²⁵⁷);
- 3) amerykańskim miastem Filadelfia (liczba mieszkańców miasta – 1 576 251 osób, powierzchnia miasta – 347,99 km² ¹²⁵⁸, główne sektory gospodarki: przemysł metalowy, maszynowy, elektrotechniczny, odzieżowy, chemiczny (m.in. farmaceutyczny), środków transportu, poligraficzny, precyzyjny oraz rafineryjny¹²⁵⁹);
- 4) niemieckim miastem Getynga (liczba mieszkańców miasta – 118 510 osób¹²⁶⁰, powierzchnia miasta – 116,99 km² ¹²⁶¹, główne sektory gospodarki: przemysł metalowy, precyzyjny, farmaceutyczny, elektrotechniczny oraz poligraficzny¹²⁶²);

---

¹²⁵⁴ Ludność i powierzchnia miasta Angers, https://statistiques-locales.insee.fr/#c=report&chapter=evolpop&report=r02&selgeo1=com_courant.49007 [dostęp: 18.02.2023]. Ludność w 2019 r.

¹²⁵⁵ Gospodarka miasta Angers, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Angers;3869467.html> [dostęp: 18.02.2023].

¹²⁵⁶ Ludność i powierzchnia miasta Czadca, <https://www.mestocadca.sk/o-meste-cadca/uvodne-informacie.html> [dostęp: 19.02.2023]; https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_DEM/om7101rr/v_om7101rr_00_00_00_sk [dostęp: 19.02.2023]. Ludność w 2021 r.

¹²⁵⁷ Gospodarka miasta Czadca, <https://www.mestocadca.sk/files/program-rozvoja-mesta-cadca-2016-2022.pdf> [dostęp: 19.02.2023].

¹²⁵⁸ Ludność i powierzchnia miasta Filadelfia, <https://www.census.gov/quickfacts/philadelphiacitypennsylvania> [dostęp: 26.02.2023]. Ludność w 2021 r.

¹²⁵⁹ Gospodarka miasta Filadelfia, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Filadelfia;3900820.html> [dostęp: 26.02.2023].

¹²⁶⁰ <https://www.goettingen.de/leben/stadt-im-ueberblick/stadtportraet/> [dostęp: 18.02.2023]. Ludność w 2021 r.

¹²⁶¹ Ludność oraz powierzchnia miasta Getynga, <https://www.goettingen.de/leben/stadt-im-ueberblick/stadtportraet/> [dostęp: 18.02.2023]. Ludność w 2021 r.

¹²⁶² Gospodarka miasta Getynga, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Getynga;3905170.html> [dostęp: 18.02.2023].

- 5) chińskim miastem Guilin (liczba mieszkańców obszaru administracyjnego Guilin – 4 mln 931 137 mieszkańców¹²⁶³, zaś miasto Guilin jest zamieszkałe przez 756 000 osób¹²⁶⁴, powierzchnia obszaru administracyjnego Guilin (6 dystryktów i 11 hrabstw) to powierzchnia 27 800 km² ¹²⁶⁵, główne sektory gospodarki: przemysł hutniczy (żelaza i metali nieżelaznych), przemysł maszynowy, elektrotechniczny, elektroniczny, chemiczny, włókienniczy oraz spożywczy¹²⁶⁶);
- 6) fińskim miastem Hämeenlinna (liczba mieszkańców miasta – 67 971 osób, powierzchnia miasta – 2032 km² ¹²⁶⁷, główne sektory gospodarki: przemysł włókienniczy, maszynowy, elektrotechniczny, drzewny oraz celulozowo-papierniczy ¹²⁶⁸);
- 7) litewskim miastem Kowno (liczba mieszkańców miasta – 364 364 osoby, powierzchnia miasta – 157 km² ¹²⁶⁹, główne sektory gospodarki: przemysł maszynowy i metalowy (turbiny, obrabiarki, silniki elektryczne), chemiczny, włókienniczy, spożywczy, a także materiałów budowlanych¹²⁷⁰);
- 8) holenderskim miastem Lejda (liczba mieszkańców miasta – 124 096 osób, powierzchnia miasta – 23,32 km² ¹²⁷¹, główne sektory gospodarki: rolnictwo (uprawa kwiatów), przemysł maszynowy, kosmetyczny, poligraficzny oraz przemysł włókienniczy¹²⁷²);

---

¹²⁶³ Ludność obszaru administracyjnego Guilin, https://www.guilin.gov.cn/glyx/glgk/xzqh/202006/t20200602_1821762.shtml [dostęp: 26.02.2023]; https://www.guilin.gov.cn/glsj/sjfb/tjgb/202105/t20210529_2065948.shtml [dostęp: 26.02.2023]. Ludność w 2020 r.

¹²⁶⁴ Ludność miasta Guilin, <https://www.torun.pl/pl/miasto/samorzad/kontakty-partnerskie-i-miedzynarodowe/miasta-blizniacze/guilin> [dostęp: 26.02.2023].

¹²⁶⁵ Powierzchnia obszaru administracyjnego Guilin, https://www.guilin.gov.cn/glyx/glgk/xzqh/202006/t20200602_1821762.shtml [dostęp: 26.02.2023]; https://www.guilin.gov.cn/glsj/sjfb/tjgb/202105/t20210529_2065948.shtml [dostęp: 26.02.2023]. Ludność w 2020 r.

¹²⁶⁶ Gospodarka miasta Guilin, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Guilin;3908776.html> [dostęp: 04.02.2023].

¹²⁶⁷ Ludność oraz powierzchnia miasta Hämeenlinna, <https://www.hameenlinna.fi/hallinto-jatalous/tietoa-hameenlinnasta/tilastotietoa/> [dostęp: 19.02.2023]. Ludność w 2021 r.

¹²⁶⁸ Gospodarka miasta Hämeenlinna, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Hameenlinna;3909762.html> [dostęp: 02.02.2023].

¹²⁶⁹ Ludność oraz powierzchnia miasta Kowno, <https://osp.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=6d9d454ba648478db264093035ceb59d> [dostęp: 19.02.2023]; <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventojai-2020/salies-gyventojai/miesto-ir-kaimogyventojai> [dostęp: 12.02.2023]. Ludność w 2020 r.

¹²⁷⁰ Gospodarka miasta Kowno, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kowno;3926677.html> [dostęp: 12.02.2023].

¹²⁷¹ Ludność i powierzchnia miasta Lejda, <https://gemeente.leiden.nl/bestuur/publicaties/leiden-in-cijfers/> [dostęp: 26.02.2023]. Ludność w 2021 r.; <https://gemeente.leiden.nl/inwoners-en-ondernemers/wonen-en-bouwen/wijken-in-leiden/> [dostęp: 26.02.2023].

¹²⁷² Gospodarka miasta Lejda, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Lejda;3931419.html> [dostęp: 26.02.2023].

- 9) ukraińskim miastem Łuck (liczba mieszkańców miasta – 215 986 osób, powierzchnia miasta – 40,23 km² ¹²⁷³, główne sektory gospodarki: przemysł samochodowy, precyzyjny, chemiczny, lekki, spożywczy, materiałów budowlanych, meblarski oraz mechaniczny (zakłady łożysk tocznych)¹²⁷⁴);
- 10) słoweńskim miastem Novo Mesto (liczba mieszkańców miasta – 36 433 osoby, powierzchnia miasta – 236 km² ¹²⁷⁵, główne sektory gospodarki: przemysł włókienniczy, drzewny, mineralny, farmaceutyczny, samochodowy oraz spożywczy¹²⁷⁶);
- 11) brytyjskim miastem Swindon (liczba mieszkańców miasta – 490 449 osób¹²⁷⁷, powierzchnia miasta – 43,17 km² ¹²⁷⁸, główne sektory gospodarki: przemysł samochodowy, maszynowy, elektroniczny oraz tytoniowy¹²⁷⁹).

Do 3 marca 2022 r. miasto Toruń prowadziło współpracę międzynarodową na podstawie umowy z rosyjskim miastem Kaliningrad (Królewiec) (liczba mieszkańców miasta – 490 449 osób¹²⁸⁰, powierzchnia miasta – 224,58 km² ¹²⁸¹, główne sektory gospodarki: przemysł środków transportu (budowa wagonów, stocznia remontowa), maszynowy, celulozowo-papierniczy, rybny¹²⁸²), która została rozwiązana na podstawie uchwały Rady Miasta Torunia nr 817/22 w sprawie rozwiązania współpracy partnerskiej między miastami Toruniem a Kaliningradem ze względu na dokonanie agresji pełnoskalowej Rosji na Ukrainę.

---

¹²⁷³ Ludność oraz powierzchnia miasta Łuck, <https://www.lutskrada.gov.ua/about> [dostęp: 19.02.2023].
Ludność w roku 2022.

¹²⁷⁴ Gospodarka miasta Łuck, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Luck;3935315.html> [dostęp: 02.02.2023].

¹²⁷⁵ Ludność oraz powierzchnia miasta Novo Mesto, <https://novomesto.si/o-novem-mestu/v-stevilkah/> [dostęp: 19.02.2023]. Ludność w 2017 r.

¹²⁷⁶ Gospodarka miasta Novo Mesto, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Novo-Mesto;3948535.html> [dostęp: 26.02.2023].

¹²⁷⁷ Ludność i powierzchnia miasta Swindon, https://www.citypopulation.de/en/uk/southwestengland/swindon/E35001437__swindon/ [dostęp: 19.02.2023]; <https://www.ons.gov.uk/visualisations/censuspopulationchange/E06000030/> [dostęp: 19.02.2023]. Ludność w 2021 r.

¹²⁷⁸ Ibidem.

¹²⁷⁹ Gospodarka miasta Swindon, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Swindon;3981771.html> [dostęp: 02.02.2023].

¹²⁸⁰ Kaliningrad, https://rosstat.gov.ru/storage/mediabank/tab-5_VPN-2020.xlsx [dostęp: 19.02.2023].
Ludność w 2020 r.; https://www.klgd.ru/city/pasport_07052021.pdf [dostęp: 19.02.2023].

¹²⁸¹ Ludność i powierzchnia miasta Kaliningrad, https://rosstat.gov.ru/storage/mediabank/tab-5_VPN-2020.xlsx [dostęp: 19.02.2023]. Ludność w 2020 r.; https://www.klgd.ru/city/pasport_07052021.pdf [dostęp: 19.02.2023].

¹²⁸² Gospodarka miasta Kaliningrad, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Krolewiec;3919277.html> [dostęp: 19.02.2023].

Ponadto Toruń prowadzi współpracę międzynarodową na podstawie listu intencyjnego (w związku z realizacją projektu Sieć Gen-Y City) z:

- 1) włoskim miastem Bolonia (liczba mieszkańców miasta – 388 011 osób, powierzchnia miasta – 141 km² ¹²⁸³, główne sektory gospodarki: przemysł spożywczy, skórzany, obuwniczy, maszynowy, środków transportu, elektrotechniczny, precyzyjny oraz ceramiczny¹²⁸⁴),
- 2) portugalskim miastem Coimbra (liczba mieszkańców miasta – 140 816 osób, powierzchnia miasta – 319,4 km² ¹²⁸⁵, główne sektory gospodarki: przemysł ceramiczny, spożywczy, skórzano-obuwniczy, włókienniczy, handel oraz turystyka¹²⁸⁶),
- 3) łotewskim miastem Daugavpils (liczba mieszkańców miasta – 228 682 osób, powierzchnia miasta – 90 399 km² ¹²⁸⁷, główne sektory gospodarki: przemysł chemiczny (włókna syntetyczne), włókienniczy, maszynowy (m.in. zakłady naprawcze taboru kolejowego i samochodów), metalowy, materiałów budowlanych, drzewny oraz obuwniczy¹²⁸⁸);
- 4) włoskim miastem Genua (liczba mieszkańców miasta – 559 045 osób, powierzchnia miasta – 240 km² ¹²⁸⁹, główne sektory gospodarki: przemysł środków transportu (głównie stoczniowy), hutnictwo żelaza, przemysł maszynowy, metalowy, chemiczny (m.in. petrochemiczny), elektrotechniczny, włókienniczy, spożywczy, poligraficzny oraz rafineryjny (rafineria ropy naftowej)¹²⁹⁰);

---

¹²⁸³ Ludność i powierzchnia miasta Bolonia, <https://www.amministrazionicomunali.it/emilia-romagna/bologna> [dostęp: 26.02.2023]; <https://demo.istat.it/app/?a=2022&i=D7B> [dostęp: 26.02.2023]. Ludność w 2022 r.

¹²⁸⁴ Gospodarka miasta Bolonia, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Bolonia;3879255.html> [dostęp: 26.02.2023].

¹²⁸⁵ Ludność i powierzchnia miasta Coimbra, <https://www.pordata.pt/censos/quadro-resumo-municipios-e-regioes/coimbra-474> [dostęp: 26.02.2023]. Ludność w 2021 r.

¹²⁸⁶ Gospodarka miasta Coimbra, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Coimbra;3887269.html> [dostęp: 26.02.2023].

¹²⁸⁷ Ludność i powierzchnia Daugavpils, <https://www.daugavpils.lv/pilseta/> [dostęp: 26.02.2023]. Ludność w 2018 r.

¹²⁸⁸ Gospodarka miasta Daugavpils, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Daugavpils;3890820.html> [dostęp: 26.02.2023].

¹²⁸⁹ Ludność i powierzchnia miasta Genua, <https://www.amministrazionicomunali.it/liguria/genova> [dostęp: 26.02.2023]; <https://demo.istat.it/app/?a=2022&i=D7B> [dostęp: 26.02.2023]. Ludność w 2022 r.

¹²⁹⁰ Gospodarka miasta Genua, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Genua;3904853.html> [dostęp: 26.02.2023].

- 5) hiszpańskim miastem Granada (liczba mieszkańców miasta – 228 682 osoby, powierzchnia miasta – 88,02 km² ¹²⁹¹, główne sektory gospodarki: rolnictwo (uprawa gł. oliwek, ziemniaków, hodowla owiec), przemysł spożywczy, ceramiczny, chemiczny, włókienniczy, obuwniczy oraz handel¹²⁹²);
- 6) litewskim miastem Kłajpeda (liczba mieszkańców miasta – 149 100 osób, powierzchnia miasta – 98 km² ¹²⁹³, główne sektory gospodarki: rolnictwo (przemysł stoczniowy (statki rybackie), przetwórstwa spożywczego (zakłady konserw rybnych), przemysł tytoniowy, celulozowo-papierniczy, meblarski, włókienniczy oraz wyrób biżuterii z bursztynu¹²⁹⁴);
- 7) norweską gminą Kristiansand (liczba mieszkańców gminy – 115 527 osób, powierzchnia gminy – 644,16 km² ¹²⁹⁵, główne sektory gospodarki: przemysł hutniczy (hutnictwo miedzi i niklu), przemysł stoczniowy, włókienniczy, metalowy, drzewny oraz spożywczy¹²⁹⁶),
- 8) francuskim miastem Nantes (liczba mieszkańców miasta – 318 808 osób, powierzchnia miasta – 65,19 km² ¹²⁹⁷, główne sektory gospodarki: przemysł stoczniowy (stocznia remontowa), metalowy, maszynowy, zbrojeniowy, chemiczny (nawozy sztuczne), skórzano-obuwniczy oraz spożywczy (cukrowniczy, winiarski)¹²⁹⁸);

---

¹²⁹¹ Ludność i powierzchnia miasta Granada,

<https://www.granada.org/intranet/idegeogr.nsf/v/estadisticas-pob-2022> [dostęp: 26.02.2023]. Ludność w 2022 r.; <https://pl.db-city.com/Hiszpania--Andaluzja--Prowincja-Grenada--Grenada> [dostęp: 26.02.2023].

¹²⁹² Gospodarka miasta Granada, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Grenada;3907793.html> [dostęp: 26.02.2023].

¹²⁹³ Ludność oraz powierzchnia miasta Kłajpeda, <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventojai-2021/salies-gyventojai/miesto-ir-kaimo-gyventojai> [dostęp: 26.02.2023]. Ludność w 2021 r.; <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=03102f99-84d2-4053-9d0d-f1c498793480#/> [dostęp: 26.02.2023].

¹²⁹⁴ Gospodarka miasta Kłajpeda, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kłajpeda;3923146.html> [dostęp: 26.02.2023].

¹²⁹⁵ Ludność i powierzchnia gminy Kristiansand, <https://www.kristiansand.kommune.no/navigasjon/politikk-og-organisasjon/om-kristiansand/fakta-om-kristiansand/> [dostęp: 02.02.2023]; <https://www.ssb.no/statbank/table/01222/tableViewLayout1/> [dostęp: 26.02.2023]. Ludność w 2022 r.

¹²⁹⁶ Gospodarka gminy Kristiansand, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kristiansand;3927477.html> [dostęp: 02.02.2023].

¹²⁹⁷ Ludność i powierzchnia miasta Nantes, https://statistiques-locales.insee.fr/#c=report&chapter=evolpop&report=r02&selgeo1=com_courant.44109 [dostęp: 18.02.2023]. Ludność w 2019 r.

¹²⁹⁸ Gospodarka miasta Nantes, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Nantes;3945672.html> [dostęp: 18.02.2023].

- 9) hiszpańskim miastem Sabadell (liczba mieszkańców miasta – 216 337 osób, powierzchnia miasta – 37,84 km² ¹²⁹⁹, główne sektory gospodarki: przemysł wełniarski i bawełniarski, maszynowy oraz chemiczny¹³⁰⁰),
- 10) brytyjskim miastem Wolverhampton (liczba mieszkańców miasta – 263 700 osób, powierzchnia miasta – 69 km² ¹³⁰¹, główne sektory gospodarki: przemysł hutniczy, maszynowy, środków transportu, elektrotechniczny, metalowy, chemiczny (w tym gumowy), spożywczy oraz handel¹³⁰²).

Gmina prowadziła współpracę międzynarodową z miastem Paryż (liczba mieszkańców miasta – 2 mln 165 423 osoby¹³⁰³, powierzchnia miasta – 105,4 km² ¹³⁰⁴, główne sektory gospodarki: przemysł elektroniczny (Thomson, Panasonic, IBM, Alcatel), elektrotechniczny, informatyczny (Rank Xerox, Bull), farmaceutyczny (Hoechst), osprzętu lotniczego, perfumeryjny (Bourjois) oraz skórzany (Hermes)¹³⁰⁵), na podstawie listu intencyjnego w związku z realizacją projektu Euroscapes.

Gmina prowadziła współpracę międzynarodową z miastami Lozanna (liczba mieszkańców miasta – 140 202 osoby, powierzchnia miasta – 41 km² ¹³⁰⁶, główne sektory gospodarki: przemysł maszynowy, precyzyjny, środków transportu, poligraficzny oraz handel¹³⁰⁷) i Londyn (liczba mieszkańców miasta – 8 mln 796 628 osób, Wielki Londyn zajmuje 1572 km² ¹³⁰⁸, główne sektory gospodarki: przemysł lotniczy, samochodowy,

---

¹²⁹⁹ Ludność i powierzchnia miasta Sabadell, <https://opendata.sabadell.cat/ca/anuari-2022/inici/fitxes-catalog?cod=anyo-2021,N2-63-&title=Indicadors%20geogràficshttps://www.vaporllonch.cat/images/PDF/observatori/poblacio/INFORME-2020.pdf> [dostęp: 26.02.2023]. Ludność w 2021 r.

¹³⁰⁰ Gospodarka miasta Sabadell, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Sabadell;3970859.html> [dostęp: 26.02.2023].

¹³⁰¹ Ludność i powierzchnia miasta Wolverhampton, <https://www.britannica.com/place/Wolverhampton-district-England> [dostęp: 26.02.2023]; <https://www.ons.gov.uk/visualisations/censuspopulationchange/E08000031/> [dostęp: 26.02.2023]. Ludność w 2021 r.

¹³⁰² Gospodarka miasta Wolverhampton, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Wolverhampton;3997831.html> [dostęp: 02.02.2023].

¹³⁰³ Francja, dane statystyczne, <https://statistiques-locales.insee.fr/#c=report&chapter=evolpop&report=r02&selgeo1=dep.75> [dostęp: 18.02.2023]. Ludność w 2019 r.

¹³⁰⁴ Ludność i powierzchnia miasta Paryż, <https://statistiques-locales.insee.fr/#c=report&chapter=evolpop&report=r02&selgeo1=dep.75> [dostęp: 18.02.2023]. Ludność w 2019 r.

¹³⁰⁵ Gospodarka miasta Paryż, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Paryz;3954709.html> [dostęp: 18.02.2023].

¹³⁰⁶ Ludność oraz powierzchnia miasta Lozanna, <https://www.bfs.admin.ch/bfs/en/home/statistiken/querschnittsthemen/city-statistics/staedteportraits/lausanne.html> [dostęp: 26.02.2023]. Ludność w 2021 r.

¹³⁰⁷ Gospodarka miasta Lozanna, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Lozanna;3933968.html> [dostęp: 26.02.2023].

¹³⁰⁸ Ludność oraz powierzchnia miasta Londyn, <https://www.britannica.com/place/London> [dostęp: 26.02.2023];

elektrotechniczny i elektroniczny, spożywczy, chemiczny (petrochemiczny), odzieżowy, skórzany, papierniczy, meblarski, poligraficzny oraz precyzyjny¹³⁰⁹) jako współpracę o charakterze nieformalnym.

Ponadto Miasto Toruń jest członkiem Międzynarodowego Związku Nowej Hanzy „Hanza”¹³¹⁰ (partnerzy – członkowie z Belgii, Białorusi, Finlandii, Francji, Islandii, Estonii, Litwy, Łotwy, Niderlandów, Niemiec, Norwegii, Polski, Federacji Rosyjskiej, Szwecji, Szkocji oraz Wielkiej Brytanii). Cel tej organizacji został już wskazany we wcześniejszej części pracy¹³¹¹. Miasto Toruń od 1998 r. należy do tego związku¹³¹².

Miasto Toruń jest również członkiem Organizacji Miast Dziedzictwa Światowego (OWHC – Organisation of World Heritage Cities) – organizacji zrzeszającej państwa z całego świata, uhonorowane wpisem na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Toruń należy do OWHC od 1998 r. Celami tej organizacji, zgodnie z jej regulaminem ogólnym, są:

- a) przyczynianie się do wdrażania konwencji dotyczącej ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego oraz Międzynarodowej Karty Ochrony Miast Historycznych;
- b) zachęcanie, na poziomie regionalnym, jak i międzynarodowym, do współpracy i wymiany informacji oraz wiedzy fachowej pomiędzy miastami historycznymi na całym świecie, w ścisłej współpracy z innymi organizacjami realizującymi podobne cele, promując jednocześnie działania mogące wspierać wysiłki miast położonych w krajach rozwijających się;
- c) we współpracy z wyspecjalizowanymi organizacjami, zapewnianie lepszych powiązań pomiędzy badaniami podejmowanymi przez specjalistów lub ekspertów a potrzebami lokalnego zarządzania;
- d) uwrażliwianie społeczeństw na wartości dziedzictwa i jego ochronę¹³¹³.

<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/populationestimates/datasets/populationestimatesforukenglandandwalesscotlandandnorthernireland> [dostęp: 26.02.2023].

Ludność w 2021 r.

¹³⁰⁹ Gospodarka miasta Londyn, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Londyn;3933679.html.html> [dostęp: 02.02.2023].

¹³¹⁰ Toruń w Nowej Hanzie, <https://www.torun.pl/pl/miasto/samorzad/kontakty-partnerskie-i-miedzynarodowe/torun-w-nowej-hanzie> [dostęp: 26.02.2023].

¹³¹¹ Zob. przypis 410, s. 92.

¹³¹² Zgodnie z informacją uzyskaną z Urzędu Miasta Torunia. Pismo z dnia 14.02.2023 r., podpisane przez Dyrektora Wydziału Promocji i Turystyki Ewę Banszczuk-Kisiel.

¹³¹³ Organization of World Heritage Cities, <https://www.ovpm.org/all-about-owhc/introduction-and-mission/> [dostęp: 04.02.2023].

Miasto Toruń prowadzi współpracę międzynarodową z francuskim miastem Angers od 9 maja 2016 r., kiedy to zawarto umowę o współpracy partnerskiej miast Toruń (Polska) i Angers (Francja). Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. Zgodnie z umową współpraca międzynarodowa ma następować w zakresie następujących działań:

- 1) edukacja i wymiana młodzieży;
- 2) kultura i turystyka;
- 3) ochrona środowiska naturalnego i edukacji ekologicznej;
- 4) programy i projekty pomocowe, w tym Unii Europejskiej;
- 5) rozwój gospodarczy;
- 6) współpraca organizacji pozarządowych.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa miasta Torunia z francuskim partnerem realizowana była przede wszystkim w zakresie kultury oraz wizyt przedstawicieli miast¹³¹⁴. W sferze kultury organizowane były w Toruniu cykliczne „Ogrodowe Spotkania z Piosenką Francuską”, realizowane przez Towarzystwo Miast Partnerskich Torunia. Ponadto przedstawiciele Torunia biorą cykliczny udział w festiwalu Accroche-Cœurs oraz tematycznym programie merytorycznym organizowanym przez partnera współpracy międzynarodowej. Mając na uwadze dobrą współpracę partnerską, miasto Angers w 2022 r. wsparło finansowo w kwocie 25 tys. euro pomoc materialną dla społeczności Łucka, którą realizowało miasto Toruń. Ponadto dodatkowe 700 euro w 2022 r. oraz 710 euro w 2023 r. pochodziło ze zbiórki wśród członków Stowarzyszenia Anjou Pologne.

Miasto Toruń prowadzi współpracę międzynarodową z brytyjskim miastem Swindon od 13 maja 2003 r., kiedy to zawarto umowę o przyjaźni i współpracy między miastami. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. W myśl umowy współpraca międzynarodowa realizowana jest w zakresie działań:

- 1) rozwój gospodarki i handlu;
- 2) edukacja;
- 3) kultura i turystyka;
- 4) ochrona środowiska i edukacja ekologiczna;
- 5) Unia Europejska oraz programy pomocowe;

---

¹³¹⁴ Wywiad zrealizowany z Ewą Banaszczuk-Kisiel, Dyrektorem Wydziału Promocji i Turystyki Urzędu Miasta Torunia.

- 6) wymiana informacji i pomysłów w celu wzmocnienia wzajemnego szacunku i zrozumienia.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa miasta Torunia z brytyjskim partnerem realizowana była przede wszystkim w zakresie kultury oraz wizyt przedstawicieli miast¹³¹⁵.

Miasto Toruń prowadzi współpracę międzynarodową z ukraińskim miastem Łuck od 27 listopada 2008 r., kiedy to zawarto umowę o partnerstwie między miastami. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. W myśl umowy współpraca międzynarodowa ma być realizowana w zakresie działań: oświata, kultura i turystyka, ochrona środowiska i oświata ekologiczna, sfera socjalna, programy i projekty Unii Europejskiej, współpraca ekonomiczna, rozwój przedsiębiorczości, rozwój współpracy z organizacjami społecznymi.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Torunia z ukraińskim partnerem realizowana była przede wszystkim w zakresie kultury, wizyt przedstawicieli miast, edukacji czy pomocy materialnej dla społeczności Łucka¹³¹⁶. W zakresie wizyt przedstawicieli odbyła się m.in. w dniu 22 marca 2023 r. wizyta studyjna delegacji z Łucka w Miejskim Przedsiębiorstwie Oczyszczania Sp. z o.o., dotycząca wymiany doświadczeń w zakresie gospodarki odpadami. W zakresie pomocy materialnej (m.in. w związku z otrzymanymi darowiznami od miast i społeczności Getyngi oraz Angers) zorganizowano w latach 2022/2023 dziesięć transportów z oczekiwanyymi przez społeczność Łucka materiałami, jak m.in. materiały higieniczne, medyczne, żywność, sprzęt ochrony osobistej, w tym namioty wojskowe, odzież termiczna, koce termiczne i powerbanki. Ponadto 14 września 2022 r. ukraińskiemu partnerowi przekazano 5 autobusów marki Jelcz, wraz z częściami zamiennymi – od spółki miejskiej Torunia Miejskiego Zakładu Komunikacji Sp. z o.o. W sferze kultury i promocji przedstawiciele miasta Torunia brali udział w wydarzeniu z okazji jubileuszowych wydarzeń: 934. rocznicy założenia Łucka oraz 590. rocznicy Zjazdu Monarchów Europejskich w Łucku. Podczas tego wydarzenia miasto Toruń zaprezentowało pokaz wypieku pierników, wystawiło stoisko promocyjno-informacyjne, w trakcie tej imprezy wystąpił zespół

---

¹³¹⁵ Wywiad zrealizowany z Ewą Banaszczuk-Kisiel, Dyrektorem Wydziału Promocji i Turystyki Urzędu Miasta Torunia.

¹³¹⁶ Wywiad zrealizowany z Ewą Banaszczuk-Kisiel, Dyrektorem Wydziału Promocji i Turystyki Urzędu Miasta Torunia.

muzyczny „Młody Toruń”. Ponadto w sferze edukacji w 2018 r. w Toruniu zrealizowany został, z uczestnictwem młodzieży (30 grup młodzieży) z Getyngi, Wittenbergi, Kowna, Łucka oraz Torunia, projekt badawczo-naukowy „Kosmiczny Tydzień w Mieście Kopernika”.

Miasto Toruń prowadzi współpracę międzynarodową ze słoweńskim miastem Novo Mesto od 23 czerwca 2009 r., kiedy to zawarto umowę o partnerstwie między miastami. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. W myśl umowy współpraca międzynarodowa ma być realizowana w zakresie działań: nauka, oświata, kultura, turystyka, sport, ochrona środowiska i oświata ekologiczna, sfera socjalna, programy i projekty Unii Europejskiej, współpraca ekonomiczna, rozwój przedsiębiorczości oraz rozwój współpracy z organizacjami społecznymi.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa miasta Torunia ze słoweńskim partnerem realizowana była przede wszystkim w zakresie kultury czy wizyt przedstawicieli miast¹³¹⁷. W 2019 r. w Toruniu zorganizowano jubileusz 10-lecia partnerstwa z Novem Mestem. W dniu 21 września 2019 r. w toruńskim Dworze Artusa odbył się okolicznościowy wieczór jubileuszowy, podczas którego gościem honorowym był zastępca ambasadora Słowenii w Polsce.

Miasto Toruń prowadzi współpracę międzynarodową litewskim miastem Kowno od 16 lutego 2018 r., kiedy to zawarto umowę o współpracy partnerskiej. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. W myśl umowy współpraca międzynarodowa ma być realizowana w zakresie działań: edukacja, kultura, sport, turystyka, dziedzictwo kulturowe, gospodarka, rozwój miasta oraz administracja.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Torunia z litewskim partnerem realizowana była przede wszystkim w zakresie edukacji, kultury czy wizyt przedstawicieli miast¹³¹⁸. W sferze edukacji w 2018 r. w Toruniu zrealizowany został, z uczestnictwem młodzieży z Getyngi, Wittenbergi, Kowna, Łucka oraz Torunia, projekt badawczo naukowy „Kosmiczny Tydzień w Mieście Kopernika”. W 2019 r. przedstawiciele Torunia wzięli udział w wydarzeniu na Litwie z okazji rocznicy 100-lecia Kowna jako tymczasowej stolicy kraju. W sferze kultury w 2023 r. delegacja z Kowna, w tym grupa tańca Aura, uczestniczyła w jubileuszu z okazji 5-lecia współpracy miast,

---

¹³¹⁷ Wywiad zrealizowany z Ewą Banaszcuk-Kisiel, Dyrektorem Wydziału Promocji i Turystyki Urzędu Miasta Torunia.

¹³¹⁸ Wywiad zrealizowany z Ewą Banaszcuk-Kisiel, Dyrektorem Wydziału Promocji i Turystyki Urzędu Miasta Torunia.

podczas którego otwarto Konsulat Honorowy Litwy w Toruniu w Bramie Klasztornej oraz uroczyste otwarto wystawę plenerową na dziedzińcu ratusza. Ponadto w 2022 r. przedstawiciele miasta Torunia wzięli udział w Kownie w wydarzeniach z okazji przyznania tytułu Europejskiej Stolicy Kultury.

Miasto Toruń prowadzi współpracę międzynarodową z chińskim miastem Guilin od 29 sierpnia 2010 r., kiedy to zawarto umowę o współpracy partnerskiej między miastami. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. W myśl umowy współpraca międzynarodowa ma być realizowana w zakresie działań: nauka, edukacja, kultura, turystyka, ochrona środowiska, oświata ekologiczna, współpraca ekonomiczna, wspieranie przedsiębiorczości oraz współpraca między organizacjami pozarządowymi.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa miasta Torunia dotyczyła walki z pandemią koronawirusa SARS-CoV-2. Miasto Guilin w 2020 r. przekazało samorządowi Torunia materiały higieniczne, niezbędne w walce z pandemią.

Miasto Toruń prowadzi współpracę międzynarodową z niemieckim miastem Getynga od 28 grudnia 1978 r., kiedy to zawarto umowę o współpracy partnerskiej między miastami.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa miasta Torunia z niemieckim partnerem realizowana była przede wszystkim w zakresie edukacji, kultury czy wizyt przedstawicieli miast¹³¹⁹. W sferze edukacji zrealizowano cykliczny obóz „Młodzież dla pokoju” oraz projekt badawczo-naukowy „Kosmiczny Tydzień w Mieście Kopernika”, z udziałem młodzieży z Getyngi, Wittenbergi, Kowna, Łucka oraz Torunia¹³²⁰. W sferze wizyt przedstawicieli odbyło się szkolenie dotyczące programów młodzieżowych przeprowadzanych przez Polsko-Niemiecką Współpracę Młodzieży pt. „U mnie, u Ciebie/Bei mir, bei dir” czy wizyta w Getyndze z okazji uroczystego otwarcia i nadania imienia Artura Levi budynkowi Szkoły Produkcyjnej, w której planowane było w przyszłości zlokalizowanie warsztatów dla młodzieży. W 2023 r. odbyła się wizyta delegacji Torunia w Getyndze z okazji wręczenia Nagrody Literackiej Miast Partnerskich Torunia i Getyngi im. S. B. Lindego laureatom, tj. niemieckiemu prozaikowi Marcelowi Beyerowi i polskiemu poecie Tomaszowi Różyckiemu.

---

¹³¹⁹ Wywiad zrealizowany z Ewą Banaszcuk-Kisiel, Dyrektorem Wydziału Promocji i Turystyki Urzędu Miasta Torunia.

¹³²⁰ Wywiad zrealizowany z Ewą Banaszcuk-Kisiel, Dyrektorem Wydziału Promocji i Turystyki Urzędu Miasta Torunia.

W zakresie kultury w 2018 r. odbyła się w Getyndze wystawa pt. „Porozumienie”, poświęcona polskiemu literatowi Samuelowi Bogumiłowi Lindemu oraz laureatom nagrody jego imienia. W obu miastach odbyły się wspólne koncerty orkiestr symfonicznych, ponadto w Toruniu zrealizowano wystawę artystów z Getyngi w Centrum Sztuki Współczesnej, zaś w Getyndze wystawę prac toruńskich artystów.

Miasto Toruń prowadzi współpracę międzynarodową z holenderskim miastem Lejda od 15 listopada 1989 r., kiedy to zawarto umowę o współpracy partnerskiej.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa miasta Torunia z holenderskim partnerem realizowana była przede wszystkim w zakresie edukacji, kultury czy wizyt przedstawicieli miast¹³²¹. W sferze wizyt przedstawicieli miast realizowana była coroczna wymiana, która objęła 2 wyjazdy – torunian do Lejdy i 2 rewizyty. W 2023 r. odbyły się obchody jubileuszu 35-lecia partnerstwa z Lejdą, tj. 9 czerwca 2023 r. Chór Astrolabium oraz chór miejski z Lejdy i Oksfordu wzięły udział w występach chórów w Lejdzie w ratuszu oraz w kościele Hartebrug, a delegacja Torunia odsłoniła tzw. drzewo przyjaźni, natomiast w październiku 2023 r. w Toruniu odbyła się „pomarańczowa parada” ulicami toruńskiej Starówki z udziałem mieszkańców Lejdy, posadzono też „drzewo przyjaźni” na toruńskim skwerze.

Miasto Toruń prowadzi współpracę międzynarodową z fińskim miastem Hämeenlinna od 6 października 1989 r., kiedy to zawarto umowę o współpracy partnerskiej między miastami.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa miasta Torunia z fińskim partnerem realizowana była przede wszystkim w zakresie edukacji, kultury czy wizyt przedstawicieli miast¹³²². W 2019 r. w Toruniu z zorganizowano jubileusz 30-lecia partnerstwa z Hämeenlinna. W dniu 21 września 2019 r. w toruńskim Dworze Artusa odbył się okolicznościowy wieczór jubileuszowy, podczas którego gościem honorowym był ambasador Finlandii w Polsce. Wydarzenie uświetnił koncert Tuomasa Nikkanena – pianisty z Hämeenlinny oraz prelekcja „Tradycje kulinarne Finlandii” i degustacja kuchni fińskiej.

Toruń prowadzi współpracę międzynarodową ze słowackim miastem Czadca od 23 lipca 1996 r., kiedy to zawarto umowę o współpracy partnerskiej między miastami.

---

¹³²¹ Wywiad zrealizowany z Ewą Banaszczuk-Kisiel, Dyrektorem Wydziału Promocji i Turystyki Urzędu Miasta Torunia.

¹³²² Wywiad zrealizowany z Ewą Banaszczuk-Kisiel, Dyrektorem Wydziału Promocji i Turystyki Urzędu Miasta Torunia.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Torunia ze słowackim partnerem realizowana była przede wszystkim w zakresie sportu, kultury czy wizyt przedstawicieli miast¹³²³. W sferze sportu biegacze z Towarzystwa Miast Partnerskich Torunia wzięli udział Maratonie Kysuckim w Czadcy, zaś biegacze w Czadcy w toruńskim Biegu Świętych Mikołajów. W zakresie wizyt przedstawicieli m.in. w sierpniu 2023 r. delegacja Torunia wzięła udział w Jarmarku św. Bartłomieja w Czadcy.

Miasto Toruń prowadzi współpracę międzynarodową z amerykańskim miastem Filadelfia od 27 maja 1976 r., kiedy to zawarto umowę o współpracy partnerskiej między miastami.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa miasta Torunia z amerykańskim partnerem realizowana była przede wszystkim w zakresie sportu, kultury czy wizyt przedstawicieli miast¹³²⁴.

33) Tuchola – gmina miejsko-wiejska

Gmina położona jest w północnej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie tucholskim. Zajmuje powierzchnię 240 km², a zamieszkuje ją 20 251 osób¹³²⁵. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 1849 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 305, przemysłowym 178, zaś w rolniczym 69¹³²⁶. Główne sektory gospodarki gminy Tuchola to: turystyka, przemysł spożywczy, drzewny, maszynowy, metalowy, papierniczy¹³²⁷ oraz rolnictwo. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z dwoma niemieckimi partnerami, tj. miastem Lübtheen (liczba mieszkańców miasta – 4 783 osoby, powierzchnia miasta – 119,69 km² ¹³²⁸, główne sektory gospodarki: rolnictwo i leśnictwo, przemysł metalowy, budowa maszyn, budowa pojazdów i kontenerów, elektronika przemysłowa, rzemiosło oraz technologia aerozoli i

---

¹³²³ Wywiad zrealizowany z Ewa Banaszczyk-Kisiel, Dyrektorem Wydziału Promocji i Turystyki Urzędu Miasta Torunia.

¹³²⁴ Wywiad zrealizowany z Ewa Banaszczyk-Kisiel, Dyrektorem Wydziału Promocji i Turystyki Urzędu Miasta Torunia.

¹³²⁵ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Tuchola, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_tucholski/gmina_tuchola.pdf [dostęp: 28.05.2024].

¹³²⁶ Ibidem.

¹³²⁷ Gospodarka gminy Tuchola, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Tuchola;3989803.html> [dostęp: 23.04.2024].

¹³²⁸ Ludność oraz powierzchnia miasta Lübtheen, <https://www.luebtheen.de/leben-in-luebtheen/stadt-luebtheen> [dostęp: 28.02.2023]. Ludność w 2015 r.

opakowań¹³²⁹) oraz gminą Olching (liczba mieszkańców gminy – 28 299 osób, powierzchnia gminy – 29,91 km² ¹³³⁰, główne sektory gospodarki: handel i usługi¹³³¹).

Miasto Tuchola prowadzi współpracę międzynarodową z niemieckim miastem Lübtheen od czerwca 1993 r., kiedy to zawarto umowę o partnerstwie pomiędzy miastem Lübtheen i miastem Tuchola. Strony nie zawarły w umowie okresu jej obowiązywania. Zgodnie z umową współpraca międzynarodowa ma następować w zakresie:

- 1) urbanistyka i budownictwo mieszkaniowe;
- 2) ochrona zabytków i renowacja miast;
- 3) ochrona zdrowia i opieka lekarska;
- 4) kształtowanie i ochrona środowiska, rolnictwo;
- 5) turystyka;
- 6) kultura i sztuka;
- 7) oświata;
- 8) wypoczynek i sport.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Tucholi z niemieckim Lübtheen realizowana była przede wszystkim w zakresie sportu, kultury i wizyt przedstawicieli miast. W sferze sportu organizowano cykliczną wymianę młodzieży we współpracy z klubami sportowymi z obu miast partnerskich (Tucholanka i Concordia)¹³³². W sferze kultury w Lübtheen kilkakrotnie przebywały dzieci z Tucholi z dziecięcego zespołu „Tuchliki” oraz orkiestra dęta Zespołu Szkół Leśnych i Agrotechnicznych, występując na uroczystościach lokalnych¹³³³.

Miasto Tuchola prowadzi współpracę międzynarodową z niemiecką gminą Olching od 17 kwietnia 1994 r., kiedy to zawarto umowę o partnerstwie pomiędzy gminą Olching i gminą Tuchola. Strony nie zawarły w umowie okresu jej obowiązywania. Zgodnie z umową współpraca międzynarodowa ma następować w zakresie:

- 1) planowanie rozwoju miasta i budownictwo mieszkaniowe;
- 2) ochrona zabytków i restauracja miasta;
- 3) służba zdrowia, opieka zdrowotna i lekarska;

---

¹³²⁹ Gospodarka miasta Lübtheen, <https://www.luebtheen.de/wirtschaft-bauen/> [dostęp: 28.02.2023].

¹³³⁰ Ludność oraz powierzchnia gminy Olching, <https://www.olching.de/politik-and-service/stadtportrait/zahlen-daten-fakten/> [dostęp: 28.02.2023]. Ludność w 2023 r.

¹³³¹ Gospodarka gminy Olching, <https://www.olching.de/wirtschaft-infrastruktur/wirtschaftsfoerderung/stadtmarketing> [dostęp: 18.02.2023].

¹³³² Odpowiedź z dnia 21 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Burmistrz Tucholi Tadeusz Kowalski.

¹³³³ Tuchola, miasta partnerskie, <https://www.tuchola.pl/strona/miasto-i-gmina/379-miasta-partnerskie/printable/print> [dostęp: 28.05.2024].

- 4) ochrona środowiska i gospodarka rolna;
- 5) sprawy dotyczące rzemiosła;
- 6) kultura i sztuka;
- 7) turystyka;
- 8) wypoczynek i sport;
- 9) szkolnictwo;
- 10) wspieranie aktywności wśród młodzieży i dorosłych.

Istotny udział w nawiązaniu kontaktów gminy Tuchola z gminą Olching miał zamieszkały w Olching Rajmund Bruszyński z małżonką, z Towarzystwa Niemiecko-Polskiego w Monachium¹³³⁴.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Tucholi z niemiecką gminą Olching realizowana była przede wszystkim w zakresie kultury i wizyt przedstawicieli gmin. W sferze kultury aktywnie ze sobą współpracowały towarzystwa kulturalne obu miast, w wyniku czego organizowane były wspólne plenery malarskie w Olching i w Tucholi¹³³⁵. Ponadto zespoły artystyczne i muzyczne z Tucholi występowały w Olching podczas tamtejszych lokalnych uroczystości, zaś zespoły regionalno-folklorystyczne z Olching kilkakrotnie występowały w Tucholi podczas Dni Borów Tucholskich¹³³⁶. Skauci z Olching przyjeżdżali również na obozy do gminy Tuchola¹³³⁷.

34) Unisław – gmina wiejska

Gmina położona jest w środkowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie chełmińskim. Zajmuje powierzchnię 73 km², a zamieszkuje ją 6956 osób¹³³⁸. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 558 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 103, przemysłowym 61, zaś w rolniczym 37¹³³⁹. Główne sektory gospodarki gminy Unisław to: rolnictwo, usługi oraz handel. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z gminą Hohenhameln w Niemczech (liczba mieszkańców

---

¹³³⁴ Ibidem.

¹³³⁵ Odpowiedź z dnia 21 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Burmistrz Tucholi Tadeusz Kowalski.

¹³³⁶ Miasta partnerskie, <https://www.tuchola.pl/strona/miasto-i-gmina/379-miasta-partnerskie/printable/print> [dostęp: 28.05.2024].

¹³³⁷ Ibidem.

¹³³⁸ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Unisław, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_chelminski/gmina_unislaw.pdf [dostęp: 28.05.2024].

¹³³⁹ Ibidem.

gminy – 9 539 osób, powierzchnia miasta – 69,4 km² ¹³⁴⁰, główne sektory gospodarki: handel oraz usługi¹³⁴¹).

Gmina Unisław prowadzi współpracę międzynarodową z niemiecką gminą Hohenhameln od 27 września 2003 r., kiedy to zawarto umowę o przyjaźni i partnerstwie gmin Unisław i Hohenhameln. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. Zgodnie z umową strony zobowiązały się przede wszystkim do współpracy w zakresie sportu, kultury, spraw społecznych oraz gospodarczych.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa gminy Unisław z niemiecką gminą Hohenhameln realizowana była wielopłaszczyznowo, tj. w zakresie sportu, kultury, spraw społecznych oraz gospodarczych. W sferze kultury dominowały wspólne projekty artystyczne, w tym wystawy, koncerty, warsztaty oraz wymiany lokalnych artystów¹³⁴². W zakresie sportu organizowano wspólne turnieje, mecze oraz obozy sportowe dla społeczności gmin. W sferze spraw społecznych wymieniano doświadczenia w zakresie działania na rzecz osób starszych, edukacji oraz integracja społeczności, zaś w ramach współpracy gospodarczej wymieniano doświadczenia dotyczące rozwoju lokalnej gospodarki, promocji turystyki oraz inwestycji¹³⁴³.

35) Wąbrzeźno – gmina miejska

Gmina położona jest w północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie wąbrzeskim. Zajmuje powierzchnię 9 km², a zamieszkuje ją 13 518 osób¹³⁴⁴. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON były zarejestrowane 1273 podmioty, w tym w sektorze budowlanym 191, przemysłowym 112, zaś w rolniczym 10¹³⁴⁵. Główne sektory gospodarki miasta Wąbrzeźna to: przemysł chemiczny i metalowy, usługi dla rolnictwa, wytwórnie wyrobów papierowych, odzieży, przemysł spożywczy, w tym zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego (młyn, mleczarnia) oraz przemysł poligraficzny¹³⁴⁶. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z niemieckim

---

¹³⁴⁰ Ludność oraz powierzchnia gminy Hohenhameln, <https://www.hohenhameln.de/rathaus-politik/unsere-gemeinde/hohenhameln-in-zahlen/> [dostęp: 05.02.2023]. Ludność w 2022 r.

¹³⁴¹ Gospodarka gminy Hohenhameln, <https://www.hohenhameln.de/wirtschaftsbauen/wirtschaftsfoerderung/standortprofil/> [dostęp: 05.02.2023].

¹³⁴² Odpowiedź z dnia 16 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Zastępca Wójta Gminy Unisław Sylwester Kurdynowski.

¹³⁴³ Ibidem.

¹³⁴⁴ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejska Wąbrzeźno, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_wabrzeski/gmina_wabrzezno_miasto.pdf [dostęp: 28.05.2024].

¹³⁴⁵ Ibidem.

¹³⁴⁶ Gospodarka gminy Wąbrzeźno, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Wabrzezno;3994381.html> [dostęp: 23.04.2024].

miastem Syke (liczba mieszkańców miasta – 25 595 osób, powierzchnia miasta – 127,89 km² ¹³⁴⁷, główne sektory gospodarki: handel i rolnictwo¹³⁴⁸).

Miasto Wąbrzeźno prowadzi współpracę międzynarodową z niemieckim miastem Syke od 8 grudnia 2006 r., kiedy to zawarto akt partnerstwa między samorządami. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. Istotnym inicjatorem nawiązania współpracy pomiędzy polskim i niemieckim miastem był Frank Reglin z Syke. Jego wizyta w Wąbrzeźnie stworzyła grunt do podpisania aktu partnerstwa¹³⁴⁹.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Wąbrzeźna z niemieckim miastem Syke realizowana była wielopłaszczyznowo, przede wszystkim w zakresie kultury, sportu, edukacji i wizyt przedstawicieli miast¹³⁵⁰. W sferze edukacji następowały wymiany uczniów z partnerskich miast, udział w konkursach czy realizowane wspólne projekty. Zrealizowano cztery edycje projektów skierowanych do młodzieży w wieku 16–19 lat, które dofinansowane zostały ze środków zewnętrznych:

- 1) I edycja 2020 r., realizacja w Syke: Międzynarodowa Wymiana Młodzieży – z okazji Dnia Pamięci o Holokauście – Utrzymywanie żywych wspomnień;
- 2) II edycja 2021 r., realizacja w Al Hoceima (Maroko): Trójnarodowa wymiana młodzieży na temat kultury, historii, demokracji i ekologii;
- 3) III edycja, 2022 r., realizacja w Wąbrzeźnie: Młoda Kultura Miejska;
- 4) IV edycja, 2023 r. realizacja w Ajdir: Młodzi ludzie – międzynarodowi aktywni na rzecz zrównoważonej przyszłości.

W sferze kultury odbywały się koncerty orkiestr dętych, koncerty zespołów z partnerskich miast czy wspólne wystawy¹³⁵¹. Następowaly również wizyty delegacji miast partnerskich w ramach udziału w ważnych lokalnych wydarzeniach, np. jubileuszach, otwarciach nowych obiektów czy uroczystościach patriotycznych¹³⁵². Zrealizowano dwutygodniowe praktyki w partnerskich urzędach (dotychczas 3 osoby z Syke odbyły praktyki w Urzędzie Miasta Wąbrzeźna oraz 1 osoba z Wąbrzeźna odbyła praktyki w urzędzie w Syke)¹³⁵³. W sferze sportu były organizowane wspólne obozy

---

¹³⁴⁷ Ludność oraz powierzchnia miasta Syke, <https://www.syke.de/leben/ueber-syke/> [dostęp: 28.02.2023]. Ludność w 2020 r.

¹³⁴⁸ Gospodarka miasta Syke, <https://www.syke.de/leben/ueber-syke/> [dostęp: 28.02.2023].

¹³⁴⁹ Otrzymał nagrodę za działalność na rzecz praw człowieka, <https://wabrzezno.com/2017/06/otrzymal-nagrade-za-dzialalnosc-na-rzecz-praw-czlowieka/> [dostęp: 28.05.2024].

¹³⁵⁰ Odpowiedź z dnia 20 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Sekretarz Miasta Wąbrzeźna Dorota Stempaska.

¹³⁵¹ Ibidem.

¹³⁵² Ibidem.

¹³⁵³ Ibidem.

sportowe piłkarzy nożnych, pływaków oraz karateków¹³⁵⁴. Ponadto strażacy z obu miast uczestniczyli w delegacjach samorządowych, podczas których wymieniano doświadczenia, oraz w obozach strażackich¹³⁵⁵.

36) Włocławek – miasto na prawach powiatu

Gmina położona jest w północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego. Funkcjonuje jako miasto na prawach powiatu. Gmina zajmuje powierzchnię 84 km², a zamieszkuje ją 109 883 osoby¹³⁵⁶. Główne sektory gospodarki miasta Włocławka to: przemysł chemiczny (m.in. zakłady Anwil (nawozy, tworzywa sztuczne, chemikalia), metalowy, przemysł drzewno-papierniczy, elektromaszynowy, spożywczy, skórzany, odzieżowy, włókienniczy oraz poligraficzny¹³⁵⁷. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z ukraińskim miastem Izmail (liczba mieszkańców miasta – 70 731 osób, powierzchnia miasta – 53 km² ¹³⁵⁸, główne sektory gospodarki: przemysł spożywczy (rybny, przetwórstwo owocowo-warzywne) oraz celulozowo-papierniczy¹³⁵⁹), brytyjskim miastem Bedford (liczba mieszkańców miasta (borough) – 171 673 osoby, powierzchnia miasta – 476 km² ¹³⁶⁰, główne sektory gospodarki: handel, przemysł maszynowy, elektrotechniczny oraz elektroniczny¹³⁶¹) oraz białoruskim miastem Mohylew¹³⁶² (liczba mieszkańców miasta – 357 100 osób, powierzchnia miasta – 118,5 km² ¹³⁶³, główne sektory gospodarki: przemysł maszynowy (dźwigi, maszyny dla

---

¹³⁵⁴ Ibidem.

¹³⁵⁵ Ibidem.

¹³⁵⁶ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, miasto Włocławek, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_miast/miasto_wloclawek.pdf [dostęp: 28.05.2024].

¹³⁵⁷ Gospodarka miasta Włocławek, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Wloclawek;3997075.html> [dostęp: 23.04.2024].

¹³⁵⁸ Ludność oraz powierzchnia miasta Izmail, <https://mistoua.com.ua/izmail> [dostęp: 01.03.2023]; [od.ukrstat.gov.ua/arh/demogr/demogr1_12_2020.htm](https://ukrstat.gov.ua/arh/demogr/demogr1_12_2020.htm) [dostęp: 01.03.2023]. Stan na 2021 r.

¹³⁵⁹ Gospodarka miasta Izmail, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Izmail;3915916.html> [dostęp: 01.03.2023].

¹³⁶⁰ Ludność i powierzchnia miasta Bedford, <https://www.britannica.com/place/Bedford-unitary-authority-England> [dostęp: 01.03.2023]; <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/populationestimates/ad-hocs/14906demographicsforbedfordandpeterboroughlocalauthoritiescomparedwithregionsandtheuk2021> [dostęp: 01.03.2023]. Ludność w 2021 r.

¹³⁶¹ Gospodarka miasta Bedford, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Bedford;3875511.html> [dostęp: 01.03.2023].

¹³⁶² Współpraca Włocławka z miastem Mohylew od rozpoczęcia pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę nie jest prowadzona, pomimo obowiązywania umowy.

¹³⁶³ Ludność oraz powierzchnia miasta Mohylew, <https://www.belstat.gov.by/upload/iblock/e6f/e6f80e95b0b19ac31f3c6931e2359502.pdf> [dostęp:

przemysłu materiałów budowlanych, silniki elektryczne), środków transportu (samochody ciężarowe, ciągniki), chemiczny (sztuczne włókno), hutniczy (hutnictwo żelaza), spożywczy, materiałów budowlanych, skórzano-obuwniczy, odzieżowy oraz meblarski¹³⁶⁴).

Miasto Włocławek prowadzi współpracę międzynarodową z ukraińskim miastem Izmań od 2 października 2006 r., kiedy to zawarto umowę o ustanowieniu współpracy partnerskiej pomiędzy miastami Włocławek (Polska) i Izmań (Ukraina). Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. Strony zobowiązały się do współpracy w zakresie kultury, nauki i sportu. Geneza współpracy między miastami sięga 2 października 2003 r., kiedy podpisano memorandum z Izmańem, za pośrednictwem aktywnie działającej mniejszości polskiej, skupionej przy parafii rzymsko-katolickiej w Izmań. W Izmań powstał Dom Polski „Kujawy”¹³⁶⁵.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Włocławka z ukraińskim miastem Izmań realizowana była przede wszystkim w zakresie wizyt przedstawicieli miast, np. na „Dniach Włocławka”¹³⁶⁶, kultury oraz pomocy materialnej w związku z agresją pełnoskalową Rosji na Ukrainę. W sferze kultury następowała współpraca z mniejszością polską z Domu Polskiego „Kujawy” w Izmań, w tym np. zbiórki książek dla tworzonej biblioteki¹³⁶⁷. W sferze pomocy materialnej w grudniu 2022 r. zorganizowano transport pomocą humanitarnej dla społeczności Izmań, który obejmował składane krzesła, generatory prądotwórcze oraz pomoc rzeczową ofiarowaną przez mieszkańców Włocławka¹³⁶⁸.

Miasto Włocławek prowadzi współpracę międzynarodową z brytyjskim miastem Bedford od 4 października 1996 r., kiedy to zawarto porozumienie o współpracy miast bliźniaczych. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. Strony zobowiązały się do współpracy w zakresie wymiany na następujących polach:

01.03.2023]. Ludność w 2020 r.; <https://mycity.by/gorodskaya-spravka/pasport-goroda> [dostęp: 01.03.2023].

¹³⁶⁴ Gospodarka miasta Mohylew, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Mohylew;3942702.html> [dostęp: 01.03.2023].

¹³⁶⁵ Odpowiedź z dnia 29 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Beata Krajewska, Kierownik Referatu Kultury i Promocji, Wydział Kultury, Promocji i Komunikacji Społecznej Urzędu Miasta Włocławka.

¹³⁶⁶ Co trzy miasta to nie jedno, <https://nowosci.com.pl/co-trzy-miasta-to-nie-jedno/ar/11122978> [dostęp: 28.05.2024].

¹³⁶⁷ Odpowiedź z dnia 29 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Beata Krajewska, Kierownik Referatu Kultury i Promocji, Wydział Kultury, Promocji i Komunikacji Społecznej Urzędu Miasta Włocławka.

¹³⁶⁸ Ibidem.

społecznym, szkolnym, kulturalnym, ochrony środowiska, sportowym oraz ekonomicznym. Nawiązanie współpracy było poprzedzone aktywną działalnością w tym zakresie w 1992 r. Wspólnoty Polskiej w Bedford, m.in. Merrill Mokrzycki. W lipcu 1993 r. odbyła się wizyta przedstawicieli władz miasta Bedford we Włocławku oraz rewizyta przedstawicieli Włocławka w Wielkiej Brytanii, co doprowadziło 14 października 1993 r. do podpisania deklaracji o współpracy¹³⁶⁹.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Włocławka z brytyjskim miastem Bedford realizowana była wielopłaszczyznowo, przede wszystkim w zakresie wizyt przedstawicieli miast, kultury, sportu, edukacji, pomocy charytatywnej czy organizacji staży personelu medycznego. W sferze kultury następowała wymiana zespołów muzycznych, w tym m.in. udział zespołów muzycznych z Włocławka w kilku edycjach Festiwalu Rzeki w Bedford, realizowano także projekt pn. „Orkiestra Milenijna”, w związku z którym młodzi muzycy z Włocławka wybrani w drodze przesłuchań mieli możliwość zagrania w Bedford koncertów¹³⁷⁰. Ponadto wystawiano w obu miastach dzieła lokalnych malarzy, grafików, rysowników, fotografów. W sferze sportu realizowano wymianę sportowców, m.in. grupa wioślarzy wzięła udział w „Festiwalu Sportu 1994”¹³⁷¹. W sferze edukacji realizowano wymianę młodzieży licealnej w ramach współpracy Liceum Marii Konopnickiej ze szkołą Marka Rutheforda w Bedford¹³⁷². Społeczność miasta Bedford (mniejszość polska) udzielała na rzecz włocławskich domów dziecka, zakładów wychowawczych czy zakładów opieki paliatywnej pomocy rzeczowej i finansowej. Ponadto organizowano staże średniego personelu medycznego, wymianę lekarzy oraz staże urzędników z urzędu miasta¹³⁷³. Realizowano cykliczne spotkania przedstawicieli miast podczas święta „Dni Włocławka”, gdzie odbywały się wymiany dobrych praktyk.

Miasto Włocławek prowadziło współpracę międzynarodową z białoruskim miastem Mohylew od 8 grudnia 1995 r., kiedy to zawarto umowę o przyjaźni, handlowo-ekonomicznej i kulturalnej współpracy. Strony wskazały, że jest ona zawarta na okres jednego roku z opcją automatycznego przedłużania na kolejny okres w przypadku braku wypowiedzenia. Strony zobowiązały się do współpracy w zakresie kontaktów: handlowo-

---

¹³⁶⁹ Odpowiedź z dnia 29 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzieliła Beata Krajewska, Kierownik Referatu Kultury i Promocji, Wydział Kultury, Promocji i Komunikacji Społecznej Urzędu Miasta Włocławka.

¹³⁷⁰ Ibidem.

¹³⁷¹ Ibidem.

¹³⁷² Ibidem.

¹³⁷³ Ibidem.

ekonomicznych, kulturalnych oraz naukowo-technicznych. Współpraca została zapoczątkowana poprzez realizowanie kontaktów pomiędzy ówczesnym województwem wrocławskim a obwodem mohylewskim.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Włocławka z białoruskim Mohylewem realizowana była wielopłaszczyznowo. Jeszcze jako współpraca nieformalna opierała się na wymianie gospodarczej i technologicznej. Następnie w sferze kultury realizowano wymianę zespołów muzycznych, tanecznych, m.in. folklorystycznych. Ponadto w sferze edukacji i sportu organizowano wymianę młodzieży szkolnej zrzeszonej w zespołach sportowych oraz organizacjach młodzieżowych¹³⁷⁴. Miasto Włocławek pomagało mniejszości polskiej na Białorusi poprzez wspieranie kultury czy przekazanie autokaru, który służyć miał parafii katolickiej jako „ruchoma kaplica”¹³⁷⁵. Ponadto następowały cykliczne spotkania przedstawicieli miast podczas święta „Dni Włocławka”, które stanowiły platformę do integracji pomiędzy społecznościami w tym wymiany doświadczeń.

37) Żnin – gmina miejsko-wiejska

Gmina położona jest w zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego w powiecie żnińskim. Zajmuje powierzchnię 251 km², a zamieszkuje ją 24 080 osób¹³⁷⁶. W 2019 r. na terenie gminy w rejestrze REGON było zarejestrowanych 2109 podmiotów, w tym w sektorze budowlanym 347, przemysłowym 204, zaś w rolniczym 78¹³⁷⁷. Główne sektory gospodarki gminy Żnin to: przemysł spożywczy, zakłady maszyn, odzieżowe, metalowe, turystyka¹³⁷⁸ oraz rolnictwo. Gmina prowadzi współpracę międzynarodową z 6 samorządami zagranicznymi, tj.:

- 1) niemieckim miastem Mettmann (liczba mieszkańców miasta – 39 962 osób, powierzchnia miasta – 42,53 km² ¹³⁷⁹, główne sektory gospodarki: przetwórstwo metali, przemysł motoryzacyjny, handel oraz usługi¹³⁸⁰);

---

¹³⁷⁴ Ibidem.

¹³⁷⁵ Ibidem.

¹³⁷⁶ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Żnin, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_zninski/gmina_znin.pdf [dostęp: 28.05.2024].

¹³⁷⁷ Ibidem.

¹³⁷⁸ Gospodarka gminy Żnin, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Znin;4003037.html> [dostęp: 23.04.2024].

¹³⁷⁹ Ludność i powierzchnia miasta Mettmann, https://www.mettmann.de/web/?page_id=545 [dostęp: 28.02.2023]. Ludność w 2022 r.

¹³⁸⁰ Gospodarka miasta Mettmann, https://www.mettmann.de/web/?page_id=545 [dostęp: 28.02.2023].

- 2) litewskim miastem Birsztany (liczba mieszkańców miasta – 2916 osób, powierzchnia miasta – 13 km² ¹³⁸¹, główne sektory gospodarki: przemysł oraz usługi uzdrowiskowe, w tym rozlewnia wód mineralnych¹³⁸²);
- 3) litewskim Rejonem Solecznickim (liczba mieszkańców rejonu – 30 521 osób, powierzchnia rejonu – 1491,4 km² ¹³⁸³, główne sektory gospodarki: przemysł spożywczy¹³⁸⁴);
- 4) czeskim miastem Veselí nad Moravou (liczba mieszkańców miasta – 10 910 osób, powierzchnia miasta – 35,69 km² ¹³⁸⁵, główne sektory gospodarki: usługi oraz przemysł¹³⁸⁶);
- 5) słowackim miastem Malacky (liczba mieszkańców miasta – 17 051 osób, powierzchnia miasta – 23,6 km² ¹³⁸⁷, główne sektory gospodarki: przemysł maszynowy, skórzany oraz spirytusowy¹³⁸⁸);
- 6) węgierskim miastem Albertirsa (liczba mieszkańców miasta – 13 518 osób¹³⁸⁹, powierzchnia miasta – 73 km² ¹³⁹⁰, główne sektory gospodarki: turystyka w tym turystyka zdrowotna, handel, usługi¹³⁹¹).

Do 2005 r. realizowano również współpracę z niderlandzkim miastem Ommen.

Gmina Żnin prowadzi współpracę międzynarodową z niemieckim miastem Mettmann od 18 lipca 1997 r., kiedy to zawarto umowę dotyczącą współpracy w

¹³⁸¹ Ludność i powierzchnia miasta Birsztany, <https://www.sanatoriums.com/lt/birstonas/pramogos#:~:text=Birštonas%20yra%20populiarus%20kurorta%20Lietuvos%20pietuose%2C%20apsuptas%20nesibaigiančių,2%2C%20o%20gyventojų%20skaičius%20yra%20apie%202500%20gyventojų> [dostęp: 01.03.2023]; <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=e3463ef2-cf9d-45a7-934e-f80229a9c6d3#/> [dostęp: 01.03.2023]. Ludność w 2020 r.

¹³⁸² Gospodarka miasta Birsztany, <https://birstonas.lt/savivaldybe/istorija/> [dostęp: 01.03.2023].

¹³⁸³ Ludność i powierzchnia rejonu solecznickiego, <https://www.salcininkai.lt/apie-rajona/teritorija-gyventojai/562> [dostęp: 01.03.2023]. Ludność w 2021 r.

¹³⁸⁴ Gospodarka rejonu solecznickiego, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Soleczniki;3977429.html> [dostęp: 01.03.2023].

¹³⁸⁵ Ludność i powierzchnia miasta Veselí nad Moravou, https://www.veseli-nad-moravou.cz/assets/File.ashx?id_org=18072&id_dokumenty=620492 [dostęp: 01.03.2023]; Ludność w 2020 r.; <https://www.veseli-nad-moravou.cz/zakladni-informace-o-meste/d-27670> [dostęp: 01.03.2023].

¹³⁸⁶ Gospodarka miasta miastem Veselí nad Moravou, <https://regiony.penize.cz/p68785-04586722-veseli-nad-moravou-prumysl-a-vyroba> [dostęp: 01.03.2023].

¹³⁸⁷ Ludność i powierzchnia miasta Malacky, <https://malacky.sk/podnikatel/informacie-pre-investorov/malacky-zakladne-data/> [dostęp: 01.03.2023].

¹³⁸⁸ Gospodarka miasta Malacky, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Malacky;3936623.html> [dostęp: 01.03.2023].

¹³⁸⁹ https://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=31653 [dostęp: 01.03.2023]. Ludność w 2022 r.

¹³⁹⁰ Ludność i powierzchnia miasta Albertirsa, https://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=31653 [dostęp: 01.03.2023]. Ludność w 2022 r.

¹³⁹¹ Gospodarka miasta Albertirsa, https://www.pestmegye.hu/images/2021/Megyei_teruletfejlesztési_koncepcio/Pest_Megyei_Teruletfejlesztési_Koncepcio_Felulvizsgalat_-_I_kotet_helyzetfelfarag.pdf [dostęp: 01.03.2023].

dziedzinie gospodarczej, kulturalnej, turystycznej oraz ochrony środowiska pomiędzy Miastem Powiatowym Mettmann (Niemcy) i Gminą Żnin (Polska). Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. W umowie wskazano dziedziny współpracy, tj. gospodarka, kultura, turystyka oraz ochrona środowiska (§ 2). Nawiązanie współpracy oficjalnej było efektem udzielanej w latach 80. i 90. przez niemiecką społeczność miasta Mettmann pomocy finansowej organizacjom i instytucjom żnińskim, w tym szpitalowi¹³⁹².

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Żnina z niemieckim miastem Mettmann realizowana była wielopłaszczyznowo, przede wszystkim w zakresie kultury, sportu, edukacji i wizyt przedstawicieli miast. W sferze¹³⁹³:

- 1) sportu realizowane były turnieje piłki nożnej, koszykówki czy zawody lekkoatletyczne;
- 2) kultury realizowano wymiany dzieci uzdolnionych artystycznie oraz orkiestr dętych czy zespołów muzycznych folklorystycznych, m.in. Zespołu Pieśni i Tańca „Pałuki”;
- 3) edukacji organizowano wymiany młodzieży oraz organizowano pólkolonie z udziałem dzieci z miast partnerskich;
- 4) wizyt (wymiany doświadczeń) odbywały się wizyty przedstawicieli miast partnerskich podczas wspólnych jubileuszy czy uroczystości lokalnych.

Gmina Żnin prowadzi współpracę międzynarodową z litewskim miastem Birsztany od 4 września 1998 r., kiedy to zawarto umowę o współpracy między samorządami. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. W umowie wskazano dziedziny współpracy, tj. gospodarka, kultura, sport oraz turystyka. Genezą nawiązania współpracy z miastem Birsztany była prywatna wizyta przedstawiciela władz tego miasta w Żninie.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Żnina z litewskim miastem Birsztany realizowana była przede wszystkim w zakresie kultury, sportu, edukacji i wizyt przedstawicieli miast. W sferze¹³⁹⁴:

---

¹³⁹² Odpowiedź z dnia 20 maja 2024 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej. Odpowiedzi udzielił Łukasz Milejczak, główny specjalista ds. rozwoju lokalnego i inicjatyw gospodarczych, Urząd Miejski w Żninie.

¹³⁹³ Ibidem.

¹³⁹⁴ Ibidem.

- 1) sportu realizowane były turnieje piłki nożnej, koszykówki czy zawody lekkoatletyczne;
- 2) kultury realizowano wymiany orkiestr dętych czy zespołów muzycznych podczas wspólnych jubileuszy i uroczystości lokalnych;
- 3) edukacji organizowano półkolonie z udziałem dzieci z miast partnerskich;
- 4) wizyt delegacji odbywały się wizyty przedstawicieli miast partnerskich podczas uroczystości lokalnych.

Gmina Żnin prowadzi współpracę międzynarodową z litewskim Rejonem Solecznickim od 27 czerwca 2003 r., kiedy to zawarto umowę o współpracy między samorządami. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. W umowie wskazano dziedziny współpracy, tj. gospodarka, kultura, sport, turystyka oraz ochrona środowiska. Inicjatorem nawiązania współpracy z Rejonem Solecznickim byli przedstawiciele Żnińskiego Towarzystwa Kultury, którzy często przebywali w tym rejonie ze względu na to, że w Jaszunach pochowany został Jan Śniadecki, wybitny polski uczony pochodzący ze Żnina¹³⁹⁵.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Żnina z litewskim Rejonem Solecznickim realizowana była przede wszystkim w zakresie kultury, sportu, edukacji i wizyt przedstawicieli miast. W sferze¹³⁹⁶:

- 1) sportu realizowane były turnieje piłki nożnej, koszykówki czy zawody lekkoatletyczne;
- 2) kultury realizowano wymiany orkiestr dętych czy zespołów muzycznych podczas wspólnych jubileuszy i uroczystości lokalnych; odbywały się częste kontakty przedstawicieli Żnińskiego Towarzystwa Kultury, którzy współpracują ze środowiskami mniejszości polskich w Solecznikach i Jaszunach;
- 3) edukacji organizowano półkolonie z udziałem dzieci z miast partnerskich;
- 4) wizyt delegacji odbywały się wizyty przedstawicieli miast partnerskich podczas uroczystości lokalnych, w tym jubileuszy miast partnerskich, wydarzenia „Jesień na Pałukach”, wydarzenia „Biesiada Pałucka”, podczas dożynek w Solecznikach oraz Jaszunach.

Gmina Żnin prowadzi współpracę międzynarodową z węgierskim miastem Albertirsa od 28 sierpnia 2005 r., kiedy to zawarto umowę o współpracy między samorządami. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. W umowie

---

¹³⁹⁵ Ibidem.

¹³⁹⁶ Ibidem.

wskazano dziedziny współpracy, tj. kultura, sport, turystyka oraz ochrona środowiska. Kontakty ze słowackim partnerem Malacky doprowadziły do sformalizowania współpracy z miastem Albertirsa¹³⁹⁷.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Żnina z węgierskim miastem Albertirsa realizowana była przede wszystkim w zakresie kultury, sportu, edukacji i wizyt przedstawicieli miast. W sferze¹³⁹⁸:

- 1) sportu realizowane były turnieje piłki nożnej, koszykówki oraz zawody lekkoatletyczne;
- 2) kultury realizowano wymiany orkiestr dętych czy zespołów muzycznych podczas wspólnych jubileuszy i uroczystości lokalnych;
- 3) edukacji organizowano półkolonie z udziałem dzieci z miast partnerskich;
- 4) wizyt delegacji odbywały się wizyty przedstawicieli miast partnerskich podczas uroczystości lokalnych, w tym jubileuszy miast partnerskich, wydarzenia „Jesień na Pałukach” czy wydarzenia „Biesiada Pałucka”.

Gmina Żnin prowadzi współpracę międzynarodową ze słowackim miastem Malacky od 18 maja 2001 r., kiedy to zawarto umowę o współpracy w zakresie wymiany doświadczeń gospodarczych, kontaktów kulturalnych i sportowych pomiędzy partnerskimi miastami. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. W umowie wskazano dziedziny współpracy, tj. zarządzanie i wykonanie władzy municypalnej, kultura, sport, turystyka oraz szkolnictwo (§ 2). Kontakty z czeskim partnerem Veselí nad Moravou doprowadziły do sformalizowania współpracy z miastem Malacky¹³⁹⁹.

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Żnina ze słowackim miastem Malacky realizowana była przede wszystkim w zakresie kultury, sportu, edukacji i wizyt przedstawicieli miast. W sferze¹⁴⁰⁰:

- 1) sportu realizowane były turnieje piłki nożnej, koszykówki oraz zawody lekkoatletyczne;
- 2) kultury realizowano wymiany orkiestr dętych czy zespołów muzycznych podczas wspólnych jubileuszy i uroczystości lokalnych, realizowano współpracę filatelistów ze Żnina i Malack;

---

¹³⁹⁷ Ibidem.

¹³⁹⁸ Ibidem.

¹³⁹⁹ Ibidem.

¹⁴⁰⁰ Ibidem.

- 3) edukacji organizowano półkolonie z udziałem dzieci z miast partnerskich;
- 4) wizyt delegacji odbywały się wizyty przedstawicieli miast partnerskich podczas uroczystości lokalnych, w tym jubileuszy miast partnerskich, wydarzenia „Jesień na Pałukach” czy wydarzenia „Biesiada Pałucka”.

Gmina Żnin prowadzi współpracę międzynarodową z czeskim miastem Veselí nad Moravou od 29 października 1997 r., kiedy to zawarto umowę o współpracy pomiędzy partnerskimi miastami. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. W umowie wskazano dziedziny współpracy, tj. gospodarka, kultura, sport oraz turystyka (§ 2).

Dotychczasowa współpraca międzynarodowa Żnina z czeskim miastem Veselí nad Moravou realizowana była przede wszystkim w zakresie kultury, sportu, edukacji i wizyt przedstawicieli miast. W sferze¹⁴⁰¹:

- 1) sportu realizowane były turnieje piłki nożnej, koszykówki oraz zawody lekkoatletyczne;
- 2) kultury realizowano wymiany orkiestr dętych czy zespołów muzycznych podczas wspólnych jubileuszy i uroczystości lokalnych;
- 3) edukacji organizowano półkolonie z udziałem dzieci z miast partnerskich;
- 4) wizyt delegacji odbywały się wizyty przedstawicieli miast partnerskich podczas uroczystości lokalnych, w tym jubileuszy miast partnerskich, wydarzenia „Jesień na Pałukach”, wydarzenia „Biesiada Pałucka” czy wydarzenia „Andělské Hody” w Veselí nad Moravou.

Gmina Żnin prowadziła do 2005 r. współpracę międzynarodową z niderlandzkim miastem Ommen od 22 marca 1991 r., kiedy to podpisano list intencyjny pomiędzy partnerskimi miastami. Strony nie zawarły w dokumencie okresu jego obowiązywania. W dokumencie wskazano przede wszystkim działalność kulturalną jako dziedzinę współpracy. Zgodnie z decyzją władz miasta Ommen przekazaną władzom Żnina, od roku 2005 nie są utrzymywane oficjalne kontakty pomiędzy miastami partnerskimi¹⁴⁰².

***

Podsumowując podrozdział dotyczący partnerów współpracy międzynarodowej polskich jst z regionu kujawsko-pomorskiego, należy rozpocząć od wniosków z badań w zakresie priorytetów geograficznych kujawsko-pomorskich jst. Dokonując analizy

---

¹⁴⁰¹ Ibidem.

¹⁴⁰² Ibidem.

danych należy zauważyć, że najwięcej partnerów współpracy międzynarodowej dla jst z regionu kujawsko-pomorskiego stanowią samorzady terytorialne znajdujące się w Niemczech. Dwadzieścia pięć samorządów terytorialnych z terenu woj. kujawsko-pomorskiego posiada aż trzydziestu partnerów z tego państwa (nie licząc stowarzyszeń międzynarodowych, w których członkami są samorzady niemieckie). Jak wskazuje Anna Brzozowska¹⁴⁰³, „analizując państwa, spośród których wybieramy swych »bliźniaków«, palmę pierwszeństwa należy przyznać Niemcom”¹⁴⁰⁴. Kolejnym kierunkiem nawiązywanych relacji jest Ukraina, gdzie szesnaście samorządów terytorialnych z województwa kujawsko-pomorskiego posiada osiemnastu ukraińskich partnerów współpracy międzynarodowej. Na trzecim miejscu jest Litwa, gdzie trzynaście jst z województwa kujawsko-pomorskiego posiada piętnastu partnerów współpracy.

Za wyborem takich kierunków geograficznych współpracy międzynarodowej przemawia przede wszystkim bliskość geograficzna (odległość między partnerami czy dogodna komunikacja). Należy zauważyć, że zarówno Niemcy, Ukraińcy jak i Litwini są najbliższymi sąsiadami Polski, a odległość z regionu kujawsko-pomorskiego do granicy z każdym z tych państw wynosi od 300 do 500 km. Jest to zatem dystans, który nie stanowi problemu komunikacyjnego w realizacji paradyplomacji.

Należy również zauważyć, że partnerów współpracy międzynarodowej położonych na innych kontynentach posiadają zasadniczo największe samorzady, które są bardziej zasobne w środki finansowe, niezbędne do jej prowadzenia (miasto Bydgoszcz posiada partnerów: z Chińskiej Republiki Ludowej – Miasto Ningbo, z Kazachstanu – Miasto Pawłodar; Grudziądz posiada partnera z Chińskiej Republiki Ludowej – Nanning; Toruń posiada partnerów: z Chińskiej Republiki Ludowej – Guilin oraz ze Stanów Zjednoczonych Ameryki – miasto Filadelfia; województwo posiada partnerów: z Chińskiej Republiki Ludowej – Prowincja Hubei, ze Stanów Zjednoczonych Ameryki – Stan Teksas, z Kazachstanu – Obwód Zachodniokazachstański, z Gruzji – Region Imeretia oraz Indonezji – Prowincja Małe Wyspy Sundajskie Zachodnie Nusa Tenggara Barat. Wyjątkiem jest tutaj wyłącznie Miasto Nakło, które posiada partnera współpracy międzynarodowej w Stanach Zjednoczonych Ameryki – Miasto Seymour).

W 86 przypadkach współpraca międzynarodowa została nawiązana z państwami członkowskimi Unii Europejskiej. Powodem tej współpracy, oprócz bliskości

---

¹⁴⁰³ Wyłącznie co do partnerstw bliźniaczych.

¹⁴⁰⁴ A. Brzozowska, *Partnerstwo ponad podziałami...*, op. cit., s. 13.

geograficznej, jest możliwość realizacji partnerstw celem skorzystania ze środków UE (np. fundusze z EWT czy fundusze UE na realizację misji gospodarczych). Samorządy terytorialne z regionu kujawsko-pomorskiego w 57 przypadkach realizują parydyplomację z krajami „starej piętnastki UE”. Była ona również prowadzona od okresu sprzed wejścia Polski do Unii Europejskiej, co determinowane było m.in. chęcią skorzystania z dobrych praktyk (doświadczeń) oraz pozyskania środków na współpracę.

Analizując kierunki geograficzne współpracy jst z województwa kujawsko-pomorskiego można dojść do wniosku, że wybór ten determinowany jest występowaniem znaczącej mniejszości polskiej na Litwie, w Ukrainie czy w Niemczech, dzięki której łatwiej nawiązuje się relacje między samorządami. Istotna wydaje się być również bliskość językowa, gdyż zarówno Litwa, jak i Ukraina posługują się językami z grupy języków słowiańskich (podobnie jak partnerzy współpracy z Czech, Słowacji czy Białorusi).

Wpływ na wybór partnerów współpracy może mieć również wspólna historia (związki z Niemcami, Litwą i Ukrainą są w tym aspekcie bardzo zauważalne). Przykładowo w ten kontekst wpisuje się członkostwo Torunia i Chełmna w Międzynarodowym Związku Nowej Hanzy „Hanza”, gdzie partnerami współpracy są miasta m.in. z Niemiec czy Litwy.

Samorządy terytorialne z województwa kujawsko-pomorskiego mają swobodę w wyborze partnera międzynarodowej współpracy, jednakże wpływ, obok powyżej określonych czynników, mają również czynniki społeczno-ekonomiczne. Jednostki samorządowe nawiązują współpracę z partnerami współpracy międzynarodowej charakteryzującymi się zbliżonymi do własnych cechami, takimi m.in. jak: powierzchnia, liczba mieszkańców czy charakter gospodarczy. Analiza przedstawionych danych dowodzi również tego, że status miasta polskiej jst determinuje wybór miejskiego partnera współpracy międzynarodowej (na 20 gmin miejskich i miejsko-wiejskich prowadzących współpracę międzynarodową aż 18 prowadzi współpracę z miejskim partnerem, tylko gmina miejsko-wiejska Kcynia i Koronowo nie mają takiego partnera), zaś gminy wiejskie wybierają partnera będącego jej odpowiednikiem (na 13 gmin aż 12 ma tylko partnera będącego gminą wiejską – wyjątek stanowi Gmina Grudziądz, która posiada miejskiego partnera współpracy).

Ponadto partnerskie miasta cechuje to, że zazwyczaj należą do tej samej kategorii miast: małych, średnich lub dużych¹⁴⁰⁵, zamieszkałych przez odpowiadającą danej kategorii miast liczbę ludności. Przykładowo miasto Ciechocinek ma partnera w postaci niemieckiego miasta Bad Dürrenberg (oba miasta są zaliczane do kategorii małych miast), miasto Inowrocław ma partnera Bad Oeynhausen (oba miasta są zaliczane do średnich miast), zaś Włocławek ma partnerów, którymi są Mohylew czy Bedford (miasta te zaliczane są do dużych)¹⁴⁰⁶. Samorzady powiatowe w regionie kujawsko-pomorskim zazwyczaj nawiązują kontakty w ramach paradyplomacji z samorządami gminnymi (5 przypadków). Wyjątkiem jest tu Powiat Świecki (partner: Rejon Użhorodzki) oraz Powiat Nakielski (partner: Powiat Elbe-Elster). Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego na 22 partnerów współpracy międzynarodowej, którymi są jednostki terytorialne (nie licząc partnerów z Federacji Rosyjskiej oraz Białorusi, z którymi w 2022 r. rozwiązano umowy), aż w 19 przypadkach realizuje paradyplomację ze swoimi odpowiednikami zagranicznymi (obwodami, krajami związkowymi, stanem, prowincjami, regionami, żupanią czy województwem). Tylko w 3 przypadkach współpraca prowadzona jest z jednostkami niższego szczebla (porównywalnymi z polskimi powiatami) tj. rejonem na Litwie, hrabstwem w Szkocji czy hrabstwem w Estonii.

W ramach przedstawionej charakterystyki zauważalny jest podobny profil gospodarczy partnerów współpracy. Przykładowo miasto uzdrowskie Ciechocinek ma partnera współpracy międzynarodowej w postaci niemieckiego miasta uzdrowskiego Bad Dürrenberg (podobnie w przypadku miasta Inowrocław). Miasta te cechuje obecność licznych sanatoriów, posiadanie statusu miasta uzdrowskiego czy występowanie przedsiębiorstw związanych z usługami i przemysłem uzdrowskim. Profil związany z rolnictwem cechuje partnerów zagranicznych gmin wiejskich z terenu regionu kujawsko-pomorskiego, zaś liczne usługi są domeną partnerów gmin miejskich.

Analizując dane można dojść do kolejnego wniosku, mianowicie miasta posiadające uznane atrakcje historyczne/turystyczne nawiązują współpracę międzynarodową poprzez uczestnictwo w stowarzyszeniach międzynarodowych miast o

---

¹⁴⁰⁵ Miasta w liczbach 2009, GUS,

https://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/oz_miasta_w_liczbach_2009_notatka_infor.pdf [dostęp: 04.12.2023]. Małe miasta wg GUS – liczba ludności poniżej 20 tys. mieszkańców, miasta średnie – 20 tys.–100 tys., miasta duże – 100 tys. i więcej.

¹⁴⁰⁶ Wyjątek stanowi trzeci partner Włocławka miasto Izmail. Podobnie jest w przypadku partnerów Torunia i Bydgoszczy, gdzie zdecydowana większość partnerów zaliczana jest do dużych miast.

podobnym profilu. Przykładowo Chełmno, które nabyło prawa miejskie w średniowieczu (1233 r.), posiadające liczne gotyckie zabytki, leżące nad Wisłą, jest członkiem stowarzyszenia „Europejski Szlak Gotyku Ceglanego”, skupiającego miasta, na obszarze których znajdują się gotyckie budowle z cegły. Ponadto miasto to jest członkiem Międzynarodowego Związku Nowej Hanzy „Hanza”, którego celem jest rozwój turystyki i handlu w miastach członkowskich. Stowarzyszenie to przejęło tradycje średniowiecznej Hanzy. W mieście Chełmno starówka miejska („Chełmno – Stare Miasto”), ze względu na liczbę i jakość zachowanych zabytków, zostało uznane za Pomnik Historii. Podobnie Toruń, ze względu na swe walory turystyczne należy do takich stowarzyszeń międzynarodowych, jak Międzynarodowy Związek Nowej Hanzy „Hanza” oraz „Organizacja Miast Dziedzictwa Światowego”. Ta ostatnia organizacja zrzesza blisko 300 miast wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO.

Mając na uwadze przedstawione informacje należy dojść do wniosku, iż jst z województwa kujawsko-pomorskiego chętnie uczestniczą w stowarzyszeniach realizujących współpracę międzynarodową. Oprócz stowarzyszeń wskazanych w akapicie poprzednim (zajmujących się dziedzictwem historycznym), można tu wymienić m.in. Stowarzyszenie Metropolia Bydgoszcz, skupiające 2 powiaty i 18 gmin z terenu województwa kujawsko-pomorskiego, które we współpracy z Bydgoską Agencją Rozwoju Regionalnego Sp. z o.o. zrealizowało 36 misji gospodarczych dla przedsiębiorstw, m.in. do Londynu, Paryża czy Dubaju, w związku z projektem pn. „Wsparcie internacjonalizacji MŚP oraz promocji gospodarczej regionu na obszarze funkcjonowania Stowarzyszenia Metropolia Bydgoszcz”. Ponadto na uwagę zasługuje działalność Kujawsko-Pomorskiego Samorządowego Stowarzyszenia „Europa Kujaw i Pomorza” z siedzibą w Toruniu, które zrzesza 52 jst, w tym Województwo Kujawsko-Pomorskie, 6 powiatów oraz 45 gmin. Celem jest organizacja wizyt studyjnych czy programy stażowe dla urzędników z jst.

Wnioskiem płynącym z przedstawionej charakterystyki partnerów współpracy międzynarodowej jest to, że w kilku przypadkach nawiązanie współpracy nastąpiło ze względu na zbliżone nazwy miejscowości, który to element jest wspólny dla samorządów: Nakło nad Notecią w Polsce, Náklo w Czechach oraz Naklo w Słowenii.

Zauważalne jest również to, iż większe miasta (miasta na prawach powiatu) oraz Województwo Kujawsko-Pomorskie prowadzą paradyplomację z partnerami z Chińskiej Republiki Ludowej. Wiąże się to z faktem, że obecnie państwo to jest światową potęgą

gospodarczą, dlatego takie miasta jak Bydgoszcz (partnerem jest: miasto Ningbo), Grudziądz (partnerem jest Nanning), Toruń (partnerem jest Guilin) czy Województwo (partnerem jest: Prowincja Hubei) posiadają w swym portfolio partnerów prowadzonej paradyplomacji z tego obszaru.

Z przedstawionej charakterystyki partnerów współpracy międzynarodowej wynika ponadto, że współpraca międzynarodowa po nawiązaniu między partnerami formalnie istnieje (z mniejszą lub większą aktywnością). Partnerstwa formalne rzadko są rozwiązywane, a w województwie kujawsko-pomorskim tylko w 4 przypadkach w ostatnich latach współpraca została formalnie zakończona. Województwo, ze względu na rozpoczęcie pełnoskalowej agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, rozwiązało umowy z Obwodem Smoleńskim, Obwodem Nowogrodzkim oraz Obwodem Mohylewskim, zaś Miasto Toruń rozwiązało umowę z Miastem Kaliningrad.

Podsumowując rozdział III należy przedstawić kilka uwag ogólnych, dotyczących współpracy międzynarodowej jst z regionu kujawsko-pomorskiego.

Współpraca międzynarodowa z przedstawionymi w charakterystyce partnerami odbywa w różnorodnych jej formach, tj. współpraca o charakterze formalnym (umowy czy listy intencyjne), o charakterze nieformalnym, w ramach projektu międzynarodowego, czy poprzez przynależność do organizacji sieciowych o charakterze międzynarodowym zrzeszających inne samorządy. W większości współpraca opiera się na zawartych uprzednio umowach, jednakże coraz większe znaczenie zaczynają odgrywać więzi oparte na współpracy nieformalnej.

Głównymi aktorami współpracy międzynarodowej w regionie, zaangażowanymi w realizację współpracy międzynarodowej, są zasadniczo organy i komórki organizacyjne Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Dzieje się tak ze względu na potencjał organizacyjno-finansowy, który posiadają, tzn. odpowiednio merytorycznie przygotowane osoby, znające języki obce, a także środki finansowe niezbędne do realizacji współpracy. Warto zaznaczyć, że środki zewnętrzne na współpracę międzynarodową w chwili obecnej pochodzą zazwyczaj z realizowanych projektów, do których trzeba zgromadzić międzynarodowych partnerów, tak więc posiadanie odpowiednich zasobów ludzkich jest w tym zakresie kluczowe.

Kompetencje poszczególnych podmiotów „wojewódzkich” współpracy międzynarodowej (tj. sejmiku, komisji sejmiku, zarządu czy urzędu marszałkowskiego) wynikają przede wszystkim z ustawy o samorządzie województwa. Organ uchwałodawczy samorządu województwa, tj. sejmik, uchwała najważniejszy dokument

dotyczący współpracy międzynarodowej, tzn. „Priorytety współpracy zagranicznej województwa” oraz uchwały dotyczące inicjatyw międzynarodowych. Projekty tych aktów normatywnych są uprzednio dyskutowane na posiedzenia Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Rolą organu wykonawczego, jakim jest Zarząd Województwa, jest wykonanie tych uchwał, w tym m.in. zawieranie umów, podpisywanie listów intencyjnych czy wyrażanie woli uczestnictwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego w projektach, w tym w ramach Programu INTERREG. Ważną rolę w realizowaniu paradyplomacji odgrywa również Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, który m.in. organizacyjnie obsługuje organy województwa, pozyskuje środki finansowe na współpracę międzynarodową, w tym w ramach EWT, a także realizuje działania w Brukseli w postaci przedstawicielstwa regionalnego. Istotną część zadań z tego zakresu wykonuje Departament Współpracy Międzynarodowej, który składa się z dwóch komórek organizacyjnych tj. Wydziału Współpracy Zagranicznej oraz Biura Regionalnego w Brukseli.

Rozdział IV

Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego – wyniki badań ankietowych

Badaniem własnym objęto jst z województwa kujawsko-pomorskiego. Województwo kujawsko-pomorskie składa się ze 144 gmin (w tym 92 wiejskich, 17 miejskich (w tym 4 miast na prawach powiatu), 35 miejsko-wiejskich) oraz 19 powiatów ziemskich. Przeprowadzone badanie wykazało, że 37 na 144 gmin ogółem, tj. 26% wszystkich, realizuje działania z zakresu współpracy międzynarodowej, w tym 10 gmin miejskich, 13 gmin miejsko-wiejskich oraz 14 gmin wiejskich. W grupie gmin miejskich na 17 gmin ogółem aż 10 prowadzi współpracę międzynarodową (59%), w grupie gmin miejsko-wiejskich na 35 gmin ogółem 13 z nich prowadzi współpracę międzynarodową (37%), zaś w przypadku gmin wiejskich na 92 gminy ogółem 14 prowadzi współpracę międzynarodową (15%). W przypadku powiatów, na podstawie przeprowadzonego badania wykazano, że tylko 6 z nich realizuje działania dotyczące współpracy międzynarodowej.

Wyniki przeprowadzonych badań naukowych stanowiły podstawę do napisania niniejszej rozprawy, w której podjęto próbę postawienia diagnozy w zakresie kierunków, przedmiotu oraz dynamiki realizowanej współpracy międzynarodowej jst regionu kujawsko-pomorskiego. Odpowiedzi ankietowanych pozwoliły ustalić m.in., w jakich państwach jst mają partnerów współpracy międzynarodowej, w tym, w których jest ich najwięcej, jaki jest przedmiot prowadzonej współpracy, w szczególności jakie aspekty są priorytetowe z punktu widzenia polskich jst oraz jaka była historia nawiązania współpracy, jaka jest jej częstotliwość czy forma.

Ze względu na to, że rok 2020 był pierwszym rokiem funkcjonowania samorządów w okresie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2, w ramach badań próbowano odpowiedzieć na kilka pytań: czy to zjawisko spowodowało problemy w realizacji zaplanowanych działań, a jeśli tak, to jakich ich rodzajów jst nie udało się zrealizować w związku prowadzoną współpracą międzynarodową? Czy poprzez realizację współpracy międzynarodowej nastąpiła w tym okresie wymiana doświadczeń dotyczących pandemii koronawirusa SARS-CoV-2, m.in. pomoc w nabyciu niezbędnych środków farmaceutycznych lub przemysłowych? Podczas badań określono korzyści

związane ze współpracą oraz określono bariery, które stanowią problemy w nawiązywaniu i utrzymywaniu współpracy międzynarodowej.

Badania ankietowe zostały przeprowadzone w jst wszystkich szczebli regionu kujawsko-pomorskiego. Kwestionariusz ankiety był złożony z metryczki dotyczącej danego samorządu oraz 36 pytań, na które składały się zarówno pytania o charakterze zamkniętym, jak i otwartym. W przeprowadzonych badaniach wykorzystano ilościowe metody badawcze, uzupełniając zaś wspomaganie się następującymi technikami badawczymi: analiza danych zastanych oraz indywidualne wywiady pogłębione. W badaniach ilościowych, mając na uwadze liczbę jst w regionie kujawsko-pomorskim, w przypadku braku zwrotu przesłanej ankiety, po kilku miesiącach autor tego opracowania podejmował kolejną próbę pozyskania odpowiedzi. Badania te przeprowadzono ze względu na liczbę jst, które podlegały badaniu oraz w celu ustandaryzowania pytań (tożsamy dla każdej jst), co jest niezbędne w badaniach porównawczych. Badania jakościowe miały zaś na celu dokonanie analizy materiałów empirycznych, które dokumentowały współpracę międzynarodową. W ramach badań ankietowych przeprowadzono również wywiady pogłębione z pracownikami merytorycznymi odpowiedzialnymi za kwestie współpracy międzynarodowej, w szczególności z pracownikami Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu.

Problematyka współpracy międzynarodowej jest materią złożoną i trudną do precyzyjnego określenia. Z tego względu w przypadku niektórych pytań wystąpiło kilka odpowiedzi, zaś w innych nie udzielono jakiegokolwiek odpowiedzi. Warto nadmienić, że postawione pytania miały na celu przedstawienie procesu nawiązywania oraz realizacji współpracy międzynarodowej prowadzonej przez jst z regionu kujawsko-pomorskiego. Poprzez udzielenie odpowiedzi na zadane pytania respondenci przekazywali informacje dotyczące kierunków, przedmiotu oraz dynamiki współpracy międzynarodowej jst regionu kujawsko-pomorskiego oraz korzyści i barier w ramach tej współpracy, w tym w okresie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2.

Ankieta została skierowana do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego występujących w regionie kujawsko-pomorskim, tj. Województwa Kujawsko-Pomorskiego (czyli Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego), 19 powiatów oraz 144 gmin (17 miejskich, 35 miejsko-wiejskich oraz 92 wiejskich). Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego odesłał wypełnioną ankietę. Jeśli chodzi o powiaty, to na 19 z nich 17 odesłało e-mailem wypełnioną ankietę (tj. 89% ogólnej liczby powiatów w województwie). W przypadku 2 pozostałych powiatów (tj. 11% ogólnej

liczby powiatów w województwie), na prośbę o jej wypełnienie, odesłały one e-mail z informacją, że nie prowadzą współpracy międzynarodowej (tymi powiatami były: Powiat Bydgoski¹⁴⁰⁷ i Powiat Toruński¹⁴⁰⁸). W przypadku samorządów gminnych, na 144 gminy ogółem 128 gmin odesłało wypełnioną ankietę (tj. 89% ogólnej liczby gmin w województwie), w tym 126 gmin przesłało ankietę pocztą e-mail, zaś w 2 przypadkach odesłano ankietę pocztą tradycyjną – Gmina Boniewo oraz Gmina Włocławek). Należy zaznaczyć, iż 16 samorządów gminnych nie było zainteresowanych tym badaniem (tj. 11% ogólnej liczby gmin w województwie), w tym 10 gmin (tj. 7% ogólnej liczby gmin w województwie) odesłało e-mail z informacją, że nie prowadzą współpracy międzynarodowej (gminy: Aleksandrów Kujawski, Papowo Biskupie, Łasin, Dobrzyń nad Wisłą, Chrostkowo, Lipno – gmina wiejska, Radziejów – gmina miejska, Chełmża – gmina miejska, Gostycyn, Śliwice), zaś w 6 przypadkach (4% ogólnej liczby gmin w województwie) nie uzyskano żadnej zwrotnej odpowiedzi (gminy: Kijewo Królewskie, Radziejów – gmina wiejska, Brzuze, Lubicz, Baruchowo, Lubień Kujawski).

1. Kierunki geograficzne, przedmiot oraz dynamika współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego badanego regionu

Badania przeprowadzone w ramach rozprawy, a dotyczące kierunków geograficznych, przedmiotu oraz dynamiki współpracy międzynarodowej jst z regionu kujawsko-pomorskiego, pozwoliły ustalić m.in., ile jst nawiązało współpracę międzynarodową i w jakich państwach samorząd województwa, powiaty oraz gminy mają partnerów współpracy międzynarodowej, w tym, w których jest ich najwięcej. W niniejszym podrozdziale zbadano również historię współpracy międzynarodowej, przedmiot prowadzonej współpracy, jej formę oraz częstotliwość. Bardzo ważną częścią badań było również określenie aspektów organizacyjnych (tj. ustalenie zasobów ludzkich, regulacji wewnętrznych i struktury organizacyjnej urzędów odpowiedzialnych za realizację paradyplomacji), aspektów finansowych (źródeł finansowania i wielkości środków budżetowych przeznaczanych na współpracę międzynarodową) oraz udziału mieszkańców w procesie realizacji współpracy międzynarodowej.

---

¹⁴⁰⁷ Informacja e-mail z dnia 14 stycznia 2021 r. Informacji udzieliła Agnieszka Malinowska – stanowisko ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi, Starostwo Powiatowe w Bydgoszczy.

¹⁴⁰⁸ Informacja e-mail z dnia 12 lutego 2021 r. Informacji udzielił Czesław Makowski – Sekretarz Powiatu Toruńskiego.

1) Wyniki badania ankietowego w zakresie realizowanej współpracy międzynarodowej przez samorząd województwa oraz samorządy powiatowe i gminne z regionu kujawsko-pomorskiego

W ankiecie przekazanej z Województwa Kujawsko-Pomorskiego respondent wskazał, że województwo prowadzi współpracę międzynarodową. Niewątpliwe ta jest ze względu na swoją wielkość, istotny potencjał finansowy (wielkość budżetu województwa) oraz społeczny (wykwalifikowana kadra) jest predysponowana do aktywności międzynarodowej. Województwo ponadto odgrywa wiele ról związanych z zarządzaniem funduszami unijnymi i wpływem na politykę regionalną (jako instytucja zarządzająca projektami unijnymi). Co istotne, przedstawiciele samorządu województwa są obecni w Komitecie Regionów UE jako zastępcy członków, tj. Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego Piotr Całbecki, radni Adam Banaszak oraz Jacek Gajewski.

Przeprowadzone badanie dotyczące powiatów wykazało, że 6 na 19 samorządów powiatowych (tj. 31% powiatów) prowadzi działania dotyczące współpracy międzynarodowej. Trzydzieści powiatów (tj. 69% ogólnej liczby powiatów w województwie) nie podjęło takiej współpracy.

Powiaty, które nie podjęły współpracy międzynarodowej i przesłały wypełnioną ankietę (11 powiatów¹⁴⁰⁹, tj. 58% ogólnej liczby powiatów w województwie), jako główny powód wskazały (respondenci mieli w tym pytaniu możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi):

- 1) niedostateczne zasoby organizacyjne (7 odpowiedzi¹⁴¹⁰, tj. 70% wskazań respondentów);
- 2) niedostateczne zasoby finansowe (5 odpowiedzi¹⁴¹¹, tj. 50% wskazań respondentów);
- 3) brak konkretnych korzyści materialnych i niematerialnych ze współpracy międzynarodowej (2 odpowiedzi¹⁴¹², tj. 20% wskazań respondentów);

---

¹⁴⁰⁹ Powiaty toruński i bydgoski nie odesłały ankiety.

¹⁴¹⁰ Powiat mogileński zaznaczył w ankiecie, że nie prowadzi współpracy, jednakże jako jedyny nie wskazał powodu takiego stanu rzeczy.

¹⁴¹¹ Powiat mogileński zaznaczył w ankiecie, że nie prowadzi współpracy, jednakże jako jedyny nie wskazał powodu takiego stanu rzeczy.

¹⁴¹² Powiat mogileński zaznaczył w ankiecie, iż nie prowadzi współpracy, jednakże jako jedyny nie wskazał powodu takiego stanu rzeczy.

- 4) trudności w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej (2 odpowiedzi¹⁴¹³, tj. 20% wskazań respondentów);
- 5) niedostateczna informacja o możliwych formach współpracy (2 odpowiedzi¹⁴¹⁴, tj. 20% wskazań respondentów);
- 6) w jednym przypadku wskazano „inne powody”, a mianowicie wyczerpane możliwości współpracy (1 odpowiedź¹⁴¹⁵, tj. 10% wskazań respondentów).

Analizując powyższe wyniki badań ankietowych należy wskazać, że w większości powiatów problemem w prowadzeniu działań współpracy międzynarodowej są niedostateczne zasoby ludzkie w starostwie powiatowym. Współpracą międzynarodową, aby można było ją sprawnie realizować, powinna się zajmować osoba posługująca się biegle językiem obcym, przede wszystkim językiem angielskim. Z badania również wynikało, iż brak realizacji działań z zakresu współpracy międzynarodowej związany jest z zasobami finansowymi. Niewątpliwie finansowanie współpracy międzynarodowej, która często przynosi wyłącznie korzyści międzyludzkie czy wizerunkowe, nie jest priorytetowe dla powiatów. Problemem dla tych jest również pozyskiwanie środków ze źródeł zewnętrznych, np. z projektów międzynarodowych, co może wynikać z braku odpowiednich zasobów organizacyjnych, a także wiedzy na temat aktualnych programów, z których współpracę można finansować. Z badania wynika również, że powiaty wykazują postawę pasywną wobec prowadzenia działań w zakresie współpracy międzynarodowej, gdyż nie widzą korzyści z takiej kooperacji. Może to wynikać z braku wiedzy na temat korzyści płynących z takiego działania.

Badanie wykazało, że 37 na 144 gminy ogółem (tj. 26% ogólnej liczby gmin w województwie), realizuje działania z zakresu współpracy międzynarodowej¹⁴¹⁶. Z badań wynika, że wszystkie miasta na prawach powiatu (m. Bydgoszcz, m. Toruń, m. Włocławek oraz m. Grudziądz) prowadzą współpracę międzynarodową (tj. 100% ogólnej

---

¹⁴¹³ Powiat mogileński zaznaczył w ankiecie, iż nie prowadzi współpracy, jednakże jako jedyny nie wskazał powodu takiego stanu rzeczy.

¹⁴¹⁴ Powiat mogileński zaznaczył w ankiecie, iż nie prowadzi współpracy, jednakże jako jedyny nie wskazał powodu takiego stanu rzeczy.

¹⁴¹⁵ Powiat mogileński zaznaczył w ankiecie, iż nie prowadzi współpracy, jednakże jako jedyny nie wskazał powodu takiego stanu rzeczy.

¹⁴¹⁶ *Gminy: Kijewo Królewskie, Lubicz oraz Baruchowo nie wykazały zainteresowania badaniem ankietowym, jednak w ramach informacji publicznej uzyskano informację, że prowadzą współpracę międzynarodową.

** Gminy: Aleksandrów Kujawski, Papowo Biskupie, Łasin, Dobrzyń nad Wisłą, Chrostkowo, Lipno (wiejska), Radziejów (miejska), Chełmża (miejska), Gostycyn, Śliwice nie wykazały zainteresowania badaniem ankietowym, jednak wskazały w informacji przesłanej pocztą e-mail, iż nie prowadzą współpracy międzynarodowej, zaś gminy: Radziejów (wiejska), Brzuze, Lubień Kujawski w ramach informacji publicznej poinformowały, że nie prowadzą współpracy międzynarodowej.

liczby miast na prawach powiatu w województwie). Poza tymi szczególnymi gminami największą aktywność wykazują gminy powiatu nakielskiego, z których na 5 gmin ogółem aż 4 (tj. 80%) realizują współpracę międzynarodową, oraz gminy z powiatu bydgoskiego – na 8 gmin ogółem aż 4 gminy (tj. 50%) realizują współpracę międzynarodową. Podobnie w powiecie mogileńskim – na 4 gminy ogółem aż 2 gminy realizują współpracę międzynarodową. Najmniejszą aktywność wykazują gminy z powiatów: lipnowskiego oraz sępoleńskiego, z których żadna z gmin takiej współpracy nie realizuje (0%).

Gminy, które nie podjęły współpracy międzynarodowej i przesłały wypełnioną ankietę, czyli 94 gminy¹⁴¹⁷ (tj. 65% ogólnej liczby gmin w województwie), jako główny powód wskazały (respondenci mieli w tym pytaniu możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi):

- 1) niedostateczne zasoby finansowe (49 odpowiedzi, tj. 52% wskazań respondentów);
- 2) niedostateczne zasoby organizacyjne (45 odpowiedzi, tj. 48% wskazań respondentów);
- 3) niedostateczną informację o możliwych formach współpracy (24 odpowiedzi, tj. 26% wskazań respondentów);
- 4) brak konkretnych korzyści materialnych i niematerialnych ze współpracy międzynarodowej (20 odpowiedzi, tj. 21% wskazań respondentów);
- 5) trudności w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej (17 odpowiedzi, tj. 18% wskazań respondentów).

W dziesięciu przypadkach (10 odpowiedzi, tj. 11% wskazań respondentów) wskazano inne powody, takie jak: „brak potrzeby u dotychczasowych władz gminy” (2 odpowiedzi), zmiany personalne (1 odpowiedź), „jesteśmy małą gminą wiejską” (1 odpowiedź), „rezygnacja z powodu pandemii koronawirusa SARS-CoV-2” (1 odpowiedź), „realizacja obecnie wielu inwestycji” (1 odpowiedź), brak uproszczonych przepisów (1 odpowiedź), brak wiedzy w gminie (1 odpowiedź), „wyczerpanie możliwości współpracy” (1 odpowiedź) oraz „poszukiwanie podmiotu, który ma zainicjować współpracę” (1 odpowiedź).

Dwie pierwsze grupy problemów w prowadzeniu działań w zakresie współpracy międzynarodowej w gminach, jak i powiatach, są takie same, a mianowicie

---

¹⁴¹⁷ 16 gmin nie wzięło udziału w badaniu ankietowym, 34 gminy, które wzięły udział w ankiecie, realizują współpracę międzynarodową.

niedostateczne zasoby finansowe i organizacyjne. Jednakże w przypadku gmin główny akcent został położony na finanse.

2) Wyniki badania ankietowego w zakresie historii realizowanej współpracy międzynarodowej przez jednostki samorządu terytorialnego z regionu kujawsko-pomorskiego

W prowadzonych badaniach podjęto próbę ustalenia okresu, od którego jst prowadzą współpracę międzynarodową. Na pytanie ankiety dotyczące tego zagadnienia odpowiadały wszystkie jst, biorące udział w badaniu ankietowym¹⁴¹⁸. W przypadku Województwa Kujawsko-Pomorskiego respondent wskazał, że działania w zakresie współpracy międzynarodowej są realizowane od roku powstania tej jednostki samorządu terytorialnego, tj. od 1999 r.

W przypadku powiatów na to pytanie badania ankietowego odpowiedziało 14 respondentów (3 respondentów, którzy odesłali ankiety nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie). W zakresie powiatów prowadzących współpracę międzynarodową, największa ich grupa realizuje ją od początku utworzenia tych jednostek samorządu terytorialnego (4 odpowiedzi, tj. 29% wskazań respondentów), tzn. od 1999 roku, zaś jeden powiat po wejściu Polski do Unii Europejskiej (1 odpowiedź, tj. 7% wskazań respondentów). Natomiast w przypadku 9 powiatów (tj. 64% wskazań respondentów), które odpowiedziały, że nie realizują współpracy międzynarodowej, w 4 przypadkach ankietowani wskazali, iż te działania nie były dotychczas realizowane (tj. 28% wskazań respondentów), jednakże jst zamierza nawiązać współpracę międzynarodową w przyszłości, natomiast respondenci z 5 powiatów (tj. 36% wskazań respondentów) odpowiedzieli, że nie są planowane żadne działania w zakresie współpracy międzynarodowej.

W przypadku gmin na pytanie „Czy w Państwa jst i od kiedy są realizowane działania w zakresie współpracy międzynarodowej?” odpowiedziało 119 respondentów (9 respondentów, którzy odesłali ankiety, nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie). Jeśli chodzi o gminy, to badanie wykazało, że w znaczącej większości samorządy, które realizują współpracę międzynarodową, czynią to po wejściu Polski do Unii Europejskiej (19 odpowiedzi, tj. 16% wskazań respondentów). Kolejna grupa odpowiedzi to te

---

¹⁴¹⁸ Pytanie: Czy w Państwa jst i od kiedy są realizowane działania w zakresie współpracy międzynarodowej?

wskazujące, iż działania te są realizowane od roku utworzenia jst, tj. od roku 1990 (9 odpowiedzi, tj. 8% wskazań respondentów) oraz od okresu uruchomienia środków przedakcesyjnych (4 odpowiedzi, tj. 3% wskazań respondentów). Wśród gmin, które nie realizują takiej współpracy, najwięcej jest takich, które nie planują żadnych działań w zakresie współpracy międzynarodowej (59 odpowiedzi, tj. 50% wskazań respondentów). W 26 przypadkach (tj. 22% wskazań respondentów) respondenci wskazali, że nie były dotychczas realizowane takie działania, jednakże ich samorząd zamierza nawiązać współpracę międzynarodową w przyszłości. Ponadto udzielono dwóch (tj. 2% wskazań respondentów) odpowiedzi, że takie działania nie były dotychczas realizowane, jednakże rozpoczęta została procedura zmierzająca do nawiązania współpracy międzynarodowej.

3) Wyniki badania ankietowego w zakresie celów, jakie przyświecały nawiązywaniu współpracy międzynarodowej przez jednostki samorządu terytorialnego z regionu kujawsko-pomorskiego

W prowadzonych badaniach ważną kwestią było określenie celów, jakie przyświecały nawiązywaniu współpracy międzynarodowej przez jst. Na to pytanie ankiety odpowiadały jst realizujące współpracę międzynarodową¹⁴¹⁹.

W przypadku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w ankiecie respondent zaznaczył, iż celami, jakie przyświecają samorządowi przy nawiązywaniu współpracy międzynarodowej są: promocja, rozwój turystyki, pozyskiwanie inwestorów, wykorzystanie dobrych praktyk od partnera, wspólne ubieganie się o fundusze z budżetu Unii Europejskiej oraz wymiana międzynarodowa mieszkańców.

Pytanie ankiety było skierowane również do powiatów. Odpowiedziało na nie 6 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. W przypadku powiatów z treści analizowanych odpowiedzi wynika, że jeśli chodzi o określenie celów współpracy międzynarodowej, to najwięcej respondentów wskazało na promocję (5 odpowiedzi, tj. 83% wskazań respondentów), wykorzystanie dobrych praktyk od partnera współpracy międzynarodowej (5 odpowiedzi, tj. 83% wskazań respondentów) oraz wymianę międzynarodową mieszkańców (5 odpowiedzi, tj. 83% wskazań respondentów). Na kolejnym miejscu znalazł się rozwój turystyki (4 odpowiedzi, tj. 67% wskazań respondentów) oraz pozyskanie inwestorów (1 odpowiedź,

---

¹⁴¹⁹ Pytanie: Jakie cele przyświecają Państwa jst przy nawiązywaniu współpracy międzynarodowej?

tj. 17% wskazań respondentów). Nie wskazano w żadnym wypadku celu, którym jest wspólne ubieganie się o fundusze z budżetu Unii Europejskiej oraz nie zaznaczono i nie podano „innych” celów współpracy.

Na to pytanie skierowane do gmin odpowiadały te z nich, które realizują współpracę międzynarodową (34 gminy, które wzięły udział w ankiecie realizują współpracę międzynarodową). W badaniu ankietowym udzieliło odpowiedzi 34 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. W przypadku gmin z udzielonych odpowiedzi wynika, iż respondenci najczęściej wskazali na dwa cele, a mianowicie promocję (29 odpowiedzi, tj. 85% wskazań respondentów) oraz wymianę międzynarodową mieszkańców (27 odpowiedzi, tj. 80% wskazań respondentów). Kolejno zaznaczono: wykorzystanie dobrych praktyk od partnera współpracy międzynarodowej (21 odpowiedzi, tj. 62% wskazań respondentów), rozwój turystyki (17 odpowiedzi, tj. 50% wskazań respondentów), pozyskiwanie inwestorów (15 odpowiedzi, tj. 44% wskazań respondentów), a w 8 przypadkach (tj. 23% wskazań respondentów) zaznaczono wspólne ubieganie się o fundusze z budżetu Unii Europejskiej. Cztery gminy (tj. 12% wskazań) zaznaczyły „inne” i wskazało następujące: wymianę kulturową (1 odpowiedź), współpracę między organizacjami pozarządowymi (1 odpowiedź), promocję poprzez sport (1 odpowiedź) oraz wymianę młodzieży i wymianę seniorów (1 odpowiedź).

4) Wyniki badania ankietowego w zakresie kryteriów doboru podmiotów do współpracy międzynarodowej przez jednostki samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego

W przypadku Województwa Kujawsko-Pomorskiego jako kryteria doboru podmiotów do współpracy międzynarodowej respondent wskazał: kryterium bliskości geograficznej, kryterium członkostwa partnera współpracy w Unii Europejskiej, wspólne związki historyczne i kulturalne, aktywnie działającą Polonię/mniejszość polską oraz podobny profil partnera.

Na to pytanie ankiety¹⁴²⁰ odpowiadały powiaty prowadzące współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Odpowiedziało na nie 6 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia

---

¹⁴²⁰ Pytanie: Jakie kryteria doboru podmiotów do współpracy międzynarodowej mają istotne znaczenie w Państwa jst?

kilku odpowiedzi. Z udzielonych przez powiaty odpowiedzi wynika, iż respondenci najczęściej wskazywali jako kryteria doboru podmiotów do współpracy międzynarodowej na wspólne związki historyczne i kulturalne (3 odpowiedzi, tj. 50% wskazań respondentów), aktywnie działającą Polonię/mniejszość polską (3 odpowiedzi, tj. 50% wskazań respondentów) oraz podobny profil jst (3 odpowiedzi, tj. 50% wskazań respondentów). Kolejnym z kryteriów było kryterium członkostwa partnera współpracy w Unii Europejskiej (1 odpowiedź, tj. 17% wskazań respondentów) oraz „inne” (1 odpowiedź, tj. 17% wskazań respondentów), w których określono, że takim kryterium jest wspólny partner współpracy. W żadnym przypadku nie udzielono odpowiedzi, iż takim kryterium jest bliskość geograficzna.

Na to pytanie ankiety odpowiadały gminy prowadzące współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). Odpowiedziało na nie 34 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Gminy, tak jak i powiaty, jako kryteria doboru podmiotów do współpracy międzynarodowej wskazywały najczęściej na podobny profil jst (22 odpowiedzi, tj. 65% wskazań respondentów) oraz wspólne związki historyczne i kulturalne (20 odpowiedzi, tj. 59% wskazań respondentów). Pozostałe zaś to: bliskość geograficzna (12 odpowiedzi, tj. 35% wskazań respondentów), aktywnie działająca Polonia/mniejszość polska (6 odpowiedzi, tj. 18% wskazań respondentów), kryterium członkostwa partnera współpracy w Unii Europejskiej (5 odpowiedzi, tj. 15% wskazań respondentów) oraz „inne” (5 odpowiedzi, tj. 15% wskazań respondentów), w których wskazano: partnerstwo gospodarcze (1 odpowiedź), miasto partnerskie (1 odpowiedź), utworzone partnerstwa (1 odpowiedź), podobny profil projektów, zagadnienia z zakresu działania jst (1 odpowiedź) oraz promocja lokalnych przedsiębiorców (1 odpowiedź).

5) Wyniki badania ankietowego w zakresie środków przedakcesyjnych Unii Europejskiej i ich wpływu na współpracę międzynarodową jednostek samorządu terytorialnego z regionu kujawsko-pomorskiego

Kolejną ważną kwestią była próba ustalenia, czy możliwość skorzystania ze środków przedakcesyjnych Unii Europejskiej miała istotny wpływ na nawiązanie lub zamiar nawiązania współpracy międzynarodowej w jst? W przypadku Województwa w odpowiedzi na to pytanie respondent podał, że możliwość skorzystania ze środków

przedakcesyjnych Unii Europejskiej miała istotny wpływ na nawiązanie lub zamiar nawiązania współpracy międzynarodowej przez Województwo Kujawsko-Pomorskie.

To pytanie ankiety skierowane było również do powiatów prowadzących współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Odpowiedziało na nie 6 respondentów. Z badania wynika, że w przypadku powiatów możliwość skorzystania ze środków przedakcesyjnych Unii Europejskiej nie miała istotnego wpływu na nawiązanie lub zamiar nawiązania współpracy międzynarodowej (6 odpowiedzi, tj. 100% wskazań respondentów). Żaden respondent udzielający odpowiedzi w imieniu powiatu nie wskazał, iż możliwość skorzystania ze środków przedakcesyjnych Unii Europejskiej miała istotny wpływ na nawiązanie lub zamiar nawiązania współpracy międzynarodowej.

Na to pytanie ankiety odpowiadały gminy prowadzące współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). Odpowiedziało na nie 34 respondentów. Dla większości gmin możliwość skorzystania ze środków przedakcesyjnych Unii Europejskiej nie miała istotnego wpływu na nawiązanie lub zamiar nawiązania współpracy międzynarodowej (29 odpowiedzi, tj. 85% wskazań respondentów). Jednakże w opozycji do tej grupy udzielono 5 odpowiedzi (tj. 15% respondentów) wskazujących, że możliwość skorzystania ze środków przedakcesyjnych Unii Europejskiej miała istotny wpływ na nawiązanie lub zamiar nawiązania współpracy międzynarodowej dla danej gminy.

6) Wyniki badania ankietowego w zakresie akcesji Polski do Unii Europejskiej jako czynnika mającego istotny wpływ na nawiązanie lub zamiar nawiązania współpracy międzynarodowej

Kolejne pytanie badawcze brzmiało: „Czy wejście do Unii Europejskiej miało istotny wpływ na nawiązanie lub zamiar nawiązania współpracy międzynarodowej w Państwa jst?”.

W przypadku Województwa w odpowiedzi na to pytanie respondent odpowiedział, że wejście Polski do Unii Europejskiej miało istotny wpływ na nawiązanie lub zamiar nawiązania współpracy międzynarodowej dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Pytanie „Czy wejście do Unii Europejskiej miało istotny wpływ na nawiązanie lub zamiar nawiązania współpracy międzynarodowej w Państwa jst?” skierowane było

również do powiatów. Odpowiedzieć miały na nie powiaty prowadzące współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Odpowiedziało na nie 6 respondentów. Dla większości powiatów biorących udział w badaniu wejście do Unii Europejskiej nie miało istotnego wpływu na nawiązanie lub zamiar nawiązania współpracy międzynarodowej (4 odpowiedzi, tj. 67% respondentów). Respondenci z dwóch powiatów (tj. 33% respondentów) byli w tej materii przeciwnego zdania.

Na to pytanie ankiety odpowiadały gminy prowadzące współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). Odpowiedziało na nie 34 respondentów. Z udzielonych przez gminy odpowiedzi wynika, że dla 22 z nich (tj. dla 65% respondentów) wejście do Unii Europejskiej nie miało istotnego wpływu na nawiązanie lub zamiar nawiązania współpracy międzynarodowej. W przypadku 12 podmiotów (tj. 35% gmin udzielających odpowiedzi), respondenci wskazali, iż wejście do Unii Europejskiej miało istotny wpływ na nawiązanie lub zamiar nawiązania współpracy międzynarodowej.

7) Wyniki badania ankietowego w zakresie korzystania przez jednostki samorządu terytorialnego z regionu kujawsko-pomorskiego z dobrych praktyk partnerów współpracy międzynarodowej z Unii Europejskiej

Państwa Unii Europejskiej od wielu lat korzystały z instrumentów finansowych wielu polityk Unii Europejskiej. Polskie samorządy musiały nabyć wiedzę, jak skutecznie aplikować o środki wspólnotowe. Dlatego kolejną ważną kwestią badawczą było ustalenie, czy dana jst korzystała z dobrych praktyk partnerów z Unii Europejskiej i czego one dotyczyły?

Z udzielonych przez respondenta z Województwa Kujawsko-Pomorskiego odpowiedzi wynika, że dobre praktyki partnerów z UE dotyczyły przygotowania do wstąpienia do Unii Europejskiej, stosowania prawa Unii Europejskiej/Wspólnot Europejskich, pozyskiwania funduszy z Unii Europejskiej, realizacji projektów międzynarodowych oraz funkcjonowania gospodarki komunalnej w państwach Unii Europejskiej. W ramach ankiety respondent nie wskazał „innych” przykładów, poza określonymi w zdaniu poprzednim.

To pytanie ankiety adresowane było również do powiatów prowadzących współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim).

Odpowiedziało na nie 6 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Z odpowiedzi udzielonych przez powiaty wynika, że problematyka dobrych praktyk miała dla nich znaczenie przede wszystkim dla realizacji projektów międzynarodowych (3 odpowiedzi, tj. dla 50% respondentów) oraz „inne” przykłady (3 odpowiedzi, tj. dla 50% respondentów), tzn.: rozwój społeczeństwa obywatelskiego (1 odpowiedź), kultywowanie narodowych tradycji, technologie wykorzystywane przy inwestycjach (1 odpowiedź) oraz żadne z powyższych (1 odpowiedź). Kolejno dobre praktyki dotyczyły funkcjonowania gospodarki komunalnej w państwach Unii Europejskiej (1 odpowiedź). Należy także podkreślić, że jeden powiat nie korzystał z dobrych praktyk (1 odpowiedź tj. 17% respondentów).

To pytanie ankiety skierowane było do gmin prowadzących współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). W badaniu ankietowym odpowiedziało na nie 34 respondentów. Gminy miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Z badania wynika, iż dobre praktyki w przypadku gmin pozyskiwane były przede wszystkim w zakresie funkcjonowania gospodarki komunalnej w państwach Unii Europejskiej (11 odpowiedzi, tj. 32% respondentów). Z drugiej strony takiej samej liczby odpowiedzi udzielono wskazując, że gmina nie korzystała z dobrych praktyk partnerów z UE (11 odpowiedzi, tj. 32% respondentów). Kolejno ankietowani odpowiedzieli, że dobre praktyki dotyczyły realizacji projektów międzynarodowych (10 odpowiedzi, tj. 30% respondentów). W 8 przypadkach ankietowane gminy zaznaczyły odpowiedź „inne” (tj. 23% respondentów) i wskazało, iż skorzystanie z dobrych praktyk dotyczyło: zarządzania centrami miast, zwiększenia atrakcyjności miast dla osób młodych, wsparcia przedsiębiorczości, zagospodarowania przestrzeni centrów miast (1 odpowiedź), szerzenia czytelnictwa oraz rozwoju obiektów bibliotecznych (1 odpowiedź), społeczeństwa obywatelskiego, rozwiniętego wolontariatu, zarządzania informacją (1 odpowiedź), systemu oświaty, organizacji imprez promocyjnych i kulturalnych, funkcjonowania instytucji samorządowych (1 odpowiedź), wymiany międzyszkolnej, integracji młodzieży, wymiany praktyk między organizacjami pozarządowymi (1 odpowiedź), wymiany doświadczeń gminy uzdrowiskowej (1 odpowiedź), wymiany międzynarodowej mieszkańców, ochrony i konserwacji zabytków (1 odpowiedź), zaś 1 gmina odpowiedziała, że nie korzystała z dobrych praktyk.

Dobre praktyki w przypadku gmin dotyczyły także: pozyskiwania funduszy z Unii Europejskiej (7 odpowiedzi, tj. 20% respondentów), stosowania prawa Unii

Europejskiej/Wspólnot Europejskich (3 odpowiedzi, tj. 9% respondentów) oraz przygotowania do wstąpienia do Unii Europejskiej (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów).

Dobre praktyki wywodzące się ze współpracy międzynarodowej jst są narzędziem rozwoju samorządów. W przypadku polskich jst możemy mówić zarówno o „importcie” dobrych praktyk, jak i ich „eksportie”¹⁴²¹. W pierwszym przypadku tyczy się to nawiązanych relacji z samorządami z Europy Zachodniej, głównie z Niemiec, i czerpaniem od nich doświadczeń z zakresu funkcjonowania samorządu. Drugi przypadek, tj. „eksport”, dotyczy krajów aspirujących do wstąpienia do Unii Europejskiej, jak np. Ukraina.

8) Wyniki badania ankietowego w zakresie sposobu pozyskania przez jednostki samorządu terytorialnego partnera współpracy międzynarodowej

Interesujące informacje wynikają z odpowiedzi na kolejne pytanie, mianowicie: W jaki sposób Państwa jst pozyskała zagranicznego partnera do realizacji działań w zakresie współpracy międzynarodowej? Istniała możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi w przypadku wielu partnerów.

Województwo Kujawsko-Pomorskie, ze względu na wielość partnerów współpracy międzynarodowej, pozyskiwało zagranicznych partnerów na wiele sposobów. Respondent reprezentujący Województwo Kujawsko-Pomorskie w pytaniu dotyczącym sposobu nawiązania współpracy międzynarodowej udzielił następujących odpowiedzi: inicjatywa własna, inicjatywa zagranicznego partnera, rekomendacja innej jst lub innej instytucji, inicjatywa organizacji pozarządowej działającej na terenie jst oraz inicjatywa mieszkańców jst. Nie podano w ramach przeprowadzonego badania „innego” sposobu.

Na to pytanie ankiety odpowiedziały powiaty prowadzące współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). W badaniu ankietowym odpowiedzi udzieliło 6 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Z analizy odpowiedzi udzielonych przez ankietowane powiaty wynika, że w przypadku powiatów najwięcej odpowiedzi dotyczących sposobów pozyskania zagranicznego partnera współpracy międzynarodowej padło na inicjatywę własną powiatu (3 odpowiedzi, tj. 50%

---

¹⁴²¹ M. Szewczak, M. Ganczar, P. Jaszczuk, *Raport badawczy na temat „Współpraca międzynarodowa miast polskich”*, Łódź 2016, s. 15.

respondentów) oraz inicjatywę mieszkańców danej jst (3 odpowiedzi, tj. 50% respondentów). Ponadto ważna była rekomendacja innego samorządu terytorialnego lub innej instytucji (2 odpowiedzi, tj. 33% respondentów) oraz inicjatywa organizacji pozarządowej działającej na terenie danego powiatu (1 odpowiedź, tj. 17% respondentów). Nie wskazano „innych” sposobów pozyskania partnera współpracy.

Na to pytanie ankiety odpowiadały gminy prowadzące współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). W badaniu ankietowym udzieliło odpowiedzi 34 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi.

Większość gmin, podobnie jak i powiaty, pozyskało partnera współpracy międzynarodowej przede wszystkim z inicjatywy własnej samorządu terytorialnego (21 odpowiedzi, tj. 62% respondentów). Jednakże w przeciwieństwie do powiatów, w których przypadku nie zaznaczono takiej odpowiedzi, równie istotną okazała się inicjatywa zagranicznego partnera, która nastąpiła w 13 przypadkach (tj. 38% respondentów). Na kolejnych miejscach w ramach sposobów pozyskania zagranicznego partnera wystąpiły: inicjatywa mieszkańców tej jednostki (10 odpowiedzi, tj. 30% respondentów), rekomendacja innej jst lub instytucji (8 odpowiedzi, tj. 24% respondentów) oraz inicjatywa organizacji pozarządowej działającej na terenie jst (6 odpowiedzi, tj. 17% respondentów). W ramach „innych” sposobów wskazano wymóg warunków konkursu na pozyskanie środków finansowych (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów).

W badaniu procesu nawiązywania współpracy międzynarodowej ważne było ustalenie, czy wybór partnera współpracy był konsultowany i, jeśli tak, to z jakim podmiotem.

9) Wyniki badania ankietowego w zakresie zrealizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego konsultacji w sprawie wyboru partnera współpracy międzynarodowej

Z udzielonych przez respondenta z Województwa odpowiedzi wynika, że wybór partnera zagranicznego i zakres współpracy następował przy współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na terenie tej jednostki oraz przy współpracy z mieszkańcami województwa. Ze względu na wielość partnerów współpracy (i wskazując zarazem na odmienność każdego przypadku) respondent zaznaczył także, iż wybór

partnera zagranicznego i zakres współpracy nie był konsultowany z kimkolwiek oraz nie następował przy współpracy z kimkolwiek.

Na to pytanie ankiety były zobowiązane odpowiedzieć powiaty prowadzące współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Odpowiedziało na nie 6 respondentów. Ankietowane powiaty konsultują współpracę międzynarodową z mieszkańcami swojej jednostki (2 odpowiedzi, tj. 33% respondentów). Co warto podkreślić, taka sama liczba respondentów wskazała, że nie konsultuje współpracy międzynarodowej z kimkolwiek (2 odpowiedzi, tj. 33% respondentów). W jednym przypadku powiat wybierał partnera współpracy w ramach konsultacji z organizacjami pozarządowymi działającymi na terenie tej jednostki (tj. 17% respondentów). Ostatecznie jedna odpowiedź wskazywała na „inne” niż powyższe odpowiedzi, tj. 17% respondentów (w tym przypadku podkreślono, że konsultowano takie działanie z organem stanowiącym tej jednostki).

Na to pytanie ankiety odpowiadały gminy prowadzące współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). W badaniu ankietowym udzieliło odpowiedzi 34 respondentów (w tym 3 respondentów zaznaczyło po 2 odpowiedzi). W badaniu przeprowadzonym w gminach najwięcej wskazań dotyczyło odpowiedzi, że wybór partnera zagranicznego i zakres współpracy nie był konsultowany z kimkolwiek (12 odpowiedzi, tj. 35% respondentów). Kolejno ankietowani zaznaczyli odpowiedź „inne”, (10 odpowiedzi, tj. 29% respondentów) w ramach której: najczęściej konsultowano taki wybór z radnymi (3 odpowiedzi), z powiatem, na terenie którego znajduje się gmina (1 odpowiedź), z instytucjami kultury, placówkami edukacyjnymi, towarzystwem miast partnerskich tej jednostki (1 odpowiedź), z mniejszością narodową (1 odpowiedź), z organizacją ogólnopolską (1 odpowiedź), był „konsultowany przez jst i szkoły” (1 odpowiedź), w dwóch przypadkach zaznaczono ten wariant, jednakże nie udzielono odpowiedzi. W 9 przypadkach (tj. 26% respondentów) wybór partnera i zakres współpracy był konsultowany z mieszkańcami jst.

10) Wyniki badania ankietowego w zakresie form współpracy międzynarodowej realizowanej przez jednostki samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego

Jedno z pytań ankiety dotyczyło tego, jaka jest /lub jaka była/ po utworzeniu Państwa jst forma współpracy międzynarodowej? Tu była możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi.

Samorząd wojewódzki, ze względu na największą liczbę podmiotów współpracy międzynarodowej w województwie kujawsko-pomorskim, realizuje współpracę w różnorodnych jej formach. Do tych form można zaliczyć: współpracę o charakterze formalnym, o charakterze nieformalnym, w ramach projektu międzynarodowego oraz poprzez przynależność do organizacji sieciowych o charakterze międzynarodowym, zrzeszających inne samorządy. Warto zaznaczyć, że ze względu na dynamikę działań w ramach współpracy coraz większe znaczenie zaczynają odgrywać więzi oparte na współpracy nieformalnej.

To pytanie ankiety skierowane było do powiatów prowadzących współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Udzieliło na nie odpowiedzi 6 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Z badania wynika, że w przypadku powiatów najwięcej z nich korzysta z tradycyjnej formy współpracy, a mianowicie tej o charakterze formalnym (5 odpowiedzi, tj. 83 % respondentów). W jednym przypadku respondent wskazał, że realizowana współpraca w jego jednostce ma charakter nieformalny (tj. 17% respondentów). Ponadto w jednym przypadku (tj. 17% respondentów) była realizowana w ramach projektu „Borowiackie Szlaki” w latach 2012–2015 (Powiat Tucholski). Powiaty, jak wynika z badania, nie realizują współpracy poprzez przynależność do organizacji sieciowych o charakterze międzynarodowym.

Na to pytanie ankiety odpowiadały gminy prowadzące współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). Udzieliło na nie odpowiedzi 34 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Respondenci z gmin odpowiedzieli w większości, iż gminy realizują współpracę międzynarodową sformalizowaną (30 odpowiedzi, tj. 88% respondentów). Jednak w funkcjonowaniu samorządów w tej kwestii zyskuje na znaczeniu współpraca o charakterze nieformalnym, którą realizuje 9 samorządów gminnych (tj. 26% respondentów). Gminy realizują również współpracę międzynarodową poprzez udział w projektach (5 odpowiedzi, tj. 15% respondentów): „Europejski Szlak Gotyku Ceglanego” etap I (2002–2004) i etap II (2004–2007) – Miasto Chełmno; w ramach Stowarzyszenia Metropolia Bydgoszcz –

projekt „Promocja przedsiębiorców z terenu stowarzyszenia 2018–2022” – Gmina Rojewo; projekt „Gen-Y City” w latach 2010–2014 w ramach INTERREG IVC oraz „InWater” w ramach INTERREG III B – Miasto Toruń oraz w ramach przynależności do organizacji o charakterze sieciowym zrzeszających samorządy terytorialne (3 odpowiedzi): Związek Miast Nowej Hanzy „Hanza”, rok przystąpienia: 1998, Organizacja Miasta Światowego Dziedzictwa, rok przystąpienia: 1998 – Miasto Toruń; ALDA od 2007, Eurocities od 2005 roku – Miasto Bydgoszcz oraz „Europejski Szlak Gotyku Ceglanego” od 2011 r., Związek Miast Hanzeatyckich od 1997 r., Europejskie Centrum Wymiany Młodzieży im. Kurta Schumachera od 2001 r. – Miasto Chełmno.

11) Wyniki badania ankietowego w zakresie rodzaju współpracy formalnej realizowanej przez jednostki samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego

Interesujące były odpowiedzi na pytanie o rodzaj współpracy formalnej jst. Samorządy miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi w przypadku wielu form współpracy.

Województwo, jak wynika z poprzedniego pytania oraz udzielonej w ankiecie odpowiedzi, prowadzi współpracę międzynarodową o charakterze formalnym. Jak wynika z uzyskanej informacji, Województwo Kujawsko-Pomorskie w ramach współpracy o charakterze formalnym jest zarówno sygnatariuszem umów dwustronnych, jak i wielostronnych. Ponadto podpisało list intencyjny, a w ramach innych udokumentowanych form świadczących o współpracy międzynarodowej podpisało wraz z partnerem współpracy taki dokument jak plan działań.

To pytanie ankiety skierowane było również do powiatów prowadzących współpracę międzynarodową o charakterze formalnym (5 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Udzieliło na nie odpowiedzi 5 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Z badania wynika, że współpraca międzynarodowa o charakterze formalnym prowadzona przez powiaty w zdecydowanej większości jest realizowana na podstawie zawartych umów dwustronnych (4 odpowiedzi, tj. 80 % respondentów). Drugim, a zarazem ostatnim wedle ankietowanych rodzajem współpracy formalnej jest ta prowadzona w ramach zawartych listów intencyjnych (2 odpowiedzi, tj. 25% respondentów). Powiaty w województwie

kujawsko-pomorskim, w przeciwieństwie do samorządu województwa, nie prowadzą współpracy w ramach umów wielostronnych.

Na to pytanie ankiety odpowiadały gminy prowadzące współpracę międzynarodową (30 gmin w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym i prowadzą współpracę o charakterze formalnym). Udzieliło na nie odpowiedzi 30 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Zdecydowana większość gmin, podobnie jak samorządy powiatowe, prowadzi współpracę międzynarodową o charakterze formalnym na podstawie zawartych umów dwustronnych (19 odpowiedzi, tj. 63% respondentów). Drugi model współpracy realizowany jest na podstawie podpisanych listów intencyjnych (14 odpowiedzi, tj. 47% respondentów). Kolejno gminy (8 odpowiedzi, tj. 27% respondentów) zaznaczyły inne udokumentowane formy świadczące o współpracy międzynarodowej, z których wskazano na takie, jak: porozumienie o współpracy (3 odpowiedzi), uchwała rady miasta o przystąpieniu (2 odpowiedzi), umowa partnerska (1 odpowiedź), akt partnerstwa (1 odpowiedź), dokument partnerstwa (1 odpowiedź).

Taki rezultat (że umowa dwustronna jest zasadniczym narzędziem służącym do nawiązania współpracy międzynarodowej) potwierdzają również wyniki badania Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego z 2016 r., przeprowadzone na grupie 100 miast, które pokazały, iż dla 71% ankietowanych samorządów umowa dwustronna jest najważniejszym narzędziem w zakresie zawiązania formalnej współpracy międzynarodowej¹⁴²². Według autorów badania, taki wynik oznacza popularność tej formy prawnej, ale również ma na niego wpływ prosty proces zawierania tego typu umowy¹⁴²³.

12) Wyniki badania ankietowego w zakresie dziedzin współpracy międzynarodowej realizowanej przez jednostki samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego

Jedno z pytań w ankiecie dotyczyło dziedzin, w jakich jest realizowana współpraca międzynarodowa. Respondenci mieli możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi.

---

¹⁴²² M. Szewczak, M. Ganczar, P. Jaszczuk, *Raport badawczy...*, op. cit., s. 23.

¹⁴²³ *Ibidem*.

Województwo Kujawsko-Pomorskie, ze względu na różnorodność partnerów oraz wielkość jednostki samorządu terytorialnego, prowadzi współpracę międzynarodową na wielu płaszczyznach. Respondent w związku z odpowiedzią na to pytanie wskazał, że współpracę międzynarodową samorząd województwa realizuje w następujących dziedzinach: promocja, kultura, edukacja, sport, inwestycje infrastrukturalne, ochrona środowiska oraz w ramach wykorzystania środków z budżetu UE.

To pytanie ankiety skierowane było do powiatów prowadzących współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Odpowiedziało na nie 6 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Z przeprowadzonego badania wynika, że powiaty, które prowadzą współpracę międzynarodową, najczęściej realizują ją w dziedzinie promocji (6 odpowiedzi, tj. 100% respondentów), kultury (5 odpowiedzi, tj. 83% respondentów) oraz edukacji (5 odpowiedzi, tj. 83% respondentów). Ponadto współpraca ta w dalszej kolejności realizowana jest w dziedzinie sportu (3 odpowiedzi, tj. 50% respondentów) oraz w ochronie środowiska (2 odpowiedzi, tj. 33% respondentów). Żaden z respondentów nie zaznaczył realizacji inwestycji infrastrukturalnych, wykorzystania środków z budżetu Unii Europejskiej, a także nie wskazano „innych” dziedzin współpracy poza wymienionymi w ankiecie.

Pytanie ankiety skierowane było również do gmin prowadzących współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). Odpowiedziało na nie 34 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Samorządy gminne w badaniach ankietowych wskazały, iż przede wszystkim realizowały współpracę międzynarodową w dziedzinie edukacji (31 odpowiedzi, tj. 91% respondentów), kolejno w zakresie kultury (28 odpowiedzi, tj. 82% respondentów), promocji jst (28 odpowiedzi, tj. 82% respondentów) oraz sportu (19 odpowiedzi, tj. 56% respondentów). Kolejno w takich dziedzinach, jak: inwestycje infrastrukturalne (7 odpowiedzi, tj. 20% respondentów), ochrona środowiska (6 odpowiedzi, tj. 18% respondentów) oraz wykorzystanie środków z budżetu Unii Europejskiej (5 odpowiedzi, tj. 15% respondentów). Ponadto w 5 przypadkach, tj. 15%, zaznaczono wariant „inne” i wskazano na: współpracę gospodarczą (1 odpowiedź), współpracę seniorów, młodzieży, urzędów (1 odpowiedź), współpracę między organizacjami pozarządowymi (1 odpowiedź) oraz ochronę dziedzictwa narodowego, zarządzanie centrami miast,

wzmocnienie atrakcyjności miasta dla osób młodych, wsparcie przedsiębiorczości, zagospodarowanie przestrzeni centrum miast, funkcjonowanie usług komunalnych, prowadzenie dużych projektów infrastrukturalnych – wymiana doświadczeń (1 odpowiedź), zaś w jednym przypadku odpowiedziano, że w żadnej z nich nie jest realizowana współpraca (1 odpowiedź).

13) Wyniki badania ankietowego w zakresie priorytetowych dziedzin współpracy międzynarodowej realizowanej przez jednostki samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego

Następnie w badaniu zapytano o to, które dziedziny są priorytetowe we współpracy międzynarodowej? Respondenci mieli możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi.

Województwo Kujawsko-Pomorskie jako priorytetowe dziedziny współpracy wskazało: promocję województwa, kulturę, edukację, sport, inwestycje infrastrukturalne, ochronę środowiska oraz wykorzystanie środków z budżetu Unii Europejskiej.

To pytanie ankiety skierowane było także do powiatów prowadzących współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Udzieliło na nie odpowiedzi 6 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Respondenci wskazali, że priorytetowymi dziedzinami współpracy dla powiatów w województwie kujawsko-pomorskim są przede wszystkim kultura (5 odpowiedzi, tj. 83% respondentów), promocja powiatu (4 odpowiedzi, tj. 67% respondentów) oraz edukacja (4 odpowiedzi, tj. 67% respondentów). Kolejnymi dziedzinami są sport, inwestycje infrastrukturalne oraz ochrona środowiska. Żaden z udzielających odpowiedzi nie wskazał na wykorzystanie środków z budżetu Unii Europejskiej ani nie określił innych działań priorytetowych.

Na to pytanie ankiety odpowiadały gminy prowadzące współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). Udzieliło odpowiedzi na nie 34 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Samorządy gminne jako priorytetowe dziedziny współpracy międzynarodowej określiły przede wszystkim takie działania, jak: kultura (28 odpowiedzi, tj. 82% respondentów), promocja gminy (27 odpowiedzi, tj. 80% respondentów) oraz edukacja (26 odpowiedzi, tj. 77% respondentów). Kolejnymi wskazaniem ankietowanych były: sport (19 odpowiedzi, tj.

56% respondentów), ochrona środowiska (7 odpowiedzi, tj. 62% respondentów), inwestycje infrastrukturalne (5 odpowiedzi, tj. 20% respondentów), inne (5 odpowiedzi, tj. 20% respondentów) oraz wykorzystanie środków z budżetu Unii Europejskiej (4 odpowiedzi, tj. 12% respondentów). Jako „inne” zostały przez respondentów ustalone: rozwój gospodarczy (1 odpowiedź), projekty trójstronne (1 odpowiedź), zarządzanie centrami miast, wsparcie przedsiębiorczości, zagospodarowanie przestrzeni centrum miast, ochrona przyrody, usługi komunalne (1 odpowiedź), współpraca między organizacjami pozarządowymi (1 odpowiedź) oraz promocja przedsiębiorców lokalnych (1 odpowiedź).

Jak wynika z przeprowadzonych badań, kultura, promocja oraz edukacja to trzy najbardziej istotne dziedziny współpracy międzynarodowej jst z województwa kujawsko-pomorskiego. Wyniki badania Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego (NIST) z 2016 r., przeprowadzone na grupie 100 miast, pokazały tendencje, które wynikają z badania ankietowego przeprowadzonego w ramach rozprawy. Według NIST, dla 89% ankietowanych samorządów dziedzina kultury i dziedzictwa narodowego jest najważniejszą i ważną w ramach realizowanej współpracy międzynarodowej¹⁴²⁴. Ponadto 89% ankietowanych samorządów miejskich uważa, że promocja jest najważniejszym i ważnym celem przy podejmowaniu współpracy międzynarodowej¹⁴²⁵. Miasta, nawiązując współpracę międzynarodową, przede wszystkim planują promować swój wizerunek ze względu na swoje zasoby, np. jako miasto turystyczne¹⁴²⁶.

14) Wyniki badania ankietowego w zakresie charakteru działań współpracy międzynarodowej realizowanej przez jednostki samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego

Interesującą była próba ustalenia, jaki jest charakter działań jst w zakresie współpracy międzynarodowej? Tu istniała możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi.

Przedstawiciel Województwa Kujawsko-Pomorskiego w odpowiedzi wskazał, że badany region realizuje działania w ramach współpracy międzynarodowej o różnorodnym charakterze, tzn.: wizyty studyjne, współorganizacja wydarzeń sportowych, współorganizacja wydarzeń kulturalnych, współorganizacja wymian

---

¹⁴²⁴ M. Szewczak, M. Ganczar, P. Jaszczuk, *Raport badawczy...*, op. cit., s. 24.

¹⁴²⁵ Ibidem, s. 23.

¹⁴²⁶ Ibidem, s. 23.

młodzieży, realizacja misji gospodarczych, uczestnictwo w działaniach edukacyjnych czy uczestnictwo w projektach międzynarodowych.

To pytanie było skierowane również do powiatów prowadzących współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). W badaniu udzieliło na nie odpowiedzi 6 respondentów. Tu istniała możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi.

Z badań przeprowadzonych wśród powiatów wynika, że przede wszystkim realizowane są wizyty studyjne (6 odpowiedzi, tj. 100% respondentów). Kolejno te jednostki samorządu terytorialnego współorganizują wymianę młodzieży (4 odpowiedzi, tj. 67% respondentów) oraz realizują działania współpracy międzynarodowej poprzez uczestnictwo w projektach międzynarodowych (3 odpowiedzi, tj. 50% respondentów). Końcowo powiaty w odpowiedzi wskazały na współorganizację wydarzeń sportowych (1 odpowiedź, tj. 17% respondentów), współorganizację wydarzeń kulturalnych (1 odpowiedź, tj. 17% respondentów) oraz uczestnictwo w działaniach edukacyjnych (1 odpowiedź, tj. 17% respondentów). Żaden z samorządów szczebla powiatowego nie realizował w ramach współpracy misji gospodarczej, ponadto nie wskazano „innego” charakteru działań.

To pytanie było skierowane również do gmin prowadzących współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). Odpowiedziało na nie 34 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Współpraca międzynarodowa gmin przyjmuje zasadniczo charakter wizyt studyjnych (28 odpowiedzi, tj. 82% respondentów) oraz współorganizacji wymian młodzieży (24 odpowiedzi, tj. 71% respondentów). Kolejne ważne miejsce w tym zakresie zajmują: współorganizacja wydarzeń kulturalnych (19 odpowiedzi, tj. 56% respondentów), współorganizacja wydarzeń sportowych (10 odpowiedzi, tj. 30% respondentów), uczestnictwo w działaniach edukacyjnych (10 odpowiedzi, tj. 30% respondentów) oraz uczestnictwo w projektach międzynarodowych (9 odpowiedzi, tj. 27% respondentów). Najmniejszą liczbę odpowiedzi respondentów uzyskała realizacja misji gospodarczej (3 odpowiedzi, tj. 9% respondentów). Żaden z samorządów nie zaznaczył opcji „inne” oraz nie określił, jaki charakter ma współpraca międzynarodowa poza powyższymi.

15) Wyniki badania ankietowego w zakresie kierunków geograficznych współpracy międzynarodowej realizowanej przez jednostki samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego

W badaniach ankietowych zapytano także o to, w jakich państwach dana jest ma partnerów współpracy międzynarodowej (należało podać nazwę państwa, miejscowość/region). Istniała możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi.

Województwo Kujawsko-Pomorskie wskazało bardzo szeroki wachlarz państw na wielu kontynentach, z którymi prowadzona jest współpraca międzynarodowa. Lista różnorodnych partnerów współpracy jest więc niewątpliwie dość okazała oraz egzotyczna, mając na uwadze takie kierunki, jak Chiny, Kazachstan czy Gruzja. W ankiecie dotyczącej współpracy międzynarodowej Województwa respondent wskazał jako „inne” partnerów w następujących państwach:

- 1) Chiny;
- 2) Kazachstan;
- 3) Hiszpania;
- 4) Austria;
- 5) Gruzja.

Pełna lista partnerów współpracy międzynarodowej Województwa Kujawsko-Pomorskiego została ustalona podczas dodatkowych wywiadów z pracownikami Urzędu Marszałkowskiego i znajduje się w niniejszej pracy w rozdziale III w podrozdziale 2.

Na to pytanie ankiety odpowiadały powiaty prowadzące współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Udzieliło na nie odpowiedzi 6 respondentów. Respondenci mieli możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. W wyniku badania przeprowadzonego wśród powiatów najczęstszym partnerem współpracy międzynarodowej powiatów z województwa kujawsko-pomorskiego okazały się Niemcy (3 odpowiedzi, tj. 50% respondentów). Kolejne miejsce wśród kierunków geograficznych współpracy zajęła Litwa (2 odpowiedzi, tj. 33% respondentów) oraz Ukraina (1 odpowiedź, tj. 17% respondentów). Żaden z powiatów nie ma partnera współpracy międzynarodowej z Francji, Rosji, Wielkiej Brytanii, Holandii ani innego państwa niż wymienione w ankiecie. Dlatego należy dojść do konstatacji, że tylko bezpośredni sąsiedzi Polski należą do podmiotów, z którymi realizowana jest współpraca powiatów.

To pytanie ankiety skierowane było również do gmin prowadzących współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). Odpowiedziało na nie 34 respondentów¹⁴²⁷. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Z udzielonych odpowiedzi wynika, iż gminy (podobnie jak Województwo) prowadzą współpracę międzynarodową z wieloma partnerami na różnych kontynentach. W badaniu ankietowym najwięcej respondentów wskazało Niemcy jako partnera współpracy międzynarodowej gmin z województwa kujawsko-pomorskiego (22 odpowiedzi, tj. 65% respondentów). W pierwszej trójce partnerów współpracy międzynarodowej gmin z województwa kujawsko-pomorskiego znaleźli się także partnerzy z Ukrainy (15 odpowiedzi, tj. 44% respondentów) oraz Litwy (9 odpowiedzi, tj. 26% respondentów). Na kolejnych miejscach uplasowały się samorzady partnerskie z Wielkiej Brytanii (4 odpowiedzi, tj. 12% respondentów), Holandii (Niderlandów) (3 odpowiedzi, tj. 9% respondentów), Francji (2 odpowiedzi, tj. 6% respondentów) oraz Rosji (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów¹⁴²⁸). Ponadto 13 gmin (tj. 38% respondentów) wskazało na „innych” partnerów, do których zaliczono: Włochy (4 odpowiedzi, tj. 12% respondentów), Chiny (3 odpowiedzi, tj. 9% respondentów), Czechy (3 odpowiedzi, tj. 9% respondentów), Słowację (3 odpowiedzi, tj. 9% respondentów), Łotwę (2 odpowiedzi, tj. 6% respondentów), Portugalię (2 odpowiedzi, tj. 6% respondentów), Słowenię (2 odpowiedzi, tj. 6% respondentów), Stany Zjednoczone Ameryki (USA) (2 odpowiedzi, tj. 6% respondentów), Węgry (2 odpowiedzi, tj. 6% respondentów), Białoruś (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów), Finlandię (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów), Grecję (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów), Gruzję (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów), Hiszpanię (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów), Kazachstan (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów), Norwegię (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów), Rumunię (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów), Szwajcarię (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów) oraz Serbię (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów).

Za wyborem kierunku geograficznego partnerów współpracy międzynarodowej gmin z województwa kujawsko-pomorskiego stoją różne powody. Można stwierdzić, że na pierwszy plan wysuwają się przede wszystkim czynniki bliskości geograficznej, gdyż

---

¹⁴²⁷ Pełna lista partnerów współpracy międzynarodowej gmin z regionu kujawsko-pomorskiego została ustalona podczas dodatkowych wywiadów z pracownikami urzędów gmin i znajduje się w niniejszej pracy w rozdziale III podrozdziale 3.

¹⁴²⁸ Badanie ankietowe zrealizowano w 2020. Obecnie Kaliningrad z Federacji Rosyjskiej (Rosji) nie jest już partnerem współpracy międzynarodowej miasta Torunia.

aż 54 gminy nawiązały partnerstwa z jednostkami terytorialnymi bezpośrednich sąsiadów naszego państwa (Niemcy, Ukraina, Litwa, Czechy, Słowacja, Białoruś, Rosja). Co istotne, w tym kontekście to państwa sąsiedzkie występują jako trzy pierwsze wybory kierunków partnerstwa, gdyż kierunek niemiecki wybrały 22 gminy, ukraiński 15 gmin, zaś litewski 9 gmin. Kierunek niemiecki dla gmin z województwa kujawsko-pomorskiego, a wcześniej trzech województw, tj. bydgoskiego, toruńskiego czy włocławskiego, był istotny ze względu na wiele aspektów. Warto w tym kontekście mieć na uwadze takie czynniki, jak bliskość geograficzna czy bliskość historyczna (granice historyczne państw, w tym granice zaborów). Partnerzy niemieccy zostali wskazani przez 22 gminy z regionu kujawsko-pomorskiego. Wynikać to może z tego, że w latach 90., w związku z reaktywacją samorządu terytorialnego w Polsce, Niemcy były wzorem samorządności dla gmin z Polski. Były dobrym partnerem gwarantującym zdobycie doświadczeń dla polskich jst w zakresie funkcjonowania samorządu terytorialnego. Ponadto po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej był to jedyny sąsiad Polski, który mógł przekazać dobre praktyki w zakresie „sięgania” po środki europejskie.

Drugie miejsce wśród partnerów współpracy międzynarodowej zajęły gminy z Ukrainy, który to kierunek został wskazany przez 15 ankietowanych gmin. Z całą pewnością wynika to z faktu kontaktów kulturowo-historycznych (m.in. z miastami zamieszkałymi przez mniejszość Polską) czy wspierania wdrażania idei samorządności na Ukrainie. Ponadto w ostatnim okresie ożywione kontakty największych miast regionu związane jest z chęcią pozyskiwania studentów ukraińskich do studiowania w Polsce.

Analizując kierunki współpracy geograficznej gmin z województwa kujawsko-pomorskiego należy wskazać na grupy geograficzne partnerów współpracy. Pierwszym kierunkiem są samorzady z państw Europy Zachodniej, tj. Niemcy – dla 20 gmin, Włochy – dla 4 gmin, Wielka Brytania – dla 4 gmin, Holandia (Niderlandy) – dla 3 gmin oraz Francja i Portugalia – po 2 partnerów. Drugim kierunkiem są gminy z obszaru poradzieckiego, a więc gminy z Ukrainy – dla 15 gmin, Litwy – dla 9 gmin, Białorusi – dla 1 gminy, Łotwy – dla 2 gmin, Rosji – dla 1 gminy, Kazachstanu – dla 1 gminy, Gruzji – dla 1 gminy.

Trzecim kierunkiem, w którym gminy z regionu kujawsko-pomorskiego posiadają partnerów, są samorzady z państw członkowskich Grupy Wyszehradzkiej, tj. Czechy – dla 3 gmin, Słowacja – dla 3 gmin oraz Węgry – dla 2 gmin. Czwartym kierunkiem wyodrębnionym w ramach tego zestawienia są Chiny – dla 3 gmin z województwa

kujawsko-pomorskiego. Piątym kierunkiem są państwa skandynawskie znajdują się jednostki z Finlandii i Norwegii po 1 partnerze.

Analizując dane z przesłanych ankiet można dojść do wniosku, że istotny dla gmin w doborze partnera współpracy międzynarodowej był podobny profil działalności danego samorządu. W większości gminy wiejskie mają zasadniczo za partnera współpracy również gminę wiejską, zaś miejskie – miasto o podobnym potencjale czy wielkości. Wykazano również, że gminy uzdrowskowe z województwa kujawsko-pomorskiego mają jako partnerów inne gminy o tym samym charakterze. Należy zaznaczyć, że w 58 przypadkach gminy, z których nadesłano ankietę, współpracują z partnerem znajdującym się w państwie będącym członkiem Unii Europejskiej. Ponadto zauważalne jest nawiązywanie współpracy z partnerami mającymi podobną nazwę, np. Nakło nad Notecią współpracuje z gminą Naklo w Słowenii oraz gminą Náklo w Czechach.

Dosyć wstrzeźliwie gminy z województwa kujawsko-pomorskiego podchodzą do współpracy międzynarodowej wykraczającej poza Europę, gdyż tylko w 7 przypadkach mają partnera spoza kontynentu (Chiny – 3 odpowiedzi, USA – 2 odpowiedzi, Gruzja – 1 odpowiedź, Kazachstan – 1 odpowiedź). W przypadku Chin związane jest to z próbą współpracy na niwie gospodarczej z państwem mającym duży potencjał gospodarczy, zaś w przypadku USA, Gruzji i Kazachstanu związane jest to ze związkami kulturowymi. Należy zauważyć również, iż Chiny są najczęściej wybieranym kierunkiem współpracy międzynarodowej jst spośród państw pozaeuropejskich.

Warto nadmienić, że województwo kujawsko-pomorskie jest jednym z niewielu województw, które nie mają bezpośredniej granicy państwowej, dlatego nie może być realizowana współpraca transgraniczna, tak jak np. w przypadku województwa warmińsko-mazurskiego. Niniejsze skutkuje zapewne mniejszą liczbą partnerów współpracy międzynarodowej.

16) Wyniki badania ankietowego w zakresie źródeł środków finansowych przeznaczonych na współpracę międzynarodową realizowaną przez jednostki samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego

Współpraca międzynarodowa wymaga nakładów finansowych. Istotne więc było pytanie o to, jakie środki finansowe są przeznaczane na współpracę międzynarodową w badanych jst. Istniała możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi.

Województwo Kujawsko-Pomorskie, ze względu na swój potencjał organizacyjny (wyspecjalizowane komórki organizacyjne), pozyskuje środki na finansowanie współpracy międzynarodowej z wielu źródeł. W ramach ankiety wskazano na następujące: własne, fundusze z budżetu Unii Europejskiej, fundusze międzynarodowe inne niż z Unii Europejskiej, budżet partnera współpracy międzynarodowej oraz fundusze krajowe z budżetu państwa, w tym z Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Na to pytanie ankiety odpowiedziały powiaty prowadzące współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Udzieliło na nie odpowiedzi 6 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi.

Ankietowani z powiatów wskazywali, że w zdecydowanej większości na współpracę międzynarodową przeznaczają środki własne (6 odpowiedzi, tj. 100% respondentów). Powiaty w tym zakresie korzystają też z funduszy z budżetu Unii Europejskiej (1 odpowiedź, tj. 17% respondentów) oraz z budżetu partnera współpracy międzynarodowej (1 odpowiedź, tj. 17% respondentów). Ankietowane powiaty nie korzystały z funduszy międzynarodowych innych niż z Unii Europejskiej, ani z funduszy krajowych. Nie zaznaczono również opcji „inne”. Z badania tego płynie następujący wniosek, a mianowicie powiaty zasadniczo nie potrafią sięgać po środki zewnętrzne oraz środki krajowe (np. z Ministerstwa Spraw Zagranicznych) na współpracę międzynarodową.

To pytanie ankiety skierowane było do gmin prowadzących współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). W tym badaniu ankietowym odpowiedziało 34 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Respondenci z gmin w znaczącej większości odpowiedzieli, że na współpracę międzynarodową są przeznaczane przede wszystkim środki własne (33 odpowiedzi, tj. 97% respondentów). Ponadto znaczącym źródłem finansowania tej współpracy okazały się: budżet partnera współpracy międzynarodowej (10 odpowiedzi, tj. 29% respondentów) oraz fundusze z budżetu Unii Europejskiej (7 odpowiedzi, tj. 21% respondentów). W dalszej kolejności finansowanie współpracy międzynarodowej przez gminy odbywa się z funduszy międzynarodowych innych niż z Unii Europejskiej (4 odpowiedzi, tj. 12% respondentów), funduszy krajowych (2 odpowiedzi, tj. 6% respondentów) oraz innych (2 odpowiedzi, tj. 6% respondentów). W ramach „innych” funduszy samorządy wskazały: środki Ministerstwa Obrony Narodowej przeznaczone na

uczczenie 220. rocznicy utworzenia Legionów Polskich we Włoszech (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów) oraz środki pozyskane w ramach Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów).

Podsumowując, należy podkreślić, że gminy bardziej niż powiaty potrafią sięgać po środki pozabudżetowe na współpracę międzynarodową. Oczywiście, w grupie gmin są największe miasta regionu, takie jak Bydgoszcz czy Toruń, które mają wyspecjalizowane komórki ds. współpracy międzynarodowej, potrafiące pozyskiwać środki na współpracę (w tym w ramach projektów), jednakże mniejsze jednostki również korzystają z zewnętrznego finansowania (np. Gmina Rojewo w ramach projektu z Unii Europejskiej na rozwój przedsiębiorczości, Miasto Wąbrzeźno w ramach Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej czy Miasto Rypin z Ministerstwa Obrony Narodowej).

Badanie Instytutu Spraw Publicznych z 2012 r. wskazuje, że dla 95% ankietowanych samorządów najważniejszą rolę w finansowaniu działań współpracy międzynarodowej odgrywają środki własne danej jednostki¹⁴²⁹. Jako źródła finansowania, które mogłyby zintensyfikować współpracę, samorzady wskazały środki unijne oraz te pochodzące z budżetu krajowego¹⁴³⁰. Wnioski z tych badań pokazują tendencję, która również wynika z badań ankietowych przeprowadzonych wśród jst z województwa kujawsko-pomorskiego, tzn. że działania współpracy międzynarodowej finansowane są zasadniczo z budżetów własnych jst, co niewątpliwie wpływa na intensywność tejże kooperacji samorządów.

17) Wyniki badania ankietowego w zakresie wielkości środków finansowych z budżetu jst na działania związane ze współpracą międzynarodową

Kolejne pytanie ankiety dotyczyło ustalenia, czy środki finansowe przeznaczone na współpracę międzynarodową są znaczące w budżecie badanej jst?

Z badania dotyczącego wysokości środków, które przeznacza na współpracę międzynarodową Województwo, udzielono w ankiecie odpowiedzi, że są to środki znaczące. Oczywiście należy zastrzec, że nie określono w ankiecie ani progu kwotowego, ani definicji pojęcia środków znaczących. Jednakże w ramach tego badania chciano

---

¹⁴²⁹ A. Fuksiewicz, A. Łada, Ł. Wenerski, *Współpraca zagraniczna polskich samorządów. Wnioski z badań*, Warszawa 2012, s. 33.

¹⁴³⁰ *Ibidem*, s. 33.

ustalić, czy dla jst środki na współpracę międzynarodową są istotne, biorąc pod uwagę konstrukcję budżetu.

To pytanie ankiety było adresowane do powiatów prowadzących współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). W tym badaniu ankietowym odpowiedziało 6 respondentów. Z odpowiedzi respondentów wynika, że w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego nie przeznaczają się znaczących środków na współpracę międzynarodową (6 odpowiedzi, tj. 100% respondentów). Na pytanie, czy środki finansowe przeznaczane na współpracę międzynarodową są znaczące w budżecie jst, odpowiedzi twierdzącej nie udzielił żaden z ankietowanych powiatów, zaś 6 odpowiedzi uzyskało wskazanie, że nie są to środki znaczące.

Na to pytanie ankiety odpowiadały gminy prowadzące współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). W zakresie tego badania ankietowego odpowiedziało 34 respondentów. W przypadku gmin w ramach przeprowadzanego badania wykazano, iż zdecydowana ich większość nie przeznaczają znaczących środków finansowych na współpracę międzynarodową ze swojego budżetu (30 odpowiedzi, tj. 88% respondentów). Zdanie przeciwne wyraziło 4 respondentów (tj. 12%) z następujących gmin: Miasto Chełmno, Gmina Dąbrowa, Gmina Płużnica oraz Gmina Białe Błota.

18) Wyniki badania ankietowego w zakresie dokumentów programowych dotyczących współpracy międzynarodowej

Planowanie stabilnej współpracy międzynarodowej powinno prowadzić do przyjęcia dokumentów strategicznych dotyczących współpracy, czy szerzej strategii, danej jednostki samorządu. Ważnym było więc ustalenie, czy badana jst posiada specjalny dokument strategiczny lub programowy w formie uchwały organu stanowiącego, dotyczący współpracy międzynarodowej?

Województwo Kujawsko-Pomorskie, jak wynika z odpowiedzi na pytanie w ankiecie, posiada dokument strategiczny dotyczący współpracy międzynarodowej. Na marginesie należy wskazać, iż województwa, zgodnie z ustawą o samorządzie województwa, przyjmują „Priorytety współpracy zagranicznej województwa”.

To pytanie ankiety skierowane było do powiatów prowadzących współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Ankietę wypełniło 6 respondentów. Badania wykazały, że powiaty w województwie kujawsko-

pomorskim nie przyjęły odrębnego dokumentu strategicznego lub programowego w formie uchwały organu stanowiącego dotyczącego współpracy międzynarodowej (5 odpowiedzi, tj. 83% respondentów). Ponadto, jak wynika z ankiet, samorzady te nie widzą potrzeby przyjmowania takiego dokumentu. W przypadku jednego powiatu (17% respondentów) w „innych” wpisano odpowiedź „nie”. Jak wynika z badania, współpraca międzynarodowa powiatów nie opiera się o wytyczne z dokumentu strategicznego przyjętego przez organ stanowiący powiatu.

Na to pytanie ankiety odpowiedziały gminy prowadzące współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). W zakresie tego badania ankietowego odpowiedziało 34 respondentów. Zdecydowana większość gmin w województwie nie posiada odrębnego dokumentu strategicznego lub programowego w formie uchwały organu stanowiącego, który dotyczy współpracy międzynarodowej, jednocześnie gminy te nie widzą potrzeby przyjmowania takiego dokumentu (27 odpowiedzi, tj. 80% respondentów). Pięciu respondentów (tj. 15% respondentów) zaznaczyło odpowiedź, że taki dokument rady gminy (miejskiej) posiada (są to Miasto Świecie, Miasto Wąbrzeźno, Miasto Barcin, Miasto Koronowo i Gmina Nowa Wieś Wielka). Ponadto respondenci zaznaczyli odpowiedź otwartą „inne” (3 odpowiedzi, tj. 9% respondentów) i odpowiedzieli następująco: w jednym przypadku wpisano odpowiedź „nie”, w kolejnym gmina przed podjęciem współpracy międzynarodowej podjęła uchwałę w sprawie współpracy partnerskiej (1 odpowiedź), w ostatnim gmina zawarła umowę o partnerstwie miast na podstawie uchwały (1 odpowiedź). Wyniki ankiety prowadzą do wniosków, iż zasadniczo gminy nie posiadają odrębnych uchwał dotyczących wizji, celów czy dziedzin współpracy, jakie chce się osiągnąć w określonej perspektywie czasowej (27 gmin).

Badanie Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego z 2016 r. wskazuje, że 77% ankietowanych samorządów nie posiada odrębnego dokumentu strategicznego odnoszącego się do realizowanej przez nich współpracy międzynarodowej¹⁴³¹. Rezultat tego badania, zdaniem autorów, wskazuje na konieczność przyjęcia takiego dokumentu ze względu na potrzebę określenia celów realizowanej współpracy międzynarodowej, m.in. w obszarze wymiany studenckiej, rozwoju przedsiębiorczości czy z turystyki¹⁴³². Wyniki badań ankietowych autora prowadzą do wniosku, że jst z regionu kujawsko-pomorskiego nie odbiegają w tym zakresie od wyników badań ogólnopolskich.

---

¹⁴³¹ M. Szewczak, M. Ganczar, P. Jaszczuk, *Raport badawczy...*, op. cit., s. 23.

¹⁴³² Ibidem, s. 23.

19) Wyniki badania ankietowego w zakresie dokumentów uchwalonych przez jst dotyczących ustalenia procedury nawiązywania współpracy międzynarodowej

Poprzez kolejne pytanie skierowane do jst chciano pozyskać informację, czy jednostki w ramach wytycznych określiły procedurę formalną nawiązywania współpracy. To pytanie jest ważne w kontekście poprzedniego, dotyczącego dokumentów strategicznych związanych ze współpracą międzynarodową.

Z udzielonej odpowiedzi przez respondenta wynika, iż Województwo Kujawsko-Pomorskie nie posiada wewnętrznej procedury nawiązywania współpracy międzynarodowej oraz nie widzi potrzeby przyjmowania takiego dokumentu.

To pytanie ankiety było skierowane do powiatów prowadzących współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). W zakresie tego badania ankietowego odpowiedziało 6 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Respondenci w zdecydowanej większości wskazali, że powiaty nie posiadają takiego dokumentu (5 odpowiedzi, tj. 83% respondentów). Ponadto, jak wynika z odpowiedzi, samorzady te nie widzą potrzeby przyjmowania takiego dokumentu. W przypadku jednego powiatu w odpowiedzi „inne” wpisano odpowiedź „nie” (tj. 17% respondentów).

To pytanie skierowane było do gmin prowadzących współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). W badaniu ankietowym odpowiedziało 33 respondentów. Na podstawie badania ankietowego wykazano, że zdecydowana większość samorządów gminnych nie posiada oraz nie widzi potrzeby przyjmowania w formie uchwały organu stanowiącego wewnętrznej procedury nawiązywania współpracy międzynarodowej (28 odpowiedzi, tj. 85%). Ponadto gminy nie posiadają takiej wewnętrznej procedury, jednakże planują przyjąć taki dokument (3 odpowiedzi – Miasto Ciechocinek, Gmina Golub-Dobrzyń oraz Gmina Mrocza, tj. 9%). Tylko w jednym przypadku respondenci udzielili odpowiedzi, że posiadają taki dokument w formie uchwały organu stanowiącego (Miasto Toruń, tj. 3%). W jednym przypadku zaznaczono w ankiecie opcję „inne” i napisano, iż „samorząd nie posiada takiej procedury” (tj. 3% respondentów).

20) Wyniki badania ankietowego w zakresie kształtowania aktywności jst dotyczącej współpracy międzynarodowej w perspektywie najbliższych dziesięciu lat

Przedstawiciele badanych jst pytani byli także o to, jak będzie się kształtować aktywność jst w zakresie współpracy międzynarodowej w perspektywie najbliższych dziesięciu lat? Pytanie dotyczące perspektyw współpracy było pytaniem o przyszłość realizacji współpracy międzynarodowej samorządów terytorialnych w województwie.

Przedstawiciel Województwa Kujawsko-Pomorskiego wskazał, że aktywność badanej jst w zakresie współpracy międzynarodowej w perspektywie najbliższych dziesięciu lat będzie wzrastać. Wiąże się to niewątpliwie z planami udziału województwa w projektach międzynarodowych z partnerami z innych państw, a także z nową perspektywą finansową budżetu Unii Europejskiej.

Pytanie dotyczące perspektywy współpracy międzynarodowej powiatów było skierowane do wszystkich ankietowanych powiatów (17 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim wzięło udział w ankiecie). Odpowiedziało na nie 17 respondentów. W badaniu ankietowym dotyczącym powiatów respondenci w większości wskazali, iż aktywność powiatów w zakresie współpracy międzynarodowej w perspektywie najbliższych dziesięciu lat nie będzie wzrastać (10 odpowiedzi, tj. 59% respondentów). Przeciwnie, tzn. współpraca międzynarodowa w perspektywie najbliższych dziesięciu lat będzie wzrastać, wypowiedziało się aż 7 powiatów (7 odpowiedzi, tj. 41%). Co istotne, żaden z badanych powiatów nie planuje zmniejszać swojej aktywności w najbliższym czasie.

Pytanie dotyczące współpracy międzynarodowej w perspektywie najbliższych dziesięciu lat było jednym z sześciu pytań skierowanych do wszystkich samorządów terytorialnych wypełniających ankietę (nie tylko do tych, które współpracę międzynarodową realizują).

Pytanie „Jak będzie się kształtować aktywność Państwa jst w zakresie współpracy międzynarodowej w perspektywie najbliższych dziesięciu lat?” skierowane było do wszystkich ankietowanych gmin (128 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). W badaniu ankietowym odpowiedziało 119 respondentów. Większość gmin, które wzięły udział w badaniu określiła, że w perspektywie najbliższych dziesięciu lat ich aktywność będzie wzrastać (62 odpowiedzi, tj. 52%). Taka perspektywa jest optymistyczna, gdyż wiele samorządów, które

dotychczas nie prowadziły współpracy, planuje ją nawiązać. Kolejno, jak wynika z badania, w dużej grupie gmin niestety ta aktywność nie będzie wzrastać (55 odpowiedzi, tj. 46%). Na koniec w 2 przypadkach udzielono odpowiedzi (tj. 2%), iż aktywność gmin będzie maleć z takich powodów; jak brak zainteresowania tą formą współpracy aktualnych władz gminy (1 odpowiedź) oraz na dzień wypełniania ankiety nie wiadomo, jak będzie wyglądać ta perspektywa (1 odpowiedź).

21) Wyniki badania ankietowego w zakresie oczekiwań dotyczących przyszłej współpracy międzynarodowej

W kolejnym pytaniu skierowanym również do wszystkich ankietowanych chciano pozyskać informację o oczekiwaniach dotyczących przyszłej współpracy. Respondenci w ramach pytania otwartego mieli określić oczekiwania w ich jednostce samorządu w zakresie:

- 1) położenia geograficznego lub nazwy państwa;
- 2) dziedzin współpracy;
- 3) innych istotnych czynników determinujących przyszłą współpracę.

Respondent z Samorządu Województwa w związku z potrzebą określenia oczekiwań w zakresie położenia geograficznego przyszłego partnera wskazał, że jest ono otwarte na partnerów z całego świata. Pożądanymi dziedzinami współpracy dla tej jst są wszelkie obszary, które przynoszą rozwój gospodarczy i poprawiają jakość życia mieszkańców, zaś czynnikiem determinującym przyszłą współpracę jest „zwiększanie wymiany mieszkańców”.

W przypadku powiatów ankietowani wskazywali na oczekiwane położenie partnera jako państwa Unii Europejskiej, tj.: Włoch, Niemiec, Szwecji czy Węgier. Jeśli chodzi o potencjalne dziedziny współpracy, to respondenci wskazali: edukację (3 odpowiedzi), turystykę (3 odpowiedzi), promocję, OZE (odnawialne źródła energii), zrównoważony rozwój, ochronę środowiska, wymianę doświadczeń, inwestycje, kulturę czy ochronę zdrowia. Jako czynniki determinujące przyszłą współpracę wskazano znajomość języków obcych, zasoby kadrowe, realizowane inwestycje czy współpracę szkół.

W przypadku gmin przyszły ich partner współpracy międzynarodowej powinien być z Europy (59 odpowiedzi), w tym przede wszystkim bezpośrednim sąsiadem Polski

(36 odpowiedzi). W przypadku dziedzin współpracy w większości były to: edukacja, wymiana młodzieży, gospodarka, kultura, turystyka oraz sport. Głównym czynnikiem determinującym przyszłą współpracę międzynarodową były środki finansowe na współpracę (17 respondentów).

22) Wyniki badania ankietowego w zakresie struktury organizacyjnej jst z regionu kujawsko-pomorskiego dotyczącej współpracy międzynarodowej

Kolejne pytania ankietowe dotyczyły kwestii organizacyjnych związanych z nawiązywaniem i prowadzeniem współpracy międzynarodowej. Pierwsze z pytań dotyczyło struktury organizacyjnej jednostki samorządu terytorialnego, dotyczącej współpracy międzynarodowej.

Jeśli chodzi o Samorząd Województwa, to z przeprowadzonego badania uzyskano informację, iż w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu została wyodrębniona wyspecjalizowana komórka organizacyjna, która zajmuje się współpracą międzynarodową.

Pytanie o strukturę organizacyjną było skierowane do powiatów prowadzących współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). W zakresie tego badania ankietowego odpowiedziało 6 respondentów. Powiat Żniński udzielił 2 odpowiedzi. W wyniku tego badania większość respondentów udzieliła odpowiedzi, że w strukturze ich starostw powiatowych problematyką współpracy międzynarodowej zajmują się pracownicy ds. promocji (5 odpowiedzi, tj. 83%). W dwóch przypadkach wskazano na inne rozwiązania organizacyjne, a mianowicie współpracą międzynarodową zajmuje się referat turystyki i sportu (1 odpowiedź, tj. 17%) oraz pracownicy wydziału organizacyjnego (1 odpowiedź, tj. 17%)¹⁴³³. Powyższe podyktowane jest faktem, iż promocja danej jst jest znaczącym celem współpracy międzynarodowej powiatów (odpowiedź 5 powiatów w pytaniu dotyczącym celu, w jakim nawiązywana jest współpraca międzynarodowa), ponadto powodowane jest optymalizacją zasobów w gminie (współpraca międzynarodowa w przypadku powiatów nie jest wykonywana w ramach pełnego etatu).

Na to pytanie ankiety odpowiadały gminy prowadzące współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział

---

¹⁴³³ Jeden z ankietowanych powiatów udzielił dwóch odpowiedzi wskazując, że współpracą międzynarodową zajmują się pracownicy ds. promocji oraz pracownicy wydziału organizacyjnego.

w badaniu ankietowym). W zakresie tego badania ankietowego odpowiedziało 33 respondentów. Dwie gminy, tj. Osiećiny oraz Miasto Chełmno, udzieliły 2 odpowiedzi. W przypadku badań zrealizowanych wśród samorządów gminnych w większości w ramach struktury organizacyjnej współpracą międzynarodową zajmują się pracownicy ds. promocji urzędów gmin/miast (20 odpowiedzi, tj. 60%). W ośmiu przypadkach (tj. 24%) wskazano na „inne” rozwiązania organizacyjne niż te zaproponowane w ankiecie, to jest: wydział spraw obywatelskich (1 odpowiedź), stanowisko ds. współpracy międzynarodowej (1 odpowiedź), współpracą międzynarodową zajmują się właściwi pracownicy ze względu na zakres spraw (1 odpowiedź), współpraca międzynarodowa to jedna z zakresu spraw samodzielnego stanowiska (1 odpowiedź), wydział kultury i sportu (1 odpowiedź), Fundacja „Europejskie Centrum Wymiany Młodzieży im. Kurta Schumachera” (1 odpowiedź) oraz Stowarzyszenie Kulturalne Gminy Osiećiny (1 odpowiedź)¹⁴³⁴. Jako trzecie rozwiązanie organizacyjne respondenci wskazali, że w ich strukturze została wyodrębniona komórka organizacyjna zajmująca się współpracą międzynarodową, np. departament, wydział czy samodzielne stanowisko (7 odpowiedzi, tj. 21%). Żaden z ankietowanych powiatów nie wskazał na sekretarza gminy jako stanowiska zajmującego się współpracą międzynarodową.

Badanie Instytutu Spraw Publicznych z 2012 r. wskazuje, iż 59% ankietowanych samorządów nie posiada odrębnego stanowiska ds. współpracy międzynarodowej¹⁴³⁵. Według badania 55% miast, 36% powiatów oraz 15% gmin posiada takie stanowisko. Rezultat tego badania, zdaniem autorów, wskazuje na brak personelu lub niewystarczającą ilość czasu, jaki może on poświęcić na zagraniczną aktywność swojej jednostki, co nie wpływa na intensyfikację działań¹⁴³⁶.

Wnioski z tych badań są zbieżne z wnioskami wypływającymi z badań ankietowych przeprowadzonych wśród jst z województwa kujawsko-pomorskiego.

23) Wyniki badania ankietowego w zakresie znaczenia znajomości języka obcego przez pracowników zajmujących się współpracą międzynarodową

---

¹⁴³⁴ Dwie z ankietowanych gmin udzieliły dwóch odpowiedzi wskazując, że współpracą międzynarodową zajmują się pracownicy ds. promocji oraz:

- 1) pierwsza z nich wskazała również na Fundację „Europejskie Centrum Wymiany Młodzieży im. Kurta Schumachera”;
- 2) druga z nich wskazała także na Stowarzyszenie Kulturalne Gminy Osiećiny (1 odpowiedź).

¹⁴³⁵ A. Fuksiewicz, A. Łada, Ł. Wenerski, *Współpraca zagraniczna polskich samorządów. Wnioski z badań*, Warszawa 2012, s. 41.

¹⁴³⁶ *Ibidem*, s. 41.

W wyniku badania ankietowego chciano określić znaczenie znajomości języka obcego przez pracowników, którzy mają zajmować się współpracą międzynarodową w danej jst.

Jak wynika z przeprowadzonego badania ankietowego, w Województwie Kujawsko-Pomorskim znajomość języków obcych ma wpływ na wybór pracownika zajmującego się współpracą międzynarodową. W przypadku tak różnorodnych kontaktów międzynarodowych Województwa taka odpowiedź nie dziwi.

To pytanie skierowane było również do powiatów prowadzących współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). W zakresie tego badania ankietowego odpowiedziało 5 respondentów. W większości powiaty wskazały, iż znajomość języków obcych ma wpływ na wybór pracownika zajmującego się współpracą międzynarodową (3 odpowiedzi, tj. 60% respondentów). W dwóch przypadkach uznano, że znajomość języków obcych nie ma wpływu na wybór pracownika zajmującego się współpracą międzynarodową (tj. 40%). Respondenci nie udzielili żadnej odpowiedzi na pozostałe warianty zawarte w ankiecie.

Na pytanie „Czy znajomość języków obcych ma wpływ na wybór pracownika zajmującego się współpracą międzynarodową?” odpowiadały gminy prowadzące współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). W zakresie tego badania ankietowego odpowiedziało 34 respondentów.

Respondent z Miasta Chełmna zaznaczył 3 odpowiedzi, zaś z Gminy Obrowo 2 odpowiedzi. W badanych gminach województwa kujawsko-pomorskiego ankietowani wskazali, iż znajomość języków obcych ma wpływ na wybór pracownika zajmującego się współpracą międzynarodową (15 odpowiedzi, tj. 44%), 10 samorządów było przeciwnego zdania, tj. dla tych samorządów znajomość języków obcych nie ma wpływu na wybór pracownika w ich jednostce (10 odpowiedzi, tj. 29%). W przypadku 4 samorządów wskazały one, że liczy się dla nich wyłącznie doświadczenie (4 odpowiedzi, tj. 12%), dla kolejnych 4 samorządów liczy się wyłącznie wykształcenie (4 odpowiedzi, tj. 12%) oraz liczy się wyłącznie znajomość języka angielskiego (3 odpowiedzi, tj. 9%).

Analizując wyniki tego badania należy zauważyć, że zasadniczo znajomość języków obcych ma dla samorządów z województwa kujawsko-pomorskiego istotne znaczenie (nie tylko języka angielskiego, który wydaje się być obecnie językiem uniwersalnym). Należy zauważyć, iż jst posiadają szeroki wachlarz partnerów

współpracy międzynarodowej na różnych kontynentach, poczynając od Europy, przez Azję, a na Ameryce Północnej kończąc. Jednakże dla wielu gmin zarówno wykształcenie, jak i doświadczenie także odgrywają znaczącą rolę w doborze pracownika zajmującego się współpracą międzynarodową.

24) Wyniki badania ankietowego w zakresie intensywności współpracy międzynarodowej jst z regionu kujawsko-pomorskiego

Kolejne pytanie ankiety dotyczyło intensywności prowadzonej współpracy międzynarodowej (Jak intensywna jest współpraca międzynarodowa w Państwa jst?).

W zakresie pytania dotyczącego intensywności współpracy międzynarodowej respondent z Samorządu Województwa wskazał, że ta jednostka samorządu prowadzi cykliczną realizację inicjatyw z partnerami zagranicznymi. Taka odpowiedź dowodzi o trwałości i intensywności prowadzonej współpracy. Województwo Kujawsko-Pomorskie planuje i realizuje inicjatywy z wieloma partnerami. Posiada partnerów zarówno w ramach relacji dwustronnych, jak i partnerów w ramach sieci czy projektów, w których tylko cykliczność może doprowadzić do satysfakcjonujących efektów w postaci corocznych organizacji wspólnych wydarzeń kulturalnych, wymiany młodzieży czy pozyskania grantów w ramach projektów.

Na to pytanie ankiety odpowiadały powiaty prowadzące współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Odpowiedziało na nie 6 respondentów. Powiaty w zakresie pytania dotyczącego intensywności współpracy międzynarodowej wskazały na cykliczność realizacji inicjatyw z partnerami zagranicznymi (4 odpowiedzi, tj. 67% respondentów). Dwie odpowiedzi zostały udzielone na wariant wskazujący, iż samorządy sporadycznie realizują inicjatywy z partnerami zagranicznymi (2 odpowiedzi, tj. 33,33%). Żaden z powiatów biorących udział w badaniu nie wskazał na brak kontaktów z partnerami zagranicznymi, z którymi wcześniej nawiązano współpracę (martwa współpraca) oraz wariant odpowiedzi oznaczający cykliczną realizację inicjatyw z niektórymi partnerami zagranicznymi i sporadyczną realizację inicjatyw z niektórymi partnerami zagranicznymi.

Pytanie „Jak intensywna jest współpraca międzynarodowa w Państwa jst?” było skierowane także do gmin, które prowadzą współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). Odpowiedziało na nie 33 respondentów. W gminach najwięcej respondentów wskazało,

że cyklicznie realizują inicjatywy z partnerami zagranicznymi (13 odpowiedzi, tj. 40%). Kolejno respondenci udzielili odpowiedzi, iż sporadycznie realizują inicjatywy z partnerami zagranicznymi (10 odpowiedzi, tj. 30%), cykliczna realizacja inicjatyw z niektórymi partnerami zagranicznymi i sporadyczna realizacja inicjatyw z niektórymi partnerami zagranicznymi (w przypadku wielu partnerów zagranicznych) to 9 odpowiedzi (tj. 27% respondentów), zaś brak kontaktów z partnerami zagranicznymi, z którymi wcześniej nawiązano współpracę (martwa współpraca) to 1 odpowiedź (tj. 3% respondentów).

W przeciwieństwie do powiatów, w gminach ze względu na to, iż niektóre z nich posiadają wielu partnerów współpracy międzynarodowej, ta współpraca z niektórymi partnerami odbywa się planowo i cyklicznie, zaś z niektórymi są to wyłącznie sporadyczne kontakty, kiedy jest taka potrzeba w danej chwili.

25) Wyniki badania ankietowego w zakresie potrzeby zmian legislacyjnych dotyczących współpracy międzynarodowej

Na jakość współpracy międzynarodowej może mieć wpływ ustawodawstwo krajowe. Dlatego też w wyniku odpowiedzi na kolejne pytanie starano się uzyskać informację, czy respondenci widzą potrzebę zmian legislacyjnych w tym zakresie.

Województwo Kujawsko-Pomorskie nie widzi potrzeby zmian legislacyjnych w zakresie współpracy międzynarodowej w polskim ustawodawstwie. Z takiej odpowiedzi zatem wynika, że przepisy krajowe są jasne i nie stwarzają problemów interpretacyjnych.

To pytanie było skierowane do wszystkich ankietowanych powiatów (17 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim wzięło udział w ankiecie). W ramach badania ankietowego odpowiedziało 16 respondentów. Zdecydowana większość samorządów wskazała, że nie ma potrzeby zmian legislacyjnych w zakresie współpracy międzynarodowej w polskim ustawodawstwie (13 odpowiedzi, tj. 81% respondentów). Tylko w trzech przypadkach respondenci odpowiedzieli, że istnieje potrzeba zmian legislacyjnych w zakresie współpracy międzynarodowej w polskim ustawodawstwie, które uprości procedury nawiązywania współpracy międzynarodowej (3 odpowiedzi, tj. 19% respondentów). Żaden powiat nie widzi potrzeby zmian legislacyjnych w zakresie współpracy międzynarodowej w polskim ustawodawstwie, które doprecyzują obecne przepisy prawa.

Pytanie w zakresie potrzeby zmian legislacyjnych adresowane było do wszystkich ankietowanych gmin (128 gmin w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). Odpowiedziało na nie 112 respondentów. W badaniu większość gmin wskazała, iż nie ma potrzeby zmian legislacyjnych w zakresie współpracy międzynarodowej w polskim ustawodawstwie (54 odpowiedzi, tj. 48% respondentów). Kolejno ankietowani udzielili odpowiedzi, że istnieje potrzeba zmian legislacyjnych w zakresie współpracy międzynarodowej w polskim ustawodawstwie, które uprości procedury nawiązywania współpracy międzynarodowej (44 odpowiedzi, tj. 39% respondentów). Dla 14 gmin istnieje potrzeba zmian legislacyjnych w zakresie współpracy międzynarodowej w polskim ustawodawstwie, które doprecyzują obecne przepisy prawa (14 odpowiedzi, tj. 13%)¹⁴³⁷.

26) Wyniki badania ankietowego w zakresie wiedzy mieszkańców danej jst o prowadzonej współpracy międzynarodowej

Kolejna grupa pytań dotyczyła komunikacji władz jst z mieszkańcami w zakresie prowadzonej współpracy międzynarodowej. W związku z tym pytaniem chciano uzyskać informację o wiedzy mieszkańców w zakresie prowadzonej przez ich jednostkę współpracy.

Z przeprowadzonych badań wynika, że mieszkańcy województwa kujawsko-pomorskiego mają wiedzę o partnerach współpracy i zakresie współpracy międzynarodowej realizowanej przez Samorząd Województwa.

Na to pytanie ankiety odpowiadały powiaty prowadzące współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Odpowiedziało na nie 6 respondentów. Z badań dotyczących powiatów wynika, że mieszkańcy mają małą (2 odpowiedzi, tj. 33% respondentów) albo średnią (2 odpowiedzi, tj. 33% respondentów) wiedzę o partnerach współpracy i zakresie współpracy międzynarodowej tych jednostek terytorialnych. Kolejne warianty odpowiedzi były takie, iż mieszkańcy mają dużą wiedzę o partnerach współpracy i zakresie współpracy międzynarodowej (1 odpowiedź, tj. 17% respondentów), podobnie jeden respondent wskazał, że mieszkańcy nie mają wiedzy o

---

¹⁴³⁷ W trzech przypadkach gminy zaznaczyły pierwszą i drugą odpowiedź.

partnerach współpracy i zakresie współpracy międzynarodowej ich samorządu powiatowego (tj. 17% respondentów).

Pytanie „Czy mieszkańcy mają wiedzę o partnerach współpracy i zakresie współpracy międzynarodowej realizowanej przez jst?” skierowane było do gmin prowadzących współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). Odpowiedziało na nie 34 respondentów. W gminach województwa kujawsko-pomorskiego większość mieszkańców posiada wiedzę o partnerach współpracy i zakresie współpracy międzynarodowej tych jednostek terytorialnych (16 odpowiedzi, tj. 47% respondentów). Dość duża liczba respondentów wskazała, iż wg nich trudno powiedzieć, czy mieszkańcy mają wiedzę o partnerach współpracy i zakresie współpracy międzynarodowej realizowanej przez gminy (10 odpowiedzi, tj. 29% respondentów). Kolejno z badania wynikało, że mieszkańcy gmin mają dużą wiedzę na ten temat (6 odpowiedzi, tj. 18% respondentów). Tylko w 3 (tj. 9% respondentów) przypadkach wskazano, iż mieszkańcy gmin mają małą wiedzę o partnerach współpracy i zakresie współpracy międzynarodowej. Żaden z respondentów nie udzielił odpowiedzi, że mieszkańcy nie mają wiedzy o partnerach współpracy i zakresie współpracy międzynarodowej tych jednostek terytorialnych. Na uwagę zasługuje odpowiedź dość dużej liczby respondentów, którzy nie wiedzą, czy ich mieszkańcy mają informację w zakresie prowadzonej współpracy międzynarodowej przez jst, co może oznaczać słabą komunikację z obywatelami lub jej brak w sprawie tego zadania własnego gmin. Taka sytuacja może oznaczać, iż gminy realizują współpracę międzynarodową (realizują inicjatywy) nie włączając w to lokalnej społeczności czy organizacji pozarządowych. Może prowadzić to do wniosku, że gminna paradyplomacja opiera się wyłącznie o współpracę urzędników przybierającą postać wizyt studyjnych. Jednak to nie jest prawidłowe wykonywanie zadania własnego gminy w postaci „współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw”. Brak zaangażowania społeczności lokalnej może być w przypadku zmiany władz gminy przyczyną zaprzestania współpracy międzynarodowej.

27) Wyniki badania ankietowego w zakresie informowania mieszkańców przez daną jst o prowadzonej współpracy międzynarodowej

Następne pytanie dotyczyło tego, w jaki sposób badana jst informuje o działaniach jednostki w zakresie współpracy międzynarodowej?

Odnosnie Samorządu Województwa w zakresie sposobów informowania swoich mieszkańców o współpracy międzynarodowej udzielono odpowiedzi, że ta jednostka informuje o swoich działaniach w zakresie współpracy międzynarodowej przez informację na sesjach organu stanowiącego, informację na stronie internetowej/profilu w mediach społecznościowych Województwa oraz informację w lokalnych/regionalnych mass mediach.

Na to pytanie ankiety odpowiadały powiaty prowadzące współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Odpowiedziało na nie 6 respondentów¹⁴³⁸. Z badań wynika, że te przede wszystkim informują o swoich działaniach w zakresie współpracy międzynarodowej przez informację na stronie internetowej/profilu w mediach społecznościowych danego powiatu (6 odpowiedzi, tj. 100% respondentów), kolejno poprzez informację w lokalnych/regionalnych mass mediach (5 odpowiedzi, tj. 83% respondentów), zaś z 2 odpowiedzi wynika, iż informują o swoich działaniach w zakresie współpracy międzynarodowej przez informację na sesjach organu stanowiącego (33% respondentów).

To pytanie ankiety skierowane było do gmin prowadzących współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). Odpowiedziało na nie 33 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi¹⁴³⁹. Większość respondentów w odpowiedzi na to pytanie wskazała, że gminy komunikują o swoich działaniach w zakresie współpracy międzynarodowej przez informację na stronie internetowej/profilu w mediach społecznościowych danej gminy (33 odpowiedzi, tj. 100% respondentów), kolejno poprzez informację w lokalnych/regionalnych mass mediach (26 odpowiedzi, tj. 79% respondentów) oraz przez informację na sesjach organu stanowiącego (22 odpowiedzi, tj. 67 % respondentów). W pięciu przypadkach zaznaczono odpowiedź „inne” (tj. 15% respondentów), gdzie wskazano następujące sposoby informowania o swojej międzynarodowej aktywności: w gazetce wydawanej przez jednostkę samorządu (2 odpowiedzi), poprzez informację o projektach

---

¹⁴³⁸ Wszystkie udzielające odpowiedzi powiaty (6 powiatów) zaznaczyły więcej niż jedną odpowiedź w ramach tego pytania.

¹⁴³⁹ Na 33 respondentów aż 28 zaznaczyło więcej niż jedną odpowiedź w ramach tego pytania.

zamieszczaną na stronach szkół i instytucji kultury, informację na spotkaniach, bieżące informowanie dotyczące realizowanych przedsięwzięć (1 odpowiedź), w ramach kontaktu bezpośredniego z przedsiębiorcami (1 odpowiedź), a także poprzez serwisy miast partnerskich (1 odpowiedź).

28) Wyniki badania ankietowego w zakresie postawy mieszkańców danej jst wobec prowadzonej współpracy międzynarodowej

Następnie próbowano ustalić, czy społeczność zamieszkująca daną jst wykazuje postawę aktywną (czy włącza się w inicjatywy) wobec podejmowanej współpracy międzynarodowej?

Z przeprowadzonych badań wynika, że społeczność zamieszkująca województwo kujawsko-pomorskie wykazuje postawę aktywną wobec podejmowanej przez Samorząd Województwa współpracy międzynarodowej.

Pytanie ankiety „Czy społeczność zamieszkująca Państwa jst wykazuje postawę aktywną wobec podejmowanej współpracy międzynarodowej?” było skierowane do powiatów prowadzących współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Odpowiedziało na nie 5 respondentów. Ankietowani w ramach badania przeprowadzonego wśród powiatów z województwa kujawsko-pomorskiego wyrazili w większości pogląd, że trudno powiedzieć, czy społeczność zamieszkująca ich jednostkę samorządu wykazuje postawę aktywną wobec podejmowanej współpracy międzynarodowej (3 odpowiedzi, tj. 60%). Dwie odpowiedzi wskazywały na to, iż społeczność zamieszkująca daną jednostkę samorządu wykazuje postawę aktywną wobec podejmowanej współpracy międzynarodowej (2 odpowiedzi, tj. 40%). Zaznaczenie przez samorządy odpowiedzi „trudno powiedzieć” może oznaczać, że organy powiatów nie monitorują zaangażowania, ani nie angażują społeczności lokalnej we współpracę międzynarodową, co może oznaczać, iż jest ona realizowana tylko przez urzędników z danej jednostki, co niestety może osłabiać trwałość współpracy.

To pytanie ankiety było skierowane do gmin prowadzących współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). Odpowiedziało na nie 33 respondentów. W ramach przeprowadzonego badania respondenci z gmin województwa kujawsko-pomorskiego w większości wypowiedzieli się, że społeczność zamieszkująca ich jednostkę samorządu wykazuje postawę aktywną wobec podejmowanej współpracy międzynarodowej

(19 odpowiedzi, tj. 58% respondentów). Dwanaście wskazań dotyczyło wariantu odpowiedzi „trudno powiedzieć” (12 odpowiedzi, tj. 36%). W dwóch przypadkach (tj. 6% respondentów) ankietowani określili, iż społeczność zamieszkująca ich jednostkę samorządu nie wykazuje postawy aktywnej wobec podejmowanej współpracy międzynarodowej.

***

Celem przeprowadzonych badań opisanych w niniejszym podrozdziale było zdiagnozowanie kierunków, przedmiotu oraz dynamiki współpracy międzynarodowej jst z regionu kujawsko-pomorskiego. Na podstawie wyników przeprowadzonych badań można sformułować kilka istotnych wniosków ogólnych. Analizując wybór geograficzny partnera współpracy jst z regionu kujawsko-pomorskiego należy stwierdzić, że pierwszoplanowym aspektem jest bliskość geograficzna (województwo w roku 2020 miało partnerów z Rosji, Litwy, Białorusi, Ukrainy, Niemiec, Słowacji, aż 54 gminy nawiązały partnerstwa z jednostkami terytorialnymi bezpośrednich sąsiadów naszego państwa, tj. z Niemiec, Ukrainy, Litwy, Czech, Słowacji, Białorusi i Rosji, zaś w przypadku powiatów wszystkie partnerstwa nawiązano z jednostkami terytorialnymi państw graniczących z Polską: 3 z jednostkami z Niemiec, 2 z Litwy oraz 1 z Ukrainy). Państwa sąsiadujące występują jako trzy pierwsze wybory kierunków współpracy międzynarodowej (niemiecki wybrały 26 jst, ukraiński 17 jst, zaś litewski 12 jst). Kierunek niemiecki dla jst z województwa kujawsko-pomorskiego jest istotny ze względu na takie aspekty, jak: bliskość geograficzna, bliskość historyczna (granice historyczne państw) czy możliwość skorzystania z dobrych praktyk w zakresie samorządności, w tym w związku z uczestnictwem w UE. Należy zaznaczyć, że znacząca liczba partnerstw z niemieckimi samorządami wynika z atrakcyjności tego kierunku z okresu bezpośrednio po odrodzeniu samorządu terytorialnego w Polsce. W ówczesnym czasie był to jedyny sąsiad Polski posiadający duże doświadczenie w zakresie realizacji współpracy międzynarodowej. Kierunek ukraiński stał się ważny w ostatnich kilkunastu latach (w tym po pełnoskalowej agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę).

Warto zauważyć, że największe samorzady wybierają partnerów współpracy z Chin (np. Toruń, Grudziądz, Bydgoszcz czy Województwo Kujawsko-Pomorskie). Taka kooperacja samorządowa w przyszłości może doprowadzić do współpracy na polu współpracy gospodarczej, jednak ze względu na odległość oraz ograniczone zasoby samorządów wskazana byłaby pomoc państwa w jej rozwijaniu. Należy przy tym

wspomnieć, że w województwie kujawsko-pomorskim przedsiębiorcy mogą pozyskać środki na udział w misjach gospodarczych.

Jak podnoszono już w treści tego podrozdziału, zazwyczaj gminy wiejskie mają za partnera współpracy również gminę wiejską, miejskie zaś miasto o podobnym charakterze. Gminy uzdrowiskowe z województwa kujawsko-pomorskiego mają wyłącznie za partnerów niemieckie gminy uzdrowiskowe (Ciechocinek – Miasto Bad Dürrenberg w Niemczech, zaś Inowrocław – Miasto Bad Oeynhausen w Niemczech). Ciekawe jest nawiązywanie współpracy z partnerami mającymi podobną nazwę, np. Nakło nad Notecią współpracuje z Gminą Naklo w Słowenii oraz Gminą Náklo w Czechach. Powiaty i Województwo zaś w większości współpracują z jednostkami o podobnym potencjale i wielkości (zazwyczaj ze swoimi odpowiednikami, jeśli chodzi o szczebel hierarchii jednostek terytorialnych).

Określając cele jakie przyświecają nawiązywaniu współpracy międzynarodowej, należy wnioskować, że w jst regionu kujawsko-pomorskiego zasadniczo dotyczą: promocji jst, wymiany międzynarodowej mieszkańców oraz wykorzystania dobrych praktyk od partnera współpracy międzynarodowej. Podobnie w przypadku określenia priorytetowych dziedzin współpracy międzynarodowej dla jst z regionu kujawsko-pomorskiego są to przede wszystkim: kultura (34 odpowiedzi), promocja jst (32 odpowiedzi) oraz edukacja (31 odpowiedzi). Należy wskazać, że te trzy niekonkurencyjne dziedziny współpracy stanowią tradycyjny model współpracy z wyraźnie zaznaczonymi elementami bezpośredniego kontaktu społeczności regionalnych i lokalnych¹⁴⁴⁰. W przypadku współpracy międzynarodowej w sferze kultury takimi działaniami zazwyczaj są wspólna organizacja wydarzeń kulturalnych (kultywowanie tradycji), wymiana czy też udział w konkursach zespołów muzycznych (artystów). Realizacja współpracy w dziedzinie jaką jest kultura wpływa bez wątpienia na nawiązywanie relacji osobowych w ramach paradyplomacji. Powoduje budowanie bliskich więzi między społecznościami, co sprzyja intensywnym i trwałym kontaktom.

Promocja jst polega na prezentacji walorów swojego samorządu podczas targów czy imprez organizowanych przez partnera współpracy, a także wizyt studyjnych, mających za cel wymianę doświadczeń w ramach partnerskich samorządów. W przypadku edukacji zasadniczo ta dziedzina współpracy jest realizowana poprzez organizowanie wymiany dzieci i młodzieży szkolnej, a także organizowanie im

---

¹⁴⁴⁰ Por. R. Formuszewicz, *Współpraca zagraniczna samorządu...*, op. cit., s. 70.

wypoczynku letniego. Powyższy wynik ankiety wskazuje, że samorządy z województwa kujawsko-pomorskiego poprzez współpracę międzynarodową planują wypromować swój wizerunek za granicą, mając na uwadze swoje zasoby: np. miasta uzdrowiskowe (np. Ciechocinek) czy turystyczne (np. Toruń). Samorządy, promując siebie, realizują również dyplomację publiczną z tego względu, iż budują w ten sposób obraz Polski na arenie międzynarodowej i wkomponowują się w wytyczne MSZ.

Jeśli chodzi o realizację dobrych praktyk, to w przypadku samorządów terytorialnych z województwa kujawsko-pomorskiego przede wszystkim dotyczyły one realizacji projektów międzynarodowych (14 samorządów terytorialnych). W przypadku gmin najbardziej dla nich istotnym zagadnieniem w ramach pozyskania dobrych praktyk jest funkcjonowanie gospodarki komunalnej w państwach Unii Europejskiej (11 odpowiedzi). Z analizy wyników badania ankietowego wynika potrzeba wymiany dobrych praktyk między samorządami. Sprzyja to wdrażaniu funkcjonujących u partnera optymalnych rozwiązań.

Odnosnie dynamiki współpracy międzynarodowej, to należy zaznaczyć, iż Województwo, 31% powiatów oraz 25% gmin z regionu kujawsko-pomorskiego realizuje paradyplomację. Największą aktywność w tym zakresie wykazują gminy z powiatu nakielskiego, gdzie na 5 gmin ogółem aż 4 (80%) realizuje współpracę międzynarodową. Najmniejszą aktywność wykazują gminy z powiatów: lipnowskiego oraz sępoleńskiego, w których żadna z gmin takiej współpracy nie realizuje. Brak współpracy międzynarodowej w jst wiąże się przede wszystkim z niedostatecznymi zasobami organizacyjnymi i finansowymi. Gminy w pierwszej kolejności przeznaczają środki z budżetu i realizują zadania własne obligatoryjne, przede wszystkim związane z infrastrukturą komunalną. Działania z zakresu współpracy międzynarodowej, realizujące zadanie własne fakultatywne gmin, są zazwyczaj uzupełnieniem podstawowej obligatoryjnej działalności samorządów terytorialnych.

Jeśli chodzi o kwestie organizacyjne współpracy międzynarodowej, to należy podkreślić, iż współpraca międzynarodowa jest zasadniczo realizowana w powiatach i gminach przez pracowników zatrudnionych w komórkach organizacyjnych ds. promocji (25 jednostek). Może to wynikać z tego, że promocja jest jednym z głównych celów i dziedzin nawiązywanej i realizowanej współpracy międzynarodowej. Ponadto pracownicy ds. promocji zazwyczaj koordynują w gminach i powiatach kwestie promocji jednostek kultury i sportu. Należy również zauważyć, że w jst, z wyłączeniem Województwa Kujawsko-Pomorskiego, zadania z zakresu współpracy międzynarodowej

są jednymi z wielu przypisanych pracownikom ds. promocji. Bardziej efektywna jest działalność prowadzona przez odrębne komórki organizacyjne zajmujące się współpracą międzynarodową, jak departament (np. w Urzędzie Marszałkowskim w Toruniu Departament Współpracy Zagranicznej¹⁴⁴¹), wydział, biuro lub referat (w Urzędzie Miasta Bydgoszczy – Biuro Promocji Miasta i Współpracy z Zagranicą) lub stanowisko ds. współpracy międzynarodowej (np. w Urzędzie Miasta Świecie). Na takie rozwiązania jednakże mogą sobie pozwolić tylko największe jst, które mają wielu partnerów współpracy i odpowiednie środki finansowe. Należy zaznaczyć, że w tych komórkach organizacyjnych są zatrudnione osoby znające komunikatywnie języki obce. Dla większości jst znajomość języków obcych ma wpływ na wybór pracownika zajmującego się współpracą międzynarodową (19 samorządów terytorialnych). Niewykonalna byłaby realizacja efektywnej i częstej współpracy międzynarodowej bez komunikacji w językach obcych. Na plan pierwszy w tym zakresie wysuwa się znajomość języka angielskiego, będącego językiem uniwersalnym, którym posługują się zazwyczaj pracownicy w komórkach organizacyjnych zajmujących się współpracą międzynarodową.

Jeśli chodzi o kwestie finansowania współpracy międzynarodowej, to w województwie kujawsko-pomorskim jst w zdecydowanej większości na współpracę międzynarodową przeznaczają środki własne (40 odpowiedzi). Zasadniczo tylko Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego jest tym szczeblem samorządu, który wykorzystuje różnorodne źródła finansowania współpracy międzynarodowej. Ponadto istotne działania w zakresie paradyplomacji są realizowane przez największe samorządy gminne, takie jak Bydgoszcz czy Toruń, które mają wyspecjalizowane komórki ds. współpracy międzynarodowej i potrafią pozyskiwać środki zewnętrzne na współpracę (np. w ramach projektów). Warto zaznaczyć, że środki zewnętrzne na współpracę międzynarodową są coraz trudniejsze do zdobycia, gdyż są związane z potrzebą napisania dobrego projektu i wygrania określonych konkursów grantowych. Zazwyczaj oceniane wysoko w takich konkursach są również kwestie dotyczące zawartych partnerstw międzynarodowych, co w przypadku wielu powiatów czy gmin jest barierą nie do pokonania. Ponadto większość powiatów i gmin (36 jst) przeznaczają na współpracę międzynarodową środki finansowe, które nie są znaczące w budżecie danej jednostki samorządu terytorialnego (zdanie przeciwne wyraziło 4 respondentów: Miasto Chełmno,

---

¹⁴⁴¹ Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu, Departament Współpracy Zagranicznej, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/component/contact/category/546-departament-wspolpracy-miedzynarodowej> [dostęp: 30.07.2023].

Gmina Dąbrowa, Gmina Płużnica oraz Gmina Białe Błota, a także Samorząd Województwa).

Warto zauważyć, że większość jst prowadzi współpracę międzynarodową po wejściu Polski do Unii Europejskiej (21 jst) oraz od roku utworzenia danego samorządu terytorialnego (14 jst – był to pierwszy wybór dla respondentów powiatowych). Transformacja ustrojowa oraz utworzenie jednostek samorządu terytorialnego (gmin od 1990 r. oraz powiatów i województw od 1999 r.) miało znaczący wpływ na nawiązywanie współpracy wykraczającej poza granicę państw. Jak mogłoby się wydawać, tak znacząca liczba wskazań na realizację współpracy po wejściu do UE powinna potwierdzać, że to wydarzenie miało znaczący wpływ na podjęcie takiej decyzji. Z przeprowadzonego badania wynika jednak, że dla większości gmin i powiatów biorących udział w badaniu wejście do Unii Europejskiej nie miało istotnego wpływu na nawiązanie lub zamiar nawiązania współpracy międzynarodowej (26 odpowiedzi). Ponadto dla gmin i powiatów zdarzeniem, które nie miało istotnego wpływu na nawiązanie lub zamiar nawiązania współpracy międzynarodowej była również możliwość skorzystania ze środków przedakcesyjnych Unii Europejskiej (35 odpowiedzi). Oba powyższe były kluczowe dla nawiązywania współpracy międzynarodowej przez Województwo Kujawsko-Pomorskie.

Nawiązywanie współpracy międzynarodowej przez jst z województwa kujawsko-pomorskiego następowało zasadniczo z własnej inicjatywy (17 samorządów terytorialnych), jednakże samorządy zazwyczaj konsultowały nawiązywanie współpracy międzynarodowej z mieszkańcami swojej jednostki (12 jst). Co warte podkreślenia, w Województwie Kujawsko-Pomorskim większość mieszkańców posiada wiedzę o partnerach współpracy i zakresie współpracy międzynarodowej tych jednostek terytorialnych (18 jst). Większość jednostek samorządowych informuje o swoich działaniach w zakresie współpracy międzynarodowej przede wszystkim na stronie internetowej/profilu w mediach społecznościowych (49 odpowiedzi). Zdaniem ankietowanych samorządów społeczność zamieszkująca daną jednostkę samorządu wykazuje postawę aktywną wobec podejmowanej współpracy międzynarodowej (22 jst).

Województwo kujawsko-pomorskie zasadniczo realizuje współpracę międzynarodową o charakterze formalnym w wyniku zawartych umów czy podpisanych listów intencyjnych (36 odpowiedzi). Jednakże w miarę upływu czasu funkcjonowania samorządów znacząca staje się współpraca o charakterze nieformalnym, którą realizuje 11 jst.

W poprzednim zdaniu zaznaczono, że przeważające w ramach kujawsko-pomorskich jst jest prowadzenie współpracy o charakterze formalnym. W zdecydowanej większości samorządów ten rodzaj współpracy jest realizowany poprzez zawarte umowy dwustronne (24 samorządy prowadzą taką współpracę).

Jeśli chodzi o intensywność współpracy w województwie kujawsko-pomorskim, samorządy w większości realizują cyklicznie inicjatywy z partnerami zagranicznymi (18 odpowiedzi).

W województwie kujawsko-pomorskim samorządy terytorialne zasadniczo nie realizują współpracy międzynarodowej na podstawie uprzednio przyjętych specjalnych dokumentów strategicznych lub programowych w formie uchwały organu stanowiącego, dotyczącej współpracy międzynarodowej (32 jednostki samorządu terytorialnego) i nie widzą potrzeby przyjmowania takiego dokumentu. Wyniki ankiety w tym zakresie prowadzą do wniosku, że zasadniczo gminy i powiaty nie posiadają odrębnych uchwał dotyczących wizji, celów czy dziedzin współpracy, jakie chcą osiągnąć w określonej perspektywie czasowej. W wielu przypadkach elementy takiej wizji są zawarte w (ogólnych) strategiach gmin czy powiatów. Ponadto, jeśli chodzi o dokumenty związane ze współpracą międzynarodową, to jst z województwa kujawsko-pomorskiego nie posiadają oraz nie widzą potrzeby przyjmowania w formie uchwały organu stanowiącego wewnętrznej procedury nawiązywania współpracy międzynarodowej (34 odpowiedzi).

W województwie kujawsko-pomorskim zdecydowana większość jst nie widzi potrzeby zmian legislacyjnych w zakresie współpracy międzynarodowej w polskim ustawodawstwie (68 odpowiedzi). Wynika to zapewne z faktu, że zasadniczymi problemami w nawiązywaniu i realizowaniu współpracy są ograniczone zasoby finansowe i trudności organizacyjne, nie zaś problemy prawne. Warto nadmienić, że współpraca międzynarodowa w przypadku gmin oraz powiatów nie jest obarczana nadmiernymi obowiązkami czy ograniczeniami. W wielu przypadkach nie potrzeba zgody ministra ds. zagranicznych na nawiązanie współpracy (tylko w przypadku przystąpienia do sieci). Takie obowiązki pojawiają się w przypadku samorządów województw, które na inicjatywę międzynarodową potrzebują zgody ministra w formie decyzji administracyjnej.

Większość jst, które wzięły udział w badaniu określiła, że w perspektywie najbliższych dziesięciu lat ich aktywność w zakresie współpracy międzynarodowej będzie wzrastać (70 samorządów terytorialnych). Jednak w przypadku powiatów przeważały odpowiedzi wskazujące (10 powiatów), że współpraca międzynarodowa nie

będzie się zwiększać. Należy zaznaczyć, patrząc na całościowe wyniki otrzymane z wszystkich ankietowanych jst, iż perspektywa jest optymistyczna, gdyż wiele samorządów, które dotychczas nie prowadziło współpracy, planuje ją nawiązać.

Jeśli chodzi o przyszłość współpracy międzynarodowej, to oczekiwania kujawsko-pomorskich jst są takie, że partner współpracy międzynarodowej będzie przede wszystkim znajdował się na kontynencie europejskim, zasadniczo z państwa sąsiadującego z Polską. Odnośnie do potencjalnych dziedzin współpracy, to oczekiwane będą: edukacja, turystyka, promocja, wymiana młodzieży, gospodarka, kultura oraz sport, zaś czynnikami determinującymi przyszłą współpracę międzynarodową będą środki finansowe na współpracę, znajomość języków obcych, zasoby kadrowe oraz realizowane inwestycje.

2. Bariery oraz efekty współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego

Jednym z założeń badania było również ustalenie czynników, które stanowią bariery w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej jst regionu kujawsko-pomorskiego. Dodatkowo próbowano ustalić wymierne efekty prowadzonej przez jst współpracy międzynarodowej.

1) Wyniki badania ankietowego w zakresie czynników stanowiących istotną barierę w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej

Zdaniem respondenta z Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego istotną barierę w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej mogą stanowić wszystkie wskazane w ankiecie propozycje odpowiedzi, tj. trudności w wygospodarowaniu w budżecie jst środków finansowych na współpracę międzynarodową, trudności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na współpracę międzynarodową, problem w znalezieniu partnera współpracy, odległość pomiędzy partnerami współpracy, co wpływa na koszty współpracy, zmiany kadrowe w kierownictwie jednostki samorządu terytorialnego, częste zmiany kadrowe wśród pracowników zajmujących się współpracą międzynarodową, niewystarczające kompetencje pracowników oraz trudności natury prawno-organizacyjnej. Respondent nie zaznaczył wariantu „inne” i nie podał dodatkowych barier w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej.

To pytanie ankiety było skierowane do powiatów prowadzących współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Odpowiedziało na nie 6 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Według respondentów z samorządów powiatowych czynnikami, które stanowią istotną barierę w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej są przede wszystkim te związane z odległością pomiędzy partnerami współpracy, co wpływa na koszty współpracy (4 odpowiedzi, tj. 67%), trudności w wygospodarowaniu w budżecie jst środków finansowych na współpracę międzynarodową (2 odpowiedzi, tj. 33%) oraz trudności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na współpracę międzynarodową (2 odpowiedzi, tj. 33% respondentów). Kolejnymi barierami są problemy w znalezieniu partnera współpracy (1 odpowiedź, tj. 17% respondentów), zmiany kadrowe w kierownictwie jednostki samorządu terytorialnego (1 odpowiedź, tj. 17% respondentów), niewystarczające kompetencje pracowników (1 odpowiedź, tj. 17% respondentów) oraz trudności natury prawno-organizacyjnej (1 odpowiedź, tj. 17% respondentów). Częste zmiany kadrowe wśród pracowników zajmujących się współpracą międzynarodową nie są wg powiatów istotnymi barierami w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej (0 odpowiedzi). Ponadto respondenci nie zaznaczyli wariantu „inne” i nie podali dodatkowych barier w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej.

W analizie odpowiedzi udzielonych przez powiaty w zakresie barier występujących we współpracy międzynarodowej na plan pierwszy wysuwają się bariery związane z kwestiami dotyczącymi finansowania współpracy międzynarodowej. Każdy powiat w pierwszej kolejności realizuje swoje zadania własne obligatoryjne, dopiero później w ramach posiadanych środków własnych zajmuje się współpracą międzynarodową (powiaty w województwie kujawsko-pomorskim, w przeciwieństwie do gmin, współpracę międzynarodową finansują wyłącznie z dochodów budżetowych). Dopiero kolejną grupą barier są te o charakterze *sensu stricte* organizacyjnym.

To pytanie ankiety było skierowane do gmin prowadzących współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). Odpowiedziało na nie 32 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Z badań przeprowadzonych w gminach województwa kujawsko-pomorskiego wynika, że czynnikami, które stanowią istotną barierę, są przede wszystkim trudności w wygospodarowaniu w budżecie gminy środków finansowych na współpracę międzynarodową (18 odpowiedzi, tj. 56% respondentów). Kolejno takimi czynnikami są trudności w pozyskiwaniu środków

zewnątrznych na współpracę międzynarodową (14 odpowiedzi, tj. 44% respondentów) oraz odległość pomiędzy partnerami współpracy, co wpływa na koszty współpracy (14 odpowiedzi, tj. 44% respondentów). Ponadto respondenci wskazywali na takie czynniki, jak: problem w znalezieniu partnera współpracy (4 odpowiedzi, tj. 13% respondentów), zmiany kadrowe w kierownictwie jednostki samorządu terytorialnego (4 odpowiedzi, tj. 13% respondentów), trudności natury prawno-organizacyjnej (4 odpowiedzi, tj. 13% respondentów), częste zmiany kadrowe wśród pracowników zajmujących się współpracą międzynarodową (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów), niewystarczające kompetencje pracowników (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów) oraz „inne”, tj. znajomość języków obcych (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów).

Z przedstawionych barier wskazanych przez gminy wynika, że zasadnicze znaczenie mają te związane z finansowaniem współpracy międzynarodowej. Gminy są zobowiązane, by w pierwszej kolejności realizować swoje zadania własne obligatoryjne, w drugiej kolejności, w ramach wolnych środków własnych lub pozyskanych z zewnątrz, realizują działania w ramach współpracy międzynarodowej. Mając na uwadze taki wynik badania, niezbędnym wydaje się wsparcie finansowe jst ze strony Ministerstwa Spraw Zagranicznych, co wpłynie na efektywniejszą i intensywniejszą paradyplomację. Działania te będą również wspierały realizację polityki zagranicznej państwa.

Drugą grupą barier są te o charakterze *sensu stricto* organizacyjnym. Z przeprowadzonych badań wynika, że akcenty w zakresie barier rozkładają się podobnie w przypadku gmin, jak i powiatów.

Na istotę bariery finansowej wskazują również wyniki Badania Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego z 2016 r., które pokazały, iż dla 64% ankietowanych samorządów brak środków finansowych jest barierą w rozwijaniu współpracy międzynarodowej¹⁴⁴². Wynik tego badania bezsprzecznie pokazuje, że środki finansowe są zasadniczym elementem, który wpływa na realizowanie i rozwój współpracy międzynarodowej miast¹⁴⁴³.

---

¹⁴⁴² M. Szewczak, M. Ganczar, P. Jaszczuk, *Raport badawczy...*, op. cit., s. 23.

¹⁴⁴³ Ibidem, s. 23.

2) Wyniki badania ankietowego w zakresie różnic językowych w kontekście nawiązywania współpracy międzynarodowej

W kolejnym pytaniu chodziło o ustalenie, jaki wpływ we współpracy międzynarodowej mają różnice językowe.

W wyniku badania przeprowadzonego w Samorządzie Województwa Kujawsko-Pomorskiego respondent udzielający odpowiedzi, zaznaczając wariant „inne” wskazał, że różnice językowe w kontekście nawiązywania współpracy stanowią w zależności od partnera: istotną barierę, mało istotną barierę, która wpływa na jakość współpracy, mało istotną barierę, która nie wpływa na jakość współpracy oraz nie stanowią żadnej bariery w nawiązaniu współpracy międzynarodowej.

Takie odpowiedzi mogą oznaczać, że ze względu na wielość partnerów współpracy międzynarodowej, jaką prowadzi Województwo, są państwa, w przypadku których różnice językowe nie odgrywają żadnej lub większej roli ze względu na bliskość kulturową lub językową partnera współpracy, a także aktywną Polonię/mniejszość polską (np. Słowacja, Ukraina, Gruzja czy USA). Ponadto różnice dzielące język polski i język urzędowy danego państwa można pokonać poprzez kontakty w języku angielskim. W przypadku zaś partnerów np. z Chin czy Indonezji problemy językowe mogą mieć większe znaczenie jako bariera w nawiązaniu współpracy.

Na to pytanie ankiety odpowiadały powiaty prowadzące współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Odpowiedziało na nie 6 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Respondenci z samorządów powiatowych wskazali, iż różnice językowe stanowią mało istotną barierę w nawiązaniu współpracy międzynarodowej, która nie wpływa na jakość współpracy (2 odpowiedzi, tj. 33% respondentów) oraz nie stanowią żadnej bariery w nawiązaniu współpracy międzynarodowej (2 odpowiedzi, tj. 33% respondentów). Na kolejnych miejscach wg udzielających odpowiedzi na to pytanie znalazły się wskazania, że różnice językowe stanowią istotną barierę w nawiązaniu współpracy międzynarodowej (1 odpowiedź, tj. 17% respondentów) oraz stanowią mało istotną barierę w nawiązaniu współpracy międzynarodowej, która jednak wpływa na jakość współpracy (1 odpowiedź, tj. 17% respondentów). Ponadto respondenci nie zaznaczyli wariantu „inne”.

To pytanie w ankiecie było skierowane do gmin prowadzących współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział

w badaniu ankietowym). Odpowiedziało na nie 33 respondentów. Według respondentów z gmin województwa kujawsko-pomorskiego różnice językowe w kontekście nawiązywania współpracy stanowią mało istotną barierę w nawiązaniu współpracy międzynarodowej, która nie wpływa na jakość współpracy (12 odpowiedzi, tj. 36% respondentów). Z drugiej strony dla niewiele mniejszej liczby gmin stanowią istotną barierę w nawiązaniu współpracy międzynarodowej (11 odpowiedzi, tj. 33% respondentów). Dla kolejnej grupy ankietowanych różnice językowe nie stanowią żadnej bariery w nawiązaniu współpracy międzynarodowej (6 odpowiedzi, tj. 18% respondentów) lub stanowią mało istotną barierę w nawiązaniu współpracy międzynarodowej, która jednak wpływa na jakość współpracy (3 odpowiedzi, tj. 9% respondentów). Ponadto w jednym przypadku (tj. 3% respondentów) zaznaczono wariant „inne” i wskazano, iż „pośrednikiem w kontaktach jest Stowarzyszenie Metropolia Bydgoszcz”.

Gminy zauważają problemy związane ze znajomością języków obcych i zasadniczo wskazują je jako barierę w nawiązywaniu relacji międzynarodowych (łącznie 26 odpowiedzi). Jest to szczególnie zauważalne w gminach wiejskich (10 odpowiedzi) oraz miejsko-wiejskich (11 odpowiedzi).

3) Wyniki badania ankietowego w zakresie położenia województwa kujawsko-pomorskiego jako czynnika mogącego mieć wpływ na nawiązywanie współpracy międzynarodowej

Kolejnym czynnikiem mogącym stanowić barierę w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej jest położenie województwa.

W związku z badaniem respondent z Samorządu Województwa wskazał, iż położenie województwa kujawsko-pomorskiego jest czynnikiem niemającym znaczenia w kontekście współpracy międzynarodowej.

To pytanie ankiety skierowane było do powiatów prowadzących współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Odpowiedziało na nie 6 respondentów. W badaniach przeprowadzonych wśród powiatów województwa kujawsko-pomorskiego respondenci w większości wskazali, że położenie województwa kujawsko-pomorskiego jest czynnikiem niemającym znaczenia w kontekście współpracy międzynarodowej (5 odpowiedzi, tj. 83% respondentów). Wskazano także odpowiedź, iż położenie województwa jest czynnikiem utrudniającym nawiązanie współpracy

międzynarodowej (1 odpowiedź, tj. 17% respondentów). W badaniu nie udzielono innych odpowiedzi.

Na to pytanie w ankiecie odpowiadały gminy prowadzące współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). Odpowiedziało na nie 33 respondentów. Dla większości gmin biorących udział w badaniu położenie województwa kujawsko-pomorskiego jest czynnikiem niemającym znaczenia w kontekście współpracy międzynarodowej (19 odpowiedzi, tj. 58% respondentów). Kolejna grupa gmin miała problem z udzieleniem odpowiedzi na to pytanie i zaznaczyła odpowiedź „trudno powiedzieć” (12 respondentów, tj. 36% respondentów). Dla 3 respondentów (tj. 9%) położenie województwa kujawsko-pomorskiego jest czynnikiem ułatwiającym nawiązanie współpracy międzynarodowej, zaś żadna z gmin nie udzieliła odpowiedzi, że położenie województwa utrudnia nawiązanie współpracy międzynarodowej.

Jeden z respondentów udzielił dwóch odpowiedzi na to pytanie (Gmina Golub-Dobrzyń zaznaczyła odpowiedź: „niemającym znaczenia w kontekście współpracy międzynarodowej” oraz „trudno powiedzieć”).

4) Wyniki badania ankietowego w zakresie korzyści wypływających z prowadzonej współpracy międzynarodowej

W prowadzonych badaniach ważną kwestią było ustalenie, jakie są najważniejsze korzyści (efekty) współpracy międzynarodowej badanej jst? Tu była możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi.

Dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego najważniejszymi korzyściami współpracy międzynarodowej są: współpraca gospodarcza, kulturalna, społeczna oraz korzyści polityczne. Województwo poprzez współpracę międzynarodową osiąga efekt w postaci realizowania współpracy gospodarczej. Realizowane są projekty (w tym współfinansowane), które zwiększają potencjał gospodarczy województwa. Ważne są misje gospodarcze poza granicami Polski, np. w Chinach czy USA. Województwo realizuje współpracę kulturalną, szczególnie mając na uwadze współpracę z Polonią czy wykorzystanie do współpracy z Chinami potencjału Akademii Muzycznej w Bydgoszczy. Wymiany licealistów lub studentów, które pozwalają lepiej poznać inną kulturę czy zwiększyć poziom znajomości języka obcego, to niewątpliwie korzyści społeczne. Korzyścią polityczną może być przykładowo współpraca regionów z Unii Europejskiej,

dzięki której wspólnie można brać udział w projektach lub wpływać na decyzje organów UE.

To pytanie ankiety było skierowane do powiatów prowadzących współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Odpowiedziało na nie 6 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Dla większości powiatów biorących udział w badaniu najważniejszymi korzyściami współpracy międzynarodowej są współpraca kulturalna (5 odpowiedzi, tj. 83% respondentów) oraz korzyści społeczne (5 odpowiedzi, tj. 83% respondentów). Kolejno należą do nich współpraca gospodarcza (2 odpowiedzi, tj. 33% respondentów), korzyści polityczne (1 odpowiedź, tj. 17% respondentów) oraz inne (1 odpowiedź tj. 17% respondentów), tj. podpisanie umowy o wzajemnej współpracy między dyrektorami szkół partnerów współpracy. Co ważne, żaden z powiatów udzielających odpowiedzi w ramach pytania nie odpowiedział, że brakuje zauważalnej korzyści ze współpracy międzynarodowej.

Na to pytanie w ankiecie odpowiadały gminy prowadzące współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). Odpowiedziało na nie 32 respondentów. Osoby udzielające odpowiedzi miały możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Dla większości ankietowanych gmin najważniejszymi korzyściami współpracy międzynarodowej są korzyści społeczne, m.in. korzyści płynące z wymiany młodzieży, studentów czy organizacji społecznych (24 odpowiedzi, tj. 75% respondentów). Kolejne wskazania w ramach badania były na współpracę kulturalną (22 odpowiedzi, tj. 69% respondentów), współpracę gospodarczą (8 odpowiedzi, tj. 25% respondentów), inne (5 odpowiedzi, tj. 16% respondentów), brak zauważalnej korzyści (3 odpowiedzi, tj. 9% respondentów) oraz korzyści polityczne (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów). W ramach „innych” zawarto: wymianę młodzieży (2 odpowiedzi, tj. 6% respondentów), korzyści językowe (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów), współpracę edukacyjną (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów) oraz wymianę dobrych praktyk, możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych, podnoszenie jakości usług komunalnych (1 odpowiedź, tj. 3% respondentów).

Najważniejsze miejsce wśród korzyści płynących z realizowanej współpracy międzynarodowej stanowi dla kujawsko-pomorskich gmin wymiana dzieci, młodzieży czy sektora obywatelskiego. Taka wymiana ma duże znaczenie dla poznawania kultury, zwyczajów, tradycji danego państwa, ale także wpływa na rozwój kompetencji

językowych. Taki wynik niewątpliwie jest kompatybilny z wynikami innych pytań ankiety, gdzie sprawy edukacji czy wymiany mieszkańców są dla ankietowanych najważniejszą korzyścią. Zagadnienia kulturalne są jednymi z ważniejszych korzyści wynikających ze współpracy międzynarodowej jst (22 odpowiedzi). Bez wątpienia jest to kompatybilne z wynikami ankiety dotyczącymi priorytetowych dziedzin współpracy.

Trzecie miejsce w procesie ankietyzowania zajął obszar współpracy gospodarczej, gdzie 8 ankietowanych samorządów gminnych uznało, że jest to najważniejsza dla nich korzyść.

***

Opisane w niniejszym podrozdziale wyniki badań dostarczyły informacji nt. barier, które występują w ramach prowadzonej przez jst z województwa kujawsko-pomorskiego współpracy międzynarodowej, a także zidentyfikowanie korzyści z niej wynikających.

Problematyka finansowania współpracy międzynarodowej wysuwa się na plan pierwszy jako istotna bariera związana z nawiązywaniem współpracy międzynarodowej. Samorządy z województwa kujawsko-pomorskiego mają problem z wygospodarowaniem w budżecie danej jst odpowiednich środków finansowych z przeznaczeniem na współpracę międzynarodową, gdyż większość samorządów gminnych i powiatowych finansuje te działania ze środków własnych (33 gminy oraz 6 powiatów). Wyjątkiem jest wyłącznie Samorząd Województwa, który korzysta z całej palety środków dostępnych na prowadzenie współpracy międzynarodowej. Samorządy gminne i powiatowe, prowadzące działania w zakresie współpracy międzynarodowej, w większości przeznaczają w budżecie na nie środki, które nie są znaczące (30 gmin oraz 6 powiatów). Wynika to z tego, że w pierwszej kolejności władze jst realizują zadania własne obligatoryjne, później zaś zadania fakultatywne, których nie ma obowiązku realizacji. Problem wygospodarowania odpowiednich środków budżetowych zauważalny jest zwłaszcza w małych gminach, przede wszystkim wiejskich i miejsko-wiejskich. W dużych jednostkach samorządowych, które dysponują istotnymi środkami finansowymi, prowadzi się planową współpracę międzynarodową, w tym planuje się nawiązywanie kolejnych partnerstw w określonym celu.

Z aspektem finansowym związana jest kolejna ważna bariera, która ma wpływ na nawiązywanie współpracy międzynarodowej. Gminy (te o mniejszym potencjale jednostki) oraz powiaty mają trudności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na

współpracę międzynarodową (14 gmin i 2 powiaty). Bariera ta może z jednej strony zastanawiać, gdyż w związku z akcesją do Unii Europejskiej pojawiła się możliwość finansowania współpracy ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego na misje gospodarcze, programu INTERREG czy instrumentów Europejskiej Współpracy Terytorialnej. Ponadto Województwo Kujawsko-Pomorskie wraz z Kujawsko-Pomorskim Samorządowym Stowarzyszeniem „Europa Kujaw i Pomorza” organizują cyklicznie szkolenia z możliwości finansowania współpracy międzynarodowej, a także dofinansowują staże w przedstawicielstwie Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Brukseli dla urzędników z gmin i powiatów, natomiast zainteresowanie tymi działaniami nie jest wielkie. Rozwiązaniem obydwu ww. barier byłaby większa absorpcja środków zewnętrznych na współpracę międzynarodową, tych z budżetu Unii Europejskiej oraz innych w ramach projektów czy grantów, a także pozyskiwanie środków na rozwój współpracy gospodarczej czy tworzenie misji zagranicznych z udziałem lokalnych przedsiębiorców. Z tymi możliwościami związane jest jednak bezpośrednio posiadanie odpowiednio przygotowanej kadry urzędniczej, zarówno pod względem językowym, jak i merytorycznym.

Niskie kompetencje językowe wśród urzędników jst z województwa kujawsko-pomorskiego to w dalszym ciągu zauważalna bariera w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej (dla 26 gmin oraz 4 powiatów). Wydawałoby się, że w obecnych czasach znajomość języków obcych jest powszechna, jednakże w mniejszych, a nawet średnich jst tak nie jest. Nie da się prowadzić efektywnej współpracy, rozwijać kontaktów gospodarczych bez dobrej znajomości języków obcych, przede wszystkim języka angielskiego. Rozwiązaniem tego problemu mogłoby być sfinansowanie kursu językowego dla określonych pracowników przez pracodawcę samorządowego. Warto też dodać, że wiele kursów języka angielskiego jest finansowanych w ramach projektów z Unii Europejskiej.

Barierą w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej, na którą zwróciło uwagę wielu respondentów, jest znaczna odległość siedzib partnerów współpracy międzynarodowej od siebie, a w związku z tym wyższe koszty współpracy międzynarodowej. Należy wskazać jednak, że można znaleźć partnera współpracy w bliższej odległości, takiego, do którego nie będzie dalej niż kilkaset kilometrów. Jak wykazały wyniki badań, najwięcej partnerów współpracy międzynarodowej jst z województwa kujawsko-pomorskiego znajduje się w Niemczech, Ukrainie oraz na Litwie czyli u bezpośrednich sąsiadów Polski. Takie relacje zatem mogą być stabilne oraz nisko

kosztowe dla budżetów gmin czy powiatów. Warto również nadmienić, że wiele działań może być w obecnych czasach realizowanych online. Za pomocą komunikatorów internetowych partnerzy mogą wymieniać doświadczenia w zakresie rozwoju samorządów, współorganizować konferencje czy wydarzenia edukacyjne. Szczególnie okres pandemii i cyfryzacja działań administracji publicznej otworzyły takie możliwości. Województwo kujawsko-pomorskie nie jest województwem, które leży na pograniczu państw, jednakże dla badanych jst nie jest to okoliczność utrudniająca nawiązanie współpracy międzynarodowej.

Według zdecydowanej większości ankietowanych jst współpraca międzynarodowa jawi się jako ta, która niesie za sobą korzyści (dla 60 gmin oraz 14 powiatów). Tylko dla marginalnej grupy gmin (dla 3 gmin) jest takim działaniem, w którym badane jednostki nie zauważają żadnych plusów. Dla badanych jednostek najbardziej istotne są w ramach współpracy międzynarodowej korzyści społeczne (dla 24 gmin oraz 5 powiatów) oraz współpraca kulturalna (dla 22 gmin oraz 5 powiatów). Do pierwszej grupy można zaliczyć rozwój społeczeństwa obywatelskiego, możliwość wymiany dobrych praktyk czy współpracę między szkołami i wymianę uczniów. W ramach współpracy kulturalnej znajduje się kultywowanie tradycji, poznawanie obyczajów oraz kultury partnera współpracy międzynarodowej czy współpraca miejscowych zespołów ludowych, artystycznych i domów kultury.

Usunięcie zdiagnozowanych w niniejszej pracy barier, które stanowią istotne problemy w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej, przyczyni się do efektywniejszej kooperacji między samorządami, a tam samym zwiększy wymiar osiągniętych korzyści społecznych, kulturalnych czy gospodarczych.

3. Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego w okresie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2

Ważnym celem przeprowadzonego badania ankietowego było również ustalenie, jak realizowana była współpraca międzynarodowa przez jst z regionu kujawsko-pomorskiego w okresie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2. W związku z wystąpieniem tej nadzwyczajnej globalnej sytuacji na świecie należało zbadać, czy regulacje prawne ograniczające kontakty bezpośrednie wśród ludności miały wpływ na kontakty międzynarodowe jst. Ponadto ważnym aspektem w zakresie przeprowadzonych

badań było określenie działań, których nie udało się zrealizować partnerom współpracy. Poszukiwano także odpowiedzi na pytanie, czy w tym specyficznym okresie nastąpiła wymiana doświadczeń związanych z walką z koronawirusem SARS-CoV-2? W ramach przeprowadzonych badań próbowano ustalić, czy partnerzy współpracy przekazywali między sobą pomoc finansową lub rzeczową niezbędną do zwalczania pandemii.

Przedstawiając zagadnienie współpracy międzynarodowa przez jst z regionu kujawsko-pomorskiego w okresie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2 należy zaprezentować podstawowe pojęcia, istotne dla zagadnienia, oraz daty graniczne stanu epidemii i stanu zagrożenia epidemicznego.

W myśl art. 2 pkt 22 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi stan epidemii¹⁴⁴⁴ oznacza sytuację prawną wprowadzoną na danym obszarze w związku z wystąpieniem epidemii w celu podjęcia określonych w ustawie działań przeciwepidemicznych i zapobiegawczych dla zminimalizowania skutków epidemii. Stan epidemii w związku z zakażeniami koronawirusem SARS-CoV-2 został na terenie Polski wprowadzony na podstawie § 1 Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii¹⁴⁴⁵ od dnia 20 marca 2020 r. Został odwołany z dniem 16 maja 2022 r. na podstawie § 1 Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 12 maja 2022 r. w sprawie odwołania na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii¹⁴⁴⁶.

Zgodnie zaś z art. 22 pkt 23 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi¹⁴⁴⁷ stan zagrożenia epidemicznego oznacza sytuację prawną wprowadzoną na danym obszarze w związku z ryzykiem wystąpienia epidemii w celu podjęcia określonych w ustawie działań zapobiegawczych. Stan zagrożenia epidemicznego w związku z zakażeniami koronawirusem SARS-CoV-2 został na terenie Polski wprowadzony na podstawie § 1 Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 12 maja 2022 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego¹⁴⁴⁸ od dnia 16 maja 2022 r., zaś odwołany z dniem 1 lipca 2023 r. na podstawie § 1 Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 14

---

¹⁴⁴⁴ t.j. Dz.U. 2022, poz. 1657.

¹⁴⁴⁵ Dz.U. 2020, poz. 491.

¹⁴⁴⁶ Dz.U. 2022, poz. 1027.

¹⁴⁴⁷ t.j. Dz.U. 2022, poz. 1657.

¹⁴⁴⁸ Dz.U. 2022, poz. 1028.

czerwca 2023 r. w sprawie odwołania na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego¹⁴⁴⁹.

1) Wyniki badania ankietowego w zakresie wpływu regulacji związanych z pandemią koronawirusa SARS-CoV-2 na intensywność, treść i formy współpracy międzynarodowej

W pytaniu dotyczącym pandemii koronawirusa SARS-CoV-2, przeprowadzonym na Województwie Kujawsko-Pomorskim, ankietowany wskazał, że regulacje prawne związane z pandemią koronawirusa SARS-CoV-2 miały wpływ na intensywność, treść i formy współpracy międzynarodowej¹⁴⁵⁰.

Na to pytanie ankiety odpowiadały powiaty prowadzące współpracę międzynarodową (6 powiatów w województwie kujawsko-pomorskim). Odpowiedziało na nie 6 respondentów. Dla większości ankietowanych powiatów regulacje związane z pandemią koronawirusa SARS-CoV-2 miały wpływ na intensywność, treść i formy współpracy międzynarodowej ich jednostek samorządu (5 odpowiedzi, tj. 83% respondentów). Przeciwnie zdanie wyraził jeden respondent (tj. 17% respondentów).

To pytanie ankiety skierowane było do gmin prowadzących współpracę międzynarodową (34 gminy w województwie kujawsko-pomorskim, które wzięły udział w badaniu ankietowym). Odpowiedziało na nie 34 respondentów. Odpowiedzi udzielone na pytanie dotyczące wpływu regulacji związanych z pandemią koronawirusa SARS-CoV-2 na intensywność, treść i formy współpracy międzynarodowej prowadzonej przez daną gminę wskazywały w zdecydowanej większości, że taki wpływ nastąpił (32 odpowiedzi, tj. 94% respondentów). Zdanie przeciwne wyraziło dwóch respondentów (tj. 6% respondentów).

Respondenci w ramach następnego pytania, tym razem otwartego, mieli określić, jakie działania współpracy międzynarodowej nie zostały zrealizowane z powodu pandemii koronawirusa SARS-CoV-2. Pytanie otwarte sprawiło, iż część ankietowanych nie udzieliła na nie odpowiedzi. Natomiast udzielone odpowiedzi zasadniczo wskazywały

---

¹⁴⁴⁹ Dz.U. 2022, poz. 1118.

¹⁴⁵⁰ Przede wszystkim ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (t.j. Dz.U. 2022, poz. 1657) oraz rozporządzenia wykonawcze wydane na podstawie art. 46 a i 46 b ustawy (np. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz.U. 2020, poz. 2132).

na działania, które wymagały bezpośredniego kontaktu przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego. Województwo Kujawsko-Pomorskie nie zrealizowało większości działań zaplanowanych na rok 2020. Respondenci z powiatów wśród niezrealizowanych działań wymienili przede wszystkim wizyty studyjne (3 odpowiedzi), ale także wymiany młodzieży, cykliczne spotkania czy zawody, a w jednym przypadku nie doszło do opracowania partnerskiego projektu dotyczącego edukacji. Ankietowani w gminach wskazali, że z powodu pandemii koronawirusa SARS-CoV-2 nie udało się przede wszystkim zrealizować wymian młodzieży i uczniów oraz wizyt studyjnych (po ponad 10 odpowiedzi na każdą z tych opcji). Ponadto respondenci wskazali, że nie udało się wziąć udziału w zaplanowanych targach (lub ich zorganizować), zawodach sportowych, wydarzeniach kulturalnych czy w innych projektach międzynarodowych.

W odpowiedzi na następane pytanie otwarte ankietowani mieli odpowiedzieć, czy w ramach współpracy międzynarodowej realizowanej przez ich jst nastąpiła wymiana doświadczeń dotyczących pandemii koronawirusa. Pytanie otwarte sprawiło, iż część ankietowanych nie udzieliła na nie odpowiedzi. Natomiast udzielone odpowiedzi zasadniczo wskazywały, że taka wymiana doświadczeń nie nastąpiła. Przechodząc do omówienia badania w tym zakresie należy stwierdzić, że przedmiotowa wymiana doświadczeń dotyczących koronawirusa nastąpiła w ramach współpracy międzynarodowej realizowanej przez Województwo Kujawsko-Pomorskie. Przeprowadzono konsultacje międzynarodowe z partnerami współpracy w zakresie zakupów czy organizacji pracy jednostek służby zdrowia. Powiaty zaś w większości takiej formy współpracy międzynarodowej w sytuacji kryzysowej nie realizowały (5 odpowiedzi). W jednym przypadku ankietowany powiat realizował telekonferencję na szczeblu starostów.

Gminy z województwa kujawsko-pomorskiego w badaniu ankietowym wskazały, że nie wymieniano doświadczeń dotyczących pandemii koronawirusa SARS-CoV-2, zaś w czterech przypadkach taka współpraca międzynarodowa miała miejsce. Dwie gminy były beneficjentami pomocy: nastąpił transport medyczny z miasta Ningbo (Chiny) oraz z Mannheim (Niemcy), w drugim przypadku otrzymano środki ochrony osobistej z miasta Guilin (Chiny) podczas pierwszej fali pandemii. Z kolei dwie kolejne gminy były darczyńcami pomocy w zakresie środków farmaceutycznych czy przemysłowych: wysyłano maseczki, rękawiczki, kombinezony czy termometry bezdotykowe do partnerów współpracy (Gmina Nowe swoje mu partnerowi z Ukrainy, zaś Gmina Białe

Błota litewskiemu partnerowi). Jedna z gmin wskazała na wymianę doświadczeń między partnerami w zakresie wsparcia przedsiębiorczości w dobie pandemii.

***

Celem przeprowadzonych badań opisanych w niniejszym podrozdziale było zdiagnozowanie stanu współpracy międzynarodowej jst regionu kujawsko-pomorskiego w okresie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2. W związku z informacjami pozyskanymi w wyniku badania ankietowego można dojść do kilku istotnych wniosków ogólnych.

Dla większości jst z województwa kujawsko-pomorskiego regulacje związane z pandemią koronawirusa SARS-CoV-2 miały wpływ na intensywność, treść i formy współpracy międzynarodowej ich jednostek samorządu (32 gmin oraz 5 powiatów). Ograniczenia prawne i epidemiologiczne (obawa o swoje życie i zdrowie) były na tyle istotne, że wiele działań współpracy międzynarodowej nie zostało w tym okresie zrealizowanych, przede wszystkim tych, które wiązały się z bezpośrednimi kontaktami, np. wizyt studyjnych czy wymiany młodzieży. Zaznaczyć należy, iż ograniczenia pandemiczne i działania w sytuacji kryzysowej pobudziły nowe możliwości – przede wszystkim rozwój komunikacji audio-wizualnej na odległość. Przykładowo województwo przeprowadziło konsultacje międzynarodowe z partnerami współpracy międzynarodowej dotyczące zakupów niezbędnych środków higienicznych, medycznych czy przemysłowych. Ponadto odbyła się także istotna wymiana doświadczeń związana z organizacją pracy jednostek służby zdrowia w okresie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2, szczególnie ważna w pierwszych miesiącach od wprowadzenia stanu epidemicznego w Polsce.

Ważnym aspektem nawiązanej i realizowanej współpracy międzynarodowej w ramach walki z pandemią koronawirusa SARS-CoV-2 było wsparcie otrzymane od partnerów współpracy. Miasto Bydgoszcz otrzymało transport medyczny z miasta Ningbo oraz z miasta Mannheim, zaś miasto Toruń otrzymało środki ochrony osobistej z miasta Guilin podczas pierwszej fali pandemii. Nie tylko polskie jst były beneficjentami pomocy, gdyż same również udzielały wsparcia swoim partnerom.

W okresie stanu epidemii, ze względu na zaangażowanie sił i środków na walkę ze skutkami pandemii koronawirusa SARS-CoV-2, jst z województwa kujawsko-pomorskiego zasadniczo (poza pojedynczymi przypadkami) nie realizowały działań z zakresu współpracy międzynarodowej. Nawiązywana w „zwyczajnych” czasach

paradyplomacja, niestety, w sytuacji globalnej pandemii została wykorzystana w minimalnym zakresie. Oczywiście, można czuć niedosyt, twierdząc, że skala współpracy w zakresie zwalczania pandemii mogłaby być większa, jednakże zauważalne są pozytywne aspekty współpracy międzynarodowej w sytuacji kryzysowej. Pewnie w przypadku kolejnych takich sytuacji ta współpraca będzie lepsza ilościowo i jakościowo.

4. Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego województwa kujawsko-pomorskiego z ich ukraińskimi partnerami w obliczu pełnoskalowej rosyjskiej agresji

Pomimo tego, że badania będące podstawą przedmiotowej dysertacji dotyczyły okresu od powstania jst do 2020 r., mając na uwadze rosyjską agresję wobec Ukrainy trwającą od 24 lutego 2022 r., autor dysertacji uzupełnił je o stan badań obrazujący współpracę międzynarodową polskich (z regionu kujawsko-pomorskiego) i ukraińskich samorządów w okresie agresji. Wnioski o informację publiczną wysłano 4 maja 2023 r. pocztą elektroniczną na oficjalne adresy e-mail 17 jst mających partnerów współpracy międzynarodowej w Ukrainie (Województwo Kujawsko-Pomorskie, Powiat Świecki, Gmina Barcin, Gmina Miasto Brodnica, Gmina Miasto Bydgoszcz, Gmina Miasto Chełmno, Gmina Choceń, Gmina Dąbrowa, Gmina Golub-Dobrzyń, Gmina Grudziądz, Gmina Mogilno, Gmina Nowe, Gmina Obrowo, Gmina Płużnica, Gmina Solec Kujawski, Gmina Miasto Toruń oraz Gmina Miasto Włocławek).

Podczas tych badań poszukiwano odpowiedzi na dwa pytania:

- 1) po pierwsze, czy dana jst z województwa kujawsko-pomorskiego w okresie od rozpoczęcia agresji Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy (tj. od 24 lutego 2022 r.) udzieliła wsparcia finansowego lub rzeczowego ukraińskiemu partnerowi współpracy międzynarodowej?
- 2) po drugie, czy jst w okresie od rozpoczęcia agresji Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy (tj. od 24 lutego 2022 r.) udzieliła innego rodzaju wsparcia niż w pkt. 1 ukraińskiemu partnerowi współpracy międzynarodowej?

1) Województwo Kujawsko-Pomorskie

Przeprowadzone badania wykazały, iż Województwo Kujawsko-Pomorskie nie udzielało swoim partnerom z Ukrainy pomocy finansowej, jednakże¹⁴⁵¹ udzieliło pomocy rzeczowej. Województwo Kujawsko-Pomorskie na podstawie uchwały nr LI/686/22 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 28 listopada 2022 r. w sprawie udzielenia pomocy humanitarnej Obwodowi Żytomierskiemu w Ukrainie¹⁴⁵² udzieliło pomocy rzeczowej temu obwodowi o łącznej wartości 72 614,86 zł (słownie: siedemdziesiąt dwa tysiące sześćset czternaście złotych 86/100)¹⁴⁵³.

Ponadto Województwo Kujawsko-Pomorskie na podstawie uchwały nr LI/683/22 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 28 listopada 2022 r. w sprawie udzielenia pomocy humanitarnej Obwodowi Chmielnickiemu w Ukrainie¹⁴⁵⁴ udzieliło pomocy rzeczowej Obwodowi Chmielnickiemu w Ukrainie o łącznej wartości 72 230,86 zł (słownie: siedemdziesiąt dwa tysiące dwieście trzydzieści złotych 86/100)¹⁴⁵⁵.

Warto w tym miejscu nadmienić, iż Województwo Kujawsko-Pomorskie udzieliło również pomocy rzeczowej dwóm obwodom, które nie są partnerami współpracy międzynarodowej, tj. Obwodowi Dniepropietrowskiemu na kwotę 72 029,08 zł (słownie: siedemdziesiąt dwa tysiące dwadzieścia dziewięć złotych 08/100)¹⁴⁵⁶ oraz

---

¹⁴⁵¹ Odpowiedź z dnia 26 czerwca 2023 r. na wniosek o udostępnienie informacji publicznej. Udzielający odpowiedzi: Sekretarz Województwa Marek Smoczyk.

¹⁴⁵² Zmienionej uchwałą nr LII/705/22 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 19 grudnia 2022 r. zmieniającą uchwałę w sprawie udzielenia pomocy humanitarnej Obwodowi Żytomierskiemu w Ukrainie.

¹⁴⁵³ W postaci: 1) zestawów kuchenek turystycznych gazowych z butlą w liczbie 11 sztuk o łącznej wartości 4 224,00 zł; 2) śpiworów zimowych w liczbie 44 sztuk o łącznej wartości 3 790,16 zł; 3) materiałów opatrunkowych, higienicznych oraz leków o łącznej wartości 5 849,98 zł; 4) artykułów spożywczych o łącznej wartości 14 840,44 zł; 5) gaśnic proszkowych 4 kg w liczbie 39 sztuk o łącznej wartości 4 509,18 zł; 6) agregatów prądotwórczych: a) Rato 2,7 – 2 szt. o łącznej wartości 5 285,16 zł; b) Mitsubishi 2,7 – 2 szt. o łącznej wartości 7 247,24 zł; c) Rato 2,5 – 5 szt. o łącznej wartości 15 872,55 zł; d) Honda 3,8 – 1 szt. o wartości 5 736,55 zł; e) Rato 5,6 – 1 szt. o wartości 5 259,60 zł.

¹⁴⁵⁴ Zmienionej uchwałą nr LII/706/22 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 19 grudnia 2022 r. zmieniającą uchwałę w sprawie udzielenia pomocy humanitarnej Obwodowi Chmielnickiemu w Ukrainie.

¹⁴⁵⁵ W postaci: 1) zestawów kuchenek turystycznych gazowych z butlą w liczbie 10 sztuk o łącznej wartości 3 840,00 zł; 2) śpiworów zimowych w liczbie 44 sztuk o łącznej wartości 3 790,16 zł; 3) materiałów opatrunkowych, higienicznych oraz leków o łącznej wartości 5 849,98 zł; 4) artykułów spożywczych o łącznej wartości 14 840,44 zł; 5) gaśnic proszkowych 4 kg w liczbie 39 sztuk o łącznej wartości 4 509,18 zł; 6) agregatów prądotwórczych: a) Rato 2,7 – 2 szt. o łącznej wartości 5 285,16 zł; b) Mitsubishi 2,7 – 2 szt. o łącznej wartości 7 247,24 zł; c) Rato 2,5 – 5 szt. o łącznej wartości 15 872,55 zł; d) Honda 3,8 – 1 szt. o wartości 5 736,55 zł; e) Rato 5,6 – 1 szt. o wartości 5 259,60 zł.

¹⁴⁵⁶ Uchwała nr LII/707/22 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 19 grudnia 2022 r. zmieniająca uchwałę w sprawie udzielenia pomocy humanitarnej Obwodowi Dniepropietrowskiemu w Ukrainie.

Obwodowi Donieckiemu na kwotę 72 230,86 zł (słownie: siedemdziesiąt dwa tysiące dwieście trzydzieści złotych 86/100)¹⁴⁵⁷.

W ramach „innego rodzaju wsparcia” dla swoich partnerów¹⁴⁵⁸ współpracy międzynarodowej Województwo w okresie od 13 marca 2022 r. do 8 lipca 2022 r. pozyskało od pozostałych partnerów współpracy i przekazało ok. 550 palet pomocy w postaci: lekarstw, żywności, śpiworów, odzieży i obuwia, agregatów prądotwórczych, chemii gospodarczej, artykułów higienicznych, filtrów do wody, materiałów opatrunkowych i medycznych, materacy, wózków dla dzieci, wózków inwalidzkich oraz sprzętu strażackiego. Przekazano także dla Obwodu Chmielnickiego sprzęt diagnostyczny pozyskany od Szpitala Uniwersyteckiego nr 2 im. dr. Jana Bizuela w Bydgoszczy.

2) Powiat Świecki

Powiat Świecki¹⁴⁵⁹ nie udzielał pomocy finansowej swojemu partnerowi współpracy międzynarodowej, tj. Rejonowi Użhorodzkiemu. Udzielił jednakże pomocy rzeczowej w zakresie: latarek, telefonów, akumulatorów, apteczek oraz bandaży.

Ponadto w ramach „innego rodzaju wsparcia” dla swojego partnera współpracy międzynarodowej przeprowadzono zbiórki artykułów spożywczych, leków i odzieży, oraz dostarczono te produkty na Ukrainę.

3) Barcin – gmina wiejska

Gmina Barcin¹⁴⁶⁰ nie udzielała pomocy finansowej swojemu partnerowi współpracy międzynarodowej, tj. Miastu Bursztyn. Udzieliła jednakże następującej pomocy rzeczowej: żywność, artykuły higieniczne, odzież, agregaty prądotwórcze, karimaty, śpiwory, czołówki trekkingowe, powerbanki, na łączną kwotę: 88 168,39 zł (słownie: osiemdziesiąt osiem tysięcy sto sześćdziesiąt osiem złotych 39/100). Zakupiono i przekazano także agregat prądotwórczy AP110B o mocy 100 kVA wraz z automatyką na kwotę 110 000 zł (słownie: sto dziesięć tysięcy złotych 00/100).

---

¹⁴⁵⁷ Uchwała nr LII/708/22 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 19 grudnia 2022 r. zmieniająca uchwałę w sprawie udzielenia pomocy humanitarnej obwodowi donieckiemu w Ukrainie.

¹⁴⁵⁸ Dla partnerów współpracy oraz następujących ukraińskich miejscowości: Kijów, Lwów, Łuck, Równe, Winnica, Kuhari, Krzemieniec, Czerniowice, Zaporozże, Miżhirja, Mikołajów, Kropywnycki, Bucza, Sumy, Chersoń, Czernichów oraz Bachmut.

¹⁴⁵⁹ Odpowiedź z dnia 5 maja 2023 r., na wniosek o udostępnienie informacji publicznej. Udzielający odpowiedzi: Starosta Powiatu Świeckiego Barbara Studzińska.

¹⁴⁶⁰ Odpowiedź z dnia 9 maja 2023 r. na wniosek o udostępnienie informacji publicznej. Udzielający odpowiedzi: Zastępca Burmistrza Barcina Hubert Łukomski.

W zakresie „innego rodzaju wsparcia” zorganizowano dla 40 dzieci i młodzieży z miasta Bursztyn wraz z opiekunami letni wypoczynek w terminie 1–10 lipca 2022 r. na kwotę 85 033,33 zł (słownie: osiemdziesiąt pięć tysięcy trzydzieści trzy złote 33/100).

4) Brodnica – gmina miejska

Gmina Miasto Brodnica¹⁴⁶¹ nie udzielała pomocy finansowej swojemu partnerowi współpracy międzynarodowej, tj. Miastu Iwano-Frankiwnsk. Udzieliła jednakże pomocy rzeczowej: śpiworów, koców, materiałów medycznych, agregatu prądowórczego i generatora prądu na łączną kwotę 61 856,85 zł (słownie: sześćdziesiąt jeden tysięcy osiemset pięćdziesiąt sześć złotych 85/100). Przekazano również dwóm innym miastom, które nie są partnerami współpracy międzynarodowej, tj. Zbarażowi oraz Tarnopolowi, syreny alarmowe do ostrzegania i alarmowania swoich mieszkańców przed zagrożeniami.

W zakresie „innego rodzaju wsparcia” przekazano Tarnopolowi 8 radiotelefonów na potrzeby wojska.

5) Bydgoszcz – gmina miejska (miasto na prawach powiatu)

Podczas badań ustalono¹⁴⁶², że Bydgoszcz udzieliła pomocy finansowej w formie dotacji celowej po 100 000 zł (słownie: sto tysięcy złotych) swoim partnerom współpracy międzynarodowej, tj. Miastu Krzemieńczuk oraz Miastu Czerkasy na wsparcie humanitarne społeczności Krzemieńczuka i Czerkas oraz przebywających w tych miastach uchodźców wewnętrznych.

Ponadto w zakresie „innego rodzaju wsparcia” Bydgoszcz w ramach zbiorów pieniężnych, poprzez Towarzystwo Miłośników Miasta Bydgoszczy, przekazała organizacjom pomocowym wskazanym przez partnerskie miasta: Czerkasy i Krzemieńczuk po 100 000 zł (słownie: sto tysięcy złotych 00/100) na cele humanitarne.

Dodatkowo Gmina Miasto Bydgoszcz zaangażowała miasta partnerskie spoza Ukrainy celem pozyskania wsparcia materialnego i finansowego dla partnerów ukraińskich oraz uchodźców z Ukrainy przebywających w Bydgoszczy. W wyniku tego działania Rada Miasta Mannheim przekazała na te cele 250 000 euro, zaś samorząd miasta Wilhelmshaven przekazał 10 000 euro. Miasto Bydgoszcz także pośredniczyło w

---

¹⁴⁶¹ Odpowiedź z dnia 17 maja 2023 r. na wniosek o udostępnienie informacji publicznej. Udzielający odpowiedzi: Sekretarz Miasta Brodnica Elwira Kempczyńska.

¹⁴⁶² Odpowiedź z dnia 5 maja 2023 r. na wniosek o udostępnienie informacji publicznej. Udzielający odpowiedzi: Edyta Świerczek, Biuro Komunikacji Społecznej, Urząd Miasta Bydgoszczy.

przekazywaniu pomocy materialnej pochodzącej z miast partnerskich, organizując bezpośrednie transporty na Ukrainę (do takich instytucji jak: szpitale, instytucje pomocy społecznej, centra humanitarne dla uchodźców).

6) Chełmno – gmina miejska

Gmina Miasto Chełmno¹⁴⁶³ nie udzielała pomocy finansowej swojemu partnerowi współpracy międzynarodowej, tj. Miastu Kaniów. Udzieliła jednakże pomocy rzeczowej: środków higienicznych (pieluszek dla dzieci i pieluchomajtek dla dorosłych), środków opatrunkowych, kołder, śpiworów, żywności, agregatów prądotwórczych oraz namiotu NS na łączną kwotę 35 934,52 zł (słownie: trzydzieści pięć tysięcy dziewięćset trzydzieści cztery złote 52/100). Ponadto zrealizowano usługę transportową z pomocą humanitarną do Kaniowa na kwotę 1 845 zł (słownie: jeden tysiąc osiemset czterdzieści pięć złotych 00/100).

W zakresie „innego rodzaju wsparcia” pokryto koszty pobytu artystów z grupy IVAZAR, którzy przyjechali do Chełmna z miasta partnerskiego – koszt 7 770,75 zł (słownie: siedem tysięcy siedemset siedemdziesiąt złotych 75/100). Gmina Miasto Chełmno przeznaczyła także na cele magazynowe pomocy ze zbiorów (m.in. dla Kaniowa) dwa pomieszczenia miejskie w oficynie przy ul. Grudziądzkiej 36 w Chełmnie.

7) Choceń – gmina wiejska

Gmina Choceń¹⁴⁶⁴ udzieliła pomocy rzeczowej swojemu partnerowi współpracy międzynarodowej, tj. Miastu Chmielnicki w postaci współfinansowania zakupu z Gminą Lubraniec i przekazania uniwersytetowi znajdującemu się u partnera współpracy agregatu prądotwórczego.

Ponadto w zakresie „innego rodzaju wsparcia” przekazywano pomoc rzeczową z przeprowadzonych zbiorów oraz zorganizowano miejsca zakwaterowania dla uchodźców.

---

¹⁴⁶³ Odpowiedź z dnia 25 maja 2023 r. na wniosek o udostępnienie informacji publicznej. Udzielający odpowiedzi: Burmistrz Chełmna Artur Mikiewicz.

¹⁴⁶⁴ Odpowiedź z dnia 4 maja 2023 r. na wniosek o udostępnienie informacji publicznej. Udzielający odpowiedzi: Zastępca Wójta Gminy Choceń Agnieszka Świątkowska.

8) Dąbrowa – gmina wiejska

Gmina Dąbrowa¹⁴⁶⁵ nie udzielała pomocy finansowej swojemu partnerowi współpracy międzynarodowej, tj. Gminie Mena. Udzieliła jednakże pomocy rzeczowej, przekazano: agregaty prądotwórcze (3 szt.), baterie oraz latarki na łączną kwotę 14 948,88 zł (słownie: czternaście tysięcy dziewięćset czterdzieści osiem złotych 88/100). Ponadto przekazano używany samochód osobowy, będący własnością Gminy Dąbrowa. Nie udzielono „innego rodzaju wsparcia”.

9) Golub-Dobrzyń – gmina wiejska

Gmina Golub-Dobrzyń¹⁴⁶⁶ nie udzielała pomocy finansowej swojemu partnerowi współpracy międzynarodowej, tj. Gminie Trościaniec. Udzieliła jednakże pomocy rzeczowej w zakresie: odzieży, śpiworów, latarek, środków chemicznych i higienicznych, środków opatrunkowych oraz butelek dziecięcych do karmienia na łączną kwotę ok. 29 200 zł (słownie: dwadzieścia dziewięć tysięcy dwieście złotych). W zakresie „innego rodzaju wsparcia” przekazano pojazd marki Ford Transit Custom o wartości 60 tys. zł (zakupiony ze zbiórki publicznej).

10) Grudziądz – gmina wiejska

Gmina Grudziądz¹⁴⁶⁷ nie udzielała pomocy finansowej, rzeczowej ani „innego rodzaju wsparcia” swojemu partnerowi współpracy międzynarodowej, tj. Gminie Winniki, w okresie od rozpoczęcia pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę.

11) Mogilno – gmina miejsko-wiejska

W badaniu ustalono¹⁴⁶⁸, że Gmina Mogilno udzieliła pomocy finansowej w kwocie 160 000 zł (słownie: sto sześćdziesiąt tysięcy złotych) partnerowi współpracy międzynarodowej, tj. Miastu Brody. Udzieliła ponadto pomocy rzeczowej w zakresie: karimat turystycznych, odzieży, śpiworów, środków higienicznych, artykułów chemicznych, środków opatrunkowych, lekarstw, apteczek, artykułów

---

¹⁴⁶⁵ Odpowiedź z dnia 2 czerwca 2023 r. na wniosek o udostępnienie informacji publicznej. Udzielający odpowiedzi: Sekretarz Gminy Dąbrowa Andrzej Konieczka.

¹⁴⁶⁶ Odpowiedź z dnia 6 czerwca 2023 r. na wniosek o udostępnienie informacji publicznej. Udzielający odpowiedzi: Zastępca Wójta Gminy Golub-Dobrzyń Krzysztof Pieczka.

¹⁴⁶⁷ Odpowiedź z dnia 8 maja 2023 r. na wniosek o udostępnienie informacji publicznej. Udzielający odpowiedzi: Zastępca Wójta Gminy Grudziądz Anna Palczewska.

¹⁴⁶⁸ Odpowiedź z dnia 4 maja 2023 r. na wniosek o udostępnienie informacji publicznej. Udzielający odpowiedzi: Sekretarz Miasta Mogilno Teodor Pryka.

spożywczych, latarek, baterii, powerbanków, naczyń jednorazowych na łączną kwotę 42 552,82 zł (słownie: czterdzieści dwa tysiące pięćset pięćdziesiąt dwa złote 82/100).

Należy podkreślić, że 70 696,66 zł (słownie: siedemdziesiąt tysięcy sześćset dziewięćdziesiąt sześć złotych 66/100) w ramach udzielonej pomocy finansowej i rzeczowej miało swe źródło w darowiźnie innego partnera współpracy międzynarodowej, tj. Gminy Engelskirchen. Nie przekazano „innego rodzaju wsparcia”.

12) Nowe – gmina wiejska

Gmina Nowe¹⁴⁶⁹ nie udzielała pomocy finansowej Miastu Radziwiłłów. Udzieliła jednakże pomocy rzeczowej w postaci zakupu i przekazania agregatu prądotwórczego. Gmina przekazała używany autobus szkolny, będący własnością samorządu. Ze zbiorów od mieszkańców przekazano leki, chemię gospodarczą oraz odzież. Ponadto Gminna Przychodnia Zdrowia przekazała używaną karetkę medyczną.

W zakresie „innego rodzaju wsparcia” Gmina Nowe zorganizowała oraz sfinansowała letni wypoczynek dla 20 dzieci z gminy Radziwiłłów.

13) Obrowo – gmina wiejska

Gmina Obrowo¹⁴⁷⁰ nie udzielała pomocy finansowej swojemu partnerowi współpracy międzynarodowej, tj. Gminie Słobidka-Kulczijewceka. Udzieliła jednakże pomocy rzeczowej, tj. przekazała samochód marki Mercedes Benz Sprinter 519 CDI, piły spalinowe Stihl (2 szt.) oraz tablety Huawei Media Pad (10 szt.). Gmina nie realizowała „innego rodzaju wsparcia”.

14) Płużnica – gmina wiejska

Gmina Płużnica¹⁴⁷¹ nie udzielała pomocy finansowej, rzeczowej ani „innego rodzaju wsparcia” swojemu partnerowi współpracy międzynarodowej, tj. Miastu Ostróg, w okresie od rozpoczęcia agresji Rosji na Ukrainę.

15) Solec Kujawski – gmina miejsko-wiejska

---

¹⁴⁶⁹ Odpowiedź z dnia 1 czerwca 2023 r. na wniosek o udostępnienie informacji publicznej. Udzielający odpowiedzi Burmistrz Nowego Czesław Woliński.

¹⁴⁷⁰ Odpowiedź z dnia 14 czerwca 2023 r. na wniosek o udostępnienie informacji publicznej. Udzielający odpowiedzi: Skarbnik Gminy Obrowo Joanna Faleńska.

¹⁴⁷¹ Odpowiedź z dnia 8 maja 2023 r. na wniosek o udostępnienie informacji publicznej. Udzielający odpowiedzi: Skarbnik Gminy Płużnica Marzena Machniak-Papierkiewicz.

Gmina Solec Kujawski¹⁴⁷² nie udzielała pomocy finansowej swojemu partnerowi współpracy międzynarodowej, tj. Miastu Basztanka. Udzieliła jednakże pomocy rzeczowej w postaci sfinansowania transportu darów z Solca Kujawskiego do Miasta Basztanka. Zebrano i przekazano ponadto partnerowi: odzież, leki, żywność, środki higieniczne.

Gmina w zakresie „innego rodzaju wsparcia” zawarła umowę najmu lokalu na czas nieoznaczony dla rodziny z Ukrainy.

16) Toruń – gmina miejska (miasto na prawach powiatu)

Gmina Miasto Toruń¹⁴⁷³ nie udzielała pomocy finansowej swojemu partnerowi współpracy międzynarodowej, tj. Miastu Łuck. Udzieliła jednakże pomocy rzeczowej w zakresie: żywności (konserw, słodyczy, zup instant), środków higieny osobistej, środków czystości, odzieży, latarek, materiałów opatrunkowych, baterii, noszy płachtowych, namiotów wojskowych, śpiworów, koców termicznych, karimat czy apteczek na łączną kwotę: 283 207 zł (słownie: dwieście osiemdziesiąt trzy tysiące dwieście siedem złotych). Gmina nie realizowała „innego rodzaju wsparcia”.

17) Włocławek – gmina miejska (miasto na prawach powiatu)

Gmina Miasto Włocławek¹⁴⁷⁴ nie udzielała pomocy finansowej swojemu partnerowi współpracy międzynarodowej, tj. Miastu Izmaïl. Udzieliła jednakże pomocy rzeczowej w zakresie rozkładanych krzeseł oraz generatorów prądotwórczych.

Gmina w ramach „innego rodzaju wsparcia” przetransportowała dary przekazane przez mieszkańców Włocławka i mieszkańców portugalskiego miasta Loulé.

W pracy podjęto próbę ustalenia, czy od pełnoskalowej agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w dniu 24 lutego 2022 r. została nawiązana przez samorządy terytorialne z regionu kujawsko-pomorskiego współpraca międzynarodowa z jednostkami terytorialnymi w Ukrainie.

---

¹⁴⁷² Odpowiedź z dnia 8 maja 2023 r. na wniosek o udostępnienie informacji publicznej. Udzielający odpowiedzi: Zastępca Burmistrza Solca Kujawskiego Barbara Białkowska.

¹⁴⁷³ Odpowiedź z dnia 18 lipca 2023 r. na wniosek o udostępnienie informacji publicznej. Udzielający odpowiedzi: Dyrektor Biura Obsługi Urzędu Miasta Torunia Paweł Czechowski.

¹⁴⁷⁴ Odpowiedź z dnia 17 maja 2023 r. na wniosek o udostępnienie informacji publicznej. Udzielający odpowiedzi: Aleksandra Kulińska, Kierownik Referatu Kultury, Wydziału Kultury, Promocji i Komunikacji Społecznej, Urząd Miasta Włocławek.

18) W dniu 9 października 2023 r. przesłano do wszystkich jst z województwa kujawsko-pomorskiego wnioski o informację publiczną w zakresie:

- 1) Proszę o informację, czy Państwa jst (jednostka samorządu terytorialnego) w okresie od rozpoczęcia agresji Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy (tj. od 24 lutego 2022 r.) nawiązała współpracę międzynarodową z ukraińskim partnerem (miastem lub inną jednostką terytorialną)?
- 2) W przypadku odpowiedzi twierdzącej proszę o nazwę partnera współpracy międzynarodowej.

W wyniku przeprowadzonych badań ustalono, że 4 gminy, tj. Gmina Chełmno (powiat chełmiński), Gmina Lubień Kujawski (powiat włocławski), Gmina Mrocza (powiat nakielski) oraz Gmina Stolno (powiat chełmiński) nawiązały współpracę międzynarodową z samorządami ukraińskimi po 24 lutego 2022 r.

Gmina Chełmno oraz Gmina Stolno nawiązały współpracę z gromadami¹⁴⁷⁵: Snovśk, Horodnia, Tupyhiv, z którymi podpisały memorandum o współpracy. Gromada Snovśk położona jest w rejonie koriukowskim w obwodzie czernihowskim w Ukrainie¹⁴⁷⁶. Zajmuje powierzchnię 1283 km², którą zamieszkuje 21 262 osoby¹⁴⁷⁷. Gromada Horodnia położona jest w rejonie czernihowskim w obwodzie czernihowskim w Ukrainie i zajmuje powierzchnię 1234,89 km², zamieszkałą przez 20 644 osoby¹⁴⁷⁸. Gromada Tupyhiv położona jest w rejonie czernihowskim w obwodzie czernihowskim w Ukrainie i zajmuje powierzchnię 162 km², zamieszkałą przez 2714 osób¹⁴⁷⁹

Gmina Lubień Kujawski, podpisując w listopadzie 2022 r. list intencyjny, nawiązała współpracę międzynarodową z Miastem Ochtyrka, leżącym w rejonie ochtyrskim, w obwodzie sumskim. Ochtyrka zajmuje powierzchnię 32 km², którą zamieszkuje 48 tys. mieszkańców¹⁴⁸⁰.

---

¹⁴⁷⁵ Spotkanie online przedstawicieli gmin partnerskich, https://e-chelmno.pl/pl/11_wiadomosci/71217_spotkanie-online-z-przedstawicielami-gromad-z-ukrainy.html [dostęp: 10.12.2023]; <https://bip.chelmno.ug.gov.pl/artukul/503/7985/spotkanie-online-z-przedstawicielami-gromad-z-ukrainy> [dostęp: 10.12.2023].

¹⁴⁷⁶ Gromada Snovśk, <https://snovmr.gov.ua> [dostęp: 10.12.2023].

¹⁴⁷⁷ Gromada Snovśk informacje, <https://snovmr.gov.ua/znajomstvo-z-mistom/pasport-gromady/> [dostęp: 10.12.2023]. Stan na 01.01.2023 r.

¹⁴⁷⁸ Gromada Horodnia, https://gormr.gov.ua/wp-content/uploads/2022/02/Pasport-Gorodnyanskoyi-Gromady_compressed.pdf [dostęp: 10.12.2023]. Stan na 1.1.2022 r.

¹⁴⁷⁹ Gromada Tupyhiv, <https://tupyhiv-gromada.gov.ua/pro-gromadu-10-45-12-03-03-2018/> [dostęp: 10.12.2023]. Stan na 01.01.2018 r.

¹⁴⁸⁰ Ochtyrka to Miasto Bohaterów. Polskie korzenie Ochtyrki, <https://lubienkujawski.pl/wp-content/uploads/2022/11/Ochtyrka-to-Miasto-Bohaterow.-Polskie-korzenie-Ochtyrki-1.pdf> [dostęp: 10.12.2023].

Gmina Mroczka podpisała 25 kwietnia 2023 r. list intencyjny z Miastem Żółkiew, położonym w rejonie lwowskim w obwodzie lwowskim w Ukrainie. Miasto partnerskie zajmuje 7,6 km² powierzchni, którą zamieszkuje 13 899 osób¹⁴⁸¹.

Istotnym impulsem do nawiązania współpracy międzynarodowej z ukraińskimi jednostkami terytorialnymi w okresie po rozpoczęciu agresji było przede wszystkim podjęcie przez Sejm RP uchwały z dnia 5 sierpnia 2022 r. w sprawie nawiązania i wzmocnienia współpracy między samorządami terytorialnymi Polski i Ukrainy oraz chęć pomocy humanitarnej społecznościom tych jednostek terytorialnych¹⁴⁸². W treści tejże uchwały wskazano, iż „W związku z tym Sejm Rzeczypospolitej Polskiej zwraca się z apelem do wszystkich władz samorządowych w Polsce: wojewódzkich, powiatowych i gminnych, o nawiązanie współpracy z ich odpowiednikami, władzami samorządowymi walczącej z rosyjskim najazdem Ukrainy, a jeśli taka współpraca już istnieje – o jej wydatne wzmocnienie”. W przypadku Gminy Lubień Kujawski oraz Miasta Ochtyrka w tekście listu intencyjnego jego strony wprost podkreśliły, że nawiązanie współpracy było związane z podjęciem przedmiotowej uchwały Sejmu RP.

***

Celem przeprowadzonych badań opisanych w niniejszym podrozdziale było zdiagnozowanie stanu współpracy międzynarodowej jst regionu kujawsko-pomorskiego w zakresie udzielenia pomocy finansowej oraz rzeczowej partnerom z Ukrainy po wybuchu pełnoskalowej wojny. Zrealizowane badania były podstawą do sformułowania kilku wniosków.

Pierwszym jest to, że jst z województwa kujawsko-pomorskiego w znacznej większości (15 na 17 jst mających ukraińskiego partnera)¹⁴⁸³ udzieliły pomocy finansowej bądź rzeczowej lub innej (np. pośrednictwo w przekazaniu pomocy rzeczowej) w okresie od 24 lutego 2022 r. do chwili udzielenia informacji publicznej.

Po drugie, większość jednostek samorządowych zrealizowała pomoc rzeczową, tylko w dwóch przypadkach (Miasto Bydgoszcz, Gmina Mogilno) udzielono wsparcia finansowego.

Po trzecie, w ramach współpracy międzynarodowej Miastu Bydgoszczy udało się zainteresować udzieleniem wsparcia ukraińskim partnerom innych swych partnerów

---

¹⁴⁸¹ Miasto Żółkiew, <https://zhovkva-rada.gov.ua/pro-misto/istorija-ta-simvolika-mista.html> [dostęp: 10.12.2023].

¹⁴⁸² M.P. 2022 poz. 769.

¹⁴⁸³ Pomocy nie udzieliły Gmina Grudziądz oraz Gmina Płużnica.

współpracy międzynarodowej (Miasto Mannheim oraz Miasto Wilhelmshaven). Miasto Włocławek przekazało zaś Miastu Izmail w Ukrainie wsparcie rzeczowe od mieszkańców portugalskiego Miasta Loulé.

Główną dziedziną współpracy międzynarodowej jst z kujawsko-pomorskiego w okresie od 24 lutego 2022 r. była pomoc humanitarna dla ukraińskich partnerów. Jak wynika z przeprowadzonych badań, paradyplomacja samorządów może odgrywać znaczącą rolę w obliczu sytuacji nadzwyczajnych występujących w partnerskim samorządzie.

Samorządy terytorialne z regionu kujawsko-pomorskiego, szczególnie te posiadające partnerów współpracy międzynarodowej w Ukrainie, bezpośrednio po pełnoskalowej agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę odegrały istotną rolę w inicjowaniu oraz koordynowaniu pomocy humanitarnej. Zarówno Województwo Kujawsko-Pomorskie¹⁴⁸⁴, powiaty¹⁴⁸⁵, jak i gminy organizowały zbiórki żywności, odzieży, leków czy środków chemicznych dla Ukraińców¹⁴⁸⁶. Ponadto samorządy z własnych budżetów, na podstawie uchwał organów stanowiących, udzielały pomocy finansowej oraz rzeczowej społecznościom swoich samorządów partnerskich¹⁴⁸⁷.

Pomoc dla społeczności Ukrainy organizowały również organizacje pozarządowe, których obszar działania obejmuje m.in. województwo kujawsko-pomorskie (przykładowo Fundacja Chcepomagam z Bydgoszczy, Polski Czerwony Krzyż czy Stowarzyszenie „Dzięki Wam” z Bydgoszczy)¹⁴⁸⁸. Organizowały one zbiórki pieniężne oraz rzeczowe, a także ich transport do miejscowości z Ukrainy. Wsparcie oferowane przez organizacje pozarządowe (szczególnie te zajmujące się prawami człowieka) polegało na organizacji pomocy prawnej dla Ukraińców (m.in. Kujawsko-Pomorski Dom Ukraiński czy Fundacja EMIC)¹⁴⁸⁹. Pomoc prawną świadczyły również

---

¹⁴⁸⁴ Realna pomoc dla Ukraińców, <https://kujawsko-pomorskie.pl/aktualnosci/realna-pomoc-dla-ukraincow/> [dostęp: 10.12.2023].

¹⁴⁸⁵ Powiat toruński na pomoc Ukrainie, <https://samorząd.pap.pl/klub-samorzadowy/piotrkow-trybunalski/kategoria/aktualnosci/powiat-torunski-na-pomoc-ukrainie-i> [dostęp: 10.12.2023].

¹⁴⁸⁶ Zbiórki dla Ukrainy w kujawsko-pomorskim, <https://bydgoszcz.tvp.pl/58799089/zbiorki-dla-ukrainy-w-kujawsko-pomorskim> [dostęp: 10.12.2023]; <https://kujawsko-pomorskie.pl/edukacja/zbiorka-solidarni-z-ukraina/> [dostęp: 10.12.2023].

¹⁴⁸⁷ P. Kuczkowski, *Pomoc polskich miast na prawach powiatu udzielana ukraińskim partnerom współpracy międzynarodowej w okresie rosyjskiej agresji. Przykład województwa kujawsko-pomorskiego*, „Copernicus Political and Legal Studies” 2023, nr 2, s. 41-43.

¹⁴⁸⁸ Dołącz do wolontariuszy kwestujących dla Ukrainy, https://bydgoszcz.pck.pl/aktualnosc,33,dolacz_do_wolontariuszy_kwestujacych_dla_ukrainy.html [dostęp: 10.12.2023]; <https://chcepomagam.pl/co-robimy-dzialalnosc-fundacji-chcepomagam/uchodzctwo/> [dostęp: 10.12.2023].

¹⁴⁸⁹ Pomoc prawna, <https://www.bydgoszcz.pl/ukraina/wazne-informacje-dla-obywateli-ukrainy/pomoc-prawna/> [dostęp: 10.12.2023].

Okręgowa Rada Adwokacka i Okręgowa Izba Radców Prawnych (w Bydgoszczy i Toruniu)¹⁴⁹⁰. Organizacje pozarządowe realizowały również pomoc psychologiczną, bardzo potrzebną w tym okresie (m.in. Stowarzyszenie „Mentalnie Równi” oraz Instytut Zdrowia Mentalnego)¹⁴⁹¹. Wiele działań podejmowały także parafie¹⁴⁹², przedsiębiorstwa czy ochotnicze straże pożarne oraz koła gospodyń wiejskich.

Powyższe działania samorządów, nie tylko władz jst, ale i społeczności je zamieszkujących, weryfikują w okresie nadzwyczajnych okoliczności „moc” zawieranych w „zwyczajnym” czasie porozumień o współpracy. Kujawsko-pomorskie instytucje samorządowe (jst i jednostki im podległe) były przede wszystkim inicjatorami akcji pomocowych dla Ukraińców, ale także współpracowały z organizacjami pozarządowymi w organizacji pomocy.

Rozpoczęcie pełnoskalowej agresji przez Federację Rosyjską w Ukrainie było podstawą do rewizji współpracy międzynarodowej z partnerami z Federacji Rosyjskiej oraz Białorusi. Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego zakończył współpracę międzynarodową z Obwodem Nowogrodzkim oraz Smoleńskim w Federacji Rosyjskiej oraz Obwodem Mohylewskim na Białorusi, zaś Miasto Toruń wypowiedziało umowę o współpracy z Miastem Kaliningrad. Pomimo starań Prezydenta Miasta Włocławka, radni miejscy Włocławka nie zdecydowali się podjąć uchwały o zakończeniu współpracy z Miastem Mohylew na Białorusi¹⁴⁹³. Umowa o współpracy, zawarta jeszcze w latach 70. XX w., funkcjonuje nadal.

---

¹⁴⁹⁰ Porady prawne dla obywateli Ukrainy, <https://www.torun.pl/pl/porady-prawne-dla-obywateli-ukrainy/> [dostęp: 10.12.2023]; <https://www.bydgoszcz.pl/ukraina/wazne-informacje-dla-obywateli-ukrainy/pomoc-prawna/> [dostęp: 10.12.2023].

¹⁴⁹¹ Miasto Żnin, <https://znin.pl/pl/contents/content/93/3849> [dostęp: 10.12.2023].

¹⁴⁹² Parafie, pomoc dla Ukrainy, <https://archidiecezja.pl/parafie-pomoc-dla-ukrainy/> [dostęp: 10.12.2023].

¹⁴⁹³ Współpraca z miastem Mohylew, <https://wloclawek.esesja.pl/posiedzenie/36d8b74f-4ef7-4> [dostęp: 10.12.2023].

Zakończenie

Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego z regionu kujawsko-pomorskiego jest tematem ważnym ze względów poznawczych, ale także diagnostyczno-eksperymentalnych. Paradyplomacja, która została poddana procesowi badawczemu, realizowana jest od 30 lat funkcjonowania w Polsce samorządu terytorialnego, ukształtowanego w wyniku transformacji politycznej lat 80. i 90. XX wieku. W początkowym okresie rozwijała się ona poprzez faktyczne działania, później zaś państwo stworzyło odpowiednie instrumenty prawne do takich działań. W ustawie z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa cały rozdział 6 poświęcono współpracy zagranicznej. Wskazano, że województwo może realizować współpracę w szczególności poprzez umowy, inicjatywy zagraniczne województwa czy przystępowanie do międzynarodowych zrzeszeń regionalnych¹⁴⁹⁴. Rady powiatów, na podstawie ustawy z dnia 21 stycznia 2000 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej¹⁴⁹⁵, nabyły kompetencje do podejmowania uchwał w sprawach współpracy ze społecznościami lokalnymi innych państw oraz przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych. Na podstawie zaś ustawy z dnia 11 kwietnia 2001 r. o zmianie ustaw: o samorządzie gminnym, o samorządzie powiatowym, o samorządzie województwa, o administracji rządowej w województwie oraz o zmianie niektórych innych ustaw¹⁴⁹⁶ gmina otrzymała do realizacji nowe zadanie własne w zakresie współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw. Ponadto organy stanowiące gminy zyskały kompetencje do podejmowania uchwał w sprawach współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw oraz przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych. Zauważalna jest tu pewna niekonsekwencja ustawodawcy, który w przypadku powiatów nie uczynił ze „współpracy międzynarodowej” zadania własnego, jak w przypadku gmin. Ponadto gminy uzyskały kompetencje do współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw, powiaty zaś wyłącznie z lokalnymi.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, samorzady terytorialne w początkowej fazie prowadzonej paradyplomacji czyniły to na podstawie formalnych dokumentów:

---

¹⁴⁹⁴ Dz.U. 1998 Nr 91, poz. 576.

¹⁴⁹⁵ Dz.U. 2000 Nr 12, poz. 136.

¹⁴⁹⁶ Dz.U. 2001 Nr 45, poz. 497.

zazwyczaj listów intencyjnych, umów czy porozumień. Wraz z upływem czasu współpraca prowadzona była również na podstawie umów wielostronnych, w ramach projektów czy organizacji sieciowych. Znaczącą rolę zaczyna odgrywać współpraca o charakterze nieformalnym. Ewolucja ta jest wynikiem trendów zauważalnych w stosunkach międzynarodowych podmiotów subpaństwowych na świecie.

Na podstawie przeprowadzonych badań należy postawić wnioski, że dokonała się zmiana klasycznego paradygmatu prowadzenia polityki zagranicznej wyłącznie przez państwa na rzecz zaangażowania się w nią innych podmiotów pozapaństwowych, w tym podmiotów subpaństwowych. Dotychczasowa realizacja współpracy międzynarodowej przez jst z regionu kujawsko-pomorskiego potwierdza ten paradygmat, pomimo że aktualnie tylko część jednostek samorządowych podejmuje się aktywności międzynarodowej.

W niniejszej pracy doktorskiej określono dwa cele badawcze, które w wyniku przeprowadzonych badań zostały zrealizowane. Pierwszy to cel poznawczy, który został osiągnięty poprzez uzupełnienie dotychczasowych informacji na temat paradyplomacji jst regionu kujawsko-pomorskiego. W pracy przedstawiono stan oraz skalę współpracy międzynarodowej jst, w tym jej realizację w warunkach szczególnych, a mianowicie podczas pandemii koronawirusa SARS-CoV-2 oraz rosyjskiej pełnoskalowej agresji na Ukrainę. Ponadto zrealizowano cel użyteczny, gdyż wyniki przeprowadzonych badań, a także sformułowane wnioski mogą być przydatne władzom jednostek samorządu terytorialnego w zakresie nawiązywania i rozwoju współpracy międzynarodowej.

W dwóch pierwszych rozdziałach pracy przedstawiono aspekty teoretyczne współpracy międzynarodowej jst, jej zakres, podmioty w niej uczestniczące oraz przedmiot. Opisano genezę podmiotów subpaństwowych, a także omówiono pojęcie dyplomacji publicznej, będącej istotnym elementem dyplomacji danego państwa, a realizowanym również w ramach współpracy międzynarodowej przez podmioty subpaństwowe. Nie sposób realizować procesu badawczego dotyczącego współpracy międzynarodowej bez analizy aspektów prawnych jej dotyczących. Zaprezentowano uwarunkowania prawne paradyplomacji polskich jst, formy współpracy międzynarodowej, w tym jej szczególną odmianę, tj. przedstawicielstwo zagraniczne jst. Z kolei w dwóch ostatnich, na podstawie dokumentów (protokołów z prac Komisji Współpracy Międzynarodowej i Promocji Województwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego, aktów normatywnych organów Województwa Kujawsko-Pomorskiego, powiatów, gmin czy rozmów z pracownikami urzędów), dokonano analizy

działalności międzynarodowej jst. regionu oraz przedstawiono wyniki badań ankietowych.

Przeprowadzone badania miały dać odpowiedź na zakreślone we wstępie liczne pytania badawcze, których głównym celem było potwierdzenie lub zaprzeczenie postawionym w dysertacji hipotezom.

Pierwsze z nich brzmiało: czy polskie jst mają podmiotowość prawnomiędzynarodową lub czy są podmiotem stosunków międzynarodowych? Analizując poszczególne atrybuty podmiotowości prawnomiędzynarodowej stwierdzono, że polskie jst nie są podmiotami, które posiadają podmiotowość prawnomiędzynarodową. Powyższe twierdzenie wynika z tego, iż pomimo posiadania przez nie zdolności prawnej nie zostały wyposażone w zdolność do nabywania praw i do zaciągania zobowiązań międzynarodowych. Jak zostało to uzasadnione w pracy, nie posiadają prawa legacji, czyli prawa utrzymywania stosunków dyplomatycznych (biernego prawa legacji, czyli przyjmowania przedstawicieli dyplomatycznych z innych państw oraz czynnego prawa legacji, czyli wysyłania własnych przedstawicieli dyplomatycznych). Nie zmienia tego fakt tworzenia przez polskie jst własnych przedstawicielstw zagranicznych, przede wszystkim w Brukseli, gdyż nie są one tworzone na podstawie prawa międzynarodowego publicznego. Ponadto polskie podmioty subpaństwowe nie posiadają atrybutu *ius tractatum*, czyli prawa zawierania umów międzynarodowych, gdyż ani przepisy prawa międzynarodowego publicznego, ani przepisy prawa krajowego nie dają im takiego uprawnienia. Nie zmienia tego zapatrywania możliwość zawierania porozumień między polskimi jst a ich zagranicznymi partnerami subpaństwowymi, gdyż nie mają one charakteru umów międzynarodowych. Wreszcie należy wskazać, iż polskie jst nie posiadają *ius standi*, czyli prawa występowania z roszczeniami międzynarodowymi oraz obowiązku ponoszenia odpowiedzialności międzynarodowej. Należy w tym miejscu podkreślić, że odpowiedzialność na gruncie prawa międzynarodowego publicznego można ponieść jedynie za czyn sprzeczny z prawem międzynarodowym, czyli taki, który stanowi naruszenie zobowiązania międzynarodowego. Skoro porozumienia międzynarodowe oraz inicjatywy zagraniczne jst nie podlegają kognicji prawa międzynarodowego ze względu na to, iż nie mają charakteru umowy międzynarodowej, to nie mogą one ponosić odpowiedzialności prawnomiędzynarodowej, ani w związku z tym występować z roszczeniami międzynarodowymi. Jednostki subpaństwowe, pomimo że nie posiadają zdolności prawnomiędzynarodowej, to jednakże posiadają zdolność

politycznomiędzynarodową, tzn. są uczestnikami stosunków międzynarodowych. Podmiotowość politycznomiędzynarodowa jest to zdolność do świadomego działania międzynarodowego, którego celem jest zaspokajanie własnych potrzeb podmiotu. Takie działania niewątpliwie prowadzą polskie jst. W ten sposób zaspokajają zbiorowe potrzeby wspólnoty w zakresie współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw. Podejmują współpracę zarówno o charakterze formalnym, jak i coraz częściej nieformalnym. Ponadto realizują wspólne projekty o charakterze międzynarodowym czy też stają się członkami organizacji sieciowych.

Badania przeprowadzone w niniejszej pracy dały także odpowiedź na pytanie dotyczące statusu prawnego przedstawicielstw polskich jst z zagranicą. Dowiedziono, że przedstawicielstwa zagraniczne władz lokalnych i regionalnych nie mają statusu dyplomatycznego. Funkcjonują w różnych formach prawnych i w związku z tym posiadają różny status. Zasadniczą formą organizacyjną jest funkcjonowanie przedstawicielstwa jako komórki organizacyjnej urzędu marszałkowskiego (tak jest w przypadku Województwa Kujawsko-Pomorskiego). Kolejną formą jest funkcjonowanie przedstawicielstwa jako samodzielnej jednostki budżetowej. Trzecią występującą na gruncie polskim formą przedstawicielstw jest działalność w postaci stowarzyszeń władz lokalnych i regionalnych. Zwierzchnikiem dyrektorów przedstawicielstw zagranicznych nie jest minister spraw zagranicznych, a są nimi wyłącznie marszałkowie województw czy też ciała statutowe stowarzyszenia.

Z przeprowadzonych przez autora pracy badań wynika, że nie istnieją odrębne regulacje prawne, których przedmiotem byłoby tworzenie i funkcjonowanie przedstawicielstw zagranicznych jst, dlatego też funkcjonują one wyłącznie na podstawie takich aktów ustrojowych, jak: statut danej jst, statut danej jednostki budżetowej, statut stowarzyszenia czy też regulaminy organizacyjne.

W odpowiedzi na kolejne pytanie badawcze dotyczące organów administracji rządowej oraz zakresu uprawnień do wykonywania nadzoru nad współpracą międzynarodową polskich jst należy stwierdzić, że Konstytucja RP określa zamknięty katalog organów nadzoru nad jst, którymi są Prezes Rady Ministrów i wojewodowie, a w zakresie spraw finansowych regionalne izby obrachunkowe. Organy te mogą stosować środki informacyjno-doradcze, korygujące, a także personalne wobec organów jst w zakresie zadań własnych, w tym z zakresu współpracy międzynarodowej ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi. Wychodząc z założenia dotyczącego zamkniętego katalogu organów nadzoru, należy stwierdzić, że wszystkie inne co

najwyżej mogą być organami posiadającymi pewne kompetencje nadzorcze nad działaniami samorządu terytorialnego. W zakresie spraw związanych ze współpracą międzynarodową warto zwrócić uwagę na kompetencje ministra właściwego ds. zagranicznych. W myśl art. 4 ustawy z dnia 15 września 2000 r. o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych, wejście w życie uchwały organu stanowiącego jest dotyczącej przystąpienia do zrzeszenia następuje wyłącznie po uzyskaniu zgody ministra właściwego do spraw zagranicznych. Organem pośredniczącym w uzyskiwaniu tej zgody jest wojewoda. Minister ten, w myśl ustawy, posiada także uprawnienie do cofnięcia udzielonej uprzednio zgody w przypadku wystąpienia rozbieżności pomiędzy celami polityki zagranicznej państwa a polityką tego zrzeszenia. Ponadto ustawa ta w art. 6 nakłada także na organ wykonawczy danej jest obowiązek informacyjny, polegający na przedłożeniu wojewodzie, ministrowi właściwemu do spraw administracji publicznej, ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego oraz ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych informacji o przystąpieniu do zrzeszenia wraz z dokumentem świadczącym o członkostwie jednostki w zrzeszeniu, z tłumaczeniem na język polski sporządzonym przez tłumacza przysięgłego.

Kompetencje ministra właściwego ds. zagranicznych w sferze współpracy międzynarodowej województwa wynikają także z art. 77 ust. 1 ustawy o samorządzie województwa. Z przepisu tego wynika, że uchwała sejmiku województwa dotycząca „Priorytetów współpracy zagranicznej województwa”, a także inicjatywy zagraniczne województwa, w tym w szczególności projekty umów o współpracy regionalnej, mogą być podejmowane wyłącznie za zgodą ministra właściwego do spraw zagranicznych. Należy zaznaczyć, że w tym przypadku środki nadzoru nad samorządem terytorialnym realizowane przez ministra właściwego ds. zagranicznych należy zakwalifikować jako środki *ex ante*, o charakterze prewencyjnym.

Pytanie badawcze dotyczyło także skali zaangażowania jst z regionu kujawsko-pomorskiego we współpracę międzynarodową. Województwo kujawsko-pomorskie składa się ze 144 gmin (w tym 92 wiejskich, 17 miejskich (w tym 4 miast na prawach powiatu), 35 miejsko-wiejskich) oraz 19 powiatów ziemskich. Zrealizowane badanie wykazało, że 37 na 144 gmin ogółem (26% wszystkich gmin) realizuje działania z zakresu współpracy międzynarodowej, w tym 10 gmin miejskich, 13 gmin miejsko-wiejskich oraz 14 gmin wiejskich. Na poddanym badaniu 17 gmin ogółem aż 10 prowadzi współpracę międzynarodową (59%), w tym w grupie gmin miejsko-wiejskich na 35 gmin

ogółem 13 z nich prowadzi współpracę międzynarodową (37%), natomiast w przypadku gmin wiejskich na 92 gminy ogółem 14 prowadzi współpracę międzynarodową (15%). W wyniku badania wykazano, iż wszystkie miasta na prawach powiatu (m. Bydgoszcz, m. Toruń, m. Włocławek oraz m. Grudziądz) prowadzą współpracę międzynarodową. Poza tymi szczególnymi gminami miejskimi największą aktywność w województwie kujawsko-pomorskim wykazują gminy powiatu nakielskiego, w którym na 5 gmin ogółem aż 4 (80%) realizują współpracę międzynarodową, a także gminy z powiatów: bydgoskiego (4 gminy na 8 gmin ogółem) oraz mogileńskiego (2 gminy na 4 gminy ogółem). Najmniejszą aktywność dotyczącą współpracy międzynarodowej wykazują zaś gminy z powiatów lipnowskiego oraz sępoleńskiego, w których żadna z gmin takiej współpracy nie realizuje. Gminy w województwie kujawsko-pomorskim mają 108 partnerów współpracy międzynarodowej.

W przypadku powiatów tylko 31% prowadzi działania dotyczące współpracy międzynarodowej, 69% powiatów nie podjęło takiej współpracy. Powiaty z województwa kujawsko-pomorskiego mają 8 partnerów współpracy międzynarodowej. Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego realizuje zaś współpracę międzynarodową z 26 partnerami współpracy międzynarodowej.

W ramach badania ankietowego ustalono, że tylko około 25% samorządów w województwie kujawsko-pomorskim realizuje zadania z zakresu współpracy międzynarodowej. Nie jest to duża skala, jednakże warto zauważyć, że województwo kujawsko-pomorskie nie jest województwem granicznym, w związku z tym nie występuje tutaj współpraca transgraniczna, a wyłącznie współpraca międzyterytorialna. Wynik badania obrazuje pewną tendencję – gminy typowo miejskie zawierają częściej partnerstwa niż gminy miejsko-wiejskie czy wiejskie. Taki stan rzeczy wynika przede wszystkim z posiadania odpowiednich zasobów finansowych, a także odpowiednio przygotowanych pracowników, którzy odpowiadają za nawiązanie i realizację nawiązanej współpracy międzynarodowej. Ponadto do zadań tych pracowników należy pozyskiwanie środków zewnętrznych na prowadzoną paradyplomację z budżetu MSZ czy środków z UE. Gminy wiejskie, mające zazwyczaj mniejsze dochody budżetowe oraz kadrę, która nie posługuje się biegle językami obcymi, nie są zainteresowane w większości nawiązywaniem współpracy międzynarodowej.

W przypadku powiatów ziemskich procentowo niewiele więcej z nich niż gmin realizuje współpracę międzynarodową. Warto zauważyć, iż te występujące w bliskim

sąsiedztwie miast na prawach powiatu, czyli powiaty: bydgoski, grudziądzki, toruński czy włocławski nie mają żadnego partnera współpracy międzynarodowej.

Województwo Kujawsko-Pomorskie, a także miasta na prawach powiatu, w szczególności Bydgoszcz oraz Toruń, mają odpowiednie zasoby finansowe (własne oraz ze środków zewnętrznych) oraz organizacyjne (posiadają odrębne komórki organizacyjne ds. współpracy międzynarodowej, a pracownicy zajmują się wyłącznie tymi zadaniami) do prowadzenia aktywnej paradyplomacji nawet z partnerami z tak odległych kierunków, jak Chiny czy USA. Te samorzady ponadto podejmują długoterminową, przemyślaną współpracę międzynarodową (opartą o wytyczne z dokumentów programowych) z podmiotami subpaństwowymi.

Samorzady z regionu kujawsko-pomorskiego prowadzą współpracę międzynarodową w większości z sąsiadami Polski. Województwo Kujawsko-Pomorskie w roku 2020 miało partnerów z Rosji, Litwy, Białorusi, Ukrainy, Niemiec, Słowacji, aż 54 gminy nawiązały partnerstwa z jednostkami terytorialnymi bezpośrednich sąsiadów naszego państwa, tj. z Niemiec, Ukrainy, Litwy, Czech, Słowacji, Białorusi i Rosji, zaś w przypadku powiatów wszystkie partnerstwa nawiązano z jednostkami terytorialnymi państw graniczących z Polską: 3 z jednostkami z Niemiec, 2 z Litwy oraz 1 z Ukrainy. Warto podkreślić, że podmioty subpaństwowe z państw sąsiadujących występują jako trzy pierwsze wybory kierunków współpracy międzynarodowej (niemiecki wybrały 26 jst, ukraiński 17 jst, zaś litewski 12 jst).

W pracy poszukiwano również odpowiedzi na pytanie o najczęstszą formę nawiązywanej współpracy międzynarodowej przez jst z regionu kujawsko-pomorskiego. W wyniku przeprowadzonych badań ustalono, że w regionie kujawsko-pomorskim jst najliczniej podejmują współpracę o charakterze formalnym w postaci umowy, porozumienia czy listu intencyjnego. Taką współpracę realizuje Województwo Kujawsko-Pomorskie, 5 powiatów oraz 30 gmin. Ponadto zyskuje na znaczeniu współpraca o charakterze nieformalnym oraz ta w postaci realizacji projektów międzynarodowych, którą realizuje Województwo, 1 powiat oraz 5 gmin w regionie. Samorzady z regionu kujawsko-pomorskiego funkcjonują również w organizacjach sieciowych o charakterze międzynarodowym, które realizuje województwo oraz 3 samorzady gminne (miejskie).

Z powyższego wynika, że obecnie w województwie kujawsko-pomorskim zdecydowanie najczęstszą formą współpracy jest realizacja formalnej współpracy międzynarodowej. Zauważalny jest jednak trend, że w miarę upływu czasu i w wyniku

nawiązywania kolejnych relacji przez mieszkańców, organizacje pozarządowe czy szkoły (realizujące wymiany młodzieży) współpraca nieformalna zaczyna odgrywać coraz większą rolę. W dzisiejszym globalizującym się świecie nie są potrzebne żadne umowy czy porozumienia, aby realizować owocną i trwałą współpracę.

W pracy poszukiwano również odpowiedzi na pytanie o bariery występujące w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej jst z regionu kujawsko-pomorskiego. W ramach przeprowadzonych badań stwierdzono, że dla jst regionu kujawsko-pomorskiego zasadniczą barierę stanowią trudności w wygospodarowaniu w budżecie środków finansowych na współpracę międzynarodową (dla 21 jst w regionie), a także inne dotyczące aspektów finansowych, tzn. odległość pomiędzy partnerami współpracy, co wpływa na koszty współpracy (19 jst) oraz trudności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na współpracę międzynarodową (17 jst). Niewątpliwie usunięcie zdiagnozowanych w niniejszej pracy barier, stanowiących istotne problemy w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej, wpłynie na większą liczbę nawiązywanej współpracy, w tym zwiększy wymiar osiągniętych efektów współpracy w zakresie korzyści społecznych, kulturalnych czy gospodarczych. W związku z takimi wynikami badań postulować należy o wygospodarowanie większych środków w budżecie państwa będących w dyspozycji Ministra Spraw Zagranicznych na paradyplomację. Skoro jst mają realizować współpracę międzynarodową zgodną z polityką zagraniczną państwa to warto, aby otrzymywały odpowiednie środki grantowe.

Poprzez zrealizowane badania poszukiwano również odpowiedzi na pytanie o efekty współpracy międzynarodowej jst z regionu kujawsko-pomorskiego. W ramach przeprowadzonego badania własnego, dotyczącego współpracy międzynarodowej, najbardziej istotnymi efektami z niej wynikającymi są przede wszystkim korzyści społeczne, współpraca kulturalna oraz gospodarcza.

Do pierwszej grupy zaliczyć należy rozwój społeczeństwa obywatelskiego, wymianę dobrych praktyk, a także współpracę między szkołami. Jako współpracę kulturalną należy traktować poznawanie obyczajów, kultury partnera czy współpracę zespołów ludowych i instytucji kultury. W zakresie współpracy gospodarczej realizowane są misje gospodarcze poza granicami Polski, np. w Chinach czy USA. Fundusze na ten cel ze środków UE pozyskuje samorząd województwa, a korzystają przedsiębiorcy z poszczególnych gmin (przykład Gminy Rojewo, która poprzez Stowarzyszenie Metropolia Bydgoszcz zabiegała o środki dla przedsiębiorców).

Przedostatnie pytanie badawcze brzmiało: jaki jest stan współpracy międzynarodowej jst z regionu kujawsko-pomorskiego w okresie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2? W ramach przeprowadzonego badania własnego ustalono, że 42 jst z regionu kujawsko-pomorskiego mające partnera współpracy międzynarodowej nie zrealizowało całości lub części zadań zaplanowanych na 2020 r. w ramach współpracy międzynarodowej. Najczęstszymi działaniami, których nie udało się zrealizować w województwie kujawsko-pomorskim z powodu pandemii koronawirusa SARS-CoV-2, były te związane z wymianą młodzieży i uczniów (11 jst) oraz z organizacją wizyt studyjnych (13 jst). Województwo zaś nie zrealizowało większości zadań zaplanowanych na rok 2020. Współpraca międzynarodowa wiąże się również z wymianą doświadczeń, szczególnie w kontekście zwalczania pandemii koronawirusa SARS-CoV-2. W tym okresie tylko 6 jst z regionu kujawsko-pomorskiego wykorzystało własne kontakty międzynarodowe do wymiany doświadczeń. Przykładowo Województwo Kujawsko-Pomorskie w ramach wymiany doświadczeń przeprowadziło konsultacje międzynarodowe z partnerami współpracy w zakresie zakupów czy organizacji pracy jednostek ochrony zdrowia. Miasto Bydgoszcz otrzymało transport medyczny z Ningbo w Chinach oraz z Mannheim w Niemczech, Miasto Toruń natomiast otrzymało środki ochrony osobistej z partnerskiego miasta Guilin w Chinach. Warte zaznaczenia jest to, że Gmina Nowe oraz Gmina Białe Błota przekazały swoim partnerom współpracy (z Ukrainy – tj. Miastu Radziwiłłów oraz Litwy tj. Gminie Mariampol) maseczki, rękawiczki, kombinezony czy termometry bezdotykowe. Ponadto należy zaznaczyć, że na intensywność, treść i formy współpracy międzynarodowej miały wpływ wprowadzone regulacje związane z pandemią koronawirusa SARS-CoV-2 (38 jst).

Mając na uwadze fakt, że była to zasadniczo pierwsza tak poważna sytuacja kryzysowa o zasięgu globalnym, można przypuszczać, iż w ramach wyciągniętych przez jst wniosków w przyszłości więcej samorządów będzie wykorzystywać współpracę międzynarodową do rozwiązywania problemów kryzysowych.

Ostatnim z pytań badawczych w niniejszej pracy było to, jaka jest skala udzielonej przez jst z regionu kujawsko-pomorskiego pomocy finansowej i rzeczowej ukraińskim partnerom współpracy międzynarodowej po 24 lutego 2022 r., czyli po rozpoczęciu pełnoskalowej agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę. W wyniku przeprowadzonych badań ustalono, że jst z regionu kujawsko-pomorskiego w przeważającej większości (15

na 17 jst mających ukraińskiego partnera)¹⁴⁹⁷ udzieliły pomocy finansowej bądź rzeczowej lub innej (np. pośrednictwo w przekazaniu pomocy rzeczowej) w okresie od 24 lutego 2022 r. do chwili udzielenia informacji publicznej. Pomoc udzielona partnerom ukraińskim miała przede wszystkim charakter rzeczowy. Warto nadmienić, iż główną dziedziną współpracy międzynarodowej w tym okresie była pomoc humanitarna dla ukraińskich partnerów. Należy dojść do jednoznacznego wniosku, że skala pomocy ze względu na jej rozmiar, jak i liczbę zaangażowanych jednostek samorządowych z województwa kujawsko-pomorskiego była znaczna. Taki stan rzeczy dowodzi, że współpraca międzynarodowa może odgrywać ważną rolę w obliczu sytuacji nadzwyczajnych, które mogą spotkać jednego z partnerów współpracy międzynarodowej.

W ramach pracy wyartykułowano hipotezy badawcze.

Pierwsza hipoteza główna brzmiała następująco: tradycyjne stosunki międzynarodowe realizowane między aktorami państwowymi uzupełniane są obecnie nową siecią powiązań między społecznościami lokalnymi oraz regionalnymi w formie współpracy przekraczającej granice państw. Współpraca ta, jako ważna kompetencja realizująca konstytucyjną zasadę samodzielności samorządu, została nadana polskim jednostkom samorządu terytorialnego na mocy ustaw ustrojowych regulujących status tych jednostek. W niniejszej pracy ta hipoteza została potwierdzona. Należy zaznaczyć, że w związku z ewolucją stosunków międzynarodowych, poza państwami, które posiadają zasadniczą pozycję oraz wpływ na formowanie porządku międzynarodowego, istotną rolę zaczynają odgrywać niepaństwowi aktorzy stosunków międzynarodowych, w tym polskie jst. Wynika to z zmiany paradygmatu stosunków międzynarodowych, w którym dotychczasowe stosunki międzynarodowe między państwami uzupełniane są nową siecią powiązań między społecznościami lokalnymi oraz regionalnymi, wykraczającymi poza granice państw. W przypadku współpracy międzynarodowej realizowanej przez samorządy, opiera się ona na oddolnym zaangażowaniu się w nią społeczności gmin, powiatów czy województw, władz lokalnych lub regionalnych czy też stowarzyszeń. Warto zaznaczyć, iż polskie jst realizują współpracę międzynarodową, mając na uwadze zasadę decentralizacji państwa i samodzielności samorządu terytorialnego. Zgodnie zaś z zasadą samodzielności jst wykonują na podstawie ustaw w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność istotną część zadań publicznych oraz w ten sposób uczestniczą w sprawowaniu władzy publicznej. W przypadku zadań

---

¹⁴⁹⁷ Pomocy nie udzieliły Gmina Grudziądz oraz Gmina Płużnica.

dotyczących współpracy międzynarodowej w art. 172 Konstytucji RP wskazano na uprawnienie polskich jst do przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych, a także do współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw. Ponadto, mając na uwadze zasadę decentralizacji oraz zasadę samodzielności jst, w ustawach ustrojowych umieszczono odpowiednie uregulowania, które dają polskim jst możliwość realizowania współpracy międzynarodowej. W art. 7 pkt. 20 ustawy o samorządzie gminnym ustawodawca do katalogu zadań własnych gminy dodał nowe zadanie własne fakultatywne, tj. współpracę ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw. Ponadto, zgodnie z art. 18 ust. 2 pkt. 12 a ustawy o samorządzie gminnym, do wyłącznej kompetencji rady gminy należy podejmowanie uchwał w sprawach współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw oraz przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych. Wreszcie, jeśli chodzi o kompetencje samorządu gminnego, w art. 84 a ustawodawca wskazał na możliwość przystępowania gminy do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych. W ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym pomimo tego, że ustawodawca wprost nie określił, iż zadanie dotyczące współpracy międzynarodowej jest zadaniem własnym, jak to nastąpiło w przypadku samorządu gminnego, to uregulowano, że w zakresie kompetencji rady powiatu do jej wyłącznej kompetencji zgodnie z art. 9 pkt. 12 ustawy należy „podejmowanie uchwał w sprawach współpracy ze społecznościami lokalnymi innych państw oraz przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych”. Mając na uwadze ten przepis oraz zadania powiatu określone w art. 4 ustawy, należy stwierdzić, że powiat uzyskał kompetencje do realizacji współpracy międzynarodowej w ramach katalogu zadań własnych. Ponadto, w myśl art. 75 a ustawy o samorządzie powiatowym, uzyskał prawo do przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych. Najszersze regulacje, a zarazem uprawnienia do nawiązywania i realizowania współpracy międzynarodowej, posiadają województwa samorządowe, w przypadku których ustawodawca poświęcił współpracy międzynarodowej cały rozdział 6. Zgodnie z art. 76 ust. 1 ustawy o samorządzie województwa prawodawca zastrzegł, że współpraca województwa ze społecznościami regionalnymi innych państw ma być prowadzona zgodnie z prawem wewnętrznym, polityką zagraniczną państwa i jego międzynarodowymi zobowiązaniami oraz w granicach zadań i kompetencji województwa.

Z powyższego wynika, że polskie jst uzyskały dość dużą samodzielność w realizowaniu działań związanych ze współpracą międzynarodową i w związku z tym uzupełniają o nowe treści dotychczasową współpracę realizowaną na poziomie państw. Poprzez te działania polskie jst stały się niewątpliwie podmiotami wykonującymi dyplomację publiczną. Polskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych wskazuje: „Dyplomacja publiczna obejmuje działania o charakterze strategicznym, koordynacyjnym i wykonawczym, które poprzez kształtowanie postaw społecznych i opinii publicznej za granicą mają na celu uzyskanie zrozumienia i poparcia dla polskiej racji stanu i polityki zagranicznej RP”¹⁴⁹⁸. Zatem polskie samorzady poprzez realizację paradyplomacji, w sferze promocji walorów turystycznych Polski w zakresie swoich małych ojczyzn, promocji lokalnych przedsiębiorców czy realizowania wymiany społeczności wpływają na budowanie pozytywnego wizerunku Polski za granicą.

Na koniec należy podkreślić, że ewolucyjne zmiany, które dokonują się w stosunkach międzynarodowych poprzez zwiększenie w nich roli podmiotów subpaństwowych, są próbą dostosowania polityki, dotychczas realizowanej przez państwa, do wyzwań występujących w XXI wieku. Kwestia ta zdaje się być zauważona przez władze centralne w Polsce, gdyż w Strategii Polskiej Polityki Zagranicznej na lata 2017–2021 podkreślono: „Sukces polskiej polityki zagranicznej zależy nie tylko od skuteczności polskiej dyplomacji czy też szerzej – organów administracji rządowej. Polska musi korzystać z potencjału i zaangażowania zarówno samorządów, jak i organizacji pozarządowych, podejmujących działania zarówno w najbliższym sąsiedztwie, jak i w odległych regionach świata”¹⁴⁹⁹.

W pracy poddano weryfikacji drugą hipotezę, która brzmiała: współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego w regionie kujawsko-pomorskim jest ważnym czynnikiem sprzyjającym rozwojowi społeczności lokalnych i regionalnych, realizowanym przez samorząd. Jest ona realizowana przede wszystkim jako współpraca o charakterze formalnym. Dynamika współpracy międzynarodowej jest zróżnicowana w poszczególnych jst z regionu kujawsko-pomorskiego.

Z przeprowadzonych badań własnych w ramach ankietowanych jst w województwie kujawsko-pomorskim wynika, że większość mieszkańców posiada wiedzę o partnerach współpracy oraz zakresie współpracy międzynarodowej jednostek

---

¹⁴⁹⁸ Dyplomacja publiczna, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/dyplomacja-publiczna> [dostęp: 12.12.2022].

¹⁴⁹⁹ MSZ, strategia, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/strategia> [dostęp: 01.08.2023].

samorządowych. Odpowiednia komunikacja na linii władze samorządowe – mieszkańcy w zakresie przedmiotu współpracy oraz podmiotów współpracy zwiększa szansę na wystąpienie postawy aktywnej wobec podejmowanej współpracy międzynarodowej. W jst regionu kujawsko-pomorskiego zauważalne są trzy podstawowe, niekonkurencyjne dziedziny współpracy międzynarodowej, tj. kultura, promocja jst oraz edukacja. Samorządy z regionu kujawsko-pomorskiego traktują współpracę międzynarodową jako taką, która przynosi korzyści przede wszystkim społeczne i kulturalne, ale także polityczne, jednakże jest ona realizowana przez niewiele jednostek samorządowych z województwa. Mając na uwadze dziedziny współpracy można wnioskować, iż nie wymaga ona tak dużego nakładu danej jst, jak te z dziedziny infrastruktury. Współpraca międzynarodowa jest niewątpliwie ważnym elementem procesu integracji społeczeństw, w tym przede wszystkim Europy, a także europejskim czynnikiem ich rozwoju społecznego. Jednakże dla zrealizowania celów gospodarczych zasadnicze wydaje się strategiczne podejście jst z regionu do tej kategorii spraw publicznych. Niestety, w większości przypadków jst nie posiadają dokumentów strategicznych, dotyczących długotrwałej i perspektywicznej wizji współpracy międzynarodowej.

Samorządy terytorialne współpracę międzynarodową oceniają pozytywnie, ponieważ wpływa ona na rozwój społeczno-kulturalny społeczeństw. Aktywność międzynarodowa jst jest wykorzystywana do wymiany doświadczeń (co jest realizowane przede wszystkim przez wizyty studyjne i wymianę młodzieży), kultywowanie kultury, w tym często wspólnej, rozwój młodzieży (wymiany w ramach szkół, poznawanie kultur oraz języków obcych), a także mobilizuje do udzielania pomocy w sytuacjach nadzwyczajnych (w okresie pandemii koronawirusa czy wojny w Ukrainie). Należy zaznaczyć, iż efekty współpracy międzynarodowej nie są widoczne natychmiast, a najczęściej dopiero w dłuższym horyzoncie czasowym. Ponadto samorządy z regionu kujawsko-pomorskiego widzą korzyści płynące ze współpracy i, pomimo długiego oczekiwania na efekty, planują w perspektywie najbliższych dziesięciu lat zwiększyć swoją aktywność międzynarodową (ponad 70 samorządów terytorialnych).

Na koniec należy zaznaczyć, że ze względu na niezbyt dużą liczbę samorządów terytorialnych z województwa kujawsko-pomorskiego prowadzących współpracę międzynarodową, zrealizowanych badań własnych nie należy traktować jako reguł generalnych właściwych dla wszystkich samorządów w Polsce, ale jako opis i ocenę zastanej rzeczywistości badanych jednostek. Warto podkreślić, że rozwój współpracy międzynarodowej będzie możliwy w przypadku, gdy doprowadzi się do usunięcia

ograniczających ją barier organizacyjnych i finansowych O ile z pierwszymi samorządy mogą same sobie poradzić w krótszej bądź dłuższej perspektywie, o tyle problemy finansowania współpracy międzynarodowej powinny być zauważone przez władze centralne i rozwiązane w sposób systemowy. Wskazane byłoby również dalsze finansowanie kooperacji międzynarodowej jst ze środków Unii Europejskiej.

Spis literatury

I Akty prawne

Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 23 listopada 1944 r. o organizacji i zakresie działania samorządu terytorialnego (Dz.U. 1944 Nr 14, poz. 74).

Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 21 sierpnia 1944 r. o trybie powołania władz administracji ogólnej I-szej i II-jej Instancji (Dz.U. 1944 Nr 2, poz. 8 z późn. zm.).

Dekret z dnia 30 marca 1945 r. o utworzeniu województwa gdańskiego (Dz.U. 1945 Nr 11, poz. 57).

Europejska Karta Samorządu Lokalnego, sporządzona w Strasburgu dnia 15 października 1985 r. (Dz.U. 1994 Nr 124, poz. 607).

Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi, sporządzona w Madrycie dnia 21 maja 1980 r. (Dz.U. 1993 Nr 61, poz. 287).

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

Konwencja o Przywilejach i Immunitetach Organizacji Wyspecjalizowanych przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 21 listopada 1947 r. (Dz.U. 1970 Nr 4, poz. 25 z późn. zm.).

Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych, sporządzona w Wiedniu dnia 18 kwietnia 1961 r. (Dz.U. 1965 Nr 37, poz. 232).

Konwencja wiedeńska o prawie traktatów, sporządzona w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. (Dz.U. 1990 Nr 74, poz. 439).

Konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych sporządzona w Wiedniu dnia 24 kwietnia 1963 r. (Dz.U. z 1982 r. Nr 13, poz. 98).

Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Białoruś o głównych zasadach współpracy transgranicznej, zawarte w Warszawie 24 kwietnia 1992 roku (M.P. 2003 Nr 37, poz. 518).

Rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 9 lutego 2016 r. w sprawie Rejestru Europejskich Ugrupowań Współpracy Terytorialnej (Dz.U. 2016, poz. 199).

Rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 17 czerwca 2009 r. w sprawie sposobu prowadzenia Rejestru Europejskich Ugrupowań Współpracy Terytorialnej (Dz.U. 2009 Nr 105, poz. 875).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1302/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT) w celu doprecyzowania, uproszczenia

i usprawnienia procesu tworzenia takich ugrupowań oraz ich funkcjonowania (Dz.U. UE L z 2013 r. Nr 347, s. 303 z późn. zm.).

Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2137/85 z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie europejskiego ugrupowania interesów gospodarczych (EUIG) (Dz.U. UE L. z 1985 r. Nr 199, s. 1).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie określenia miast oraz gmin wchodzących w skład województw (Dz.U. 1975 Nr 17, poz. 92).

Rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT) (Dz.U. UE L. z 2006 r. Nr 210, s. 19-24).

Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 z późn. zm.).

Ustawa Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 r. (Dz.U. 1935 Nr 30, poz. 227).

Ustawa Konstytucyjna z dnia 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym (Dz.U. 1982 Nr 84, poz. 426 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 17 marca 1921 roku – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1921 Nr 44, poz. 267 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (t.j. Dz.U. 2022, poz. 1277 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym Państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych (Dz.U. 1975 Nr 16, poz. 91 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 4 marca 2005 r. o europejskim zgrupowaniu interesów gospodarczych i spółce europejskiej (Dz.U. 2018, poz. 2036 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 7 listopada 2008 r. o europejskim ugrupowaniu współpracy terytorialnej (t.j. Dz.U. 2021, poz. 1219).

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (t.j. Dz.U. 2021, poz. 305 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. Ordynacja wyborcza do rad gmin (Dz.U. 1990 Nr 16, poz. 96 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 22 marca 1990 r. o pracownikach samorządowych (Dz.U. 1990 Nr 21, poz. 124 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 25 września 1954 r. o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych (Dz.U. 1954 Nr 43, poz. 191 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 7 października 1992 r. o regionalnych izbach obrachunkowych (Dz.U. 2019, poz. 2137 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. 2022, poz. 559 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j. Dz.U. 2022, poz. 528).

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (t.j. Dz.U. 2022, poz. 547).

Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego (Dz.U. 1983 Nr 41, poz. 185 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej (Dz.U. 1950 Nr 14, poz. 130 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 22 marca 1990 r. o terenowych organach rządowej administracji ogólnej (Dz.U. 1990 Nr 21, poz. 123 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 29 listopada 1972 r. o utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych (Dz.U. 1972 Nr 49, poz. 312).

Ustawa z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (t.j. Dz.U. 2020, poz. 127 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (t.j. Dz.U. 2023, poz. 190).

Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (Dz.U. Nr 96, poz. 603 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych (Dz.U. 2000 Nr 91, poz. 1009 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 28 czerwca 1950 r. o zmianach podziału administracyjnego Państwa (Dz.U. 1950 Nr 28, poz. 255).

Ustawa z dnia 12 czerwca 1937 r. o zmianie granic województw: poznańskiego, pomorskiego, warszawskiego i łódzkiego (Dz.U. 1937 Nr 46, poz. 350).

Ustawa z dnia 29 grudnia 1989 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. 1989 Nr 75, poz. 444 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1990 Nr 16, poz. 94 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej – w związku z reformą ustrojową państwa (Dz.U. 1998 Nr 106, poz. 668 z późn. zm.).

II Opracowania zwarte

Antoszewski A., *System polityczny RP*, Warszawa 2012.

Arendarska J., *Amerykańska dyplomacja publiczna w okresie zimnej wojny*, [w:] B. Ociepka (red.), *Historia w dyplomacji publicznej*, Warszawa 2015.

Astramowicz-Leyk T., *Cooperation of the Regional and Local Authorities of the Warmia and Mazury Region and the Kaliningrad Region*, [w:] A. Żukowski,

W. T. Modzelewski (red.), *The Kaliningrad Region. A Specific Enclave in Contemporary Europe*, Paderborn 2021.

Barbag J., *Geografia polityczna ogólna*, Warszawa 1987.

Barcz J., *Prawo Unii Europejskiej*, [w:] J. Barcz, E. Kawecka-Wyrzykowska, K. Michałowska-Gorywoda (red.), *Integracja europejska*, Warszawa 2007.

Bäcker R. i in., *Metodologia badań politologicznych*, Warszawa 2016.

Białocerkiewicz J., *Prawo międzynarodowe publiczne*, Olsztyn 2003.

Bielewski Ł., *Cooperation Between the Warmia and Mazury Region and the Kaliningrad Region and its Perspectives*, [w:] A. Żukowski, W. T. Modzelewski (red.), *The Kaliningrad Region. A Specific Enclave in Contemporary Europe*, Paderborn 2021.

Bieniak J., *Polska elita polityczna XII wieku (cz. 1)*, *Spółczesność Polski średniowiecznej*, t. 2, Warszawa 1982.

Bierzanek R., *Współczesne stosunki międzynarodowe*, Warszawa 1980.

Biskup R., *Dzieje średniowieczne*, [w:] A. Radziwiński (red.), *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, Toruń 2017.

Blicharz J., *Istota współdziałania jednostek samorządu terytorialnego na gruncie prawa krajowego i międzynarodowego*, [w:] J. Korczak (red.), *Cywilizacja administracji publicznej. Księga Jubileuszowa z okazji 80-lecia urodzin prof. nadzw. UWR dra hab. Jana Jeżewskiego*, Wrocław 2018.

Buttolph-Johnson J., Reynolds H. T., Mycoff J. D., *Metody badawcze w naukach politycznych*, Warszawa 2010.

Bieleń S., *Tożsamość i interesy narodowe w procesach identyfikacji międzynarodowej państw*, [w:] R. Kuźniar (red.), *Porządek międzynarodowy u progu XXI wieku*, Warszawa 2005.

Bierzanek R., Symonides J., *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2005.

Brzozowska A. (red.), *Związki bliźniacze: współpraca międzynarodowa samorządów lokalnych*, Poznań 1998.

Brzozowska A., *Partnerstwo ponad podziałami. Krótka historia związków bliźniaczych* [w:] A. Brzozowska (red.), *Związki bliźniacze: współpraca międzynarodowa samorządów lokalnych*, Poznań 1998.

Buczkowski Ł., Żukowski L. J., *Formy współpracy międzynarodowej lokalnych jednostek samorządu terytorialnego*, [w:] E. Feret, P. Niemczuk (red.), *10 lat doświadczeń polskiego samorządu terytorialnego w Unii Europejskiej*, Przemysł-Rzeszów 2014.

Cendrowicz D., *Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej jako unijny instrument współpracy transgranicznej w prawie krajowym – wybrane zagadnienia*, [w:] R. Kusiak-Winter (red.), *Współpraca transgraniczna w administracji publicznej*, Wrocław 2015.

Chmaj M., *Wojewoda, urząd wojewódzki*, [w:] M. Chmaj, *Administracja rządowa w Polsce*, Warszawa 2012.

Chmielnicki P., Art. 88, [w:] K. Bandarzewski, R. Budzisz, D. Dąbek, P. Dobosz, B. Jaworska-Dębska, W. Kisiel, P. W. Kryczko, M. I. Mączyński, I. Niżnik-Dobosz, S. Płażek, K. Właźlak, P. Chmielnicki, *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz*, Warszawa 2013, LEX/el.

Chodubski A. J., *Wstęp do badań politologicznych*, Gdańsk 2008.

Cybulska R., Art. 75, [w:] B. Dolnicki (red.) *Ustawa o samorządzie województwa. Komentarz*, Warszawa 2012, LEX/el.

Czachór Z., *Uczestnicy stosunków międzynarodowych*, [w:] W. Malendowski, C. Mojsiewicz, *Międzynarodowe stosunki polityczne*, Poznań 1997.

Czerw J., *Oddziaływanie wojewody na akty prawa miejscowego stanowione przez rady gminy – wybrane zagadnienia*, [w:] B. Dolnicki, *Źródła prawa w samorządzie terytorialnym*, Warszawa 2018.

Czuryk M., *Stanowienie aktów prawa miejscowego przez organy samorządu terytorialnego szczebla lokalnego i regionalnego*, [w:] M. Karpiuk, *Akty normatywne i administracyjne*, Warszawa 2009.

Dakowska D., *Zimnowojenne korzenie niemieckiej dyplomacji publicznej – rola fundacji politycznych*, [w:] B. Ociepka (red.) *Dyplomacja publiczna*, Wrocław 2008.

Dąbrowski L. S., *Idea miast partnerskich a jej znaczenie dla rozwoju współczesnych miast – perspektywa geograficzna. Przykład Leszna*, [w:] Ł. Fiedeń, K. Anielska, A. Świgost-Kapocsi (red.) *Współczesne problemy i kierunki badawcze w geografii, t. 8*, Kraków 2020.

Dąbrowski M., *Nadzór nad działalnością rady gminy*, [w:] M. Chmaj (red.) *Status prawny rady gminy*, Warszawa 2012.

Dollinger P., *Dzieje Hanzy (XII–XVII wiek)*, Gdańsk 1975.

Dolnicki B., Art. 80a, [w:] R. Cybulska, A. Faruga, J. Glumińska-Pawlic, J. Jagoda, A. Marekwa, C. Martysz, A. Wierzbica, B. Dolnicki, *Ustawa o samorządzie województwa. Komentarz*, Warszawa 2012, LEX/el.

Dolnicki B., Art. 81, [w:] R. Cybulska, A. Faruga, J. Glumińska-Pawlic, J. Jagoda, A. Marekwa, C. Martysz, A. Wierzbica, B. Dolnicki, *Ustawa o samorządzie województwa. Komentarz*, Warszawa 2012, LEX/el.

Dolnicki B., Art. 88, [w:] M. Augustyniak, R. Cybulska, J. Glumińska-Pawlic, J. Jagoda, R. Marchaj, C. Martysz, A. Matan, T. Moll, A. Wierzbica, B. Dolnicki, *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz, wyd. III*, Warszawa 2021, LEX/el.

Dolnicki B., *Nadzór nad samorządem terytorialnym*, [w:] J. Jagoda, *Organizacja i funkcjonowanie samorządu terytorialnego w Polsce i w Niemczech. Analiza prawnoporównawcza*, Warszawa 2018.

Dolnicki B., *Region samorządowy*, [w:] B. Mikołajczyk, J. Nowakowska-Małusecka (red.), *Prawo międzynarodowe europejskie i krajowe – granice i wspólne obszary. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Genowefie Grabowskiej*, Katowice 2009.

- Dolnicki B., *Samorząd terytorialny*, Warszawa 2012.
- Dołzbłasz S., *Sieci współpracy transgranicznej na pograniczach Polski*, Wrocław 2017.
- Dołzbłasz S., Raczyk A., *Współpraca transgraniczna w Polsce po akcesji do UE*, Warszawa 2010.
- Dostał V., *Paradyplomacja czeskich województw*, Warszawa 2020.
- Drabik L., Kubiak-Sokół A., Sobol E., Wiśniakowska L., *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2007.
- Duchacek I. D., *Perforated Sovereignties. Towards a typology of New Actors in International Relations*, [w:] H. J. Michelmann, P. Soldatos (red.), *Federalism and International Relations: the Role of Subnational Units*, Oxford 1990.
- Dumała H., *Transnarodowe sieci terytorialne w Europie*, Lublin 2012.
- Faliński S., *Współpraca międzynarodowa polskich miast i gmin*, Warszawa 2019.
- Formuszewicz R., *Współpraca zagraniczna samorządu lokalnego w Wielkopolsce*, Poznań 2004.
- Fundowicz S., *Decentralizacja administracji publicznej w Polsce*, Lublin 2005.
- Gajewski S., Jakubowski A., *Ustawa o samorządzie województwa. Komentarz*, Warszawa 2019, Legalis/el.
- Gałużka K., *Współpraca międzynarodowa polskich gmin na przykładzie miasta Katowice*, [w:] B. Filipiak, A. Szewczuk (red.), *Samorząd terytorialny w zintegrowanej Europie, t. 1*, Szczecin 2006.
- Giełda M., *Współpraca transgraniczna prowadzona w Unii Europejskiej na podstawie programów operacyjnych realizowanych w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej*, [w:] R. Kusiak-Winter (red.), *Współpraca transgraniczna w administracji publicznej*, Wrocław 2015.
- Gilboa E., *Dyplomacja w epoce informacji*, [w:] B. Ociepka, *Dyplomacja publiczna*, Wrocław 2008.
- Gilowska Z., *Subsydiarność – samorząd terytorialny – decentralizacja. Uwagi na temat reform ustrojowych w Polsce*, [w:] P. Swianiewicz (red.), *Wartości podstawowe samorządu terytorialnego i demokracji lokalnej*, Warszawa 1995.
- Głuszek I., *Pontus Euxinus i Ateny*, Toruń 2014.
- Granat M., *Zasada decentralizacji władzy publicznej i samorządu terytorialnego*, [w:] W. Skrzydło (red.), *Polskie prawo konstytucyjne*, Lublin 2000.
- Greta M., *Euroregiony polskie w procesie integracji europejskiej oraz w przewyżnianiu peryferyjności i dysproporcji regionalnych*, Łódź 2013.

Habuda L., *Zasadniczy podział terytorialny państwa podstawą dla wyboru w kwestii centralizacji i decentralizacji*, [w:] A. Lutrzykowski (red.), *Ustrój terytorialny państwa a decentralizacja systemu władzy publicznej*, Toruń 2012.

Haliżak E., *Współpraca międzynarodowa*, [w:] E. Haliżak, R. Kuźniar (red.), *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, Warszawa 2006.

Hansen M. H., *Polis. Wprowadzenie do dziejów greckiego miasta-państwa w starożytności*, Warszawa 2011.

Herc G., *Samorząd terytorialny – pojęcie, istota i podstawy prawne*, [w:] M. Chmaj (red.), *Ustrój samorządu terytorialnego w Polsce*, Warszawa 2005.

Honka N., *Współpraca samorządu terytorialnego województwa opolskiego z partnerami zagranicznymi wobec integracji europejskiej. Stan obecny. Szanse i zagrożenia*, [w:] B. Nitschke (red.), *Europa regionów. Tradycje i perspektywy*, Zielona Góra 2022.

Hutsch J., *Instytut Goethego w dyplomacji kulturalnej Niemiec*, [w:] B. Ociepka (red.) *Historia w dyplomacji publicznej*, Warszawa 2015.

Izdebski H., *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*, Warszawa 2014.

Jabłoński Z., Potoczek A., *Pomorze Nadwiślańskie. Problemy regionalizacji*, Toruń 1992.

Jakuszewicz A., *Determinanty zasady decentralizacji w Konstytucji RP*, [w:] Z. Bukowski, S. Kamosiński (red.), *Rozwój samorządu terytorialnego w Europie Środkowej i Wschodniej na przełomie XX i XXI wieku*, Bydgoszcz 2013.

Jóskowiak K., *Samorząd terytorialny w procesie integracji europejskiej. Polskie doświadczenia i wnioski na przyszłość*, Katowice 2008.

Kaczmarek T., *Struktury terytorialno-administracyjne i ich reformy w krajach europejskich*, Poznań 2005.

Kallas M., *Historia ustroju Polski X–XX w.*, Warszawa 1997.

Karbowiak M., *Edward R. Murrow – postać amerykańskiej dyplomacji publicznej*, [w:] B. Ociepka (red.), *Historia w dyplomacji publicznej*, Warszawa 2015.

Karpiuk M., *Samorząd terytorialny a państwo. Prawne instrumenty nadzoru nad samorządem gminnym*, Lublin 2008.

Kasprzyk M., *Program współpracy przygranicznej Phare Polska-Niemcy w kontekście inicjatywy wspólnotowej Interreg II*, [w:] G. Gorzelak, J. Bachtler, M. Kasprzyk (red.), *Współpraca transgraniczna Unii Europejskiej: doświadczenia polsko-niemieckie*, Warszawa 2004.

Kenig-Witkowska M. M., Łazowski A., Ostrihansky R. (red.), *Prawo instytucjonalne Unii Europejskiej*, Warszawa 2019.

Kentnowska K., *Rozwój form współpracy samorządów na poziomie międzynarodowym*, [w:] B. Dolnicki, *Formy współdziałania jednostek samorządu terytorialnego*, Warszawa 2012.

Keohane R. O., *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*, Princeton 1984.

Kieres L., Sowiński R. (red.), *Region samorządowy: założenia koncepcji – warianty rozwiązań – propozycje regulacji*, Poznań 1991.

Kieres L., *Współpraca zagraniczna jednostek samorządu terytorialnego*, [w:] B. Krzan (red.), *Ubi ius, ibi remedium: księga dedykowana pamięci Profesora Jana Kolasy*, Warszawa 2016.

Kincaid J., *Constituent Diplomacy in Federal Polities and the Nation-State: Conflict and Co-Operation*, [w:] H. J. Michelmann, P. Soldatos (red.), *Federalism and International Relations: the Role of Subnational Units*, Oxford 1990.

Kłaczek J., *Dzieje najnowsze 1918–2014*, [w:] A. Radziwiński (red.), *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, Toruń 2017.

Koc K., *Powiat. Przestrzeń władzy publicznej*, Toruń 2013.

Komorowski E., *Nadzór nad samorządem terytorialnym*, [w:] M. Chmaj (red.), *Ustrój samorządu terytorialnego w Polsce*, Warszawa 2005.

Korczak J., *Ewolucja form współdziałania jednostek samorządu terytorialnego na forum międzynarodowym*, [w:] J. Sługocki, *Samorząd terytorialny w Polsce i w Europie. Doświadczenia i dylematy dalszego rozwoju*, Bydgoszcz 2009.

Korczak J., *Konstytucyjne podstawy struktury i funkcji samorządu terytorialnego*, [w:] R. Hauser, A. Wróbel, Z. Niewiadomski (red.), *Konstytucyjne podstawy funkcjonowania administracji publicznej*, Warszawa 2012, Legalis.

Korczak J., *Konstytucyjne podstawy funkcjonowania administracji publicznej*, [w:] R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel (red.), *System prawa administracyjnego*, t. 2, Warszawa 2012.

Kot R., Andrzejewski L., Lechnio J., Malinowska E., *Pojezierze Chełmińsko-Dobrzyńskie*, [w:] A. Richling, J. Solon, A. Macias, J. Balon, J. Borzyszkowski, M. Kistowski (red.), *Regionalna geografia fizyczna Polski*, Poznań 2021.

Kotowicz W., Modzelewski W. T., Żukowski A. (red.), *Polska polityka wschodnia a współpraca zagraniczna województwa warmińsko-mazurskiego*, Olsztyn 2013.

Kukułka J., *Wstęp do nauki o stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 2003.

Kukułka J., *Polityka zagraniczna a polityka wewnętrzna*, [w:] J. Kukułka, R. Zięba (red.), *Polityka zagraniczna państwa*, Warszawa 1992.

Kusiak-Winter R., *Umowy miast partnerskich*, [w:] J. Boć, L. Dziewięcka-Bokun (red.), *Umowy w administracji*, Kolonia Limited 2008.

Kusiak-Winter R., *Współpraca transgraniczna gmin Polski i Niemiec. Studium administracyjnoprawne*, Wrocław 2011.

Kusiak-Winter R. (red.), *Współpraca transgraniczna w administracji publicznej*, Wrocław 2015.

- Kuznetsov A., *Theory and Practice of Paradiplomacy. Subnational governments in international affairs*, New York 2015.
- Kuźniar R., *Międzynarodowe stosunki polityczne*, [w:] E. Halizak, R. Kuźniar (red.), *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, Warszawa 2006.
- Kwaśniewski K., *Regionalizm*, Poznań 1986.
- Lang J., *Podziały terytorialne państwa*, [w:] M. Wierzbowski (red.), *Prawo administracyjne*, Warszawa 2006.
- Latkiewicz H., *Zagadnienie podmiotowości prawnomiędzynarodowej EWG*, Warszawa 1979.
- Lechwar M., *Instytucjonalne podstawy europejskiej współpracy transgranicznej*, [w:] M. G. Woźniak (red.), *Spójność społeczno-ekonomiczna a modernizacja regionów transgranicznych*, Rzeszów, 2008.
- Lemańska J., *Koncepcja samorządu województwa na tle porównawczym*, Kraków 2006.
- Leoński Z., *Samorząd terytorialny w RP*, Warszawa 1999.
- Levrat N., *Legal aspects of transfrontier co-operation*, [w:] V. Hudak (red.), *Building a New Europe. Transfrontier co-operation in Central Europe*, Prague-Budapest-Warsaw-New York-Kosice 1996.
- Lutrzykowski A., *Samorząd terytorialny a dynamika przemian ustrojowych Polski w latach osiemdziesiątych XX wieku*, [w:] A. Lutrzykowski (red.), *Samorząd terytorialny. Ale jaki?*, Toruń 2009.
- Lutrzykowski A., *System władzy publicznej Polski Ludowej. Od Manifestu PKWN do Konstytucji PRL*, Toruń 2013.
- Lutrzykowski A. (red.), *Ustrój terytorialny państwa a decentralizacja systemu władzy publicznej*, Toruń 2012.
- Lutrzykowski A., Legiędź-Gałuszka M., „Wspólnota samorządowa” czy „społeczność lokalna”, [w:] J. Marszałek-Kawa, A. Lutrzykowski (red.) *Samorząd terytorialny w Polsce i Europie (doświadczenia i nowe wyzwania)*, Toruń 2008.
- Łączkowski W., *Problemy samorządu terytorialnego w orzecznictwie polskiego Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] H. Olszewski, B. Popowska (red.), *Gospodarka. Administracja. Samorząd*, Poznań 1997.
- Łbik L., *Kujawsko-Pomorskie. Województwo o wielu obliczach*, [w:] S. Łaniecki (red.), *Ochrona dziedzictwa kulturowego na terenie województwa kujawsko-pomorskiego: doświadczenie, stan obecny, perspektywy*, Bydgoszcz 2014.
- Łoś-Nowak T., *Stosunki międzynarodowe. Teorie – systemy – uczestnicy*, Wrocław 2000.

Macias A., Bródka S., Kubacka M., Kot R., Andrzejewski L., *Pojezierze Wielkopolskie*, [w:] A. Richling, J. Solon, A. Macias, J. Balon, J. Borzyszkowski, M. Kistowski (red.), *Regionalna geografia fizyczna Polski*, Poznań 2021.

Malarski S., *Regiony i euroregiony. Zagadnienia organizacyjne, prawne, administracyjne*, Opole 2003.

Masternak-Kubiak M., *Art. 172*, [w:] M. Haczkowska (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2014, LEX/el.

Masternak-Kubiak M., *Przestrzeganie prawa międzynarodowego w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Kraków 2003, LEX/el.

Mikołajczyk A., *Regiony i współpraca transgraniczna*, [w:] Z. Brodecki (red.), *Regiony*, Warszawa 2005.

Mikucka-Wójtowicz D., *Transformacja ustrojowa w państwach Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej – geneza, uwarunkowania, przebieg procesu. Uwagi teoretyczne*, [w:] E. Bujwid-Kurek, D. Mikucka-Wójtowicz, *Transformacja ustroju politycznego wybranych państw Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej*, Kraków 2015.

Mikulski K., *Dzieje nowożytne*, [w:] A. Radziwiński (red.), *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, Toruń 2017.

Modzelewski W. T., *Paradyplomacja regionów. Studium województw Polski Wschodniej*, Olsztyn 2016.

Modzelewski W. T., Żukowski A., *Współpraca partnerska samorządów lokalnych, przykład miasta Ostródy i powiatu ostródzkiego*, [w:] W. T. Modzelewski (red.), *Region Warmii i Mazur w europejskich procesach integracyjnych*, Olsztyn 2014.

Modzelewski W. T., *Biura regionalne w Brukseli. Doświadczenia Warmii i Mazur*, [w:] W. T. Modzelewski (red.), *Region Warmii i Mazur w europejskich procesach integracyjnych*, Olsztyn 2014.

Modzelewski W. T., *Paradyplomacja a przemiany współczesnych stosunków międzynarodowych*, [w:] O. Wasiuta (red.), *Refleksje o przeszłości, spojrzenie na współczesność. Monografia poświęcona Profesorowi Sergiuszowi Wasiucie z okazji 60-letniego Jubileuszu i 35-lecia pracy zawodowej*, Kraków 2018.

Molo B., *Uczestnicy międzynarodowych stosunków politycznych*, [w:] E. Cziomer (red.), *Międzynarodowe stosunki polityczne*, Kraków 2008.

Moszczyńska M., Margol K. (red.), *Współpraca miast bliźniaczych*, Nidzica 1996.

Naleziński B., *Art. 172*, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. II*, 2021, LEX/el.

Naleziński B., *Art. 171*, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. II*, 2021, LEX/el.

Niewiadomski Z., *Samorząd terytorialny w warunkach współczesności*, [w:] W. Jakimowicz, M. Krawczyk, I. Niżnik-Dobosz, *Fenomen prawa administracyjnego. Księga jubileuszowa prof. Jana Zimmermanna*, Warszawa 2019.

Ociepka B., *Dyplomacja publiczna jako forma komunikowania międzynarodowego*, [w:] B. Ociepka (red.), *Dyplomacja publiczna*, Wrocław 2008.

Ociepka B., *Miękka siła i dyplomacja publiczna Polski*, Warszawa 2013.

Ociepka B., *Dyplomacja samorządowa w polskim modelu nowej dyplomacji publicznej*, [w:] M. Pietrasiak, J. Ciesielska-Klikowska, S. Kosmynka (red.), *Badanie polityki zagranicznej państwa. Wymiar europejski*, Warszawa 2017.

Orłowski H., *Fundacje, ich miejsce i rola we współpracy polsko-niemieckiej*, [w:] D. Bingen, K. Malinowski, *Polacy i Niemcy w drodze do partnerskiego sąsiedztwa. Próba bilansu dziesięciolecia 1989–1998*, Poznań 2000.

Pacak M., Zmorek K., *Art. 12*, [w:] M. Pacak, K. Zmorek, *Ustawa o wojewodzie i administracji rządowej w województwie. Komentarz*, Warszawa 2013, LEX/el.

Panońko M., *Dyplomacja publiczna Organizacji Narodów Zjednoczonych*, [w:] B. Ociepka (red.), *Historia w dyplomacji publicznej*, Warszawa 2015.

Pawłuszko T., *Wstęp do metodologii badań politologicznych. Skrypt akademicki*, Częstochowa 2013.

Perkowski M., *Międzynarodowa współpraca województw w prawie i praktyce*, Białystok 2013.

Perkowski M., *Podmiotowość prawa międzynarodowego współczesnego uniwersalizmu w złożonym modelu klasyfikacyjnym*, Białystok 2008.

Piasecki A. K., *Samorząd terytorialny i wspólnoty lokalne*, Warszawa 2009.

Pietkiewicz S., Żmuda S., *Słownik pojęć geograficznych*, Warszawa 1973.

Pietraś Z. J., *Podstawy teorii stosunków międzynarodowych*, Lublin 1986.

Pietraś Z. J., *Uczestnicy stosunków międzynarodowych*, [w:] T. Łoś-Nowak (red.), *Współczesne stosunki międzynarodowe*, Wrocław 1993.

Pietrzyk I., *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, Warszawa 2000.

Piotrowicz D., *Dyplomacja kulturalna Wielkiej Brytanii wobec Polski na przykładzie działalności British Council w latach 1945–1982*, [w:] B. Ociepka (red.), *Historia w dyplomacji publicznej*, Warszawa 2015.

Pokładecki J., *Samorząd terytorialny jako forma decentralizacji władzy lokalnej. Doświadczenia europejskie i polskie*, [w:] A. Lutrzykowski (red.), *Ustrój terytorialny państwa a decentralizacja systemu władzy publicznej*, Toruń 2012.

Pokładecki J., *Samorząd terytorialny w warunkach transformacji systemu politycznego w Polsce*, Poznań 1996.

Poleszczuk J., Sztop-Rutkowska K., Porankiewicz-Żukowska A., Kiszkiel Ł., Klimczuk A., Mejsak R. J. (red.), *Samorządowa i obywatelska współpraca transgraniczna w województwie podlaskim*, Białystok 2013.

Popiuk-Rysińska I., *Uczestnicy stosunków międzynarodowych, ich interesy i oddziaływania*, [w:] E. Haliżak, R. Kuźniar (red.), *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, Warszawa 2006.

Raś M., *Aktywność międzynarodowa regionów Federacji Rosyjskiej*, Warszawa 2018.

Rączka P., *Nadzór nad samorządem terytorialnym*, [w:] Z. Bukowski, T. Jędrzejewski, P. Rączka, *Ustrój samorządu terytorialnego*, Toruń 2005.

Regulski J., *Samorząd III Rzeczypospolitej. Koncepcje i realizacja*, Warszawa 2000.

Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2021, Bydgoszcz 2021.

Ryniejska-Kiełdanowicz M., *Dyplomacja publiczna Unii Europejskiej*, Warszawa 2019.

Samorządowy wymiar polskiej polityki zagranicznej. Diagnoza województwa łódzkiego, Łódź 2013.

Samsonowicz H., *Hanza władczyńi mórz*, Warszawa 1958.

Schildhauer J., *Dzieje i kultura Hanzy*, Warszawa 1995.

Skawiński F., *Reprezentacja interesów regionów w Unii Europejskiej*, Warszawa 2008.

Skoczylas A., Piątek W., *Art. 171*, [w:] M. Safjan, L. Bosek, *Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87–243*, Warszawa 2016, Legalis/el.

Skorupska A. (red.), *Współpraca międzynarodowa samorządu gminnego*, Warszawa 2005.

Skorupska A., *Współpraca międzynarodowa samorządu gminnego na podstawie badań*, [w:] A. Skorupska (red.), *Współpraca międzynarodowa samorządu gminnego*, Warszawa 2005.

Słobodzian B., *Decentralizacja systemu władzy – główny problem dyskusji nad reformą administracji publicznej po 1989 r.*, [w:] A. Lutrzykowski (red.), *Ustrój terytorialny państwa a decentralizacja systemu władzy publicznej*, Toruń 2012.

Snow N., *Rethinking public diplomacy*, [w:] N. Snow, P. M. Taylor (red.), *Public diplomacy*, New York 2009.

Sobczak J., *Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej w systemie prawa unijnego*, [w:] M. Mreńca (red.), *Integracja – polityka zagraniczna – praworządność: wyzwania dla Polski współczesnej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Witoldowi Maciejowi Góralskiemu*, Warszawa 2019.

Solarz P., *Prawne uwarunkowania współpracy transgranicznej w Polsce*, [w:] W. Kotowicz, W. T. Modzelewski, A. Żukowski (red.), *Polska polityka wschodnia a współpraca zagraniczna województwa warmińsko-mazurskiego*, Olsztyn 2013.

Soldatos P., *An Explanatory Framework for the Study of Federated States as a Foreign Policy Actors*, [w:] H. J. Michelmann, P. Soldatos (red.), *Federalism and International Relations: the Role of Subnational Units*, Oxford 1990.

Sozański J., *Współczesne prawo traktatów. Zarys wykładu*, Warszawa–Poznań 2005.

Stahl M., *Samorząd terytorialny*, [w:] M. Stahl (red.), *Prawo administracyjne. Pojęcia, instytucje, zasady w teorii i orzecznictwie*, Warszawa 2019.

Stankiewicz W., *Samorząd terytorialny w polskim systemie administracyjnym po zmianach konstytucyjnych wprowadzonych w latach 90.*, [w:] J. Marszałek-Kawa, A. Lutrzykowski (red.), *Samorząd terytorialny w Polsce i Europie (doświadczenia i nowe wyzwania)*, Toruń 2008.

Stemplowski R., *Wprowadzenie do analizy polityki zagranicznej*, Warszawa 2006.

Sudziński R., *Problemy rozwoju i integracji głównych miast regionu kujawsko-pomorskiego z perspektywy historycznej (do 1989 roku)*, [w:] Z. Biegański, W. Jastrzębski (red.), *Związki Kujaw i Pomorza na przestrzeni wieków*, Bydgoszcz 2001.

Surmacz B., *Ewolucja współczesnej dyplomacji. Aktorzy, struktury, funkcje*, Lublin 2015.

Surmacz B., *Służba konsularna i dyplomatyczna*, [w:] M. Pietraś (red.), *Międzynarodowe stosunki polityczne*, Lublin 2007.

Sutor J., *Immunitety i przywileje Rady Europy i Wspólnot Europejskich*, Warszawa 2000.

Świerczyński P., *Wybrane formy współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego w województwie świętokrzyskim*, [w:] *Poradnik współpracy międzynarodowej*, Kielce 2013.

Szawc A., *Samorząd województwa. Komentarz*, 2007, LEX/el.

Szawc A., *Ustawa o samorządzie województwa. Komentarz*, Warszawa 2008, LEX/el.

Tomaszewski K., *Regiony w procesie integracji europejskiej*, Kraków 2007.

Tomiczek-Grzywna M., *Rozwój dyplomacji publicznej w Wielkiej Brytanii*, [w:] B. Ociepka (red.), *Historia w dyplomacji publicznej*, Warszawa 2015.

Trzepacz P., Płaziak M., Więclaw-Michniewska J., *Geografia współpracy międzynarodowej polskich miast*, [w:] P. Trzepacz, J. Więclaw-Michniewska, A. Brzosko-Sermak, A. Kołoś, (red.), *Miasto w badaniach geografów, t. 1*, Kraków 2015.

Tucholska A., *Prawno-instytucjonalne uwarunkowania współpracy transgranicznej w świetle ustawodawstwa polskiego i obowiązujących norm prawa międzynarodowego z uwzględnieniem sytuacji na pograniczu polsko-niemieckim*, [w:] G. Gorzelak, J. Bachtler, M. Kasprzyk (red.), *Współpraca transgraniczna Unii Europejskiej: doświadczenia polsko-niemieckie*, Warszawa 2004.

Umińska-Woronecka A., *Historia polskich placówek dyplomacji kulturalnej*, [w:] B. Ociepka (red.), *Historia w dyplomacji publicznej*, Warszawa 2015.

Umiński J., *Geneza województwa kujawsko-pomorskiego*, [w:] Z. Biegański, W. Jastrzębski (red.), *Związki Kujaw i Pomorza na przestrzeni wieków*, Bydgoszcz 2001.

Winczorek P., *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997*, Warszawa 2000.

Wiktorowska A., *Granice decentralizacji*, „Studia Iuridica” 2020, nr 85.

Wiśniewski P., Kistowski M., Niecikowski K., Staszek W., Kot R., Andrzejewski L., *Pojezierze Południowopomorskie*, [w:] A. Richling, J. Solon, A. Macias, J. Balon, J. Borzyszkowski, M. Kistowski (red.), *Regionalna geografia fizyczna Polski*, Poznań 2021.

Właźlak K., *Art. 18*, [w:] P. Chmielnicki (red.), *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz*, Warszawa 2013, LEX/el.

Województwo kujawsko-pomorskie. Diagnoza prospektywna, Z. Brenda i inni (red.), Toruń 1999.

Zenderowski R., *Stosunki międzynarodowe. Uczestnicy – ich miejsce i rola w systemie międzynarodowym*, Warszawa 2005.

Zgud Z., *Zasada subsydiarności w prawie europejskim*, Kraków 1999.

Zielińska A., *Dzieje XIX i początków XX w.*, [w:] A. Radziwiński (red.), *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, Toruń 2017.

Zieliński E., *Administracja rządowa w Polsce*, Warszawa 2001.

Zieliński E., *Nauka o państwie i polityce*, Warszawa 1999.

Zięba-Załucka H., *Rezygnacja z instytucji samorządu w latach 1950–1990*, [w:] H. Zięba-Załucka (red.), *Samorząd terytorialny Rzeczypospolitej Polskiej po reformie ustrojowej*, Rzeszów 1999.

Zimmermann J., *Prawo administracyjne*, Warszawa 2020.

Ziobroń J., *Zagraniczna polityka historyczna w dyplomacji publicznej Litwy*, [w:] B. Ociepka (red.), *Historia w dyplomacji publicznej*, Warszawa 2015.

Żebrowski W., *Współczesne systemy polityczne. Zarys teorii i praktyka w wybranych państwach świata (podręcznik akademicki)*, Olsztyn 2007.

III Artykuły i studia

Bielecka M. J., *Partnerstwo terytorialne dla rozwoju regionalnego i lokalnego*, „Barometr Regionalny. Analizy i prognozy” 2011, nr 4.

Bogacki P., *Zagadnienie podmiotowości prawnej w stosunkach międzynarodowych*, „Roczniki Nauk Prawnych” 1997, t. 7.

Bogorodecka O., *Cechy charakterystyczne rozwoju współpracy miast bliźniaczych Polski i Ukrainy*, „Historia i Polityka” 2015, nr 13.

Bussmann A., *Europejskie ugrupowanie współpracy terytorialnej (EUWT): wdrażanie rozporządzenia (WE) nr 1082/2006 do polskiego porządku prawnego*, „Samorząd Terytorialny” 2009, nr 5.

Bierzyńska-Sudoł M., *Dyplomacja samorządowa jako innowacyjny instrument zarządzania regionem*, „Świat Idei i Polityki” 2016, t. 15.

Ciok S., *Pogranicze zachodnie Polski w perspektywie integracji europejskiej*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2000, nr 1.

Cornago N., *On the Normalization of Sub-State Diplomacy*, „The Hague Journal of Diplomacy” 2010, vol. 5 (1-2).

Czarnow S., *Zakres i środki nadzoru nad gospodarką komunalną*, „Finanse Komunalne” 2011, nr 3.

Czarnow S., *Współpraca zagraniczna województw*, „Państwo i Prawo” 2000, nr 11.

Czech E., Kropiewnicka M., *Międzynarodowa współpraca polskiego samorządu terytorialnego szczebla powiatowego w zakresie ochrony środowiska realizowanej w zgodzie ze zrównoważonym rozwojem*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2012, z. 12.

Czerw J., *Supervisory resolutions of the province governor declaring resolutions and orders of local government bodies invalid – theoretical and practical issues*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2015, nr 11.

Doliwa A., *Konstytucjonalizacja osobowości prawnej jako podstawa współpracy międzynarodowej gmin*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2012, z. 12.

Dumała H., *Region jako pojęcie w stosunkach międzynarodowych*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin-Polonia” Sectio K, 1994, vol. I (3).

- Dumała H., *Rodzaje i formy struktur współpracy międzyterytorialnej w Europie*, „Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego” 2008, nr 4.
- Dumała H., *Współpraca międzyterytorialna w prawie Wspólnot Europejskich*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin-Polonia” Sectio K, 2009, vol. XVI (1).
- Frąckowiak B., *Pozycja prawnomiędzynarodowa stolicy apostolskiej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1981, nr 3.
- Gawroński S., *Dyplomacja publiczna – komunikowanie międzynarodowe na usługach brandingu narodowego*, „Komunikacja Społeczna” 2012, nr 1.
- Grabowska G., *Prawo dyplomatyczne organizacji międzynarodowych*, „Państwo i Prawo” 1979, nr 4.
- Greta M., Lewandowski K., *Biura regionalne w Brukseli jako element reprezentacji interesów regionów w Unii Europejskiej*, „Gospodarka w Praktyce i Teorii” 2010, nr 1.
- Grosse T. G., *Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej – ocena dotychczasowych efektów i dalszy rozwój z polskiej perspektywy*, „Samorząd Terytorialny” 2012, nr 4.
- Gulińska E., *Prawo gminy do zrzeszania się w świetle obowiązujących rozwiązań prawnych*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2021, nr 2.
- Gwizdała J. P., *Euroregiony jako forma współpracy transgranicznej w Europie*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2015, nr 74, t. 2.
- Jagoda J., *Granice samodzielności finansowej jednostek samorządu terytorialnego*, „Finanse Komunalne” 2014, nr 1-2.
- Jałowiecki B., *Strukturalne i aksjologiczne uwarunkowania transformacji systemowej w Polsce*, „Przegląd Socjologiczny” 1992, t. XLI, s. 31-32.
- Jankowski P., *Nadzór nad samorządem województwa*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2010, nr 12.
- Kalitta E., *Związki partnerskie jako forma współpracy jednostek samorządu terytorialnego w świetle prawa krajowego, unijnego i międzynarodowego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2012, z. 4.
- Kallas M., *Z przeszłości administracyjnej Kujaw i ziemi dobrzyńskiej (od rozbiorów do utworzenia województwa włocławskiego)*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie” Seria A (t. 1), Włocławek 1978.
- Kaltenberg-Kwiatkowska E., *Samorząd terytorialny w Polsce. Nadzieje i wątpliwości*, „Samorząd Terytorialny” 1992, nr 7-8.
- Kieres L., *Europejska Karta Samorządu Lokalnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2015, nr 3.
- Kokocińska K., *Decentralizacja jako ustrojowa zasada relacji pomiędzy organami władzy publicznej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2016, nr 2.

Kościuch B., Poźniak A., *Euroregiony a współpraca zagraniczna jednostek samorządu terytorialnego*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2012, z. 12.

Krzymuski M., Kubicki P., *EUWT 2.0? Reforma rozporządzenia o europejskich ugrupowaniach współpracy terytorialnej szansą na ożywienie współpracy transgranicznej podmiotów publicznych*, „Samorząd Terytorialny” 2015, nr 6.

Kuczkowski P., *Przedstawicielstwa polskich regionów w Brukseli ze szczególnym uwzględnieniem regionów Polski Północnej. Status prawny i funkcjonowanie*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2023, nr 1.

Kukułka J., *Postrzeganie międzynarodowe*, „Stosunki Międzynarodowe” 1992, t. 16.

Kurzyna-Chmiel D., *Podmiot samorządu*, „Acta Scientifica Academiae Ostroviensis” 1999, nr 3.

Kustra E., *Zasada pomocniczości a przekształcenia polskiego systemu prawa i społecznej świadomości*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2002, t. 2.

Kwilecki A., *Region i badania regionalne w perspektywie socjologii*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1992, z. 2.

Lemańska J., *Kryterium czy kryteria nadzoru nad działalnością samorządu terytorialnego?*, „Samorząd Terytorialny” 2017, nr 5.

Lipowicz I., *Samodzielność samorządu terytorialnego w świetle Konstytucji*, „Przegląd Sejmowy” 2007, nr 4.

Löper M., *Biura przedstawicielskie regionów europejskich w Brukseli*, „Studia Europejskie” 2000, nr 1.

Malinowska A., *Współpraca zagraniczna samorządu województwa – zagadnienia wybrane*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2012, nr 7–8.

Marak K., *Ustrój, zadania samorządu terytorialnego oraz gospodarka komunalna*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2009, t. 79.

Michalak A., *Wdrażanie Europejskiej Karty Samorządu Terytorialnego – kilka uwag na marginesie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2019, nr 2.

Mietz A., *Województwo kujawsko-pomorskie – pytanie o region*, [w:] Z. Biegański, W. Jastrzębski (red.), *Związki Kujaw i Pomorza na przestrzeni wieków*, Bydgoszcz 2001.

Mik C., *Opinia w sprawie prawnych aspektów aktywności międzynarodowej województw, zawieranych przez nie umów i porozumień oraz kompetencji Ministra Spraw Zagranicznych i Ministra Spraw Wewnętrznych*, „Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu” 2013, nr 2.

Mikołajczyk A., *Stosunki umowne pomiędzy subpaństwowymi podmiotami władzy publicznej różnych państw (współpraca transgraniczna)*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1997, nr 3.

Misztal A., *Rola euroregionów w rozwoju inicjatyw klastrowych*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie” 2017, nr 100.

- Modzelewski W. T., *Dylematy w określaniu aktywności zagranicznej samorządów terytorialnych – kategoria paradyplomacji*, „Samorząd Terytorialny” 2009, nr 3.
- Modzelewski W. T., *Dyplomacja bez dyplomatów. Polsko-chorwackie partnerstwa regionalne*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2020, nr 4.
- Moll T., *Podział zadań między jednostki samorządu terytorialnego*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2011, nr 1.
- Nijander-Dudzińska A., Wojakowski D., Wołek A., *Współpraca międzynarodowa samorządów Polski południowej*, „Pogranicze. Polish Borderlands Studies” 2019.
- Nitschke-Szram B., *Międzynarodowa współpraca samorządów*, Kancelaria Senatu, Warszawa 2017.
- Ociepka B., *Nowa dyplomacja publiczna – perspektywa teorii stosunków międzynarodowych i komunikowania politycznego*, „Przegląd Strategiczny” 2012, nr 1.
- Pasiut J., *Założenia polityki zagranicznej miast w odniesieniu do aktualnej polityki zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej*, „Samorząd Terytorialny” 2014, nr 11.
- Perkmann M., *Building Governance Institutions Across European Border*, „Regional Studies” 1999, vol. 33.7.
- Perkowski M., *Główne podstawy prawnomiędzynarodowe aktywności samorządu terytorialnego w Europie*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2012, nr 2.
- Perkowski M., *Ustępująca ambiwalencja władzy wykonawczej, czyli współpraca zagraniczna polskich regionów a polityka zagraniczna państwa*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2016, z. 20.
- Perska-Tembłowska A., *Podstawowe formy współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego w Polsce*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zarządzanie” 2017, nr 44.
- Piotrowska A., *Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej – nowy podmiot administrujący*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2011, vol. 870.
- Piotrowska D., *Transformacja ustrojowa a struktura społeczna*, „Zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy” 1998, z. 13, s. 82.
- Podgórska-Rykała J., *Rozstrzygnięcia nadzorcze a praktyka samorządowa na przykładzie obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej*, „Samorząd Terytorialny” 2021, nr 5.
- Poniedziałek J., *Wybrane koncepcje regionu w socjologii i etnografii wypracowane w okresie II Rzeczypospolitej*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2016, nr 3.
- Poniedziałek J., *Wybrane koncepcje regionu w socjologii polskiej*, „Sprawy Narodowościowe. Seria nowa” 2015, nr 46.
- Raś M., *Aktywność międzynarodowa regionów (paradyplomacja) w ujęciu teoretycznym*, „Stosunki Międzynarodowe” 2016, nr 3.
- Rydzewska A., *Aktywność zewnętrzna podmiotów subpaństwowych na przykładzie Katalonii*, „Alcumena. Pismo Interdyscyplinarne” 2020, nr 4.

- Sieciński W., *Tradycje i współczesność nowoczesnego samorządu terytorialnego w Polsce*, „Zeszyty naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2015, nr 882.
- Sługocki J., *Koncepcja regionu i zadań samorządu województwa w Polsce na tle europejskim*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2001, nr 4.
- Surmacz B., *„Ambasady” regionów – przedstawicielstwa polskich województw w Brukseli*, „Teki Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych” 2013, nr 8.
- Szmiągł K., *Współpraca międzynarodowa w regionie peryferyjnym – na przykładzie województwa lubelskiego*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2004, nr 1.
- Szewczyk J., *Zagraniczne związki partnerskie polskich samorządów miast, powiatów i województw*, „Prace Geograficzne” 2007, z. 117.
- Szmyt A., *Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2017, nr 1.
- Trzcielińska-Polus A., *Samorządowy wymiar polityki zagranicznej regionów (na przykładzie Śląska Opolskiego)*, „Pogranicze. Polish Borderlands Studies” 2015, t. 3, nr 2.
- Wojnarowski K., *Wpływ prawa Unii Europejskiej na polską politykę regionalną*, „Studia Iuridica” 2019, nr 77.
- Woźniak M., *Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego w świetle prawa polskiego i standardów międzynarodowych*, „Samorząd Terytorialny” 2005, nr 4.
- Wróbel A., *Pojęcie regionu ekonomicznego a teoria geografii*, „Prace Geograficzne” 1965, nr 65.
- Zaradny R., *Aksjologiczne podstawy funkcjonowania samorządu terytorialnego w Polsce*, „Relacje. Studia z nauk społecznych” 2018, nr 5.
- Zięba-Załucka H., *Współpraca międzynarodowa samorządów*, „Samorząd Terytorialny” 2008, nr 1–2.
- Ziętek A., *Dyplomacja publiczna Polski*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sectio K, 2010, nr XVII (1).

IV Encyklopedie i słowniki

- Dobrowolski P., *Euroregion* [w:] W. Skrzydło, M. Chmaj, *Encyklopedia politologii*, Kraków 2000.
- Drabik L., Kubiak-Sokół A., Sobol E., Wiśniakowska L., *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2007.
- Dudek A., *Region* [w:] T. Łoś-Nowak (red.), *Encyklopedia politologii, t. 5 Stosunki międzynarodowe*, Kraków 2002.
- Korpanty J. (red.), *Słownik łacińsko-polski*, Warszawa 2003.

Mojsiewicz C. (red.), *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, Wrocław 1997.

Łoś-Nowak T. (red.), *Encyklopedia politologii, t. 5. Stosunki międzynarodowe*, Kraków 2002.

Pietkiewicz S., Żmuda S., *Słownik pojęć geograficznych*, Warszawa 1973.

Sutor J., *Leksykon dyplomatyczny*, Warszawa 2010.

Tkaczyński J. W., Świstak M., *Encyklopedia polityki regionalnej i funduszy europejskich*, Warszawa 2013.

Wielka Encyklopedia Powszechna PWN, t. 9, Warszawa 1967.

V Orzecznictwo

Uchwała Trybunału Konstytucyjnego z 27.09.1994 r., sygn. akt W 10/93, OTK 1994, nr 2, poz. 46.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z 22.11.1990 r., sygn. akt SA/Gd 965/90, ONSA 1990, nr 4, poz. 11.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 9 marca 1999 r., sygn. akt II SA 6/99, LEX nr 46743.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 18.02.2003 r., sygn. akt K 24/02, OTK-A 2003, nr 2, poz. 11.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 29 listopada 2007 r., sygn. akt II GSK 261/07, OwSS 2008, nr 3, poz. 73.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach z 15.07.2014 r., sygn. akt III SA/Gl 385/14, LEX nr 1520459.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z 21 czerwca 2006 r., sygn. akt IV SA/Wr 432/05, OwSS 2008, nr 1, poz. 20.

VI Netografia

15 lat partnerstwa gmin Hagen i Płużnica, <https://pluznica.pl/arttykul/11/2377/15-lat-partnerstwa-gmin-hagen-i-pluznica> [dostęp: 23.05.2024].

2020 Rok Samorządu Terytorialnego, <https://www.miasta.pl/aktualnosci/2020-rok-samorzadu-terytorialnego> [dostęp: 01.08.2023].

Akademia Muzyczna w Bydgoszczy, www.amuz.bydgoszcz.pl [dostęp: 15.12.2022].

ALGERMISSEN - HANNOVER - HILDESHEIM, czyli język niemiecki praktycznie, https://www.kijewo.pl/strona_aktualnosci/112/aktualnosc/589/ [dostęp: 05.06.2024].

Analiza społeczno-gospodarcza, https://regiogmina.kujawsko-pomorskie.pl/wp-content/uploads/2020/07/Analiza-spoeczno-gospodarcza_FINAL.pdf [dostęp: 13.12.2023].

Bank danych lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/wykres> [dostęp: 13.12.2022].

Bank danych lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 15.12.2022];

Bank danych lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/teryt/tablica> [dostęp: 11.12.2022].

Bank danych lokalnych – liczba dróg o nawierzchni twardej, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 15.12.2022].

Bank danych lokalnych – uczelnie, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 15.12.2022].

Bank danych lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/teryt/tablica#> [dostęp: 22.05.2024].

Basztanka, basztanka.org.ua/pro-misto.html [dostęp: 02.02.2023].

Bezrobocie w województwie kujawsko-pomorskim, <https://bydgoszcz.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/praca-wynagrodzenie/bezrobocie-rejestrowane-w-wojewodztwie-kujawsko-pomorskim-w-2020-r-,7,9.html> [dostęp: 15.12.2022].

Bevölkerungsstand der Kreise, Ämter und Gemeinden in Mecklenburg-Vorpommern, <https://www.laiv-mv.de/static/LAIV/Statistik/Dateien/Publikationen/A%20I%20Bev%C3%B6lkerungsstand/A123/2021/A123%202021%2022.xlsx> [dostęp: 02.02.2023].

Biblioteki kujawsko-pomorskie w liczbach, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/informacje-prasowe/30801-nasze-biblioteki-w-liczbach> [dostęp: 15.12.2022].

Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy, <https://biblioteka.bydgoszcz.pl/filie/> [dostęp: 15.12.2022].

Biuro Regionalne, <https://mojregion.eu/bruksela/o-nas/biuro-regionalne/> [dostęp: 14.03.2022].

Biskupin, <https://www.biskupin.pl/kim-jestesmy/> [dostęp: 13.12.2022].

Brussels International Capital, <https://www.commissioner.brussels/en/component/fleximedia/431-413187brussels-international-capital-2020-eng?Itemid=304> [dostęp: 04.03.2022 r.].

Bydgoski Park Przemysłowo-Technologiczny, <https://www.bppt.pl> [dostęp: 13.12.2022].

Centralny Park Inwestycyjny Dźwierzno skierowany do dużych inwestorów, <https://www.farmer.pl/fakty/polska/ardanowski-centralny-park-inwestycyjny-dzwierzno-skierowany-do-duzych-inwestorow,88447.html> [dostęp: 13.12.2022].

Community Charter for Regionalization, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:JOC_1988_326_R_0280_01&from=EN [dostęp: 26.06.2022].

Co trzy miasta to nie jedno, <https://nowosci.com.pl/co-trzy-miasta-to-nie-jedno/ar/11122978> [dostęp: 28.05.2024].

Ćwierć wieku partnerstwa, https://ciechocinek.pl/wp-content/uploads/2021/12/Online_Jubileuszowy_Zdroj.pdf [dostęp: 22.05.2024].

Dag Hammarskjöld, <http://www.un.org/depts/dhl/dag/time1958.htm> [dostęp: 12.12.2022].

Dane wyborcze 2018 r., https://danewyborcze.kbw.gov.pl/indexd795.html?title=Samorząd_2018 [dostęp: 08.01.2023].

Dane wyborcze, Parlament 2019, https://danewyborcze.kbw.gov.pl/indexe16b.html?title=Parlament_2019 [dostęp: 08.01.2023].

Dane w arkuszach, wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej 2019, https://sejmsenat2019.pkw.gov.pl/sejmsenat2019/pl/dane_w_arkuszach [dostęp: 08.01.2023].

Delegacja litewska, <https://www.lubicz.pl/plik,30749,goniec-gminny-nr-2-2001-2.pdf> [dostęp: 23.05.2024].

Delegacja z Ukrainy u naszych przedsiębiorców, <https://www.chocen.pl/8-aktualnosci/3882-delegacja-z-ukrainy-u-naszyc-przedsiębiorcow.html> [dostęp: 22.05.2024].

Dołącz do wolontariuszy kwestujących dla Ukrainy, https://bydgoszcz.pck.pl/aktualnosc,33,dolacz_do_wolontariuszy_kwestujacych_dla_ukrainy.html [dostęp: 10.12.2023]; <https://chcepomagam.pl/co-robimy-dzialalnosc-fundacji-chcepomagam/uchodzctwo/> [dostęp: 10.12.2023].

Dyplomacja publiczna, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/dyplomacja-publiczna> [dostęp: 12.12.2022].

Działalność innowacyjna w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2018-2020, <https://bydgoszcz.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/inne-opracowania/dzialalnosc-innowacyjna-przedsiębiorstw-w-województwie-kujawsko-pomorskim-w-latach-20182020,7,11.html#> [dostęp: 15.12.2022].

Emerytury i renty w województwie kujawsko-pomorskim, https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5486/32/12/1/emerytury_i_renty_w_2020.pdf [dostęp: 15.12.2022].

Encyklopedia Administracji Publicznej,
http://encyklopediaap.uw.edu.pl/index.php/Strona_g%C5%82%C3%B3wna
[dostęp: 31.12.2023].

Europejska Karta Samorządu Lokalnego,
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19941240607/T/D19940607L.pdf>
[dostęp: 26.06.2022].

Europejskie Ugrupowanie Interesów Gospodarczych Wspólnota Interesów Linia Kolejowa Berlin-Gorzów (EUIG-IGOB), https://www.kooperation-ohne-grenzen.de/wp-content/uploads/2016/04/Projekt_1-22.pdf [dostęp: 26.10.2021].

Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej NOVUM, <https://www.euwt-novum.eu> [dostęp: 29.10.2021].

Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej TATRY z o.o., <https://www.euwt-tatry.eu> [dostęp: 29.10.2021].

Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej TRITIA z o.o., <https://egtctritia.eu/pl/> [dostęp: 29.10.2021].

Euroregion Bałtyk, <https://eurobalt.org.pl/euroregion-baltyk/o-euroregionie-baltyk/>
[dostęp: 09.01.2023].

Euroregion Beskidy, www.euroregion-beskidy.pl/euroregion-beskidy-2/o-euroregionie/
[dostęp: 09.01.2023].

Euroregion Glacensis, archiwum3.euroregion-glacensis.ng.pl/index.php/pl/o-stowarzyszeniu [dostęp: 09.01.2023]; euroregion-glacensis.ng.pl [dostęp: 09.01.2023].

Euroregion Łyna-Ława,
<https://web.archive.org/web/20150402094235/http://www.powiatgoldap.pl/zabytki/item/844-walne-zebranie-stowarzyszenia-samorządów-przygranicznych-euroregionu-„łyna-ława”/> [dostęp: 09.01.2023].

https://wroclaw.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/wroc/ASSETS_165-174.pdf [dostęp: 09.01.2023].

Euroregion Niemen, <https://niemen.org.pl/historia-zwiazku-euroregion-niemen/>
[dostęp: 09.01.2023].

Euroregion Olza, www.olza.pl/pl/o-nas/umowa-euroregionu/ [dostęp: 09.01.2023].

Euroregion Pradziad, <https://europradziad.pl/o-euroregionie-pradziad/o-nas/>
[dostęp: 09.01.2023].

Euroregion Puszcza Białowieska, www.euroregion-pb.pl/wordpress/o-stowarzyszeniu/
[dostęp: 09.01.2023].

Euroregion Silesia, <https://www.euroregion-silesia.pl/index,10-lat-wspolpracy-w-euroregionie-silesia,27.html> [dostęp: 09.01.2023].

Europejska Współpraca Terytorialna, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna> [dostęp: 31.01.2023].

Europejski Szlak Gotyku Ceglanego, <https://www.eurob.org/verein/> [dostęp: 04.02.2023].

Firma z Portugalii inwestuje w Brześciu Kujawskim, <https://investin.kujawsko-pomorskie.pl/portugalska-firma-inwestuje-w-brzesciu-kujawskim/> [dostęp: 21.05.2024].

Francja, dane statystyczne, <https://statistiques-locales.insee.fr/#c=report&chapter=evolpop&report=r02&selgeo1=dep.75> [dostęp: 18.02.2023].

Francuski chór La Clé de Fa w Baruchowie, <https://baruchowo.pl/francuski-chor-la-cle-de-fa-w-baruchowie.html> [dostęp: 19.05.2024].

Frekwencja w wyborach do Parlamentu 2019 r., <https://sejmsenat2019.pkw.gov.pl/sejmsenat2019/pl/frekwencja/Koniec/sejm/woj/40000> [dostęp: 08.01.2023].

Gęstość zaludnienia wg województw [ludność na 1 km²], region.wzp.pl/wskaznik/gestosc-zaludnienia [dostęp: 09.12.2022].

Gimnazjaliści ze Świecia z kolejną wizytą w Gernsheim, <https://pomorska.pl/gimnazjalisci-ze-swiecia-z-kolejna-wizyta-w-gernsheim/ar/7317907> [dostęp: 23.05.2024].

Gmina Izabelin, <https://www.gmina.izabelin.pl/plik,1044,umowa-partnerska-o-wzajemnej-wspolpracy-izabelin-dolni-cziflik-pdf.pdf> [dostęp: 03.01.2023].

Gmina Łambinowice, <https://lambinowice.pl/303/gminy-partnerskie.html> [dostęp: 03.01.2023].

Gminy partnerskie, <https://lambinowice.pl/303/gminy-partnerskie.html> [dostęp: 03.01.2023].

Golub-Dobrzyń, gmina wiejska, <https://www.uggolub-dobrzyn.pl> [dostęp: 12.02.2024].

Gospodarka miasta Albertirsa, https://www.pestmegye.hu/images/2021/Megyei_teruletfejlesztési_koncepcio/Pest_Megyei_Teruletfejlesztési_Koncepcio_Felulvizsgalat_-_I._kotet_helyzetfeltaras.pdf [dostęp: 01.03.2023].

Gospodarka gminy Algermissen, https://www.algermissen.de/media/custom/2598_187_1.PDF?1446137587 [dostęp: 05.04.2023].

Gospodarka miasta Angers, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Angers;3869467.html> [dostęp: 18.02.2023].

Gospodarka miasta Bad Dürrenberg, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Duerrenberg-Bad;3895060.html> [dostęp: 04.02.2023].

Gospodarka miasta Bad Oeynhausen, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Oeynhausen-Bad;3950151.html> [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka miasta Basztanka, <https://soleckujawski.pl/page/miasta-partnerskie> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka miasta Bauska, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Bauska;3875177.html> [dostęp: 18.02.2023].

Gospodarka gminy Bécon-les-Granits, <https://beconlesgranits.fr/fr/bu/216868/annuaire-des-professionnels-53> [dostęp: 01.03.2023].

Gospodarka miasta Bedford, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Bedford;3875511.html> [dostęp: 01.03.2023].

Gospodarka miasta Bergen, <https://www.stadt-bergen.de/bauen-wirtschaft/wirtschaft-in-bergen/unternehmen-in-bergen/> [dostęp: 13.02.2023].

Gospodarka miasta Birsztany, <https://birstonas.lt/savivaldybe/istorija/> [dostęp: 01.03.2023].

Gospodarka miasta Bolonia, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Bolonia;3879255.html> [dostęp: 26.02.2023].

Gospodarka miasta Brody, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Brody;3880829.html> [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka miasta Bursztyn, <https://burshtyn-rada.if.gov.ua/pro-misto/sotsialno-ekonomichnyj-pasport-mista/> [dostęp: 01.03.2023].

Gospodarka gminy Butrymańce, <https://salcininkai.lt/pl/trukstami-puslapiai-pl/gminy/butrymace/1217> [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka miasta Chmielnicki, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Chmielnicki;3885563.html> [dostęp: 01.03.2023].

Gospodarka gminy Chocień, https://www.chocen.pl/images/2022/Projekt_Strategii_Gminy_Chocień_III_wersja_zaktualizowana_d6fdd.pdf [dostęp: 22.05.2024].

Gospodarka miasta Coimbra, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Coimbra;3887269.html> [dostęp: 26.02.2023].

Gospodarka miasta Czerkasy, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/;3889500> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka miasta Czadca, <https://www.mestocadca.sk/files/program-rozvoja-mesta-cadca-2016-2022.pdf> [dostęp: 19.02.2023].

Gospodarka gminy Dąbrowa, https://bip-v1-files.idcom-jst.pl/sites/47271/wiadomosci/588860/files/uchw_xxiii1682021_w_sprzmlokprogramu_rewitalizacji_gmdabrowa_1392021r_2.pdf [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka miasta Daugavpils, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Daugavpils;3890820.html> [dostęp: 26.02.2023].

Gospodarka powiatu Elbe-Elster, <https://www.lkee.de/Wirtschaft-Leben/> [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka gminy Czarny Bór, <https://www.vrsa.lt/pl/administracja-samorzadu/gminy/628/czarny-bor-28> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka gminy Doberlug-Kirchhain, <https://www.doberlug-kirchhain.de/verzeichnis/index.php?verzeichnis=1> [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka gminy Elbmarsch, <https://www.samtgemeinde-elbmarsch.de/samtgemeindevverwaltung/wir-ueber-uns/> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka gminy Engelskirchen, <https://www.engelskirchen.de/portal/seiten/engelskirchen-kurz-und-knapp-900000036-23501.html> [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka miasta Elsterwerda, <https://przedszkolepaterek.gmina-naklo.pl/strona/204-miasta-partnerskie> [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka miasta Falun, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Falun;3899828.html> [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka miasta Filadelfia, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Filadelfia;3900820.html> [dostęp: 26.02.2023].

Gospodarka miasta Genua, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Genua;3904853.html> [dostęp: 26.02.2023].

Gospodarka miasta Gernsheim, <https://www.kreisgg.de/wirtschaft/wirtschaftsstandort/> [dostęp: 18.02.2023].

Gospodarka miasta Getynga, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Getynga;3905170.html> [dostęp: 18.02.2023].

Gospodarka miasta Gevelsberg, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Gevelsberg;3905176.html> [dostęp: 05.02.2023].

Gospodarka miasta Guilin, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Guilin;3908776.html> [dostęp: 04.02.2023].

Gospodarka miasta Granada, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Grenada;3907793.html> [dostęp: 26.02.2023].

Gospodarka Grudziądza, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Grudziadz;3908199.html> [dostęp: 23.05.2024].

Gospodarka miasta Gütersloh, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Guetersloh;3909012.html> [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka miasta Hämeenlinna, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Haemeenlinna;3909762.html> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka gminy Hagen im Breimschen, <https://www.hagen-cux.de/wirtschaft/gewerbegebiete/> [dostęp: 28.02.2023].

Gospodarka miasta Hannoversch Münden, <https://www.hann.muenden.de/Meine-Stadt/> [dostęp: 04.02.2023].

Gospodarka gminy Hohenhameln, <https://www.hohenhameln.de/wirtschaft-bauen/wirtschaftsfoerderung/standortprofil/> [dostęp: 05.02.2023].

Gospodarka miasta Iwano-Frankiwnsk, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Iwano-Frankiwnsk;3915788.html> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka miasta Izmail, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Izmail;3915916.html> [dostęp: 01.03.2023].

Gospodarka miasta Kaniów, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kaniow;3919854.html> [dostęp: 05.02.2023].

Gospodarka miasta Kłajpeda, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Klajpeda;3923146.html> [dostęp: 26.02.2023].

Gospodarka miasta Kowno, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kowno;3926677.html> [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka miasta Kragujevac, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kragujevac;3926884.html> [dostęp: 04.02.2023].

Gospodarka gminy Kristiansand, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kristiansand;3927477.html> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka miasta Krzemieńczuk, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Krzemienczuk;3928122.html> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka gminy Lindern, <https://www.lindern.de/wirtschaft/> [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka gminy Leinefelde-Worbis, <https://www.leinefelde-worbis.de/wirtschaft/gewerbegebiete/> [dostęp: 18.02.2023].

Gospodarka miasta Lejda, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Lejda;3931419.html> [dostęp: 26.02.2023].

Gospodarka miasta Letovice, https://www.letovice.net/e_download.php?file=data/editor/296cs_1.pdf&original=PRM%20Letovice%20rozsirene_final.pdf [dostęp: 05.02.2023].

Gospodarka miasta Londyn, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Londyn;3933679.html.html> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka miasta Lozanna, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Lozanna;3933968.html> [dostęp: 26.02.2023].

Gospodarka miasta Lübtheen, <https://www.luebtheen.de/wirtschaft-bauen/> [dostęp: 28.02.2023].

Gospodarka miasta Łuck, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Luck;3935315.html> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka miasta Malacky, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Malacky;3936623.html> [dostęp: 01.03.2023].

Gospodarka miasta Mannheim, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Mannheim;3937308.html> [dostęp: 02.03.2023].

Gospodarka miasta Mena, https://mena.cg.gov.ua/web_docs/18717/2020/06/docs/Паспорт%20громади%2001012020.pdf [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka miasta Mohylew,
<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Mohylew;3942702.html> [dostęp: 01.03.2023].

Gospodarka miasta Mettmann, https://www.mettmann.de/web/?page_id=545 [dostęp: 28.02.2023].

Gospodarka słoweńskiej gminy Naklo, <https://naklo.si/objave/175> [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka czeskiego miasta Náklo, <https://www.naklo.cz/informace-o-obci/> [dostęp: 12.02.2023].

https://www.naklo.cz/e_download.php?file=data/editor/177cs_2.pdf&original=Rozvojovy%20strategicky%20dokument%20obce%20Naklo%20na%20roky%202022-2026.pdf [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka miasta Nanning, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Nanning;3945647.html> [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka miasta Nantes, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Nantes;3945672.html> [dostęp: 18.02.2023].

Gospodarka miasta Niemenczyn,
<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Niemenczyn;3947353.html> [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka miasta Ningbo, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Ningbo;3947816.html> [dostęp: 04.02.2023].

Gospodarka miasta Novo Mesto, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Novo-Mesto;3948535.html> [dostęp: 26.02.2023].

Gospodarka miasta Kaliningrad,
<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Krolewicz;3919277.html> [dostęp: 19.02.2023].

Gospodarka gminy Olching, <https://www.olching.de/wirtschaftsinfrastruktur/wirtschaftsfoerderung/stadtmarketing> [dostęp: 18.02.2023].

Gospodarka miasta Paryż, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Paryz;3954709.html> [dostęp: 18.02.2023].

Gospodarka miasta Patras, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Patras;3955041.html> [dostęp: 04.02.2023].

Gospodarka miasta Pawłodar,
<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Pawlodar;3955228.html> [dostęp: 04.02.2023].

Gospodarka hrabstwa Perth and Kinross,
<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Perth;3956107.html> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka miasta Pitesti, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Pitesti;3957754.html> [dostęp: 04.02.2023].

Gospodarka miasta Pokroje, <https://www.vle.lt/straipsnis/pakruojis/> [dostęp: 18.02.2023].

Gospodarka gminy Poniewież, <https://www.panrs.lt/struktura-ir-kontaktai/seniunijos/panevezio-seniunija/> [dostęp: 18.02.2023].

Gospodarka miasta Radziwiłłów, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Radziwillow;3965653.html> [dostęp: 18.02.2023].

Gospodarka miasta Reggio Emilia, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Reggio-nell-Emilia;3966692.html> [dostęp: 04.02.2023].

Gospodarka rejonu sołecznickiego, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Soleczniki;3977429.html> [dostęp: 01.03.2023].

Gospodarka rejonu użhorodzkiego, uzh-rda.gov.ua/storinka/pidsumky-socialno-ekonomichnogo-rozvytku [dostęp: 18.02.2023].

Gospodarka gminy Rukojnie, <https://www.vrsa.lt/pl/administracja-samorzadu/gminy/628/rukojnie-42> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka miasta Sabadell, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Sabadell;3970859.html> [dostęp: 26.02.2023].

Gospodarka gminy Senden, <https://www.senden-westfalen.de/de/wirtschaft-bauen/wirtschaft/wirtschaftsstandort-senden> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka miasta Seymour, <https://www.seymourct.org/AboutSeymour> [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka gminy Słobidka-Kulczijewecka, <https://slobkulchiev-gromada.gov.ua/oplata-poslug-10-21-41-20-03-2018/> [dostęp: 18.02.2023].

Gospodarka gminy Spinetoli, <https://www.amministracionicomunali.it/marche/spinetoli/aziende-mepahttps> [dostęp: 02.02.2023]; <https://www.turismo.marche.it/Cosa-vedere/Localita/Spinetoli/5740> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka miasta Stolzenau, <https://www.sg-mittelweser.de/downloads/datei/OTEzMDE2MjA0Oy07L3Vzci9sb2NhbC9odHRwZC92aHRkb2NzL2Ntcy9taXR0ZWx3ZXNlci9tZWRpZW4vZG9rdW1lbnRIL2dlc2NoYWVmdHNiZXJpY2h0XzIwMjBfMjFfZnVsbF9jb3JyZWNOZWRFbWVklNBkZg%3D%3D> [dostęp: 04.02.2023].

Gospodarka miasta Strasburg, <https://www.strasburg.de/natur-kultur-tourismus/tourismus/stadtinformation> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka gminy Szanda, <https://szanda.hu/> [dostęp: 12.02.2023], <https://docplayer.hu/562985-Szanda-kozsegi-onkormanyzat.html> [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka miasta Syke, <https://www.syke.de/leben/ueber-syke/> [dostęp: 28.02.2023].

Gospodarka miasta Swindon, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Swindon;3981771.html> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka gminy Trościaniec, <https://rada-trostryanets.gov.ua/plan-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-trostryanetskoyi-ob-yednanoyi-teritorialnoyi-gromadi-2020-roku/> [dostęp: 05.02.2023].

Gospodarka gminy Tuchola, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Tuchola;3989803.html> [dostęp: 23.04.2024].

Gospodarka miasta Uggiate-Trevano, <https://www.comune.uggiate-trevano.co.it> [dostęp: 18.02.2023].

Gospodarka gminy Wahrenholz, <https://www.wesendorf.de/rathaus/gemeinden/gemeinde-wahrenholz/geschichte> [dostęp: 13.02.2023].

Gospodarka gminy Westerburg, <https://www.vg-westerburg.de/wirtschaft-arbeiten/> [dostęp: 02.02.2023]; <https://stadt-westerburg.de/wirtschaft/stadt-branchenbuch> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka miasta Wilhelmshaven, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Wilhelmshaven;3996302.html> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka miasta Winniki, https://www.facebook.com/VynnykyRada/about_details [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka miasta Wolverhampton, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Wolverhampton;3997831.html> [dostęp: 02.02.2023].

Gospodarka gminy Veľké Ripňany, <https://www.velkeripnany.sk/6477/firmy-v-obci> [dostęp: 12.02.2023].

Gospodarka miasta Veselí nad Moravou, <https://regiony.penize.cz/p68785-04586722-veseli-nad-moravou-prumysl-a-vyroba> [dostęp: 01.03.2023].

Gospodarka gminy Żnin, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Znin;4003037.html> [dostęp: 23.04.2024].

Gospodarstwa ekologiczne, <https://www.sodr.pl/main/aktualnosci/Liczba-gospodarstw-ekologicznych-w-Polsce-znowu-rosnie-raport-do-pobrania/idn:2034> [dostęp: 13.12.2022].

Goście z Francji z rewizytą w Baruchowie, <https://baruchowo.pl/goscie-z-francji-z-rewizyta-w-baruchowie.html> [dostęp: 19.05.2024].

Gromada Horodnia, https://gormr.gov.ua/wp-content/uploads/2022/02/Pasport-Gorodnyanskoyi-Gromady_compressed.pdf [dostęp: 10.12.2023].

Gromada Tupyshiv, <https://tupyshiv-gromada.gov.ua/pro-gromadu-10-45-12-03-03-2018/> [dostęp: 10.12.2023].

Jednostki organizacyjne samorządu województwa kujawsko-pomorskiego, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/urząd-marszałkowski/jednostki-organizacyjne> [dostęp: 13.12.2022].

Jumelage Baruchowo - Bécon-les-Granits, <https://baruchowo.pl/jumelage-baruchowo-becon-les-granits.html> [dostęp: 19.05.2024].

Kaliningrad, https://rosstat.gov.ru/storage/mediabank/tab-5_VPN-2020.xlsx [dostęp: 19.02.2023]; https://www.klgd.ru/city/pasport_07052021.pdf [dostęp: 19.02.2023].

Karta Narodów Zjednoczonych, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19470230090/O/D19470090.pdf>

[dostęp: 16.06.2022]; https://www.unic.un.org.pl/dokumenty/karta_onz.php [dostęp: 06.07.2022]

Kijewo Królewskie. Młodzi Niemcy zaprosili ich na biwak, <https://pomorska.pl/kijewo-krolewskie-mlodzi-niemcy-zaprosili-ich-na-biwak/ar/7182428> [dostęp: 05.06.2024].

Kina stałe w województwie kujawsko-pomorskim, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 15.12.2022].

Kluby radnych w Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego, <https://sejmik.kujawsko-pomorskie.pl/1022/kluby-radnych-2> [dostęp: 08.01.2023].

Kujawsko-Pomorskie Samorządowe Stowarzyszenie „Europa Kujaw i Pomorza”, www.ekip.kujawsko-pomorskie.pl/index.php/2014-01-21-16-28-09 [dostęp: 31.12.2023].

Książnica Kopernikańska, <https://ksiaznica.torun.pl/kontakt/filie-ksiaznicy.html> [dostęp: 15.12.2022].

Księgozbiór bibliotek w województwie kujawsko-pomorskim, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 15.12.2022].

Linie kolejowe w 2021 r., <https://dane.utk.gov.pl/sts/infrastruktura/linie-kolejowe/18885,Linie-kolejowe-w-2021-r.html> [dostęp: 15.12.2022].

Ludność i powierzchnia miasta Albertirsa, https://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=31653 [dostęp: 01.03.2023].

Ludność gminy Algermissen, https://www.algermissen.de/media/custom/2598_1957_1.PDF?1605079205 [dostęp: 05.04.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Angers, https://statistiques-locales.insee.fr/#c=report&chapter=evolpop&report=r02&selgeo1=com_courant.49007 [dostęp: 18.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Bad Dürrenberg, <https://genesis.sachsen-anhalt.de/genesis/online?operation=abruftabelleBearbeiten&levelindex=2&levelid=1677919640164&auswahloperation=abruftabelleAuspraegungAuswaehlen&auswahlverzeichnis=ordnungsstruktur&auswahlziel=werteabruf&code=11111-0001&auswahltext=&werteabruf=Werteabruf#abreadcrumb> [dostęp: 04.03.2023].

Ludność miasta Bad Oeynhausen, <https://www.minden-luebbecke.de/Region/Zahlen-Daten-Fakten/Bevoelkerung-Einwohnerverteilung/> [dostęp: 12.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Basztanka, bashtanka.org.ua/pro-misto.html [dostęp: 02.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Bauska, <https://enciklopedija.lv/skirklis/156423-Bauska> [dostęp: 18.02.2023].

Ludność i powierzchnia gminy Bécon-les-Granits, <https://beconlesgranits.fr/fr/rb/86608/presentation-de-la-commune-25> [dostęp: 01.03.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Bedford,

<https://www.britannica.com/place/Bedford-unitary-authority-England> [dostęp: 01.03.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Bergen, <https://www.stadt-bergen.de/leben-in-bergen/unsere-stadt/stadtportrait/zahlen-daten-fakten/> [dostęp: 13.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Birsztany, <https://www.sanatoriums.com/lt/birstonas/pramogos#:~:text=Birštonas%20yra%20populiarus%20kurortas%20Lietuvos%20pietuose%2C%20apsuptas%20nesibaigiančių,2%2C%20o%20gyventojų%20skaičius%20yra%20apie%202500%20gyventojų> [dostęp: 01.03.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Bolonia, <https://www.amministrazionicomunali.it/emilia-romagna/bologna> [dostęp: 26.02.2023].

Ludność miasta Brody, https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/05/zb_chuselnist%202019.pdf [dostęp: 12.02.2023].

Powierzchnia miasta Brody, <https://varianty.lviv.ua/85253-mezhi-brodiv-planuiut-zbilshyty-na-ponad-480-hektariv> [dostęp: 12.02.2023].

Ludność miasta Brody, https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/05/zb_chuselnist%202019.pdf [dostęp: 12.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Bursztyn, <https://burshtyn-rada.if.gov.ua/vidomosti-promisku-radu/strategiya-burshtyna-do-2030-r/> [dostęp: 01.03.2023].

Ludność i powierzchnia gminy Butrymańce, <https://salcininkai.lt/pl/trukstami-puslapiai-pl/gminy/butrymace/1217> [dostęp: 12.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Chmielnicki, www.khmelnytsky.com/pdf/Stratehiya_rozvytku_mista_Hmelnytskoho_do_2025_roku_%28vykonkom%29.pdf [dostęp: 01.03.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Coimbra, <https://www.pordata.pt/censos/quadro-resumo-municipios-e-regioes/coimbra-474> [dostęp: 26.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Czerkasy, chmr.gov.ua/ua/text.php?s=7&s1=188&s2=223 [dostęp: 02.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Czadca, <https://www.mestocadca.sk/o-meste-cadca/uvodne-informacie.html> [dostęp: 19.02.2023].

Ludność i powierzchnia gminy Czarny Bór, <https://www.vrsa.lt/pl/administracja-samorzadu/gminy/628/czarny-bor-28> [dostęp: 02.02.2023]; <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8387da80-7dbc-41d4-9d19-e4ae22352254#/> [dostęp: 04.03.2023].

Ludność i powierzchnia Daugavpils, <https://www.daugavpils.lv/pilseta/> [dostęp: 26.02.2023].

Ludność i powierzchnia gminy Doberlug-Kirchhain, <https://www.doberlug-kirchhain.de/verzeichnis/objekt.php?mandat=43202> [dostęp: 12.02.2023].

Ludność i powierzchnia powiatu Elbe-Elster, <https://www.lkee.de/Unser-Landkreis/Der-Landkreis-stellt-sich-vor/> [dostęp: 12.02.2023].

Ludność gminy Elbmarsch,
https://www.statistik.niedersachsen.de/startseite/themen/bevoelkerung/bevolkerungsstand_einwohnerzahl_niedersachsens/bevolkerungsstand-einwohnerzahl-niedersachsens-statistische-berichte-201961.html [dostęp: 02.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia gminy Engelskirchen,
https://www.obk.de/cms200/kreis/staedte_gemeinden/eng/ [dostęp: 12.02.2023].

Ludność miasta Elsterwerda, https://download.statistik-berlin-brandenburg.de/8ee0bad9b1168256/a3df42d855eb/SB_A01-07-00_2022m12_BB.pdf.
Ludność w 2022 r. [dostęp: 12.02.2024].

Ludność i powierzchnia miasta Falun, <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/markanvandning/tatorter/pong/tabell-och-diagram/statistiska-tatorter-2020-befolkning-landareal-befolkningstathet-per-tatort/> [dostęp: 12.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Filadelfia,
<https://www.census.gov/quickfacts/philadelphiacitypennsylvania> [dostęp: 26.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Genua,
<https://www.amministrazionicomunali.it/liguria/genova> [dostęp: 26.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia miasta Gernsheim, <https://www.gernsheim.de/bauen-wohnen/standortinformationen/stadtentwicklung-daten-fakten/siedlungsentwicklung-und-einwohnerzahlen/> [dostęp: 18.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia miasta Getynga, <https://www.goettingen.de/leben/stadt-im-ueberblick/stadtporraet/> [dostęp: 18.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Gevelsberg, <https://www.gevelsberg.de/Unsere-Stadt/Zahlen/> [dostęp: 04.02.2023].

Ludność obszaru administracyjnego Guilin,
https://www.guilin.gov.cn/glyx/glgk/xzqh/202006/t20200602_1821762.shtml [dostęp: 26.02.2023].

Ludność miasta Guilin, <https://www.torun.pl/pl/miasto/samorzad/kontakty-partnerskie-i-miedzynarodowe/miasta-blizniacze/guilin> [dostęp: 26.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Granada,
<https://www.granada.org/intranet/idegeogr.nsf/v/estadisticas-pob-2022> [dostęp: 26.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Gütersloh,
<https://www.guetersloh.de/de/rathaus/veroeffentlichungen/zahlen-daten-fakten.php> [dostęp: 12.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia miasta Hämeenlinna, <https://www.hameenlinna.fi/hallinto-ja-talous/tietoa-hameenlinnasta/tilastotietoa/> [dostęp: 19.02.2023].

Ludność i powierzchnia gminy Hagen im Breimschen,
<https://www.yumpu.com/de/document/fullscreen/66571720/burger-informationsbroschure-2022> [dostęp: 28.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Hannoversch Münden, <https://www.hann.muenden.de/Meine-Stadt/Daten-Zahlen-Fakten/> [dostęp: 04.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia gminy Hohenhameln, <https://www.hohenhameln.de/rathaus-politik/unsere-gemeinde/hohenhameln-in-zahlen/> [dostęp: 05.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia miasta Izmail, <https://mistoua.com.ua/izmail> [dostęp: 01.03.2023].

Ludność gminy Jaszuny, <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8387da80-7dbc-41d4-9d19-e4ae22352254#/> [dostęp: 01.03.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Kaniów, kaniv-rada.gov.ua/pages.php?c=8/ [dostęp: 05.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia miasta Kłajpeda, <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventojai-2021/salies-gyventojai/miesto-ir-kaimo-gyventojai> [dostęp: 26.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia miasta Kowno, <https://osp.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=6d9d454ba648478db264093035ceb59d> [dostęp: 19.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Kragujevac, <https://www.kragujevac.rs/o-kragujevcu/opsti-podaci/> [dostęp: 04.02.2023].

Ludność i powierzchnia gminy Kristiansand, <https://www.kristiansand.kommune.no/navigasjon/politikk-og-organisasjon/om-kristiansand/fakta-om-kristiansand/> [dostęp: 02.02.2023].

Ludność miasta Krzemieńczuk, <https://okrain.net.ua/info/chislennost-naseleniya-kremenchuga-po-godam.html> [dostęp: 02.02.2023].

Ludność i powierzchnia gminy Lindern, <https://www.lindern.de/gemeinde/gemeindeportrait/lindern-in-zahlen/> [dostęp: 12.02.2023].

Ludność i powierzchnia gminy Leinefelde-Worbis, <https://www.leinefelde-worbis.de/buergerstadt/unsere-stadt/lage/> [dostęp: 18.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Lejda, <https://gemeente.leiden.nl/bestuur/publicaties/leiden-in-cijfers/> [dostęp: 26.02.2023];

Ludność oraz powierzchnia miasta Lozanna, <https://www.bfs.admin.ch/bfs/en/home/statistiken/querschnittsthemen/city-statistics/staedteportraits/lausanne.html> [dostęp: 26.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia miasta Lübtheen, <https://www.luebtheen.de/leben-in-luebtheen/stadt-luebtheen> [dostęp: 28.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia miasta Łuck, <https://www.lutskrada.gov.ua/about> [dostęp: 19.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Malacky, <https://malacky.sk/podnikatel/informacie-pre-investorov/malacky-zakladne-data/> [dostęp: 01.03.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Mannheim, <https://www.mannheim.de/de/stadt-gestalten/daten-und-fakten/stadtgebiet-und-flaechennutzung> [dostęp: 02.02.2023].

Ludność i powierzchnia gminy Mena, https://mena.cg.gov.ua/web_docs/18717/2020/06/docs/Паспорт%20громади%2001012020.pdf [dostęp: 12.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia miasta Mohylew, <https://www.belstat.gov.by/upload/iblock/e6f/e6f80e95b0b19ac31f3c6931e2359502.pdf> [dostęp: 01.03.2023]; <https://mycity.by/gorodskaya-spravka/pasport-goroda> [dostęp: 01.03.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Mettmann, https://www.mettmann.de/web/?page_id=545 [dostęp: 28.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia słoweńskiej gminy Naklo, <https://naklo.si/objave/175> [dostęp: 12.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Nanning, <https://www.nanning.gov.cn/zjnn/lcjj/t4360717.html> [dostęp: 12.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Nantes, https://statistiques-locales.insee.fr/#c=report&chapter=evolpop&report=r02&selgeo1=com_courant.44109 [dostęp: 18.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Niemenczyn, <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8387da80-7dbc-41d4-9d19-e4ae22352254#/> [dostęp: 12.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Ningbo, www.ningbo.gov.cn/col/col1229172798/index.html [dostęp: 04.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia miasta Novo Mesto, <https://novomesto.si/o-novem-mestu/v-stevilkah/> [dostęp: 19.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia gminy Olching, <https://www.olching.de/politik-and-service/stadtportrait/zahlen-daten-fakten/> [dostęp: 28.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Paryż, <https://statistiques-locales.insee.fr/#c=report&chapter=evolpop&report=r02&selgeo1=dep.75> [dostęp: 18.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Patras, www.patras.gr/el/ta-harakteristika-tis-patras [dostęp: 04.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Pawłodar, <https://www.gov.kz/memleket/entities/pavlodar-pvl?lang=ru> [dostęp: 04.03.2023].

Ludność i powierzchnia hrabstwa Perth and Kinross, https://www.pkc.gov.uk/media/44938/Perth-and-Kinross-by-Numbers-Factsheet-2019/pdf/Perth__Kinross_By_Numbers_Factsheet.pdf?m=637055415268770000 [dostęp: 02.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Pitesti, <https://www.primariapitesti.ro/strategie-2014-2020-p176> [dostęp: 04.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Radziwiłłów,
https://mistaua.com/Україна/Рівненська_область/Дубенський_район/Радивилів
[dostęp: 18.02.2023].

Ludność i powierzchnia rejonu solectnickiego, <https://www.salcininkai.lt/apie-rajona/teritorija-gyventojai/562> [dostęp: 01.03.2023].

Ludność i powierzchnia rejonu użhorodzkiego, uzh-rda.gov.ua/sites/default/files/imce/pasport_uzhgorod.rayonu_2021.pdf [dostęp: 18.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Sabadell, <https://opendata.sabadell.cat/ca/anuari-2022/inici/fitxes-cataleg?cod=anyo-2021,N2-63-&title=Indicadors%20geogràfics>
<https://www.vaporllonch.cat/images/PDF/observatori/poblacio/INFORME-2020.pdf> [dostęp: 26.02.2023].

Ludność i powierzchnia gminy Senden, <https://www.senden-westfalen.de/de/gemeinde-senden/unsere-gemeinde/zahlen-daten-fakten/einwohnerzahlen> [dostęp: 02.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia miasta Seymour, https://gmina-naklo.pl/strona-7-miasta_partnerskie.html [dostęp: 12.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia gminy Słobidka-Kulczijewiecka,
<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-rozpodilu-obsyagu-subsyanciyi-z-derzhavnogo-byudzhetu-miscevim-byudzheta-na-formuvannya-infrastrukturi-ob'ednanih-teritorialnih-gromad-u-2019-roci> [dostęp: 18.02.2023].

Ludność gminy Spinetoli, <https://demo.istat.it/app/?i=RBD&l=en> [dostęp: 02.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Stolzenau, <https://www.sg-mittelweser.de/downloads/datei/OTEzMDE2MjA0Oy07L3Vzci9sb2NhbC9odHRwZC92aHRkb2NzL2Ntcy9taXR0ZWx3ZXNlci9tZWVpZW4vZG9rdW1lbnRlL2dlc2NoYWVmdHNiZXJpY2h0XzIwMjBfMjFfZnVsbF9jb3JyZWV0ZWVfbWVkbkZg%3D%3D> [dostęp: 04.02.2023].

Ludność miasta Strasburg, <https://www.laiv-mv.de/static/LAIV/Statistik/Dateien/Publikationen/A%20I%20Bev%C3%B6lkerungsstatistik/A123/2021/A123%202021%2022.xlsx> [dostęp: 02.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia gminy Szanda,
https://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=13754 [dostęp: 12.02.2023].

Ludność oraz powierzchnia miasta Syke, <https://www.syke.de/leben/ueber-syke/> [dostęp: 28.02.2023].

Ludność i powierzchnia gminy Trościaniec, <https://rada-trostanets.gov.ua/plansotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-trostanetskoyi-ob-yednanoyi-teritorialnoyi-gromadi-2020-roku/> [dostęp: 05.02.2023].

Ludność miasta Uggiate-Trevano, <https://demo.istat.it/app/?i=D7B> [dostęp: 18.02.2023].

Ludność gminy Wahrenholz,
https://www.wesendorf.de/fileadmin/1.5_Rathaus/Infos_Rathaus_u._Wappen/Amtliche_Einwohnerzahlen_gekuerzt.pdf [dostęp: 12.02.2023].

Ludność i powierzchnia gminy Westerburg, <https://www.vg-westerburg.de/unsere-verbands-gemeinde/allgemeine-informationen/einwohnerstatistik/> [dostęp: 02.02.2023]; <https://www.vg-westerburg.de> [dostęp: 02.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Wilhelmshaven, <https://www.wilhelmshaven.de/Wirtschaft/Fakten.php> [dostęp: 02.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Winniki, https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/05/zb_chuselnist%202019.pdf [dostęp: 12.02.2023].

Ludność i powierzchnia gminy Veľké Ripňany, https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_DEM/om7101rr/v_om7101rr_00_00_00_sk [dostęp: 12.02.2023].

Ludność i powierzchnia miasta Veselí nad Moravou, https://www.veseli-nad-moravou.cz/assets/File.ashx?id_org=18072&id_dokumenty=620492 [dostęp: 01.03.2023]; Ludność w 2020 r.; <https://www.veseli-nad-moravou.cz/zakladni-informace-o-meste/d-27670> [dostęp: 01.03.2023].

Łotewska delegacja w Rypinie. To już ponad 10 lat współpracy z Bauska, <https://plus.pomorska.pl/lotewska-delegacja-w-rypinie-to-juz-ponad-10-lat-wspolpracy-z-bauska/ar/c1-14167205> [dostęp: 28.05.2024].

Manifest samorządów lokalnych i regionalnych, https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CEMR_Manifesto_PL.pdf [dostęp: 20.08.2022].

Metropolia Bydgoszcz, <https://metropoliabydgoszcz.pl> [dostęp: 31.12.2023].

Metropolia Bydgoszcz - Rada, <https://metropoliabydgoszcz.pl/p/5-rada-metropolii> [dostęp: 31.12.2023].

Miasta partnerskie, mgrudziadz.test.lo.pl/artykuly/30/miasta-partnerskie [dostęp: 23.05.2024].

Miasta w liczbach 2009, GUS, https://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/oz_miasta_w_liczbach_2009_notatka_infor.pdf [dostęp: 04.12.2023].

Miasto Żnin, <https://znin.pl/pl/contents/content/93/3849> [dostęp: 10.12.2023].

Miasto Żółkiew, <https://zhovkva-rada.gov.ua/pro-misto/istorija-ta-simvolika-mista.html> [dostęp: 10.12.2023].

Mieszkańcy dzielnic mieszkalnych: wyniki spisu powszechnego ludności Republiki Litewskiej w 2021, <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=d29f7ead-91fc-4259-94b6-b0ef3f7dc870#/> [dostęp: 29.05.2024].

Międzynarodowy Związek Nowej Hanzy „Hanza”, <https://www.gdansk.pl/urzedmiejski/biuro-prezydenta/miedzynarodowy-zwiazek-nowej-hanzy-hanza,a,1684> [dostęp: 04.02.2023]; <https://chelmno.pl/pl/hanza/> [dostęp: 04.02.2023].

Mniejszości narodowe w województwie kujawsko-pomorskim, <http://mniejszosci.narodowe.mswia.gov.pl/download/86/21907/KUJAWSKO-POMORSKIOK.pdf> [dostęp: 09.12.2022].

Muzea w województwie kujawsko-pomorskim, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 15.12.2022].

Muzeum Archeologiczne w Biskupinie, <https://www.biskupin.pl/kim-jestesmy/> [dostęp: 15.12.2022].

Muzeum piernika, <https://muzeumpiernika.pl/o-muzeum/> [dostęp: 13.12.2022].

Muzyczna wizyta na Litwie, <https://golub-cgd.pl/artykul/muzyczna-wizyta-na-litwie/1474072> [dostęp: 24.05.2024].

Nawiązanie współpracy z francuską gminą Bécon-les-Granits, <https://baruchowo.pl/nawiazanie-wspolpracy-z-francuska-gmina-becon-les-granits.html> [dostęp: 19.05.2024].

Od 10 lat Barr wspiera rozwój gospodarczy Bydgoszczy, <https://www.bydgoszcz.pl/aktualnosci/tresc/od-10-lat-barr-wspiera-rozwoj-gospodarczy-bydgosz/> [dostęp: 31.12.2023].

Ochtyrka to Miasto Bohaterów. Polskie korzenie Ochtyrki, <https://lubienkujawski.pl/wp-content/uploads/2022/11/Ochtyrka-to-Miasto-Bohaterów.-Polskie-korzenie-Ochtyrki-1.pdf> [dostęp: 10.12.2023].

Opracowanie statystyczne ludności województwa kujawsko-pomorskiego, <https://bydgoszcz.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/ludnosc/stani-ruch-naturalny-ludnosc-w-wojewodztwie-kujawsko-pomorskim-w-2020-r-,3,11.html> [dostęp: 09.12.2022].

Organization of World Heritage Cities, <https://www.ovpm.org/all-about-owhc/introduction-and-mission/> [dostęp: 04.02.2023].

Orkiestra Dęta z Gütersloh grała na Rynku w Grudziądzu, <https://grudziadz.naszemiasto.pl/orkiestra-deta-z-gutersloh-grala-na-ryнку-w-grudziadzu/ar/c13-8935329> [dostęp: 23.05.2024].

Otrzymał nagrodę za działalność na rzecz praw człowieka, <https://wabrzezno.com/2017/06/otrzymal-nagrade-za-dzialalnosc-na-rzecz-praw-czlowieka/> [dostęp: 28.05.2024].

Państwowa Uczelnia Zawodowa, <https://puz.wloclawek.pl> [dostęp: 15.12.2022].

Parafie, pomoc dla Ukrainy, <https://archidiecezja.pl/parafie-pomoc-dla-ukrainy//> [dostęp: 10.12.2023].

Parki krajobrazowe województwa kujawsko-pomorskiego, <https://parki.kujawsko-pomorskie.pl> [dostęp: 11.12.2022].

Plan zagospodarowania województwa kujawsko-pomorskiego, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/planowanie-strategiczne-i-przestrzenne/planowanie-przestrzenne/27964-plan-zagospodarowania-przestrzennego-wojewodztwa-kujawsko-pomorskiego> [dostęp: 09.12.2022].

Podmioty gospodarki narodowej, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/download/gfx/bydgoszcz/pl/defaultaktualnosci/73/301/1/1/informacja_o_podmiotach_gospodarki_narodowej_2020_09.pdf&cd=2&hl=pl&ct=clnk&gl=pl [dostęp: 15.12.2022].

Politechnika Bydgoska, <https://pbs.edu.pl/pl/> [dostęp: 15.12.2022].

Polsko-ukraińskiej wymiany ciąg dalszy, <https://www.chocen.pl/8-aktualnosci/5290-polsko-ukraińskiej-wymiany-mlodziejowej-ciag-dalszy.html> [dostęp: 22.05.2024].

Pomoc prawna, <https://www.bydgoszcz.pl/ukraina/wazne-informacje-dla-obywateli-ukrainy/pomoc-prawna/> [dostęp: 10.12.2023].

Porady prawne dla obywateli Ukrainy, <https://www.torun.pl/pl/porady-prawne-dla-obywateli-ukrainy/> [dostęp: 10.12.2023]; <https://www.bydgoszcz.pl/ukraina/wazne-informacje-dla-obywateli-ukrainy/pomoc-prawna/> [dostęp: 10.12.2023].

Pomorska Specjalna Stefa Ekonomiczna, <https://www.stefa.gda.pl> [dostęp: 13.12.2022].

Powierzchnia gminy Algermissen, <https://www.stadte-gemeinden.de/gemeinde-algermissen.html> [dostęp: 05.04.2023].

Powierzchnia miasta Bad Oeynhausen, <https://www.landesdatenbank.nrw.de/ldbnrw/online?operation=abruftabelleBearbeiten&levelindex=1&levelid=1677940131975&auswahloperation=abruftabelleAuspraegungAuswaehlen&auswahlverzeichnis=ordnungsstruktur&auswahlziel=werteabruf&code=11111-01iz&auswahltext=&werteabruf=Werteabruf#abreadcrumb> [dostęp: 12.02.2023].

Powierzchnia miasta Elsterwerda, <https://www.spk-elbe-elster.de/de/home/immobilien/region/elsterwerda.html> [dostęp: 12.02.2023].

Powierzchnia miasta Iwano-Frankiowsk, https://ifstat.gov.ua/X_OBL/OBL2.HTM [dostęp: 04.03.2023].

Powierzchnia gminy Jaszuny, <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8387da80-7dbc-41d4-9d19-e4ae22352254#/> [dostęp: 01.03.2023].

Powierzchnia miasta Krzemieńczuk, www.ei.byd.pl/id,155/kremienczug [dostęp: 02.02.2023].

Powierzchnia miasta Letovice, <https://www.letovice.net/mesto-1/historie-mesta/?fresult=Počet+obyvatel> [dostęp: 05.02.2023].

Powierzchnia gminy Spinetoli, www.comuni-italiani.it/044/071/ [dostęp: 02.02.2023].

Powierzchnia miasta Strasburg, <https://www.strasburg.de/natur-kultur-tourismus/strasburg-uckermark/stadtportrait> [dostęp: 02.02.2023].

Bevölkerungsstand der Kreise, Ämter und Gemeinden in Mecklenburg-Vorpommern, <https://www.laiv-mv.de/static/LAIV/Statistik/Dateien/Publikationen/A%20I%20Bev%C3%B6lkerungsstand/A123/2021/A123%202021%2022.xlsx> [dostęp: 02.02.2023].

Powierzchnia miasta Uggiate-Trevano, www.comuni-italiani.it/013/228/clima.html/ [dostęp: 18.02.2023].

Powierzchnia gminy Wahrenholz, <https://www.statistik.niedersachsen.de/startseite/> [dostęp: 27.05.2024].

Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Czeskiej o współpracy transgranicznej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Estońskiej o współpracy między regionami i samorządami lokalnymi, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Gruzji o współpracy międzyregionalnej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

Porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Kirgiskiej o współpracy międzyregionalnej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

Porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Łotewskiej o współpracy między regionami i samorządami lokalnymi, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

Porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Mołdowy o współpracy międzyregionalnej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

Porozumienie między Rządem RP a Rządem Federacji Rosyjskiej o współpracy regionów RP z Regionem Sankt Petersburga, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

Porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Słowackiej o współpracy transgranicznej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

Porozumienie między Rządem RP a Rządem Ukrainy o współpracy międzyregionalnej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

Porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Uzbekistanu o współpracy władz regionalnych i lokalnych, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

Porozumienie między Rządem RP a Rządem RFN zawarte w formie wymiany not o współpracy regionalnej i przygranicznej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

Port Lotniczy w Bydgoszczy, <https://plb.pl> [dostęp: 15.12.2022].

Port lotniczy w Bydgoszczy – patron, <https://plb.pl/patron/> [dostęp: 15.12.2022].

Port lotniczy w Bydgoszczy – akcjonariat, <https://plb.pl/struktura-akcjonariatu/> [dostęp: 15.12.2022].

Port lotniczy w Bydgoszczy – historia, <https://plb.pl/historia/> [dostęp: 15.12.2022].

Port lotniczy w Bydgoszczy – aktualności, <https://plb.pl/aktualnosci/page/13/> [dostęp: 15.12.2022].

Port lotniczy w Bydgoszczy – statystyki, <https://plb.pl/statystyki/> [dostęp: 15.12.2022].

Powiat toruński na pomoc Ukrainie, <https://samorząd.pap.pl/klub-samorządowy/piotrkow-trybunalski/kategoria/aktualnosci/powiat-torunski-na-pomoc-ukrainie-i> [dostęp: 10.12.2023].

Prawo chełmińskie, encyklopedia.warmia.mazury.pl/index.php/Prawo_chełmińskie [dostęp: 13.12.2022].

Priorytety Polskiej Polityki Zagranicznej na lata 2012-2016, www.bbn.gov.pl%2Fdownload%2F1%2F9620%2Fprpol.pdf&usg=AOvVaw1Bto4BFdVH09oN3_PGTZSu&opi=89978449 [dostęp: 14.05.2024].

Prognoza ludności województwa kujawsko-pomorskiego w 2040 r., https://bip.stat.gov.pl/download/gfx/bip/pl/defaultstronaopisowa/1568/1/1/5._kujawsko-pomorskie.pdf [dostęp: 09.12.2022].

Program rozwoju turystyki dla miasta Torunia do 2030 roku, https://www.torun.pl/sites/default/files/pliki/859_22_zal_01.pdf [dostęp: 11.12.2022].

Projekt COMBINE, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-combine> [dostęp: 31.01.2023].

Projekt Cult-CreaTE, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-cult-create> [dostęp: 31.01.2023].

Projekt Digitourism, https://projects2014-2020.interregeurope.eu/fileadmin/user_upload/tx_tevprojects/library/file_1654642572.pdf [dostęp: 31.01.2023].

Projekt ECO-CICLE, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-eco-cicle/32926-eco-cicle-promocja-turystyki-rowerowej-na-obszarach-naturalnych> [dostęp: 31.01.2023].

Projekt EmpInno, <http://www.empinno.eu/> [dostęp: 31.01.2023]; <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-empinno> [dostęp: 31.01.2023].

Projekt EMMA, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-emma> [dostęp: 31.01.2023].

Projekt NICHE Interreg Europe, <https://projects2014-2020.interregeurope.eu/niche/> [dostęp: 31.01.2023].

Projekt HICAPS, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-hicaps> [dostęp: 31.01.2023].

Projekt Supporting Democratic Union and Active Citizenship in Digital Era, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/projekt-supporting-democratic-union-and-active-citizenshp-in-digital-era> [dostęp: 31.01.2023].

Projekt ThreeT, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-thematic-trail-trigger-threet/32891-thematic-trail-trigger-threet-sieczki-tematyczne-promujace-ekoturystyke> [dostęp: 31.01.2023].

Projekt Watertour, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/europejska-wspolpraca-terytorialna/projekt-watertour> [dostęp: 31.01.2023].

Przyczyny bezrobocia, <https://inowroclaw.praca.gov.pl/documents/1165609/4501116/Przyczyny%20utrzymywania%20sie%20wysokiego%20bezrobocia%20w%20powiecie%20inowroclawskim.pdf/2ce089fa-cf4c-4de4-a2a7-091463b17f65?t=1559216512682> [dostęp: 13.12.2023].

Raport współpraca, https://www.kujawsko-pomorskie.pl/pliki/2018/wspolpraca/20181218_interreg/Raport.pdf [dostęp: 31.01.2023].

Realna pomoc dla Ukraińców, <https://kujawsko-pomorskie.pl/aktualnosci/realna-pomoc-dla-ukraincow/> [dostęp: 10.12.2023].

Regional Offices Organisations, <https://cor.europa.eu/en/members/Documents/regional-offices-organisations.pdf> [dostęp: 04.03.2022].

Regionalny plan transportowy województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021–2027, https://www.kujawsko-pomorskie.pl/pliki/2022/planowanie/20220525_konsultacje/Projekt_RPT.pdf [dostęp: 15.12.2022].

Regulamin organizacyjny, <https://bip.kujawsko-pomorskie.pl/uchwala-nr-622618-zarzadu-wojewodztwa-kujawsko-pomorskiego-z-dnia-28-grudnia-2018-r-w-sprawie-uchwalenia-regulaminu-organizacyjnego-urzedu-marszalkowskiego-wojewodztwa-kujawsko-pomorskiego-w-toruniu/> [dostęp: 31.01.2023].

Rolnictwo w województwie kujawsko-pomorskim, <https://bydgoszcz.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/rolnictwo-lesnictwo/rolnictwo-w-wojewodztwie-kujawsko-pomorskim-w-2020-r-,4,2.html> [dostęp: 13.12.2022].

Samorządowa współpraca z krajami nordyckimi, <https://www.umww.pl/generuj-pdf---45364> [dostęp: 11.04.2022].

Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2018 r., <https://sejmik.kujawsko-pomorskie.pl/2450/rok-2018> [dostęp: 08.01.2023].

Sieć osadnicza województwa kujawsko-pomorskiego, https://www.kujawsko-pomorskie.pl/pliki/2018/planowanie/20180423_plan/02_plan.pdf [dostęp: 11.12.2022].

Single European Act, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11986U/TXT&from=PL> [dostęp: 16.06.2022].

Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/> [dostęp: 24.06.2022].

Słownik łaciński online, <https://lacina.globalnie.com.pl/slownik-lacinski/?dir=2&name-directory-search-value=&dir=2> [dostęp: 24.06.2022].

Spis rolny. Rolnictwo w województwie kujawsko-pomorskim, <https://bydgoszcz.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/rolnictwo-lesnictwo/powszechny-spis-rolny-2020-wyniki-wstepne-w-wojewodztwie-kujawsko-pomorskim,5,1.html#> [dostęp: 13.12.2022].

Staff Exchange in Kujawsko-Pomorskie Region, <https://projects2014-2020.interregeurope.eu/niche/events/event/1040/staff-exchange-in-kujawsko-pomorskie-region/> [dostęp: 31.01.2023].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Barcin, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_zninski/gmina_barcin.pdf [dostęp: 19.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Baruchowo, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_wloclawski/gmina_baruchowo.pdf [dostęp: 19.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Białe Błota, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_bydgoski/gmina_biale_blot.pdf [dostęp: 19.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejska Brodnica, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_brodnicki/gmina_brodnica_miasto.pdf [dostęp: 19.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Brześć Kujawski, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_wloclawski/gmina_brzesc_kujawski.pdf [dostęp: 08.06.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, miasto Bydgoszcz, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_miast/miasto_bydgoszcz.pdf [dostęp: 21.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejska Chełmno, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_chelminski/gmina_chelmno_miasto.pdf [dostęp: 21.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Chocień, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_wloclawski/gmina_chocen.pdf [dostęp: 22.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejska Ciechocinek, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_aleksandrowski/gmina_ciechocinek.pdf [dostęp: 22.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Dąbrowa, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_mogilenski/gmina_dabrowa.pdf [dostęp: 22.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Golub-Dobrzyń, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_golubsko-dobrzynski/gmina_golub_dobrzyn_wies.pdf [dostęp: 22.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Grudziądz, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_grudziadzki/gmina_grudziadz_wies.pdf [dostęp: 19.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, miasto Grudziądz,
https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_miast/miasto_grudziadz.pdf [dostęp: 23.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejska Inowrocław,
https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_inowroclawski/gmina_inowroclaw_miasto.pdf [dostęp: 22.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Kcynia,
https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_nakielski/gmina_kcynia.pdf [dostęp: 27.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Kijewo Królewskie,
https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_chelminski/gmina_kijewo_krolewskie.pdf [dostęp: 06.06.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Koronowo,
https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_bydgoski/gmina_koronowo.pdf [dostęp: 22.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Lubicz,
https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_torunski/gmina_lubicz.pdf [dostęp: 23.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Mogilno,
https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_mogilenski/gmina_mogilno.pdf [dostęp: 23.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Mrocza,
https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_nakielski/gmina_mrocza.pdf [dostęp: 23.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Nakło nad Notecią,
https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_nakielski/gmina_naklo_nad_notecia.pdf [dostęp: 23.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Nowa Wieś Wielka,
https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_bydgoski/gmina_nowa_wies_wielka.pdf [dostęp: 23.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Nowe,
https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_swiecki/gmina_nowe.pdf [dostęp: 23.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Obrowo,
https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_torunski/gmina_obrowo.pdf [dostęp: 23.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Osiećciny,
https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-

pomorskie/portrety_gmin/powiat_radziejowski/gmina_osieciny.pdf [dostęp: 24.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Płużnica, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_wabrzeski/gmina_pluznica.pdf [dostęp: 24.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejska Radziejów, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_radziejowski/gmina_radziejow_miasto.pdf [dostęp: 27.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Rojewo, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_inowroclawski/gmina_rojewo.pdf [dostęp: 28.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejska Rypin, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_rypinski/gmina_rypin_miasto.pdf [dostęp: 28.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Solec Kujawski, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_bydgoski/gmina_solec_kujawski.pdf [dostęp: 28.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Szubin, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_nakielski/gmina_szubin.pdf [dostęp: 28.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Świecie, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_swiecki/gmina_swiecie.pdf [dostęp: 27.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, miasto Toruń, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_miast/miasto_torun.pdf [dostęp: 23.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Tuchola, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_tucholski/gmina_tuchola.pdf [dostęp: 27.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina wiejska Unisław, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_chelminski/gmina_unislaw.pdf [dostęp: 28.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejska Wąbrzeźno, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_wabrzeski/gmina_wabrzezno_miasto.pdf [dostęp: 28.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, miasto Włocławek, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_miast/miasto_wloclawek.pdf [dostęp: 28.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, gmina miejsko-wiejska Żnin, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_zninski/gmina_znin.pdf [dostęp: 28.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, powiat golubsko-dobrzyński, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_powiatow/powiat_golubsko-dobrzyński.pdf [dostęp: 24.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, powiat nakielski, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_powiatow/powiat_nakielski.pdf [dostęp: 27.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, powiat radziejowski, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_powiatow/powiat_radziejowski.pdf [dostęp: 27.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, powiat tucholski, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_powiatow/powiat_tucholski.pdf [dostęp: 27.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, powiat świecki, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_powiatow/powiat_swiecki.pdf [dostęp: 27.05.2024].

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, powiat żniński, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_powiatow/powiat_zninski.pdf [dostęp: 27.05.2024].

Staże w Biurze Regionalnym, <https://mojregion.eu/bruksela/staze/> [dostęp: 31.12.2023].

Stopa bezrobocia, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/bezrobotni-zarejestrowani-i-stopa-bezrobocia-stan-w-koncu-grudnia-2020-r-,2,101.html> [dostęp: 08.11.2023].

Studenci na uczelniach wyższych w województwie kujawsko-pomorskim, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 15.12.2022].

Strategia Polskiej Polityki Zagranicznej na lata 2017–2021, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/strategia> [dostęp: 01.08.2023].

Struktura demograficzna w świetle wyników spisu powszechnego, <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-ostateczne/stan-i-struktura-demograficzno-spoleczna-i-ekonomiczna-ludnosci-polski-w-swietle-wynikow-nsp-2021,6,2.html> [dostęp: 15.12.2023].

Struktura narodowo-etniczna Polski, <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2011/nsp-2011-wyniki/struktura-narodowo-etniczna-jezykowa-i-wyznaniowa-ludnosci-polski-nsp-2011,22,1.html> [dostęp: 09.12.2022].

Sukces szachistów ze Świecia na turnieju w Niemczech, <https://extraswiecie.pl/sport/sukces-szachistow-ze-swiecia-na-turnieju-w-niemczech/> [dostęp: 23.05.2024].

Toruński gotyk, <https://www.torun.pl/pl/turystyka/tylko-w-toruniu/torunski-gotyik> [dostęp: 13.12.2022].

Tuchola, miasta partnerskie, <https://www.tuchola.pl/strona/miasto-i-gmina/379-miasta-partnerskie/printable/print> [dostęp: 28.05.2024].

Turystyka w województwie kujawsko-pomorskim, <https://bydgoszcz.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/sport-turystyka/turystyka-w-wojewodztwie-kujawsko-pomorskim-w-2020-r-,2,13.html> [dostęp: 13.12.2022].

Umowa między Rządem RP a Rządem Federacji Rosyjskiej o współpracy transgranicznej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Białoruś w sprawie przejść granicznych, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

Umowa między Rządem RP a Rządem Republiki Litewskiej o współpracy transgranicznej, <https://traktaty.msz.gov.pl/umowa-1> [dostęp: 25.10.2021].

Umowa partnerska Gmina Rzecznica, https://www.rzecznica.pl/asp/pliki/wspolpraca_miedzynarodowa/umowapartnpol.pdf [dostęp: 03.01.2023].

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, <https://www.ukw.edu.pl> [dostęp: 15.12.2022].

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, <https://www.umk.pl> [dostęp: 15.12.2022].

Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu, Departament Współpracy Zagranicznej, <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/component/contact/category/546-departament-wspolpracy-miedzynarodowej> [dostęp: 30.07.2023].

Ważniejsze dane o województwie kujawsko-pomorskim, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/files/gfx/bydgoszcz/pl/defaultstronaopisowa/2264/1/1/wazniejsze_dane_o_wojewodztwie.pdf [dostęp: 09.12.2022].

What is a sister city, <https://sistercities.org/about-us/what-is-a-sister-city-3/> [dostęp: 03.01.2023].

Wizyta delegacji z gminy Obrowo na Ukrainie, <https://www.obrowo.pl/plik,29043,kurier-obrowa-nr-2-2019-46.pdf> [dostęp: 24.05.2024].

Wizyta delegacji z Nanning, mgrudziadz.test.lo.pl/artykul/128/11451/wizyta-delegacji-z-nanning [dostęp: 23.05.2024].

Wojewódzki Urząd Pracy, <https://wuptorun.praca.gov.pl/documents/5078407/11420019/Kujawsko-pomorski%20rynek%20pracy%20w%202020%20roku/f2bc3f25-43bb-4fea-b9eb-a87ecc66c4a3?t=1619694451124> [dostęp: 15.12.2022].

Województwo kujawsko-pomorskie w liczbach, https://bydgoszcz.stat.gov.pl/download/gfx/bydgoszcz/pl/defaultaktualnosci/758/2/10/1/wojewodztwo_kujawsko-pomorskie_w_liczbach_2021.pdf [dostęp: 15.12.2022].

Współpraca z miastem Mohylew, <https://wloclawek.esesja.pl/posiedzenie/36d8b74f-4ef7-4> [dostęp: 10.12.2023].

Wykaz europejskich ugrupowań współpracy terytorialnej, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/wykaz-europejskich-ugrupowan-wspolpracy-terytorialnej> [dostęp: 29.10.2021].

Wymiana medyczna Grudziądz-Nanning, <https://kujawsko-pomorskie.pl/aktualnosci/wymiana-medyczna-grudziadz-nanning/> [dostęp: 23.05.2024].

Wymiana polsko-niemiecka, <https://www.lo2grudziadz.pl/dla-uczniaw/wymiana-polsko-niemiecka> [dostęp: 23.05.2024].

Wyniki narodowego spisu powszechnego, <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-ostateczne/stan-i-struktura-demograficzno-spoleczna-i-ekonomiczna-ludnosci-polski-w-swietle-wynikow-nsp-2021,6,2.html> [dostęp: 15.12.2023].

Wystawa plenerowa Falun, <https://grudziadz.pl/artykul/69/17894/wystawa-plenerowa-falun> [dostęp: 23.05.2024].

Wyższa Szkoła Bankowa, <https://www.wsb.pl/torun/> [dostęp: 15.12.2022].

Zbiórki dla Ukrainy w kujawsko-pomorskim, <https://bydgoszcz.tvp.pl/58799089/zbiorki-dla-ukrainy-w-kujawsko-pomorskim> [dostęp: 10.12.2023].

Z partnerską wizytą, <https://golub-cgd.pl/artykul/z-partnerska-wizyta/1374710> [dostęp: 24.05.2024].

Z wizytą w partnerskim Falun, <https://grudziadz.pl/news/content/19545> [dostęp: 23.05.2024].

Zwolnienie z podatku dochodowego, <https://barr.pl/aktualnosci/zwolnienie-z-podatku-dochodowego/> [dostęp: 13.12.2022].

Spis tabel

Tabela 1. Umowy w zakresie współpracy międzynarodowej zawarte przez członków Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Tabela 2. Uchwały Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego w zakresie współpracy międzynarodowej

Spis grafik

Grafika nr 1. Podział administracyjny województwa kujawsko-pomorskiego ze wskazaniem granicy z województwami ościennymi.

Aneks

I Ankieta

ANKIETA

Szanowni Państwo,

zwracam się do Państwa z prośbą o wypełnienie ankiety, która ma charakter anonimowy i służy wyłącznie celom naukowym.

Poniższa ankieta została przygotowana w związku z prowadzonymi badaniami dotyczącymi „Współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego (JST) w regionie kujawsko-pomorskim” w ramach przygotowywanej rozprawy doktorskiej, pod opieką naukową dr hab. Teresy Astramowicz-Leyk, prof. UWM.

Z góry dziękuję za udział w badaniu i udzielanie szczerych odpowiedzi.

mgr Przemysław Kuczkowski

Nazwa jednostki samorządu terytorialnego

.....

Dane adresowe: .....

Osoba do kontaktu: .....

Rodzaj jednostki:

1. Gmina:

a. miejska.....

b. wiejska.....

c. miejsko-wiejska.....

d. .miasto na prawach powiatu.....

2. Powiat: .....

3. Samorząd województwa kujawsko-pomorskiego:.....

Skrót jst użyty w treści ankiety oznacza jednostkę samorządu terytorialnego.

1. Czy w Państwa jst i od kiedy są realizowane działania w zakresie współpracy międzynarodowej:
  - 1) są realizowane od roku utworzenia jst;
  - 2) są realizowane od okresu uruchomienia środków przedakcesyjnych;
  - 3) są realizowane po wejściu Polski do Unii Europejskiej;
  - 4) nie były dotychczas realizowane, jednakże rozpoczęta jest procedura zmierzająca do nawiązania współpracy międzynarodowej;
  - 5) nie były dotychczas realizowane, jednakże jst zamierza nawiązać współpracę międzynarodową w przyszłości;
  - 6) nie są planowane żadne działania w zakresie współpracy międzynarodowej.
2. Czy Państwa jst realizuje na dzień uzupełniania ankiety działania dotyczące współpracy międzynarodowej?
  - 1) tak
  - 2) nie (proszę podać powód oraz przejść wyłącznie do pytania nr 20, 21, 29, 30) (możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi):
    - a) brak konkretnych korzyści materialnych i niematerialnych ze współpracy międzynarodowej;
    - b) trudności w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej;
    - c) niedostateczna informacja o możliwych formach współpracy;
    - d) niedostatecznie zasoby organizacyjne;
    - e) niedostateczne zasoby finansowe;
    - f) inne (jakie?) .....
3. Jakie cele przyświecają Państwa jst przy nawiązywaniu współpracy międzynarodowej? (możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi)
  - 1) promocja miasta;
  - 2) rozwój turystyki;
  - 3) pozyskanie inwestorów;

- 4) wykorzystanie dobrych praktyk od Partnera współpracy międzynarodowej;
  - 5) wspólne ubieganie się o fundusze z budżetu Unii Europejskiej;
  - 6) wymiana międzynarodowa mieszkańców;
  - 7) inne (jakie?) .....
4. Jakie kryteria doboru podmiotów do współpracy międzynarodowej mają istotne znaczenie w Państwa jst? (możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi)
- 1) kryterium bliskości geograficznej;
  - 2) kryterium członkostwa Partnera współpracy w Unii Europejskiej;
  - 3) wspólne związki historyczne i kulturalne;
  - 4) aktywnie działająca Polonia/mniejszość polska;
  - 5) podobny profil jst;
  - 6) inne (jakie?) .....
5. Czy możliwość skorzystania ze środków przedakcesyjnych Unii Europejskiej miała istotny wpływ na nawiązanie lub zamiar nawiązania współpracy międzynarodowej w Państwa jst?
- 1) tak;
  - 2) nie.
6. Czy wejście do Unii Europejskiej miało istotny wpływ na nawiązanie lub zamiar nawiązania współpracy międzynarodowej w Państwa jst?
- 1) tak;
  - 2) nie.
7. Jeśli Państwa jst korzystała z dobrych praktyk partnerów z Unii Europejskiej, to czego one dotyczyły? (możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi)
- 1) przygotowania do wstąpienia do Unii Europejskiej;
  - 2) stosowania prawa Unii Europejskiej/Wspólnot Europejskich;
  - 3) pozyskiwania funduszy z Unii Europejskiej;
  - 4) realizacji projektów międzynarodowych;
  - 5) funkcjonowania gospodarki komunalnej w państwach Unii Europejskiej;
  - 6) inne (jakie?) .....
  - 7) jst nie korzystała z dobrych praktyk.

8. Proszę podać informacje, w jaki sposób Państwa jst pozyskała zagranicznego partnera do realizacji działań w zakresie współpracy międzynarodowej? (możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi w przypadku wielu partnerów)
- 1) inicjatywa własna;
  - 2) inicjatywa zagranicznego partnera;
  - 3) rekomendacja innej jst lub innej instytucji;
  - 4) inicjatywa organizacji pozarządowej działającej na terenie jst;
  - 5) inicjatywa mieszkańców jst;
  - 6) inne (jakie?) .....
9. Czy wybór partnera zagranicznego i zakres współpracy przez Państwa jst:
- 1) był konsultowany i następował przy współpracy z organizacjami pozarządowymi (np. mniejszości narodowych; stowarzyszeń lub zrzeszeń gospodarczych) działającymi na terenie Państwa jst – właściwe podkreślić;
  - 2) był konsultowany i następował przy współpracy z mieszkańcami Państwa jst;
  - 3) nie był konsultowany z kimkolwiek oraz nie następował przy współpracy z kimkolwiek;
  - 4) inne (jakie?) .....
10. Jaka jest /lub jaka była/ po utworzeniu Państwa jst forma współpracy międzynarodowej? (możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi)
- 1) współpraca międzynarodowa o charakterze formalnym (np. umowa, porozumienie, list intencyjny);
  - 2) współpraca międzynarodowa o charakterze nieformalnym (np. realizowana bez zawarcia formalnej umowy, porozumienia, listu intencyjnego);
  - 3) współpraca międzynarodowa w ramach projektu międzynarodowego (w przypadku zaznaczenia tej odpowiedzi proszę podać nazwę projektu i okres jego realizacji) .....
  - 4) współpraca międzynarodowa poprzez przynależność do organizacji sieciowych o charakterze międzynarodowym zrzeszających inne jst (w przypadku zaznaczenia tej odpowiedzi proszę podać nazwę organizacji i datę przystąpienia) .....
  - 5) inna (jaka?) .....

11. Czy w ramach współpracy o charakterze formalnym Państwa jst w zakresie współpracy międzynarodowej (proszę o wypełnienie w przypadku zaznaczenia pkt 1 w pytaniu 10) (możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi w przypadku wielu form współpracy):

- 1) zawarła umowę dwustronną;
- 2) zawarła umowę wielostronną;
- 3) podpisała list intencyjny;
- 4) podpisała inne udokumentowane formy świadczące o współpracy międzynarodowej? (jakie?) .....

12. W jakich dziedzinach realizowana jest współpraca międzynarodowa w Państwa jst? (możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi)

- 1) promocja jst;
- 2) kultura;
- 3) edukacja;
- 4) sport;
- 5) inwestycje infrastrukturalne;
- 6) ochrona środowiska;
- 7) wykorzystanie środków z budżetu Unii Europejskiej;
- 8) inne (jakie?) .....

13. Jakie są dla Państwa jst priorytetowe dziedziny współpracy w zakresie współpracy międzynarodowej? (możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi)

- 1) promocja jst;
- 2) kultura;
- 3) edukacja;
- 4) sport;
- 5) inwestycje infrastrukturalne;
- 6) ochrona środowiska;
- 7) wykorzystanie środków z budżetu Unii Europejskiej;
- 8) inne (jakie?).....

14. Jaki jest charakter działań Państwa jst w zakresie współpracy międzynarodowej? (możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi)

- 1) wizyty studyjne;
- 2) współorganizacja wydarzeń sportowych;

- 3) współorganizacja wydarzeń kulturalnych;
- 4) współorganizacja wymian młodzieży;
- 5) realizacja misji gospodarczej;
- 6) uczestnictwo w działaniach edukacyjnych;
- 7) uczestnictwo w projektach międzynarodowych;
- 8) inne (jakie?).....

15. W jakich państwach Państwa jst ma partnerów współpracy międzynarodowej (proszę podać nazwę państwa, miejscowość/region)? (możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi)

- 1) Niemcy, miejscowość/region.....
- 2) Francja, miejscowość/region.....
- 3) Rosja, miejscowość/region.....
- 4) Ukraina, miejscowość/region.....
- 5) Litwa, miejscowość/region.....
- 6) Wielka Brytania, miejscowość/region.....
- 7) Holandia, miejscowość/region.....
- 8) inne (jakie?).....

16. Jakie środki finansowe są przeznaczane na współpracę międzynarodową w Państwa jst? (możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi)

- 1) własne;
- 2) fundusze z budżetu Unii Europejskiej;
- 3) fundusze międzynarodowe inne niż z Unii Europejskiej;
- 4) budżet Partnera współpracy międzynarodowej;
- 5) fundusze krajowe z budżetu państwa, w tym z Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP;
- 6) inne (jakie?) .....

17. Czy środki finansowe przeznaczane na współpracę międzynarodową są znaczące w budżecie Państwa jst?

- 1) tak;
- 2) nie.

18. Czy Państwa jst posiada odrębny dokument strategiczny lub programowy w formie uchwały organu stanowiącego dotyczący współpracy międzynarodowej?

- 1) tak;

- 2) nie, ale planowane jest przyjęcie takiego dokumentu;
  - 3) nie, nie ma potrzeby przyjmowania takiego dokumentu;
  - 4) inne (jakie?) .....
19. Czy Państwa jst posiada wewnętrzną procedurę nawiązywania współpracy międzynarodowej?
- 1) tak, w formie zarządzenia albo uchwały organu wykonawczego;
  - 2) tak, w formie uchwały organu stanowiącego;
  - 3) nie, ale planowane jest przyjęcie takiego dokumentu;
  - 4) nie, nie ma potrzeby przyjmowania takiego dokumentu;
  - 5) inne (jakie?) .....
20. Czy w Państwa jst znane są aktualne priorytety Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP, dotyczące polityki zagranicznej?
- 1) nie są znane;
  - 2) są znane w stopniu w małym stopniu;
  - 3) są znane w średnim stopniu;
  - 4) są znane w stopniu dużym;
  - 5) inne (jakie?) .....
21. Jak będzie się kształtować aktywność Państwa jst w zakresie współpracy międzynarodowej w perspektywie najbliższych dziesięciu lat?
- 1) aktywność będzie wzrastać;
  - 2) aktywność nie będzie wzrastać;
  - 3) aktywność będzie maleć (jeśli zaznaczono tę opcję proszę o udzielenie informacji dlaczego?)
.....
22. Czy w strukturze Państwa jst została wyodrębniona komórka organizacyjna zajmująca się współpracą międzynarodową, np. departament, wydział czy samodzielne stanowisko?
- 1) tak;
  - 2) nie - współpracą międzynarodową zajmują się pracownicy ds. promocji;
  - 3) nie - współpracą międzynarodową zajmuje się Sekretarz jst;
  - 4) inne (jakie?) .....
23. Czy znajomość języków obcych ma wpływ na wybór pracownika zajmującego się współpracą międzynarodową?
- 1) tak;

- 2) tak - jednakże liczy się wyłącznie znajomość języka angielskiego;
- 3) nie - liczy się wyłącznie wykształcenie;
- 4) nie - liczy się wyłącznie doświadczenie;
- 5) nie.

24. Jakie czynniki, Państwa zdaniem, stanowią istotną barierę w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej? (możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi)

- 1) trudności w wygospodarowaniu w budżecie jst środków finansowych na współpracę międzynarodową;
- 2) trudności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na współpracę międzynarodową;
- 3) problem w znalezieniu partnera współpracy;
- 4) odległość pomiędzy partnerami współpracy, co wpływa na koszty współpracy;
- 5) zmiany kadrowe w kierownictwie jednostki samorządu terytorialnego;
- 6) częste zmiany kadrowe wśród pracowników zajmujących się współpracą międzynarodową;
- 7) niewystarczające kompetencje pracowników;
- 8) trudności natury prawno-organizacyjnej;
- 9) inne (jakie?) .....

25. Czy różnice językowe w kontekście nawiązywania współpracy stanowią:

- 1) istotną barierę w nawiązaniu współpracy międzynarodowej;
- 2) mało istotną barierę w nawiązaniu współpracy międzynarodowej, która jednak wpływa na jakość współpracy;
- 3) mało istotną barierę w nawiązaniu współpracy międzynarodowej, która nie wpływa na jakość współpracy;
- 4) nie stanowią żadnej bariery w nawiązaniu współpracy międzynarodowej;
- 5) inne (jakie?) .....

26. Czy położenie województwa kujawsko-pomorskiego jest czynnikiem:

- 1) utrudniającym nawiązanie współpracy międzynarodowej;
- 2) ułatwiającym nawiązanie współpracy międzynarodowej;
- 3) niemającym znaczenia w kontekście współpracy międzynarodowej;
- 4) trudno powiedzieć.

27. Jakie są najważniejsze korzyści współpracy międzynarodowej Państwa jst?

(możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi)

- 1) współpraca gospodarcza;
- 2) współpraca kulturalna;
- 3) korzyści społeczne;
- 4) korzyści polityczne;
- 5) brak zauważalnej korzyści;
- 6) inne (jakie?).....

28. Jak intensywna jest współpraca międzynarodowa w Państwa jst?

- 1) cykliczna realizacja inicjatyw z partnerami zagranicznymi;
- 2) sporadyczna realizacja inicjatyw z partnerami zagranicznymi;
- 3) cykliczna realizacja inicjatyw z niektórymi partnerami zagranicznymi i sporadyczna realizacja inicjatyw z niektórymi partnerami zagranicznymi (w przypadku wielu partnerów zagranicznych);
- 4) brak kontaktów z partnerami zagranicznymi, z którymi wcześniej nawiązano współpracę (martwa współpraca).

29. Jakie są oczekiwania w Państwa jst w stosunku do potencjalnych przyszłych partnerów międzynarodowych?

- 1) proszę o określenie oczekiwanego położenia geograficznego lub nazwy państwa .....
- 2) proszę o określenie oczekiwanych dziedzin współpracy .....
- 3) proszę o określenie innych istotnych czynników determinujących przyszłą współpracę .....

30. Czy istnieje potrzeba, wg Państwa jst. zmian legislacyjnych w zakresie współpracy międzynarodowej w polskim ustawodawstwie?

- 1) istnieje potrzeba zmian legislacyjnych w zakresie współpracy międzynarodowej w polskim ustawodawstwie, która uprości procedury nawiązywania współpracy międzynarodowej;
- 2) istnieje potrzeba zmian legislacyjnych w zakresie współpracy międzynarodowej w polskim ustawodawstwie, która doprecyzuje obecne przepisy prawa;
- 3) nie ma potrzeby zmian legislacyjnych w zakresie współpracy międzynarodowej w polskim ustawodawstwie.

31. Czy mieszkańcy mają wiedzę o partnerach współpracy i zakresie współpracy międzynarodowej realizowanej przez jst?
- 1) mają małą wiedzę;
  - 2) mają średnią wiedzę;
  - 3) mają dużą wiedzę;
  - 4) nie mają wiedzy;
  - 5) trudno powiedzieć.
32. W jaki sposób Państwa jst informuje o działaniach jednostki w zakresie współpracy międzynarodowej?
- 1) informacja na sesjach organu stanowiącego;
  - 2) informacja na stronie internetowej/profilu w mediach społecznościowych jst;
  - 3) informacja w lokalnych/regionalnych mass mediach;
  - 4) inne (jakie?).....
33. Czy społeczność zamieszkująca Państwa jst wykazuje postawę aktywną wobec podejmowanej współpracy międzynarodowej?
- 1) tak;
  - 2) nie;
  - 3) trudno powiedzieć.
34. Czy regulacje związane z pandemią koronawirusa SARS-CoV-2 miały (mają) wpływ na intensywność, treść i formy współpracy międzynarodowej Państwa jst?
- 1) tak;
  - 2) nie.
35. Jakie działania współpracy międzynarodowej nie zostały zrealizowane z powodu pandemii koronawirusa SARS-CoV-2?
- .....
36. Czy w ramach współpracy międzynarodowej realizowanej przez Państwa jst nastąpiła (następuje) wymiana doświadczeń dotyczących pandemii koronawirusa SARS-CoV-2, w tym pomoc w nabyciu niezbędnych środków farmaceutycznych lub przemysłowych (np. maseczki, rękawiczki, płyny dezynfekujące)? Proszę podać przykłady.
- .....

Dziękuję za wypełnienie ankiety i poświęcony czas.

II Wniosek o informację publiczną – przedstawicielstwo zagraniczne

Przemysław Kuczkowski

radca@kancelariaiod.eu

Marszałek Województwa

WNIOSEK O UDOSTĘPNIENIE INFORMACJI PUBLICZNEJ

Na podstawie art. 2 ust. 1 i art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej proszę o udostępnienie informacji w następującym zakresie:

- 1) Proszę o przekazanie informacji o utworzeniu przedstawicielstwa zagranicznego województwa kujawsko-pomorskiego w Brukseli:
  - a. na mocy jakich regulacji wewnętrznych zostało utworzone przedstawicielstwo zagraniczne województwa kujawsko-pomorskiego (np. uchwała sejmiku), proszę o podanie daty utworzenia oraz daty rozpoczęcia funkcjonowania przedstawicielstwa zagranicznego województwa kujawsko-pomorskiego;
  - b. proszę o udostępnienie w formie elektronicznej dokument w formacie .doc lub pdf - uchwały (wszystkich uchwalonych przez sejmik, nie tylko ostatniej) „Priorytety współpracy zagranicznej województwa” wraz ze wszystkimi zmianami;
  - c. jaki status prawny posiada obecnie przedstawicielstwo zagraniczne województwa kujawsko-pomorskiego oraz jaki status prawny posiadało w momencie utworzenia przedstawicielstwo zagraniczne województwa kujawsko-pomorskiego (np. komórka organizacyjna urzędu marszałkowskiego czy też odrębna jednostka organizacyjna województwa);
  - d. jaka komórka organizacyjna urzędu marszałkowskiego nadzoruje obecnie ww. przedstawicielstwo?
  - e. proszę wymienić co najmniej 5 najważniejszych aktywności ww. przedstawicielstwa w okresie działalności (np. zorganizowanie konkretnego wydarzenia promocyjnego, uczestnictwo w konkretnych targach itp.);

- f. proszę wskazać zadania przedstawicielstwa i z jakiego aktu wewnętrznego lub przepisu prawa powszechnie obowiązującego one wynikają;
  - g. proszę o podanie imienia i nazwiska osoby kierującej przedstawicielstwem zagranicznym województwa kujawsko-pomorskiego;
  - h. proszę o podanie łącznego kosztu funkcjonowania przedstawicielstwa zagranicznego w roku 2021;
  - i. Czy przedstawicielstwo jest prowadzone z innymi samorządami terytorialnymi? Jeśli tak, to z jakimi? Czy inne jest współfinansują funkcjonowanie przedstawicielstwa? Jeśli tak, to jakie jest i w jakich kwotach?
- 2) W przypadku gdy województwo kujawsko-pomorskie utworzyło inne przedstawicielstwo zagraniczne niż w Brukseli (o którym mowa w pkt. 1), proszę o następujące informacje:
- a. na mocy jakich regulacji wewnętrznych zostało utworzone przedstawicielstwo zagraniczne województwa kujawsko-pomorskiego (np. uchwała Sejmiku); proszę o podanie daty utworzenia oraz daty rozpoczęcia funkcjonowania przedstawicielstwa zagranicznego województwa kujawsko-pomorskiego;
  - b. jaki status prawny posiada obecnie przedstawicielstwo zagraniczne województwa kujawsko-pomorskiego oraz jaki status prawny posiadało w momencie utworzenia przedstawicielstwo zagraniczne województwa kujawsko-pomorskiego (np. komórka organizacyjna urzędu marszałkowskiego czy też odrębna jednostka organizacyjna województwa);
  - c. jaka komórka organizacyjna urzędu marszałkowskiego nadzoruje obecnie ww. przedstawicielstwo?
  - d. proszę wymienić co najmniej 5 najważniejszych aktywności ww. przedstawicielstwa w okresie działalności (np. zorganizowanie konkretnego wydarzenia promocyjnego, uczestnictwo w konkretnych targach itp.);
  - e. proszę wskazać zadania przedstawicielstwa i z jakiego aktu wewnętrznego lub przepisu prawa powszechnie obowiązującego one wynikają;

- f. proszę o podanie imienia i nazwiska osoby kierującej przedstawicielstwem zagranicznym województwa kujawsko-pomorskiego;
- g. proszę o podanie łącznego kosztu funkcjonowania przedstawicielstwa zagranicznego w roku 2021;
- h. czy przedstawicielstwo jest prowadzone z innymi samorządami terytorialnymi? jeśli tak to z jakimi? Czy inne jst współfinansują funkcjonowanie przedstawicielstwa? Jeśli tak to jakie jst i w jakich kwotach?

Toruń, 30.03.2022 r.

Z poważaniem Kuczkowski Przemysław

III Wniosek o informację publiczną – pomoc dla Ukrainy

Toruń, 4 maja 2023 r.

Przemysław Kuczkowski

Asystent badawczo-dydaktyczny

Wydział Prawa i Ekonomii

UKW Bydgoszcz

Wójt Gminy/Burmistrz

Miasta/Prezydent

Miasta/Starosta

Powiatu/Marszałek

Województwa

WNIOSEK O UDOSTĘPNIENIE INFORMACJI PUBLICZNEJ

Działając na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2020 r. poz. 2176), uprzejmie proszę o udostępnienie następujących informacji publicznych:

- 1) Proszę o informację czy Gmina w okresie od rozpoczęcia pełnoskalowej agresji Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy (tj. od 24 lutego 2022 r.) udzieliła wsparcia finansowego lub rzeczowego ukraińskiemu partnerowi współpracy międzynarodowej?
- 2) Proszę o informację czy Gmina w okresie od rozpoczęcia pełnoskalowej agresji Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy (tj. od 24 lutego 2022 r.) udzieliła innego rodzaju wsparcia niż w pkt 1 ukraińskiemu partnerowi współpracy międzynarodowej?

Jednocześnie, stosownie do treści art. 14 ust. 1 ustawy o dostępie do informacji publicznej, określam następujący sposób i formę udostępnienia żądanych powyżej informacji:

Z poważaniem

Przemysław Kuczkowski